

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 6 ฉบับที่ 8 (ตุลาคม 2562)

E-ISSN: 2630-0362 Vol.6 No.8 (October 2019)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม

ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์

ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน

ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม

ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม

ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม

ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม

ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน

ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

*(เริ่มปรับเป็น 12 ฉบับ ตั้งแต่ เดือนเมษายน 2562)

◆ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระราชปรีดีศักดิ์, ศ.,ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระสุวรณ์เมธาภรณ์, ผศ.,ดร.

พระราชปรีดีมณี, ผศ.,ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.

◆ บรรณาธิการบริหาร

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ กองบรรณาธิการ

พระครูสิทธิธรรมาภีรัต, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

พระครูโฆสิตพัฒนากุล, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรภัทร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ดร. มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

📌 **ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

📌 **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**

พระสาโรจน์ ธมมโส

พระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี

พระมหาอนันต์ นนทภาณี

พระบุญญฤทธิ์ ภาททจารี

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

📌 **ฝ่ายกฎหมาย**

นางสาวฉัตรมาส วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ ออกแบบปก

นายวินัย ชีระพิบูลย์วัฒนา

◆ จัดรูปเล่ม

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

◆ พิมพ์ที่

บริษัท โรงพิมพ์ดีชัย จำกัด

1/7 ถนนพัฒนาการคูขวาง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-322-955, Email : dchai@hotmail.com

◆ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : tak.puyada@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 8 ประจำปีพุทธศักราช 2562 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 1 (จนถึง 31 ธันวาคม 2562) และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEN Citation Index-ACI ต่อไป เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาทุกประการ

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม ปีที่ 6 ฉบับที่ 8 ประกอบด้วย บทความวิชาการ 5 เรื่อง บทความวิจัย 25 เรื่อง ดังนี้

“จาดสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ: บุญเตือนสติอำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดย อนุชสรา เรืองมาก ภาพสะท้อนเพลงลูกพระวัดประทุมทายการาม อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดย มณีนรัตน์ กำลังก่อ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ โดย ก.สินศักดิ์ สุวรรณโชติ, นพรัตน์ ไชยขำนิ, วิจารณ์ ชะอุ่ม เพ็ญสุขสันต์, วันดี สุทธิรังสี และภาวดี เหมทานนท์ การจัดการนวัตกรรมการพัฒนองค์กร โดย ปัญญา เลิศไกร, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์, ลัญจกร นิลกาญจน์ และกฤตพร แซ่แง่ สายจันทร์ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย โดย กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ และสุพัตรา สันติรุ่งโรจน์ การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา โดย พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์) การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุ หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดย พระณัฐพงษ์ สิริสุณโณ (จันทร์โร), พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ), กันตภณ หนูทองแก้ว, พระธีรวัฒน์ อนาวิโล (ทองบุญชู) และพระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี (หารเทศ) ภูมิปัญญาเล่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย โดย จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ และประสิทธิ์ พันธวงษ์ รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่มาตรฐานสากลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดย พงศักดิ์ วงษ์ป้อม, พงษ์นิมิตร

พงษ์ภิญโญ และสมคิด สร้อยน้ำ กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดย สมบูรณ์ เทพศรัทธา, รัชนิวรรณ อนุตระกูลชัย และสุรัชย์ อนุตระกูลชัย กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดย หวิน จำปานิ และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ การพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด โดย พระมหาหรรษาญ์ ญาณสิทธิ และพระมหามิตร จิตปัญโญ ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช โดย ยุพิน หมั่นทิพย์, มนันชญา จิตตรัตน์ และวิลาลินี แก้วชนะ กลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดย พัทรินทร์ชัยจันทร์ และรัชนิวรรณ อนุตระกูลชัย การพัฒนาโปรแกรมจ็อบส์แฉ่มสำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของวัยเด็กตอนต้น โดย สุมาลี สมนึก, ปริญญา เรืองทิพย์ และปรัชญา แก้วแก่น ยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ตามแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย โดย ปิย สดิสสุตติ, ไพโรภ รัตนชูวงศ์, สมเกียรติ ตุ่นแก้ว และพูนชัย ยาวีราข สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย โดย นภาพร รุ่งจำรัส, สมนึก ทองเอี่ยม และประยูร อิ่มสวาสดี การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต มองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโฆสิต (ฉั่น ธรรมโฆสิต) โดย พระมหาไพศาล วิสาโล (ครู กิมโสม), สวัสดิ์ โอโณทัย และสมบูรณ์ บุญโท ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม โดย พระนิตินันต์ สนตกาโย (บุญสิริพิพัฒน์), สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และพุทธชาติ แผนสมบุญ การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย พระครูจิตตากริม (ภูมิพัฒน์ ปภสฺสโร (ภักดีชน)), ณิชภาพรรณ คูวิเศษแสง และสวัสดิ์ โอโณทัย ยุทธศาสตร์การพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย โดย กัญญารัตน์ วัฒนสุขสิน, บุษกร สุขแสน และธนภฤต ทิริสุทธิ์ แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาหายานตามแนวพุทธจิตวิทยา โดย พระปริชา เก๋ยนก่อ (โพธิ์เงิน), สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล และพระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ การศึกษาพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ โดย พระเมธีธรรมประนาท (ปริชา ปฎิภาณเมธี) และพระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒนวดี) การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์

ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดย ประสิทธิ์ พันธวงษ์, บุญรัตน์ ครุฑคง, พระมหาติลกรัศมี ฐิตจาโร, วิสัย พัฒนพงศ์ และจำเริญ ชูช่วยสุวรรณ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 : วิเคราะห์เชิงพุทธธรรม โดย พระมหาชินวัฒน์ จกกวโร (กุยรัมย์) การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม-จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช โดย พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ), พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ (จันทบุรี), กันตภณ หนูทองแก้ว, พระมหาอนุกิต อนนตเมธี (ปราบพาล) และพระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี (หารเทศ) กลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดย วิไลลักษณ์ อำนาจดี กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม โดย สมชาติ ธรรมโกคิน และศศิครดา แพงไทย กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดย พงษ์ศักดิ์ สาสีงชัย และศศิครดา แพงไทย

ปิดท้ายเล่มนี้ด้วยบทความวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ โดย ณพัฐฐิกา ปิติเลิศศิริกุล, สมเกียรติ ตุ่นแก้ว และไพโรธ รัตนชูวงศ์ บทความนี้นำเสนอในประเด็น “บริบทและสถานการณ์ของสถาบันรัชต์ภาคย์ ในการจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ 1) แหล่งเรียนรู้มีไม่เพียงพอ 2) ปัญหางบประมาณ 3) อาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญ 4) ไม่มีระบบข้อมูลสารสนเทศ 5) การบริหารไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ 6) ไม่มีการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล สภาพที่พึงประสงค์ของปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งเรียนรู้ประเภทวัดและสถานที่ ประเภททรัพยากรธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เทคนิค ด้านงบประมาณ จะต้องนำไปปรับปรุงและแก้ไขเร่งด่วน เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ส่วนภาพรวมค่าเฉลี่ย 3.546 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในสมมติฐาน มีระดับการส่งผลอยู่ที่ระดับมาก ระดับการส่งผลด้านบริเวณ/สถานที่ ระดับการส่งผลด้านบุคลากร ระดับการส่งผลด้านนิเทศ กำกับ ติดตาม ทิศทางและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ระดับการส่งผลด้านพันธกิจ การส่งผลด้านค่านิยม ระดับการส่งผลด้านบุคลากร ระดับการส่งผลด้านนิเทศ กำกับ ติดตาม และนำเสนอ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเภทบุคคล คือ การพัฒนา คนในสถาบันรัชต์ภาคย์ให้มีความสามารถเป็นนักจัดการความรู้ ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้บนฐานจิตสำนึกอาศัยความรู้ภายในบุคคลเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงภายนอก สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ โดยพัฒนาเริ่มตั้งแต่ในครรภ์และต่อเนื่องไปตลอดช่วงชีวิต 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้สถาบันรัชต์ภาคย์บนฐานทรัพยากรฯ พื้นที่การเรียนรู้ทางวัตถุโดยรวม เอาแหล่งเรียนรู้ โดยรวมเอาแหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรมเป็นฐานในการออกแบบในมิติทาง

จิตวิญญาณ และจัดกระบวนการเรียนรู้บนฐานคิดภายในสำนักของการเรียนรู้ 3) ยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นการรวมเอาแหล่งเรียนรู้ประเภทเทคนิค และสื่อที่ประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เข้าด้วยกันแล้ววางระบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ เป็นการรวบรวมแหล่งเรียนรู้ทั้ง 6 ประเภทเข้าด้วยกัน คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 เน้นการพัฒนาผู้รู้ภายในสถาบันฯ ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรในสถาบันฯ ให้สามารถเป็นนักจัดการและบริหารความรู้ บนหลักของปรัชญาของสถาบันฯ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ และพื้นที่จัดการเรียนรู้ โดยการใช้พื้นที่รูปธรรมของสถาบันฯ รวมทั้ง สถานที่ต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้บนฐานของจิตสำนึกและก่อให้เกิดซึ่งความรู้ ยุทธศาสตร์ที่ 3 มองว่ากระบวนการสื่อสารและเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่สถาบันฯ มีอยู่จะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการจัดการเรียนรู้และเสริมศักยภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างแหล่งเรียนรู้กับความรู้ในสถาบันฯ และนอกสถาบันฯ ในการเป็นพลังขับเคลื่อนความเป็นองค์กรสู่สาธารณะของสถาบันฯ ที่สอดคล้องกับนโยบายของประเทศ และการจัดการเรียนรู้ตามนัยการจัดการศึกษา ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดขึ้นจำเป็นต้องมีกลไกและกระบวนการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ จากการศึกษาวิจัยได้ออกแบบและวางแผนกลไกไว้ 5 ระดับด้วยกัน คือกลไกการบริหารความรู้และจัดการความรู้ในการเรียนรู้ยกระดับการขยายผลองค์กร (ชุด) ความรู้ในการพัฒนารูปแบบของหน่วยจัดการแหล่งเรียนรู้และประสานงานการจัดการความรู้ คือคณะทำงานประสานและบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถาบันฯ ทีมประสานงานจุดจัดการ (NODE) ที่เป็นวิทยาเขตนอกพื้นที่ และ เจ้าของความรู้”

กองบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับปรุงบทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ

(ก)

บทบรรณาธิการ

(จ)

บทความวิชาการ : Academic Article

“จาดสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ: บุญเดือนสิบอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช 3699

‘CHARTSART’ RELATIONSHIPS BETWEEN WORLDS AND ISSUES OF LIVING, THE MERIT OF THE TENTH MONTH, THUNG YAI DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT
อนุชสร่า เรืองมาก

ภาพสะท้อนเพลงลากพระวัดประทุมทายการาม อำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราช 3715

REFLECTIONS OF LAK PHRA WATPRATUMTAYAKARAM SICHON DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT
มนัรัตน์ กำลังเกื้อ

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ 3729

THE PARTICIPATION OF BACIS EDUCATION BOARDS IN THE ACADEMIC AFFAIRS OF SMALL SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 12
ก.สินศักดิ์ สุวรรณโชติ, นพรัตน์ ไชยขำนิ, วิภาวรรณ ชะอ้อม เพ็ญสุขสันต์, วันดี สุทธิรังสี และ
ภาวดี เหมทานนท์

การจัดการนวัตกรรมการพัฒนางองค์กร 3745

INNOVATION MANAGEMENT FOR ORGANIZATION DEVELOPMENT
ปัญญา เลิศไกร, นิรัตน์ นวกิจไพฑูรย์, ลัญจกร นิลกาญจน์ และกฤตพร แซ่แง สายจันทร์

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศใน ประเทศไทย 3758

SOCIAL MOVEMENT OF A GROUP OF SEXUAL DIVERSITY IN THAILAND
กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, พระมหาอรุณ ปญญารุโณ และสุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย : Research Articles

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา 3773

THE INTEGRATION OF THE BUDDHIST DOCTRINES TO THE NEW THEORY AGRICULTURE CONCERNING TO THE KING'S PHILOSOPHY

พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์)

การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุ หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 3788

THE ACTIVITY PROVIDING IN LIFE QUALITY DEVELOPMENT OF ELDERLY PEOPLE IN MOO 5, TAMBOL NAMNOY, HAD-YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระณัฐพงษ์ สิริสวนโณ (จันทร์โร), พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ), กันตภณ หนูทองแก้ว, พระธีรวัฒน์ อนาวีโล (ทองบุญชู) และพระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี (หารเทศ)

ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่อยุทธศาสตร์ 3805

THE TAPEE BASIN WISDOM : THE HISTORY VALUES AND THE LINKAGE TO SRIVICHAYA CIVILIZATION

จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ และประสิทธิ์ พันธวงษ์

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่มาตรฐานสากลของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 3826

A MODEL OF SCHOOL ADMINISTRATION TOWARDS WORLD CLASS STANDARD OF SCHOOL UNDER OFFICE OF VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

พงศ์ศักดิ์ วงษ์ป้อม, พงษ์นิมิตร พงษ์ภิญโญ และสมคิด สร้อยน้ำ

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 3843

THE STRATEGY FOR EFFECTIVE ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOLS UNDER BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สมบูรณ์ เทพศรีทธา, รัชนิวรรณ อนุตระกูลชัย และสุรัช อนุตระกูลชัย

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 3856

BUDDHIST INTEGRATIVE STRATEGY FOR COMPETENCY DEVELOPMENT OF GOVERNMENT TEACHERS UNDER KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

หิวัน จำปานิน และพระมหาดาวาสยาม วชิรปัญญา

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด	3870
A DEVELOPMENT OF THE THERAVADA BUDDHIST GOOD GOVERNANCE INDICATORS FOR MONASTERY ADMINISTRATION	
พระมหาวลันต์ ญาณสิทธิ และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ	
ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ	3887
โรงเรียนผู้สูงอายุวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช	
THE EFFECT OF AQUATIC AEROBIC PROGRAM OF ELDERLY PEOPLE AT BOROMARAJONANI COLLEGE OF NURSING NAKHON SI THAMMARAT	
ยุพิน หมื่นทิพย์, มนันชญา จิตรัตน์ และวิลาสินี แฝ้วชนะ	
กลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3901
A STRATEGY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT IN 21ST CENTURY OF SCHOOLS UNDER JURISDICTION OF LOCAL ADMINISTRATION ORGANIZATION	
พัชรินทร์ ชัยจันทร์ และรัชนิวรรณ อนุตระกูลชัย	
การพัฒนาโปรแกรมจีโอแอสแจมสำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของวัยเด็กตอนต้น	3917
DEVELOPMENT GEONS JAM PROGRAM FOR INCREASING SPATIAL AND MATHEMATICAL ABILITIES AMONG EARLY CHILDHOOD	
สุมาลี สมนึก, ปริญญา เรืองทิพย์ และปรัชญา แก้วแก่น	
ยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพ และการมีงานทำในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ตามแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย	3938
A STRATEGY OF THE ADMINISTRATION OF SCHOOL CURRICULUM FOR CAREER PROMOTION AND EMPLOYMENT IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS ALONG THE CHIANG RAI BORDER	
ปิย สุกิสุลดี, ไพโรภ รัตนชูวงศ์, สมเกียรติ ตุ่นแก้ว และพูนชัย ยาวีราช	

สารบัญ (ต่อ)

สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย 3948

THE ADMINISTRATORS' MANAGERIAL COMPETENCY IN EASTERN LOCAL GOVERNMENT SECONDARY SCHOOL, DEPARTMENT OF LOCAL ADMINISTRATION, MINISTRY OF INTERIOR

นภาพรวรรณ รุ่งจำรัส, สมนึก ทองเอี่ยม และประยูร อัมสวาสดี

การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต มองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโมหิต (ฉิน ธรรมโฆษณ์) 3966

THE APPLICATION OF BUDDHIST ETHICS FOR DEVELOPING THE LIFE QUALITY THROUGH THE SHADOW PUPPET PLAYS OF NANG ATTHAGHOSIT (CHIN DHAMMAGHOT)

พระมหาไพศาล วิสาโล (ครูกิมโสม), สวัสดิ์ อโณทัย และสมบุญ บุญโท

ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลป์ 3985

BUDDHIST PSYCHOLOGY FACTORS GENERATING COGNITIVE PROCESSES IN BUDDHIST ART

พระนิพนธ์ สอนตากาโย (บุญศิริพัฒน์), สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง และพุทธชาติ แผนสมบุญ

การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 4001

THE APPLICATION OF BUDDHIST PHILOSOPHY IN THE SUMMER NOVICE ORDINATION PROJECT MANAGEMENT IN THUNGYAI DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

พระครูจิตตภาวิกรม (ภูมิพัฒน์ ปภัสสโร (ภักดีชน)), ณิศภาพรรณ คุวิเศษแสง และสวัสดิ์ อโณทัย

ยุทธศาสตร์การพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย 4016

LABOUR SKILL DEVELOPMENT STRATEGIES OF PRIVATE VOCATIONAL DEVELOPMENT SCHOOLS IN UPPER NORTHEASTERN REGION

กัญญารัตน์ วัฒนสุขสิน, บุษกร สุขแสน และธนภฤต ทูริสุทธิ์

สารบัญ (ต่อ)

- แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของ 4030**
พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา
A STRENGTHENING GUIDELINE OF THE BODHISATTVA ON THE ETHICAL BASE OF
MAHAYANA BUDDHISM ON BUDDHIST PSYCHOLOGY
พระปรีชา เกียนกือ (โพธิ์เงิน), สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล และพระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ
- การศึกษาพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ 4041**
A STUDY OF BUDDHIST COUNSELING PSYCHOLOGY INTEGRATED APPROACH
พระเมธีธรรมประนาท (ปรีชา ปฎิภาณเมธี) และพระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒนวดิ)
- การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 4056**
KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR THAI TRADITIONAL MEDICINE OF BUDDHIST
MONKS IN SURAT THANI PROVINCE
ประสิทธิ์ พันธวงษ์, บุญรัตน์ ครุทคง, พระมหาติลกรัศมี จิตจาโร, วิสัย พัฒนพงศ์
และจำเริญ ชูช่วยสุวรรณ
- การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล 4076**
อดุลยเดช รัชกาลที่ 9 : วิเคราะห์เชิงพุทธธรรม
THE ENVIRONMENTAL CONSERVATION IN BUDDHIST WAYS OF HIS MAJESTY KING
BHUMIBOL ADULYADEJ (RAMA IX) : THE ANALYSIS BASED ON PRINCIPLES OF
BUDDHISM
พระมหาชินวัฒน์ จุกกวโร (กุยรัมย์)
- การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม-จริยธรรม กรณีศึกษา 4095**
นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช
THE COMPETENCY DEVELOPMENT OF THE YOUTH THROUGH VIRTUAL TRAINING
CAMP: A CASE STUDY OF STUDENTS IN SCHOOLS UNDER NAKHON SI
THAMMARAT MUNICIPALITY
พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ), พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ (จันทร์โร), กันตภณ หนูทองแก้ว,
พระมหาอนุชิต อนนตเมธี (ปราบพาล) และพระมหาศกดิ์ดา สิริเมธี (หารเทศ)

สารบัญ (ต่อ)

กลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 4106

STRATEGIC MANAGEMENT BY USING OF GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES OF SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREAS, REGION 20

วิไลลักษณ์ อำนาจดี

กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม 4119

A STRATEGY FOR BRAND CREATION OF HIGHLY FAMOUS PRIVATE SCHOOLS

สมชาติ ธรรมโภคิน และศศิธรดา แพงไทย

กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ 4133

THE STRATEGIES FOR SCHOOL DEVELOPMENT TO PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY UNDER THE OFFICE OF PRACHUAP KHIRI KHAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

พงษ์ศักดิ์ สาสีกังชัย และศศิธรดา แพงไทย

ยุทธศาสตร์การจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ 4149

STRATEGIES FOR LEARNING RESOURCES MANAGEMENT FOR EXCELLENCE OF RAJAPARK INSTITUTE

ณพัฐริกา ปิติเลิศศิริกุล, สมเกียรติ ตุ่นแก้ว และไพโรภ รัตน์ชวงศ์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

ณ-ฝ

“จาดสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ: บุญเดือนสิบอำเภอทุ่งใหญ่
จังหวัดนครศรีธรรมราช*

‘CHARTSART’ RELATIONSHIPS BETWEEN WORLDS AND ISSUES OF
LIVING, THE MERIT OF THE TENTH MONTH, THUNG YAI DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT

อนุชรา เรืองมาก

Anutsara Ruengmak

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Walailak University, Thailand

E-mail: anutsara.bee07@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสายสัมพันธ์ระหว่างภพและประเด็นของการดำรงอยู่ซึ่งประเพณี “แห่จาด” ในงานบุญสารทเดือนสิบ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าการแห่จาดเป็นส่วนหนึ่งในประเพณีบุญสารทเดือนสิบของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีการตระเตรียม “จาด” และข้าวของเครื่องใช้ไว้อย่างครบครันก่อนวันรับตายาย ประเด็นที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของประเพณีสารทเดือนสิบของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ คือ “การตักจาด” ในช่วง แรม 1-14 ค่ำ เดือน 10 ห้วงเวลาก่อนจะส่งตายายสู่ภพภูมิที่จากมา อันเป็นกิจกรรมที่คนในหมู่บ้านร่วมด้วยช่วยกันอย่างสมัครสมานสามัคคีเพื่อประกอบการสร้าง “จาด” ให้งดงามและทรงคุณค่ามากที่สุด สู่การนำไปแห่อย่างภาคภูมิใจในวันส่งตายาย กอปรเป็นความสัมพันธ์ระหว่างภพที่ถ่ายทอดผ่าน “เปรต” สัญลักษณ์แทนบรรพบุรุษที่ประพาศมิชอบ และ “จาด” สัญลักษณ์แห่งความผูกพันด้วยรักและเคารพของลูกหลานชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่บรรพบุรุษด้วยความห่วงใย สะท้อนความเชื่อของชุมชนด้านการอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษสู่กลไกสำคัญในการควบคุมรักษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน

คำสำคัญ: จาดสารท, เปรต, บุญเดือนสิบ

* Received 25 September 2019; Revised 18 October 2019; Accepted 24 October 2019

Abstract

The purpose of this study was to study relationships between worlds and issues of living. The tradition of "Hae Chad" at The merit of the tenth month, Thung Yai District, Nakhon Si Thammarat was found that the parade is part of the merit of the tenth month, Thung Yai District, Nakhon Si Thammarat with the preparation of "Chad" and all the utensils used before the day of sending the grandparents. The unique identity of the merit of the tenth month of Thung Yai District people is the "Dag Chad" during the 1-14 dusk period of 10 months, the time before sending the grandmother to the world that they came from. This is an activity that people in the village join together to help each other harmoniously to create the most beautiful and valuable "Chad" in order to parade proudly on the day of sending the grandparents. That is the relationship between the worlds that are transmitted through the Hungry Ghost or "Pret", which is the symbol for the ancestors who have passed away and "Chad" which is symbol of relationship with love and respect of Thung Yai District descendants Nakhon, Si Thammarat, to create facilities for ancestors with concern. This is a tradition that reflects the beliefs of the community in the dedication of merit to the ancestors to the important gimmick for controlling, maintaining rules and creating order in the community.

Keywords: Chartsart, Pret, The Merit Of The Tenth Month

บทนำ

นครศรีธรรมราช เป็นจังหวัดที่มีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาในวิถีแห่งประเพณีและพิธีกรรมโดยเฉพาะบุญสารทเดือนสิบ อันเป็นประเพณีสำคัญยิ่งของคนนครศรีธรรมราช เพราะเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีต่อบรรพบุรุษ บ่งบอกถึงความรัก ความสามัคคีของครอบครัวและคนในชุมชน

ประเพณีบุญสารทเดือนสิบเกิดขึ้นและดำรงอยู่ โดยมีฐานความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของดวงวิญญาณบรรพบุรุษ และอำนาจในการให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิต คอยผลักดันให้ลูกหลานชาวนครศรีธรรมราชช่วยกันรักษาและสืบทอดประเพณีในรอบหนึ่งปี (อักษางค์ ชมดี, 2553) กอปรกับคำบอกเล่าของปู่ตาตายที่ฝังรากความเชื่อเรื่องดวงวิญญาณของบรรพชนที่เวียนวนให้ความคุ้มครองลูกหลานอยู่เสมอ ก่อให้เกิดจิตวิญญาณในประเด็นของการสืบทอดและผลิตซ้ำประเพณีบุญสารทเดือนสิบ

ชาวนครศรีธรรมราชเชื่อว่า บรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว หากประพตีสื่อมเสียจะตกนรกกลายเป็นเปรตต้องทนทุกข์ทรมาน ลูกหลานจึงต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ซึ่งจะมีการเปิดประตูรกเพื่อให้บรรพบุรุษกลับมา ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และจะกลับไปยังนรกภูมิในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 (ขุนอาเทศคดี, 2525) เวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ชาวนครศรีธรรมราชมีโอกาสดำเนินบุญเพื่ออุทิศกุศลแด่บรรพบุรุษตามประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ของผล ขอบผล (ผล ขอบผล, 2561) ว่า “สงกรานต์ ปีใหม่ ไม่ได้หลบบ้านไม่เป็นไร แต่เดือนสิบไม่หลบไม่ได้” สังเกตได้ว่าชาวนครศรีธรรมราชให้ความสำคัญกับประเพณีบุญสารทเดือนสิบเป็นอย่างมาก อนึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว จังหวัดนครศรีธรรมราชครอบคลุม พื้นที่ประมาณ 9,942.502 ตร.กม. หรือประมาณ 6,214,064 ไร่ มีพื้นที่มากเป็นลำดับที่ 16 ของประเทศหรือประมาณร้อยละ 1.98 ของพื้นที่ทั้งประเทศ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2560) และครอบคลุมพื้นที่ 23 อำเภอ สังเกตได้ว่าประเพณีบุญสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความแตกต่างในประเด็นของพื้นที่บริเวณหน้าเทือกเขานครศรีธรรมราชมีการแห่หมรับ อันเป็นอัตลักษณ์ที่คนนอกพื้นที่รับรู้ร่วมกัน แต่พื้นที่หลังเทือกเขานครศรีธรรมราช ที่ครอบคลุมเขตอำเภอช้างกลาง อำเภอฉวาง อำเภอถ้ำพรรณรา อำเภอทุ่งสง อำเภอนาบอน และอำเภอทุ่งใหญ่ มีการ “แห่จาด” อันเป็นสัญลักษณ์แทนความหวังใยเป็นประเด็นที่น่าสนใจมาก

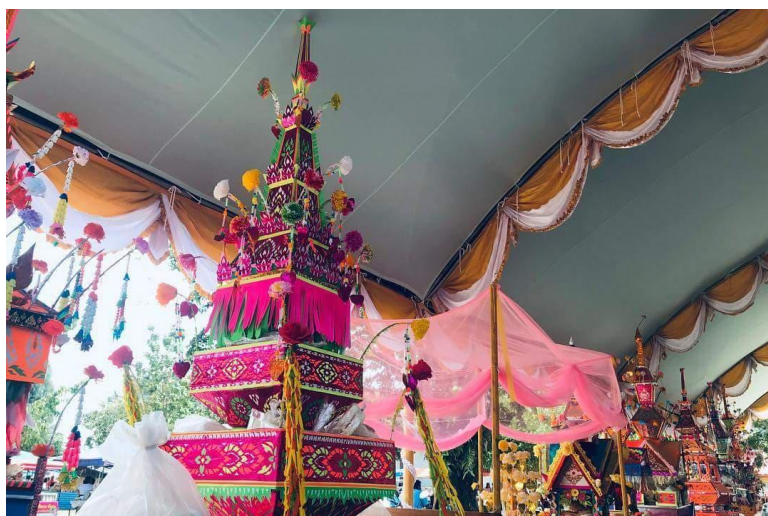
เมื่อพิจารณาแล้ว อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังคงเป็นพื้นที่ที่มีการดำรงอยู่ซึ่งประเพณีสารทเดือนสิบที่มีความเข้มข้น และมีการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิม ทั้งในเรื่องของวันเวลาในการประกอบพิธีกรรม ขั้นตอนต่าง ๆ ยังคงยึดตามขนบดั้งเดิม โดยมีการจัดประเพณีบุญสารทเดือนสิบในวันเวลาเดียวกับอำเภออื่น ๆ บริเวณหลังเทือกเขานครศรีธรรมราช แต่มีรูปแบบกิจกรรมที่ต่างไป คือการเดิน “แห่จาด” ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของความแตกต่างและการดำรงอยู่ในประเพณี “แห่จาด” ในงานบุญสารทเดือนสิบมาอย่างยาวนาน

ระบบความเชื่อความศรัทธาต่อการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษในประเพณี “แห่จาด” สารทเดือนสิบ ของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศรัทธาร่วมของท้องถิ่นที่ยังคงเข้มข้นด้วยศรัทธา ทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาสายสัมพันธ์ระหว่างภพในประเพณี แห่จาด สารทเดือนสิบ ของอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งกระบวนการที่เป็นข้อเสนอนี้เป็นการปฏิบัติการบนรากฐานวัฒนธรรมหากมีการปฏิบัติการอย่างเข้มข้นแล้วจะสามารถนำไปสู่การเข้าใจคุณค่าและยืนยันตัวตนของลูกหลานในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน สะท้อนรากเหง้าของคนในชุมชน เกิดความภาคภูมิใจในถิ่นที่

“แห่จาด” สารทเดือนสิบ

“แห่จาด” เป็นส่วนหนึ่งในประเพณีสารทเดือนสิบของอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นงานบุญใหญ่ประจำปีที่มีมาตั้งแต่อดีตและยังคงวิถึปฏิบัติตามขนบเดิม มีการจัดเตรียม “จาด” เพื่อให้ทันก่อนแรม 1 ค่ำ เดือน 10 โดย “จาด” ทำด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไม้ระกำ ดังที่ เล็ก สุขจิตร (เล็ก สุขจิตร, 2561) ให้สัมภาษณ์ว่า “ก่อนวันแรมค่ำ คนในหมู่บ้านจะมาช่วยกันทำจาดที่ศาลาหมู่บ้าน ใครมีผลไม้ ขนม ก็เอามาร่วมบุญใส่จาดเดียวกันเพื่อรอแห่ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 คือวันส่งตายาย” การจัดจาดจึงเป็นขั้นตอนของการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในช่วงบุญใหญ่ 15 วัน 15 คืน

รูปที่ 1 การประดับตกแต่ง “จาด” ของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

นอกจากชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราชจะมีการเตรียม “จาด” แล้วยังมีการเตรียมวัสดุเช่นเดียวกันกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังคำที่ เรณู บุญข้า (เรณู บุญข้า, 2561) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ก่อนเริ่มบุญใหญ่ คนในหมู่บ้านเตรียมของทุกอย่างที่ใช้ในงานเดือนสิบไม่ให้ขาดตกบกพร่อง เพื่อให้บรรพบุรุษของเราที่ล่วงลับไป ก่อนวันรับตายายได้เตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ มาทำขนมเดือนสิบ คือ ขนมลา ขนมพอง ขนมบ้า ขนมดีซำ ลูกสะบ้า ขนมกง หรือขนมไข่ปลา และที่ขาดไม่ได้คือ ลาลอยมัน เพื่อเอาไปให้กับคนเฒ่าคนแก่ที่ยังมีชีวิตอยู่ และเอาไปติดจาดของหมู่บ้านเพื่อแห่ไปวัดในวันส่งตายายที่ล่วงลับไปแล้ว” และ มนตรี ปานเนียม (มนตรี ปานเนียม, 2561) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “หลังจากเสร็จจากการทำงานของแต่ละบ้านในแต่ละวันแล้ว ชาวบ้านก็จะมาช่วยกันทำจาดเพื่อประกวดกันในงานชุมชน บางคนก็จัดทำ

จาด บางคนก็จัดทำอาหาร บางคนก็ร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน” ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ แสดงออกให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชนที่ร่วมด้วยช่วยกันและสืบสาน ประเพณีอันดีงามไว้อย่างต่อเนื่อง

เมื่อถึงวันรับตายาย (แรม 1 ค่ำ เดือน 10) ซึ่งเป็นวันที่ลูกหลานชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ไปวัดเพื่อรับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ตามความเชื่อที่ว่าประตูนรก จะเปิดเพื่อปล่อยวิญญาณบรรพชนมายังโลกมนุษย์ เป็นเวลา 15 วัน ถือเป็นวันบุญแรกของการ ทำบุญสารทของคนใต้ แต่ความพิเศษของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ คือ เมื่อรับตายายมาแล้วจะเกิด กิจกรรมที่เรียกว่า “ดักจาด” คือการนำจาดที่ประดับตกแต่งอย่างสวยงามแล้วมาวางบนโต๊ะ บริเวณข้างถนนสัญจรเพื่อดักคนใช้เส้นทางสัญจรไปมาให้ร่วมบุญกับจาดของแต่ละหมู่บ้าน

“กิจกรรมดักจาดจัดขึ้นหลังจากที่เราไปรับตายายแล้ว โดยคนในหมู่บ้านเมื่อเสร็จงาน การก็จะมาร่วมกัน ดักจาด ร่วมกันร้องรำทำเพลง ตั้งแต่วันแรมค่ำ เดือน 10 ไปจนถึงวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10” (อภิสรดา ดาวกระจาย, 2561) การดักจาดจึงเป็นกิจกรรมร่วมกันของคนใน ชุมชนโดยนำข้าวของ เครื่องใช้ ที่ได้รับจากการดักจาด มาใส่ในจาด และนำเงินมาติดจาดเพื่อ ความสวยงามก่อนนำไปถวายวัด เมื่อถึงวัน 15 ค่ำ เดือน 10 จาดที่สมบูรณ์พร้อมด้วยความ ห่วงใยจากลูกหลาน ถึงวาระที่ต้องนำไปวัดเพื่อเฝ้าในวันส่งตายายเรียกการกระทำนี้ว่า “แห่ จาด”

ตามที่ สวรรส มุ่ย (สวรรส มุ่ย, 2561) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “กระบวนแห่จาดจะเคลื่อนออก จากหมู่บ้านตั้งแต่หัวรุ่งเพื่อไปให้ทันช่วงทำบุญเช้า เมื่อก่อนต้องเคลื่อนขบวนก่อนเป็นวัน ๆ เพราะต้องเดินด้วยเท้าออกจากหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันมีการแห่จาดโดยใช้รถเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีคนที่เดินแห่จาดอยู่” ในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการเดินแห่จาดอยู่ใน ปัจจุบันเพราะเชื่อว่า การเดินไปทีละก้าวจะเป็นการเดินไปพร้อมกับบรรพบุรุษ และการเดิน รอบโบสถ์ครบ 3 รอบ จะทำให้บรรพบุรุษที่กระทำความผิดตระหนักถึงคุณค่าของพุทธศาสนา และพึงกระทำความดีด้วยศรัทธา ทั้งนี้ก็เพื่อฝึกความอดทนและแสดงความรักต่อบรรพชนด้วยความหนักแน่นและมั่นคงแก่ลูกหลานทุกคนเช่นกัน

รูปที่ 2 การ “แห่จาด” ของชาวอำเภอฟุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ก่อนรับตายาย	ก่อนส่งตายาย	ส่งตายาย
- มีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น ขนมห่าง ๆ - มีการสร้างจาดขึ้นจากความร่วมมือของคนในชุมชน	- กิจกรรม ดักจาด - มีการจัดตกแต่งจาดเพิ่มเติมจากข้าวของและเงินทองที่ชาวบ้านนำมาร่วมบุญระหว่าง แรม 1 - 14 ค่ำ เดือน 10	- กิจกรรม แห่จาด - ส่งตายายตามพิธีทางพระพุทธศาสนา

ตารางที่ 1 รูปแบบของงานบุญประเพณี “แห่จาด” สารทเดือนสิบ ของชาวอำเภอฟุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

อย่างไรก็ดีประเพณี “แห่จาด” บุญเดือนสิบของชาวอำเภอฟุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะของประเพณีร่วมร่าเริงเดียวกันกับประเพณี “แห่หมรับ” ของชาวนครศรีธรรมราช ในอำเภออื่น ๆ คือ เพื่อบูชาและส่งต่อความรักความหวังเฝ้านการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่บรรพชน หากแต่มีการให้ความสำคัญกับทุกช่วงเวลาของการรับตายายมายังโลกมนุษย์ทั้ง 15 วัน ผ่านกิจกรรมการ “ดักจาด”

“จาด” ความหมายของสี่ส้นแห่งศรัทธา

สี่ส้นของประเพณีสารทเดือนสิบคือการจัดสำรับไปทำบุญที่วัดด้วยความประณีตสวยงาม และความสวยงามของสำรับชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ “จาดสารท” หรือการจัด จาด คนในชุมชนร่วมกันจัดด้วยวัสดุง่าย ๆ ที่หาได้ในท้องถิ่น ขึ้นโครงด้วยไม้ระกำหรือไม้ไผ่เนื้ออ่อนน้ำหนักเบา ประดับประดากระดาดสีที่แกะเป็นลวดลายต่าง ๆ สลับกัน มีดอกไม้ประดิษฐ์อย่างประณีต นอกจากจะทำจาดอย่างสวยงามแล้วยังมีขนมที่มีสี่ส้นสวยงามและข้าวของเครื่องใช้ที่บรรจุลงไปในจาดที่เต็มไปด้วยความหมายต่อประเพณีแห่งศรัทธาของชาวอำเภอทุ่งใหญ่

รูปที่ 3 สี่ส้นบนจาดแห่งศรัทธาบรรพชน

“เชื่อว่าการร่วมกันสร้าง จาด เป็นเหมือนการสร้างบ้านให้บรรพบุรุษในสัมปรายภพ ” จากคำให้สัมภาษณ์ของ ลอบ เรืองมาก (ลอบ เรืองมาก, 2561) สังเกตได้ว่า “จาด” ทุกลูกมีลักษณะคล้าย “บ้าน” ทุกลูกจะเต็มไปด้วยสี่ส้นที่สดใส หลายหลากสี ทั้งนี้เชื่อว่าบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วนั้นต้องตกทุกข์อยู่ในนรกภูมิ ชีวิตหลังความตายเต็มไปด้วยความหมองหม่นมืดมัว ไร้ความสว่างไสว ลูกหลานจึงสร้างบ้าน (จาด) ให้บรรพบุรุษสถิตอยู่กับลูกหลานในช่วงเวลา 15 วัน ด้วยสี่ส้นที่สดใสเพื่อให้บรรพบุรุษมีอารมณ์ผ่อนคลายและยินดีเมื่อได้สัมผัสกับความตั้งใจของลูกหลาน

ลวดลายที่ปรากฏอยู่บน “จาด” เต็มไปด้วยศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น เช่น หนึ่งตะลุงมโนราห์ ทั้งนี้ลูกหลานชาวทุ่งใหญ่เชื่อว่า หากแกะสลักลวดลายดังกล่าวลงไป บรรพบุรุษจะได้

รับชมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเพื่อคลายความตึงเครียดและอยู่ร่วมกับลูกหลานอย่างสงบสุข ตลอดทั้ง 15 วัน

“จาด” เป็นสื่อแห่งศรัทธาของลูกหลานที่สำคัญในประเพณีบุญสารทเดือนสิบ การจัด “จาด” เป็นการเตรียมข้าวปลาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อนำไปถวายพระคุณเจ้า อีกทั้งยังเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชนที่ล่วงลับแล้วไปใช้ในนรกภูมิ จะเห็นได้ว่าชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการตระเตรียมข้าวปลาอาหาร เครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อรอบรรจุลง “จาด” อันเป็นส่วนร่วมศรัทธาแห่งความรัก ความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษ และการจัด “จาด” ของชาวอำเภอทุ่งใหญ่นั้นมีการจัดเป็นลำดับชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ชั้นล่างสุด ใส่ข้าวสาร อาหารแห้งต่าง ๆ เช่น กะปิ เกลือ น้ำตาล ข้าวสาร พริกแห้ง เป็นต้น

“ในจาดชั้นล่าง ใส่ข้าวของเครื่องใช้ในครัว ข้าวสาร เกลือ เเคย เพราะเป็นสิ่งที่ทุกบ้านจะขาดไม่ได้ ขาดหมูขาดวัวไม่เป็นไร แต่ถ้าขาดเคย ถือว่าอดแน่ ๆ” (จำนงค์ รัตนบุรี, 2561)

การให้ความหมายข้าวของเครื่องใช้ในครัวที่ขาดไม่ได้ เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการปรุงอาหารหลากหลายชนิด เป็นความเชื่อที่ฝังรากของคนในอำเภอทุ่งใหญ่ และเชื่อว่าข้าวและเครื่องครัวเป็นพื้นฐานของทุกสรรพสิ่งจึงวางไว้ชั้นล่างสุด อันเป็นฐานของ “จาด” เพื่อยึดเหนี่ยวฐานแห่งการใช้ชีวิต

ขั้นที่ 2 ใส่ผัก ผลไม้ที่สามารถเก็บไว้ได้นาน เช่น พักเขียว พักทอง มัน เป็นต้น

“ซีฟัร่า น้ำเต้า หัวมัน ของพวกนี้เก็บไว้กินได้นาน” (จำนงค์ รัตนบุรี, 2561)

การคำสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นความหมายของพืชผลที่ลูกหลานใส่ไว้ใน “จาด” ขั้นที่ 2 ว่า เหล่านี้เป็นผักผลไม้เนื้อแข็งที่สามารถเก็บไว้กินได้นานบรรพบุรุษจะได้มีกินในห้วงเวลาที่ยาวนานขึ้น อีกทั้งผักผลไม้ยังเป็นผลิตผลจากท้องถิ่นสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของถิ่นที่อยู่

ขั้นที่ 3 ใส่เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ยารักษาโรค สบู่ ยาสีฟัน เครื่องเขียนหมาก เป็นต้น

“ใส่ให้ตายาย เมื่อเจ็บไข้ไม่สบายได้เอาไปใช้” (จำนงค์ รัตนบุรี, 2561)

ความหมายของขั้นที่ 3 คือ เชื่อว่าบรรพบุรุษในโลกนรกภูมิต้องอยู่อย่างยากลำบาก และไม่มีเครื่องใช้อำนวยความสะดวก เป็นการถ่ายทอดความห่วงใยด้านความเป็นอยู่ใน

ชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเชื่อว่าการทำบุญกับบรรพชนของเราจะทำให้ชีวิตประจำวันของลูกหลานไม่ขัดสนเช่นกัน

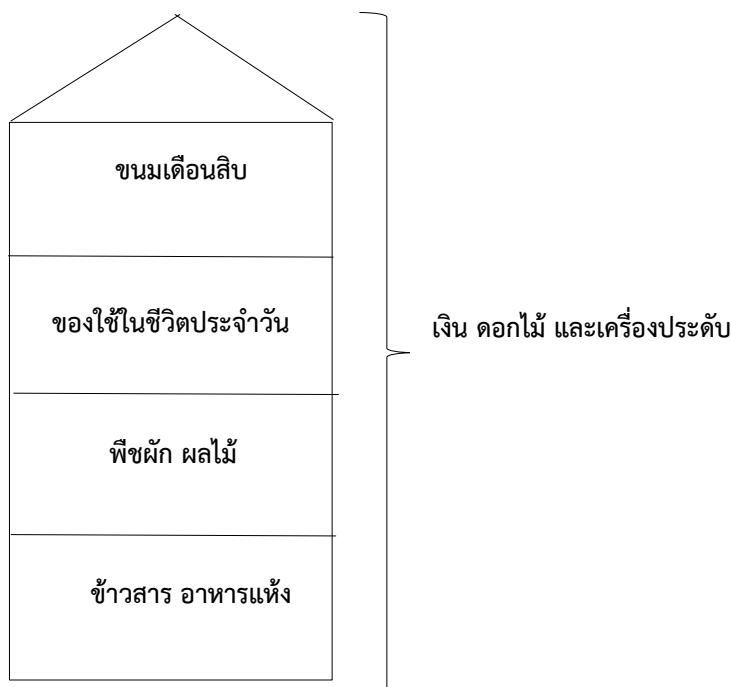
ขั้นที่ 4 ใส่ขนมเดือนสิบ เช่น ขนมพอง ขนมลา ขนมลาลอยมัน ขนมบ้า ขนมดีซำ เป็นต้น

“สิ่งที่ขาดไม่ได้เลยของขนมเดือนสิบบ้านเรา คือ ลาลอยมัน ปีหนึ่งทำแค่ครั้งเดียว แทนเครื่องนุ่งห่ม ขนมพอง แทนเรือแทนแพ ขนมบ้า แทนการละเล่น ขนมไข่ปลาแทนเครื่องประดับ” (จำนงค์ รัตนบุรี, 2561)

ขนมเดือนสิบเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยของประเพณี “แห่จาด” สารทเดือนสิบของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ ขนมทุกชนิดเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่ลูกหลานส่งมอบให้แก่บรรพบุรุษ ดังที่จิราวรรณ แก้วพรหม (จิราวรรณ แก้วพรหม, 2525) อธิบายว่า ขนมลา เป็นสัญลักษณ์แทนแพพรหม ขนมพอง เป็นสัญลักษณ์แทนเรือ แพ ขนมไข่ปลาหรือขนมกง เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับ ขนมดีซำ เป็นสัญลักษณ์แทน เงินตรา และ ขนมบ้า เป็นสัญลักษณ์แทนการละเล่นลูกสะบ้า

สัญลักษณ์ของการจัดทำขนมเดือนสิบแค่ปีละหนึ่งครั้ง แสดงให้เห็นถึงการให้ค่าความหมายแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วว่าเป็นสิ่งพิเศษ จึงต้องมีพิธีกรรมเกิดขึ้นเพื่อถ่ายทอดความกตัญญู

สังเกตได้ว่า “จาด” ของอำเภอทุ่งใหญ่จะมีลักษณะพิเศษ คือ ปักด้วยเงิน ของบูชา และเครื่องประดับต่าง ๆ จะปรากฏอยู่ทุกชั้นของ “จาด” เป็นการประดับตกแต่งทุกช่วงของ “จาด” ให้สวยงามอย่างมีคุณค่าคู่ควรกับบรรพชน

รูปที่ 4 โครงสร้าง “จาด”

“จาด” ของอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงถือเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากสารทเดือนสิบของอำเภออื่น ๆ และเป็นหัวใจหลักของการประกอบพิธีกรรม อันมีความหมายเปรียบเสมือนปัจจัย 4 ได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค รวมทั้งขนมเดือนสิบที่ลูกหลานตั้งใจส่งมอบให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วใช้ในนรกภูมิ เพื่อความสะดวกสบายของบรรพบุรุษและการแสดงความกตัญญูของลูกหลาน

สี่ส้นแห่งศรัทธาของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มิได้ปรากฏเพียง “จาด” อันเป็นสัญลักษณ์แทนความกตัญญูอย่างเดียว แต่สี่ส้นแห่งศรัทธายังถ่ายทอดผ่านการร้องรำทำเพลงในช่วง แรม 1 ค่ำ ถึง แรม 14 ค่ำ ก่อนที่จะมีการ “แห่จาด” กล่าวคือ ช่วงที่มีการ “ตักจาด” นั้นเอง

ทั้งนี้กล่าวได้ว่า ประเพณีบุญสารทเดือนสิบของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ถ่ายทอดบทบาทของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคนและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในหลายประเด็น กล่าวคือ 1) ดึงดูดด้านพุทธศาสนา เพราะทุกรูปแบบของกิจกรรมในบุญสารทล้วนเริ่มต้นและส่งท้ายโดยยึดเหนี่ยวพุทธศาสนาเป็นสำคัญ 2) ดึงดูดความกตัญญู การแสดงออกด้วยความรักความกตัญญูของลูกหลานชาวอำเภอทุ่งใหญ่ทั้งบรรพบุรุษที่ล่วงลับ

ไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่ 3) ดึงความสามัคคี แม้มิได้เป็นญาติพี่น้องแต่เมื่ออยู่ในชุมชนเดียวกัน ก็ร่วมด้วยช่วยกันในทุกกิจกรรมจนสำเร็จลุล่วง และ 4) ดึงมรรี้นเร่งบันเทิงใจ เกิดความสนุกสนาน รักใคร่ แม้รู้ว่าเป็นประเพณีที่พบเพื่อจาก แต่ทุกคนก็กระทำทุกกิจกรรมด้วยความสุขใจ สนุกสนาน เพื่อปีหน้าจะได้มาพบกันใหม่

“จาคกับตายายและเปรต” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ

ความหมายแฝงที่อยู่ในเบื้องหลังของ “เปรต” คือ ความเชื่อเรื่องบุญกรรม การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ในฐานะมนุษย์โลก ด้วยเชื่อว่า “การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบนั้น เมื่อสิ้นชีพไป จะเป็นกุศลผลกรรมดีของตายายบรรพบุรุษในภพหน้า หากแต่ปฏิบัติไม่ถูกไม่ควร ชั่วช้า มีชอบ เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ เมื่อสิ้นชีพจะตกนรก กลายเป็น เปรต ด้วยอกุศลกรรมที่กระทำไว้” (สารส มยุ, 2561) เหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ และกุศโลบายในการอบรมสั่งสอนลูกหลานในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อความสุขสงบของครอบครัวและชุมชน ส่วน “จาค” เป็นการจัดสำหรับอาหารและข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นกับการดำรงชีวิตให้เปรต จาคกับเปรตจึงเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างภพเข้าด้วยกันตามห่วงแห่งความคิดคำนึงของมนุษย์ รูปแบบของความสัมพันธ์ส่งผ่านพิธีกรรมที่ปรากฏในบุญสารทในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จะแห่จาคที่จัดไว้ไปวัดและนำข้าวปลาอาหารที่ดีที่สุดในบ้านไปถวายพระ หลังเสร็จการฉลองสำหรับให้บรรพบุรุษและถวายภัตตาหารแล้ว จะนำขนมเดือนสิบ เงิน และข้าวของเครื่องใช้ อีกส่วนหนึ่งไปวางไว้ตามบริเวณลานวัด เพื่อแผ่ส่วนบุญกุศลเป็นทานแก่ผู้ล่วงลับไร้ญาติ หรือญาติที่ไม่มาร่วมทำบุญให้ เรียกว่า “การตั้งเปรต” เมื่อแผ่ส่วนบุญกุศลไปยังผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว จะมีพิธีกรรมที่เรียกว่า “การชิงเปรต” เป็นการเข้าไปแย่งขนมเดือนสิบ เงิน และข้าวของเครื่องใช้ เพราะเชื่อว่าการที่ได้กินของเหลือจากการเซ่นไหว้บรรพบุรุษนั้นเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองและครอบครัวอย่างยิ่ง

การชิงเปรตจึงเปรียบเสมือนมาตรการทางสังคมให้มนุษย์ประพฤติดี ปฏิบัติดี โดยผูกพันกับกรอบจริยศาสตร์ธรรม อันดี จากความเชื่อเรื่องเปรตที่ว่าเปรตต้องทุกข์ทรมานต่าง ๆ นั้นก็ด้วยผลจากการกระทำของตน สมัยเป็นมนุษย์หรืออดีตภพอื่น ๆ และอุทิศส่วนกุศลแก่เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย ส่วนในแง่ความรู้สึกพิธีกรรมชิงเปรตก่อให้เกิดความสนุกสนานใจที่ได้แสดงความกตัญญูต่อผู้มีคุณ (เกษร ผลจันทร์, 2548) ลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนสะท้อนให้เห็นสายสัมพันธ์ที่ว่าด้วยเรื่องของการสั่งสอนผ่านกุศโลบายต่าง ๆ ระหว่างลูกหลานยังมีชีวิตอยู่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

รูปที่ 5 การแห่เปรตร่วมกับจาด

“เปรต” จึงเป็นนัยยะสำคัญที่ผูกกับกรอบจริยธรรมอันดี ตามความเชื่อเรื่องเปรตที่ต้องทุกข์ทรมานด้วยการกระทำของตนเอง เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่หรืออดีตภพในแง่ของความรู้สึกพิธีชิงเปรตทำให้เกิดความสุขกายสบายใจที่ได้แสดงความกตัญญูต่อ บรรพบุรุษที่มีพระคุณ และประเพณี “แห่จาด” สารทเดือนสิบ มีการแห่เปรตกับจาดร่วมกันเป็นการสร้างสายสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกหลานกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

อย่างไรก็ดี ความเชื่อเรื่อง “เปรต” กับประเพณีแห่จาด เป็นความเชื่อที่ฝังรากลึก ในคตินของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยการสร้างคุณค่าของความหมายของวัตถุสัญลักษณ์ที่ปรากฏในประเพณีแห่จาด สารทเดือนสิบ ดังตารางต่อไปนี้

วัตถุสัญลักษณ์	ความหมายของวัตถุสัญลักษณ์ในคติของ ชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
จาด	เป็นการนำสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นทั้งหมด ส่งมอบให้กับบรรพบุรุษด้วยความเคารพ รัก ถือเป็นสัญลักษณ์ของ บ้าน อันหมายถึงความอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว
ของตั้งเปรต	เป็นการนำเครื่องใช้ส่วนหนึ่งไว้วางไว้บริเวณรอบ ๆ วัด เพื่ออุทิศส่วนบุญ กุศล ให้กับวิญญาณที่ไม่สามารถเข้ามาในวัดได้ เป็นสื่อแห่งความเมตตา กรุณา ด้วยความห่วงใย
สายสิญจน์	เป็นวัตถุสำคัญที่ชาวอำเภอทุ่งใหญ่ เชื่อว่าเป็น สายโยง แห่งพิธีกรรมที่ทำให้การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ใน งานบุญสารท เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นสื่อสัญลักษณ์ระหว่าง 2 ภพ และอีกนัยยะคือความห่วงใยที่บรรพบุรุษส่งต่อให้ลูกหลาน ถือเป็นเครื่องป้องกันและรักษาภัยอันตรายทั้งปวง
ดอกไม้ ธูปเทียน	เป็นสื่อสัญลักษณ์ของการให้เกียรติ ด้วยความตั้งใจ

ตารางที่ 2 ความหมายของวัตถุสัญลักษณ์ที่ปรากฏในประเพณีแห่จาด สารทเดือนสิบ

วัตถุสัญลักษณ์ที่กล่าวไปข้างต้นสามารถประกอบสร้างความเชื่อเรื่องบุญกรรมให้กับลูกหลานชาวอำเภอทุ่งใหญ่ อีกทั้งยังมีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบสร้างความเข้มแข็งในการเชื่อมสายสัมพันธ์ระหว่างภพได้ด้วยความรักและผูกพันในความรู้สึกของลูกหลานของบรรพชนชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

เมื่อมองย้อนกลับ ประเด็นของความผูกพันกับกรอบจรรยาศีลธรรมอันดี จากความเชื่อเรื่องเปรตแล้ว จะเห็นได้ว่า ชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช กอปรผลจากการกระทำของตนด้วยความมีสติ และยังคงศรัทธาในความเชื่อของชุมชนอย่างเคร่งครัด ผ่านการประดิษฐ์ตกแต่งจาดร่วมกันของคนในหมู่บ้าน อย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อแสดงออกในแง่ความรู้สึกเชิงพิธีกรรมที่ก่อให้เกิดความสุขสบายใจจากการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีคุณ หากแต่มีกระแสแนวใหม่ของการสร้างจาดจากเยาวชนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านที่ล้ำสมัยขึ้น เช่น การติดตั้งเครื่องเสียงเพื่อบรรเลงบทเพลงระหว่างแห่จาด การใช้รถยนต์ในการแห่จาดแทนการเดินแห่ในอดีต การใส่ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่ทันสมัยขึ้นลงไปในจาด ทุกการกระทำของลูกหลานชาวอำเภอทุ่งใหญ่ ล้วนเป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของค่านิยมความเชื่อประเด็นของการส่งมอบความรักแก่บรรพชน จากการเลือกสรรสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้แก่บรรพบุรุษด้วยความห่วงใยที่เปี่ยมด้วยสายสัมพันธ์ เหล่านี้ประจักษ์ให้เห็นแล้วว่า ชาวอำเภอทุ่งใหญ่

จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังคงปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของบรรพบุรุษและสืบสานประเพณีแห่งจาดอย่างมองเห็นคุณค่าต่อเนื่องทุกปี

แห่งจาดสารทเดือนสิบ ถือเป็นประเพณีที่บรรพบุรุษนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยผ่านกระบวนการทางศาสนา เพื่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี เกิดความผูกพัน เชื่อมโยงคนในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้เป็นกลุ่มเดียวกัน การเชื่อมโยงศาสนากับประเพณี เป็นการส่งเสริมให้คนทำความดี มีศีลธรรม เกรงกลัวการกระทำผิด เชื่อถือว่าการกระทำที่ผิดจารีต ประเพณี ศีลธรรมเป็นบาป และอาจต้องได้รับผลบาปตาม วิถีกรรมที่กระทำไว้ นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้คนเกิดความรักในบรรพบุรุษ ให้ระลึกถึงคุณความดีที่บรรพบุรุษได้กระทำมาแก่ชนรุ่นหลัง ดังเช่นการกลับมาของลูกหลานในบุญเดือนสิบโดยพร้อมเพรียงกัน

สรุป

บุญสารทเดือนสิบของชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอัตลักษณ์โดดเด่นในประเด็นของการเดิน “แห่จาด” มีสาระสำคัญเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และมีคุณค่าทางสังคม จิตใจ ผ่านการร่วมด้วยช่วยกันในทุกกิจกรรมของคนในชุมชน วิธีการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อบรรพบุรุษ โดยรำลึกถึงคุณความดีของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และเลี้ยงดูลูกหลานเป็นอย่างดีเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ ลูกหลานจึงทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ อีกทั้งยังเป็นการรวมญาติที่อยู่ห่างไกลให้ได้มาพบเจอกันเพื่อถามสารทุกข์สุกดิบ และมีโอกาสได้ทำบุญร่วมกัน ทั้งนี้เชื่อว่าโลกหน้าจะได้กำเนิดมาพบเจอและเป็นญาติพี่น้องกันอีก ถือเป็น การสร้างความสนิทสนมกลมเกลียวในหมู่เครือญาติ สร้างความสบายใจที่ได้ทำบุญและอีกประเด็น คือ เป็นการเก็บพืชผลทางการเกษตรของตนไปทำบุญถวายพระ เพราะชาวอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ช่วงปลายเดือนสิบเป็นระยะผลหมากรากไม้กำลังออกผล จึงเก็บพืชผลไปทำบุญ เพื่อเสริมมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เป็นการเก็บเสบียงอาหาร มีทั้งพืชผัก อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป จัดนำไปถวายในรูปหมับหรือสารับ เพื่อที่ทางวัดจะได้เก็บรักษาไว้เป็นเสบียงสำหรับพระภิกษุสงฆ์จะบิณฑบาตด้วยความยากลำบากเป็นการจัดงานรื่นเริงสนุกสนานประจำปี งานรื่นเริงจัดขึ้นเพราะความภาคภูมิใจ ความสุขใจ ความอึดใจ ที่ได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษญาติมิตรที่ล่วงลับไปและเป็นการทำบุญในโอกาสที่ได้รับผลผลิตทางการเกษตรและชื่นชมในผลผลิตที่ได้รับได้ร่วมกันจัดงานรื่นเริงเพื่อเฉลิมฉลองร่วมกัน

ประเด็นสำคัญของประเพณี “แห่จาด” ในงานบุญสารทเดือนสิบของอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตลอดระยะเวลา 15 วัน 15 คืน ไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่เพื่อให้ “คนเป็น” อย่างเดียว แต่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อระลึกถึงตายายอันเป็นบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ

และปรารภนาพรแห่งความสุขกายสบายใจ พบความสุขความเจริญ และปรากฏประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทุกรูปแบบ

การจัดประเพณี “แห่จาด” สารทเดือนสิบ ของอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีความเข้มแข็ง ร่วมจิตร่วมใจกันส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและสะท้อนความเชื่อของชุมชน ในแง่ของศาสนาที่พึงด้านการอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษ เป็นสัญลักษณ์ของสังคมประเพณีพิธีกรรมสู่กลไกสำคัญในการควบคุมรักษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาความสัมพันธ์ของประเพณีร่วมบุญบูชาบรรพบุรุษในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้หลากหลายมิติ และหาจุดร่วมของประเพณีแต่ละพื้นที่ เป็นการสะท้อนแนวคิดชนบ และความเชื่อพื้นถิ่นแก่คนรุ่นหลัง

2. ควรนำแนวคิดคติชนประเภทวัตถุที่สัมพันธ์กับความเชื่อไปศึกษางานด้านอื่น ๆ เพื่อเผยแพร่และสร้างองค์ความรู้ กระบวนการสืบทอดกับเยาวชนในการเรียนรู้ประเพณีพื้นถิ่น และรักษาประเพณีที่กำลังจะสูญหายไปเพราะขาดแคลนการสืบทอด หรือผู้สืบทอดลดจำนวนลง

เอกสารอ้างอิง

เกษร ผลจันทร์. (2548). สารทเดือนสิบเมืองคอนฯ กุศโลบายที่แฝงมากับประเพณี ตัวอย่างคติความเชื่อ ภาคใต้ว่าด้วยประเพณีสารทเดือนสิบที่ถ่ายทอดผ่านงานศิลปะ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, 37(2), 233-247.

ขุนอาเทศคดี. (2525). *ความเป็นมาของงานเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช เดือนสิบ 25 ที่ระลึกในการจัดงานเทศกาลเดือนสิบ ประจำปี 2523*. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

จำนงค์ รัตนบุรี. (7 ตุลาคม 2561). “จาดสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ : บุญเดือนสิบอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (อนุชสร่า เรืองมาก, ผู้สัมภาษณ์)

จิราวรรณ แก้วพรหม. (2525). *งานเดือนสิบเมืองนคร: จาก “ประเพณี” ถึง “เทศกาล” สารทนครศรีธรรมราช ฉบับพิเศษ “เดือนสิบ”*. กรุงเทพมหานคร: เอดิสันเพรสโปรดักส์.

ผล ชอบผล. (7 ตุลาคม 2561). “จาดสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ : บุญเดือนสิบอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (อนุชสร่า เรืองมาก, ผู้สัมภาษณ์)

มนตรี ปานเนียม. (8 ตุลาคม 2561). “จาดสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ : บุญเดือนสิบอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (อนุชสร่า เรืองมาก, ผู้สัมภาษณ์)

- เรณู บุญข้า. (8 ตุลาคม 2561). “จาตสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ : บุญเดือนสิบอำเภอฟุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (อนุชสรุ เรื่องมก, ผู้สัฒภาษณั)
- ลอบ เรื่องมก. (7 ตุลาคม 2561). “จาตสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ : บุญเดือนสิบอำเภอฟุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (อนุชสรุ เรื่องมก, ผู้สัฒภาษณั)
- เล็ก สุขจิตร. (7 ตุลาคม 2561). “จาตสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ : บุญเดือนสิบอำเภอฟุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (อนุชสรุ เรื่องมก, ผู้สัฒภาษณั)
- สวรสม ่มุ่ย. (8 ตุลาคม 2561). “จาตสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ : บุญเดือนสิบอำเภอฟุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (อนุชสรุ เรื่องมก, ผู้สัฒภาษณั)
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2560). *ข้อมูลพื้นที่*. นครศรีธรรมราช: องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช.
- อภิสรุ ดาวกระจาย. (8 ตุลาคม 2561). “จาตสารท” สายสัมพันธ์ระหว่างภพ : บุญเดือนสิบอำเภอฟุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (อนุชสรุ เรื่องมก, ผู้สัฒภาษณั)
- อัษฎางค์ ชมดี. (2553). *ร้อยเรื่องเมืองสุรินทร์ (มัลย์ 1)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สุรินทร์: ศิริธรรมออฟเซต.

ภาพสะท้อนเพลงลากพระวัดประทุมทายการาม อำเภอสิชล
จังหวัดนครศรีธรรมราช*

REFLECTIONS OF LAK PHRA WATPRATUMTAYAKARAM
SICHON DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT

มนิรัตน์ กำลังเกื้อ

Manirat Kamlangkuea

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Walailak University, Thailand

E-mail: mmae.kkam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมผ่านเพลงลากพระของวัดประทุมทายการาม อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่าเพลงลากพระที่มีการขับร้องในประเพณีลากพระของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะการแต่งคล้ายที่ใช้ในการละเล่นของเด็ก มีการใช้ภาษาถิ่นและสอดแทรกอารมณ์ขันเพื่อสะท้อนให้เห็นตัวตนของคนในพื้นที่ เพลงลากพระของอำเภอ สิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนในชุมชนจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมได้แก่ การสร้างปฏิสัมพันธ์และความสามัคคีของคนในชุมชน วิถีชาวพุทธแบบพื้นบ้านท้องถิ่นภาคใต้ และวิถีวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคใต้ อีกทั้งเพลงลากพระยังมีบทบาทต่อชุมชนตามทฤษฎีบทบาทหน้าที่ คือบทบาทในการอธิบายที่มาและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม บทบาทในการศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า บทบาทในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และบทบาทในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจ

คำสำคัญ: ภาพสะท้อน, เพลงลากพระ, ประเพณีลากพระ

Abstract

The purpose of this study was to study reflections of society and culture through Lak Phra Watpratsumtayakaram, Sichon District, Nakhon Si Thammarat. It was found that barcarole that are sung in the Chak Phra tradition of Sichon

* Received 25 September 2019; Revised 18 October 2019; Accepted 24 October 2019

District, Nakhon Si Thammarat use of dialects and humor to reflect the identity of people in the area. Lak Phra Song Watpratuntayakaram, Sichon district, Nakhon Si Thammarat as part of the way of life in the community, it can reflect the social and cultural reflections such as creating interaction and unity of people in the community, Southern Thai folklore Buddhist way, and the way of the culture of southern local food. In addition, barcarole also plays a role in the community according to the role theory which is the role of explaining the origin and reason for performing a ceremony, roles in education in societies that use tradition in telling, the role of maintaining the standard of behavior that is a pattern of society, and the role of maintaining the standard of behavior that is a pattern of society, and the role of giving pleasure and a solution to frustration.

Keywords: Reflections, Lak Phra Song , Lak Phra Tradition

บทนำ

บทเพลงพื้นบ้านเป็นบทเพลงที่แสดงออกทางอารมณ์ของผู้ร้อง โดยผู้ร้องมิได้คิดตกแต่ง ใช้คำสละสลวยแต่อย่างใด ผู้ร้องพรรณนาออกมาเป็นบทกลอนจากส่วนลึกของหัวใจ และบทต่าง ๆ ได้แสดงถึงเรื่องราวในอดีตทำนองเสียดสีสังคม บทเกี้ยวของหนุ่มสาว บทต่อว่าต่อขาน ฯลฯ บทต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเสมือนกระจกเงาที่ฉายภาพให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดนิสัยใจคอของคนไทย แสดงร่องรอยในอดีตทางประวัติศาสตร์ และสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมไทยในอดีตทางลัทธิประเพณีได้เป็นอย่างดี (อมร พุทธานุ, 2549)

นอกจากบทเพลงพื้นบ้านจะเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมแล้ว เพลงพื้นบ้านยังมีส่วนช่วยในการสร้างความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลที่กำลังประสบอยู่ หรือการเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน การเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนแห่เรือและร้องเพลงลากพระก็สามารถสร้างความสนุกสนานและเพลิดเพลินได้ ดังที่ บุญยงค์ เกศเทศ อ้างถึงใน (ส่งสุข ภาแก้ว, 2546) กล่าวว่า วรรณกรรมเพลงเป็นวรรณกรรมที่มีสาระประเภทหนึ่งของวรรณกรรมไทย ที่เข้าถึงประชาชนได้ดีกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นโดยไม่ต้องไปอ่าน เพียงได้ฟังก็ให้ความสะเทือนอารมณ์ได้ และมีบทบาทในสังคมปัจจุบันมากเพราะผู้แต่งพยายามหยิบยกปัญหา ความเป็นอยู่ของคนทุกระดับออกมาตีแผ่อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสามารถจดจำได้ง่าย เสียงดนตรีที่ประกอบทำให้เกิดความสนุกสนาน ไม่เคร่งเครียดกับเรื่องราวในชีวิตที่กำลังประสบอยู่

เพลงลากพระเป็นเพลงที่ชาวบ้านใช้ขับร้องกันในประเพณีลากพระ โดยเพลงลากพระในแต่ละท้องถิ่นก็จะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป โดยผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาเพลงลากพระวัด

ประทุมทวยการาม ของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องด้วยประเพณีลากพระของอำเภอสิชลเป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีตและยังได้รับความนิยมสืบมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้วัดประทุมทวยการามเป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนและพื้นที่ใกล้เคียง เพลงลากพระเป็นเพลงที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ ความเป็นตัวตน และเอกลักษณ์ของคนในอำเภอสิชล ผ่านตัวเนื้อหาในบทเพลง โดยบทความนี้ผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นถึงภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมผ่านเพลงลากพระในประเพณีลากพระของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีลากพระของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีลากพระเป็นประเพณีที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ ดังที่ สมปอง มุกดารัตน์ กล่าวไว้ว่า ประเพณีลากพระ หรือบางท้องถิ่นเรียกว่าชักพระ เป็นประเพณีท้องถิ่นของภาคใต้ ซึ่งเป็นประเพณีทำบุญในวันออกพรรษา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยมีความเชื่อกันว่าเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปอยู่จำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อโปรดพระมารดาเมื่อครบพรรษาจึงเสด็จมายังโลกมนุษย์ พุทธศาสนิกชนจึงมารอรับเสด็จ แล้วอัญเชิญพระพุทธเจ้าขึ้นประทับบนบุษบกแล้วแห่ไปรอบ ๆ เมืองเพื่อเป็นสิริมงคลกับบ้านเมือง (สมปอง มุกดารัตน์, 2554)

คำว่า “ลากพระ” และ “ชักพระ” เป็นคำที่แต่ละท้องถิ่นใช้ต่างกันออกไป ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า ลากและชักว่า คำว่า ลาก หมายถึง ดึงให้เคลื่อนที่ตามไปบนพื้น เช่น ลากเกวียน ม้าลากรถ กระบะไถยาวลากดิน ส่วนคำว่า ชัก หมายถึง ดึงสายเชือกเป็นต้นที่ผูกอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้สิ่งนั้นเคลื่อนไหวไปตามต้องการ เช่น ชักธงขึ้นเสา ทั้งนี้ คำว่าลากและชักมีความหมายที่คล้ายกันแต่มีลักษณะอาการที่แตกต่างกัน อาจกล่าวได้ว่าการลากพระคือการลากไปตามถนนเรียบ ๆ แต่การชักพระคือการชักขึ้นเนินต้องใช้แรงเยอะกว่า เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

เมื่อก่อนชาวบ้านเรียกลากพระ แต่ลากพระฟังดูแล้วเป็นคำบ้าน ๆ แต่เมื่อมีหน่วยงานราชการเข้ามาก็ใช้ชักพระ จึงเอาชักพระเข้ามาแทนทำให้ดูดีขึ้นมา “ลาก” ฟังดูแล้วเหมือนลากวัว ลากควาย ทำให้มีความหมายในเชิงลบจึงได้เปลี่ยนมาเป็น “ชัก” (บุญเสริม แก้วพรหม, 2562)

สมใจ สมคิด กล่าวว่า ลากพระทางลูกวัง (ทางที่คนชุดเอง) เป็นทางที่ยากลำบาก ต้องลากเรือผ่านทางนี้ มีการละเล่นระหว่างทางเพื่อสร้างความสนุกสนาน สาดน้ำโคลนใส่กัน เมื่อเรือพระผ่านบ้านใครก็ต้องเข้ามาช่วยกันลากจนผ่านไป เมื่อได้ยินเสียงเรือพระมา ทุกคนวิ่งออกมาจากบ้านมีการเรียกคนที่อยู่ในบ้านออกมาช่วยกันลาก (สมใจ สมคิด, 2562)

จากคำสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าประเพณีลากพระเป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีต ทั้งยังเป็นประเพณีที่สร้างความสนุกสนานและความรักความสามัคคีให้กับคนในชุมชนที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีลากพระทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน

ประเพณีลากพระของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการจัดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2546 โดย นายสกล จันทรักษ์ (นายอำเภอสิชล) พยายามรวบรวมพี่น้องประชาชนหน่วยงานราชการ ทั้งส่วนท้องถิ่นและภาครัฐวิสาหกิจ และวัดวาอารามต่าง ๆ มีแนวความคิดเพื่อพลิกฟื้นประเพณีอันเก่าแก่ตั้งแต่สมัยโบราณให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยสามารถรวบรวมวัด สำนักสงฆ์ในอำเภอสิชล ได้มากถึง 39 วัด จัดทำเรือพนมพระอย่างวิจิตรสวยงามลากออกมาจากวัดเพื่อมารวมกันไว้ที่หน้าอำเภอสิชล (จำรัส เพชรทับ, 2556)

ในปัจจุบันประเพณีลากพระอำเภอสิชลยังคงมีการอนุรักษ์และสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต โดยในช่วงเช้าของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 พุทธศาสนิกชนจะร่วมกันและลากเรือพนมพระจากวัดต่าง ๆ เพื่อมุ่งหน้าไปที่สนามหน้าที่ว่าการอำเภอสิชล โดยมีกิจกรรมตลอด 3 วัน 3 คืน โดยมีการจัดประกวดเรือพนมพระชิงถ้วยรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยรางวัลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทสวยงาม และประเภทความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้ภายในงานยังมีกิจกรรมต่าง ๆ อีกมากมาย

รูปที่ 1 เรือพระในประเพณีลากพระอำเภอสิชล

อนึ่ง เอกลักษณ์และสีสันสำคัญที่จะขาดไม่ได้ในประเพณีลากพระของอำเภอสหัสขันธ์คือ เสียงเพลงลากพระที่ประชาชนที่เข้าร่วมในขบวนแห่เรือพระจะต้องร้องกันในขบวนเรือพระ ขณะที่ร่วมกันลากพระ ดังที่ จำรัส เพชรทับ กล่าวไว้ว่า อีสาระภา เฮโล เฮโล เป็นสรรพเสียงที่ทุกคนพร้อมใจเพื่อลากเรือออกจากวัด ผ่านย่านชุมชน บอกบุญใส่บาตร สู้วัดของแต่ละตำบล ความสนุกสนานชื่นมื่นของกลุ่มผู้ร่วมงานลากพระ รอยยิ้ม และสีหน้าที่เปี่ยมไปด้วยความสุข บอกพี่น้องสองข้างทางได้อย่างแจ่มชัด ทั้งนี้รูปแบบและการใช้ภาษาของเพลงลากพระก็ยังมีเอกลักษณ์ (จำรัส เพชรทับ, 2556) โดยผู้ศึกษาจะกล่าวถึงรูปแบบและการใช้ภาษาของเพลงลากพระในประเพณีลากพระของอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

รูปแบบและการใช้ภาษาของเพลงลากพระ

เพลงลากพระในประเพณีลากพระของอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเพลงที่มีรูปแบบในการแต่งคล้ายเพลงการละเล่นของเด็ก โดยใช้คำสั้น ๆ จำง่าย และร้องง่าย

การร้องเพลงลากพระจะเริ่มต้นโดยให้แม่เพลงขึ้นต้นเพลงว่า “ไชโย ไชโย ไชโย” ชาวบ้านในขบวนแห่เรือพระก็จะร้องตอบว่า “โห่หิ้ว” แล้วแม่เพลงก็ร้องต่อว่า “อีสาระภา” จากนั้นชาวบ้านก็ให้ตอบรับพร้อมกันว่า “เฮโล เฮโล” โดยจะมีการร้องแบบนี้ 3 ครั้ง แล้วตามด้วยเพลงที่จะร้องต่อไป ดังที่ วรินทร์ เยี่ยมเวช (วรินทร์ เยี่ยมเวช, 2561) กล่าวว่า “อีสาระภา เฮโล เฮโล 3 ครั้งจะร้องว่าอีสาระภาก็ได้ หรืออีสาระภาก็ได้ แต่ร้องอีสาระภาจะถนัดกว่า โดยมากจะร้องเป็นเพลงฉ่อย ทุกบทจะต้องขึ้นต้นด้วย ไชโย ไชโย ไชโย ไชโยโย โห่หิ้ว หรือโห่โห่โห่โห่โห่ 3 ครั้งก่อนว่า อีสาระภาจะมีก่อนโห่และรับก่อนเสมอ แล้วตามด้วยเพลง” ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะยกตัวอย่างให้เห็นถึงรูปแบบของเพลงลากพระอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตัวอย่าง

ลากพระขึ้นควน	สินวลพลับพล
ไอไทรเป็นหลัก	ชีฝั่งนายพล

(วรินทร์ เยี่ยมเวช, 2561)

การใช้ภาษาของเพลงลากพระในประเพณีลากพระของอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีการใช้ภาษาถิ่นและการแทรกอารมณ์ขันเพื่อสื่อถึงตัวตนของคนได้ ในบทเพลง ยกตัวอย่างการใช้ภาษาถิ่น เช่น “ควน” หมายถึง เนิน “ไอไทร” หมายถึง ไร่ เป็นต้น ทั้งนี้เพลงลากพระดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงสภาพภูมิประเทศของอำเภอสหัสขันธ์ว่าเป็นพื้นที่เนินเขาอีกด้วย

นอกจากนี้การใช้ภาษาในการแต่งเพลงลากพระของประเพณีลากพระอำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังมีการแทรกเรื่องเพศเข้าในบทเพลง โดยนำเสนอการเล่นคำเรื่องเพศ เพื่อสร้างความบันเทิงและสร้างอารมณ์ขึ้นให้กับชาวบ้านที่เข้าร่วมในขบวนเรือพระ

ตัวอย่าง

คนอยู่ข้างหัว	มีผิวแล้วหม้าย
คนอยู่ข้างท้าย	แม่มายั้งเพ

(วรินทร์ เยี่ยมเวช, 2561)

โอไทรกลมกลม	หัวนมสาวสาว
โอไทรยาวยาว	ไม้เท้าฤๅษี
โอไทรยู้ยี้	ฤๅษีนกเคียด

(ปัทมา เยี่ยมเวช, 2561)

ในปัจจุบันรูปแบบของการแต่งเพลงลากพระมีการเพิ่มลักษณะโดยมีการแต่งคล้ายคำขวัญ เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์และเป็นการส่งสอนลูกหลานไปอีกทางหนึ่งด้วย

ตัวอย่าง

ลากพระดีหว่า	เล่นยาเสพติด
สูญเสียชีวิต	เป็นพิษสังคม

(วิทวัส ยุทธพงษ์, 2561)

จากเพลงลากพระข้างต้นเป็นการส่งสอนลูกหลานให้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีลากพระ อีกนัยหนึ่งคือเป็นการชี้ให้เห็นถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด

ด้วยรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของเพลงลากพระทำให้เกิดสีสันและสร้างความสนุกสนานให้กับประเพณีลากพระ ทั้งการสร้างอารมณ์ขัน เสียดสีหว่าเราะให้กับคนในชุมชน และ การใช้ภาษาซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ดังที่ เจตนา นาควัชร (เจตนา นาควัชร, 2542) กล่าวว่า ไม่ว่า ชนชาติใดภาษาใด อารมณ์ขันมักจะแสดงออกมาในรูปศิลปะพื้นบ้านเสียเป็นส่วนใหญ่ และยิ่งไปกว่านั้นถ้าเป็นอารมณ์ขันที่แสดงออกด้วยภาษาแล้วก็มักจะแสดงออกได้ดีที่สุดด้วยภาษานั้น ทั้งนี้ภาษาที่ใช้ในเพลงลากพระของประเพณีลากพระอำเภอสีชล จังหวัด นครศรีธรรมราช ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของสังคมนั้นได้ โดยผู้ศึกษาจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

ภาพสะท้อนเพลงลากพระในประเพณีลากพระ

เพลงลากพระที่ใช้ในประเพณีลากพระของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนในชุมชนจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ดังนี้

1. การสร้างปฏิสัมพันธ์และความสามัคคีของคนในชุมชน

ประเพณีลากพระของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประเพณีประจำปีที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอสิชล โดยการจัดงานได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน ประชาชน และพระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ในอำเภอสิชล ร่วมกันจัดประเพณีลากพระ ทั้งนี้ในเนื้อเพลงลากพระของประเพณีลากพระก็จะมีการชักชวนคนในชุมชนหรือหัวหน้าในภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาในเพลงด้วย หากเดินผ่านใครก็จะร้องเรียกโดยร้องเป็นเพลงเพื่อให้คนที่ถูกกล่าวถึงเข้ามาร่วมลากพระไปด้วยกัน

ตัวอย่าง

สาวสาวไม่มา
สาวสาวอยู่ไหน

ลากพระไม่ไป
ไม่มาลากพระ

(วรินทร์ เยี่ยมเวช, 2561)

ทั้งนี้ วรินทร์ เยี่ยมเวช (วรินทร์ เยี่ยมเวช, 2561) กล่าวว่า “ในบางครั้งอาจมีใส่เป็น “บ่าวบ่าว” หรือ หนุ่มหนุ่ม” มีการเรียกชื่อคน ถ้าเรือพระผ่านร้านอะไรก็เรียกเขาออกมาลากพระด้วย เช่น ป้าแดงไม่มา ลากพระไม่ไป ป้าแดงอยู่ไหน ไม่มาลากพระ หรือ นายอำเภอไม่มา ลากพระไม่ไป นายอำเภออยู่ไหน ไม่มาลากพระ”

ตัวอย่าง

ลากพระวัดไทร
สาวสาวหนุ่มหนุ่ม

พระวัดประทุม
ชวนกันลากพระ

(วิทวัส ยุทธพงศ์, 2561)

จากเพลงลากพระข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนที่มีการรักใคร่และปรองดองกันโดยให้ความสำคัญกับคนในชุมชน มีทั้งการชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมกันลากพระ ทั้งนี้ก็ได้รับการสนับสนุนเรื่องของงบประมาณในการจัดประเพณี ทำให้เกิดการร่วมมือและเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสืบไป

รูปที่ 2 ชาวบ้านร่วมกันลากพระในประเพณีลากพระอำเภอสิชล

2. วิถีชาวพุทธแบบพื้นบ้านท้องถิ่นภาคใต้

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช นับถือศาสนาพุทธและให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา เห็นได้จากการเข้าวัดทำบุญและเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงมีความเชื่อและศรัทธาในพระเกจิอาจารย์ที่เป็นผู้นำพระสงฆ์ในอดีตและยังให้ความเคารพและนับถือจนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่าง

ลูกขอไหว้ละ	พ่อท่านครูแก้ว
ลูกมาลากแล้ว	พ่อหนาพ่อหนา
ลูกขอไหว้ละ	พ่อท่านครูชล
ลูกมาลากแล้ว	พ่อหนาพ่อหนา

(ปัทมา เขี่ยมเวช, 2561)

จากเพลงลากพระข้างต้นกล่าวถึงพ่อท่านครูแก้ว หรือ พ่อท่านพระครูแก้ว อินทสุวณโณ และ พ่อท่านครูชล หรือ พระครูชลคุณาการ (เหลี่ยม ปทุมสุวณโณ) เป็นพระที่มีคุณูปการอันใหญ่หลวง สร้างวัดและโรงเรียนในพื้นที่อำเภอสิชลหลายแห่ง จึงทำให้มีชาวบ้านเลื่อมใส

ศรัทธามากมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ในวันที่ลากพระกลับวัด เมื่อผ่านหน้ากุฏิของ “พ่อท่านครูแก้ว” จะมีการร้องเพลงลากพระ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ไอโหรุ่มสม
แล้วขัดให้แวว
ฝากท่านหัววัด

เอาออกให้เหม็ด
เอาใส่ตู้แก้ว

(วรินทร์ เยี่ยมเวช, 2561)

จากเพลงลากพระข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเชื่อและศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อพระสงฆ์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมใจของคนอำเภอสิชล ชาวบ้านเชื่อกันว่าพระสงฆ์จะช่วยในการปกป้องรักษา และคุ้มครองให้ทุกอย่างอยู่ได้อย่างปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม ประเพณีลากพระเป็นประเพณีหนึ่งที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นตัวหลักทำให้คนในอำเภอสิชลยังคงมีความเชื่อและรักษาวิถีชาวพุทธแบบพื้นบ้านท้องถิ่นภาคใต้ให้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 3 เรือพนมพระในประเพณีลากพระอำเภอสิชล

3. วิถีวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคใต้

ชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันอยู่กับวิถีธรรมชาติ อาหารการกินจึงเป็นของที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นและมีกรรมวิธีการทำที่ไม่ซับซ้อนมากนัก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

แกงโหลใส่ห่อ	ปลาหมอปลาตี
น้ำชุบติปลี	เคยจีแผ่นใหญ่

(วรินทร์ เยี่ยมเวช, 2561)

จากเพลงลากพระข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมอาหารของภาคใต้ สะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติทางทะเลเห็นได้จากวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหาร ทั้งปลาและกะปิที่นำมาใช้ประกอบอาหาร ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเรียบง่ายของการประกอบอาหาร

กล่าวได้ว่า เพลงลากพระในประเพณีลากพระสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชได้ 3 ประเด็น คือ สร้างปฏิสัมพันธ์และความสามัคคีของคนในชุมชน วิถีชาวพุทธแบบพื้นบ้านท้องถิ่นภาคใต้ และวิถีวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคใต้ นอกจากนี้เพลงลากพระในประเพณีลากพระยังมีบทบาทต่อชุมชนอีกด้วย

บทบาทหน้าที่ของเพลงลากพระในประเพณีลากพระ

วัฒนธรรมในส่วนต่าง ๆ ของสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งด้านปัจจัยพื้นฐานด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางด้านจิตใจ ตามทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของ วิลเลียม บาสคอม (William Bascom, 1954) ทั้งนี้เพลงลากพระที่ใช้ในประเพณีลากพระของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชยังมีบทบาทต่อชุมชน ดังนี้

1. บทบาทในการอธิบายที่มาและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม

เพลงลากพระเป็นเพลงที่ใช้ในประเพณีลากพระของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยประเพณีลากพระเป็นประเพณีที่มีความเป็นมาและมีการปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การร้องเพลงลากพระในขบวนแห่เรือพนมพระมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาทำให้เห็นถึงความเชื่อและที่มาในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีลากพระอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. บทบาทในการศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า

เพลงลากพระในประเพณีลากพระของอำเภอสีชล มีเนื้อหาที่สอดแทรกคำสอนอยู่ในเนื้อเพลงด้วย ทั้งการสั่งสอนลูกหลานให้มีความเชื่อและประพฤติปฏิบัติตามในเรื่องของภูมิปัญญา วิถีชีวิต และการเรียนรู้วัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน อาจกล่าวได้ว่าวิธีการสั่งสอนของคนภาคใต้ไม่ได้เป็นการสอนโดยตรงแต่เป็นการสอนโดยใช้นัยแฝงซึ่งสอดแทรกไปในเนื้อเพลง ดังนั้นการเข้าร่วมประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีหรือวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้คงอยู่แล้ว ยังเป็นการเรียนรู้ และให้การศึกษากับคนในชุมชนผ่านประเพณีลากพระอีกด้วย

3. บทบาทในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม

เนื้อหาและข้อคิดที่ได้จากเพลงลากพระในประเพณีลากพระของอำเภอสีชล เป็นสิ่งที่ยังคงมีการสั่งสอนและปฏิบัติสืบมาตั้งแต่อดีตกลายเป็นแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมของคนสังคมที่ต้องรักษาวิถีปฏิบัตินั้นต่อไป แสดงให้เห็นว่าเพลงลากพระในประเพณีลากพระมีส่วนช่วยในการกำหนดแนวคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของคนในสังคมที่ถูกหล่อหลอมทางจิตใจจนอยู่ภายในจิตสำนึกว่าต้องปฏิบัติตามแบบแผนหรือค่านิยมนั้น ๆ โดยไม่ได้ถูกบังคับ ดังนั้นเพลงลากพระจึงเป็นเครื่องมือให้คนในอำเภอสีชล ยอมรับและเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคมผ่านเนื้อหาและข้อคิดที่ปรากฏในเพลงลากพระของประเพณีลากพระของอำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

4. บทบาทในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจ

การร้องเพลงลากพระในประเพณีลากพระของอำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นช่วงเวลาที่คนในชุมชนว่างจากการทำงานและมีโอกาสมาทำกิจกรรมร่วมกัน พบปะพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชนที่มีโอกาสได้เข้ามาร่วมกิจกรรม ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้คลายความคับข้องใจในปัญหาต่าง ๆ ทั้งเรื่องครอบครัว และปัญหาจากการทำงาน ทั้งนี้การร้องเพลงลากพระยังทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเป็นสิ่งที่สร้างสีสันความสนุกให้กับประเพณีลากพระได้เป็นอย่างดี

รูปที่ 4 ชาวบ้านร่วมกันแห่เรือพระในประเพณีลากพระอำเภอสิชล

สรุป

เพลงลากพระในประเพณีลากพระของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชถือว่าเป็น สีสันและเอกลักษณ์อย่างหนึ่งในประเพณีลากพระโดยใช้กลอนสี่ในการแต่งและใช้ภาษาถิ่นเพื่อ สื่อให้เห็นอารมณ์ขัน อีกทั้งเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนของคนอำเภอสิชล โดยมีความสัมพันธ์อยู่กับ วิถีชีวิตของคนในชุมชนซึ่งสามารถสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของคนสิชล คือ การ สร้างปฏิสัมพันธ์และความสามัคคีของคนในชุมชน วิถีชาวพุทธแบบพื้นบ้านท้องถิ่นภาคใต้ และ วิถีวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคใต้

ทั้งนี้ เพลงลากพระสามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของคติชน 4 ประการ คือ อธิบาย ที่มาและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และให้ความเพลิดเพลินและเป็น ทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมในส่วนต่าง ๆ ในสังคมมีหน้าที่ ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และ ความมั่นคงทางด้านจิตใจ ทั้งนี้ประเพณีลากพระก็เป็นประเพณีที่ตอบสนองความต้องการด้าน จิตใจของคนในสังคม ทำให้คนในสังคมได้แสดงออกถึงความสามัคคีผ่านการเข้าร่วมในประเพณี

อนึ่ง เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า เพลงลากพระเป็นเพลงที่สะท้อนตัวตนของคนในอำเภอ สิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช การเข้าร่วมขบวนแห่เรือพระและร่วมกันร้องเพลงลากพระด้วย

ความสนุกสนานรื่นเริง โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาให้การสนับสนุนในการจัดประเพณีลากพระทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน ทั้งยังเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีอันดีให้คงอยู่สืบไป อย่างไรก็ตาม เพลงลากพระสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นระบบของความสัมพันธ์ที่ทำหน้าที่หมุนแกนให้สังคมยึดโยงกันอย่างเข้มแข็ง ทั้งนี้ เพลงลากพระในประเพณีลากพระยังเป็นกลไกในการยึดโยงคนให้ประพฤติปฏิบัติตามและเป็นการจัดระเบียบทางสังคมของคนอำเภอ สีชล จังหวัดนครศรีธรรมราชอีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเพลงลากพระในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในระดับที่กว้างขึ้น และหาจุดร่วมและจุดต่างของวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นการสะท้อนวัฒนธรรมพื้นถิ่นแก่คนรุ่นหลัง
2. ควรมีการเผยแพร่และสร้างองค์ความรู้ให้กับเยาวชนรุ่นหลังเพื่อเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมประจำถิ่น และมีการพัฒนาไปสู่ระดับภูมิภาคต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จำรัส เพชรทับ. (2556). *ประวัติศาสตร์สีชล: คนสันทรายและสายน้ำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครศรีธรรมราช: ประยูรการพิมพ์.
- เจตนา นาควัชร. (2542). *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- บุญเสริม แก้วพรหม. (18 มีนาคม 2562). ประเพณีลากพระ. (มนีรัตน์ กำลังเกื้อ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปัทมา เยี่ยมเวช. (28 ตุลาคม 2561). เพลงลากพระ. (มนีรัตน์ กำลังเกื้อ, ผู้สัมภาษณ์)
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรินทร์ เยี่ยมเวช. (28 ตุลาคม 2561). เพลงลากพระ. (มนีรัตน์ กำลังเกื้อ, ผู้สัมภาษณ์)
- วิทวัส ยุทธพงษ์. (28 ตุลาคม 2561). ประเพณีลากพระ. (มนีรัตน์ กำลังเกื้อ, ผู้สัมภาษณ์)
- ส่งสุข ภาแก้ว. (2546). *วิเคราะห์แนวคิดทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมเพลงของชินกร ไกรลาส*. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมใจ สมคิด. (18 มีนาคม 2562). ประเพณีลากพระ. (มนีรัตน์ กำลังเกื้อ, ผู้สัมภาษณ์)

- สมปอง มุกดารัตน์. (2554). สีสันของความศรัทธา: เรือพระโคกโพธิ์ในปัจจุบัน. *วารสารรัฐสมิแล*, 32(3), 57-64.
- อมร พุทธธนู. (2549). เพลงพื้นบ้าน ภูมิศึกษา ตำบลหินแก้ว อำเภอท่าชะะ จังหวัดชุมพร. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดนตรี*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- William Bascom. (1954). Four functions of folklore. *Journal of American Folklore*, 67(266), 333-349.

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อม ที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ*

PROMOTING THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY WITH BEHAVIORAL AND PSYCHOLOGICAL SYMPTOMS OF DEMENTIA

ก.สินศักดิ์ สุวรรณโชติ

K. Sinsak Suvanchot

นพรัตน์ ไชยขำนิ

Nopparat Chaichumni

โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ สุราษฎร์ธานี

Suansaranrom Hospital Suratthani, Thailand

วิภาวรรณ ชะอุ่ม เพ็ญสุขสันต์

Wipawan Chaoum Pensuksan

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Walailak University, Thailand

วันดี สุทธรังสี

Wandee Suttharangsee

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Print of Songkhia University, Thailand

ภาวดี เหมทานนท์

Pawadee Hamtanon

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat, Thailand

E-mail: pawadeehh@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจของผู้ดูแลที่เป็นบุคลากรทางวิชาชีพและผู้ดูแลในครอบครัว ซึ่งมีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุสมองเสื่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดี ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย ที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุสมองเสื่อมช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน 2) ด้านจิตใจ ให้ความสำคัญความสบายใจของผู้สูงอายุ 3) ด้านสังคม ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกับลูกหลานและการได้พูดคุยกับเพื่อนในวัยใกล้เคียงกัน และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม เน้นที่การได้รับความช่วยเหลือจากสวัสดิการของรัฐในการดูแลผู้สูงอายุ การดูแลผู้สูงอายุเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้

* Received 27 September 2019; Revised 18 October 2019; Accepted 24 October 2019

พลังและส่งผลต่อด้านจิตใจ รวมถึงมีค่าใช้จ่ายในการดูแลเพิ่มขึ้น เป็นต้น ผู้ดูแลจึงมีแนวทางในการดูแลตนเอง ดังนี้ 1) การปรับความคิดและวิธีคิด 2) การคงความสมดุลระหว่างบทบาทการเป็นผู้ดูแลและชีวิตส่วนตัว 3) การดูแลจิตใจตัวเอง 4) การดูแลสุขภาพกายให้แข็งแรง 5) การมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับผู้สูงอายุ 6) การสื่อสารกับคนในครอบครัวด้วยความเข้าใจ

คำสำคัญ: สมองเสื่อม, ผู้ดูแล, คุณภาพชีวิต, ปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ

Abstract

The objective of this article to present about guidelines for caring the elder with behavioral and psychological symptoms of dementia that emphasize participation of professional and family caregivers. Which aims to improve the quality of life in the elderly with dementia in 4 aspects, 1) the physiology that focuses on self – care, especially in daily activities 2) psychological aspects that concerned about the peace of mind in the elder 3) social aspects that considered having activities with their children and talking with friends of same age, and 4) Environmental aspects that focusing on received welfare from the government for caring for the elderly. However, caring the elder that used more power and effected psychology, the cost of care, etc., The guideline for caregivers to take care themselves as follows: 1) modify ideas and strategies of thinking 2) balance between the role of caregiver and daily life 3) caring of one's mind 4) take care of physical health 5) having social activities with the elderly 6) understanding communicate with family members.

Keywords: Dementia, Caregivers, Quality Of Life, Behavioral And Psychological Symptoms Of Dementia

บทนำ

ภาวะสมองเสื่อม (Dementia) พบมากขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเป็นสังคมสูงวัย จำนวนประชากรผู้สูงอายุมากขึ้นและมีแนวโน้มมากกว่าจำนวนประชากรเด็กในทุกปี อีกทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ทำให้ประชาชนมีอายุยืนยาวขึ้นและมีอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ภาวะสมองเสื่อมเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญและพบได้บ่อยเนื่องจากมีความสัมพันธ์กับอายุของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2019) รายงานว่าปัจจุบันประชากรจำนวน 50 ล้านคนทั่วโลกมีภาวะสมองเสื่อม และทุกปีจะพบผู้มีภาวะสมองเสื่อมรายใหม่เพิ่มขึ้นเกือบ 10 ล้านคน ข้อมูลการ

สำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกายพบว่าประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีความชุกของภาวะสมองเสื่อมร้อยละ 8.1 เป็นความชุกในเพศหญิงร้อยละ 9.2 เพศชายร้อยละ 6.8 และพบความชุกรวมของภาวะสมองเสื่อมเพิ่มขึ้นตามกลุ่มอายุแบ่งเป็นกลุ่มอายุ 60-69 ปี กลุ่มอายุ 70-79 ปี และกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป เท่ากับร้อยละ 4.8, 7.7 และร้อยละ 22.6 ตามลำดับ (วิชัย เอกพลากร, 2559)

ภาวะสมองเสื่อมมีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุรวมถึงครอบครัว อีกทั้งเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญระดับประเทศ รวมถึงเป็นปัญหาสุขภาพของประชากรโลก ทุกระยะของภาวะสมองเสื่อมมักพบว่าจะมีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจร่วมด้วย (Behavioral and Psychological Symptoms of Dementia: BPSD) (กอบหทัย สิทธิธรรณฤทธิ์, 2554) ส่งผลให้ผู้ดูแลมีความยากลำบากในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น เป้าหมายการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ ที่สำคัญคือมุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อม การจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ การป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากความสามารถในการดูแลตัวเองลดลง รวมถึงผลข้างเคียงจากการรักษา ผู้ดูแลและครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลและช่วยเหลือตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลและการรักษา บุคลากรทีมสุขภาพควรให้ความสำคัญกับการดูแลของผู้ดูแลเพื่อให้การสนับสนุนและส่งเสริมสมรรถนะการดูแล และส่งเสริมวิธีการดูแลให้ดียิ่งขึ้น

บทความนี้มุ่งนำเสนอประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ ประกอบด้วย ความหมายของภาวะสมองเสื่อมและอาการและอาการแสดงของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ แนวทางการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ ประสบการณ์ของผู้ดูแลในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ และการดูแลตัวเองของผู้ดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมและจิตใจ

ภาวะสมองเสื่อมของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ

ภาวะสมองเสื่อมเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ผู้สูงอายุมีความพร่องในการดูแลตัวเองและส่งผลให้มีภาวะพึ่งพิง (Dependence) บุคคลอื่น ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงความหมายของภาวะสมองเสื่อมและอาการและอาการแสดงของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ

1. ความหมายของภาวะสมองเสื่อม

ภาวะสมองเสื่อม (World Health Organization, 2019) เป็นกลุ่มอาการที่มีการสูญเสียการทำหน้าที่ของสมองหลายด้านโดยเฉพาะด้านการรู้คิด (Cognitive function) ลักษณะเสื่อมถอยอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป ส่งผลกระทบต่อความจำ ความคิด พฤติกรรม

และความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน ภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุเกิดจากการเสื่อมสภาพของเซลล์ประสาทหรือการทำงานของเซลล์ประสาทผิดปกติจากกระบวนการชราภาพ (Aging process) ความผิดปกติของหลอดเลือดโดยเฉพาะหลอดเลือดแข็งตัว ตีบตัว หรือมีการอุดตันเป็นเวลานาน การขาดสารอาหารโดยเฉพาะวิตามินบี 12 โฟเลต ไนอาซิน ซึ่งเป็ นสารอาหารที่มีความสำคัญต่อการทำงานของสมอง รวมถึงปัจจัยด้านพันธุกรรม พบอุบัติการณ์ การเกิดภาวะสมองเสื่อมเพิ่มสูงขึ้นในครอบครัวที่มีประวัติบุคคลในครอบครัวมีภาวะสมองเสื่อม และพบว่าภาวะสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์ (Alzheimer's Disease) มีความผิดปกติของ โครโมโซมคู่ที่ 10, 14, 19 และ 21 อาการและอาการแสดงที่สำคัญของภาวะสมองเสื่อม ประกอบด้วย สมาธิสั้น ถูกดึงความสนใจได้ง่าย มีปัญหาในการจัดการวางแผนงาน มีปัญหา ความจำเรื่องปัจจุบันที่เพิ่งจะเกิดขึ้น ถามคำถามเดิมบ่อยครั้ง วางของผิดที่ มีปัญหาการใช้ คำพูด พูดผิดพูดถูก สับสนทิศทางแม้เป็นสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย มีพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น แต่งกายไม่ถูกกาลเทศะ ทำเสียงดังรบกวนผู้อื่น เป็นต้น

อาการและอาการแสดงของภาวะสมองเสื่อมแบ่งเป็น 3 ระยะ ตามลำดับความรุนแรง ที่เพิ่มมากขึ้น ดังนี้

1.1 ระยะเริ่มแรก แสดงอาการระดับเล็กน้อย มักพบอาการหลงลืมโดยเฉพาะ เรื่องที่เพิ่งเกิดขึ้น จำเวลานัดหมายไม่ได้ หลงทางในสถานที่ที่คุ้นเคย แต่ความจำในอดีตยัง ชัดเจน สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเองได้

1.2 ระยะกลาง อาการหลงลืมเพิ่มขึ้นมักลืมเหตุการณ์ปัจจุบัน ลืมชื่อคนใน ครอบครัว หลงทางและหาทางกลับบ้านไม่ได้ ลำบากในการสื่อสาร ถามคำถามเดิมบ่อยครั้ง ไม่ สามารถแก้ปัญหาหรือตัดสินใจ มีความบกพร่องเรื่องการคำนวณตัวเลข ต้องการความ ช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

1.3 ระยะสุดท้ายหรือระยะรุนแรง ผู้สูงอายุจะจำในสิ่งที่เพิ่งจะเกิดขึ้นไม่ได้ เช่น เพิ่งจะรับประทานอาหารเสร็จแต่บอกว่ายังไม่ได้รับประทาน เพิ่งจะอาบน้ำเสร็จแต่บอกว่า ยังไม่ได้อาบน้ำ เป็นต้น อาการที่พบบ่อยได้แก่ ไม่รู้เวลาและสถานที่ เดินหลงทางในบ้านของ ตัวเอง จำคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวไม่ได้ มีปัญหาการเคลื่อนไหว เดินลำบาก พบ พฤติกรรมก้าวร้าว บุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ระยะนี้ผู้สูงอายุสมองเสื่อมจะช่วยเหลือ ตัวเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้น้อยมากหรือไม่ได้เลย จึงต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด จากบุคคลอื่น

2. อาการและอาการแสดงของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ

ปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ (BPSD) เป็นปัญหาที่พบได้บ่อยและเพิ่มขึ้นตามระยะของ อาการและอาการแสดงของภาวะสมองเสื่อมซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะข้างต้น ได้แก่ ระยะเริ่มแรก ระยะกลาง และระยะสุดท้าย โดยพบเป็นร้อยละ 67, 76, และ 88 ตามลำดับ (Hessler J. B.,

et al., 2018) อาการสำคัญของปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ ประกอบด้วย 4 กลุ่มอาการ ได้แก่ (กอบหทัย สิทธิธรรณฤทธิ์, 2554)

2.1 กลุ่มอาการด้านอารมณ์ (Mood symptoms) ได้แก่ อารมณ์หงุดหงิด โกรธ เปลี่ยนแปลงง่าย ซึมเศร้า การไม่แสดงออกทางอารมณ์ ไม่สนใจในกิจกรรมที่เคยชื่นชอบ วิตกกังวลมากกว่าปกติ

2.2 กลุ่มอาการทางจิต (Psychotic symptoms) ได้แก่ อาการหลงผิด ที่พบบ่อยคือถูกขโมยเงินหรือสิ่งของ มีคนปองร้าย คู่สมรสนอกใจ คิดว่าคู่สมรสที่อยู่ด้วยกันเป็นตัวปลอม (Capgras delusion) อาการประสาทหลอนทางหู (หูแว่ว) และประสาทหลอนทางตา (เห็นภาพหลอน)

2.3 กลุ่มอาการเว็จเจทเททิฟ (Vegetative symptoms) ได้แก่ วงจรการนอนผิดปกติ แสดงอาการพลุ่งพล่านกระวนกระวายแต่ไม่ก้าวร้าว เช่น การแต่งกายไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ พฤติกรรมวุ่นวายในเวลากลางคืน เดินไปมาแบบไร้จุดหมาย พยายามหนีออกจากบ้าน พูดซ้ำ ๆ ย้ำไปย้ำมา

2.4 กลุ่มอาการอื่น ๆ (Other phenomena) ได้แก่ อาการก้าวร้าวทางกาย เช่น การหยิก กัด ขว้างปาสิ่งของ และคำพูด เช่น พูดคำหยาบ ด่า แข่ง เป็นต้น การแสดงความเห็นอย่างไม่ถูกกาลเทศะ การควบคุมอารมณ์เพศไม่ได้จากการขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่ให้ความร่วมมือในการรักษา

อาการและอาการแสดงของปัญหาพฤติกรรมและจิตใจที่พบมากที่สุดคือ การไม่แสดงออกทางอารมณ์ ขาดความกระตือรือร้น อาการพลุ่งพล่านกระวนกระวาย และอาการซึมเศร้า (อรชา ฉวาง, 2555) และการศึกษาของศิริพร วีระเกียรติ (Veragiat, S., Pensuksan, W. C., Suvanchot, K. S., Yooyen, C., Chetkhunthod, P., & Sarsanas, P., 2017) พบความชุกของปัญหาพฤติกรรมและจิตใจในผู้สูงอายุสมองเสื่อมอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ได้รับการรักษาในแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลจิตเวชภาคใต้ประเทศไทย เท่ากับร้อยละ 52.9 อาการที่พบบ่อย 5 ลำดับแรกคือ พฤติกรรมวุ่นวายในเวลากลางคืน ซึมเศร้า วิตกกังวล หงุดหงิดง่าย ขาดความยับยั้งชั่งใจ และอาการหลงผิด ร้อยละ 54.8, 51.9, 48.9, 44.2 และ 27.9 ตามลำดับ อาการเหล่านี้อาจทำให้ผู้สูงอายุต้องได้รับการรักษาในโรงพยาบาลและเกิดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้น รวมถึงส่งผลกระทบต่อผู้ดูแลทำให้ต้องเพิ่มสมรรถนะในการดูแล โดยเฉพาะการจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจทั้ง 4 กลุ่มอาการข้างต้น การรักษาภาวะสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจร่วมด้วย ได้แก่ การบำบัดด้วยยา เช่น ยารักษาอาการทางจิต ยารักษาอาการเศร้า ยาคลายกังวล เป็นต้น และการบำบัดโดยไม่ใช้ยา เช่น การบำบัดเพื่อฟื้นฟูความสามารถด้านการรู้คิด การกระตุ้นความจำ การกระตุ้นระบบประสาทสัมผัส การจัดการกับพฤติกรรมที่ผิดปกติ วิธีบำบัดทางจิตสังคมอื่น ๆ เช่น การบำบัดโดยใช้สัตว์เลี้ยง การ

ออกกำลังกาย และการบำบัดเพื่อจัดการกับปัญหาเฉพาะ เช่น การลดอาการพลุ่งพล่าน กระวน กระวายโดยใช้ดนตรีบำบัด สุนัขบำบัด เป็นต้น อย่างไรก็ตามวิธีการรักษาที่ดีที่สุดคือ การใช้ยาอย่างเหมาะสมร่วมกับการบำบัดโดยไม่ใช้ยา (Cerejeira, J., Lagarto, L., & Mukaetova-Ladinska, E.B., 2012)

แนวทางการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ

การดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจที่บ้านที่สำคัญคือ การช่วยเหลือดูแลในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ การดูแลให้ได้รับยาตามแผนการรักษา การฟื้นฟูความสามารถในการทำงานของสมอง การดูแลขณะรับการรักษาในโรงพยาบาล การวางแผนจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล และการดูแลผู้สูงอายุต่อเนื่องที่บ้าน โดยแนวทางการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ แบ่งได้เป็น 3 ระยะ (กลุ่มการพยาบาล โรงพยาบาลสวนสราญรมย์, 2556) ได้แก่ ระยะเริ่มแรก (Initial phase) จัดเป็นระยะรุนแรง เนื่องจากผู้สูงอายุมีอาการและอาการแสดงของความผิดปกติอย่างมากจึงต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล เช่น อาการหลงผิด ประสาทหลอน หวาดระแวงอย่างมาก เป็นต้น ระยะกลาง (Interim phase) เป็นระยะที่มีความรุนแรงเริ่มลดลง แต่ยังคงมีความบกพร่องเรื่องความจำ การสื่อสาร การประกอบกิจวัตรประจำวัน มีความผิดปกติด้านอารมณ์ ฯลฯ และระยะก่อนกลับบ้าน (Pre-discharge) เป็นระยะอาการทุเลาลง ประกอบกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเองได้มากขึ้น แต่ยังอาจพบอาการผิดปกติอยู่บ้าง ระยะนี้พยาบาลวิชาชีพจะเตรียมความพร้อมผู้ดูแลและบุคคลในครอบครัวเรื่องการดูแลผู้สูงอายุต่อเนื่องที่บ้าน ซึ่งพิจารณาตามบริบทความเจ็บป่วยหรือความผิดปกติของผู้สูงอายุ ผู้ดูแล และครอบครัวเป็นรายกรณี

บทความนี้นำเสนอข้อมูลเฉพาะแนวทางการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจในระยะก่อนกลับบ้านโดยมุ่งเน้นการดูแลแบบการมีส่วนร่วมของผู้ดูแลและบุคคลในครอบครัว เนื่องจากเป็นระยะที่ผู้ดูแลและบุคคลในครอบครัวต้องให้การดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องที่บ้าน

แนวทางการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจต่อเนื่องที่บ้าน มีดังนี้

1. สังเกตและเฝ้าระวังอาการที่เกิดจากผลข้างเคียงของยา อาการของปัญหาพฤติกรรมและจิตใจที่อาจกลับซ้ำ และอาการผิดปกติอื่น ๆ
2. ป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากพฤติกรรมที่ผิดปกติของผู้สูงอายุซึ่งอาจยังคงมีอยู่หรือกลับซ้ำ เช่น การทำร้ายตัวเอง (Self-harm behavior) อารมณ์หงุดหงิด พฤติกรรม

ก้าวร้าว อาการหลงลืมอย่างมากจนทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เป็นต้น การจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ และการนำส่งโรงพยาบาล

3. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรับรู้สิ่งแวดล้อมและสังคมรอบตัวให้กับผู้สูงอายุโดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่ทำร่วมกับลูกหลาน เช่น พุดคุยเหตุการณ์ประจำวัน การทำกิจกรรมหรืองานอดิเรกที่ผู้สูงอายุชอบ เป็นต้น

4. สร้างสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่อบอุ่น ลดความขัดแย้งและการใช้อารมณ์รุนแรงในครอบครัว เคารพและให้เกียรติผู้สูงอายุ มีการสื่อสารทั้งคำพูดและท่าทางที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ การศึกษาที่ผ่านมามีพบว่าหากผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจรับรู้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดี บุคคลในครอบครัวมีความรักและดูแลช่วยเหลือกันจะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพการนอนหลับที่ดี (Suvanchot, K. S. & Pensuksan, W. C., 2019)

5. ตอบสนองความต้องการการดูแลของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ผู้สูงอายุสมองเสื่อมบางรายมีอยู่ในภาวะพึ่งพาที่ผู้ดูแลต้องปฏิบัติให้ทั้งหมด บางรายต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด บางรายยังสามารถปฏิบัติด้วยตนเองได้บ้างแต่ผู้ดูแลต้องให้การช่วยเหลือหรือคอยกระตุ้นและให้เวลา เช่น ไม่เร่งรัดขณะทำความสะอาดร่างกายหรือแต่งตัว ให้การช่วยเหลือขณะรับประทานอาหารและขณะออกกกำลังกาย เป็นต้น

6. จัดสิ่งแวดล้อมในบ้านหรือห้องนอนของผู้สูงอายุโดยเน้นความปลอดภัย เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ พื้นไม่ลื่น มีราวจับ มีปฏิทินและนาฬิกาที่มองเห็นตัวเลขได้ชัดเจน เป็นต้น

ผู้ดูแลทุกคนควรได้รับการเตรียมความพร้อมในการดูแลผู้สูงอายุต่อเนื่องที่บ้านก่อนจำหน่ายผู้สูงอายุออกจากโรงพยาบาล อย่างไรก็ตามเมื่อผู้สูงอายุกลับไปใช้ชีวิตที่บ้าน ผู้ดูแลต้องมีการประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องแนวทางการดูแลข้างต้นให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละครอบครัว ประสบการณ์ของผู้ดูแลจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจของผู้ดูแล

ผู้เขียนได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้ดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ ผู้ดูแลทุกคนเป็นผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโดยตรงและเป็นคนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ ได้แก่ สามี ภรรยา หรือบุตร ประกอบกับประสบการณ์ของผู้เขียนในการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจในโรงพยาบาลจิตเวช พบประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ กล่าวคือผู้สูงอายุแต่ละรายมีความแตกต่างกันด้านอาการและการแสดง

ของภาวะสมองเสื่อม ความรุนแรงของปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ และปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งคือผู้ดูแลมีความแตกต่างกันด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะสมองเสื่อม ปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ สัมพันธภาพกับผู้สูงอายุที่มีมาก่อนที่ผู้สูงอายุจะมีความเจ็บป่วย ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างผู้สูงอายุ ผู้ดูแล และบุคคลอื่นในครอบครัว ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว รวมถึงการรับรู้และการใช้บริการแหล่งประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน สังคม และรัฐบาล เป็นต้น การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ มีดังนี้

1. ความหมายของคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ

องค์การอนามัยโลก (Farina N., et al., 2017) ให้ความหมายคำว่าคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ในภาพกว้าง หมายถึง บุคคลประเมินการดำรงชีวิต (Position in life) แห่งตน พิจารณาตามบริบทของบุคคลโดยสัมพันธ์กับวัฒนธรรม (Culture) ค่านิยม (Values) เป้าหมาย (Goals) ความคาดหวัง (Expectations) มาตรฐาน (Standards) และความอาทร (Concerns) โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประกอบด้วยสุขภาพกาย (Physical health) ภาวะสุขภาพจิต (Psychological state) ระดับของความไม่พึ่งพิง (Level of independence) สัมพันธภาพทางสังคม (Social relationships) ความเชื่อส่วนบุคคล (Personal beliefs) และการสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental supports)

ผู้ดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ ให้ความหมายของคำว่าคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ สรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย ผู้ดูแลพิจารณาจากการที่ผู้สูงอายุไม่มีความเจ็บป่วยเพิ่มขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อาการหลงลืมไม่รุนแรงมากขึ้น สามารถช่วยเหลือตัวเองได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยเฉพาะการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น การดูแลความสะอาดของร่างกาย การรับประทานอาหาร เป็นต้น และมีการพึ่งพิงผู้ดูแลรวมถึงบุคคลอื่นในครอบครัวตามที่เป็น

1.2 ด้านจิตใจ ผู้ดูแลให้ความสำคัญกับการที่ผู้สูงอายุสบายใจ ไม่หงุดหงิด ไม่ก้าวร้าว ไม่มีอาการของปัญหาพฤติกรรมและจิตใจกลับซ้ำ ได้ปฏิบัติตามกิจกรรมตามความเชื่อหรือตามหลักศาสนา

1.3 ด้านสังคม พิจารณาจากการที่ผู้สูงอายุสามารถมีกิจกรรมร่วมกับลูกหลาน สามารถดำรงไว้ซึ่งบทบาทของการเป็นปู่ย่าตายาย และการได้พบพูดคุยกับเพื่อนที่มีอายุใกล้เคียงกันขณะมีกิจกรรมทางสังคม เช่น การทำบุญที่วัดใกล้บ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญในชุมชน เป็นต้น

1.4 ด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ดูแลให้ความสำคัญกับเรื่องความช่วยเหลือจากสวัสดิการของรัฐบาลในการดูแลผู้สูงอายุที่ครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล โดยผู้สูงอายุที่เคยรับราชการหรือมีบุตรเป็นข้าราชการจะมีสวัสดิการของรัฐเรื่องค่ารักษาพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีสวัสดิการราชการผู้ดูแลประเมินว่าครอบครัวจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากกว่ากลุ่มที่มีสวัสดิการราชการ

2. การตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย

ผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจมีข้อจำกัดในการดูแลตัวเองด้านร่างกาย ซึ่งเป้าหมายการดูแลที่สำคัญของผู้ดูแลคือ มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีความสุขสบาย นอนหลับพักผ่อนได้เพียงพอ ไม่พบภาวะแทรกซ้อนจากการใช้ยา อาการหลงลืมไม่รุนแรงมากขึ้น กิจกรรมการดูแลที่สำคัญ มีดังนี้

2.1 การช่วยเหลือกิจวัตรประจำวันเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านร่างกาย ได้แก่

2.1.1 การอาบน้ำ แต่งตัว ผู้ดูแลต้องให้การดูแลอย่างใกล้ชิดสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลความสะอาดของร่างกายได้ บางรายไม่สามารถติดกระดุมเสื้อได้ หรือบางรายไม่รู้ว่าจะเสียด้าคืออะไร สำหรับผู้สูงอายุบางรายที่สามารถดูแลตัวเองได้บ้าง ผู้ดูแลจะกระตุ้นให้ผู้สูงอายุปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเอง มีการฝึกทักษะในการดูแลตัวเองให้กับผู้สูงอายุ เช่น การทำความสะอาดร่างกายหลังขับถ่าย การอาบน้ำ การสวมเสียด้า เป็นต้น

2.1.2 การประกอบอาหาร ผู้สูงอายุทุกรายมีอาการหลงลืมจนเกิดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ ได้แก่ ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ลื่นหกล้ม เป็นต้น ผู้สูงอายุมักวางหม้อหรือกระทะไว้บนเตาแก๊สที่เปิดไฟทิ้งไว้แล้วลืมปิดแก๊ส เปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ เป็นต้น

2.1.3 การออกกำลังกาย ผู้สูงอายุบางรายมีลักษณะเฉื่อยชา ไม่สนใจตัวเองและสิ่งแวดล้อม ผู้ดูแลจึงต้องกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีการเคลื่อนไหวร่างกาย มีการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับข้อจำกัดด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในกลุ่มจำนวน 2-3 ราย ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอด้วยการรำไม้พลอง การแกว่งแขน การเดินช้า ๆ เป็นต้น

2.2 การจัดการกับความไม่สุขสบายที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนทางกาย เช่น อาการท้องผูกจากการไม่เคลื่อนไหวร่างกาย ผู้ดูแลต้องกระตุ้นให้มีการเคลื่อนไหวร่างกายและจัดหาอาหารและผลไม้ที่มีกากใยสูงให้ผู้สูงอายุรับประทาน อาการปวดกล้ามเนื้อหลัง ไหล่ และเอว ผู้ดูแลจะช่วยบีบนิ้วและดูแลจัดท่าทางของร่างกายให้เหมาะสม

2.3 การจัดการกับปัญหาผู้สูงอายุไม่นอนในเวลากลางคืน เนื่องจากแบบแผนการนอนของผู้สูงอายุแปรปรวน ผู้ดูแลต้องจัดกิจกรรมเพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุหลับในเวลากลางวัน เช่น มีกิจกรรมร่วมกับลูกหลาน การเดินเล่น ชวนพูดคุยกับลูกหลานและเพื่อนบ้านในเรื่องที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและรู้สึกผ่อนคลาย ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขอนามัยการนอน

(Sleep hygiene) ที่ดี เช่น การเข้านอนและตื่นนอนตรงเวลา ไม่ดื่ม น้ำหรือเครื่องดื่มปริมาณ มากก่อนนอน เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัวเพื่อให้ผู้สูงอายุไม่เครียด สบายใจ จะทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพการนอนหลับที่ดี และเป็นการป้องกันการเกิดพฤติกรรม รุนแรงในเวลากลางคืน

2.4 ดูแลให้ผู้สูงอายุได้รับยาตามแผนการรักษา ผู้ดูแลบางรายต้องจัดยาและ ดูแลให้ผู้สูงอายุรับประทานยาตรงตามเวลา สังเกตอาการผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นหลังรับประทาน ยา และแจ้งข้อมูลรายละเอียดการใช้ยา ประวัติการแพ้ยาและข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้บุคลากรทีม สุขภาพรับทราบ

2.5 กระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมฝึกการทำงานของสมองเพื่อชะลอความ เสื่อมของสมอง เช่น เล่นเกมสลับคู่ภาพผลไม้กับลูกหลาน เกมสับิงโก การพูดคุยถึงช่วงชีวิตที่มี ความสุข การใช้รูปถ่ายคนคุ้นเคยหรือบุคคลในครอบครัวเป็นสื่อเพื่อกระตุ้นความทรงจำ เป็น ต้น

ผู้ดูแลควรได้รับความรู้และคำแนะนำจากบุคลากรทีมสุขภาพ การแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับผู้ดูแลคนอื่น ๆ ประกอบกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองที่ปฏิบัติให้กับ ผู้สูงอายุเป็นประจำ

3. การตอบสนองความต้องการด้านจิตใจและสังคม

ผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจมีความเครียด วิตกกังวล กลุ้มใจ ไม่ สบายใจ จะเป็นสิ่งกระตุ้น ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุมีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจกลับซ้ำ เป้าหมายการดูแลที่สำคัญคือ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสุขตามบริบทของตนเองและครอบครัว กิจกรรมการดูแลที่สำคัญ มีดังนี้

3.1 ให้ความเคารพ ให้เกียรติ ให้ความรักและดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุตาม บทบาทของการเป็นบุคคลที่มีความสำคัญของครอบครัว

3.2 ใช้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสมทั้งการใช้คำพูด น้ำเสียง และท่าทางที่ อ่อนโยน ไม่ใช่คำพูดหรือคำถามที่เร่งรัด กดดัน หรือเร้าความรู้สึกอย่างมากต่อผู้สูงอายุ

3.3 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมที่ชอบ มีความสุข และเป็นกิจกรรมที่ไม่ ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เช่น พูดคุยกับคนรู้ใจ ฟังเพลง ร้องเพลง วาดรูป เป็นต้น ดูแลและช่วยเหลือให้ประกอบกิจกรรมตามหลักศาสนาหรือความเชื่อ เช่น การไหว้ครู ไหว้พระ บวงสรวง ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าเมื่อ ได้ทำตามความเชื่อซึ่งเป็นสิ่งดีงามจะทำให้ชีวิตมีความสุข ชีวิตดีขึ้น ความเจ็บป่วยจะทุเลาลง และลูกหลานจะได้รับพรด้วย

3.4 ให้ทุกคนในครอบครัวยอมรับอาการหลงลืมของผู้สูงอายุ ไม่แสดงอารมณ์ หงุดหงิด ไม่ต่อว่า ไม่โต้แย้ง ผู้ดูแลและทุกคนในครอบครัวต้องเข้าใจ อดทน และยืดหยุ่น เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุรู้สึกเครียดจากการสูญเสียความจำ

3.5 สังเกตความผิดปกติของผู้สูงอายุ หากพบว่าผู้สูงอายุมีความเครียด วิตกกังวล ซึมเศร้า หวาดระแวง ควรปรึกษาแพทย์หรือบุคลากรที่มสุขภาพ

ผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจยังคงรับรู้การปฏิบัติจากคนรอบข้าง การดูแลเอาใจใส่ด้วยความรักและเคารพด้วยพื้นฐานความเข้าใจภาวะความเจ็บป่วย และปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างให้เกียรติ จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสุข ลดการเกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงอารมณ์และมีพฤติกรรมทางลบ รวมถึงการมีปัญาพฤติกรรมและจิตใจกลับซ้ำ

4. การจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ

ผู้ดูแลควรจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจของผู้สูงอายุสมองเสื่อม ดังนี้

4.1 ความรู้สึกของผู้ดูแลต่อปัญหาพฤติกรรมและจิตใจของผู้สูงอายุสมองเสื่อมผู้ดูแลมีความรู้สึกต่อปัญหาพฤติกรรมและจิตใจที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

4.1.1 เครียด ผู้ดูแลส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับความเครียดในระดับสูง จากสาเหตุความคิดและการรับรู้ของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น ระแวงว่าผู้ดูแล (ภรรยา) นอกใจและมีชู้ ระแวงว่าคนในครอบครัวขโมยเงินหรือสิ่งของ กังวลอย่างมากเวลามีคนแปลกหน้าเข้ามาในบ้าน เป็นต้น ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมผิดปกติต่าง ๆ เช่น การก้าวร้าวทางวาจา ใช้เสียงดังด่าว่า ค้นหาสิ่งของต่าง ๆ บ่อยครั้งเมื่อไม่เจอจะหงุดหงิดมาก มีพฤติกรรมรุนแรงโดยการเอามือชกผนังบ้าน ขว้างปาสิ่งของ มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม ทบตี กัดผู้ดูแล เป็นต้น ทำให้ผู้ดูแลรู้สึกอับอายบุคคลภายนอก เช่น เพื่อนบ้าน บุคคลที่ผู้สูงอายุคิดว่าเป็นชู้ รวมถึงบุคคลอื่น ๆ ที่รับรู้เรื่องราวในครอบครัว

4.1.2 เสียใจ ผู้ดูแลรู้สึกเสียใจที่ครอบครัวต้องตกอยู่ในภาวะสูญเสียผู้นำครอบครัว เนื่องจากก่อนมีความเจ็บป่วย ผู้สูงอายุที่เคยทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวสามารถตัดสินใจเรื่องสำคัญของครอบครัวทุกเรื่อง แต่เมื่อเจ็บป่วย ส่งผลให้การรับรู้ อารมณ์ และพฤติกรรมของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปในทางแย่ง ทำให้ไม่สามารถเป็นที่ปรึกษา หรือให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่ผู้ดูแลต้องการได้

4.1.3 เหนื่อยใจ ผู้ดูแลรู้สึกเหนื่อยใจกับบุคลิกของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนมีความเจ็บป่วย (BPSD) เช่น จากบุคลิกที่เรียบร้อย ใจเย็น น่ารักเคารพ เปลี่ยนเป็นพูดไม่รู้เรื่อง พูดคนละเรื่อง ใช้เสียงดัง หงุดหงิดง่าย ทำให้ผู้ดูแลต้องใช้เวลาเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงของภาวะความเจ็บป่วย

รวมถึงต้องเพิ่มสมรรถนะการดูแลเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีบนพื้นฐานบริบทของครอบครัว

4.2 การจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ

4.2.1 ผู้ดูแลต้องการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ สาเหตุที่ทำให้พฤติกรรมของผู้สูงอายุเปลี่ยนไป และแนวทางในการดูแลอย่างชัดเจน เมื่อผู้ดูแลมีความเข้าใจและได้รับคำแนะนำอย่างชัดเจนจะทำให้ผู้ดูแลมีความมั่นใจ สามารถให้การดูแลที่ถูกต้องและเหมาะสมขณะผู้สูงอายุมีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ รวมถึงสามารถสื่อสารให้ทุกคนในครอบครัวมีความเข้าใจตรงกัน

4.2.2 ผู้ดูแลต้องควบคุมอารมณ์ของตนเองไม่ให้เครียด ผิดสติ ใช้ความอดทนอย่างมาก พยายามคิดเชิงบวก คิดถึงความดีและสิ่งดี ๆ ที่ผู้สูงอายุเคยทำให้กับตนเองและทุกคนในครอบครัว และพยายามสร้างอารมณ์ขันขณะให้การดูแล

4.2.3 ผู้ดูแลต้องฝึกและใช้การสื่อสารเชิงบวกทั้งการแสดงออกด้วยท่าทางและคำพูด

4.2.4 ผู้ดูแลควรจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เอื้อต่อการดูแล ได้แก่

4.2.4.1 จัดสิ่งแวดล้อมให้สงบ ลดเสียงรบกวน เพื่อลดสิ่งเร้าที่จะกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีการรับรู้ที่ผิดปกติ หรือความคิดหวาดระแวง

4.2.4.2 ห้องนอนของผู้สูงอายุและทางเดินในบ้านหรือบริเวณบ้าน จัดให้มีแสงสว่างที่เหมาะสม เพื่อลดการเห็นภาพที่ไม่มีอยู่จริง หรือภาพหลอน และป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ

4.2.4.3 จัดเก็บสิ่งของให้เป็นระเบียบ มีการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและเห็นได้อย่างชัดเจนเพื่อลดความสับสนของผู้สูงอายุ และเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ

4.2.5 หากผู้สูงอายุมีอาการเปลี่ยนแปลงโดยมีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจเกิดขึ้น เช่น เริ่มมีพฤติกรรมแปลกๆ จากความคิดหวาดระแวง ซึมเศร้า ฯลฯ ผู้ดูแลต้องมีความไวในการรับรู้ความผิดปกตินั้น หาปัจจัยชักนำ และปรึกษากับบุคคลในครอบครัวในการนำผู้สูงอายุไปโรงพยาบาลเพื่อเข้ารับการรักษา

ผู้ดูแลผู้สูงอายุสองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจมีความรู้สึกต่อปัญหาพฤติกรรมและจิตใจและการจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจที่แตกต่างกันตามความรุนแรงของความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ สัมพันธภาพในครอบครัว เศรษฐกิจ และแหล่งประโยชน์ต่าง ๆ ผู้ดูแลมีสมรรถนะในการดูแลผู้สูงอายุ สามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ตามบริบทของตัวเองและครอบครัว สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดูแลระหว่างกันได้เป็น

อย่างดี อย่างไรก็ตามผู้ดูแลยังคงต้องคงไว้ซึ่งความสมดุลระหว่างบทบาทการเป็นผู้ดูแลและชีวิตส่วนตัว (Work-life balance) ด้วยเช่นกัน

การดูแลตนเองของผู้ดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมและจิตใจ

การดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจเป็นงานที่หนัก เหนื่อย และบางครั้งมีความรู้สึกเศร้า กังวล ท้อแท้ และสิ้นหวัง เนื่องจากเป็นความผิดปกติที่ไม่มีทางรักษาหาย เป็นความเสื่อมถอยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีตามอายุของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันผู้ดูแลเองก็มีอายุเพิ่มขึ้นทุกปีและมีความเสื่อมถอยของร่างกายเช่นกัน ค่าใช้จ่ายในการดูแลและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจทำให้ผู้ดูแลรู้สึกกลัวพฤติกรรมก้าวร้าว อารมณ์รุนแรงของผู้สูงอายุ และรู้สึกเครียดกับการจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ และบางเวลาผู้ดูแลรับรู้ว่าการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจเป็นภาระอย่างมากเนื่องจากทำให้ไม่มีเวลาดูแลตัวเอง ไม่มีเวลาเป็นส่วนตัว แนวทางในการดูแลตัวเองของผู้ดูแล สรุปได้ดังนี้

1. พยายามปรับความคิดและวิธีคิด โดยทำความเข้าใจความผิดปกติที่เกิดขึ้น และคิดว่าผู้สูงอายุไม่ได้แกล้งทำแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยที่ตัวผู้สูงอายุเองก็ไม่อยากให้เกิดขึ้น คิดว่าเมื่อตัวเอง (ผู้ดูแล) อายุเพิ่มมากขึ้นก็อาจจะมีการเหมือนกับผู้สูงอายุในเวลานี้ การดูแลผู้สูงอายุอย่างดีจะทำให้ตัวเองได้รับการดูแลอย่างดีจากลูกหลานด้วยเช่นกัน คิดถึงเรื่องราวดี ๆ ที่ผ่านมาคิดถึงความดีของผู้สูงอายุ ตอนนี้เป็นภาระกระทำเพื่อตอบแทนความดีของผู้สูงอายุ เป็นการทำบุญทำกรรมมาด้วยกันทำให้ต้องมาดูแลกันยามเจ็บป่วยและต้องดูแลกันจนกว่าจะตายจากกัน ในทางกลับกันถ้าคนที่เจ็บป่วยเป็นตัวเอง ก็มีความเชื่อมั่นว่าผู้สูงอายุจะดูแลอย่างดีเช่นกัน

2. การคงความสมดุลระหว่างบทบาทการเป็นผู้ดูแลและชีวิตส่วนตัวที่สำคัญ คือ การแบ่งและบริหารจัดการเวลาการดูแลผู้สูงอายุกับเวลาการดูแลตัวเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่น ร่วมงานเลี้ยงรุ่นกับเพื่อน กิจกรรมในชุมชนต่าง ๆ เป็นต้น

3. ดูแลจิตใจตัวเองด้วยการพยายามไม่เครียด ไม่คิดลบ ทำใจยอมรับ และอดทนกับการดูแลผู้สูงอายุ มีกิจกรรมผ่อนคลายที่ใช้เวลาไม่นานในแต่ละวัน เช่น ฟังเพลงที่ชอบ ร้องเพลง สวดมนต์ เป็นต้น ขอให้ลูกหรือพี่น้องคนอื่นมาลัดเปลี่ยนบ้างเพื่อจะได้มีช่วงเวลาหยุดพักที่นานขึ้น ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมหรือความเชื่อทางศาสนา ผู้ดูแลต้องรู้เท่าทันอารมณ์ของตัวเองและหากมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงในทางลบควรจัดการกับอารมณ์ของตัวเอง แสวงหาความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ไม่ใส่อารมณ์กับผู้สูงอายุหรือคนในครอบครัว

4. ดูแลสุขภาพกายให้แข็งแรงด้วยการออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ พักผ่อนนอนหลับอย่างเต็มที่ ผู้ดูแลที่มีอายุใกล้เคียงกับผู้สูงอายุเนื่องจากเป็นคู่สมรส จะมีความกังวลเรื่องสุขภาพค่อนข้างมาก เนื่องจากกำลังกายเสื่อมถอย มีโรคประจำตัว และมีความคิดว่าหากตัวเองมีปัญหาด้านสุขภาพจะส่งผลต่อคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุอย่างมาก

5. มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับผู้สูงอายุ เช่น ไปวัดเพื่อทำบุญไหว้พระ ไปเที่ยวสถานที่ที่มีความประทับใจในอดีตด้วยกัน สนับสนุนให้ลูกหลานมานั่งพูดคุย เล่นเกมส์ หรือออกกำลังกายกับผู้สูงอายุ ผู้ดูแลก็จะได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมไปพร้อมกับผู้สูงอายุ

6. ปรับเปลี่ยนเป้าหมายในการดำเนินชีวิต โดยไม่ยึดความสุขของตัวเองเป็นที่ตั้ง มุ่งเป้าหมายไปที่ครอบครัวมีความสุข เมื่อเห็นผู้สูงอายุยิ้ม สบายใจ ไม่หงุดหงิด ก็จะทำให้ผู้ดูแล ลูก และคนในครอบครัวมีความสุขไปด้วย

7. สื่อสารกับคนในครอบครัวให้มีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุหรืออยู่ร่วมกับผู้สูงอายุด้วยความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้วยความรัก เคารพ ให้เกียรติ และความอ่อนโยน

8. การแสวงหาแหล่งประโยชน์หรือสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐหรือโรงพยาบาล เช่น การช่วยเหลือจากผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ได้รับการอบรมจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข คำแนะนำของทีมสหวิชาชีพขณะติดตามอาการผู้สูงอายุที่บ้าน สวัสดิการเรื่องการรักษา เป็นต้น

สรุป

การดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ เป็นการดูแลบุคคลที่มีความเจ็บป่วยที่ซับซ้อนมากกว่าการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมเพียงอย่างเดียวและเป็นภาวะที่พึงพิงบุคคลในครอบครัวทุกด้านทั้งการตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม อย่างไรก็ตามปัญหาพฤติกรรมและจิตใจสามารถเกิดได้ทุกระยะของภาวะสมองเสื่อม ผู้ดูแลจึงต้องเพิ่มสมรรถนะในการดูแลโดยเฉพาะการเรียนรู้เรื่องความเจ็บป่วยโดยเฉพาะการเฝ้าระวังอาการและอาการแสดงของปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ การจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ การนำส่งโรงพยาบาล รวมถึงการเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อนจากการรับการรักษาด้วยยา ภาวะแทรกซ้อนจากภาวะสมองเสื่อมรวมถึงผู้ดูแลควรมีการดูแลตนเองในด้านสุขภาพกาย จิตใจ และการดำเนินชีวิต รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีการคิดเชิงบวกมากขึ้น เพื่อให้คงไว้ซึ่งความสมดุลของชีวิตทั้งผู้สูงอายุสมองเสื่อมและผู้ดูแล

ข้อเสนอแนะ

การดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งต่อผู้สูงอายุเอง และสมาชิกในครอบครัว บุคลากรทีมสุขภาพทุกคนควรให้ความสำคัญและศึกษา

พัฒนาแนวทางการช่วยเหลือผู้ดูแลและผู้สูงอายุที่มีปัญหาซับซ้อนและมีภาวะพึ่งพิงอย่างเป็นระบบและบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันทุกหน่วยบริการของรัฐเพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ รวมถึงสุขภาวะของผู้ดูแลได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มการพยาบาล โรงพยาบาลสวนสราญรมย์. (2556). แนวปฏิบัติการพยาบาลการดูแลผู้ที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจ ในผู้สูงอายุสมองเสื่อมแผนกผู้ป่วย. สุราษฎร์ธานี: โรงพยาบาลสวนสราญรมย์.
- กอบหทัย สิทธิธรรณฤทธิ์. (2554). ปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจในผู้ป่วยสมองเสื่อม (BPSD): แนวคิดและการรักษา. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*, 56(4), 449-462.
- วิชัย เอกพลการ. (2559). การสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2557. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- อรษา ฉวาง. (2555). การพัฒนาโปรแกรมกิจกรรมกระตุ้นความจำสำหรับผู้ป่วยในโรคสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและอาการทางจิต. *วารสารสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา*, 6(2), 44-58.
- Cerejeira, J., Lagarto, L., & Mukaetova-Ladinska, E. B. (2012). *Behavioral and psychological symptoms of dementia. Frontiers in Neurology*. Retrieved May 3, 2019, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3345875/>
- Farina N., et al. (2017). Factors associated with the quality of life carers of people with dementia: A systematic review. *Alzheimer's & Dementia*, 13(5), 572-581.
- Hessler J. B., et al. (2018). Behavioural and psychological symptoms in general hospital patients with dementia, distress for nursing staff and complications in care: results of the general hospital study. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 27(3), 278-287.
- Suvanchot, K. S. & Pensuksan, W. C. (2019). *Factors affecting sleep among Thai people with dementia attending an outpatient psychiatric department. Dementia*. Retrieved March 1, 2019, from <https://doi.org/10.1177/1471301219833886>

Veragiat, S., Pensuksan, W. C., Suvanchot, K. S., Yooyen, C., Chetkhunthod, P., & Sarsanas, P. (2017). Prevalence of dementia and neuropsychiatric symptoms among elderly patients attending outpatient departments of psychiatric hospital in southern Thailand. *Walailak Journal Science and Technology*, 14(1), 43-49.

World Health Organization. (2019). *Dementia*. Retrieved May 3, 2019, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/dementia>

การจัดการนวัตกรรมการพัฒนาองค์กร*

INNOVATION MANAGEMENT FOR ORGANIZATION DEVELOPMENT

ปัญญา เลิศไกร

Punya Lertgrai

นิรรัตน์ นวกิจไพฑูรย์

Nilrat Navagitpaithoon

ลัญจกร นิลกาญจน์

Lunjakon Nillakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

กฤตพร แซ่แง สายจันทร์

Krittaporn Saengae Saijun

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Rajamangala University of Technology Srivijaya Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: lunjakon@gmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการนวัตกรรมการพัฒนาองค์กร เป็นสิ่งที่ผู้นำองค์กรและสมาชิกในองค์กรต้องให้ความสำคัญ เพราะยุคสังคมที่มีการสื่อสารสะดวกรวดเร็ว เป็นสังคมที่ทุกคนมีทางเลือกในการใช้บริการมาก องค์กรจะต้องเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ที่นำเสนอสิ่งที่เหมาะสมให้ผู้รับบริการ การนำนวัตกรรมเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานและการจัดการนวัตกรรมนั้นอย่างเหมาะสม จะเป็นปัจจัยที่ทำให้องค์กรแข็งแกร่ง สร้างผลผลิตผลงานคุณภาพออกมาอย่างต่อเนื่องและมั่นคง

การจัดการนวัตกรรมการพัฒนาองค์กร เน้นกระบวนการพัฒนาศักยภาพคนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของสมาชิกในองค์กร ใช้นวัตกรรมที่เป็นรูปแบบการจัดการมาเป็นตัวตั้งเพื่อวางแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสม จะทำให้สมาชิกองค์กรเป็นกลุ่มคนแห่งการเรียนรู้และนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้หรือองค์กรสมรรถนะสูง ด้วยการพัฒนาศักยภาพบุคคลและทีมงานอย่างต่อเนื่อง จะเป็นประเด็นหลักที่สำคัญของการ ซึ่งบุคคลในองค์กรจะสามารถร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ที่ท้าทายและมีคุณค่า สามารถสร้างแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสม เพื่อสร้างผลงานคุณภาพให้กับองค์กร ให้กับสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการ, นวัตกรรม, การพัฒนาองค์กร

* Received 25 September 2019; Revised 19 October 2019; Accepted 24 October 2019

Abstract

Innovation management for organization development is what leaders and members of the organization place importance to because in the era of fast and convenient communication where various alternatives for service uses are provided, an organization needs to be a high performance one in order to offer suitable services to service users. Integrating innovation into the work process and proper innovation management are factors contributing to a powerful organization which can create continuous and sustainable quality work pieces.

Innovation Management for Organizational Development. Emphasizing the process of developing human potential to be a person of learning and define the common vision of members in the organization. Use innovation as a management model to plan the right strategy. Will make the members of the organization be a group of people learning and lead to a learning organization or a high performance organization with continuous development of human and team capabilities. Will be an important issue of in which the people in the organization are able to jointly define a challenging and valuable vision able to create suitable strategic plans to create quality work for the organization For society sustainably.

Keywords: Management, Innovation, Organizational Development

บทนำ

การจัดการองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน มีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพสูงสุด ในปัจจุบันสถานการณ์ประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้มีการแข่งขันสูงมาก องค์กรที่มีการจัดการได้ดี จะคงอยู่และก้าวหน้าเติบโต ส่วนองค์กรที่การจัดการไม่มีการพัฒนาให้เหมาะสม จะค่อย ๆ มีปัญหา อันจะนำไปสู่การปิดตัวลงในที่สุด องค์กรยุคใหม่เป็นองค์กรที่ต้องพัฒนาและบูรณาการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระดับโลก ระบบเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลมาก การจัดการที่ดีและเหมาะสม จะช่วยให้องค์กรมีความมั่นคง แม้ว่าต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก องค์กรที่อยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่รุนแรง รวดเร็วจึงต้องปรับตัวเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ ปัจจัยใหม่ ๆ ที่เข้ามาซึ่งส่งผลกระทบต่อค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร การเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร สามารถรับรู้ข่าวสารจากการสื่อสารแบบไร้พรมแดนมีการเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็วกว้างขวาง มี

ทางเลือกสินค้าและบริการที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการที่แปรเปลี่ยนไป ขณะเดียวกันองค์กรก็มีทางเลือกในการจัดการนำเอานวัตกรรมเข้ามาเพิ่มศักยภาพ ใช้พัฒนาให้เกิดความพร้อมในการขับเคลื่อนพันธกิจไปสู่เป้าหมายได้มากขึ้น การแข่งขันระหว่างองค์กรจึงมีความเข้มข้นสูง การจัดการนวัตกรรมภายในองค์กรเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินงานอย่างมาก การบริหารงานองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการและช่วงที่มีภาวะวิกฤติ หรือ ปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรุนแรงและหนักหน่วง จะต้องมีการนำเอานวัตกรรมมาใช้อย่างเหมาะสม การจัดการจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะใช้เป็นแนวทางในการคลี่คลายปัญหา ลดความสูญเสียหรือพลิกวิกฤติสู่โอกาสให้กับองค์กร

องค์กรคุณภาพ เป็นองค์กรที่มีการพัฒนาเชิงกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอน และมีความต่อเนื่องที่เกิดจากบุคคลหลาย ๆ คนที่อยู่ในองค์กร และจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ทำให้เกิดพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตามสภาพการณ์ และเคลื่อนไหวบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ ปัจจัยนวัตกรรมจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวขององค์กร ซึ่งจะเกิดผลกระทบผลสืบเนื่องเสมอ พฤติกรรมกลุ่มคนในองค์กรที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้จะช่วยให้การจัดการนวัตกรรมขององค์กรสะดวกขึ้น พฤติกรรมบุคคลในองค์กร เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้นำองค์กรอย่างยิ่ง (Larsen J. and Buss N., 2002) เพราะสามารถทำให้มองเห็นภาพลักษณ์ ทิศทางของการเคลื่อนไหว แนวการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นภายในองค์กร จะช่วยให้สามารถวางแผน ปรับปรุงแผนการดำเนินงาน จัดปรับเปลี่ยนระบบ รูปแบบวิธีการดำเนินงานขององค์กร ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับนวัตกรรมที่จะเข้ามามีส่วนสำคัญในการดำเนินงานได้ตามสถานการณ์

นวัตกรรมที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพฤติกรรมองค์กร มีหลายปัจจัยด้วยกันแต่ละปัจจัยจะมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยการเรียนรู้ถึงแนวทางในการควบคุมจัดการนวัตกรรมที่มาเป็นปัจจัยผลักดันการขับเคลื่อน พัฒนาระบบการดำเนินงานในองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปในทิศทางเป้าหมายที่ต้องการขององค์กร องค์กรที่มีการนำเอานวัตกรรมมาปรับใช้ในการดำเนินงาน โดยพยายามเรียนรู้และใช้ความคิดสร้างสรรค์พัฒนาปรับนวัตกรรมให้เหมาะสม (Hisrich and Kearney, 2014) จะช่วยให้เกิดระบบการทำงานที่รวดเร็ว มีการช่วยลดภาระของบุคลากรลง เทคโนโลยีจะกลายเป็นฐานเบื้องต้นที่จะสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ให้เกิดกระบวนการพัฒนาให้มีความทันสมัยกับเหตุการณ์สังคมมากขึ้น (Bessant and Tidd, 2015) นวัตกรรมที่นำมาใช้ในกระบวนการดำเนินงานขององค์กร จะช่วยลดเวลาทำงาน สร้างผลงานออกมาอย่างต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพ และสามารถทำงานแทนคนได้มาก สามารถผลิตผลงานคุณภาพหรือสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งใหม่ในเวลาอันรวดเร็ว นวัตกรรมยังจะเป็นเครื่องช่วยแบ่งเบาภารกิจต่าง ๆ

ของคนในองค์กรให้การดำเนินงานมีความคล่องตัว มีความสะดวก รวดเร็วแม่นยำและมีความสามารถในการดำเนินงานได้ตามที่ต้องการ

ผู้นำองค์กรที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สนใจติดตามเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นนวัตกรรม อยู่เสมอ และสามารถกระตุ้นให้สมาชิกในองค์กรที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ จะนำพาองค์กรให้เป็นเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ให้สมาชิกในองค์กรมีพฤติกรรมที่สนใจเรียนรู้ ติดตามความก้าวหน้าของนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ สมาชิกส่วนใหญ่ในองค์กร เกิดความตระหนักและสนใจนวัตกรรมเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นพฤติกรรมฝังรู้ด้วยตัวเองสูง เป็นความต้องการติดตามพัฒนานวัตกรรมจากภายในบุคคลนั้น ให้เป็นคนที่มีลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Irma Becerra-Ffrandez and Rajiv Sabherwal, 2010) การจัดการองค์กรจะต้องเน้นการปรับระบบโครงสร้าง ให้มีสภาพเกื้อหนุนให้สมาชิกพัฒนาบทบาท พฤติกรรม การดำเนินงาน เพื่อให้การเคลื่อนไหวขององค์กร ให้มีการพัฒนาอยู่เสมอสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีคุณภาพ สามารถเพิ่มเติมต่อยอดเป้าหมาย ให้ได้ผลมากกว่าเดิม มีคุณภาพมากกว่าเดิม และสามารถปรับสภาพให้เกิดการขยายตัว ต่อยอดกระบวนการดำเนินงาน จนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และส่งผลต่อการเพิ่มศักยภาพของบุคคล กลุ่มคนส่วนใหญ่ในองค์กรมากขึ้น

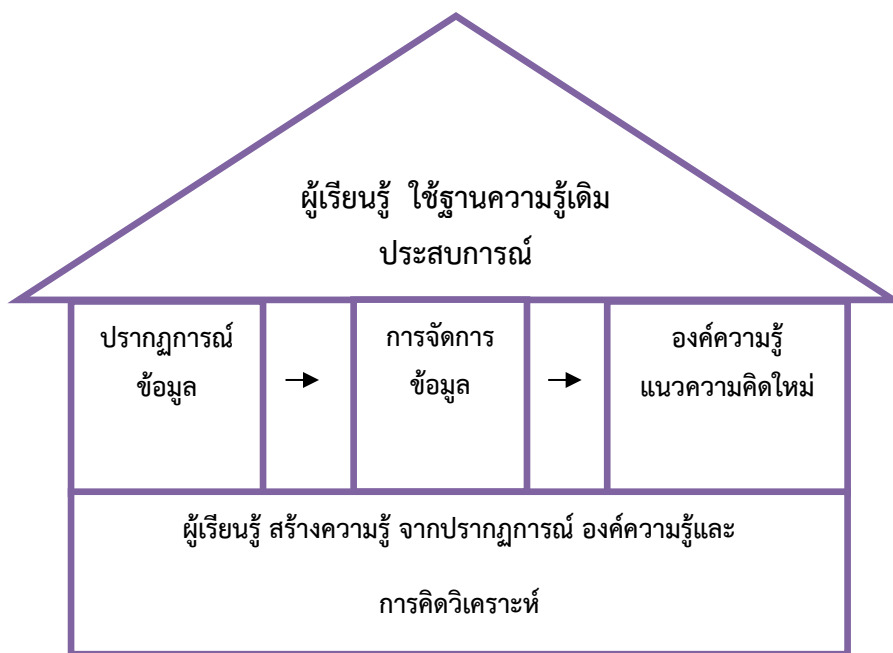
การจัดการนวัตกรรมองค์กร ด้วยการนำเอานวัตกรรมเข้ามาจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จในการสร้างความเติบโตอย่างยั่งยืน โดยจะต้องขยับปรับระบบการจัดการภายในไปสู่การใช้ความคิด การปฏิบัติ และการต่อยอดองค์ความรู้ องค์กรที่ใช้นวัตกรรมเดียวกัน แต่กลยุทธ์เทคนิควิธีการ การวางแผนเลือกจังหวะเวลาในการนำนวัตกรรมมาใช้ที่แตกต่างกัน รวมถึงมีการประยุกต์พัฒนาต่อยอด ปรับความเหมาะสมของกลยุทธ์ ย่อมส่งผล การดำเนินงานออกมาต่างกัน การจัดการนวัตกรรมจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของฝ่ายวางแผน และฝ่ายจัดการขององค์กรอย่างมาก การเรียนรู้ ติดตามพัฒนานวัตกรรมด้วยคนขององค์กร ด้วยการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ และสร้างความเป็นนักนวัตกรรม ไว้ในจิตใจของสมาชิก องค์กร การวางแผน การจัดการอย่างมีคุณภาพขององค์กร (พีระศิลป์ บุญทอง, 2561) จึงเป็น การจัดการนวัตกรรมที่ยั่งยืน การจัดการนวัตกรรม เป็นแนวทางที่มีความสำคัญต่อองค์กรที่มีความเสี่ยงที่มีภัยคุกคามจากภายนอก ผู้นำองค์กรและสมาชิกในองค์กร จะต้องปรับวิธีคิดในการดำเนินงานด้วยการจัดระบบบริหารจัดการ ที่นำเอานวัตกรรมเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานอย่างมีขั้นตอนที่ต่อเนื่อง เป็นกระบวนการพัฒนาเชิงระบบจนเป็นวัฒนธรรมองค์กร (Humphrey H., 2014) การการจัดตั้งเริ่มต้นที่ตัวคนในองค์กรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดการพัฒนาหรือเลือกนำเข้านวัตกรรมมาใช้ขับเคลื่อนกิจกรรมองค์กรให้เกิดการพัฒนา ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

การพัฒนาศักยภาพองค์กร

นวัตกรรม (Innovation) เป็นแนวความคิด เป็นแบบแผนพฤติกรรมหรือวิธีการ เป็นสิ่งใหม่ที่แตกต่างกันไปจากสิ่งที่มีอยู่เดิม นวัตกรรมครอบคลุมสิ่งต่าง ๆ มีทั้งสิ่งประดิษฐ์และสิ่งที่ไม่สามารถสังเกตเห็น เช่น ความเชื่อ ความคิด ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล ที่ส่งผลต่อกลุ่มคนและชุมชน นวัตกรรมต้องเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งอาจจะใหม่ทั้งหมดหรือใหม่บางส่วนก็ได้ นวัตกรรมอย่างหนึ่งแม้จะถูกนำไปใช้ในสังคมหนึ่งแล้วก็ตามแต่ ถ้านำมาใช้อีกสังคมหนึ่ง ซึ่งยังไม่เคยใช้มาก่อนก็ถือว่าเป็นนวัตกรรมสำหรับสังคมนั้นได้ การนำนวัตกรรม มาใช้ในองค์กร ต้องคำนึงถึงบริบทแวดล้อมที่แตกต่าง สถานการณ์ที่ไม่เหมือนกัน อาจจะได้ผลหรืออาจจะเกิดปัญหาขึ้นมา การจัดการจัดการนวัตกรรมด้วยการปรับปรุงพัฒนาประยุกต์ต่อยอดและมียุทธศาสตร์ในการใช้นวัตกรรมอย่างเหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาที่พัฒนาเป็นนวัตกรรม จึงมีความสำคัญอย่างมาก แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรม เป็นสิ่งที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในสำนึกของผู้นำและสมาชิกในองค์กร ตามแนวทฤษฎีเพื่อเป็นฐานในการจัดการนวัตกรรมองค์กร ดังนี้

การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) การจัดการพัฒนาองค์กรระยะยาวแบบยั่งยืน คือการสร้างสมาชิกให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ให้ตระหนักที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองที่จะป้องกันและแก้ปัญหา ต้องการให้เกิดความก้าวหน้าเกิดความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้พบแนวทางอื่น ๆ ที่จะมาต่อยอดกระบวนการเรียนรู้ต่อไป การสร้างความรู้ด้วยตนเอง มาจากปัจจัย สองประการคือ ปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้น หรือข้อมูลกับการแปลงผลปรากฏการณ์หรือแปรผลข้อมูล (ทิสนา แซมณี, 2548) การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้วยตนเอง คนกลุ่มนี้มองว่าโลกนี้ มีปรากฏการณ์ที่มีความรู้ที่เป็นแก่นแท้ แน่นนอนไม่เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ตามแนวทางนี้เน้นการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ไปยังผู้เรียนหรือผู้สนใจใฝ่รู้ ผู้เรียนรู้หรือผู้สนใจใฝ่รู้สามารถรับรู้ ทำความเข้าใจในแนวทางติดตามพัฒนานวัตกรรมที่ต้องการ การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้วยตนเองตามแนวกลุ่มปรนัยนิยม เป็นแนวทางที่องค์กรจัดการให้บุคคลได้เรียนรู้จากปรากฏการณ์โดยตรงหรือจากการจัดอบรม กลุ่มบุคคลเป้าหมาย ให้มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาหลัก ๆ ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา เพื่อเตรียมให้บุคคลเหล่านี้ได้มีศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมา เป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ อันนำไปสู่การพัฒนาในภาพรวมขององค์กรต่อไป

แผนภูมิ แสดงการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้วยตนเองตามแนวกลุ่มการสร้างความรู้

การพัฒนาศักยภาพของบุคคลในองค์กร เพื่อให้เป็นนักสร้างนวัตกรรม เป็นบุคคลคุณภาพขององค์กรที่น่าพาองค์การต่าง ๆ สู่เป้าหมาย สามารถนำแนวทางของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง มาประยุกต์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรม ดังนี้ (ทิตินา แซมณี, 2548)

1. กระบวนการสร้างความรู้ในองค์กร โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้ปฏิบัติจริง เรียนรู้จากการทำงาน สัมผัสเหตุการณ์จริงที่จะเกิดขึ้น และเอาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาจัดการวิเคราะห์ ให้เกิดองค์ความรู้ ให้เกิดความเข้าใจ เป็นขั้นที่ใช้กระบวนการจัดการระบบให้บุคคลเรียนรู้ และฝึกฝนปฏิบัติการด้วยตนเอง
2. การสาธิต คิดวิเคราะห์แปลความหมายที่หลากหลาย การพัฒนาศักยภาพให้ผู้เรียนรู้ จนสามารถสร้างความรู้เองได้ การสาธิตเป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้เกิดความเข้าใจ ทำให้เห็นปรากฏการณ์ในหลาย ๆ มิติ หลายมุมมอง ช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวความคิด เข้าถึงเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง
3. ผู้เรียนรู้ มีบทบาทโดยตรง เน้นกระตุ้นให้เกิดความและตื่นตัว กระตือรือร้น ใฝ่รู้ตลอดเวลา โดยกระตุ้นหรือเสริมพลังใจ ให้สนใจ ติดตาม และร่วมบทบาทตามที่รับผิดชอบ และแสดงบทบาทของตนตามที่ควรจะเป็นออกมาเป็นระยะ ๆ เปิดโอกาสให้ได้

แสดงออกตามความคิดได้อย่างเต็มที่ เพราะจะเกิดการเรียนรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ทั้งด้านบวกด้านลบด้วยตนเอง

4. สร้างบรรยากาศคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นในองค์กร การเรียนรู้พื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับจากทุกวงการ และจะคงอยู่อย่างมั่นคง การเรียนรู้ที่มีความจริงใจ จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เกิดความเชื่อใจ เชื่อมั่น และจะให้ความร่วมมือสนับสนุน ทำให้การเรียนรู้สามารถเปิดมิติ มุมมองในทิศทางที่ไม่มีการระแวงสงสัย ไม่มีประเด็นความไม่ชอบมาพากลต่าง ๆ สามารถค้นหาและสร้างความรู้จากสิ่งเรียนรู้ได้เต็มที่

5. บุคคลในองค์กรที่เรียนรู้ ต้องมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ เป็นการเปิดโอกาสให้แสดงพฤติกรรมหรือแสดงออกในสิ่งที่คิด สิ่งที่ยากจะปรับเปลี่ยนสิ่งที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ตามแนวความคิดให้เต็มที่ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดจากผลแห่งความคิด ผลแห่งการกระทำ และจะได้เรียนรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมากับสิ่งที่เกิดขึ้นขณะนั้นด้วยตนเอง

6. การจัดอบรมผู้ให้การอบรม เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้ความร่วมมือ สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่ต้องการได้นั้น จะสร้างความรู้สึภาคภูมิใจ ทำให้เกิดการเก็บจำทั้งเนื้อหาและความรู้สึกภูมิใจ ในขณะนั้นไปแสนนาน อันเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดพลังใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องมากขึ้น ผู้สอนหรือผู้ให้การอบรมเป็นผู้ร่วมมือจะช่วยให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เกิดขึ้น เป็นพลังภายในตนที่คอยผลักดันให้เกิดความมานะพยายาม ที่จะเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ สร้างนวัตกรรมขึ้นมาให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

7. การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการประเมินตามจุดมุ่งหมาย ในลักษณะที่ยืดหยุ่น เพราะการประเมินผลการเรียนรู้ลักษณะสร้างสรรค์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนใช้จินตนาการ ใช้ความคิดของตนค่อนข้างมาก จึงไม่ควรมีเป้าหมายที่เจาะจงมาก ๆ ไม่ควรกำหนดเกณฑ์การประเมิน ที่มุ่งเน้นด้านใดด้านหนึ่งตายตัวมาใช้วัดความสนใจและสิ่งที่ผู้เรียนมุ่งหวัง บวกกับความคาดหวังกว้าง ๆ ของฝ่ายจัดการเรียนรู้ จะเป็นแนวทางในการประเมินสร้างสรรค์พัฒนา

การพัฒนาศักยภาพ (Development Potential) ศักยภาพบุคคลในองค์กร สามารถเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ การพัฒนาศักยภาพจึงต้องมีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าไม่นำออกมาใช้ ศักยภาพที่มีอยู่มีแนวโน้มจะลดลง กระบวนการพัฒนาศักยภาพที่มีระบบ และมีความต่อเนื่องจะสามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายล่วงหน้าได้ค่อนข้างชัดเจน และยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาศักยภาพองค์กร ซึ่งต้องเตรียมพัฒนาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความพร้อม มีคุณภาพเป็นแนวทางหลักในการวางแผนขององค์กร ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ศักยภาพขององค์กร ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติทั้งที่จับต้องได้ อันได้แก่แหล่งแร่ สภาพดินที่ดี ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือจับต้องไม่ได้ ได้แก่สภาพอากาศอุณหภูมิ วิวที่สวยงามตามธรรมชาติ สถานที่ตั้งที่การคมนาคมสะดวก ฯ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถพัฒนามาเป็นนวัตกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้เมื่อนำมาบริหารจัดการอย่างเหมาะสม จะเป็นปัจจัยเสริมในการสร้างศักยภาพได้เป็นอย่างดี ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งสภาพอากาศ ดิน ป่าไม้ สัตว์น้ำจะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความศักยภาพของคนในชุมชนและในองค์กรที่มีอยู่ให้สูงขึ้น (ขวัญฤดี ทองคล้ายและมานะ ชูวีช่วย, 2561) ให้มีความพร้อมมากขึ้น

2. ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด เพราะมนุษย์สามารถควบคุมกำกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งหมดได้ มนุษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองปรับปรุงตนเองได้ด้วย การจัดระบบการเรียนรู้ เมื่อมีความรู้ มีทักษะและมีความสามารถในการคิดค้น พัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ย่อมทำให้ศักยภาพในตัวคนและกระบวนการดำเนินงานมีมากขึ้น บุคคลขององค์กรย่อมมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนด ควบคุม กระบวนการดำเนินงานทั้งหมดขององค์กร และบุคคลคือผู้สร้างปรับเปลี่ยนทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับองค์กรมากที่สุด ทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร จึงต้องให้ความสนใจ ใส่ใจต่อความรู้สึกสภาพจิตใจ และแนวความคิดวิถีคิดหลักของสมาชิกขององค์กร

3. องค์กรทางสังคม (Social Organization) หมายถึงหน่วยงานที่มีการจัดระบบมีโครงสร้างที่ชัดเจน ในการรวมบุคคลมาจัดวางตำแหน่ง หน้าที่ต่าง ๆ ให้แสดงบทบาทที่สำคัญในแต่ละหน่วย แต่ละตำแหน่ง ให้มีระบบเชื่อมโยงสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมตามเป้าหมาย องค์กรทางสังคม จะทำหน้าที่เชิงสาธารณะที่สนองนโยบายสาธารณะต่าง ๆ เพื่อให้สภาพโดยรวมในสังคม เป็นสังคมที่พึงประสงค์ องค์กรทางสังคม เป็นพลังสาธารณะหรือพลังมวลชนที่มีบทบาททางสังคมเป็นความเข้มแข็ง แข็งแกร่ง จนเป็นสถาบันสังคมที่สามารถขับเคลื่อนองคาพยพต่าง ๆ ในสังคม ให้ไปในทิศทางที่กำหนด ด้วยแนวทางทางค่านิยม ความเชื่อ จึงมีกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ในรูปแบบของประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา พิธีกรรม พิธีการต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะควบคุมพฤติกรรม และแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนในสังคมของคนจำนวนมาก การกำหนดเป้าหมายหรือวิเคราะห์อนาคตองค์กร จะต้องดูบทบาททิศทางแนวทางขององค์กรหรือสถาบันสังคมในชุมชน สังคมนั้น ๆ ด้วย

4. ศักยภาพผู้นำ (Social Leadership) องค์กรที่มีผู้นำมีความสามารถสูงมีศักยภาพในการจัดการ สามารถนำพาองคาพยพต่าง ๆ ไปสู่ความก้าวหน้า วิเคราะห์ วินิจฉัยตัดสินใจอย่างรวดเร็วเหมาะสมกับเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการปฏิบัติงานของผู้นำ จะมีส่วนโดยตรงต่อกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมาย การเลือกนวัตกรรมการเข้ามาขับเคลื่อนเข้ากิจกรรม โครงการองค์กร จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดได้อย่างเหมาะสม การ

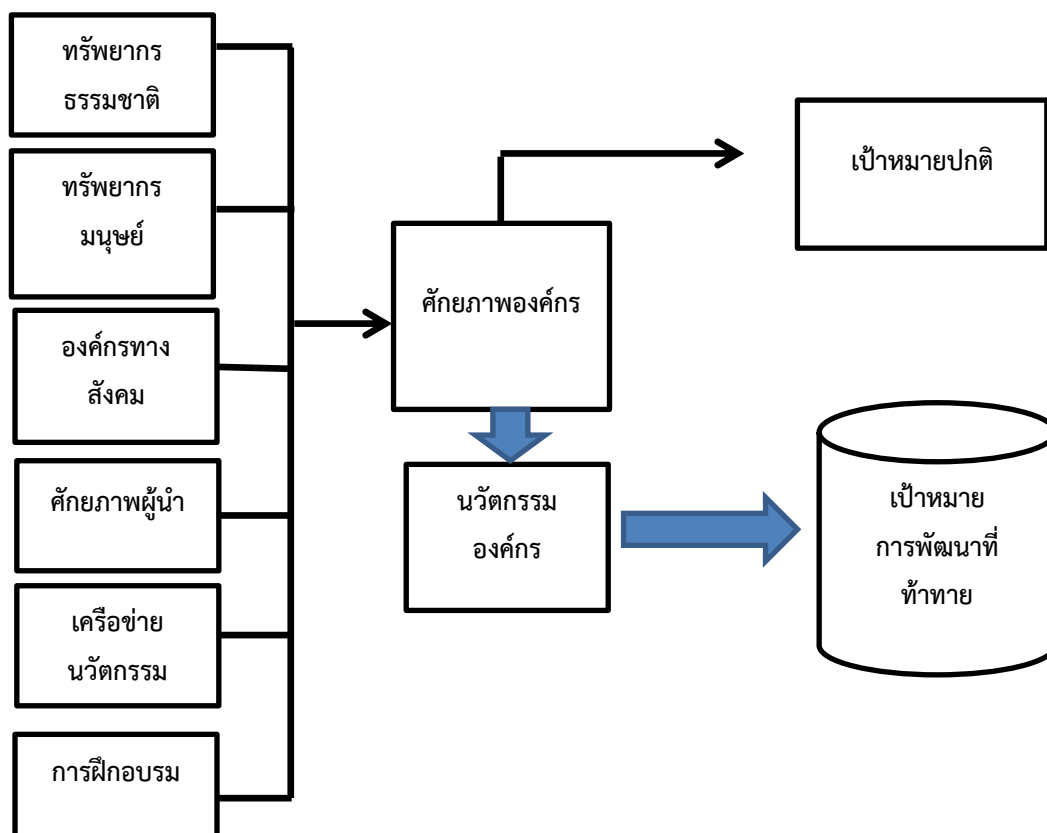

สร้างกระบวนการการจัดระเบียบสภาพภายในองค์กร การวางบุคคลในตำแหน่งหน้าที่ หรือ มอบหมายบทบาทที่เหมาะสมกับความสามารถ มีแผนการปฏิบัติที่ดี เตรียมศักยภาพของ ทีมงานด้วยการฝึกอบรมตามบทบาทที่ต้องดำเนินการล่วงหน้า จะช่วยให้การจัดการนวัตกรรม องค์กรมีคุณภาพ เป็นองค์กรสมรรถนะสูงต่อไป

5. เครือข่ายนวัตกรรม (Network and Innovation) องค์กรที่มีสมาชิกส่วนใหญ่ ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมในการดำเนินงาน หรือนวัตกรรมต่อการพัฒนาศักยภาพ คุณภาพชีวิตอยู่เสมอในหมู่มุสลิมที่สนใจติดตามข่าวสาร มักจะพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอยู่ เสมอ การที่สมาชิกกลุ่มผู้สนใจข่าวสารนวัตกรรมเชื่อมประสานเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกันได้ ทำให้การเคลื่อนไหวพัฒนาเกิดขึ้นอยู่เสมอ องค์กรที่มีสมาชิกสามารถเชื่อมเครือข่ายนวัตกรรม จะเป็นองค์กรที่มีคุณภาพในการพัฒนาสูง

พลังขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรจะเป็นไปตามศักยภาพที่มีอยู่ ซึ่งสามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมายปกติที่สมาชิกองค์กรหรือคนทั่ว ๆ ไปคาดหวัง แต่เมื่อได้ ความร่วมมือ ช่วยเหลือจากเครือข่ายนวัตกรรม จะช่วยเพิ่มพลังและศักยภาพให้อีกมากมาย การที่เครือข่ายขับเคลื่อนกิจกรรมแบบร่วมมือกันอยู่เสมอ ทำให้บุคคลและกลุ่มเพิ่มศักยภาพ อย่างต่อเนื่อง (วิเชียร ไทยเจริญ, 2561) เป็นการนำเอาศักยภาพจากภายนอกองค์กรมาเพิ่ม ยิ่ง เครือข่ายนั้นมีศักยภาพสูงมากอยู่ด้วยแล้ว ทำให้สมาชิกในองค์กรได้มีโอกาสเรียนรู้และมี สมรรถนะในตัวเพิ่มขึ้น ก็จะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมสู่เป้าหมาย มีคุณภาพสูง มากตามศักยภาพไปด้วย การเชื่อมประสานเสริมศักยภาพจากเครือข่าย จะเกิดประโยชน์ทั้ง ฝ่ายผู้ให้และผู้รับ และความร่วมมือยังช่วยเติมปัจจัยใหม่ ๆ ให้แก่กัน จะเกิดแนวความคิดใหม่ ด้วยการใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Symon and Cassell, 2012) ทำให้ เกิดนวัตกรรมใหม่ขึ้นมา เป้าหมายหรือผลที่ได้คาดการณ์จะสำเร็จได้มากกว่าปกติ

6. การฝึกอบรม (Training) เป็นการเสริมศักยภาพ เน้นหากรอบมควร นำเอานวัตกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นปัจจัยเสริมแนวคิด วิเคราะห์ และเพิ่มทักษะที่เกี่ยวข้องกับ บุคคลกลุ่มนั้น ๆ สมาชิกและทีมงานที่มีการฝึกอบรมพัฒนาจะสร้างความก้าวหน้า เติมพลังใน การดำเนินงานของบุคคลที่ฝึกอบรมโดยตรง และจะส่งผลให้บุคคลอื่น ๆ ที่ร่วมงานเกิดการ เรียนรู้พัฒนาตนตามไปด้วย (ไมตรี อินทรีย์, 2561) การฝึกอบรมยังช่วยให้เกิดแนวความคิด ใหม่ ๆ สร้างกระบวนการถ่ายทอดเชิงวัฒนธรรมองค์กร เกี่ยวกับวิธีการทำงาน วิธีการคิดและ บ่มเพาะนิสัยการมานะพยายามทุ่มเทในการสร้างผลงาน การคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ รวมถึงเทคนิค ทักษะต่าง ๆ จากกันและกัน ผลักดันให้มีการนำเอานวัตกรรมที่มีอยู่มาต่อยอด หรือเกิดกระบวนการสร้างนวัตกรรมขึ้นมาใหม่ และเป็นผลดีต่อบุคคล องค์กรและสังคม โดยรวม

แผนภูมิ แสดงการพัฒนาศักยภาพขององค์กร

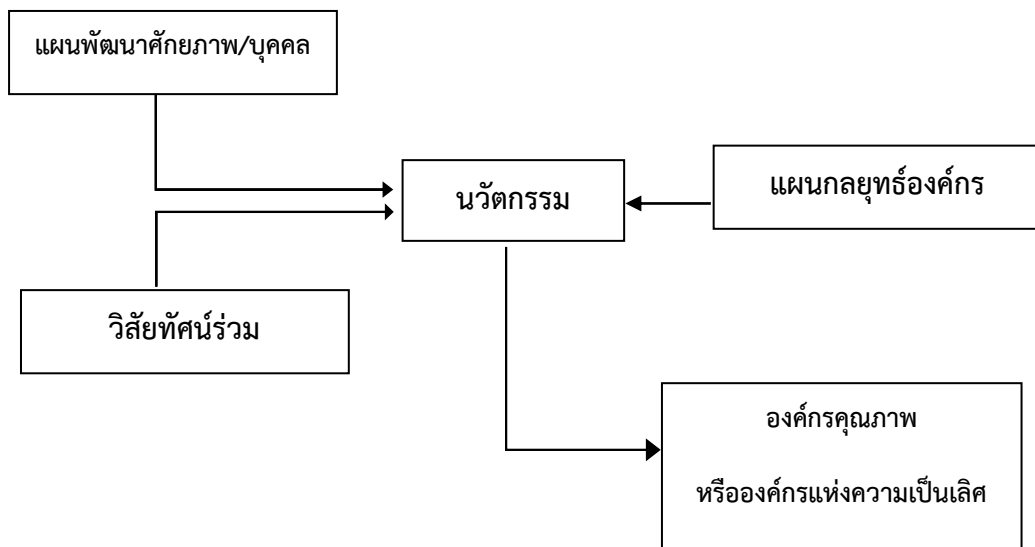
การพัฒนาศักยภาพองค์กรที่มีอยู่ให้เต็มศักยภาพ ด้วยการนำเอานวัตกรรมมาใช้ และพัฒนาต่อยอดหรือสร้างโดยคนในองค์กรมาเป็นปัจจัยหลัก โดยกำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย ที่โดดเด่น มีความพิเศษกว่าปกติ บนฐานการจัดกระบวนการดำเนินงานด้วยการใช้นวัตกรรมเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายเป็นแนวทางในการจัดการองค์กรสมรรถนะสูงหรือองค์กรคุณภาพสูง

การจัดการนวัตกรรมองค์กร

การจัดการองค์กรให้มีคุณภาพ หากมีการนำนวัตกรรมเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมขององค์กร โดยเริ่มจากการจัดการสนับสนุนให้สมาชิกในองค์กรเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน มีส่วนร่วมสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันขององค์กร การที่สมาชิกที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และนำศักยภาพจากการเรียนรู้มาผ่าน

กระบวนการขับเคลื่อนองค์กร ด้วยการวางแผน กลยุทธ์ มุ่งเป้าสู่วิสัยทัศน์ร่วม กลายเป็นองค์กรคุณภาพ

แผนภูมิ แสดงการจัดการนวัตกรรมองค์กร

การจัดการนวัตกรรมองค์กร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพของผู้นำองค์กร และเป็นส่วนสำคัญในการสร้างและพัฒนาศักยภาพสมาชิกให้กับองค์กร เมื่อผู้นำและสมาชิกเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ จะมีโอกาสร่วมกันสร้างและพัฒนานวัตกรรมขึ้นมา และนำมาสร้างแผนกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนองค์กร การจัดการองค์กร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลการดำเนินงานขององค์กรทุกองค์กร

สรุป

การจัดการนวัตกรรมการพัฒนาองค์กร เป็นปัจจัยสะท้อนผลลัพธ์ของผู้นำและสมาชิกขององค์กร ในสังคมศตวรรษที่ 21 การแข่งขันและทางเลือกในการใช้สินค้า บริการจากองค์กรมีมาก การดำเนินงานที่ไม่นำเอานวัตกรรมมาใช้ ทำให้เสียโอกาสในการพัฒนางานให้ก้าวหน้า และการแก้ปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ ล่าช้าสร้างความเสียหายต่อองค์กร การบริหารจัดการด้วยการนำนวัตกรรมมาใช้อย่างมีกลยุทธ์ จะทำให้องค์กรสามารถนำศักยภาพภายในมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูง ด้วยการสร้างคนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ แสวงหานวัตกรรม สร้างและพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องในองค์กร จะทำให้องค์กรนวัตกรรมที่สร้างประโยชน์ให้กับองค์กร สมาชิกในองค์กร ผู้ใช้บริการขององค์กรและสังคมโดยรวมอย่างมากการ

ดำเนินงานขององค์กรในศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาที่มีการแข่งขันที่รุนแรง ผู้รับบริการจากองค์กรจะมีทางเลือกมากมาย การจัดการด้วยมุมมองเชิงวิเคราะห์อนาคต กระแสสังคม และผลักดันให้องค์กร เกิดกระบวนการพัฒนาศักยภาพให้มีบุคคลแห่งการเรียนรู้ สร้างกลุ่มคนแห่งการเรียนรู้ขึ้นมา (พัชร ท่องเรือง, 2561) จัดระบบองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นำไปสู่องค์กรนวัตกรรม เป็นการจัดการองค์กรที่ช่วยบริหารจัดการความเสี่ยงและสามารถสร้างความมั่นคงให้กับองค์กรอย่างยั่งยืน

ความท้าทายของการจัดการนวัตกรรมองค์กรในศตวรรษที่ 21 คือความต้องการของคนที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีทิศทางใหม่ๆ ที่เป็นทิศทางระดับโลกที่องค์กรต้องมีการปรับตัวตามการสร้างความเชื่อมั่น และความศรัทธาภายในองค์กร การสร้างนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพขององค์กรตลอดจนการให้ความสำคัญการพัฒนาศักยภาพคนเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงมุ่งสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดนวัตกรรมทั่วทั้งองค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้นำและสมาชิกองค์กร ต้องสร้างความตระหนัก ให้ทุกคนในองค์กร ต้องเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมขึ้นมาใช้กับงานที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ
2. ผู้นำองค์กรและสมาชิกในองค์กรต้องให้มีแนวความคิดเชิงบูรณาการกิจกรรมและพัฒนาได้จริง ให้โอกาสเรียนรู้เทคนิควิธีการในการพัฒนาแก้ปัญหาที่มีอยู่ใกล้ชิดหน่วยงาน หรือองค์กร
3. องค์กรสมรรถนะ การนำนวัตกรรมเข้ามาสู่การดำเนินงานควรดูความเหมาะสมของนวัตกรรมกับงานที่ดำเนินการอยู่ และสามารถทำให้เกิดผลที่มีความต่อเนื่อง และเป็นตัวขับเคลื่อนคุณภาพได้
4. การจัดการที่เน้นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ให้เป็นกลุ่มคนแห่งการเรียนรู้และนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้หรือองค์กรสมรรถนะสูง ด้วยการพัฒนาศักยภาพบุคคลและทีมงานอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญฤดี ทองคล้ายและมานะ ขุนวิช่วย. (2561). ความทรงจำผู้เฒ่า: ศึกษาบ้านห้วยไทร ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 8(2), 17-19.
- ทิตินา แคมณี. (2548). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พัชรีย์ ทองเรือง. (2561). การจัดการเรียนรู้ชุมชน. วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 8(2), 50-51.
- พีระศิลป์ บุญทอง. (2561). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 5(1), 1-12.
- ไมตรี อินทรีย์ยะ. (2561). วิเคราะห์แนวการพัฒนาชุมชน. วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช , 8(1),4-5.
- วิเชียร ไทยเจริญ. (2561). การจัดการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุบ้านปากนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 8(2), 9.
- Bessant and Tidd. (2015). Managing Innovation and Entrepreneurship. Italy: Trento Srl.
- Hisrich and Kearney. (2014). Managing Innovation and Entrepreneurship. Los Angeles: Sage.
- Humphrey H. (2014). Effective leadership theory cases and applications. Los Angeles: Sage.
- Irma Becerra-Francis and Rajiv Sabherwal. (2010). Knowledge Management Systems and Processes. New York: M.E. Sharpe.
- Larsen J. and Buss N. (2002). Personality Psychology Domains of Knowledge About Human Nature. Boston: McGrawhill.
- Symon and Cassell. (2012). Qualitative organizational research core methods and current challenges. Los Angeles: Sage.

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ในประเทศไทย*

SOCIAL MOVEMENT OF A GROUP OF SEXUAL DIVERSITY IN THAILAND

กัญจira วิจิตรวัชรารักษ์

Kanjira Wijitwatcharak

พระมหาอรุณ ปญญารุโณ

Phramaha Arun Panyaruno

สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

Supattra Santirungroj

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: kanjira9@gmail.com

บทคัดย่อ

การเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (Lesbian Gay Bisexual and Transgender: LGBT) ในปัจจุบัน มีหลายประเทศได้ออกมาเคลื่อนไหวทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งในบางประเทศ การเคลื่อนไหวทางสังคมสำเร็จและในบางประเทศเคลื่อนไหวทางสังคมไม่สำเร็จ กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในแต่ละประเทศ ต่างก็ต้องการอยากได้รับความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในหลาย ๆ ด้าน โดยในอดีต กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศภายในประเทศไทยนั้น ไม่ให้การยอมรับและไม่เปิดพื้นที่ให้กลุ่มนี้สามารถแสดงตัวตนได้บนพื้นที่สาธารณะในสังคมไทย และในประเทศไทยนั้น ไม่มีกฎหมายรองรับในสิทธิของกลุ่มนี้ด้านต่าง ๆ จึงส่งผลถึงกาลปัจจุบันที่กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ มีการเคลื่อนไหวมากขึ้นและการเรียกร้องให้มีการยอมรับและเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นกว่าในอดีต และทางด้านทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ได้เสนอในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 นั้น ต้องการให้ครอบคลุมการถูกละเมิดทางร่างกายโดยครอบคลุมถึงทุกเพศ ไม่เฉพาะแค่เพศหญิงเท่านั้น มาตรานี้ สามารถดำเนินได้สำเร็จตามข้อเสนอของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศและเป็นรากฐานการต่อสู้เรียกร้องและเคลื่อนไหวทางสังคมในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม, ความหลากหลายทางเพศ

* Received 21 September 2019; Revised 19 October 2019; Accepted 25 October 2019

Abstract

At present, lesbians, gays, bisexual people and transgenders or LGBT have a greater social movements in several countries. In some countries, those people have completed their mission, but some have not. The LGBT groups in each country desire for equality in various aspects. However, since the past The LGBT group in Thailand does not recognize and cannot express themselves in public. There is no laws to support them in the various fields. The LGBT group is responsible for correcting misconceptions among the people in the society. It results in the current that LGBT groups are more systematic moving. Thai society began to accept more and more social space to LGBT group much more than the one in the past. The results of the legal group of The LGBT offers, in Criminal Code Section 276, this requirement covers the violation of the draft, of all sexes, not only female, but all genders. This section shall be completed in accordance with the proposal of LGBT group.

Keywords: Social Movement, Sexual Diversity

บทนำ

ปัจจุบันสมัย สังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านบวกและด้านลบ รวมถึงกลุ่มของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเช่นเดียวกัน มีความเปลี่ยนแปลง พัฒนาการ การเคลื่อนไหวทางสังคมที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนนานาประเทศยอมรับกลุ่มนี้เพิ่มปริมาณมากขึ้น การเติบโตของกลุ่มคนที่ความหลากหลายทางเพศนี้ สำหรับโลกทัศน์ของสมาชิกในบางประเทศเป็นเรื่องปกติ แต่สังคมไทยถูกมองเป็นเรื่องที่ผิดปกตินี้และยังไม่เป็นที่ยอมรับโดยสาธารณชน โดยในอดีตมักจะคุ้นชินเพียงสองเพศเท่านั้น นั่นคือเพศหญิงและเพศชาย แต่ภายหลังเมื่อมีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น พร้อมด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนผ่าน สังคมไทยรวมถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไป ทำให้ความทัศนคติของคนไทยได้คุ้นชินกับความหลากหลายทางเพศมากขึ้น จึงมิใช่เป็นเรื่องที่แปลก และมีการยอมรับความหลากหลายเพศมากขึ้น เช่น ชายรักชาย หรือหญิงรักหญิง ถึงอย่างไรก็ดี สภาพการณ์ปัจจุบันได้เป็นพลวัตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งแนวความคิด ความรู้สึกอคติทางเพศสภาพได้เริ่มหายไปตามค่านิยมก็ตาม แต่ผู้ที่มีความหลากหลายเพศนี้ ก็ยังคงต้องการซึ่งความเท่าเทียมทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายเพศ จึงมีการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคมและต้องการให้กฎหมายนั้นครอบคลุมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (วิภาดา เอี่ยมคง, 2553) ในส่วนของบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนจะแบ่งหัวข้อในการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษากลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย
2. ศึกษากลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

แรกเริ่มของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศและต้นกำเนิดของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ “โดยในทั่วโลกก็ได้มีกลุ่มหรือบุคคลที่มีความคิดทางเพศที่ต่างจากเพศปกติ เพศหญิง เพศชายนั้น ในการรักร่วมเพศ (เดียวกัน) เกิดจากการเรียกร้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และพื้นที่ทางสังคม” (นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ, 2553) “ขบวนการนี้เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1960 เป็นช่วงที่มีการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมหลายกลุ่ม เช่น ขบวนการต่อต้านการสะสมอาวุธสงคราม ขบวนการคนผิวดำ การฟื้นตัวของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรี ขบวนการนักศึกษา ขบวนการสิ่งแวดล้อมและองค์กรฝ่ายซ้ายทั่วโลก และขบวนการอื่น ๆ ขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้ปี 1968 และหลังจากนั้นในต่างประเทศ กลุ่มนี้ก็ได้รับพื้นที่และการยอมรับจากสังคมมากขึ้น” และงานของอาจารย์ณรุทธ์ สุทธจิตต์ กล่าวถึง นักประพันธ์เพลงท่านหนึ่ง “ปีเตอร์ อินลิก ไชคอลป์กี” ในหนังสือได้ระบุ “การเสียชีวิตไว้ 2 ประเด็นคือ ตื่นน้ำอหิวาตกโรค เพื่อหลีกเลี่ยงการจับได้ว่า รักร่วมเพศ กับถูกตัดสินโทษโดยการตื่นน้ำอหิวาตกโรคด้วยอาหารรักร่วมเพศในปี 1893” (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2559) ระพีพันธ์ เทอดศักดิ์ อธิบายว่า “ในสังคมตะวันตกคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาคริสต์ก็ห้ามการมีพฤติกรรมรักร่วมเพศเดียวกันไว้อย่างชัดเจนในคัมภีร์ไบเบิล แต่ในสังคมไทยนั้นมีการกล่าวไว้อย่างคลุมเครือ” (ใจ อึ้งภากรณ์ และคณะ, 2559) และในสมัยโบราณได้มีการจัดทำงานประติมากรรมในการแสดงถึงการรักร่วมเพศไว้บนที่ต่าง ๆ เช่น แก้วน้ำ จาน ชาม เป็นต้น จึงจะเห็นได้ว่าการรักร่วมเพศนี้ มิใช่ว่าจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาเพียงไม่กี่ปี แต่มีต้นกำเนิดมานับเป็นห้วงเวลานานมาก แต่ยังคงไม่ได้เป็นที่ยอมรับในสังคมเท่านั้น

ความเป็นมาของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย

ความเป็นมาของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยนั้น เริ่มต้นในปี 2523 “ที่มาของกลุ่มความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย เนื่องด้วยการเริ่มจากที่มีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ในประเทศไทยครั้งแรก ซึ่งการตรวจของแพทย์พบว่าคนแรกที่เป็นโรคเอดส์นั้น เป็นคนที่เพศชายที่มีความเป็นเกย์ (ชายรักชาย) ทำให้ถูกคนในสังคม มีทัศนคติและมุมมองของคนในสังคมไทยมองว่าโรคเอดส์ เป็นโรคของเกย์ จึงทำให้เกิดการมองและการรู้สึกต่อกลุ่มนี้ในแง่ลบ จึงทำให้ส่งผลต่อกลุ่มที่รักในเพศเดียวกัน การถูกมองในแง่ลบ

นั้น ส่งผลถึงชีวิตประจำวันของพวกเขาอย่างมาก เช่น ในด้านการหางานการที่จะเข้ารับราชการหรือบริษัทเอกชน รวมถึงการเข้าสังคมก็มักที่จะถูกมองในทางลบ มีอคติ ทำให้คนกลุ่มนี้ ไม่มีพื้นที่ทางสังคม ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ในช่วงหลังจากปีนั้น จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศขึ้น เพื่อเคลื่อนไหวทางสังคมในการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพต่าง ๆ ของกลุ่มตน” (พรเทพ แพรขาว และคณะ, 2556) “ในการรวมตัวของกลุ่มนี้ เป็นการรวมตัวกัน เพื่อต้องการต่อสู้ เพื่อสิทธิและเสรีภาพของตนเอง เพื่อให้คนในสังคมเข้าใจว่ากลุ่มของเขาว่าเป็นคนที่มีความปกติและไม่ได้เป็นภัยใด ๆ ต่อสังคม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข คือกลุ่มพวกเขาแค่มิมีความรักที่ต่างจากคนทั่ว ๆ ไปในสังคม จากหญิงรักชาย ชายรักหญิง ก็เพียงแค่มิมีความรักในเพศที่เหมือน ๆ กันเท่านั้น ไม่ได้เป็นภัยร้ายใด ๆ ต่อสังคมไทยเลย จึงทำให้เกิดการลุกขึ้นสู้ของกลุ่มนี้ เพื่อรักษาสิทธิของตนเอง” (วิภา ดำนธำรงกุล และคณะ, 2547)

ทฤษฎี New Social movement คือการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีเป้าหมายเดียวกันในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นไปตามที่ต้องการ ในประเด็นทางการเมือง สังคม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ศาสนา สัญชาติ เชื้อชาติ สิทธิ ความเท่าเทียม ความเสมอภาค กล่าวได้ว่า เป็นการเคลื่อนไหวขบวนการทางสังคมใหม่ เป็นการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมระบบการเมือง เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจและในส่วนของภาคประชาสังคมด้วย ซึ่งเป็นขบวนการรูปแบบใหม่ของการสังคมนิยมเรียกร้องมากกว่าการเคลื่อนไหวในประเด็นการเมือง ค่านิยม วัฒนธรรม เป็นการพยายามที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสรรค์สร้างจากวิถีชีวิตแบบเดิมให้เป็นวิถีชีวิตแบบใหม่ ๆ เป็นการเรียกร้องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มคล้ายกับทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์แต่ขบวนการเคลื่อนไหวแบบใหม่เป็นการเคลื่อนไหวที่ต้องสร้างกฎ กติกาชุดใหม่ ๆ ขึ้นมา (ภัทรชมน รัตนางกูร, 2553)

การใช้ทฤษฎี New Social Movement เพื่อมองสังคมนั้น เป็นทฤษฎีที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อสังคมอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าและมองสังคมในสมัยใหม่ที่เน้นทางด้านอัตลักษณ์ต่าง ๆ เป็นการเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจุดมุ่งหมายของขบวนการเคลื่อนไหว เป็นการต่อสู้ในมิติด้านอัตลักษณ์ การสร้างการยอมรับและค่านิยมใหม่ ๆ ฯลฯ การต่อสู้เคลื่อนไหวทางสังคม ก็ไม่สามารถตัดขาดออกจากการมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐได้ เพราะถึงแม้ว่าจะเป็นการต่อสู้ในมิติด้านอัตลักษณ์ แต่ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการรับรองจากรัฐและกฎหมายเช่นกัน และเพราะต้องการเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองหรือต้องการท้าทายอำนาจรัฐ เพื่อพัฒนารูปแบบในการดำเนินชีวิตนั่นเอง” (วิภาดา เอี่ยมคง, 2553)

จะเห็นได้ว่าประวัติความเป็นมาของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนี้ ซึ่งมีความเป็นมาในแนวทางในยุคตะวันตก ก็มาจากการเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับศาสนาและรวมถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับการรักร่วมเพศที่ไม่ได้รับการยอมรับในสมัยก่อน จึงเกิดการลงโทษต่าง ๆ และยังมี

ประติมากรรมเกี่ยวกับการรกร่วมเพศไว้ที่ภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ และในส่วนของความเชื่อของคนไทย มีความเป็นมาจากการติดเชื้อโรคเอดส์ของคนที่ยกร่วมเพศ จึงทำให้เกิดการต่อต้านจากสังคม

ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT Social Movement) เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนที่มีทัศนคติและจุดยืนเดียวกันในการรักในเพศเดียวกัน โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการต่อสู้เคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเรียกร้องในด้านต่าง ๆ เช่น สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน การยอมรับจากคนในสังคม และเพื่อได้รับการยอมรับให้มีจุดยืนในพื้นที่ภายในสังคมของกลุ่มตน ในการแสดงออกของกลุ่มของตนเอง โดยมีการอธิบายจากงานวิชาการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับการกำเนิดของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย มีการเริ่มก่อตัวอย่างเป็นรูปเป็นร่าง เป็นระบบขึ้นมาในช่วงที่ประเทศไทยมีการระบาดของโรคเอดส์ประมาณปี 2520 โดยมีการตรวจพบเชื้อเอดส์ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก ซึ่งคนที่เป็นผู้ถูกตรวจพบว่ามีเชื้อเอดส์คนแรกนั้น เป็นผู้ชายที่มีความรักและชอบในเพศชายเหมือนกัน หรือเกย์ที่ได้ไปศึกษาต่อในประเทศสหรัฐ และเมื่อมีการกระจายข่าวออกไปว่า พบผู้ติดเชื้อเอดส์ในประเทศไทย และบุคคลนั้นเป็นชายที่มีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน ทำให้คนในสังคมไทยและต่างชาติเกิดความเข้าใจอย่างผิด ๆ ไปว่ากลุ่มชายรักชาย หรือที่เรียกกันว่าเกย์ เป็นกลุ่มตัวการของการแพร่เชื้อเอดส์ เพราะมีการเปลี่ยนคู่นอนไม่ซ้ำ และเป็นกลุ่มที่มีการซื้อขายบริการทางเพศเป็นประจำ ทำให้สังคมเพิ่มความรังเกียจต่อผู้ที่รกร่วมเพศมากขึ้น” Peter Jacson และ Megan Sinnott มองว่า “ที่กลุ่ม LGBT ของไทย ต้องออกมาเรียกร้องเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเอง เพราะถูกกดดันให้อยู่ในกรอบแบบอนุรักษ์นิยมของ “ครอบครัวผู้หญิงผู้ชาย” เป็นสำคัญ โดยที่เรื่องนี้มีความเปลี่ยนแปลงกันมานานแล้ว จึงให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มชายรักชาย หรือเกย์ เพื่อเคลื่อนไหวทางสังคมในการปกป้องสิทธิ เสรีภาพของตนเองด้วยการณรงค์และสร้างความเข้าใจให้คนในสังคมเข้าใจว่าเกย์เป็นกลุ่มคนปกติ และไม่ได้เป็นพาหะแพร่เชื้อโรคแต่อย่างใด” (ใจ อึ้งภากรณ์ และคณะ, 2559) “เป้าหมายในการณรงค์ของกลุ่มเกย์ หรือกลุ่ม LGBT ในยุคนั้นมี 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อให้สังคมเข้าใจว่ากลุ่มชายรักชายหรือเกย์นั้น เป็นคนที่ปกติและไม่ได้มีเชื้อโรคหรือผู้แพร่ระบาดของเชื้อโรค ประการที่สอง คือ มีการดำเนินการณรงค์ภายในกลุ่มชายรักชายหรือเกย์ ในการให้ตระหนักถึงการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์และการดูแลสุขภาพของตนเองให้มากขึ้น โดยการนำเสนอแนวทางว่า คนที่รักในเพศเดียวกัน เช่น ชายรักชายหรือเกย์นั้น ต้องประพฤติตนให้สังคมยอมรับด้วย

และมีการพยายามสร้างภาพลักษณ์และการเข้าร่วมสังคมให้คนอื่น ๆ ภายในสังคมมีการยอมรับกลุ่มชายรักชาย และรวมถึงกลุ่มหญิงรักหญิงด้วย โดยที่มีการให้ความรู้กับกลุ่มชายรักชายหรือเกย์และกลุ่มต่าง ๆ ในการสร้างภาพลักษณ์และปรับทัศนคติ มุมมองขึ้นมาใหม่ที่ดีให้กับตนเอง” (วิภาดา เอี่ยมคง, 2553)

รูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ คือ การนำปัญหาสุขภาพมาเป็นเป้าหมายหลักในการเคลื่อนไหว (นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, 2553) “การตั้งกลุ่ม “กุลเกย์” โดยนที อีโรจนพงษ์ ที่ต้องการให้ภาพลักษณ์ของเกย์นั้น มีความสุภาพเรียบร้อย คล้ายกุลสตรีไทย โดยต้องการให้คนเข้าใจว่าเกย์นั้นคือคนปกติ ต่อมา มีการก่อตั้งกลุ่มเส้นสีขาว รณรงค์โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ ขมรมเพื่อวันพุธ เป็นการรวมตัวของผู้ที่ติดเชื้อ HIV มาตรวจเลือดกันที่คลินิกนิรนาม เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการหารือเรื่องการติดเชื้อ และเป็นการให้กำลังใจซึ่งกันและกันของผู้ติดเชื้อในสังคม ขมรมฟ้าสีรุ้ง พัฒนามาเป็นสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย โดยรณรงค์ให้คนเข้าใจถึงโรคเอดส์ ผ่านค่ายแกนนำทักษะชีวิตพิชิตเอดส์ ในค่ายจะเป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้ทางด้านโรคเอดส์และโรคแทรกซ้อน รวมถึงสิทธิการรักร่วมเพศต่าง ๆ และการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิทธิของคนรักร่วมเพศเดียวกันจากการถูกละเมิดสิทธิจากรัฐหรือกลุ่มทุน เช่น การถูกกีดกันไม่ให้รับราชการ การห้ามไม่ให้ผู้ที่เป็นเกย์บวชพระ การไล่จับกลุ่ม LGBT ตามสวนสาธารณะต่าง ๆ กลุ่มบางกอกเรนโบว์ การรณรงค์จะคล้ายกับขมรมฟ้าสีรุ้ง แต่จะแตกต่างกันตรงที่มีการพยายามสร้างความรู้ทางวิชาการของคนรักร่วมเพศเดียวกันโดยการทำวิจัย และจัดเสวนาทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง วัตถุประสงค์ของกลุ่มนี้คือ ต้องการสร้างพฤติกรรมเชิงบวกให้กับกลุ่มรักร่วมเพศเดียวกัน คือสร้างความภูมิใจให้กับกลุ่มที่รักร่วมเพศ ไม่ต้องปิดกัน ไม่ต้องรู้สึกโดดเดี่ยว และนอกจากนี้ ยังประสานงานกับกลุ่ม Asia Pacific กลุ่มอาจารย์ เรียกร้องผ่านทางกฎหมาย เริ่มจากการตั้ง Web site เป็นของตนเอง เพื่อเป็นสื่อกลางให้กับกลุ่มรักร่วมเพศ และมีการออกนิตยสารของกลุ่ม กลุ่มนี้มีการรณรงค์ผลักดันกับกระทรวงสาธารณสุขไทย จนได้ผลเป็นที่ยอมรับจากกระทรวงสาธารณสุข กลุ่มสะพาน เน้นการทำงานที่สร้างความเข้าใจกับสาธารณชน การปรับทัศนคติ ที่สังคมมีต่อคนรักร่วมเพศเดียวกันและสร้างสื่อทางการเลือกใช้เครื่องมือในการรณรงค์ กลุ่ม Bi-sexual กลุ่มคนรักร่วมเพศเดียวกัน กลุ่มนี้จะหาข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มคนรักร่วมเพศเดียวกันในมุมมองที่ยากที่สุด ให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติที่สุด” (วิภาดา เอี่ยมคง, 2553)

จะเห็นได้ว่าแต่ละกลุ่มนั้น มีประเด็นในการรณรงค์และเคลื่อนไหวที่คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันตรงช่วงเวลาและบริบททางสังคมในช่วงนั้น ๆ จากการศึกษาที่ผ่านมาี้ โดยมากมีการสนับสนุนกันและกัน เนื่องจากแต่ละช่วงเวลาและบริบทที่ผ่านมาในช่วงนั้น ๆ มีการแก้ไขปัญหาในเรื่องเดียวกัน เน้นเพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคมของกลุ่มรักร่วมเพศเดียวกัน ทั้งชายรักชาย และหญิงรักหญิง และการพยายามเข้าใจ การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ใน

สังคมไทย และการเปิดพื้นที่ในสังคมให้กับกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน ถึงแม้ผลเป็นไปในเชิงบวก แต่ก็ได้ไม่เป็นการยอมรับโดยแท้จริงจากคนในสังคมไทย การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศช่วงเวลานั้น เป็นการเคลื่อนไหวในลักษณะกึ่งทำงานเชิงสังคมสงเคราะห์ เน้นการทำงานในเชิงกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ ในช่วง 5 ปี แรกของขบวนการเคลื่อนไหวของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เริ่มมีลักษณะของการเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบ และมีบทบาทภายในสังคมมากขึ้น แต่ก็มีปัญหามากมายที่ตามมา ทั้งปัญหาจากคนในสังคมและปัญหาจากกลุ่มของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งจะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในด้านต่าง ๆ ทุกภาคส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ก็จะมีที่มาและวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกันในแต่ละลักษณะงานที่มีการนำเสนอให้เป็นที่ยอมรับ แต่จากที่ศึกษามา ก็มีบางลักษณะงานที่มีการศึกษาและมีความเห็นที่แตกต่างในบางส่วนเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ กลุ่ม สมาคม มูลนิธิ และชมรมต่าง ๆ ที่มีความต้องการในทิศทางเดียวกัน แต่จะแตกต่างกันที่วิธีการที่จะทำให้ไปสู่ความสำเร็จของแต่ละกลุ่ม บางกลุ่มอาจจะมองว่า จะต้องใช้แนวสุขลักษณะเข้าช่วย บางกลุ่มอาจมองถึงการให้ความรู้ทางด้านเพศ บางกลุ่มอาจมองว่า จะต้องเน้นทางด้านวิชาการ การจัดเสวนา ฯลฯ เป็นต้น

ในปี 2019 การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศมีการต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพ ความเท่าเทียมของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ในชื่อว่า LGBTQ (Lesbian Gay Bisexual Transgender Queer) ในต่างประเทศเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิเป็นการต่อสู้ร่วมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองอื่น ๆ โดยกลุ่ม LGBTQ ได้สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์จลาจลสโตนวอลล์ เมื่อ 50 ปีก่อน เหตุการณ์ตอนนั้นเป็นเหตุการณ์ที่กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในนครนิวยอร์ก มีการจัดงานสังสรรค์และแต่งตัวข้ามเพศโดยตำรวจมีการเข้าจับกุมตัวอย่างไม่มีเหตุผล แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศก็มีการต่อสู้กับสิ่งที่เกิดขึ้นมาตลอด ส่วน LGBTQ ในสหรัฐ ได้มีการร่วมสนับสนุนพรรคการเมือง เพื่อเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ และสิทธิของตนเอง LGBTQ ของฮ่องกงได้ร่วมเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น การปฏิวัติร่ม การต่อต้านการส่งผู้ร้ายข้ามแดน และจึงมีการเคลื่อนไหวเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้สังคมยอมรับใจรับฟังกลุ่ม LGBTQ ให้มากยิ่งขึ้น ส่วนการเคลื่อนไหวของกลุ่ม LGBTQ ในประเทศไทย เป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวที่ยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร ในประเทศไทยมองว่า สิทธิด้านอื่น ๆ สำคัญมากกว่าสิทธิของกลุ่ม LGBTQ ในการเคลื่อนไหวของไทยยังไม่เด่นชัดเท่าที่ควร แต่สังคมไทยได้มีการเปิดพื้นที่ในการแสดงออกของกลุ่ม LGBTQ ได้อย่างมากในสังคม

อย่างไรก็ดี LGBTQ ในต่างประเทศได้ถูกนำมาสอนในหลักสูตรด้านมนุษยศาสตร์ ในการศึกษาผ่านกรอบด้านวัฒนธรรม วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ในเรื่องเพศเป็นประเด็นที่น่าสนใจและนักเคลื่อนไหวรวมถึงกลุ่มคนที่ศึกษาให้ความสำคัญในเรื่องเพศอย่างมาก

การยอมรับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย

การยอมรับกลุ่ม LGBT ในสังคมไทยนั้น เริ่มมีการเปิดพื้นที่ทางสังคมมากในช่วงปี 2540 มีการปรากฏตัวของกลุ่มรักร่วมเพศเป็นจำนวนมากทั้งในระดับบุคคลและกลุ่มองค์กร จากบทความของกฤตยา อาชวนิจกุล พบว่า “ข่าวของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งรณรงค์เคลื่อนไหวทางสังคมและข่าวบุคคลรวมแล้ว 1,345 ชิ้น และ 288 ชิ้นเป็นข่าวที่ภาครัฐให้ความสนใจเกี่ยวกับกลุ่มรักร่วมเพศมากขึ้น ผ่านทางนโยบายการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ และในปี 2545 กลุ่มอัญจารี ได้มีการขับเคลื่อนผลักดันจนกระทรวงสาธารณสุขของไทย ได้ยอมรับว่าการรักเพศเดียวกัน มิได้เป็นเรื่องผิดปกติ วิปริต หรือเป็นโรคจิตแต่อย่างใด สิ่งที่น่าสนใจที่กฤตยาพยายามพูดถึง คือ แม้ทัศนะทั่วไปของสังคมไทยต่อเพศที่สามที่นักวิชาการต่างประเทศวิเคราะห์ว่ามีลักษณะ “ทนได้ แต่ยอมรับไม่ได้” และการดำเนินชีวิตของชนกลุ่มน้อยทางเพศ ยังคงถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมในหลากหลายแง่มุม” เกี่ยวกับสื่อด้วยเช่นกัน ในการพูดถึงเมื่อหลังปี 2540 ว่าสังคมไทยมีการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เรื่องราวของมากขึ้น ซึ่งสิ่งที่ทำให้กลุ่ม LGBT นั้นเป็นที่ยอมรับโดยไวของสังคมไทย คือ “สื่อ” (ทั้งสื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารต่าง ๆ และช่องทางต่าง ๆ) สอดคล้องกับผลการสำรวจของกฤตยา คือ พื้นที่ของสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นนิตยสารหรือภาพยนตร์ได้เปิดเผยเรื่องราวของเกย์ สาวประเภทสอง และชายรักชายมานานกว่า 20 ปีแล้ว แต่พื้นที่ดังกล่าวนั้น เพิ่งเริ่มเปิดหญิงรักหญิงสู่สาธารณะไม่นานนัก ได้แก่ นิตยสาร Tom Act ที่เริ่มในปี 2551 ด้วยจำนวนการพิมพ์เพียง 1,000 เล่ม ปัจจุบัน (2554) โดยมียอดพิมพ์ถึง 50,000 เล่ม และในปี 2553 มีการเกิดขึ้นของหนังรักของเลสเบี้ยนเรื่องแรกในประเทศไทย “Yes or No อยากรักก็รักเลย” ที่ได้รับการพูดถึงมากที่สุด ส่งผลถึงผู้กำกับหญิงของภาพยนตร์เรื่องนี้ติดหนึ่งในห้าผู้ถูกเสนอชื่อรับรางวัลผู้กำกับยอดเยี่ยมในปี 2554” (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2554) “ปรากฏการณ์ของรูปแบบการใช้ชีวิตของชาวเกย์ที่สถานบันเทิงย่านสีลมคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของเกย์อเมริกันในทศวรรษที่ 70 ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทำให้อัตลักษณ์ของเกย์อเมริกันผูกพันและเชื่อมโยงกับกระแสบริโภคนิยม กิจกรรมทางเพศถูกทำให้เป็นที่ถูกมอง โดยสื่อทางเพศต่าง ๆ รวมทั้งแหล่งบันเทิงของชายรักชายหรือเกย์” (ปริตตา เฉลิมเผ่า, 2546) “ในปัจจุบันมีการให้สิทธิ เสรีภาพ กับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเหมือนคนอื่น ๆ ทั่วไป แต่ก็ยังไม่ได้มากเท่าที่ควร เนื่องจากสิทธิ เสรีภาพของกลุ่มนี้ ยังเต็มไปด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ รวมทั้งเกิดการต่อต้านและการไม่ยอมรับของกลุ่มที่

เห็นต่าง มีอคติและเกิดการแบ่งแยกในสังคมเนื่องจากการไม่ยอมรับตัวตนที่เกิดขึ้นในสังคม” (อำนาจ มงคลสืบสกุล, 2561)

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการได้รับการยอมรับและการเปิดพื้นที่ทางสังคมมากขึ้นนั้น “สังคมไทยเริ่มมีการเปิดพื้นที่ยอมรับในสังคมเพิ่มมากขึ้น กลุ่มคนรักร่วมเพศ ได้มีการแสดงออกมากขึ้น ข้อสรุปของทั้งสามนั้น เป็นไปในทางเชิงบวก และทำให้มีการพัฒนาการของกลุ่มนี้มีเพิ่มมากขึ้น” (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2554) “แต่กฎหมาย สิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ตั้งแต่มีการล้มระบอบเผด็จการของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในเดือนพฤษภาคม ปี 2535 รัฐธรรมนูญในตอนนั้น ได้มีการกล่าวถึงเสรีภาพและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในเรื่องความเท่าเทียมกันของทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นคนเพศใดก็ตาม และหลังจากนั้นก็มียุคขององค์กรของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศก่อตั้งขึ้นมาเพิ่มอีกหลายกลุ่ม การต่อสู้เคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศช่วงเวลานั้น เป็นการเคลื่อนไหวในลักษณะกึ่งทำงานเชิงสังคมสงเคราะห์ เน้นการทำงานในเชิงกิจกรรมรณรงค์ ป้องกันโรคเอดส์ แต่ในช่วง 5 ปีหลังขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้น เริ่มมีลักษณะการเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบมีแบบแผนในการทำกิจกรรมและมีบทบาทสำคัญภายในสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะการต่อสู้กับรัฐเพื่อเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมต่าง ๆ ที่มีความไม่เท่าเทียมในด้านต่าง ๆ นั้น เห็นได้ว่า มีการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มนี้ และยังไม่เป็นที่ยอมรับและเปิดโอกาสพื้นที่ทางสังคมอย่างแท้จริง แต่ก็มี การเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนี้ยังมีอยู่เรื่อย ๆ พร้อมด้วยการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิ เสรีภาพของตนเอง” (วิภาดา เอี่ยมคง, 2553)

จากประเด็นนี้ งานที่เกี่ยวข้องมักจะมองไปหรือมีแนวทางของผลทางการศึกษาในทิศทางเดียวกัน แต่ที่แตกต่างกัน จะแตกต่างกันที่วิธีการศึกษาและวิธีในการหาข้อมูลต่าง ๆ อย่างเช่นในหัวข้อนี้ เป็นการสรุปการยอมรับจากสังคม งานของวิภาดาในการมองและสัมภาษณ์จากกลุ่มอาทิ เช่น มูลนิธิ ชุมชน สมาคมต่าง ๆ และศึกษาผ่านทฤษฎี New Social Movement งานของนฤพนธ์ เป็นการติดตามข่าวสารต่าง ๆ ศึกษาผ่านการมองทางด้านมิติวัฒนธรรมเข้ามาร่วมใช้ด้วยและงานของกฤตยา จะเป็นไปในแนวที่ศึกษาผ่านทางสังคม คือ การศึกษาผ่านองค์กรสื่อต่าง ๆ มีการตั้งสถิติเพื่อเปรียบเทียบ และค่อนข้างใช้เวลามากในการศึกษาข้อมูล จะเห็นได้ว่า แต่ละผลงานถึงแม้ว่าจะมีข้อสรุปที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่ก็มีความแตกต่างกันอยู่ในบางประการ

กฎหมาย สิทธิมนุษยชนกับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ประเทศไทย ได้มีการให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลในชั้นพื้นฐาน ที่เป็นสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ ภายใต้กฎหมาย แต่ในเรื่องของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้น นับตั้งแต่สังคมเริ่มเปิดพื้นที่การแสดงออกของกลุ่มของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิ และข้อกฎหมายต่าง ที่กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ควรจะได้รับในสิทธิคุ้มครอง เพื่อให้มีสิทธิ ความเท่าเทียม และความเสมอภาคในสังคม เนื่องจากกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกกีดกัน จำกัดพื้นที่ทางสังคมจากคนในสังคม ในระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พยายามเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้ทางสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากคนในสังคม ทั้งการต่อสู้กับความคิด มุมมอง ทศนคติในแง่ลบของคนในสังคม จึงทำให้กลุ่มนี้เริ่มเคลื่อนไหวในสังคม โดยเริ่มจากการเคลื่อนไหวผ่านการรณรงค์ ทั้งมีการจัดทำงานวิชาการ งานเสวนาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศักดิ์ศรี ความเท่าเทียม จนมาถึงการยกตัวข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาเรียกร้องซึ่งสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ที่ควรจะได้รับ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี 2560 มาตรา 27 บัญญัติไว้ว่า

- บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน
- ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน
- การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้
- มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม
- บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

ในมาตรานี้ กลุ่มเคลื่อนไหวของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศกว่า 10 องค์กร ได้ออกมารวมตัวเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญในมาตรานี้ โดยต้องการให้เพิ่มคำว่า

บุคคลเพศสภาพ ในวรรคสองของมาตรานี้ และในวรรคสามให้เพิ่มคำว่า ความพิการเข้าไปด้วย และคณะกรรมการการยกย่องได้ มีผลสรุปดังนี้ คือ ในวรรคสองให้คงเดิม คือ ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ส่วนวรรคสามให้เพิ่มคำว่าพิการเข้าไปด้วย จึงจะออกมาเช่นนี้ (UNDP USAID, 2014) คือ

มาตรา 27

- บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน
- ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน
- การเลือกปฏิบัติโดยที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลอื่นบุคคลใด เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

UNDP ได้มีความเห็นว่า “ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้รวมคำว่า “วิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ” ในข้อความเกี่ยวกับการป้องกันการเลือกปฏิบัติ แต่ในเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ได้มีการอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า การอ้างถึง “เพศสภาวะ” ความหลากหลายทางเพศในมาตรานี้ ต้องการต่อต้านในการเลือกปฏิบัติ จึงส่งผลทำให้ยังไม่ผ่าน เนื่องจากในมาตรานั้นครอบคลุมถึงคนรักเพศเดียวกัน ชายรักชาย หญิงรักหญิง บุคคลที่ผ่านการผ่าตัดแปลงเพศแล้ว” (บุษกร สุริยสาร, 2557) และวิภาดา เอี่ยมคง ได้อธิบายว่า “ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในทุก ๆ เรื่อง เนื่องจากประสบการณ์ของกลุ่มในการเคลื่อนไหวทางสังคมออกมาเคลื่อนไหวในครั้งนี้ ถือเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นครั้งแรก ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายและเข้ามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการปรับเปลี่ยน” (วิภาดา เอี่ยมคง, 2553)

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 บัญญัติไว้ว่า

“ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาตน โดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้หรือโดยทำให้หญิงนั้นเข้าใจผิดว่าตนเองเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ออกมาเพื่อต้องการให้แก้ข้อความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 จากหญิงซึ่งมิใช่ภริยาตนให้เป็นการครอบคลุมถึงทุกเพศ และได้มีการแก้ไขสำเร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คือ

มาตรา 276

“ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น โดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้หรือโดยทำให้หญิงนั้นเข้าใจผิดว่าตนเองเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

จากผลสำรวจจากกระทู้ เพจในเฟซบุ๊ก และ ในเว็บไซต์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานเสวนา ในเวทีเสวนา และจากข้อมูลตัวอย่างของศาล สรุปได้ว่า กฎหมายให้ความคุ้มครองเพศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เพียงแค่เพศหญิงเท่านั้นที่จะเป็นคดีอาญา ไม่เรียกว่าเป็นการข่มขืน เพราะไม่ใช่หญิงอื่น แต่คนส่วนใหญ่ในสังคมต้องการที่จะให้ครอบคลุมถึงกลุ่มทุก ๆ กลุ่ม เพศทุก ๆ เพศ ทั้งหญิง และชายที่ถูกละเมิดทางเพศ ไม่เพียงแค่หญิงเท่านั้น แต่หมายถึงเพศชาย และเพศอื่น ๆ ด้วย จึงได้มีการปรับเปลี่ยน “เป็นบุคคลอื่น” ซึ่งจะถือว่า เป็นจุดเริ่มต้นให้สังคมนั้นได้ คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพและความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุก ๆ เพศที่จะถูกล่วงละเมิดทางเพศไม่ได้ ไม่ว่าบุคคล นั้นจะเป็นเพศใดก็ตาม” (วิภาดา เอี่ยมคง, 2553)

“ตามมาตรา 276 การข่มขืนนั้น ได้ถูกปรับแก้ไขให้ครอบคลุมถึงการข่มขืนระหว่างคู่ สมรสของตน และรวมถึงในแบบอื่น ๆ ของคนสองคน ซึ่งรวมไปถึงการข่มขืนที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้ชายกับผู้ชาย หรือผู้หญิงกับผู้หญิงด้วย ในการแก้ไขส่วนนี้ ทำให้เป็นการปกป้องคุ้มครองถึง กลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย ซึ่งการข่มขืนไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม ถือเป็นความผิด ทั้งสิ้น” (UNDP USAID, 2014)

และในประเทศไทยมีการเคลื่อนไหวในการรับรองสิทธิของกลุ่มคนที่มีความ หลากหลายทางเพศ ตั้งแต่ปี 2550 มีการขับเคลื่อนเกี่ยวกับการร่างพระราชบัญญัติคำนำหน้า ชื่อของบุคคล โดยมีการให้สิทธิกับหญิงที่แต่งงานแล้วในการเลือกคำนำหน้าชื่อ และยังมีการให้ สิทธิแก่กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีการแปลงเพศแล้วใช้คำนำหน้าชื่อ นาย นาง หรือนางสาว ตามเพศสภาพที่เปลี่ยนแปลงได้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่มี ความหลากหลายทางเพศก็ได้ตกไป และในปี 2558 มีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมกัน ระหว่างเพศของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไว้ฉบับแรกของประเทศไทย โดยมีการระบุว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า “การกระทำหรือไม่กระทำการ ใด อันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดย ปราศจากความชอบธรรม เพราะบุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเป็นเพศหญิง หรือมีการแสดงออก ที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” ซึ่งหมายถึง กลุ่มบุคคลที่เป็นชาย หญิง ชายรักชาย หญิงรัก หญิง และคนที่มีความรักข้ามเพศ (ชีรา ทองกระจ่าย, 2561) ส่วนด้านที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย สมรสของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้มีการเรียกร้องและมีการร่างพระราชบัญญัติ คู่ชีวิต แต่ในใจความมีครอบคลุมเพียงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและการอุปการะในบาง ประการ จึงทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ร่างฉบับนี้ว่า ไม่ได้ให้ความเท่าเทียม ความเสมอภาคได้

แท้จริง ยังคงมีความไม่เท่าเทียมกันในสังคมเกิดขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ประเทศได้หันได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่ม LGBTQ จนได้รับความสำเร็จเป็นประเทศแรกในเอเชียที่มีมติเห็นชอบผ่านร่างกฎหมาย ซึ่งได้มีการอนุญาตให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถดำเนินการจดทะเบียนสมรสได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย เป็นชาติแรกในเอเชียที่กลุ่ม LGBTQ เคลื่อนไหวได้สำเร็จ โดยการบัญญัติกฎหมายใหม่ขึ้นมา เพื่อรับรองการสมรสของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ (ภาคภูมิ พันธวงศ์, 2561) และในปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตของประเทศไทย ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของสภานิติบัญญัติ

สรุป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ได้มีการต่อสู้เรียกร้องในเรื่องความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างเพศของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศมาอย่างยาวนาน กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้ประสบกับปัญหาความไม่เท่าเทียมในสังคม ด้วยการถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ไม่ปกติเหมือนบุคคลอื่น ๆ ในสังคม จึงส่งผลให้เกิดการไม่มีที่ให้อยู่ หรือพื้นที่ในการแสดงออกซึ่งตัวตนที่เป็นอย่างแท้จริง จึงทำให้มีการรวมตัวกันออกมา เพื่อแสดงจุดยืนว่ากลุ่มพวกเขาไม่ได้เป็นอันตรายต่อสังคม เป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างทางความชอบเท่านั้น แต่ก็ยังเป็นคนที่ดีมีประโยชน์และต้องการสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียม ความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ เหมือนกับคนอื่นเช่นเดียวกัน ไม่ได้เป็นผู้ที่ก่อความวุ่นวายให้กับสังคมแต่อย่างใด โดยมีการรวมกลุ่มรวมตัวกันเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเรียกร้องพื้นที่และสิทธิในด้านต่าง ๆ ซึ่งสรุปออกมาเป็นสองประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก คือ ผลทางสังคม จากที่ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยแล้วนั้น ทำให้เห็นถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ผลทางสังคมนี้ ในสังคมไทยกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้น ตั้งแต่อดีตถูกมองในแง่ลบมาโดยตลอด และต้องรวมตัวกันเพื่อร่วมกันต่อสู้ทางสังคม เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งผลจากที่ศึกษามานี้ ได้รับความสะดวกในหมู่นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวในประเด็นสิทธิทางเพศ และได้คำตอบในทิศทางเดียวกัน คือ มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก มีการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นอย่างรวดเร็ว การต่อสู้ของขบวนการนี้ มิใช่เรื่องหยุดนิ่ง จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากการศึกษาตั้งแต่ช่วงปี 2520 จนถึงปัจจุบัน

ประเด็นที่สอง คือ ผลทางกฎหมาย จากที่ศึกษามาจะเห็นได้ว่าขบวนการนี้ มีการเคลื่อนไหวเพื่อการยอมรับด้านต่าง ๆ จากสังคม และที่ยังขาดไม่ได้คือ การได้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพเฉพาะของกลุ่มตนเอง หรือกฎหมายที่จะเข้ามารองรับการกระทำทางสังคมของกลุ่มผู้

ที่มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่มรักร่วมเพศ ที่มีความรู้สึกทางเพศวิถีที่ต่างไปจากหญิงและชายปกติ ดังจะเห็นได้ว่า มีการเรียกร้องในมาตรากฎหมายต่าง ๆ ดังเช่น มาตรา 30 เพื่อให้ระบุว่า เพศสภาพ แต่ก็ไม่เป็นที่สำเร็จ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 ที่ต้องการให้มาตรานี้ครอบคลุมการถูกละเมิดทางร่างกาย ให้ครอบคลุมถึงทุกเพศ ไม่เฉพาะแค่เพศหญิงเท่านั้น และกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศก็ทำได้สำเร็จในมาตรานี้ สามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่กลุ่มตนเสนอได้ และยังถูกมองว่าเป็นผลดีต่อทุกคนและทุกเพศในสังคม ถือเป็นผลดีต่อสังคม และมีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ 2558 ที่ถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่ให้การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย เป็นการศึกษาถึงการยอมรับ ความเป็นมาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและกฎหมายของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้เขียนข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. รัฐควรส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย เพราะในปัจจุบันบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่สามารถก่อสร้างครอบครัวตามกฎหมายได้ และไม่ได้รับความเป็นธรรมและต้องเสียสิทธิหลายประการ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความต่อเนื่องในระยะยาว

2. การเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องความหลากหลายทางเพศ พร้อมกับเผยแพร่ความรู้ในหลักกฎหมาย และหาแนวทางในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวและการยอมรับความแตกต่างสถานะทางสังคม ตลอดจนคำนึงสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). *เพศวิถีที่กำลังเปลี่ยนไปในสังคมไทย Sexuality Transition in Thai Society ในประชากรและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ใจ อึ้งภากรณ์ และคณะ. (2559). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตย.
- ชีรา ทองกระจาย. (2561). ความเท่าเทียมกันทางเพศภาพ. ใน *เอกสารชุดวิชาการพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2559). *สังคตินิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นฤพนธ์ ตัวงวิเศษ. (2553). ขบวนการเคลื่อนไหวของเกย์ในสังคมไทย ภาวะปฏิบัติการและกระบวนการทัศน์. ใน *ดัชนีนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ดัชนีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสังคม*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุษกร สุริยสาร. (2557). *อัตลักษณ์และวิถีทางเพศในประเทศไทย. องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ประจำประเทศไทย กัมพูชา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โครงการส่งเสริมสิทธิ ความหลากหลายและความเท่าเทียมในโลกของการทำงาน (PRIDE)*. กรุงเทพมหานคร: องค์การแรงงานระหว่างประเทศ.
- ปริตตา เฉลิมเผ่า. (2546). *ชีวิตชายขอบ ตัวตนกับความหมาย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด.
- พรเทพ แพรขาว และคณะ. (2556). *เพศ หลากเฉดสี พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย Cultural Pluralism And Sex/Gender Diversity in Thailand*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยา (องค์การมหาชน).
- ภัทรชมน รัตนางกูร. (2553). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม มุมมองบริบททฤษฎีขบวนการทางสังคมใหม่ (New Social Movement –NSM)*. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2562 จาก <http://phatrasamon.blogspot.com/2010/01/new-social-movement-nsm.html>
- ภาคภูมิ พันธวงศ์. (2561). *ความท้าทายของรัฐไทย ภายใต้การผลักดันให้เกิดความหมาย 'กฎหมายสมรส (ที่'ไม่') เท่าเทียม'*. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.tcijthai.com/news/2019/9/scoop/9425>
- วิภา ด้านธำรงกุล และคณะ. (2547). *เครือข่าย สังคมแลเพศสัมพันธ์ กลุ่มขอบชาย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาดา เอี่ยมคง. (2553). *ผลสะท้อนของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำนาจ มงคลสืบสกุล. (2561). *สิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในบริบทสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 1(1), 69-80.
- UNDP USAID. (2014). *Being LGBT in Asia. In The Thailand Country Report Bangkok*. United Nations Development Programme UNDP Asia- Pacific Regional Centre.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา*

THE INTEGRATION OF THE BUDDHIST DOCTRINES TO THE NEW THEORY AGRICULTURE CONCERNING TO THE KING'S PHILOSOPHY

พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์)

PhramahaWeerasak Abhinandavedi (Sangphong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: mahaweerasak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา 3) เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1) เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ แนวทางพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานไว้ให้แก่เกษตรกรไทยนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยมีหลักการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในสัดส่วนนาข้าว: พืชสวนพืชไร่: สระน้ำ: ที่อยู่อาศัย เป็น 30: 30: 30: 10 ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้แม้ในยามตลาดหรือสภาพแวดล้อมอยู่ในภาวะวิกฤติ เป็นเกษตรเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีขั้นตอนการดำเนินการชัดเจนเป็นระบบ ภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน 2) หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา ได้แก่ (1) หลักนาถรณ์ธรรม 10 ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง (2) หลักสังคหวัตถุ 4 ส่งเสริมด้านรวมพลังของเกษตรกร (3) หลักสปปุริสธรรม 7 ส่งเสริมด้านการพัฒนาก้าวหน้า 3) การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา สรุปได้ดังนี้ (1) มิติการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ห่วงไกลอบายมุข มีสติพอเพียง รู้จักปล่อยวาง (2) มิติการรวมพลังของเกษตรกร แบ่งปันช่วยเหลือกัน ตรงไป ตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่นเอื้อเฟื้อ ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วม วางตนพอดี (3) มิติการพัฒนาก้าวหน้า เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการฯ รู้ดี และมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังทำ มีเป้าหมายชัดเจน รู้จักการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธี

* Received 4 June 2019; Revised 18 October 2019; Accepted 26 October 2019

เพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร ใช้ชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณ มีจิตใจเยือกเย็น รู้จักรอคอย รู้จักความเป็นไปของชุมชนที่ตนอยู่ว่า มีวัฒนธรรม ความเชื่อนั้นอย่างไร รู้จักให้เกียรติเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

คำสำคัญ: บุรณการหลักพุทธธรรม, เกษตรทฤษฎีใหม่, ศาสตร์พระราชา

Abstract

This research has 3 objectives: 1) to study the new theory agriculture concerning to the King's Philosophy. 2) to study the Buddhist doctrines promoting the new theory agriculture concerning to the King's Philosophy. 3) to integrate of the Buddhist doctrines to the new theory agriculture concerning to the King's Philosophy. It is a qualitative research.

The research found that:

1) The New Theory of Agriculture is the royal initiative which His Majesty King Bhumibol Adulyadej, King Rama IX, gave to Thai farmers to improve their quality of lives by management of soil and water resources for agriculture in a small land for maximum benefit. This is way of an average risk of low-priced products, financial crisis and natural disasters. It is the sufficiency economy production process based on self-reliance without destroying the natural environment, systematic implementation plan and supporting the strength in the community 2) The Buddhist doctrines promoting the new theory agriculture are (1) Nathakarama-dhamma 10 (10 virtues which make for protection) promoting self-reliance; (2) Sangahavatthu 4 (4 bases of social solidarity, virtues making for group integration and leadership) promoting combination power; (3) Suppurisa-dhamma 7 (7 qualities of a good man; virtues of a gentleman) 3) promoting development The Integration of the Buddhist doctrines to the New theory agriculture concerning to the King's Philosophy can be divided as follows: 1) Dimension of self-reliance – the farmers are diligent, patient, self-sufficient, conscious, and able to work with respect for the nature and the environments. 2) Dimension of combination power - the farmers can share, help, and work together with warmth, generosity, honesty, supporting community and focusing on participation in community. 3) Dimension of development - the farmers are confident in what they are doing, able to have

clear goals and know how to manage the area to make the most benefit, able to know how to increase the value of agricultural products, able to live moderately, able to know the proper time, able to know the communities and respect the opinions of others as well.

Keywords: Integrate Of The Buddhist Doctrines, New Theory Agriculture, King's Philosophy

บทนำ

แนวคิดในการพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจกระแสหลัก (Main Stream Economy) มีปรัชญาพัฒนาการเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นภาคอุตสาหกรรมตามกระแสโลก แม้จะก่อให้เกิดผลสำเร็จหลายด้าน แต่ในขณะเดียวกัน ก่อให้เกิดผลอันไม่พึงปรารถนาต่อประชาชนทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงปัญหาอื่น ที่สำคัญอีก เช่น ปัญหาภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่แตก ในปี 2540 อันทำความวิฤติและหายนะมาสู่ประเทศชาติครั้งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), 2545) เดิมทีนั้น แนวความคิดนี้เริ่มต้นขึ้นจากโลกตะวันตกแล้วเผยแพร่มาสู่โลกตะวันออก หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบที่ไม่พึงปรารถนาที่สำคัญ คือ การพัฒนา ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากยิ่งขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพอนามัยของคนในสังคมเสื่อมโทรมลง คนจนไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ มีการแข่งขันทางธุรกิจมากขึ้น สังคมเปลี่ยนจากเกษตรมาสู่อุตสาหกรรม เปลี่ยนจากการทำมาหากิน มาทำมาหาเงิน เปลี่ยนจากการพึ่งพาธรรมชาติ มาพึ่งพาตลาด ทำให้วิถีชีวิตในชุมชนชนบทเกิดความเปลี่ยนแปลง และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (ดลพัฒน์ ยศธร, 2542)

ผู้คนรุ่นใหม่เมื่อเติบโตขึ้น ไม่ได้อาศัยอยู่ตามชนบทอีกต่อไป ต่างพากันหลั่งไหลเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ บางครั้ง ต้องเสี่ยงกับภาวะตกงาน เด็กและผู้สูงอายุต้องอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต้องประสบปัญหาขาดทุน และมีหนี้สิน เพราะระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน มีความซับซ้อนมากขึ้น ชาวบ้านจำนวนมากปรับตัวไม่ทัน ทั้งยังมีการทำการเกษตรที่เลียนแบบตามกัน ใช้ความรู้สึกมากกว่าความรู้ ใช้ความเห็นมากกว่าการพิจารณา เห็นคนอื่นทำแล้วรวยจึงทำตาม เช่น ในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา นั้นมะนาวมีราคาแพง ผู้คนก็ต่างพากันปลูกมะนาวเพราะคิดว่าจะได้ราคาดี แต่ปรากฏว่า ต่างคนต่างปลูก ผลผลิตจึงมีมากเกินไปจนล้นตลาด ทำให้ขาดทุนในที่สุด (สำนักข่าวไทยพีบีเอส, 2560)

ในขณะเดียวกันผืนป่าธรรมชาติ ที่เคยเป็นแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ และเป็นแหล่งต้นน้ำ กลับถูกทำลาย ภูเขากลายเป็นภูเขาหัวโล้น และถูกทดแทนด้วยการปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด (วันชัย ตันติวิทยพิทักษ์, 2561) มีการบุกรุกเผาป่า เตรียมพื้นที่ไว้เพาะปลูก และมีการเผาซากพืชไร่เพื่อเพาะปลูกใหม่ จนกลายเป็นปัญหาหมอกควันพิษสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ที่อยู่อาศัยในละแวกนั้น และเมื่อผลผลิตมาก ส่งผลให้ ราคาผลผลิตตกต่ำ ขณะที่ต้นทุนราคาเมล็ดพันธุ์ ค่ายา ค่าปุ๋ย คงที่ จึงกลายเป็นปัญหาหนี้สินตามมา อีกทั้งสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร เช่น ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า ก็เป็นอันตรายต่อผู้คน สัตว์ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เมื่อป่าถูกทำลาย ในฤดูฝนก็ไม่มีต้นไม้คอยซับน้ำไว้ ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมตามมา เห็นได้ชัดเจนว่าระบบนิเวศน์ถูกทำลายลงเป็นวงจรต่อเนื่องกัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงตระหนักถึงปัญหาทุกข์สุขของพสกนิกรชาวไทยเหล่านี้ดี พระองค์จึงทรงงานหนักตรากตรำเพื่อความผาสุกและประโยชน์สุขแห่งปวงพสกนิกรมาโดยตลอด ทรงอุทิศพระวรกาย พระสติปัญญา และในบางโอกาสได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มากกว่า 3,000 โครงการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ ที่ดินทำกิน ทุน ความรู้พื้นฐานด้านการเกษตรกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับปัจเจกบุคคล และสังคม และการสร้างความเข้มแข็งให้กับจิตใจ (มบุญ มุกข์ประดิษฐ์, 2547) และหนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น คือ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นโครงการ ที่พระองค์เห็นปัญหาหลักของเกษตรกรในอดีตจนถึงปัจจุบันที่สำคัญ คือ การขาดแคลนน้ำเพื่อเกษตรกรรม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่อาศัยน้ำฝน ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศและส่วนมากเป็นนาข้าวและพืชไร่ นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงกับความแปรปรวนของสภาพดิน ฟ้าอากาศ และฝนทิ้งช่วง แม้ว่าจะมีการขุดบ่อหรือสระเก็บน้ำไว้ใช้บ้าง แต่ก็ไม่มีขนาดแน่นอน มีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นปัญหาให้น้ำใช้ไม่เพียงพอ รวมทั้งระบบการปลูกพืชไม่มีหลักเกณฑ์ใด ๆ และส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้พระราชทาน “ทฤษฎีใหม่” มาใช้เป็นรูปแบบในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2555)

จากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม แต่กลับพบว่า ในทางปฏิบัติจริง มีเกษตรกรจำนวนมาก ไม่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ยังมีการใช้สารเคมีในการเกษตรเหมือนเดิม มีการเผา ทำลายสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อย่างขาดจิตสำนึก ขาดความรับผิดชอบ มีการละเมิดสิทธิชีวิตผู้อื่นทั้งทางตรง และทางอ้อม

แม้จะพบว่ามีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นจำนวนมาก แต่ก็พบว่ายังไม่ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของเกษตรกรมากเท่าที่ควร หากมีการเจาะลึกถึงหลักธรรมใดหลักธรรมหนึ่งอย่างลึกซึ้งและเผยแพร่ออกไป คาดว่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการนำไปใช้จริง หรืออาจมีหลักธรรมใดที่สำคัญยังไม่ได้รับการวิเคราะห์เชิงลึกให้เห็นแก่นแท้ ที่สามารถส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกษตรกร มีความรับผิดชอบ ต่อสิ่งแวดล้อม ชีวิต คน และสัตว์ ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ รวมถึงผู้บริโภคควรจะยึดหลักธรรมใด ในการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่คำนึงถึงความปลอดภัย มากกว่ารูปลักษณ์ที่สวยงาม โดยเรื่องดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผู้ผลิต

ดังนั้นผู้วิจัย เรื่อง “บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์ ได้เล็งเห็นว่า วิทยานิพนธ์ดังกล่าวมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในการศึกษาวิเคราะห์เชิงลึก เกษตรทฤษฎีใหม่ให้เกิดความกระจ่างแจ้ง สามารถนำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยให้ดีขึ้นได้จริง พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยยังต้องการนำเอาหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางที่สอดคล้องกับกระบวนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ตลอดถึงวิถีชีวิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ อันจะเป็นแนวทางสำคัญสำหรับยึดเหนี่ยวระบองจิตใจให้อยู่หนทางแห่งความดีงาม ด้วยปัญญารู้เท่าทันโลก มีดุลยภาพและความมั่นคงในชีวิต มีความสุข ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา
3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษางานวิจัยเรื่อง “บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา แล้วนำเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชามาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา ได้แก่ หลักนาถกรรมธรรม 10 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักสัพบุริธรรม 7

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยได้การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคำถามที่ใช้ได้ผ่านกระบวนการเรียบเรียงให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎี และให้อาจารย์ที่ปรึกษาดำเนินการตรวจเครื่องมือวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 14 ท่าน โดยเป็นผู้มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จหรือเกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ กลุ่มเกษตรกร/เจ้าหน้าที่ ที่ทำงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาและกลุ่มนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด ทั้งเชิงเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาสังเคราะห์ วิเคราะห์ จนได้เป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลในเชิงวิชาการ โดยใช้การเรียบเรียงเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ทำเป็นแผนผังเพื่อเผยแพร่ทางการศึกษาและการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

1. เกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา

เกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวทางของศาสตร์พระราชา เป็นหนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นระบบการทำเกษตรที่มีเป้าหมายหลักในการช่วยเสริมสร้างความมีเสถียรภาพในการประกอบอาชีพการเกษตรภายใต้หลักการบริหารจัดการที่ดินและน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการนำเอาความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้การทำเกษตรที่มีคุณภาพ โดยให้เกษตรกรทำการปลูกพืชหมุนเวียนหรือปลูกพืชไว้ให้หลายหลากชนิดบนพื้นที่เดียวกันอย่างที่เราเรียกว่า “ไร่นาผสมผสาน หรือไร่นาสวนผสม” ด้วยวิธีการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีรายได้ไว้ใช้จ่าย และมีอาหารไว้สำหรับบริโภคตลอดปี เพื่อเป็นการเฉลี่ยความเสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหาย เมื่อตลาดหรือสภาพแวดล้อมเกิดความแปรปรวนหรือเกิดวิกฤตขึ้น เป็นกระบวนการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตลอดจนเน้นความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนส่งผลให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ เมื่อเกษตรกรมีอาชีพที่มั่นคงจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว จะช่วยแก้ปัญหาการว่างงานในท้องถิ่น การต้องเคลื่อนย้ายไปทำงานที่อื่น การต้องพลัดพรากจากครอบครัว นับว่าเป็นทฤษฎีที่มีความหลากหลายและได้ผลประจักษ์ในทุกองคาพยพ

สำหรับเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงทดลอง ครั้งแรกที่ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี บริเวณใกล้วัดมงคลชัยพัฒนา จนประสบความสำเร็จกลายเป็นต้นแบบแหล่งเรียนรู้ด้านการทำเกษตรแบบทฤษฎีใหม่แก่เกษตรกร โดยมี แนวทางการปฏิบัติพื้นฐานประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การแบ่งพื้นที่ทำกินทั้งหมด ออกเป็น 4 ส่วน ในอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 (นาข้าว : พืชสวนพืชไร่ : สระน้ำ : ที่อยู่อาศัย) เป็นรูปแบบการจัดส่วนพื้นที่สำหรับการผลิตขั้นต้น ขั้นตอนนี้เกษตรกรจะสามารถดำรง ตนอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย มีความมั่นคงทางอาหารเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ตลอดทั้งปี (รงค์ ประพันธ์พงศ์, 2550) ทั้งนี้ เมื่อผลผลิตทางเกษตรมีมาก เกษตรกรสามารถแจกจ่ายไปยังผู้อื่น หรือจะจำหน่ายเป็นรายได้แก่ครอบครัวได้ ต่อมาคือขั้นที่สอง ได้แก่การบริหารจัดการผลผลิตที่ได้มา โดยเกษตรกรรวมตัวกันเป็นกลุ่มในรูปแบบของสหกรณ์ สำหรับทำการตลาดเพื่อมีอำนาจ ต่อรองราคาสินค้าของกลุ่ม เป็นการดำเนินธุรกิจแบบชุมชน (พัฒนา สุขประเสริฐ, 2558) ส่งผลให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน สร้างเสริมความเข้มแข็งในชุมชน และขั้นสุดท้ายคือการ ต่อยอดในภาคธุรกิจให้มีการเติบโตยิ่งขึ้นไป โดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชน เข้ามาช่วยสนับสนุนสินค้าของเกษตรกร กระจายไปยังที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกิดการกระตุ้นสินค้าภาคเกษตรของไทยให้ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ ทำให้ระบบ เศรษฐกิจมีความมั่นคงยิ่งขึ้น เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา ผู้วิจัยแบ่งการศึกษา ออกเป็น 3 หลักได้แก่ 1) หลักนาถกรณธรรม 10 ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง ดังนี้ (1) ศีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย มีเมตตาต่อผู้อื่น (2) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ลึกซึ้ง (3) กัลยาณมิตตตา การคบคนดี มีที่ปรึกษาดี และผู้แนะนำสั่งสอนดี (4) โสวจิตสตา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล (5) กิงกรณียะสุ ทักขตา เอาใจใส่ ขวนขวายในกิจน้อยใหญ่ของหมู่คณะ (6) อัมมกามตา รักธรรม ใฝ่ความรู้ใฝ่ความจริง รู้จักพูด และรู้จักรับฟัง (7) วิริยารัมภะ ขยันหมั่นเพียรมีใจแก่กล้า ไม่ย่อท้อ (8) สันตุกฐี ความ สันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัยสี่ที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรม (9) สติ มีสติ ระลึกรู้ตัว ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท (10) ปัญญา มีปัญญารอบรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง เข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริง 2) หลักสังคหัตถ์ 4 ส่งเสริมด้านรวมพลังของเกษตรกร ได้แก่ (1) ทาน การแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น (2) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก กล่าวที่เป็นประโยชน์ (3) อตถ จริยา ขวนขวายบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (4) สมานัตตตา ทำตนเสมอต้นเสมอปลายในชน ทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล สิ่งแวดล้อม 3) หลักสัปปุริสธรรม 7 ส่งเสริมด้านการพัฒนาก้าวหน้า ได้แก่ (1) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ (2) อตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล (3) อตตัญญตา รู้จักตน (4) มัตตัญญตา รู้จัก

ประมาณ (5) กาลัญญุต จักรกาลเวลา (6) ปริสัญญุต จักรกมุขน สังคม (7) บุคคลัญญุต จักรบุคคล

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา

จากการศึกษาพบว่า เมื่อนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาสามารถสรุปผลการศึกษาได้ 3 มิติ ดังนี้

3.1 มิติการพึ่งพาตนเอง (หลักนาถกรรมธรรม 10)

เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเคารพ รัก ห่วงหา ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมี ยาฆ่าหญ้า และยาฆ่าแมลง ที่จะส่งผลร้ายต่อชีวิตตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ องค์การภาครัฐและเอกชน มีความร่วมมือร่วมใจกัน ตระหนักถึงความเดือดร้อน เพราะมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพของประชาชนที่อยู่ในบริเวณรอบข้างเป็นที่ตั้ง ทำให้ทุกภาคส่วนมีจิตเมตตาอารีต่อกันและกัน เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างถูกต้องและชัดเจน รู้จักยืดหยุ่นสามารถนำเกษตรทฤษฎีใหม่ปรับใช้ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้ มีมิตรที่ดี รู้จักถนอม เปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีจิตอาสา มีธรรมะอยู่ในใจเสมอ รู้จักคิดวิเคราะห์แยกแยะ สิ่งที่เป็นบุญหรือบาป สิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์ สิ่งใดที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักถนอม ละ ลด เลิก สิ่งเหล่านั้นได้ มุ่งทำแต่สิ่งที่ทำให้เกิดความสุข ความดีงามแก่ตนเอง ครอบครัว รวมถึงชุมชน มีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจลงมือปฏิบัติ ไม่เกียจคร้านในการงานหน้าที่ ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน แม้เจออุปสรรคปัญหาต่าง ๆ มากมายก็ตาม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะได้ออกกำลังกายทุกวัน ได้อยู่กับอากาศที่ดี ทำให้สุขภาพจิตดี มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี รู้จักความดีพอดี มีหลักเหตุผลในการดำเนินชีวิต ไม่ใจร้อน ไม่โลภอยากได้เงินทองวัตถุจนเกินไป (สมศักดิ์ เครือวัลย์, 2562) สามารถมีความสุขได้จากสิ่งที่ตนเองมีอยู่ในปัจจุบัน มีสติ มีปัญญา ใคร่ครวญไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้จักใช้สอยปัจจัยสี่ตามความจำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ใช้จ่ายจนเกินตัว ไม่ก่อหนี้สินทางไกล อบายมุข ขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีความพอดี มีสติในการดำเนินชีวิต ไม่เครียด รู้จักปล่อยวาง มีความชำนาญรอบรู้ในการทำเกษตรเป็นอย่างดี นอกจากนี้ มีความรู้จริง ทำทุกอย่างด้วยหลักของเหตุและผล เป็นผู้หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา เข้าใจในบริบทของสิ่งแวดล้อมรอบข้างได้เป็นอย่างดี รู้จักนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง มีความมั่นใจและมีความเชี่ยวชาญจากประสบการณ์ที่ได้ลงมือทำ สามารถแบ่งปันความรู้เหล่านั้นให้แก่ผู้อื่นได้

3.2 มิติด้านรวมพลังของเกษตรกร (หลักสังคหวัตถุ 4)

เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์ รู้จักการแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น ตามกำลังของตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันความรู้ ประสบการณ์แก่กัน รู้จักพูดคำที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษหรือความเสียหายใด ๆ แก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักพูดให้กำลังใจ พูดจาอ่อนหวาน ไม่โกหก หลอกลวง เช่น ไม่หลอกลวงในผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของตน มีความซื่อสัตย์ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งว่า การทำเกษตรของตนดีกว่าใคร ไม่พูดจาข่มเหง ไม่ดูถูกคนที่ยังไม่ได้สนใจทำเหมือนตนเอง มีความหนักแน่น สำหรับหน่วยงานของรัฐส่งเสริมให้ มีความซื่อสัตย์ พูดคำจริง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่นโยบายทางการเมือง โกหก หลอกลวง แสวงหาผลประโยชน์เข้าหาตนและพวกพ้อง มีจิตใจเสียสละทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ ยึดถือในหลักของความมีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่น มีสุจริตใจ มีทุกขร่วมด้าน เสียสละ ละความเห็นแก่ตัวออกไปได้ รู้จักใช้ร่างกาย แรงใจ เพื่ออุทิศตนทำประโยชน์แก่ผู้อื่น รู้จักวางตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม มีความรัก ปราศจากอคติ ช่วยเหลือกัน

3.3 มิติด้านการพัฒนาก้าวหน้า (หลักสัปปุริสธรรม 7)

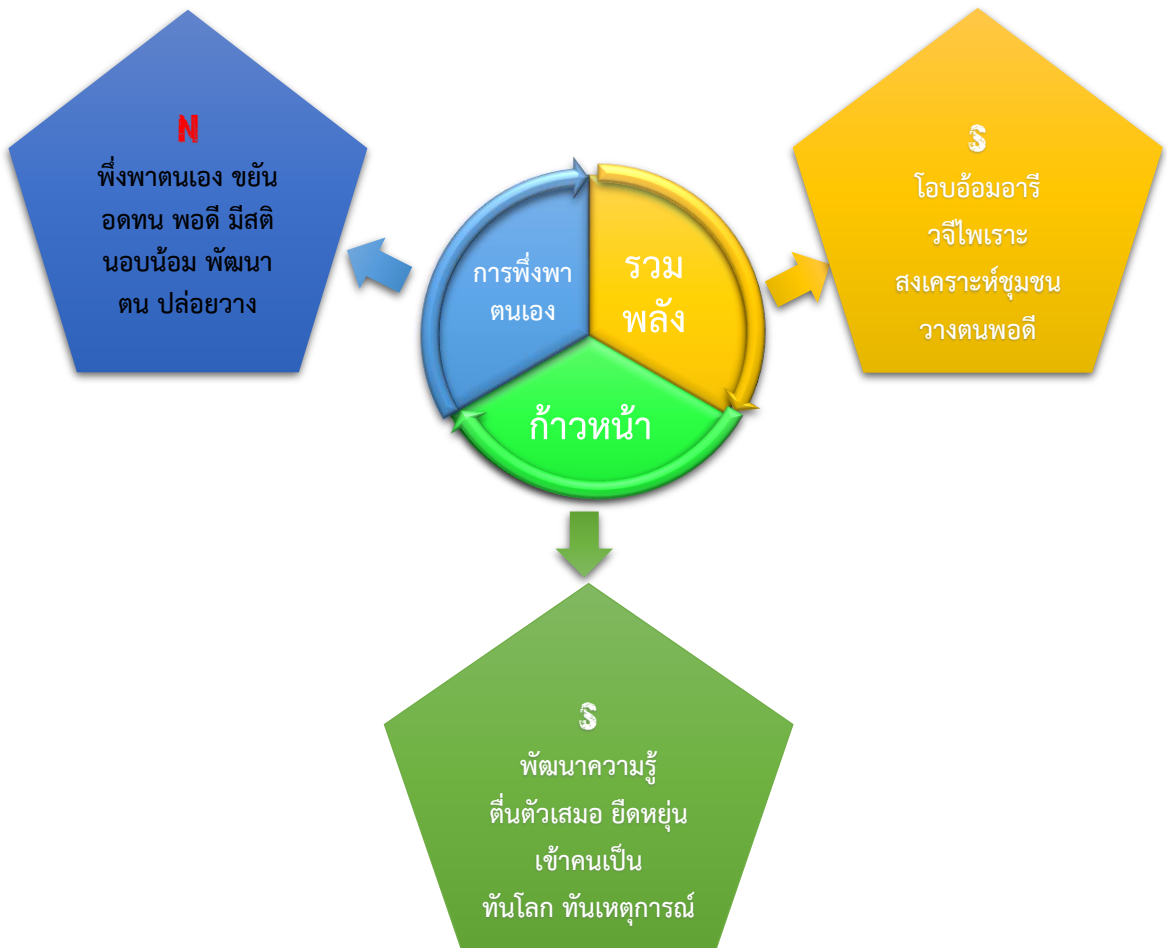
เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา มีการศึกษาหลักทฤษฎีใหม่อย่างเข้าถึงแก่นอย่างแท้จริง สามารถไตร่ตรอง หาเหตุ หาผล วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ ว่าจะต้องนำปรับใช้ได้อย่างไรบ้าง ในขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญ ในการสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐ มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน เนื่องจากได้ลงพื้นที่สำรวจลักษณะสภาพแวดล้อม ความเป็นจริง สามารถให้คำแนะนำช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรได้อย่างถูกต้อง มีความรู้ความเข้าใจ และเป้าหมายของการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ที่ชัดเจน สามารถนำความรู้เหล่านั้น ไปแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดได้ มีโยนิโสมนสิการ รู้จักการบริหารจัดการผลิตผลทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์และมูลค่าสูงสุด ไม่ปล่อยทิ้งให้ไร้ค่า และในส่วนของภาครัฐ มีความรู้เข้าใจ สามารถส่งเสริมการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร ช่วยหาตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เรื่อง ดิน น้ำ พืช ตลอดจนโรคระบาดต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ สามารถพิจารณาเรื่อง ที่ดิน เงินทุนและแรงงาน ว่าตนเองมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด และสำคัญคือ มีความเข้าใจตนเองว่า ต้องการสิ่งใดในชีวิต สามารถมีความสุขได้ บนพื้นฐานของความพอดี รู้จักประมาณในการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ไม่โลภมากจนเกินไป มีความพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความสุขได้จากสิ่งที่มี เช่น เมื่อได้ผลผลิตตามที่ต้องการแล้ว ก็บริโภคแต่พอดี ที่เหลือก็แจกจ่ายหรือจำหน่าย และเวลาแจกจ่ายหรือจำหน่าย ก็รู้จักทำแต่พอดี ไม่ขายหรือแจกจนตนเองไม่มีกิน

ต่อมา คือ เกษตรกร รู้จักรอคอย ใจเย็น เป็นผู้รู้จักกาล เวลา ที่เหมาะสม เช่น รู้ว่า ฤดูกาลนี้ควรปลูกพืชชนิดใด จึงจะเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศ รู้จักว่าเวลาไหน ควรให้ปุ๋ย ฉีดสมุนไพรไล่แมลงเวลาใด หรือรู้ว่า ไก่ไข่อินทรีย์จะออกไข่น้อยที่สุดในเดือนใด เป็น ตลอดจน สามารถแก้แก้ปัญหาต่างได้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ที่มีอยู่ รู้จักความเป็นไปของชุมชนว่า มี วัฒนธรรม ความเชื่ออย่างไร รู้ว่าในเวลาที่ได้ผลผลิตทางการเกษตร สามารถแบ่งปัน ช่วยเหลือ สังคมได้แบบใดบ้าง ส่งเสริมให้รู้จักการเข้าหาชุมชน รู้ว่าคนในชุมชนนั้นชอบทาน อะไร มองออกว่า เมื่อปลูกพืช ผัก ผลไม้ชนิดใดแล้วคนนิยมรับประทาน มีเป้าหมายที่ชัดเจนใน การทำเกษตร (นันทกร พุ่มกล่อม, 2562)

นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมให้ภาครัฐมีความพร้อม ก่อนเข้าไปให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่องต่าง ๆ เพราะรู้และเข้าใจปัญหาของเกษตรกรในชุมชนนั้นว่าเป็นอย่างไร จะต้องเข้าไป แนะนำส่งเสริมด้วยวิธีการใดได้บ้าง ที่จะไม่ไปขัดในเรื่องของศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ ของ คนในชุมชน ส่งเสริมให้การอบรมให้ความรู้ประสบความสำเร็จ สามารถจูงใจให้เกษตรกรทำตามคำแนะนำได้ รู้จักเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักปรับเปลี่ยนมุมมองทัศนคติ ให้เข้ากับผู้อื่นได้ มีจิตใจเมตตา เข้าใจผู้อื่น รู้จักวางตนได้ดีเมื่อเข้าหาบุคคลต่าง ๆ รู้วิธีจูงใจคน รักษา ใจคน และเอาชนะใจคนได้ด้วยความคิด และความมีเหตุ มีผล รักและเคารพผู้อื่นด้วยความจริงใจ

จากการศึกษา “การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์ พระราชา” ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้เกิดกระบวนการแนวคิดสรุป รายละเอียดได้ดังนี้

N = Nathakaranadhamma หมายถึง เกษตรกรหรือผู้สนใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ศาสตร์พระราชาสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ห่วงใย อบายนุช มีสติ พอเพียง รู้จักปล่อยวาง มิติการพัฒนาก้าวหน้า มีเป้าหมายชัดเจน พัฒนาตนเอง เรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ รู้จักยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ รู้จักประมาณ ไม่โลภมาก รู้จักบุคคล ชุมชนให้เกียรติเคารพผู้อื่น

S = Sangahavattus หมายถึง เกษตรกรหรือผู้สนใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์ พระราชารู้จักแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น ตรงไป ตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเพื่อ ไม่ หลอกลวง โกหก มีสัจจะต่อกัน สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วม วางตนพอดี

S = Suppurisadhamma หมายถึง เกษตรกรหรือผู้สนใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ศาสตราจารย์พระราชา มีเป้าหมายชัดเจน พัฒนาตนเอง เรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ ทันโลก ทันเหตุการณ์ รู้จักยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ รู้จักประมาณ ไม่โลภมาก รู้จักบุคคล ชุมชนให้ เกียรติเคารพผู้อื่น

อภิปรายผล

สรุปผลการศึกษาวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จะได้นำผลอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตราจารย์พระราชา จากการการศึกษาพบว่า เกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวทางของศาสตราจารย์พระราชา เป็นหนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นระบบการทำเกษตรที่มีเป้าหมายหลักในการ ช่วยเสริมสร้างควมมีเสถียรภาพในการประกอบอาชีพการเกษตร ภายใต้หลักการบริหารจัดการที่ดินและน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการนำเอาความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่มา ประยุกต์ใช้กับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้การทำเกษตรที่มีคุณภาพ โดยให้เกษตรกรทำการ ปลูกพืชหมุนเวียนหรือปลูกพืชไว้ให้หลายหลากชนิดบนพื้นที่เดียวกันอย่างที่เราเรียกว่า “ไร่นา ผลผสมผสาน หรือไร่นาสวนผสม” ด้วยวิธีการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกษตรกร สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีรายได้ไว้ใช้จ่าย และมีอาหารไว้สำหรับบริโภคตลอดปี เพื่อเป็นการ เกลี่ยความเสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหาย เมื่อตลาดหรือสภาพแวดล้อมเกิดความแปรปรวนหรือ เกิดวิกฤติขึ้น เป็นกระบวนการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตลอดจนเน้นความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนส่งผลให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน (วีระยุทธ สวรรณ ทิพย์, 2553) นอกจากนี้ เมื่อเกษตรกรมีอาชีพที่มั่นคงจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว จะช่วย แก้ปัญหาการว่างงานในท้องถิ่น การต้องเคลื่อนย้ายไปทำงานที่อื่น การต้องพลัดพรากจาก ครอบครัว นับว่าเป็นทฤษฎีที่มีความหลากหลายและได้ผลประจักษ์ในทุกองคาพยพ

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตราจารย์พระราชา จากการการศึกษา พบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตราจารย์พระราชนั้น แบ่งออกเป็น 1) หลักนาถกรรมธรรม 10 ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง ได้แก่ (1) ศีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย มีเมตตาต่อผู้อื่น (2) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ลึกซึ้ง (3) กัลยาณมิตตา การคบคนดี มีที่ปรึกษาดี และผู้แนะนำสั่งสอนดี (4) โสวัจสสตา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล (5) กิงกรณียสุ ทักขตา เอาใจใส่ชวนช่วยในกิจน้อยใหญ่ของหมู่คณะ (6) อัมมกามตา รักธรรม ใฝ่ความรู้ ใฝ่ความจริง รู้จักพูดและรู้จักรับฟัง (7) วิริยารัมภะ ขยันหมั่นเพียรมีใจแก่กล้า ไม่ย่อท้อ (8) สันตุฏฐี ความสันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจ

ด้วยปัจจัยสี่ที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรม (9) สติ มีสติ ระลึกรู้ตัว ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท (10) ปัญญา มีปัญญารอบรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง เข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริง 2) หลักสังคหัตถ์ 4 ส่งเสริมด้านรวมพลังของเกษตรกร ได้แก่ (1) ทาน การแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น (2) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก กล่าวที่เป็นประโยชน์ (3) หลักอหิงสกรรม ขวนขวายบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (4) สมานัตตตา ทำตนเสมอต้นเสมอปลายในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล สิ่งแวดล้อม 3) หลักสัปปริสธรรม 7 ส่งเสริมด้านการพัฒนาก้าวหน้า ได้แก่ (1) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ (2) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล (3) อุตตัญญตา รู้จักตน (4) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ (5) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา (6) ปริสสญญตา รู้จักชุมชน สังคม (7) ปุคคลสสญญตา รู้จักบุคคล โดยหลักธรรมดังกล่าวมาทั้งหมดล้วนแต่เป็นองค์ประกอบสำคัญในอยู่ร่วมกัน เกื้อกูลกันด้วย สอดคล้องกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ที่จะต้องเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง คือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่ให้เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมคุณภาพชีวิตนั้น นี่เป็นการไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม และไม่ทำให้เสียคุณภาพของ Ecosystems หรือระบบธรรมชาติแวดล้อม (ภัทรพร สิริกาญจน, 2536)

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา พบว่าเกิดผลใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ห่วงไกลอบายมุข มีสติ พอเพียง รู้จักปล่อยวาง 2) ด้านการรวมพลังของเกษตรกร แบ่งปันช่วยเหลือกัน ตรงไปตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ (มนูญ มุกข์ประดิษฐ, 2547) ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วม วางตนพอดี 3) ด้านการพัฒนาก้าวหน้า เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการฯ รู้ดี และมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังทำ มีเป้าหมายชัดเจน รู้จักการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธีเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร ใช้ชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณ มีจิตใจเยือกเย็น รู้จักรอคอย รู้จักความเป็นไปของชุมชนที่ตนอยู่ว่า มีวัฒนธรรม ความเชื่ออันอย่างไร รู้จักให้เกียรติเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

สรุป

การทำเกษตรเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา เป็นแนวทางการทำเกษตรที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยให้ดีขึ้นได้ มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจน มีการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเอง ได้แม้ในยามตลาดหรือสภาพแวดล้อมอยู่ในภาวะวิกฤติ เป็นการทำเกษตรเกษตรเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนอย่างยั่งยืน เมื่อนำหลักพุทธธรรม 3 หลัก ได้แก่ นาถกรณธรรม 10, สังคหัตถ์ 4 และสัปปริสธรรม 7 มาบูรณาการกับเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า

หลักธรรมดังกล่าวส่งเสริมเกษตรกรใน 3 มิติ คือ 1) มิติการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ห่วงไกลอบายมุข มีสติ พอเพียง รู้จักปล่อยวาง 2) มิติการรวมพลังของเกษตรกร แบ่งปันช่วยเหลือกัน ตรงไปตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วม วางตนพอดี 3) มิติการพัฒนาก้าวหน้า มีเป้าหมายชัดเจน พัฒนาตนเอง เรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ รู้จักยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ รู้จักประมาณ ไม่โลภมาก รู้จักบุคคล ชุมชนให้เกียรติเคารพผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยเสนอให้มีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ให้มีแนวทางการทำงานร่วมกัน มีการบูรณาการหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน ส่งเจ้าหน้าที่รัฐไปอบรมความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรต้นแบบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยเสนอให้งานวิจัยชิ้นนี้ ควรถูกนำไปเผยแพร่ไปยังกลุ่มเกษตรกร หน่วยงานราชการ ตลอดจนผู้ที่สนใจทำเกษตรรุ่นใหม่ที่ต้องการเห็นความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการทำเกษตร เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 3.1 บูรณาการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักอิทธิบาท 4
- 3.2 บูรณาการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักทางสายกลาง
- 3.3 บูรณาการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักหัวใจเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- ดลพัฒน์ ยศธร. (2542). รูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์. ใน *คุชภินิพนธ์ครุศาสตรคุชภินิพนธ์ิต สาขาศาสนาและวัฒนธรรม*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนทกร พุ่มกล่อม. (11 กุมภาพันธ์ 2562). เกษตรทฤษฎีใหม่ในมิติด้านการพัฒนาก้าวหน้า. (พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที, ผู้สัมภาษณ์)
- พัฒนา สุขประเสริฐ. (2558). *ก้าวอย่างจากเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน.

- ภัทรพร สิริกาญจน. (2536). *หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ แนวคิดและบทบาทของพระ
คำเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา. ใน *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์จิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รงค์ ประพันธ์พงศ์. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์.
- วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. (2561). ข้าวโพด สาเหตุแห่งการทำลายป่า น้ำแล้งและหมอก
ควันพิษ. เรียกใช้เมื่อ 16 กันยายน 2561 จาก <http://www.sarakadee.com/blog/oneton/?p=1717>
- วีระยุทธ์ สวรรณทิพย์. (2553). *ศาสตร์แห่งพระราชา แนวคิด ภูมิปัญญา นำสู่การปฏิบัติเพื่อทำ
คนให้เป็นคน*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมศักดิ์ เครือวัลย์. (7 กุมภาพันธ์ 2562). เกษตรทฤษฎีใหม่กับการพึ่งพาตนเอง. (พระมหาวีระ
ศักดิ์ อภินนทเวที, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.).
(2555). *จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สำนักข่าวไทยพีบีเอส. (2560). *มะนาวล้นตลาด ราคาดีลูกละ 15 - 50 สต.* เรียกใช้เมื่อ 20
กันยายน 2561 จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/264992>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2545). *แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).

การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุ
หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*

THE ACTIVITY PROVIDING IN LIFE QUALITY DEVELOPMENT OF
ELDERLY PEOPLE IN MOO 5, TAMBOL NAMNOY, HAD-YAI DISTRICT,
SONGKHLA PROVINCE

พระณัฐพงษ์ สิริสุวรรณโณ (จันทร์โร)

Phra Natthaphong Sirisuwanno (Janro)

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ)

Phra Nattapong Yanamatee (Kraithep)

กัณฑ์ณ หนูทองแก้ว

Kantaphon Nuthongkaew

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

พระธีรวัฒน์ อนาวิโล (ทองบุญชู)

Phra Theerawat Anawilo (Thongboonchu)

พระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี (หาวเทศ)

Phramaha Sakda Sirimethee (Hanthet)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: lifzing@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตามตัวแปรอิสระ จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed methodology research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5

* Received 30 July 2019; Revised 29 September 2019; Accepted 22 October 2019

ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 130 คนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครซี & มอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 97 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่า t-test และ หาค่า F-test ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงพรรณนาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสภาพแวดล้อม ส่วนด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในส่วนของการเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเนื่องที่แตกต่างกัน พบว่า เพศ อายุ และระดับการศึกษาที่ต่างกัน จะมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพการสมรส และรายได้ต่อเนื่องที่แตกต่างกัน พบว่า ทั้ง 4 ด้าน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาในการทำกิจกรรม การรวมตัวคนมาก ๆ จะรวมตัวกันลำบาก ติดภารกิจกัน บางครั้งตัวผู้สูงอายุต้องทำงานประจำ ดูแลหลาน จึงไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมได้เต็มที่ หรือมีเวลาว่างไม่ตรงกันบ้าง แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ควรจัดทำกิจกรรมในช่วงที่ผู้สูงอายุมีเวลาว่างตรงกัน หรือมีการแจ้งล่วงหน้าเพื่อให้ได้เตรียมตัว และมาร่วมกิจกรรมได้เต็มที่ ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติม เพื่อดึงดูดให้ผู้สูงอายุมาเข้าร่วมกิจกรรมและเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับเมื่อมาเข้าร่วมกิจกรรม

คำสำคัญ: การจัดกิจกรรม, ส่งเสริมคุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, ชมรมผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this thesis were as follows: 1) To study the activity providing in life quality development of elderly people in Moo 5, Tambol Namnoy, Hadyai district, Songkhla province. 2) To compare the activity providing

in life quality development of elderly people in Moo 5, Tambol Namnoy, Hadyai district, Songkhla province in terms of sexes and ages as differently. 3) To study the suggestion on problem and resolution were concerned with the activity providing in life quality development of elderly people in Moo 5, Tambol Namnoy, Hadyai district, Songkhla province. This is the mixed methodology research. And questionnaire was used for data collection in term of quantitative research. The population were elders in elderly association Moo 5, Tambol Namnoy, Hadyai district, Songkhla province, totally 130 persons, sample size according to the table of R.V. Krejcie and D.W.Morgan, got the sample at the number of 97 persons and qualitative research data collection by in-depth interview from 9 key informants. data analysis by package computer program, The statistics were used in quantitative research as follows, frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test, F-test and data analysis in qualitative by descriptive analysis.

The results of the research provided that:

The activities to improve the quality of life for elderly people of Senior Club, Moo 5, Tambol Namnoy, Hat Yai District, Songkhla. Data analysis of four points have a high level after considered in each point as the results showed that mental health has the highest average in a test, the second one was the environment, and the last one was social interaction. In the next one was comparison activities to improve the quality of life for elderly people of Senior Club; Moo 5, Tambol Namnoy, Hat Yai District, Songkhla. An activity would be classified by gender, age, marital status, education background, and gross monthly income. The result of gender, age, and education background group showed that statistical significance of .05 level which was based on the assumption that the set. Secondly, the result of marital status, and gross monthly income group on four points as it has very similar activities, and statistical significance of .05 level which was based on the assumption that the set. Consequently, the suggestion to fix problems in the activities to improve the quality of life for elderly people of Senior Club; Moo 5, Tambol Namnoy, Hat Yai District, Songkhla. the problems in every activity in this program were it hard to have people to join activities in time. Some of them have personal business to

finish and work full time moreover, some of the seniors need to take care of a grandchild, and seniors were not available at the same time. The suggestions to fix the problems, it should set the schedule on the time that most of the seniors were available or notified to them to join activities. It should create activity type more interesting, and explain the benefits of joining the activities.

Keywords: Activity Arrangement, Promotion Of Life Quality, Elder, Elderly Association

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่ในภาวะของสังคมผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนโครงสร้างประชากรวัย สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และอีก 10-20 ปี ข้างหน้านี้อสังคมไทยก็จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ถึงเวลานั้นประชากรวัยสูงอายุจะเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว เมื่อการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ประชากร ที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุและประชากรที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุต้องเร่งตระหนักโดยให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อผู้สูงอายุในสังคมมีความรู้ความสามารถ และมีศักยภาพความพร้อมที่จะช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมก็จะสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560) ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2548 แล้ว ด้วยเหตุผลดังกล่าว สัดส่วนโครงสร้างประชากรในปัจจุบันเมื่อจำแนกประชากรออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ประชากรวัยเด็ก (อายุน้อยกว่า 15 ปี) วัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) และวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ช่วงระหว่างปี 2553-2558 สัดส่วน ประชากรในวัยเด็ก และประชากรวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง ขณะที่สัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยผู้ชาย 4.6 ล้านคน และผู้หญิง 5.7 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วน เพศของประชากรสูงอายุเท่ากับผู้สูงอายุชาย 80 คน ต่อผู้สูงอายุหญิง 100 คน (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560) จากการที่สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 10 ในปัจจุบันประชากรสูงอายุกำลังเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่เร็วมาก คือสูงกว่าร้อยละ 4 ต่อปี ตามการคาดประมาณประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ คือมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 ในปี 2564 และจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดเมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 28 ในปี 2574 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) องค์การอนามัยโลก ได้เสนอแนวคิด ในปี ค.ศ. 2002 ว่า ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) ซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างโอกาสที่เหมาะสมทางด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และหลักประกันที่มั่นคง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นการ

ส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพทั้งด้านความสามารถ คุณค่า คุณประโยชน์ และศักยภาพ ในการดำรงชีวิต โดยมีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุทั่วโลกดำเนินไปให้ถึง (สุรพิเชษฐ์ สุขโชติ และ อุบลวรรณ หงส์วิทยากร, 2559)

การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านสุขภาพ เนื่องจากภาวะความเสื่อมถอยในการทำงานของร่างกาย และ สถานภาพบอบทาททางสังคมที่ลดลง ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะประสบกับปัญหาสุขภาพเพิ่ม มากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (2545 – 2564) จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการสร้างเสริมผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมให้ ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีของตัวผู้สูงอายุ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งพาตนเองและ ทำประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมได้ มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตน ซึ่งมาตรการหนึ่ง ในการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีศักยภาพนั้น คือการส่งเสริมการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในการ จัดตั้งองค์กรสำหรับผู้สูงอายุที่เรียกว่า “ชมรมผู้สูงอายุ” เพื่อให้เป็นองค์กรของผู้สูงอายุ ที่ ดำเนินงานโดยผู้สูงอายุ เพื่อผู้สูงอายุและสังคม ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุมีบทบาทอย่างมากใน การเป็นศูนย์กลางให้ผู้สูงอายุได้พบปะสังสรรค์ และทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ขึ้นในชมรม เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ กิจกรรมด้านกีฬา กิจกรรมส่งเสริม รายได้ กิจกรรมการกุศล(ทำบุญ) กิจกรรมวิชาการ เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง ทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เนื่องจากการทำกิจกรรมจะเป็นการสร้างคุณค่าในตนให้กับ ผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิต การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชมรมจัดขึ้น จะทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในวัย เดียวกันซึ่งจะช่วยให้จิตใจของผู้สูงอายุเบิกบาน สร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิต (กรมพัฒนา การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2553) อีกทั้งยัง ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเห็นประโยชน์และความสำคัญในการดูแลสุขภาพมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุ พึ่งพิงผู้อื่นน้อยลง มีผลดีต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ นอกจากนี้การทำกิจกรรมร่วมกันของ ผู้สูงอายุยังก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์ต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมอีกด้วย

ชมรมผู้สูงอายุ หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อยอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2546 ริเริ่มโดยอาจารย์แพ จันทรสุข ศิษย์เก่าโรงเรียนวัดท่าหมอก ขณะที่ยังดำรง ตำแหน่งรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ภายใต้การสนับสนุนของ อาจารย์ศจี อนันต์นพคุณ ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา ซึ่งมีนโยบายเร่งรัดพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการขยายบริการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุให้กว้างแบบใกล้ชิด ใกล้ใจให้มากขึ้น จึงได้ จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุวัดท่าหมอก หมู่ที่ 5 ขึ้นเป็นชมรมน้อง ได้รับความอนุเคราะห์และ สนับสนุนอย่างดียิ่งจาก ท่านพระครูปถวีปัญญารัตน์ เจ้าคณะตำบลน้ำน้อย เจ้าอาวาสวัดท่า

นางหอมในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่สถานที่ ศาลาอเนกประสงค์ ไฟฟ้า เครื่องเสียง อุปกรณ์การออกกำลังกาย และอื่น ๆ (ชมรมผู้สูงอายุวัดท่านางหอม, 2551) ประวัติความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุ หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกมาแล้วเป็นเวลากว่า 15 ปี แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาถึงการจัดกิจกรรมของชมรม ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมถือเป็นหัวใจของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำพาให้ผู้สูงอายุได้มาพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อให้ได้ประโยชน์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม (บรรลุ ศิริพานิช, 2543) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อจะศึกษาการจัดกิจกรรม และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาของการจัดกิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมของชมรมให้ดียิ่งขึ้นไป และจะนำไปสู่การเป็นชมรมผู้สูงอายุเข้มแข็ง และมีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตามตัวแปรอิสระ จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed methodology research) ประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่

จังหวัดสงขลา ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 130 คน กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ เครซี & มอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 97 คน

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน่าน้อย ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ จำนวน 8 คน และ ผู้นำในพื้นที่ชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน่าน้อย จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสร้างขึ้นโดยผู้วิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิต ถูกพัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยขอหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษา ประธานชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเมื่อได้รับการอนุญาต ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง พร้อมทีมงานลงพื้นที่ในการแจกแบบสอบถาม ในวันทีนัดหมายกับชมรมผู้สูงอายุ โดยชี้แจงรายละเอียดของแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างฟัง ให้เวลาผู้ตอบแบบสอบถามในการตอบแบบสอบถาม และรับแบบสอบถามคืนมา และเก็บรวบรวมแบบสอบถาม และตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถาม แล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเดินทางไปเก็บข้อมูลตามวัน เวลา ที่นัดหมายไว้ ณ สถานที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการจดบันทึกเป็นเอกสาร บันทึกโดยเครื่องอัดเสียง และบันทึกภาพ เมื่อได้รับอนุญาต

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ค่าทางสถิติ ดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยหาค่า t -test เปรียบเทียบ

ระหว่างคู่ และ ทาคู F-test เปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม และวิเคราะห์ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยวิเคราะห์เนื้อหา

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะทำการจัดข้อมูล ตามสาระสำคัญของประเด็นการสนทนาที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 75.30 และเป็นเพศชาย จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 24.70 จำแนกตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ มีอายุ 60 – 70 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 51.50 รองลงมามีอายุ 71 – 79 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 44.40 และ มีอายุ 80 ปี ขึ้นไป จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.10 จำแนกตามสถานภาพการสมรส พบว่า ส่วนใหญ่ มีสถานภาพการสมรส จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 82.50 รองลงมา มีสถานภาพหย่าร้าง/หม้าย จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 12.40 และมีสถานภาพโสด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.10 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 75.30 รองลงมา มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 19.50 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.10 และ ไม่มีวุฒิการศึกษา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.10 จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่า ส่วนใหญ่ มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 62.90 รองลงมา มีรายได้ต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 30.90 และมีรายได้ต่อเดือน มากกว่า 10,000 บาท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 6.20

2. ผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผลการศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.97$) รองลงมา คือ ด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{X} = 3.91$) ส่วน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านร่างกาย การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านร่างกาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก

($\bar{X} = 3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 1 ชมรมมีการจัดกิจกรรมตรวจสอบสุขภาพประจำอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.06$) รองลงมาคือ ข้อ 2 ชมรมมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย อาหารเพื่อสุขภาพ ($\bar{X} = 4.00$) ส่วนข้อ 5 ที่ว่า ชมรมมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการใช้พืชสมุนไพรในการดูแลสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.73$)

ด้านจิตใจ การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 3 ชมรมมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า แห่เทียนพรรษา รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ เป็นต้น ($\bar{X} = 4.24$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อ 1 ชมรมมีการจัดกิจกรรมพบพระ ฟังเทศน์ ฟังธรรม ($\bar{X} = 4.23$) ส่วนข้อ 6 ชมรมมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน และดูแลตนเองของผู้สูงอายุภาวะซึมเศร้า มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.64$)

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 2 ชมรมมีการจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุภายในชมรม หรือกับชมรมอื่น ๆ ในตำบล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.88$) รองลงมาคือ ข้อ 1 ชมรมมีการจัดกิจกรรมสังสรรค์ นันทนาการ เพื่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในชมรม ($\bar{X} = 3.86$) ส่วนข้อ 5 ที่ว่า ชมรมมีการจัดตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในเวลาจำเป็น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.65$)

ด้านสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสภาพแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 1 ชมรมมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ให้ถูกสุขลักษณะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.14$) รองลงมาคือ ข้อ 3 ชมรมมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้สมาชิกใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 3.96$) ส่วนข้อ 2 ชมรมมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลดการใช้ยา เพื่อส่งเสริมการลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.79$)

3. ผลการเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน

จำแนกตามเพศ สมาชิกที่มีเพศต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีระดับการจัดกิจกรรมส่งเสริม

คุณภาพชีวิต มากกว่าเพศชาย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสภาพแวดล้อม มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้านร่างกาย พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จำแนกตามอายุ สมาชิกที่มีอายุต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สมาชิกที่มีอายุต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านสภาพแวดล้อม สมาชิกที่มีอายุต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามสถานภาพการสมรส สมาชิกที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 4 ด้าน สมาชิกที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามระดับการศึกษา สมาชิกที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสภาพแวดล้อมสมาชิกที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านร่างกาย สมาชิกที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามรายได้ต่อเดือน สมาชิกที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 4 ด้าน สมาชิกที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

การเดินทางมาร่วมกิจกรรมที่ชมรม ไม่สะดวก เพราะเดินมาไม่ไหว ต้องมีรถมาส่ง ขาดการต่อยอดในกิจกรรม การทำกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง เวลาเข้าร่วมประชุมทุกครั้งเข้าใจหมด แต่พอออกจากห้องประชุมลืมสิ่งที่ประชุม การแจ้งข้อมูลข่าวสาร ไม่ทั่วถึงแก่ผู้สูงอายุ ทำให้ไม่ทราบว่ามีการจัดกิจกรรม ขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เวลาในการจัดกิจกรรมกับเวลาว่างของผู้สูงอายุไม่ตรงกัน บางครั้งต้องเสียเวลาไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้

แนวทางแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม ต้องมีการจัดรถรับส่งในหมู่บ้านเวลามีกิจกรรมที่ชมรม 1 คัน เพิ่มความสะดวกให้กับผู้สูงอายุที่มาไม่สะดวก หรือผู้สูงอายุที่มาทางเดียวกัน เดินทางมาพร้อมกัน ควรมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีการจัดทำสรุปการประชุม เพื่อเป็นการเตือนว่าได้ประชุมอะไรไปแล้วบ้าง จะได้กลับมาดูได้ มีการประกาศ หรือแจ้งให้ทั่วถึง หรือเป็นการบอกต่อ ๆ กัน ให้ทราบทั่วถึงวันเวลาในการทำกิจกรรม ร่วมกันสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้สูงอายุด้วยกัน ชักชวนกันมาทำกิจกรรม และมีการจัดวันเวลาให้ตรงกับผู้สูงอายุว่าง เพื่อในการเข้าร่วมกิจกรรมผู้สูงอายุจะมาเข้าร่วมกันได้

5. ผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญสรุปได้ดังนี้

ด้านร่างกาย

- กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพ มีการให้หมอจากโรงพยาบาลมาให้ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดความเครียด และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติตามได้ถูกต้องในการทำกิจกรรม ทำให้สุขภาพแข็งแรง จิตใจสดชื่น ไม่เครียด ได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีความสุข

- กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย มีการจัดกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเอง ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรค และการรักษาโรค ให้หนังสือเกี่ยวกับการรับประทานอาหารให้ถูกต้อง ได้ทำกิจกรรมแล้วไม่เครียด ได้รู้และนำสิ่งที่ถูกต้องมาใช้กับตนเอง ได้ปฏิบัติตัวถูก เกี่ยวกับการรับประทานอาหารให้ถูกต้องอย่างชัดเจน และพอดี

- กิจกรรมกีฬาและออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ มีกิจกรรมออกกำลังกาย เช่น ยกน้ำหนัก เดิน วิ่ง เต้นแอโรบิก เครื่องออกกำลังกาย เล่นกีฬา เป็นกลุ่ม ทำให้ร่างกายมีการแข็งแรงตามวัย ได้ทำกิจกรรมแล้วสุขภาพแข็งแรง ดีขึ้น ดีกว่าอยู่บ้าน ได้พบเพื่อนพูดคุยกับ

เพื่อน ไม่เครียด ทำให้รู้อะไรใหม่ ๆ มากขึ้น ทำให้คิดไว หัวไว ทำให้สบายใจ มีสมาธิ และกำจัดความทุกข์ความเครียดได้ เพื่อนทำได้เราก็ทำได้ และกิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกาย เช่น รำไม้พลอง รำโนราห์ประยุกต์ และเล่นกีฬา เช่น ฟุตบอล ว่ายน้ำ ขว้างจักร ฟันแหลน ได้ไปแข่งขันกีฬาระดับชาติ ได้เหรียญทองมาทั้ง 3 ชนิดกีฬา และทำลายสถิติผู้สูงอายุในด้านกีฬา ได้ทำแล้วมีความสุข

ด้านจิตใจ

- กิจกรรมทางศาสนา มีการร่วมตัวทำกิจกรรมในวันธรรมสวนะ 8 ค่ำ 15 ค่ำ ฟังเทศน์ ฟังธรรม พาปิ่นโตถวายพระ ได้เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับศาสนพิธี ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้มากยิ่งขึ้น และยังทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น ไม่เครียด ไม่คิดมาก สบายใจเมื่อได้เข้าวัดทำกิจกรรม มีกิจกรรมให้ทำทุกวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้ไหว้พระรับศีล ฟังเทศน์ ได้ปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ และเกิดความสบายใจ ไม่คิดมาก

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

- กิจกรรมทางสังคม ได้ทำกิจกรรมเพื่อพระพุทธศาสนา ไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ได้เข้าวัด ทำบุญ เมื่อได้ทำกิจกรรมแล้วสบายใจ มีความสุข สนุก ไม่เครียด ได้ทำกิจกรรมกับ อสม. (อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน) และลูกเสือชาวบ้าน ได้ไปเยี่ยมชุมชน ช่วยเหลือสังคม เยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง ตัดบ้าน ไปให้กำลังใจ มีการไปพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว พัฒนาระบบนิเวศ ทำให้สังคมดีขึ้น ประทับใจทุกครั้งที่ได้ช่วยกัน

- กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม กิจกรรมในการพัฒนาสถานที่สาธารณะ ชุมชน สถานที่ภายในวัด เช่น ทำความสะอาดภายในวัด ลานวัด ห้องน้ำ ศาลาวัด หรือสถานที่โดยรอบของที่จัดชมรม สถานที่ในชุมชน เป็นการได้พัฒนาสังคม ชุมชน และได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่าง เทศบาล ชมรม และชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ได้พูดคุยกัน สร้างความสัมพันธ์อันดี

ด้านสภาพแวดล้อม

- มีการจัดกิจกรรมลงพื้นที่ไปเยี่ยมความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ในด้านครอบครัว เทศบาลร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ จะมีงบประมาณลงพื้นที่เพื่อสำรวจความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ได้พูดคุย ได้รู้สภาพความเป็นอยู่ ได้นำสิ่งที่รู้กลับมาเพื่อนำมาพัฒนาสถานที่นั้น ๆ ต่อไป

- กิจกรรมด้านอาชีพ มีกิจกรรมการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตัวผู้สูงอายุ เช่น การทำดอกไม้จัน การทำยาหม่อง เป็นการสร้างอาชีพให้กับตัวผู้สูงอายุ มีรายได้เสริม ได้ไปทำเป็นงานอดิเรก ไม่ปล่อยเวลาให้เสียเปล่า และยังได้เรียนรู้เรื่องการแยกขยะ การจัดการขยะ เพื่อนำกลับมาปฏิบัติที่บ้าน ในชมรม หรือในสถานที่ชุมชน เมื่อได้ความรู้มาแล้วและนำไปปฏิบัติตาม ก็ทำให้สถานที่บ้านและชุมชน สะอาด ไม่สกปรก

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาในการทำกิจกรรม การรวมตัวคนมาก ๆ รวมตัวกันลำบาก ติดภารกิจกันบ้าง ทำงานบ้าง เวลาไม่ตรงกันบ้าง แนวทางการแก้ไขปัญหา ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติม เพื่อมาดึงดูดให้ผู้สูงอายุมาเข้าร่วม ให้เกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับเมื่อมาทำกิจกรรม และจัดเวลาให้ผู้มาร่วมกิจกรรมสามารถมาทำกิจกรรมได้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาในการทำกิจกรรม บางครั้งตัวผู้สูงอายุต้องทำงานประจำ ดูแลหลาน ติดภารกิจ จึงไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมได้เต็มที่ และบางท่านมีหน้าที่ที่ต้องทำหลายอย่างเป็นประจำทุกวัน แนวทางการแก้ไขปัญหา จัดเวลาในการทำกิจกรรมให้ตรงกับเวลาที่ผู้สูงอายุว่าง หรือมีการแจ้งล่วงหน้า เพื่อให้ได้เตรียมตัวและสามารถมาร่วมกิจกรรมได้เต็มที่

อภิปรายผล

ศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลและมีข้อคิดเห็น ดังนี้

การจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีการจัดกิจกรรมขึ้น ประกอบด้วย 1. กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย เช่น การออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพ การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ การรักษาป้องกันโรค การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการออกกำลังกายให้ถูกกับตนเอง การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการรับประทานอาหารที่ถูกต้อง และการดูแลสุขภาพ 2. กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ เช่น การทำกิจกรรมภายในวัดในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางศาสนา มีกิจกรรมเช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ รับศีล ทำสมาธิ กิจกรรมแก้เหียน การให้ความรู้ด้านการจัดการความเครียด เป็นต้น 3. กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น กิจกรรมลงพื้นที่พัฒนาสถานที่สาธารณะ กิจกรรมร่วมกับชมรมอื่น ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ การร้องเพลง การทำกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมลงพื้นที่เยี่ยมเพื่อน กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสมาชิกให้กำลังใจผู้ป่วยติดเตียง 4. กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อม เช่น การให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การจัดการขยะ แยกขยะให้ถูกวิธี ในครัวเรือนหรือบริเวณที่อาศัย การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมสร้างอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ กิจกรรมทั้งหมดที่จัดในชมรมเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุได้มีชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงทำให้ครอบครัวดีขึ้นด้วย กิจกรรมทุกกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่

ส่งเสริมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านจิตใจ เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวล้วนเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ ชนินิพัทธ์ ประเสริฐพรรณ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง กิจกรรมและผลการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65.9) เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 67.4 ปี กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมเชิงสังคม (ประชุมประจำเดือน กิจกรรมในวันสำคัญ) และกิจกรรมเชิงสุขภาพ (การตรวจสุขภาพ การออกกำลังกาย การเยี่ยมบ้าน) ผลการดำเนินกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ สมาชิก เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95.2) มีความพึงพอใจต่อการดำเนินกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก (ชนินิพัทธ์ ประเสริฐพรรณ และคณะ, 2557)

เปรียบเทียบการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน

สมาชิกที่มีเพศต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีระดับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตมากกว่าเพศชาย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมาชิกที่มีอายุต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมาชิกที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า สมาชิกที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมาชิกที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ วัชพล ประสิทธิ์ ก้อนแก้ว ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญที่ตอบแบบสอบถามจะเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 60-69 ปี มากกว่าครึ่งมีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มากกว่าครึ่งมีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย มีแหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่ ได้รับจากสวัสดิการ จากรัฐ มีภาวะสุขภาพอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีสัดส่วนผู้มีโรคประจำตัวและไม่มีโรคประจำตัว ใกล้เคียงกัน โดยพบว่า ผู้ที่มีโรคประจำตัวป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุด รองลงมาคือ โรคเบาหวาน และการวิเคราะห์

ระดับพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบล คลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยมีพฤติกรรมด้านการรับประทานอาหารเป็นพฤติกรรมดีที่สุด รองลงมาคือ การปฏิบัติตน ในภาวะเจ็บป่วย การจัดการความเครียด และมีพฤติกรรมการออกกำลังกายแย่ที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมของผู้สูงอายุจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ผู้สูงอายุที่มี อายุ สถานภาพสมรส รายได้ ความพอเพียงของรายได้ และภาวะการมีโรคประจำตัวแตกต่างกัน มีพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุที่มีเพศ ระดับการศึกษา แหล่งที่มาของ รายได้ส่วนใหญ่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (วัชพลประสิทธิ์ ก้อนแก้ว, 2557)

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค เมื่อมีการรวมตัวคนมาก ๆ รวมตัวกันลำบาก ติดภารกิจกันบ้าง ทำงานบ้าง เวลาไม่ตรงกันบ้าง บางครั้งตัวผู้สูงอายุต้องทำงานประจำ ดูแลหลาน ติดภารกิจ จึงไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมไม่เต็มที่ เพราะบางท่านมีหน้าที่ที่ต้องทำหลายอย่างเป็นประจำทุกวัน แนวทางการแก้ไข ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติม เพื่อมาดึงดูดให้ผู้สูงอายุมาเข้าร่วม ให้เกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้เมื่อมาทำกิจกรรม และจัดเวลาให้ตรงกับผู้มาร่วมทำกิจกรรม เลี่ยงเวลาในการทำกิจกรรมให้ตรงกับผู้สูงอายุ ให้เวลาตรงกัน หรือมีการแจ้งล่วงหน้า เพื่อให้ได้เตรียมตัว และไม่ติดภารกิจ จะได้มาร่วมกิจกรรมได้เต็มที่ สอดคล้องกับ ชนนิพัทธ์ ประเสริฐพรรณ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง กิจกรรมและผลการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ผลการศึกษาพบว่า สำหรับปัญหาอุปสรรคของการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นปัญหาด้านสุขภาพและด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ ด้านการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัสดุอุปกรณ์ ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ มีดังนี้ 1) การประเมินติดตามภาวะสุขภาพด้านร่างกาย ได้แก่ การประเมินระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และดัชนีมวลกาย 2) การส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต 3) บูรณาการระบบบริการเชิงสังคมและเชิงสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และ 4) การศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุในชุมชน (ชนนิพัทธ์ ประเสริฐพรรณ และคณะ, 2557)

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งวิจัย

เชิงปริมาณ ได้ใช้เครื่องมือ เป็นแบบสอบถาม และวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสงขลา และผู้นำในพื้นที่ เมื่อทำการวิจัยทำให้ทราบว่ามีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่หลากหลาย เช่น การออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพ การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ และการดูแลสุขภาพ การทำกิจกรรมภายในวัดในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางศาสนา มีกิจกรรมเช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ รับศีล ทำสมาธิ การให้ความรู้ด้านการจัดการความเครียด กิจกรรมลงพื้นที่พัฒนาสถานที่สาธารณะ กิจกรรมร่วมกับชมรมอื่น ๆ การร้องเพลง การทำกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสมาชิกให้กำลังใจผู้ป่วยติดเตียงติดบ้าน การให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การจัดการขยะ รักษาความสะอาดในครัวเรือนหรือบริเวณที่อาศัย การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมสร้างอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว กิจกรรมทั้งหมดที่จัดในชมรมเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ให้ตัวของผู้สูงอายุได้มีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น รวมถึงมีคุณภาพชีวิตครอบครัวดีขึ้น กิจกรรมทุกกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านจิตใจ เป็นต้น เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี และยังมีการพัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน ให้มีความเจริญก้าวหน้าไปในทางที่ดี เป็นการสร้างชมรมผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ต่อชมรมผู้สูงอายุ

1.1 ชมรมควรทำความเข้าใจกับสมาชิกในชมเกี่ยวกับเรื่องวันเวลาของการทำกิจกรรมให้ชัดเจน หรือจัดทำตารางเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และได้ปฏิบัติตามถูก

1.2 ชมรมควรมีการอำนวยความสะดวกในการเดินทางของการมาทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ หรือให้ทางชมรมหาแนวทางในการอำนวยความสะดวกเรื่องการเดินทาง เพื่อให้สมาชิกมาร่วมกิจกรรมได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยในอนาคตควรทำการศึกษาวิจัยโดยการเพิ่ม กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จาก 1 ชมรม เป็น 2 ชมรม เป็นกลุ่มชมรม หรือเป็น ชมรมในเทศบาล ในอำเภอลำทะเมนชัย เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เพิ่มยิ่งขึ้นและหลากหลาย

2.2 งานวิจัยในอนาคตควรทำการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ เช่น การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจน และเจาะลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2553). *การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริชัยการพิมพ์ จำกัด.
- จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ. *วารสารกึ่งวิชาการ*, 38(1), 6-28.
- ชนนิจพัทธ์ ประเสริฐพรรณ และคณะ. (2557). กิจกรรมและผลการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในชุมชนเมือง. *รามาศิษย์พยาบาลสาร*, 20(3), 388 - 400.
- ชมรมผู้สูงอายุวัดท่านางหอม. (2551). ประวัติความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุวัดท่านางหอม. ใน *เอกสารแผ่นพับข้อมูลทั่วไปชมรมผู้สูงอายุวัดท่านางหอม*. ชมรมผู้สูงอายุวัดท่านางหอม.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2543). *ผู้สูงอายุไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.
- วิษณุประสิทธิ์ ก้อนแก้ว. (2557). พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป*. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สุรพิเชษฐ์ สุขโชติ และ อุบลวรรณ หงส์วิทยากร. (2559). การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมเพื่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 10(2), 62 - 76.

ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่อ
อารยธรรมศรีวิชัย*

THE TAPEE BASIN WISDOM : THE HISTORY VALUES AND THE
LINKAGE TO SRIVICHAYA CIVILIZATION

จำเรียม ชูช่วยสุวรรณ

Chumrurn Chuchosuwarn

นักวิชาการอิสระผู้เชี่ยวชาญด้านมนุษยและสังคม

Independent Scholars of Human and Social Experts, Thailand

ประสิทธิ์ พันธวงษ์

Prasit Phanthawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Suratthani Buddhist College, Thailand

E-mail: informationsearch3000@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาพลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย 2) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี 3) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 6 กลุ่ม คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาจำนวน 10 คน 2) นักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชนจำนวน 3 คน 3) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมจำนวน 2 คน 4) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์จำนวน 3 คน 5) ตัวแทนประชาสังคมจำนวน 5 คน 6) นักธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 27 คน นำเสนอผลวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1) พลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้จากความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมของพื้นที่ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน 2) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วย

* Received 5 September 2019; Revised 18 October 2019; Accepted 26 October 2019

ปัจจัย 4 และพลวัตการเชื่อมเส้นทางเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยเป็นต้น 3) สืบเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี: ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี พิจารณาได้จากองค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนเพื่อเปิดวิถียุทธศาสตร์แห่งศรีวิชัยจักคืบชีพด้วยร่องรอยทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาที่ฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอน ที่เคยมีในยุคหนึ่งกลับคืนมาสู่ดินแดนนี้แห่งยุคนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นที่รองรับวิถียุทธศาสตร์แห่งศรีวิชัยอันจักคืบชีพมาสู่ดินแดนนี้โดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น นวัตกรรมชุมชน ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปีเมืองคนดีศรีสุราษฎร์สืบต่อไป

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี, ประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำตาปี, คุณค่าลุ่มแม่น้ำตาปี, อารยธรรมศรีวิชัย

Abstract

The purposes of this research were to 1) study Dynamic for the Tapee River Basin Wisdom: the History values and the linkage to Srivichaya Civilization 2) study communication process for the Tapee River Basin Wisdom: the History values and the linkage to Srivichaya Civilization 3) to synthesize the knowledge of the Tapee River Wisdom Community: the History the Values and the linkage to Srivichaya Civilization in Suratthani Province. It was a qualitative and field notes research by in-depth interviews consists 6 Groups is 1) lifestyle Wisdom expert 10 person 2) Academic sociologist and community development 3 person 3) Cultural scholar 2 person 4) Historical scholars 3 person 5) Civil society representatives 5 person 6) Tourism business 4 person Total 27 person. Research results by analyzing descriptive methods were presented.

The results showed that:

1) study Dynamic for of the Tapee River Wisdom Community: and the linkage to Srivichaya Civilization in Suratthani Province by the knowledge of geography, culture of the area, community settlement history, way of life, wisdom. 2) Communication process for the Tapee River Basin Wisdom: the History Values and the linkage to Srivichaya Civilizationthe community with 4 factors and the dynamic of connecting routes, eco-tourism networks, Srivichai civilization, etc. 3) synthesize the knowledge of the Tapee River Wisdom Community, the History, the Values and the linkage to Srivichaya Civilization in Suratthani Province. It was considered from the knowledge of the history settlement of communities around Ban Don Bay to open the spirit of Srivijaya and to resurrect with the

signs of the way of life, and wisdom rooted into the area of Ban Don Bay. That was in that era, and returned to that land of this era to come up to support the spirit of Srivijaya. That will revive this land by driving through activities and projects of Surat Thani such as innovative community ways, Pracha Rat Market, cultural market and cultural road of Tapee River Basin, the city of good people in Suratthani to survive.

Keywords: Tapee River Wisdom, History Of Tapee River, Values Of Tapee River, Srivichaya Civilization Of Tapee River Basin

บทนำ

สายน้ำลำคลองก่อกำเนิดประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตภูมิปัญญาที่ทำให้เกิดความหลากหลายในชุมชนที่มีสายน้ำไหลผ่าน ชาวบ้านในอดีตได้พึ่งพาอาศัยแม่น้ำลำคลองในการเลี้ยงชีพ เช่น ปลุกข้าว จับปลา ล่าสัตว์ และพึ่งพาอาศัยกันในการแบ่งผลผลิต แต่ในขณะเดียวกันความหลากหลายในวิถีชีวิตมาร่วมกันเป็นประวัติศาสตร์ วิถีภูมิปัญญา มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ที่จะจัดการความสัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยอาศัยธรรมชาติ นำมาใช้ประโยชน์ในการดูแลรักษาตนเอง เมื่อก้าวไปสู่ความทันสมัยของชุมชน ภายใต้ระบบโลกาภิวัตน์ชุมชนไทยมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น (ประสิทธิ์ พันธวงษ์, 2559) หลังจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา รัฐได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เข้าสู่ชุมชน ระบบการผลิต แบ่งแยกจากเดิมที่การผลิตและการบริโภคเคยรวมอยู่ในชุมชนเดียวกัน มาเป็นการผลิตเพื่อขายให้คนอื่น ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนถูกเปลี่ยนมือเป็นของรัฐและนายทุน ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสุราษฎร์ธานีเป็นที่ตั้งของเมืองเก่า เป็นศูนย์กลางของเมืองศรีวิชัย มีหลักฐานแสดงถึงการตั้งรกรากและเส้นทางสายไหมในอดีต จนเป็นอาณาจักรศรีวิชัยในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 13-18 (อมรา ศรสุชาติ, 2561) โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องยืนยันความรุ่งเรืองในอดีต ภูเขาสำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ เทือกเขาบรรทัด เทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งทอดยาวผ่านพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงหลายจังหวัด และทอดเปิดสู่อ่าวไทยเทือกเขาภูเก็ตด้านตะวันตก เป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำใหญ่น้อยรวม 14 ลุ่มน้ำ ซึ่งลุ่มน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลุ่มน้ำตาปี พุมดวง ท่าทอง ท่ากระจ่าย ไชยา ท่าฉาง เป็นต้น แม่น้ำลำคลองทุกสายล้วนไหลลงสู่อ่าวไทย จากฝั่งตะวันตกพื้นที่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออก ซึ่งมีลักษณะคล้ายกระทะหงาย (คณะกรรมการยุทธศาสตร์การพัฒนาลุ่มน้ำสุราษฎร์ธานี, 2557)

แม่น้ำตาปีเป็นแม่น้ำสายหลักของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี และครอบคลุมบริเวณหลายพื้นที่หลายอำเภอ ทำให้มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีพ เป็นแหล่งเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม มีวรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดโดยใช้การเล่า ขับร้องหรือสวด เพื่อสื่อสารเรื่องราวความรู้สึกนึกคิด ระหว่างกลุ่มคนในท้องถิ่นสืบต่อ ๆ กันมา มีรูปแบบฉันทลักษณ์และภาษาที่ใช้เป็นไปตาม ความนิยมของท้องถิ่นนั้น (วรารัตน์ มหามนตรี, 2557) พบมากได้แก่ ตำนาน นิทาน

พื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก วรรณกรรม ประเพณีนี้มีความสำคัญและคุณค่าต่อชุมชนท้องถิ่น คือ ช่วยอธิบายความเป็นมาของชุมชน และเล่าพันธุ์ของชาวเมืองสุราษฎร์ธานีและชุมชนใกล้เคียง สะท้อนความเป็นมาของสังคม ความเชื่อ ค่านิยมของแต่ละท้องถิ่น เป็นเครื่องอบรมสั่งสอนจริยธรรม (ปริญญา ปานชานา, 2557) ของคนในชุมชน และ เป็นแหล่งบันทึกข้อมูลด้านประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น มีการเชื่อมโยงวิถีชีวิตภูมิปัญญากับอารยธรรมศรีวิชัยโดยผ่านการกระจายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องของอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย (ครองชัย หัตถา, 2561)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพลวัตกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น นวัตกรรมชุมชน ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปีเมืองคนดีศรีสุราษฎร์เพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีก้าวสู่การเป็นเมืองมั่งคั่ง มั่นคงและยั่งยืนของภาคใต้ของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี: ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมืองและอำเภอกาญจนดิษฐ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ชุมชนเป้าหมายของลุ่มแม่น้ำตาปี โดยมีประเด็นดังนี้ (1) พลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยประกอบด้วย ตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม องค์ความรู้พลวัต

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี (2) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี: ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย วิถีชีวิตของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ภูมิปัญญาการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยของลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองลุ่มแม่น้ำ ตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี (3) สังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ขอบเขตด้านประชากร

การสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วย 6 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชนๆ ละ 2 คน มี 5 ชุมชนรวมจำนวน 10 คน 2) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน 3) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน 2 คน 4) นักประวัติศาสตร์ จำนวน 3 คน 5) กลุ่มตัวแทนประชาสังคมจำนวน 5 คน 6) นักธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวน 4 คน รวมทั้งหมดจำนวน 27 คน รวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้จนได้ข้อมูลครบถ้วนเพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัยคือ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมืองและอำเภอกาญจนดิษฐ์ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย” มีวิธีดำเนินการศึกษา 3 แบบ คือ

3.1 การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์รอบอ่าวบ้านดอน แนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัด สุราษฎร์ธานี แนวคิดภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น แนวคิดการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมานำเสนอ

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย สัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วย 6 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชนๆ ละ 2 คน มี 5 ชุมชนรวมจำนวน 10 คน 2) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน 3) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน 2 คน 4) นักประวัติศาสตร์ จำนวน 3 คน 5) กลุ่มตัวแทนประชาสังคม 5 คน 6) นักธุรกิจการท่องเที่ยว 4 คน รวมทั้งหมด 27 คน รวมข้อมูลองค์ความรู้จนได้ข้อมูลครบถ้วนเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้ประเด็นที่ศึกษาที่กำหนดไว้ในแต่ละประเด็น ที่ได้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อค้นหาคำตอบความรู้ภูมิปัญญาภูมิปัญญาแม่บ้าน : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย

ผลการวิจัย

ภูมิปัญญาแม่บ้าน : ประวัติศาสตร์ คุณค่าเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย ผลการวิจัยพบ ประเด็นหลัก 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นหลักที่ 1 พลวัตภูมิปัญญาแม่บ้าน : ประวัติศาสตร์ คุณค่าเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นรองได้ 3 ประเด็น ได้แก่

1.1 ตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับสถานที่ปรากฏในตำนานโบราณคดี ได้จากลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอลำพูน อำเภอพุนพิน อำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ เครื่องมือหินของสมัยอายุหิน รอบอ่าวบ้านดอนการที่ได้พบตั้งแต่สมัยอายุหินคือเมื่อหลายพันปีหรือหมื่นปีแล้วมนุษย์รอบอ่าวบ้านดอน ก่อนชาวอินเดียเข้ามาเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ชาวอินเดียได้เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนี้ไม่น้อยกว่า 2,000 ปีมาแล้วมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนในเวลานั้นได้ดี ได้แบ่งชนเผ่าดั้งเดิมบนแหลมมลายูทั้งหมดออกเป็น 3 ชั้น คือ 1) ชนเดิมแท้ 2) ชนมลายูเดิม และ 3) ชนมลายู อย่างที่เห็นๆ กันอยู่ในปัจจุบัน และเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่ พวกมลายูและพวกคนเดิม ๆ ของถิ่นนี้ โดยเฉพาะในการล่าสัตว์ และมีไม้ไผ่ก็ยังคงใช้กันในวงการพิธีกรรมนิยม เช่น การตัดสายสะตือเด็ก เป็นต้น” เครื่องมือหินแห่งสมัยหินยุคหลังนี้ คนพื้นเมืองเรียกกันว่า “หินขวานฟ้า” โดยคิดเอาว่าเป็นหินที่ตกลงมาจากฟ้า ในขณะที่ฟ้าผ่าจึงทำให้มีคนออกเที่ยวค้นหา “หินขวานฟ้า” เมื่อผ่าลงมาแล้วในทีใดทีหนึ่ง ถ้าบังเอิญไปพบวัตถุหินนี้เข้าจริงๆ ก็ยังยึดถือว่าเป็นของขลังยิ่งขึ้น “ชาวมลายูบนแหลมมลายู เรียกขวานหินนี้ว่า “บาตุลินตา, หะลินตา, หรือ บาตุบิเตอ” ซึ่งทั้งสามคำนี้ล้วนแต่แปลว่าสายฟ้า เป็นเครื่องรางที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เขาถุ่เดียวไก่ที่จะเอาไปชนด้วยหินขวานฟ้านี้ โดยเชื่อกันว่าต้องชนะแน่เพราะเดียวไก่ของตนจะปกลึกไปในไก่ที่เป็นคู่ประสพการณ์เกี่ยวกับโบราณวัตถุโบราณสถานในพื้นที่ เกิดเหตุการณ์อันสำคัญในสมัยโบราณในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของอ่าวบ้านดอนหลักแห่งวิชาโบราณคดี คือ หลักฐานพยาน ปรากฏอยู่เป็นวัตถุแล้วเราอาจกล่าวได้โดยการคำนวณจากจดหมายเหตุจีนหรือขึ้นวัตถุ เช่น เศษกระเบื้อง ลินค่าหรือแม่ที่สุแต่รูปประติมากรรมต่าง ๆ ที่ตกหล่นอยู่ เป็นเครื่องบอกระยะเวลาเพียงเท่านั้นเท่านั้นที่เป็นหลักยึดถือกันในฝ่ายวิชาโบราณคดี

ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ เหตุใดชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ทำไมชาวอินเดียจึงไม่เล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรือน้อยเกินไป กว่าที่จะสู้โจรสลัดได้จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือว่าการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่าทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็น

1.2 การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ ทางฝั่งตะกั่วป่ามีที่ทอดสมอหลบมรสุมได้อย่างดีทุกเรือที่มาจากอินเดียได้ เมื่อเดินทางมาถึงหมู่เกาะอันดามันจะต้องอ้อม เพื่อหลบภัยจากการยื้อแย่งของคนป่าบนหมู่เกาะเหล่านั้น เรือจะแล่นตรงไปยังตะกั่วป่าอย่างเหมาะสมที่สุด และที่สำคัญยิ่งไปกว่านี้ก็คือ ว่าอ่าวบ้านดอนมีแม่น้ำตาปีลิกเข้าไปทางตะกั่วปากก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามา ทำให้มีการขนถ่ายบนบกตอนที่จะเชื่อมกันเหลือน้อยมาก เมื่อพิจารณาในด้านภูมิประเทศสำหรับทำกิจกรรม ก็จะได้เห็นว่าแม้ทางฝั่งตะกั่วป่าจะไม่มีที่ดินอันเหมาะสม แต่เมื่อข้ามมาทางฝั่งตะวันออกก็จะพบที่ดินอันอุดมสมบูรณ์ซึ่งชาวอินเดียรู้จักกันดีในสมัยนั้น การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์ นักภูมิศาสตร์ชาวกรีกได้เขียนหนังสือภูมิศาสตร์โบราณไว้เล่มหนึ่งบอกที่ตั้งชุมชนโบราณจากหลักฐานโบราณคดีเท่าที่ได้สำรวจทั้งหมดในภาคใต้เป็นที่ยืนยันว่า ยังไม่มีผู้พบชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นเขตภูเขาเลย ซึ่งก็คล้ายๆ กับชุมชนโบราณในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งมักจะตั้งอยู่ในที่ราบหรือบนเนินใกล้ที่ราบซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง และมีพื้นที่ราบกว้างขวางเพียงพอสำหรับใช้เป็นที่พักชั่วคราวได้ ในบริเวณจังหวัดภาคใต้เท่าที่มีการสำรวจพบและได้ตรวจสอบ แล้วเกือบทุกแห่งตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งทะเล ตัวชุมชนเองจะตั้งอยู่บนสันทราย บางแห่งมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ รอบ ๆ บริเวณที่ตั้งชุมชนเหล่านั้นเป็นที่ราบสามารถปลูกข้าวได้ และอยู่ไม่ไกลจากฝั่งทะเลมากนัก เมืองที่พบอยู่ลิกเข้าไปในแผ่นดินคืออ่าวบ้านดอน วัฒนธรรมที่แสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่น สังฆาทคกเถาถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกล่าวถึงเงินสำหรับให้ทานในโรงทานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาติเถาเรื่องพระโพธิสัตว์ ขออนุญาตมารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มาถวายบัลลังก์กิน เรือแตกกลางทะเล จนนางเมขลาต้องช่วย แสดงให้เห็นชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาดกนั้น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว ใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน มีความเหมาะสมที่สุด

ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่ พุทธศตวรรษที่ 13 อธิบาย บอกว่า ศรีวิชัย มีเรือเดินทะเลก็น่าจะเป็นเรือสินค้าเดินระหว่างเมืองจีนและอินเดีย หรือเลยไปจนถึงตะวันออกกลาง นักประวัติศาสตร์ตีความว่า ศรีวิชัยร่ำรวยเพราะการค้า

(อ่าวบ้านดอน) ก็คงจะเป็นจริงแต่สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้การค้าขายสินค้า คือ การเปลี่ยนแปลง การกระจายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายในลุ่มแม่น้ำตาปีจนทำให้เกิดวิถีชีวิตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปีจนมาถึงปัจจุบัน

1.3 องค์ความรู้พลวัตประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันนี้ แผ่นดินตอนที่เป็นกันอ่าว คือเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ส่วนที่ติดต่อกับอำเภอทั้งหมดนี้ กำลังงอกออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็ว เพราะอำนาจของแม่น้ำตาปีที่พาเอาโคลนเลนดินทรายมาถมอ่าวให้ดินยื่นออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อนอีกประการหนึ่ง น่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลก ตรงที่รอบอ่าวบ้านดอน หรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดิน อยู่ในยุคที่กำลังฟูหรือลอยตัวขึ้นๆ คือ ตอนที่ได้รับโคลนของแม่น้ำตาปี ได้กำลังดันขึ้น เป็นตอนออกไปปีละประมาณ 10-20 วา ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า อ่าวบ้านดอนในสมัยเมื่อ 2000 ปีมาแล้ว ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่นแหลมมลายูหรือแหลมทองทั้งหมดนี้มีนามอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิ ในภาษกรีกตามบันทึกภูมิศาสตร์ปโตเลมี เรียกว่า ไครเซ โคโรนีส ซึ่งแปลว่า แผ่นดินทองเหมือนกัน ข้อนี้ทำให้เราทราบได้ว่า คำว่า “เมืองทอง” นี้เรียกกันมาพันกว่าปีแล้ว เมื่อได้ศึกษาวรรณคดีอินเดียในสมัยโบราณจนเป็นที่พอใจแล้วได้ยืนยันว่า เมื่อรวมแหลม มลายูทั้งหมดเข้าด้วยกันกับเกาะสุมาตราเกาะชวาแล้ววรรณคดีอินเดียโบราณเรียกว่า สุวรรณทวีป ได้มีชนชาติต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวอาหรับ ชาวเปอร์เซีย ชาวกรีก กระทั่งชนชาวโพนีเซีย ในบรรดาชาติต่างๆ เหล่านี้ นับว่าชาวอินเดียเป็นชาติที่สำคัญที่สุดที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะได้นำเอาวัฒนธรรม, ศาสนา, ศิลปกรรมและอื่นๆ เข้ามา ความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทรเส้นทางข้ามคาบสมุทรเป็นการเดินทางติดต่อระหว่างทะเลอันดามัน และทะเลจีนตอนใต้มีอยู่หลายเส้นทาง ได้แก่ 1) กระบุรี – ชุมพร นับเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุด 2) คลองราชบุรี – พะโต๊ะ – แม่น้ำหลังสวน 3) พังดิก – คลองเหล – คลองสก – คลองพุมดวง – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน 4) คลองมะรุย – คลองชะอุ่น – คลองสก – คลองพุมดวง – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน 5) คลองปะกาไสย – คลองโตรม – คลองอีปัน – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน 6) คลองท่อม – คลองสินปุน – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน 7) ปากแม่น้ำกันตัง – แม่น้ำตรัง – ห้วยยอด – พังงา – ร่อนพิบูลย์ – นครศรีธรรมราช 8) สตูล – ทะเลสาบสงขลา 9) ไทรบุรี – ทะเลสาบสงขลา

ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยในชุมชน แม้ว่าเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยยังอยู่ในระหว่างการค้นคว้าศึกษาวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากก็จริง แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันแล้วในข้อหนึ่ง ว่าศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรนี้ได้เคยตั้งอยู่ที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เป็นระยะยาวระยะหนึ่งโดยแน่นอน คุณงามความดีของการมีอาณาจักรศรีวิชัยที่เคยมีอยู่ในดินแดนนี้ควรจะมี

การรื้อฟื้นให้กลับมาในฐานะที่ว่า “วิญญาณศรีวิชัยคีนชีพ” เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชน ในถิ่นนี้และได้ถือเป็นเอกลักษณ์ไทยไปในที่สุด

ประเด็นหลักที่ 2 กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถจำแนกเป็น ประเด็นรองได้ 5 ประเด็น ได้แก่

2.1 วิถีชีวิตของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ประกอบด้วย (1) วิถีชีวิตของชุมชนเกี่ยวกับอาหาร การดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมผ่านวิถีชีวิตซึ่งแต่ละท้องถิ่นล้วนมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับอาหาร แตกต่างกันไปตามเส้นทางแห่งสัญจรทางการค้า เป็นวิถีการดำรงชีพของตนในแต่ละยุคสมัย ที่บ่งชี้ถึงการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนไปตามกาลและเวลา (2) วิถีชีวิตของชุมชนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย “ภาคใต้” เป็นภูมิภาคที่มีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นคาบสมุทรที่ทอดตัวยาวในแนวเหนือใต้ และขนานด้วยทะเลทั้งสองฟาก คือ อ่าวไทย และทะเลอันดามัน เป็นทำเลที่ตั้งทำให้ภาคใต้เป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขาย และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมาตั้งแต่โบราณจึงเป็นมูลเหตุให้ภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และศาสนามากกว่าพื้นที่อื่นๆ จึงทำให้ภาคใต้มีความโดดเด่นทั้งในแง่ต่างๆ (3) วิถีชีวิตของชุมชนเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม ผ้าทอภาคใต้แสดงอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชนมีการสืบสานศิลปหัตถกรรมทั้งวิธีการทอสดลายและสีส้นของผ้ามาหลายชั่วอายุคนด้วยวิธีการทอ เช่น กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง (4) วิถีชีวิตของชุมชนเกี่ยวกับยารักษาโรค การแพทย์พื้นบ้านเป็นภูมิปัญญาที่ใช้ดูแลสุขภาพและรักษาโรคภัยของคนไทยมาช้านาน ซึ่งมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ผสมผสานกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น การแพทย์แผนไทยประกอบด้วยองค์ความรู้ และภูมิปัญญาหลายด้านทั้งการนวด อบ ประคบ ซึ่งภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคก็เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการสืบทอดมาจนปัจจุบัน

2.2 ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ประกอบด้วย (1) ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองเกี่ยวกับอาหาร ได้แก่ ไข่มุกรายของยาย บุญมี มณีรัตน์ อายุ 77 ปี เล่าให้ฟังว่า เมื่อ ไซยาเดิมอุดมสมบูรณ์มีการทำนาปลูกข้าวหรือเรียกได้ว่า “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว ภูมิปัญญาแกงปักษ์ใต้ นางนาฏญา คงนาค อายุ 52 ปี เล่าให้ฟังว่า อาหารพื้นบ้านภาคใต้มีรสชาติโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะภาษาปักษ์ใต้ว่า “ไม่ซีจิดเครื่อง” เครื่องปรุงต้องสดสะอาด แกงที่ขึ้นชื่อมากของปักษ์ใต้ คือ แกงไตปลาหรือแกงพุงปลา แกงเหลือง หรือ แกงส้ม ที่เรียก “แกงเหลือง” ภูมิปัญญาขนมจิ้งจอกโบราณของนางวรรณ พูนสวัสดิ์ อายุ 68 ปี เล่าให้ฟังว่า สมัยพระยาวังจีสัตยานุรักษ์ ในสกุล “ศรียาภัย” เจ้าเมืองไชยมาตั้งฉางข้าวที่เมืองโล๊ะเป็นขนมโบราณ ที่มีการทำกันมานานนับร้อยปี ภูมิปัญญาข้าวยาสมุนไพรของนาง ละอ อรินทร์พรหม อายุ 68 ปี เล่าให้ฟังว่า ข้าวยาเป็นอาหารพระราชวัง เกิดขึ้นสมัยราชอาณาจักรของพระยานคร ขณะนั้นเป็นช่วงเดือนถือศีลอด ปรากฏว่าหลายคนมีอาการปวดท้อง บ้างก็ท้องร่วง บ้างก็ท้องอืด เมื่อพระยานครทรงทราบจึงสั่งให้หมอประจำราชวัง

คิดแก้ปัญหา 2 วันหลังจากนั้น หมอด้งกล่าวก็บอกพระยานครว่า หลังจากนั้นทุกคนต้องมาละศีลอดพร้อมกัน และกินอาหารสูตรที่เขาคิดค้นขึ้นมา นั่นก็คือ ข้าวยานั่นเอง และภูมิปัญญาขนมแท่งต้มลูกโยมโบราณของนางประนอม ฤกษ์เกษตร อายุ 72 ปี เล่าให้ฟังว่า ขนมต้มใบพ้อ (ข้าวต้มลูกโยม) หรือที่เรียกกันว่า “ขนมต้ม” หรือ “แท่งต้ม” เป็นข้าวต้มลูกโยมชนิดหนึ่งที่ทำในเทศกาลบุญชักพระของชาวใต้ (2) ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ซึ่งนายสมล ล้อมสมบัติ อายุ 58 ปี เล่าประวัติบ้าน 200 กว่าปี เป็นบ้านหลังแรกของในบางของ “คุณพระจันทร์ศึกประชิด” ปัจจุบันเป็นของ “คุณอเนก” รับมรดกในฐานะทายาทนั่นเอง ส่วนพระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัยวัดมูลเหล็กอำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เล่าให้ฟังว่า เรือนพื้นดินเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยผ่านยุคผ่านสมัยโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางอันเป็นเอกลักษณ์ของผู้คนในแต่ละพื้นที่ที่มีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันก็เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาในการเรียนรู้บริบททางสังคมและระบบธรรมชาตินั่นเอง (3) ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งนางหวันมีะ นุ้ยหมิม กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง ได้เล่าให้ฟังว่า ผ้าพุมเรียงมาจากกลันตัน ตรังกานู ซึ่งโดยส่วนใหญ่ชาวมุสลิมผู้หญิงทอผ้าผู้ชายออกทะเลหาปลา ซึ่งร้านนี้ทอผ้ามาราวเกือบ 70 ปีแล้ว เพราะทอผ้าตั้งแต่อายุ 17 ปี ซึ่งลักษณะการแต่งกายชาวภาคใต้ใช้ผ้าหลายรูปแบบทั้งผ้าฝ้าย ผ้าแพร ผ้าเขียนลายเทียน ผ้ามัดย้อม หลังจากการรับอิทธิพลของมาเลเซีย อินโดนีเซียชาวไทยมุสลิมภาคใต้นิยมนุ่งใส่สร้อยลายตารางแบบชาวบางกอล ส่วนชาวไชยามีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเองใช้ผ้าทอพุมเรียงเป็นผ้าที่ทอจากอำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานีปัจจุบัน (4) ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองเกี่ยวกับยารักษาโรค ซึ่งยายย่อง จันทรวิมล อายุ 89 ปี และลูกสาวนางสาลี อายุ 62 ปี จันทรวิมล ได้เล่าให้ฟังว่า เรื่องยาสมุนไพร เช่น “เด็กชักระดุก” ใช้ “ซึกลา” ที่ได้ทุนบ้านมาผสมกับยาลูกกลอนทำให้เด็กหายได้ แต่ยายจำไม่ได้แล้วว่าเป็นยาสมุนไพรอะไร สมุนไพรมากมายไม่ต้องปลูกขึ้นเองตามธรรมชาติ เอามาต้มยาหม้อกิน สามวันเจ็ดวันก็หาย ตอนนี้อายุ 89 ปีแล้วไม่เคยเป็นโรคอะไรแต่ต้อง “กินผักตามฤดูกาล” จากผักกลายเป็นอาหาร จากอาหารกลายเป็นยาอายุวัฒนะ และนายเขารัตน์ หนูขุนนางอาชีพหมอฟันบ้าน ได้เล่าให้ฟังว่า ตระกูลของผมเป็น “ครูหมอยา” ตั้งแต่สมัยทวดมีการตำยาหมอ เรียกว่า “หมอลางบ้าน” มีคนมาให้ตำกันอย่างมากมาย ซึ่งพ่อเล่าให้ฟังว่า พ่อก็ได้ตำมาจากปู่ซึ่งเป็นหมอชาวบ้านที่ตำยาเหมือนกันสิ่งที่สืบทอด “ยาริดสีดวง” เป็นยาที่สืบทอดตั้งแต่บรรพบุรุษ

2.3 ภูมิปัญญาการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยของกลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นรองได้ 4 ประเด็น คือ 1) ภูมิปัญญาเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยเกี่ยวกับอาหาร ในการดำรงชีพของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่ตั้งของเมืองเก่าเป็นศูนย์กลางของเมืองศรีวิชัย มีหลักฐานแสดงถึงการตั้งรกรากและเส้นทางสายไหมในอดีต พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีความเจริญขึ้นจนเป็นอาณาจักรศรีวิชัยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18 เป็นทั้งแหล่งเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมต่าง ๆ รวมไปถึงวิถีชีวิตการกิน เป็นวิธีการถ่ายทอดโดยใช้การเล่า

ขับหรือสวด เพื่อสื่อสารเรื่องราวความรู้สึกนึกคิด ระหว่างกลุ่มคนในท้องถิ่นสืบต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน 2) ภูมิปัญญาเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยซึ่งแดนแถบแหลมมลายูตอนเหนือเมื่อประมาณ 2,000 -3,000 ปีล่วงมาแล้วเราจะมีคนป่าพวกนิโกรโต เป็นเจ้าของถิ่นเดิมแล้วยังมีคนมาเลย์ มอญ เขมร และไทยอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานจับจองแหล่งความอุดมสมบูรณ์ตามที่ราบชายทะเลทำมาหากินกระจายกันอยู่เป็นแห่ง ๆ และคนไทยยุคนั้นก็คือ บรรพบุรุษของคนไทยภาคใต้ในยุคนี้ คนไทยพวกแรกที่อพยพลงมาในแผ่นดินไทยทุกวันนี้ ที่สามารถเดินทางมาเป็นระยะไกลที่สุดการดำรงชีวิตของคนไทยภาคใต้ในสมัยโบราณก่อนที่จะได้รับอารยธรรมจากอินเดีย จีน อาหรับ มลายู ยุโรปตะวันตกก็ได้เดินทางเข้ามาติดต่อกับค้าขายในภูมิภาคนี้แต่ไม่ได้ทิ้งร่องรอยอิทธิพลทางวัฒนธรรมไว้มากเหมือนอินเดียที่ตั้งรกรากกลุ่มชนขนาดเล็ก ๆ กระจายเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ซึ่งปรากฏตามรอยอารยธรรมศรีวิชัยว่า คาบสมุทรมลายูสมัยก่อนยังมี ชื่อว่า “ตะโกลา” ซึ่งมีปรากฏในแผนที่โลกในเมืองไทย คือ ตะโกลา ซึ่งยืดยาวคนใต้มีมาก่อนแล้วมีการเชื่อม ตะกั่วป่าและตะโกลา มายังบ้านเราเขียนไว้เมือง ๆ หนึ่งในอ่าวบ้านดอน ว่า Kokkonogara ซึ่งแปลว่า โคนนคร “นคร” นี่เป็น นครแรกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อยู่ตรงที่อ่าวบ้านดอน นี่คือหลักฐานความเจริญ ของการเดินทางคาบสมุทรในยุค ๆ แรก 3) ภูมิปัญญาเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มเป็นประวัติศาสตร์ของการทอผ้าจากเส้นใยและการค้าขายตามเส้นทางสายไหมอันเลื่องลือคนเอเชียก็พยายามที่จะเรียนรู้จากนั้นการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจึงได้แพร่หลายไปยังประเทศเกาหลี ญี่ปุ่น ประเทศในคาบสมุทรอินโดจีนและอินเดีย ซึ่งมาค้าขายบริเวณ “อ่าวบ้านดอน” ในอดีตเป็นแห่งรวมอารยธรรมโบราณที่สืบทอดยาวนานนับพันปี เดิมดินแดนประวัติศาสตร์ที่เคยผดความยิ่งใหญ่จนถูกชนานนมเป็นศูนย์รวมเป็นศูนย์กลางอาณาจักรศรีวิชัยอาณาจักรอัครสถานในอุษาคเนย์ที่ทรงอิทธิพลที่สุดในทะเลจีนใต้หลักฐานทางโบราณคดีที่บ่งชี้ว่าบริเวณรอบอ่าวบ้านดอน คือ เส้นทางสัญจรทางการค้าและเป็นท่าเรือรับส่งสินค้าแห่งสำคัญอันถือเป็นจุดนัดพบของพ่อค้าวาณิชทั้งหลายอย่าง 2 ชักโลกที่ต่างมุ่งมาดปรารถนาจะเดินทางมาค้าขายโดยพ่อค้าชาวจีนได้นำเครื่องกระเบื้องต่าง ๆ บรรทุกส่งเรือสำเภาล่องผ่าน “แหลมญวน” เข้าสู่เมืองไชยาเพื่อจะมายังอ่าวบ้านดอนส่วนพ่อค้า “ชาวอินเดียและเปอร์เซีย” จะล่องเรือสินค้าผ่านมหาสมุทรอินเดียมาขึ้นฝั่งที่เมือง “ตะกั่วป่า” จากนั้นเดินข้ามสันปันน้ำแล้วล่องเรือต่อมาทำให้น้ำตาปี โดยมีจุดหมายที่อ่าวบ้านดอนเช่นกันแล้วมีการขยับขยายเติบโตเรื่อย ๆ จนกลายเป็นอาณาจักรขึ้นมา ซึ่งทำให้เกิดวิถีชีวิตภูมิปัญญาวัฒนธรรมต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำตาปีอย่างมากมายที่เห็นเชิงประจักษ์ในทุกวันนี้ 4) ภูมิปัญญาเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยเกี่ยวกับยารักษาโรคมนุษย์เรารู้จักใช้สมุนไพรในด้านการบำบัดรักษาโรคนานหลายพันปี เริ่มตั้งแต่ยุคหินแอนเดอร์ทัลในประเทศอิรักพบหลักฐานมีการใช้สมุนไพรจากการขุดค้นหลุมฝังศพ แมกซิโกพบว่าชาวอินเดียแดงรู้จักใช้ต้นตะบองเพชร เป็นยาฆ่าเชื้อและรักษาบาดแผลและต่อมาชาวบาบิโลเนียนได้ใช้สมุนไพรเพิ่มเติมจากชาวสุเมเรียน ได้แก่ ใบมะขามแขก หล้าฝรั่ง ลูกผักชี อบเชย และกระเทียม ในยุคต่อมาอียิปต์โบราณมีตำราสมุนไพรที่เก่าแก่เมื่อ 1,600 ปี ก่อนคริสต์ศักราช โดยใช้รูปแบบในการเตรียมยาในสมัย

นั้น ได้แก่ การต้ม การชง ทำเป็นผง กลั่น เป็นเม็ด ทำเป็นยาพอก เป็นขี้ผึ้ง หลังจากสมุนไพรได้เจริญรุ่งเรืองในอียิปต์ก็ได้มีการสืบทอดกันมาทั้งในแถบยุโรปและแอฟริกา เอเชีย ตามบันทึกประวัติศาสตร์พบว่ามีการใช้สมุนไพรที่อินเดียก่อน แล้วสืบทอดมาที่จีน มะละกา และประเทศไทยจนพัฒนาเป็นภูมิปัญญาเพื่อการรักษาโรคที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศที่มีการค้าขายติดต่อตามเส้นทางการสัญจรเชื่อมโยงแต่ละเมืองทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการพัฒนาพืชสมุนไพรซึ่งกันและกัน

2.4 พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองกลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นรองได้ 3 ประเด็นได้แก่

2.4.1 การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชน ประกอบด้วย

1) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลีเล็ด เป็นกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนที่มีการก่อตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนลีเล็ด ด้านพื้นที่ ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านได้ร่วมกันมอบที่ดินทำเป็นถนนของชุมชน, สร้างสะพานคอนกรีตชมชุมชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันสร้างที่พักเป็นบ้านพักโฮมสเตย์ จัดทำกิจกรรมสันทนาการคือ เดินป่า ล่องเรือชมธรรมชาติ ปลุกป่าชายเลน ร้านค้ากลุ่มสินค้าโอท็อปผลิตภัณฑ์ชุมชนลีเล็ด สร้างร้านอาหารชุมชนและเครื่องดื่ม และสร้างป้ายบอกทางมายังชุมชนลีเล็ดอีกด้วย ด้านสภาพแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านนำกลุ่มท่องเที่ยวทุกกลุ่มปลูกป่าชายเลนเป็นการเพิ่มของป่าชายเลนและทรัพยากรในน้ำจึงเป็นการช่วยกันรักษาป่าชายเลนและทรัพยากรทางน้ำ และมีการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนท่าฉาง ด้านพื้นที่ ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านรวมกลุ่มจัดการตนเองด้านพื้นที่ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกันจัดกิจกรรมสันทนาการ ได้แก่ ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย แห่และอาบน้ำในบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ จัดการเรื่องที่พักเป็นบ้านพักแบบโฮมสเตย์ และรีสอร์ทใกล้ ๆ ตามความสะดวก และสร้างป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วย ได้สร้างศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร สวนโมกขพลาราม แหล่งทำนาผลิตไข่เค็ม การท่องเที่ยวสถานที่ปฏิบัติธรรม ศึกษาโบราณสถานประวัติศาสตร์แบบศรีวิชัย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วิถีและกระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านสภาพแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านจัดการบรรยากาศอย่างร่มรื่น เรียบสงบ ถ้ำรักษาพระวิหารคด พระพุทธรูปศิลาทรายแดง 3 องค์ รูปปั้นพระชยาภินันท์ วิหารหลวงพ่อโต การจัดการด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจในหมู่บ้าน 3) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนพุมเรียง การจัดการตนเองของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และผู้ใหญ่บ้าน ในด้านพื้นที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านสภาพแวดล้อม พบว่า ด้านพื้นที่ ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันจัดการตนเองบ้านแหลมใหญ่ ชายทะเลพุมเรียง, บ้านหัวเลนหมู่บ้านหัตถกรรมตีเต็นกลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวก ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันจัดการตนเองตั้งแต่สร้างกิจกรรมปั่นจักรยาน, เที่ยวชิมอาหารทะเล, ศูนย์การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพมเรียงศิลป์หัตถกรรมวิสาหกิจชุมชนเมืองไชยา ด้านสภาพแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันจัดโครงการป่าในเมืองพมเรียง, ผ้าทอกับวิถีชีวิตคนพมเรียง

2.4.2 การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เป็นการส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนประกอบด้วย 3 ประการดังนี้ 1) การค้นหาคุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน พบว่า คุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน คือ ธรรมชาติป่าชายเลน วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร สวนโมกขพลาราม พ่อท่านข้าวสุกวัดบางใบไม้ และชายทะเลแหลมโพธิ์ 2) การส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่า พบว่า การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนต้องสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเส้นทางธรรมชาติ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่น่าสนใจมีโอกาสได้สัมผัสเสน่ห์ชุมชนด้วย และเชื่อมต่อส่งต่อเครือข่ายชุมชนอื่น ผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้เพิ่มข้อ 3) การส่งเสริมการอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่าย พบว่า การส่งเสริมการอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่ายมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท) จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นคนชวนทุกเครือข่ายมาเรียนรู้ และตั้งเป็นคณะกรรมการ บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวขับเคลื่อนให้เชื่อมโยงกัน คณะกรรมการรณรงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบสานเชื่อมโยงโดยการเพ้นหาคนรุ่นหลังไปร่วม เชื่อมโยงเครือข่ายด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ทุกกิจกรรมจะต้องคืนให้แก่ชุมชน 10 เปอร์เซ็นต์ทุกเครือข่าย

2.4.3 พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ประกอบด้วย ชุมชนลีเล็ด ชุมชนท่าฉาง ชุมชนเลม็ด ชุมชนพมเรียง ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี และการส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีการมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ประกอบด้วย พลวัตภาคประชาสังคมการจัดการตนเองของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพื้นที่ พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันเสียสละพื้นที่ สร้างสำนักงานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน สร้างถนนของชุมชน สร้างสะพานชมตลาด ชมธรรมชาติ สร้างศูนย์อาหารชุมชน แบ่งเป็นพื้นที่ตั้งร้านค้าชุมชน สร้างห้องสุขาชุมชน 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ บริการกิจกรรมสันถนาการ เช่น เดินป่า ล่องเรือชมธรรมชาติ ปลูกป่าชายเลน บริการร้านค้าสินค้าโอท็อป และให้บริการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์สู่ความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมของจังหวัดสุราษฎร์ธานีด้านและ 3) ด้านสภาพแวดล้อม พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีเจ้าหน้าที่นำนักท่องเที่ยวมาจุดแรกคือศูนย์ท่องเที่ยวชุมชนเล่าอดีต เช่นโครงการป่าในเมือง นำชมภูมิเป็นพิพิธภัณฑ์ ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเสน่ห์ของชุมชน

2.5 เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นรองได้ 3 ประเด็นได้แก่ คือ

2.5.1 ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มน้ำตาปี ประกอบด้วย 5 ประเด็น ดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม และจากการสังเกต พบว่าสภาพพื้นที่ทั้ง 4 แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง 2) ด้านความสะดวกในการเข้าถึง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม และจากการสังเกต พบว่า มีศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง กล่าวคือความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงการท่องเที่ยว 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม และจากการสังเกต พบว่า มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี ออกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ที่พัก (2) ร้านอาหาร (3) การคมนาคมขนส่ง (4) กิจกรรมสันทนาการ (5) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ฯลฯ และ (6) ร้านค้า 4) ด้านสภาพแวดล้อม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม และจากการสังเกต พบว่า บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ มีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเล และสวนสาธารณะแหลมโพธิ์เป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกาง ต้นลำพู เกาะเสร็จ เป็นเกาะที่เกิดจากการพัดพาของสินทรายในทะเลที่มาสะสมกันนานวันเข้า ก็กลายเป็นเกาะทราย ที่มีต้นไม้ขึ้นมาพอให้ไถ่ร่มเงา เนื้อที่ไม่ได้มากในยามที่น้ำขึ้น แต่ขนาดจะกว้างใหญ่เพิ่มขึ้นไปอีกหลายเท่าในยามที่น้ำลง และกลุ่มทอผ้าไหม (5) ด้านการมีส่วนร่วม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม และจากการสังเกต พบว่า ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดจัดทำโครงการป่าในเมือง เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่า

2.5.2 พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนกลุ่มน้ำตาปีผลการวิจัยพบ 2 รูปแบบดังนี้ 1) เส้นทางวันเดียว (ไม่ค้างคืน) เริ่มต้นตั้งแต่ (1) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน (2) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน (3) พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ (4) ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน (5) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน เป็นการสิ้นสุดเส้นทางท่องเที่ยววันเดียว 2) เส้นทางวันเดียว (ค้างคืน) เริ่มต้นตั้งแต่ (1) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน (2) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน (3) พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ (4) ร่วม

กิจกรรมปลูกป่าชายเลน (5) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน (6) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมุลเหล็ก (7) บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ และการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมของชุมชน การได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายให้เกิดจิตสำนึกเกิดการฟื้นฟูต่อไป เป็นการสิ้นสุดเส้นการท่องเที่ยววันเดียว (ค้างคืน)

2.5.3 เสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี การวิจัยเรื่องเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี ศักยภาพในการจัดการตนเอง 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านพื้นที่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีความเป็นธรรมชาติที่ไม่มีการตัดแปลงและเป็นแหล่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ความสวยงามลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น (2) ด้านความสะดวกในการเข้าถึง มีสภาพของเส้นทางการเดินทางที่สะดวก โดยเฉพาะเส้นทางหลักในการเดินทางได้หลากหลาย เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก แรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ สัญญาณโทรศัพท์ น้ำประปา ไฟฟ้าและการรักษาความปลอดภัย (4) ด้านสภาพแวดล้อม สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว และ (5) ด้านการมีส่วนร่วม ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนเพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

ประเด็นหลักที่ 3 สังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี: ประวัติศาสตร์คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย (1) พลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้เมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ชาวอินเดียจึงไม่แล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรือน้อยเกินไป กว่าที่จะสุจริตสลัดได้จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่าทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็นแต่ก็เป็นที่ยอมรับกันแล้วในข้อหนึ่ง ว่าศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรนี้ได้เคยตั้งอยู่ที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เป็นระยะยาวระยะหนึ่งโดยแน่นอน คุณงามความดีของการมีอาณาจักรศรีวิชัยที่เคยมีอยู่ในดินแดนนี้ควรจะมีการรื้อฟื้นให้กลับมาในฐานะที่ว่า “วิญญูณศรีวิชัยคืนชีพ” เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชนในถิ่นนี้และได้ถือเป็นเอกลักษณ์ไทยไปในที่สุด (2) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี: ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นการ สื่อสารเรื่องราวความรู้สึนึกคิด สะท้อนความเป็นมาของวิถีชีวิต สังคม ความเชื่อ ค่านิยมของแต่ละท้องถิ่นที่มีการเชื่อมโยงกันซึ่งทำให้เกิดวิถีชีวิตภูมิ

อภิปรายผล

พลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย ผลการวิจัย พบว่าตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับสถานที่ปรากฏในตำนานโบราณคดี ได้จากลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอกาญจนบุรี อำเภอบางละมุง อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนบุรีในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ก่อนชาวอินเดียเข้ามาเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ชาวอินเดียได้เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนี้ไม่น้อยกว่า 2,000 ปี มาแล้ว มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนในเวลานั้นได้ดี ได้แบ่งชนเผ่าดั้งเดิมบนแหลมมลายูทั้งหมดออกเป็น 3 ชั้น คือ 1) ชนเดิมแท้ 2) ชนมลายูเดิม และ 3) ชนมลายู อย่างที่เห็นๆ กันอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ ทางฝั่งตะกั่วป่ามีที่ทอดสมอหลบมรสุมได้อย่างดีทุกเรือที่มาจากอินเดียได้ เมื่อเดินทางมาถึงหมู่เกาะอันดามันจะต้องอ้อม เพื่อหลบภัยจากการยื้อแย่งของคนป่าบนหมู่เกาะเหล่านั้น เรือจะแล่นตรงไปยังตะกั่วป่าอย่างเหมาะสมที่สุด พลวัตประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันนี้ แผ่นดินตอนที่เป็นกันอ่าว คือเขตอำเภอกาญจนบุรี อำเภอบางละมุง อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนบุรี ส่วนที่ติดต่อกับอำเภอกาญจนบุรี กำลังงอกออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็ว เพราะอำนาจของแม่น้ำตาปีที่พาเอาโคลนเลนดินทรายมาถมอ่าวให้ดินยื่นออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน อีกประการหนึ่ง น่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลก ตรงที่รอบอ่าวบ้านดอน หรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดิน อยู่ในยุคที่กำลังฟูหรือลอยตัวขึ้นๆ คือ ตอนที่ได้รับโคลนของแม่น้ำตาปี ได้กำลังดันขึ้นเป็นตอนออกไปปีละประมาณ 10-20 ซม. ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า อ่าวบ้านดอนในสมัยเมื่อ

2000 ปีมาแล้ว ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น แหลหมลายูหรือแหลหมทองทั้งหมดนี้มีนามอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิแห่งศรีวิชัยจักคินชีพด้วยร่องรอยทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาที่ฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศ์ธันว สำเภาเงิน ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณ ในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมาลายา นำเสนอ การศึกษาแหล่งชุมชนโบราณ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช ก่อนปี พ.ศ. 1,800 การศึกษาแหล่งในยุคก่อนประวัติศาสตร์ เนื่องจากแหล่งโบราณคดีเกือบทั้งหมดมีการศึกษามาก่อนหน้านี้ มีการค้นพบมาเป็นระยะเวลานาน ด้วยคุณลักษณะของแหล่งที่มักประกอบไปด้วยสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างรูปเคารพที่มีอยู่บนพื้นที่เดียวกัน แหล่งชุมชนในปัจจุบันมีขอบเขตขนาดค่อนข้างชัดเจนซึ่งเป็นที่สังเกตได้ง่ายและเป็นที่รับรู้ของประชาชนในพื้นที่ (พงศ์ธันว สำเภาเงิน, 2555)

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่า และการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัย พบว่า วิถีชีวิตของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ประกอบด้วย อาหาร อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ซึ่งมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ผสมผสานกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นก็เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการสืบทอดมาจนปัจจุบัน ซึ่งภูมิปัญญาในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เกี่ยวกับอาหาร ได้แก่ ไข่เค็มไชยา ภูมิปัญญาแกงปักษ์ใต้ คือ แกงไตปลาหรือแกงพุงปลา แกงเหลือง หรือแกงส้ม ที่เรียก “แกงเหลือง” ภูมิปัญญาขนมจิ้งโบราณ ขนมต้มใบพ้อ (ข้าวต้มลูกโยน) หรือที่เรียกกันว่า “ขนมต้ม” หรือ “แทงต้ม” ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เป็นบ้านหลังแรกของในบางของ “คุณพระจันทร์สีประชิด” ปัจจุบันเป็นของ “คุณอนงค์” รับมรดกในฐานะทายาทนั่นเอง ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัยวัฒนธรรมเหล็กอำเภอนาหวาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง เอกลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองใช้ผ้าทอพุมเรียงเป็นผ้าที่ทอจากอำเภอยาใจจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบัน ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองเกี่ยวกับยารักษาโรค เรื่องยาสมุนไพร เช่น “เด็กชักรกระดูก” ใช้ “ขี้กลา” ที่ได้ถนอมบ้านมาผสมกับยาลูกกลอนทำให้เด็กหายได้ แต่ยายจำไม่ได้แล้วว่าเป็นยาสมุนไพรอะไร สมุนไพรมากมายไม่ต้องปลูกขึ้นเองตามธรรมชาติ เอามาต้มยาหม้อกิน สามวันเจ็ดวันก็หาย “กินผักตามฤดูกาล” จากผักกลายเป็นอาหาร จากอาหารกลายเป็นยาอายุวัฒนะ และอาชีพหม้อพื้นบ้าน ตระกูลเป็น “ครูหมอยา” ตั้งแต่สมัยทวดมีการตำยาหม้อ เรียกว่า “หม้อกลางบ้าน” มาตั้งแต่บรรพบุรุษ มาถึงปัจจุบันทางชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชน เช่น ชุมชนลีเล็ด ชุมชนท่าฉาง ชุมชนเลม็ด ชุมชนพุมเรียง การส่งเสริมการอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่ายมีการท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นคนชวนทุกเครือข่ายมาเรียนรู้ และตั้งเป็นคณะกรรมการ บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวขับเคลื่อนให้เชื่อมโยงกัน คณะกรรมการอนุรักษ์

เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบสานเชื่อมโยงโดยการเฟ้นหาคนรุ่นหลังไปร่วม เชื่อมโยงเครือข่าย ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ทุกกิจกรรมเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ที่มีชื่อว่า “LIFE SMILE MODEL” สอดคล้องกับวลัยพร สุพรรณและคณะ ได้วิจัยเรื่อง การสร้างยุววิจัยกระบวนการขับเคลื่อนในการสืบทอด อนุรักษ์คุ้มครองศิลปะการ ทอผ้าในตำบลสันกำแพง อำเภอกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ช่วยให้เกิดการรื้อฟื้นศิลปะการทอผ้าไหม สันกำแพงที่กำลังจะสูญหายไปพร้อมกับตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลับมาอีกครั้ง และเสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชนตำบลสันกำแพง โดยความร่วมมือของหน่วยงานหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาให้ สนับสนุนและขับเคลื่อนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มเยาวชนและคนในชุมชน ให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม (วลัยพร สุพรรณและคณะ, 2558)

สังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการ เชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า สังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิ ปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี: ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัด สุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 1) พลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าเชื่อมต่อ อารยธรรมศรีวิชัยเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ ชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าว บ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบ ได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ชาวอินเดียจึงไม่แล่นเรืออ้อม แหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดีย และเปอร์เซียเล็กและมีคนเรือน้อยเกินไป กว่าที่จะสุโจรสลัดได้จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการ ปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือว่าการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วว่าทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็นแต่ก็เป็นที่ยอมรับกัน แล้วในข้อหนึ่ง ว่าศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรนี้ได้เคยตั้งอยู่ที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เป็น ระยะยาวระยะหนึ่งโดยแน่นอน คุณงามความดีของการมีอาณาจักรศรีวิชัยที่เคยมีอยู่ในดินแดนนี้ ควรจะมีการรื้อฟื้นให้กลับมาในฐานะที่ว่า “วิญญานศรีวิชัยคืนชีพ” เพื่อประโยชน์และความสุข แก่มหาชนในถิ่นนี้และได้ถือเป็นเอกลักษณ์ไทยไปในที่สุด 2) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี: ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุ ราษฎร์ธานีเป็นการ สื่อสารเรื่องราวความรู้สึกรักนึกคิด สะท้อนความเป็นมาของวิถีชีวิต สังคม ความ เชื่อ ค่านิยมของแต่ละท้องถิ่นที่มีการเชื่อมโยงกันซึ่งทำให้เกิดวิถีชีวิตภูมิปัญญาต่าง ๆ ในลุ่มแม่ น้ำตาปี ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคและมีส่งเสริมเครือข่ายใน การจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี มีส่วนร่วมในการจัดการแล้วก็สามารถส่งเสริมเครือข่าย เกี่ยวกับ อาหาร ที่อยู่อาศัยและเครื่องนุ่งห่มภายใต้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี และ การเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี มีชื่อว่า “LIFE SMILE” ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย สำหรับการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรี

วิจัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี 3) สังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานีเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำตาปีที่จนทำให้เกิดเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นรอบอ่าวบ้านดอน ขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม บ้านลุ่มแม่น้ำเมืองคนดี วิถีวัฒนธรรมสืบต่อไปในปัจจุบัน

สรุป

1. พลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย ประกอบด้วย ตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรม องค์ความรู้พลวัตประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีได้จากความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมของพื้นที่ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน วิถีชีวิต ภูมิปัญญาเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนด้วยปัจจัย 4 และพลวัตการเชื่อมเส้นทาง เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีแสดงหลักฐานแพร่หลายในอำเภอ ไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีร์รัฐนิคม อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็น แนวทางการดำเนินชีวิตของคนในลุ่มแม่น้ำตาปีผ่านการเรียนรู้จนเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต เพื่อสื่อสารเรื่องราวความรู้สู่กันคิด สะท้อนความเป็นมาของวิถีชีวิต สังคม ความเชื่อ ค่านิยมของแต่ละท้องถิ่นที่มีการเชื่อมโยงกันซึ่งทำให้เกิดวิถีชีวิตภูมิปัญญาต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำตาปีถึงปัจจุบัน

2. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย วิถีชีวิตของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ภูมิปัญญาในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ภูมิปัญญาการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยของลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปีเป็นการสืบทอดกิจกรรมที่เกิดขึ้นในการอนุรักษ์มาจากรุ่นสู่รุ่นโดยการสร้าง ปรับปรุง แก้ไขและพัฒนา จึงจะเกิดความยั่งยืนสู่การอนุรักษ์และการสืบทอดต่อไป ผ่านเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี ประกอบด้วยชุมชนลีเล็ด ชุมชนท่าฉาง ชุมชนเลม็ด ชุมชนพุมเรียงและ เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปีผู้วิจัยเสนอรูปแบบ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ที่มีชื่อว่า “LIFE SMILE MODEL”

3. สังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี พิจารณาได้จากองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนเพื่อเปิดวิญญูณแห่งศรีวิชัยจักคืบด้วยร่องรอยทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาที่ฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอน ที่เคยมีในยุคหนึ่งกลับคืนมาสู่ดินแดนนั้น

แห่งนี้ ขึ้นมาเพื่อเป็นที่รองรับวิญญานแห่งศรีวิชัยอันจักคืนชีพมาสู่ดินแดนนี้โดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น นวัตกรรมชุมชน ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปีเมืองคนดีศรีสุราษฎร์สืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กลุ่มชุมชน องค์กรและเครือข่ายภาครัฐที่เกี่ยวข้องพลวัตวิถีชีวิตภูมิปัญญา และการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยของกลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี สู่ความเป็นมาตรฐาน คุณภาพชีวิตที่ดีของคนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างเป็นรูปธรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นแนวทางสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัด ส่งผลให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง นำไปสู่การพัฒนาจังหวัดที่เข้มแข็งในอนาคตสอดคล้องกับยุทธศาสตร์แผน 20 ปี ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรดำเนินการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี โดยใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างจริงจังและต่อเนื่องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์แผน 20 ปี ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น นวัตกรรมชุมชน ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม ลุ่มแม่น้ำตาปีเมืองคนดีศรีสุราษฎร์สืบต่อไปสอดคล้องกับยุทธศาสตร์แผน 20 ปี ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในมิติต่าง ๆ

2.1 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียน “พลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี การท่องเที่ยวยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ภายใต้หลักคิด ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่า และการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย เพื่อสร้างพื้นที่มิติใหม่ให้กับจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 พัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง “พลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี การท่องเที่ยวยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ภายใต้หลักคิด ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย ขยายเขตพื้นที่จากชุมชน ตำบล อำเภอและจังหวัดโดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในการพัฒนาจังหวัดเป็นศูนย์กลางร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 ผลสัมฤทธิ์จากการพัฒนา “พลวัตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี การท่องเที่ยวยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ภายใต้หลักคิด ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยตามนโยบายและยุทธศาสตร์แผน 20 ปีของจังหวัดสุราษฎร์ธานีบรรลุเป้าหมายในอนาคตให้เกิดประโยชน์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2557). แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2557 -2560 (ฉบับทบทวน). จังหวัดสุราษฎร์ธานี: สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี.
- ครองชัย หัตถา. (2561). โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. สุราษฎร์ธานี: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ประสิทธิ์ พันธวงษ์. (2559). พุทธประชาธิ์กับการพัฒนาในยุค Thailand 4.0. ใน รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชมงคลสุนทรวิวิชาการ ครั้งที่ 8” วิจัยเพื่อประเทศไทย 4.0 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ 22-23 ธันวาคม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์.
- ปริญญา ปานขานนา. (2557). วรรณกรรมตามแนวลำน้ำตาปี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 6(1), 103.
- พงศ์ธันว์ สำเภาเงิน. (2555). ศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน. ใน รายงานวิจัย. กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- วรารัตน์ มหามนตรี. (2557). โลกทัศน์ของคนไทยจากภาคใต้. ใน รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วลัยพร สุพรรณและคณะ. (2558). การรื้อฟื้นศิลปะการทอผ้าไหมสันกำแพง เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมด้วยสื่อพื้นบ้านและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลสันกำแพง. ใน รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อมรา ศรีสุชาติ. (2561). ประวัติศาสตร์-โบราณคดี สุราษฎร์ธานี. ใน เอกสารการบรรยายโครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่มาตรฐานสากลของสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*

A MODEL OF SCHOOL ADMINISTRATION TOWARDS WORLD CLASS STANDARD OF SCHOOL UNDER OFFICE OF VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

พงศ์ศักดิ์ วงษ์ป้อม

Phongsak Wongpom

พงษ์นimit พงษ์ภิญโญ

Phongnimit Phongphinyo

สมคิด สร้อยน้ำ

Somkid Sroinam

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: phongsak12wongpom@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และเพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) นำเสนอการวิจัยเป็น 4 ระยะดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากล มี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Analysis) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับนักบริหารหรือนักวิชาการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 3 คน ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม กับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 205 คน ระยะที่ 4 การตรวจสอบรูปแบบการจัด

* Received 22 May 2019; Revised 20 October 2019; Accepted 24 October 2019

อาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Group Meeting) จำนวน 12 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 3 คน ผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญได้ 8 ประเด็น ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านครู ด้านผู้บริหาร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านความร่วมมือและการบริการวิชาชีพ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง และผลจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวม 8 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) การตรวจสอบยืนยันรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ในด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้องแม่นยำ พบว่า อยู่ในระดับ มากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารสถานศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษา, มาตรฐานสากล

Abstract

The Purposes of this research were to investigate and determine the possibility in practice of Model of vocational education world class standard in the vocational institutes under office of vocational education commission. The study used Descriptive Delphi technique and Survey research. The research presented in 4 phases as follows Phase 1: Study of Model of vocational education world class standard in the vocational institutes under office of vocational education commission. There were 2 steps: Step 1: Documentary analysis and related research. Step 2: In-depth Interview with 3 executives or academics under the Vocational Education Commission. Phase 2: Create a Model of vocational education world class standard in the vocational institutes under office of vocational education commission using Delphi Technique with 21 experts. Phase 3: Assessment Model of vocational education world class standard in the vocational institutes under office of vocational education commission by survey

research method, random sampling with 205 school administrators under the Office of Vocational Education Commission. Phase 4: Examination of a Model of vocational education world class standard in the vocational institutes under office of vocational education commission by Expert Group Meeting of 12 persons. Statistics used for data analysis were Mean and Standard deviation

The results of this research showed That:

1) The key findings from in-depth interviews with 3 school administrators in 8 issues namely students, teachers, administrators, Management, curriculum development, teaching and learning management, cooperation and professional services, environmental management and facilities. The opinions of the expert group about Model of vocational education world class standard in the vocational institutes under office of vocational education commission all 8 aspects were in a highly agreeable level. Results from the opinions of school administrators Under the Office of the Vocational Education Commission, with a total of 8 issues with a high level of practice. 2) Examination confirming the model in the vocational institutes under office of vocational education commission by meeting the 12 experts in terms of Utility Standards, Feasibility Standards, Propriety Standards and Accuracy Standards found that it was at the highest level.

Keywords: A Model Of School Administration, Vocational School Administrators, International Standards

บทนำ

ประเทศไทยได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านกฎหมาย ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรม ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้งสิ้น การรู้เท่าทันและเตรียมความพร้อมในการพัฒนาประเทศและแก้ไขข้อจำกัดอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องมีการปรับตัวเข้าสู่การเป็นองค์กรสมัยใหม่ (Modern Organization) และมีการบริหารจัดการสมัยใหม่ (Modern Management) เพื่อให้ทันสถานการณ์ต่อการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สถานศึกษาเป็นองค์การทางการศึกษาหรือเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคมที่มีบทบาทที่สำคัญในการผลิตบุคลากรซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี มีความรู้ความสามารถ จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนา

มาตรฐานการศึกษาการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ การบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนนั้นสิ่งที่สำคัญมากคือต้องมีระบบการบริหารและการจัดการศึกษาที่ดี เพื่อที่จะทำให้การศึกษานั้นมีคุณภาพได้มาตรฐาน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนไทยให้ได้มาตรฐานสูงขึ้นเท่าเทียมหรือใกล้เคียงนานาชาติอารยประเทศ (ดิเรก วรรณเศียร, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เมคเคนซี และคอมพานี (McKinsey & Company) ได้ศึกษางานวิจัยเพื่อออกแบบระบบการศึกษาที่เป็นมาตรฐานระดับโลกให้โอไอโอ ได้สังเคราะห์คุณลักษณะสำคัญของระบบการศึกษาที่มีมาตรฐานสากลได้ดังนี้ 1) มีความท้าทายสูง (High Challenge) ประกอบด้วย มาตรฐานวิชาการสำหรับแต่ละชั้นเรียน มาตรฐานหลักสูตรและการสอน มาตรฐานการประเมินผลการเรียน มาตรฐานของนักเรียนและครู 2) การสนับสนุนทรัพยากรที่เพียงพอ (High Support) ในด้านระบบการคัดเลือกคนเข้าสู่ตำแหน่งที่ได้คนเก่งเหมาะสมกับงาน การคัดเลือกโรงเรียนที่เหมาะสม การสนับสนุนทรัพยากรที่สำคัญจำเป็นให้นักเรียนและครู การพัฒนาบุคลากรโดยการฝึกอบรม การสนับสนุนการประเมินผลความรู้ของครูและนักเรียน การประเมินผลกลุ่มที่ต้องพัฒนา 3) กำหนดแนวทางกระตุ้นการทำงาน โดยให้มีการสรุปผลการประเมินทั้งทางบวกและทางลบ นำผลการประเมินมาใช้กำหนด งบประมาณและสร้างจิตสำนึก (McKinsey & Company, 2007)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดวิสัยทัศน์ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนดี มีความสุข มีภูมิคุ้มกันรู้เท่าทัน ในเวทีโลก” และในพันธกิจข้อที่หนึ่งคือ ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสู่สากล (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศที่สำคัญเร่งด่วนอีกประการหนึ่งที่ทางกระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญ คือ การจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานสากล โดยการรณรงค์ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการสร้างองค์ความรู้ใหม่และความเข้าใจ ในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม มีจิตสาธารณะ และจิตสำนึกความรับผิดชอบ ซึ่งก็คือคุณสมบัติหนึ่งของความเป็น “พลเมืองโลก” ที่จะช่วยแก้ปัญหาของสังคมในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการศึกษาทุกระดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ตามแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2556 – 2560 “การศึกษาเอกชนมีคุณภาพได้มาตรฐานสากล” จะต้องมีความโดดเด่นใน 3 มาตรฐาน ดังนี้ มาตรฐานที่ 1 ด้านผลการจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 2 ด้านการบริหารจัดการ มาตรฐานที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2558)

การจัดการด้านอาชีวศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ยังมีความต้องการกำลังคนทางด้านอาชีวศึกษาจำนวนมากและมีแนวโน้มจะมากขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่ผู้เรียนมีแนวโน้มลดลง นักศึกษาและผู้ปกครองมีค่านิยมในการศึกษาต่อในระดับสายสามัญ การสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักต่อการเรียนทางด้านอาชีวศึกษายังไม่ประจักษ์ในสังคมเท่าที่ควร แม้รัฐบาลพยายามรณรงค์แล้วก็ตาม ความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือของสถานประกอบการในการจัดการอาชีวศึกษาแม้จะมีมากขึ้นแต่ยังไม่เข้มแข็งและเพียงพอต่อความต้องการเท่าที่ควร การจัดการอาชีวศึกษามีการดำเนินการหลายหน่วยงานขาดการเชื่อมโยงและบูรณาการซึ่งกันและกัน การผลิตและพัฒนาากำลังคนด้านอาชีวศึกษายังขาดทักษะทางเรื่องเทคโนโลยี ปริมาณกำลังคนไม่เพียงพอต่อความต้องการของสถานประกอบการและการบริหารจัดการในองค์กร ยังไม่ทันสมัย (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2552) กับผลการศึกษาของ มาตินคาร์นอย (Martin Canoy) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาทั้งโดยรวมและโดยอ้อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในตลาดแรงงานอันเป็นผลมาจากความต้องการแรงงานคุณภาพสูงมีทักษะทางด้านเทคโนโลยีในการทำงานทั้งนี้เพื่อลดความสูญเสียอันเกิดจากขบวนการผลิต (Martin Canoy, 1992)

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ นำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและนักวิชาการด้านอาชีวศึกษา ได้มาตรฐาน 8 ด้าน ดังนี้ ด้านผู้เรียน ด้านครู ด้านผู้บริหาร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านความร่วมมือและการบริการวิชาชีพ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาจึงต้องมีการปรับวิธีระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานทางด้านวิชาชีพสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป สอดรับกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 แผนการศึกษาแห่งชาติ และการก้าวสู่ Thailand 4.0 โดยผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้นได้มาตรฐานสากลเป็นที่ยอมรับ เพื่อตอบโจทย์ความต้องการทางด้านกำลังคนและการแข่งขันของตลาดแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยนำองค์ความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากลและภูมิปัญญาของไทยมาพัฒนาผู้เรียนและผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะจนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ประกอบการหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้

จากสาระความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์แนวคิดเพื่อกำหนดเป็นแนวทางการสร้างรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถเตรียมความพร้อมและรองรับการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปทางการศึกษา

ด้านอาชีวศึกษาของประเทศไทยเพื่อเข้าสู่การศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ Thailand 4.0 ได้
กำลังคนที่มีทักษะและคุณภาพตามมาตรฐานสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ประชากรในการวิจัย คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้แทนสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 428 คน ทั่วประเทศ
2. กลุ่มตัวอย่าง กำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับ
ฉลาก ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้แทนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจำนวน
205 คน ตามตารางของเครชีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้วิจัยระยะนี้เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในทาง
ปฏิบัติของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับโดยกำหนดเกณฑ์การให้
คะแนนความคิดเห็นตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale) ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 4 หมายถึง เห็นด้วย
- 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ
- 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย
- 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมายกรอบแนวคิดและขอบเขตโครงสร้างของ
แบบสอบถามจากเนื้อหาวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นที่ 2 นำผลของการสร้างรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของ
สถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยสร้างแบบสอบถามความ
คิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลตามเทคนิค
ของเดลฟาย จำนวน 3 รอบซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

รอบที่ 1 แบบสอบถามปลายเปิด ที่สร้างขึ้นจากการสรุปประเด็นสำคัญจากผลการวิจัยได้ร่างรูปแบบในระยที่ 1 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาเพื่อเข้าสู่มาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูล 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบกรอกข้อมูลเบื้องต้นของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปลายเปิด

รอบที่ 2 แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับที่สร้างขึ้นจากข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามในรอบที่ 1 เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนความคิดเห็นตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale) ดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 หมายถึง เห็นด้วย

3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

รอบที่ 3 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับ ที่มีข้อความเหมือนรอบที่ 2 โดยเพิ่มตำแหน่งคำมัยฐาน คำพิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญตอบจากคำตอบในรอบที่ 2 เพื่อให้แต่ละท่านได้ทบทวนคำตอบที่ได้ตอบไปแล้ว มาสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นศึกษาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจากกลุ่มผู้บริหารผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 205 คน

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วตามขั้นที่ 3 ไปใช้สอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

วิธีรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ส่งถึงสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาทั้ง 205 แห่งเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามและการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมคำชี้แจง วัตถุประสงค์ในการขอเก็บข้อมูลและวิธีการตอบแบบสอบถามถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาทั้ง 205 แห่งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์พร้อมทั้งผนึกดวงตราไปรษณียากรเจ้าหน้าที่ของถึงผู้วิจัยเพื่อการส่งแบบสอบถามกลับคืนมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วย โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS for Window เพื่อหา ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมทั้งนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียงการแปลความหมายของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้วิจัยคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) ของคำตอบแต่ละข้อมีความหมาย ดังนี้

- 4.51 - 5.00 หมายถึง รูปแบบมีการนำไปใช้มากที่สุด
- 3.51 - 4.50 หมายถึง รูปแบบมีการนำไปใช้มาก
- 2.51 - 3.50 หมายถึง รูปแบบมีการนำไปใช้ปานกลาง
- 1.51 - 2.50 หมายถึง รูปแบบมีการนำไปใช้น้อย

ผลการวิจัย

พบว่าความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ลักษณะที่สำคัญโดยภาพรวม 8 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D.= .65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านที่ 4 ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.53$, S.D.= .53) และอยู่ในระดับมาก จำนวน 7 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านที่ 3 ด้านผู้บริหารด้านที่ ด้านที่ 5 ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านที่ 7 ด้านความร่วมมือและการบริการวิชาชีพ ด้านที่ 8 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านที่ 6 ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านที่ 2 ด้านครู และ 1 ด้านผู้เรียน ($\bar{X} = 4.38, 4.17, 4.17, 4.14, 4.09, 4.08, 4.07$) สำหรับการตรวจสอบรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบประเมินตามแนวคิดของกัสกี๊ ประกอบด้วย เกณฑ์ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) คือ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่ได้จากการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ การประเมินผลสามารถที่จะนำมาเป็นข้อมูลให้กับผู้บริหารในการพัฒนาสถานศึกษา ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) คือ ความเป็นไปได้ในการนำเอาแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มาใช้ปฏิบัติจริงในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดคุณค่า มีความรอบคอบ ประหยัด และมีประสิทธิภาพ 3) ด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) คือ รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา

มาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีความเหมาะสมในการนำไปปรับใช้กับสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความเหมาะสม ฎระเบียบ กฎหมาย จริยธรรม และคำนึงถึงความผาสุกของสถานศึกษา 4) ด้านความถูกต้องแม่นยำ (Accuracy Standards) คือ รูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีความถูกต้องในการให้ข้อมูล มีคุณสมบัติ มีความคุ้มค่า มีประโยชน์ ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้แนวคิด พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.91$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเหมาะสมและด้านความถูกต้องแม่นยำ มีคะแนนเท่ากัน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.93$) รองลงมาคือ ด้านความเป็นประโยชน์ ($\mu = 4.92$) และความเป็นไปได้ ($\mu = 4.87$)

อภิปรายผล

การดำเนินการวิจัย เพื่อตรวจสอบและศึกษาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งอภิปรายในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1. ด้านผู้เรียน เมื่อพิจารณาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่มีต่อรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวมของความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ข้อ 19 ผู้เรียนรักความเป็นไทย แสดงออกถึงความรักชาติและสถาบัน ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = .68) รองลงมาคือ ข้อ 5 ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณภาพ โดยมีผลงานสร้างสรรค์ มีผลงานสิ่งประดิษฐ์ หรือนวัตกรรมที่ได้รับรางวัลในระดับประเทศ/อาเซียน/นานาชาติและหรือได้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = .57) และ ข้อ 4 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะต่อสังคมมีการร่วมกิจกรรมกับสังคมหรือหน่วยงานต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .57) และข้อที่น้อยที่สุด คือ ข้อ 11 ผู้เรียนมีทักษะการทำผลงานทางวิชาการเบื้องต้น (วิจัย) ได้ มีการตีพิมพ์ เผยแพร่ งานวิจัย ในเอกสารวิชาการที่จัดทำโดยหน่วยงานต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 1.00) ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับผู้เรียนในด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้เรียนมีความรักความเป็นไทย แสดงออกถึงความรักชาติ และสถาบันมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะต่อสังคม เป็นลำดับต้น ๆ และเล็งเห็นถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีผลงานในระดับประเทศ อาเซียน และนานาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ วชิร แก้วหล้า, จินตนา

จันทร์เจริญ และ วีรพันธุ์ พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวตนให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ ทักษะและค่านิยมที่ดีงาม ในการดำเนินชีวิต สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักการพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (วชิพร แก้วหล้า, จินตนา จันทร์เจริญและวีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์, 2558)

2. ด้านครู เมื่อพิจารณาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่มีต่อรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ข้อ 30 ครูต้องมีใบประกอบวิชาชีพ ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = .57) รองลงมาคือ ข้อ 26 ครูมีการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = .57) และ ข้อ 29 ครูต้องมีทักษะและประสบการณ์การสอน มีวุฒิการศึกษาตรงตามสาขาวิชาที่สอน ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = .81) และข้อที่น้อยที่สุด คือ ข้อ 22 ครูสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้ดี ($\bar{X}$ = 3.61, S.D. = 1.01) สอดคล้องกับดิฐารัตน์ ลิขรวงกุล พบว่า การดำเนินงานเพื่อนำโรงเรียนมาตรฐานสากล ควรสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคลากรใน เตรียมการและแสวงหาผู้ร่วมพัฒนา มีการหาสื่อการจัดการเรียนการสอนที่ครบสมบูรณ์และทันสมัย ครูผู้สอนมีความเป็นมืออาชีพและมีจำนวนเพียงพอ หลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นความเป็นสากล การบริหารจัดการโรงเรียนด้วยระบบคุณภาพ ความพร้อมของโรงเรียนจะช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากลประสบความสำเร็จ (ดิฐารัตน์ ลิขรวงกุล, 2553)

3. ด้านผู้บริหาร เมื่อพิจารณาภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความ และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ เป็นผู้นำบุคลากร และปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา รองลงมาคือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับศศิพร รินทะ พบว่า ผู้บริหารจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำ มีการกระจายอำนาจ เป็นแบบอย่างและสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่มีจริยธรรมและความเป็นพลเมืองดี (ศศิพร รินทะ, 2553)

4. ด้านการบริหารจัดการ เมื่อพิจารณาภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความ และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ สถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีผลงาน นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์และงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์หรือได้รับรางวัลระดับประเทศหรือระดับนานาชาติ รองลงมาคือ สถานศึกษาส่งเสริมให้มีการวิจัย สิ่งประดิษฐ์และนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและชุมชน สังคม สอดคล้องกับพรพรประเวศ สัตตบุษย์วรกุล และสิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา ที่พบว่า แนวทางแก้ปัญหา เพื่อ

จะนำไปสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลคือ โรงเรียนต้องเร่งส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรมเพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในสาระการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เปิดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พรพรประเวศ สัตตบุษย์วรกุล และสิริพันธ์ สุวรรณมรรคา, 2557)

5. ด้านการพัฒนาหลักสูตร เมื่อพิจารณาภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความ และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ (EP) และกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ รองลงมาคือ สถานศึกษาร่วมมือพัฒนาหลักสูตรกับสถานประกอบการหรือหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศในการจัดการอาชีวศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ สุขสวัสดิ์ บุญศรี ที่พบว่า โรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และมีการจัดฝึกอบรมด้านภาษาให้ครูมีความรู้ทางด้านภาษาเพิ่มขึ้น สามารถสื่อสารและนำไปใช้ในการเรียนการสอน และการจัดหลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นเลิศ ตอบสนองต่อความถนัด ศักยภาพ และความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถแข่งขันในระดับสากลได้ (สุขสวัสดิ์ บุญศรี, 2555)

6. ด้านจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความ และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนแบบความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) รองลงมาคือ สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถนำผลจากปฏิบัติมาวิจัยและสรุปเป็นหลักการเองได้และสามารถต่อยอดผลงานและสิ่งประดิษฐ์ได้ ข้อที่น้อยที่สุดคือ สถานศึกษามีการติดตามผู้เรียนและการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย สอดคล้องกับ วิไลพรรณ เสรีวัฒน์ พบว่าแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน ควรจัดหาเอกสารตำรา ตลอดจนสื่อที่มีคุณภาพระดับสากลเพิ่มขึ้น ให้ความรู้แก่ครูด้านสื่อและนวัตกรรมที่มีมาตรฐานระดับสากล และพัฒนาด้านการใช้สื่อนั้น ๆ โดยการอบรมกำหนดกรอบการสอนเนื้อหาสาระการเรียนรู้และแนวปฏิบัติชัดเจน (วิไลพรรณ เสรีวัฒน์, 2555)

7. ด้านความร่วมมือและการบริการวิชาชีพ เมื่อพิจารณาภาพรวมการปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ สถานศึกษามีเครือข่ายความร่วมมือทางด้านวิชาการและวิชาชีพทั้งในและต่างประเทศ เช่นด้านวิจัย รองลงมาคือ มีการความร่วมมือกับสถานประกอบการทั้งในและต่างประเทศในการส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และ สถานศึกษามีการบริการวิชาชีพสู่ชุมชนเช่น โครงการ Fix it Center อาชีวอาสาช่วงเทศกาลต่าง ๆ ช่วยเหลือภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับวชิพร แก้วหล้า, จินตนา จันทรเจริญและวิรัช ศิริฤทธิ์ ซึ่งพบว่าการวางแผนดำเนินงานจัดกิจกรรมการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การบริหารองค์กร มีการประเมินผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบอย่างเป็นขั้นตอน และมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

หรือนำเสนอผลงานปรากฏเพื่อเป็นตัวอย่างระหว่างเครือข่ายระดับเดียวกันเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (วจิพร แก้วหล้า, จินตนา จันทรเจริญและวีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์, 2558)

8. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ความเป็นไปได้ในความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวมทั้ง 17 ข้อ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .83) เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ข้อ 108 สถานศึกษาเป็นสถานที่เรียนรู้ High-Tech และมีบรรยากาศที่ดี น่าเรียนรู้ ในลักษณะของความทันสมัย (Modernize) ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = .68) รองลงมาคือ ข้อ 113 สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาที่จัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ บรรยากาศสะอาด ร่มรื่น สวยงามที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = .77) และ ข้อ 109 สถานศึกษามีความเหมาะสมของระบบความปลอดภัย (ไฟฟ้าลัดวงจร อัคคีภัย โจรภัย ฯลฯ) ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .67) และข้อที่น้อยที่สุด คือ ข้อ 115 สถานศึกษามีห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์ มัลติมีเดีย (Electronic Multimedia) ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการและอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยเน้นความเป็นเลิศของนักเรียนอย่างเพียงพอ และสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลได้รวดเร็ว ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = .87) สอดคล้องกับ ประมวลจิตต์ พันธุ์เสือทองและสมลักษณ์ พรหมมีเนตร ที่ได้ทำการศึกษาการบริหารงานวิชาการสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล ของโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า การพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ มีการปฏิบัติต่ำสุด เนื่องจากทุนการจัดหาอย่างไม่เพียงพอ การพัฒนาห้องคอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ตและ WIFI ภายในโรงเรียนยังขาดอยู่มาก (ประมวลจิตต์ พันธุ์เสือทองและสมลักษณ์ พรหมมีเนตร, 2558)

สรุป

จากการศึกษารูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากล มี 2 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร (Document Analysis) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษามาตรฐานสากล ผู้วิจัย สรุปได้ว่า หน่วยงานทางการศึกษา เช่น ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ต้องปรับเปลี่ยนมาตรฐานการเรียนการสอนให้สูงขึ้น หรือทัดเทียมกับนานาชาติอารยะประเทศ เพื่อพัฒนาประชากรให้พร้อมที่จะเรียนหรือทำงานได้ทุกแห่งในโลกในมาตรฐานเดียวกัน จึงมีรูปแบบการจัดการศึกษามาตรฐานสากลเกิดขึ้น

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 3 คน ผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญได้ 8 ประเด็นดังนี้ ประเด็นที่ 1 ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีสมรรถนะทางวิชาชีพสูง ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษมี คะแนนทดสอบผ่านเกณฑ์การทดสอบ

ภาษาอังกฤษจากองค์กรที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาให้ความรับรอง ประเด็นที่ 2 ด้านครู ซึ่งครูเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาทุกระดับ สถานภาพของครูอาชีวศึกษาในปัจจุบัน จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและให้การสนับสนุน ประเด็นที่ 3 ด้านผู้บริหาร ผู้บริหารควรมีการกำกับติดตามการดำเนินการของสถานศึกษาให้บรรลุพันธกิจของสถานศึกษาและนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประเด็นที่ 4 ด้านการบริหารจัดการ การจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นมาตรการเร่งด่วน ในการยกระดับการจัดการศึกษาของไทยให้มีคุณภาพเทียบเท่าสากล ความสำเร็จของการดำเนินงานของการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากล ประเด็นที่ 5 ด้านการพัฒนาหลักสูตร ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาในประเทศไทยมีการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นทางเลือกสำหรับผู้เรียนในหลายรูปแบบ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายสำคัญเพื่อตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันและทัดเทียมนานาประเทศ ประเด็นที่ 6 ด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพเทียบเคียงมาตรฐานสากล เพื่อเข้าสู่รูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษา ประเด็นที่ 7 ด้านความร่วมมือและการบริการวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศด้านวิชาชีพ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการด้านกำลังคนของสถานประกอบการ ประเด็นที่ 8 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก สถานศึกษาจะต้องมีการจัดสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก พอเพียง ใช้การได้ดี นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน

สำหรับการตรวจสอบรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Group Meeting) จำนวน 12 คน การประเมินรูปแบบ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันถึงด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) ด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และด้านความถูกต้องแม่นยำ (Accuracy Standards) ของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาเพื่อเข้าสู่มาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้องแม่นยำ มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมาคือ ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านความเป็นไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนควรคำนึงรูปแบบดังกล่าวไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยนำข้อมูลจากผลวิจัยไปวางแผนการบริหารเพื่อพัฒนาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

1.2 ด้านผู้เรียน ควรนำผลการวิจัยไปดำเนินการ เสริมสร้างความสามารถของผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ มีคุณธรรมและจริยธรรม แก่ผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีศักยภาพเต็มขีดความสามารถ ส่งเสริมให้มีความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก

1.3 ด้านครู ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนาครู จัดระบบการศึกษา และฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

1.4 ด้านผู้บริหาร ควรส่งเสริมให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพ เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการระดมความคิด เพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและดูแลปกป้องผลประโยชน์ของนักเรียน ครู และสถานศึกษาตามหลักธรรมมาภิบาล

1.5 ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียนนำทักษะ ความรู้ความสามารถด้านประชาสัมพันธ์มาใช้ในการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษา นอกจากนี้ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูมีผลงาน นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์และงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์หรือได้รับรางวัลระดับประเทศหรือระดับนานาชาติ และสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการวิจัยสิ่งประดิษฐ์และนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนา สถานศึกษาและชุมชนสังคม นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการก็มีความสำคัญ เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว ถูกต้อง และแม่นยำ ที่สำคัญคือการใช้บุคลากรทุกระดับปฏิบัติงานแบบสนับสนุนงานซึ่งกันและกัน และมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี

1.6 ด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาควรจัดให้มีหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนภาคภาษาอังกฤษ (EP) และมีการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ มีเนื้อหาหลักสูตรที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เช่น เศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาคุณธรรม สิ่งแวดล้อม ปลอดภัยชุมชนและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ และร่วมมือกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการหรือหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการอาชีวศึกษา

1.7 ด้านการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาควรมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เอื้อต่อผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนมีทักษะในการปฏิบัติงานทั่วไป และทักษะการปฏิบัติทางอาชีพ ต้องเน้นทั้งทักษะด้านความรู้ และความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติ

1.8 ด้านความร่วมมือและการบริการวิชาชีพ สถานศึกษาควรมีความร่วมมือ (MOU) ทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดการอาชีวศึกษาร่วมกัน และสถานศึกษามีผู้เชี่ยวชาญในสถานประกอบการหรือ บุคลากรภายนอกมาเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวิชาการ และส่งบุคลากรฝึกงาน สถานศึกษาควรตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการผลิตและพัฒนา กำลังคนของประเทศให้มีคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอ โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้มีการสนับสนุนการผลิตและพัฒนา กำลังคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคการผลิตและบริการและเร่งผลิตกำลังคนระดับอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อสนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของประเทศในสาขาต่าง ๆ ด้วยความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการ สถาบันการศึกษาและสถาบันเฉพาะทางตลอดจนให้มีการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพมาตรฐานสากล ที่เกี่ยวกับการผลิตและพัฒนา กำลังคน

1.9 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ควรเป็นสถานที่เรียนรู้ High-Tech และมีบรรยากาศที่ดี น่าเรียนรู้ ในลักษณะของความทันสมัย (Modernize) เป็นสถานศึกษาที่จัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ บรรยากาศสะอาด ร่มรื่น สวยงามที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ สถานศึกษามีความเหมาะสมของระบบความปลอดภัย (ไฟฟ้าลัดวงจร อัคคีภัย โจรภัย ฯลฯ)

1.10 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรนำผลการวิจัย รูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 8 ด้านไปกำหนดรูปแบบ เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานสากล เป็นการพัฒนาหน่วยงาน องค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สถานศึกษา ควรมีการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งจากรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษาในครั้งนี้ โดยวิจัยในระดับสถานศึกษา ระดับอาชีวศึกษาจังหวัด ระดับอาชีวศึกษาภาค เพื่อพัฒนาองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษามาตรฐานสากลของสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาต่าง ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ดิฐารัตน์ ลิขรวงกุล. (2553). ความรู้ความเข้าใจของบุคลากรในการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากลกับการเตรียมการและแสวงหาผู้ร่วมพัฒนา. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- ดิเรก วรรณเศียร. (2554). *การจัดการศึกษาโรงเรียนมาตรฐานสากล.* กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยสวนดุสิต.
- ประมวญจิตต์ พันธุ์เสื่อทองและสมลักษณ์ พรหมมีเนตร. (2558). การบริหารงานวิชาการสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล ของโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 . *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* , 9(พิเศษ), 200-209 .
- พรชประเวศ สัตตบุษย์วรกุล และสิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา. (2557). การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจและชีวิตจริงเพื่อระบุปัญหาและการแก้ไขการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนมาตรฐานสากล. *OJED วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 9(2), 612-624.
- วชิพร แก้วหล้า, จินตนา จันทรเจริญและวีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์. (2558). การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37. *Veridian E-Journal*, 8(1), 1099-1107.
- วิสัยพรรณ เสรีวัฒน์. (2555). การประเมินเชิงระบบโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School). ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- ศศิพร รินทะ. (2553). การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล : กรณีศึกษาโรงเรียนเมืองคง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555-2559.* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561).* กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2552). *ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ 2552.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2558). *การส่งเสริมการศึกษาเอกชน*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุขสวัสดิ์ บุญศรี. (2555). การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมาตรฐานสากลในโรงเรียนขลุงรัชดาภิเษก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

Martin Canoy. (1992). *Globalization and education reform: what planners need to know*. Paris: UNESCO.

McKinsey & Company. (2007). *How the world's best-performing school systems come out on top*. New York: Author.

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1*
THE STRATEGY FOR EFFECTIVE ACADEMIC ADMINISTRATION OF
SCHOOLS UNDER BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 1

สมบุญ เทพศรัทธา

Somboon Thepsattha

รัชนิวรรณ อนุตระกูลชัย

Ratchaniwan Anutragulchai

สุรัช อนุตระกูลชัย

Surachai Anutragulchai

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

E-mail: thepsattha1975@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารงานวิชาการและ 2) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียน จำนวน 133 โรง ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนรวมทั้งสิ้น 266 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

* Received 22 May 2019; Revised 20 October 2019; Accepted 24 October 2019

2. กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มี 6 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มศักยภาพด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 3 มาตรการ 6 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 2 ปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 มาตรการ 5 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย 4 มาตรการ 5 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 มาตรการ 5 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 มาตรการ 3 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาแนวใหม่ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 มาตรการ 4 ตัวชี้วัด

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหารงานวิชาการ, ประสิทธิภาพ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current and desirable conditions in the academic administration and 2) to recommend the strategy for effective academic administration of schools under Buriram Primary Educational Service Area Office 1. The sample used in this study consisted of 266 school administrators and teachers in 133 schools. The tools used in the study consisted of an interview and questionnaire. The collected data were analyzed by means of using frequency, percentage, mean, standard deviation and PNI_{Modified} index.

The results showed that:

1. The overall state of current conditions in the effective academic administration was at a moderate level with the 3 aspects of educational supervision, educational measurement and evaluation and curriculum and the management of curriculum showed the highest mean scores, while the overall state of desirable conditions in the effective academic administration was at the high level, and the 3 aspects that show a highest mean score included the research study for the development of educational quality, educational quality assurance and curriculum and curriculum management.

2. There are 6 strategies for effective academic administration of schools under Buriram Primary Educational Service Area Office 1, i.e. the first strategy for increasing research potential to develop the educational quality which consisted of 3 measures and 6 indicators; the second strategy for adjusting the paradigm of

learning management which consisted of 4 measures and 5 indicators; the third strategy for developing curriculums to be in line with changes which consisted of 4 measures and 5 indicators; the fourth strategy for developing measurement and evaluation of learning outcome which consisted of 4 measures and 5 indicators; the fifth strategy for developing qualified internal quality assurance system which consisted of 3 measures and 3 indicators, the sixth strategy for developing a new and effective educational supervision process which consisted of 4 measures and 4 indicators.

Keywords: Strategy, Academic Administration, Effectiveness

บทนำ

การจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข การจัดการศึกษายังมุ่งเน้นให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาให้ตอบสนองกับความต้องการของท้องถิ่น และเพื่อรองรับการกระจายอำนาจการบริหารจากกระทรวงศึกษาธิการและให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาควบคู่ไปกับการบริหารจัดการ ขณะเดียวกันการพัฒนาด้านคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในการศึกษาเพื่อก้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ต้องคำนึงถึงในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษานั้นไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับใด หรือการศึกษาในที่ไหนใด ต่างมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาอยู่ที่ “ผู้เรียน” เป็นสำคัญ นั่นคือ จะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างน้อยใน 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา (cognitive) ด้านทักษะความสามารถ (psychomotor) และด้านความรู้สึกรักคิด (affective) (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2538) และในปี 2552-2561 ได้มีการประกาศการปฏิรูปการศึกษารอบสองหรือที่เรียกว่าการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกำหนดเป้าหมายภายในปี 2561ให้มีการปฏิรูปการศึกษา และการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ได้แก่ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคน สร้างโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา

ในปัจจุบันพบว่า การจัดการศึกษาของประเทศไทยกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา คุณภาพผู้เรียน ด้านครูคุณภาพและบุคลากร

ทางการศึกษา ในการประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับนานาชาติ PISA 2015 มีข้อมูลที่ชี้ชัดว่าการศึกษาของประเทศไทยมีคุณภาพต่ำกว่าหลายประเทศในแถบเอเชีย ผลการประเมินโดยภาพรวมทั้งสามด้านกลับมีคะแนนลดลง เมื่อเทียบกับ PISA 2012 โดยการอ่านเป็นด้านที่มีคะแนนลดลงมากที่สุดนอกจากนี้ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2560 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 36.16 ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ 39.79 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 29.61 ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศ 34.33 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ทำให้มีความจำเป็นในการศึกษา กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ให้สอดคล้องกับยุคการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปและเกิดประสิทธิผลเนื่องจากงานวิชาการของโรงเรียนเป็นหัวใจสำคัญซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษายั่งยืนและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนางานวิชาการเป็นลำดับแรก ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ จึงมุ่งทำการศึกษาวิจัยข้อมูลเชิงประจักษ์ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เพื่อศึกษาข้อมูลและนำเสนอเป็นกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1
2. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ครั้งนี้ เป็นระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 จากการทบทวนเอกสาร (Document study) แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาโดยเลือกแบบเจาะจงจากสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลจำนวน 3 คนจาก 3 โรงเรียน ซึ่งเลือกจากโรงเรียนขนาดใหญ่ 1 โรงเรียน ขนาดกลาง 1 โรงเรียน และขนาดเล็ก 1 โรงเรียน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามประเด็นองค์ประกอบหลัก จากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากนักวิชาการ นักการศึกษา เกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักและตัวชี้วัดการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนจำนวน 266 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1, 2559)

ระยะที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การหาคำดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 และจัดลำดับความสำคัญของคำดัชนีจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์เมตริกซ์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ขั้นที่ 3 การยกร่างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบยืนยันกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้ 1) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีวิทยฐานะระดับผู้อำนวยการโรงเรียนเชี่ยวชาญ 2) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งมีการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศ (Best Practice) 3) เป็น

ผู้อำนวยการสถานศึกษายอดเยี่ยมระดับประถมศึกษาการประกวดรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) 4) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทาน 5) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก และ 6) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการศึกษา

ขั้นที่ 5 การประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เพื่อประเมินความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility)

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการตามระยะของขั้นตอนการวิจัย ซึ่งได้ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อขออนุญาตทางสถานศึกษาเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการนิเทศการศึกษา รองลงมา ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รองลงมา ได้แก่ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรด้านการนิเทศการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนและ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

2. ความต้องการจำเป็น ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ในภาพรวม เท่ากับ 0.37 ด้านที่มี สูงสุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา, ด้านการจัดการเรียนการสอน, ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร, ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา, ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และ ด้านการนิเทศการศึกษาเท่ากับ 0.48, 0.39, 0.37, 0.36, 0.35, 0.32

3. กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มี 6 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มศักยภาพด้าน

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 3 มาตรการ 6 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 2 ปรับกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 มาตรการ 5 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย 4 มาตรการ 5 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ประกอบด้วย 4 มาตรการ 5 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 มาตรการ 3 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาแนวใหม่ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 มาตรการ 4 ตัวชี้วัด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่องกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปราย ดังนี้

1. กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มศักยภาพด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีมาตรการ 3 มาตรการ 6 ตัวชี้วัด จากผลการประเมินกลยุทธ์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความมีประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$ S.D = 0.51) ทั้งนี้เป็นเพราะการวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้จากปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการศึกษาของยุพา เวียงมกล อัดโดดตรได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า กลยุทธ์การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ประการหนึ่งที่สำคัญ คือ กลยุทธ์พลิกโฉมการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยกลยุทธ์รองที่สำคัญ คือ กลยุทธ์เสริมสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งของการวิจัยเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะการมีเครือข่ายทางด้านการวิจัยจะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่กว้างขวางในวงวิชาการ พัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ในขณะที่ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา การผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่เป็นปัจจัยเอื้อโดยมีกลวิธีคือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เน้นให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถทำวิจัยในแต่ละขั้นตอนได้ (ยุพา เวียงมกล อัดโดดตร, 2554)

2. กลยุทธ์ที่ 2 ปรับกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้มีมาตรการ 4 มาตรการ 5 ตัวชี้วัด จากผลการประเมินกลยุทธ์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความมีประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$ S.D = 0.49) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันต้องอาศัยเทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างหลากหลายมาช่วยพัฒนาระบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้มีความทันสมัย น่าสนใจ ตลอดจนต้องใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก

ห้องเรียนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดหาหรือจัดให้มีเพียงพอและทั่วถึง รวมทั้งพัฒนาครูให้มีความสามารถในการผลิตและการใช้เทคโนโลยีและยังเป็นการวางแผนการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในอนาคตได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุนีย์ ชัยสุขสังข์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารวิชาการเพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 พบว่า กลยุทธ์การบริหารวิชาการเพื่อเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนเอกชนทางเลือกที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ 1) ปฏิรูปการประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 2) ยกระดับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนในศตวรรษที่ 21 3) สร้างความเป็นเลิศด้านการพัฒนาทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาครูให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 4) ปรับกระบวนการทศน์ด้านการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และ 5) ปรับกระบวนการทศน์ด้านการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (สุนีย์ ชัยสุขสังข์, 2558) และสอดคล้องกับการศึกษาของพูนภัทรา พูลผล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก มีโครงสร้างองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการบริหารงานวิชาการ 5 ด้าน คือ 1) หลักสูตรที่เน้นการบูรณาการเนื้อหาการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เชื่อมโยงมิติความสัมพันธ์ภายในตัวตนสู่สังคมรอบตัวและขยายขอบเขตออกไปไกลตัว เป็นการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของผู้เรียน 2) การจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยวิธีเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติแบบสืบสวนร่วมมือ (Collaborative Inquiry) ร่วมกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สลับกับสะท้อนอย่างลึกซึ้งร่วมกัน เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติผ่านการคิดอย่างใคร่ครวญและเรียนรู้ผ่านการเชื่อมโยงเพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏ 3) การนิเทศการเรียนการสอนปฏิบัติทำเป็นกระบวนการตรวจสอบภายในโรงเรียน โดยผู้บริหารและเพื่อนครูอย่างสม่ำเสมอโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนนักเรียนเป็นรายบุคคล 4) การวัดและประเมินผล เน้นการวัดผู้เรียนเชิงคุณภาพในประเด็นของความสามารถ ความดีงาม (คุณธรรมจริยธรรม) ด้วยรูปแบบการบรรยายพัฒนาการของผู้เรียน สิ่งที่ต้องปรับปรุงและการเตรียมตัวเพื่อการเรียนรู้ในอนาคต และ 5) การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างรู้เท่าทันด้วยการใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการค้นคว้าข้อมูล IT ช่วยในการสร้างสรรค์ผลงานและจัดระบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบรายบุคคล (พูนภัทรา พูลผล, 2554)

3. กลยุทธ์ที่ 3 ปรับกระบวนการทศน์ด้านการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงมีมาตรการ 4 มาตรการ 5 ตัวชี้วัด จากผลการประเมินกลยุทธ์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$ S.D = 0.52) ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตร

เป็นเสมือนเข็มทิศที่จะชี้ทิศทางการจัดการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ หากสถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาศักยภาพหลักสูตรโดยการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม ซึ่งถือเป็นแนวทางแห่งความสำเร็จแรกที่จะนำไปสู่การพัฒนางานวิชาการในสถานศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ พัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของต้นตงสุคนธ์ สนิธพานนท์ ได้กล่าวถึงสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพเยาวชนตามระบบการศึกษา 4.0 ว่า หลักสูตรสถานศึกษาต้องมีความเป็นสากลมากขึ้น นอกจากหลักสูตรสถานศึกษามีความสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดของหลักสูตรระดับชาติ ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดในหลักสูตร เนื่องจากปัจจุบันนี้รัฐบาลมีนโยบายไปสู่ Thailand 4.0 เน้นขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เน้นการพัฒนาเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และการเน้นภาคบริการมากขึ้น ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา มีรายวิชาใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและก้าวทันสังคมไทย 4.0 (สุคนธ์ สนิธพานนท์, 2560)

4. กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาระบบนิเทศการวัดและประเมินผลมีมาตรการ 3 มาตรการ 3 ตัวชี้วัด จากผลการประเมินกลยุทธ์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.37 S.D = 0.49) ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การดำเนินการจัดการเรียนการสอนทุกระดับหรือประเภทใดก็ตาม จำเป็นต้องมีการวัดและประเมินผลเพื่อเป็นการตรวจสอบความสำเร็จของการทำงานนั้น ๆ และมีโอกาสความเป็นไปได้สูงมากที่จะนำผลข้อมูลด้านการวัดและประเมินผลเพื่อการวางแผนการปรับปรุง พัฒนา และดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น ทุกประเภทของการจัดการศึกษา และเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของยุพา เวียงมกล อัดโดตตร ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมี 4 กลยุทธ์หลัก 1) พลิกโฉมการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 3 กลยุทธ์ 2) วัดผลประเมินผลการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 2 กลยุทธ์ 3) ปรับการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 3 กลยุทธ์ และ 4) เปลี่ยนกระบวนการพัฒนาศักยภาพเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 3 กลยุทธ์ (ยุพา เวียงมกล อัดโดตตร, 2554)

5. กลยุทธ์ที่ 5 สร้างความเป็นเลิศด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จากผลการประเมินกลยุทธ์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความมีประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.38, S.D = 0.53) ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวมซึ่งผลการ

ประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาจำเป็นต้องใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนเตรียมความพร้อมทั้งต้นสังกัดใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดมีระบบการประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของอศรายุทธ ศรีใจอินทร์ ได้ทำการวิจัย เรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กแบบรวมเรียน ซึ่ง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กแบบรวมเรียน มี 7 ด้าน 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มี 1 กลยุทธ์ 2) ด้านพัฒนากระบวนการเรียนการสอน มี 7 กลยุทธ์ 3) ด้านพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา มี 2 กลยุทธ์ 4) ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา มี 10 กลยุทธ์ 5) ด้านการส่งเสริมองค์กรเอกชน ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ มี 2 กลยุทธ์ 6) ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน มี 2 กลยุทธ์ และ 7) ด้านอื่น ๆ ที่สนับสนุนการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนการสอนแบบรวมเรียน มี 8 กลยุทธ์ (อศรายุทธ ศรีใจอินทร์, 2552)

6. กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบทศการนิเทศการศึกษา จากผลการประเมินกลยุทธ์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความมีประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$ S.D = 0.60) ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการช่วยเหลือแนะนำครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่สำคัญของการนิเทศการศึกษาปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะสังคมเราได้ก้าวเข้าสู่สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การศึกษาเปลี่ยนเป็นการศึกษา 4.0 ดังนั้น การนิเทศการศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อวิชาชีพครู เพราะครูผู้สอนจะสอนให้เด็กได้ดีครูจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ ซึ่งได้จากที่ตนเองได้ศึกษาและพัฒนาตนเองและจากการได้รับคำแนะนำ การนิเทศการศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเสาวภา นิสกโกมล ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาพลเมืองคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า กรอบแนวคิดการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การนิเทศการสอน การพัฒนาและการใช้สื่อเทคโนโลยี การวัดและประเมินผลและมีกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาพลเมืองคุณภาพประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาพลเมืองคุณภาพ 2) พัฒนาหลักสูตรพลเมืองคุณภาพ 3) นิเทศการสอนพัฒนาพลเมืองคุณภาพ 4) พัฒนาการจัดการเรียนการสอนพลเมืองคุณภาพ 5) วัดและประเมินผลพัฒนาพลเมืองคุณภาพ (เสาวภา นิสกโกมล, 2558)

สรุป

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ในครั้งนี้ ได้องค์ความรู้ คือ กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มศักยภาพด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลยุทธ์ที่ 2 ปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้อายุที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพกลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีคุณภาพกลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาแนวใหม่ที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัย กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 กลยุทธ์ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งถือเป็นความสำคัญจำเป็นในระดับสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรสนับสนุนให้ดำเนินการในด้านนี้เป็นลำดับ แรก ๆ ของการพัฒนางานวิชาการในโรงเรียน เช่น สนับสนุนและส่งเสริมให้ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาศึกษาปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนมาแก้ปัญหาอย่างเป็นกระบวนการโดยการวิจัยเป็นฐานเพื่อประเมินผลความสำเร็จของหลักสูตรและคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับ ดูแล การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด ควรเร่งพัฒนาการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ควบคู่กันไปโดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาในอนาคต

1.2 กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เป็นกลยุทธ์ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยตามบริบทเฉพาะพื้นที่ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เท่านั้น ก่อนที่จะนำกลยุทธ์ไปใช้ควรมีการปรับใช้ตามบริบทของแต่ละโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่อื่น เพื่อให้สอดคล้องและเกิดประโยชน์ ต่อปัจจัยคุณภาพการบริหารงานวิชาการสูงสุด

1.3 การนำกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนไปใช้ จำเป็นต้องให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักรู้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา

และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการยุคการศึกษา 4.0 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ ได้กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน จำนวน 6 กลยุทธ์ 22 มาตรการ 27 ตัวชี้วัด ดังนั้น เพื่อให้การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน ได้มีการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลนั้น ควรมีการพัฒนาแบบการวิจัยเพื่อประเมินความสำเร็จของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เป็นลำดับต่อไป

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานอื่น เช่น โรงเรียนคุณภาพประจำอำเภอ โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล หรือ สถานศึกษาเอกชน

2.3 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลซึ่งกำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ซึ่งสภาพและบริบทมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม ภูมิประเทศ จึงควรมีการวิจัยในสถานศึกษาสังกัดอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ศุภสกลลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3)*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- พูนภัทธา พูลผล. (2554). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก. ใน *ดุชนิพนธ์ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุพา เวียงมกล อัดโดดดร. (2554). กลยุทธ์การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน *ดุชนิพนธ์ ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2538). แนวคิดการพัฒนางานวิชาการในโรงเรียน. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 18(2), 89-97.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1. (2559). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2559. บุรีรัมย์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2560). *ครูยุคใหม่กับการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษา 4.0*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพรินต์.
- สุนีย์ ชัยสุขสังข์. (2558). กลยุทธ์การบริหารวิชาการเพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนทางเลือก. ใน *ดุชนิพนธ์ ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวภา นิสมโกมล. (2558). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาพลเมืองคุณภาพ. ใน *ดุชนิพนธ์ ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัครายุทธ ศรีใจอินทร์. (2552). การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กแบบรวมเรียน. ใน *ดุชนิพนธ์ ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3*

BUDDHIST INTEGRATIVE STRATEGY FOR COMPETENCY DEVELOPMENT OF GOVERNMENT TEACHERS UNDER KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

หวิณ จำปานิน

Whin Champanin

พระมหาดาวสยาม วชิรปณโญ

Phramaha Daosayam Vajirapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-Mail: whinchampanin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสมรรถนะข้าราชการครู (2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะครู (3) เพื่อเสนอกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ ทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ในเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน และในเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู จำนวน 223 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาสมรรถนะครูมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของภารกิจหลัก คือ การเรียนการสอน และการกิจเสริม คือ ธุรการ การเงิน พัสดุ วิชาการ งานทั่วไป และสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โครงสร้าง และระบบการบริหารจัดการ จึงทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาตนเอง
2. ผู้วิจัยได้บูรณาการ กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะครูให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรสิกขา และหลักอิทธิบาทธรรม
3. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการพัฒนาตนเองที่ใช้กระบวนการตามหลักไตรสิกขา และอิทธิบาท 4 ด้านคือ พบว่า การรักษาระเบียบวินัย การแต่งกาย มีมนุษยสัมพันธ์

* Received 1 July 2019; Revised 20 October 2019; Accepted 24 October 2019

พุดจาไฟเราะ ด้านสมาธิ พบว่า มีความตั้งใจและตระหนักในภาระหน้าที่ มีสติ ตระหนักในหน้าที่ ด้านปัญญา พบว่า การสร้างองค์ความรู้และถ่ายทอดความรู้ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ด้านฉันทะ พบว่า ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ พอใจในการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านวิริยะ พบว่า ความมุ่งมั่นแสวงหาความรู้และเสียสละต่อผู้รับบริการ มีความรับผิดชอบ ด้านจิตตะ พบว่า ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้รับบริการ ตระหนักถึงภาระหน้าที่รับผิดชอบ และด้านวิมังสา พบว่า การรวบรวม สังเคราะห์ใช้สติไตร่ตรองข้อมูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนางาน

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การพัฒนาสมรรถนะครู, พุทธบูรณาการ

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the general conditions of government teachers' competency; 2) to study the Buddhist dhammas to promote the teachers' competency; 3) to present the Buddhist integrative strategy of the government teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 3. This study was carried out by using the mixed research methodologies including both quantitative and qualitative methods. In regards to the qualitative research, the study of relevant documents and interview of the key informants including 30 of monks, deputy directors of the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 3, educational administrators and educational supervisors were conducted. In relations to the quantitative research, the data were collected from the samples as 223 teachers in the schools under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 3.

The research results were as follows:

1. There were two problems and obstacles of teacher competency development in the areas of primary missions: learning and teaching, and additional tasks such as administration, finance, supplies, general affairs, and social, cultural natural environment changes, structure and management systems.
2. The researcher has integrated the process to enhance the teachers' competency to perform the quality work based on Buddhist principles: the Threefold Training and the Path of Accomplishment
3. There were the indicators of the teachers' competency development strategies in self-development; namely, for the aspect of research, cultivating

love in seeking knowledge and self-learning, using technology at work, meeting or seminar, a study visit; for the aspect of collecting, analyzing and synthesizing, the promotion of personnel participation to create innovation and development of the body of knowledge, thinking outside the box, creative thought, project creation and evaluation for the continuous development; for the aspect of knowledge exchange, knowledge exchange, network creation to work together in various domains, determination of co-targets, generosity, creation of the example leader, inspiration creation to support the generosity and knowledge exchange.

Keywords: Strategy, Teachers' Competency Development, Buddhist Integration

บทนำ

โลกยุคปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของโลกเข้าด้วยกัน กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อการจัดการศึกษา และวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ประเทศไทยจะยังคงประสบภาวะแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ อาทิ กระแสการเปิดเศรษฐกิจเสรี ความท้าทายของเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง ประกอบกับสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในปัจจุบันที่ยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ปัญหาผลิตภาพการผลิต ความสามารถในการแข่งขัน คุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น ทำให้การพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงจำเป็นต้องยึดกรอบแนวคิดและหลักการในการวางแผนที่สำคัญ คือ (1) การน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (3) การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ และ (4) การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักงานกฤษฎีกา, 2558)

การพัฒนาศักยภาพคนในทุกช่วงวัยให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศโดยช่วงวัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดให้มีพัฒนาการที่สมวัยในทุกด้าน วัยเรียน วัยรุ่นให้มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ภายใต้บริบทสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม วัยแรงงานให้มีการพัฒนาระดับสมรรถนะฝีมือแรงงานเพื่อสร้างผลิตภาพเพิ่มให้กับประเทศ วัยผู้สูงอายุให้มีการทำงานที่เหมาะสมตามศักยภาพ และประสบการณ์ มีรายได้ในการดำรงชีวิต มีการสร้างเสริมและฟื้นฟูสุขภาพเพื่อป้องกันหรือชะลอความทุพพลภาพ และโรคเรื้อรังต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิด

ภาระแก่ปัจเจกบุคคลครอบครัว และระบบบริการสุขภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, 2554)

การพัฒนาสมรรถนะของบุคคลหรือของมนุษย์ทั่วไปย่อมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อโลกในยุคปัจจุบันยิ่งภายใต้การแข่งขันที่สูงและรุนแรงไปด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย หากองค์กร หรือหน่วยงานใดไม่ได้เตรียมความพร้อมเพื่อการรองรับในการพัฒนาคน หรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรย่อมเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันไปโดยปริยาย นอกจากนี้ การพัฒนาสมรรถนะในการทำงานยังสามารถจะเป็นเครื่องมือบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารทุกระดับสามารถนำมาใช้ในการสรรหา รักษา และพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถและบุคลิกลักษณะเฉพาะตรงตามที่ ตำแหน่งกำหนด เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ตามผลตามที่คาดหวังไว้ สมรรถนะในการทำงาน หมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ของบุคคลที่จำเป็นต้องมี เพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ประสบผลสำเร็จตามที่ กำหนดไว้อย่างน้อย 3 ประการใหญ่ ๆ ได้แก่ (1) ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่ จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ ถ้าไม่มีความรู้พนักงานก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่าง ถูกต้อง ความรู้นี้มักจะได้จากการศึกษาอบรมสั่งสอน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้มีความรู้ในด้านนั้น ๆ (2) ทักษะ (Skills) หมายถึง ทักษะ ความสามารถเฉพาะที่จำเป็นในการ ปฏิบัติหน้าที่ ถ้าไม่มีทักษะแล้ว ก็ยากที่จะทำให้พนักงานทำงานให้มีผลงานออกมาดีและตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ทักษะนี้มักจะได้มาจากการฝึกฝน หรือกระทำซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง จน ทำให้เกิดความชำนาญในสิ่งนั้น (3) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Attribute) หมายถึง คุณลักษณะ ความคิดทัศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจและความต้องการส่วนตัวของบุคคล คุณลักษณะเป็นสิ่งที่ติดตัวและเปลี่ยนแปลงได้ไม่ถาวรนักคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับหน้าที่ มักจะก่อให้เกิดปัญหาในการทำงานและทำให้งานไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, 2554)

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) นั้นมี วิสัยทัศน์ ให้ “คนไทย ได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป้าหมายภายในปี 2561” มีการปฏิรูปการศึกษาและการ เรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นประเด็นหลัก 3 ประการ คือ

1. คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย โอกาสทางการ ศึกษาและเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและ เนื้อหา พัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่งดี และมีใจรักที่จะมาเป็น ข้าราชการครูได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

2. เพิ่มโอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชน ทุกคนทุกเพศ ทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษา โดยเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกกระบวนการศึกษาด้วย

ส่วนกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีการปฏิรูปการศึกษาและเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ได้แก่ (1) พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (2) พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู (3) พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สำหรับการศึกษาและเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย (4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล (อภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์, 2559)

จากวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อวัฒนธรรมการเรียนการสอนให้เปลี่ยนไป เช่นเดียวกัน ผู้เรียนยุคใหม่ไม่ชอบเรียนในห้องเรียน ไม่ชอบวิธีการเรียนแบบเดิม ๆ ไม่ชอบนั่งฟังครูสอนเพียงอย่างเดียว เพราะผู้เรียนคิดว่าตนเองสามารถค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ได้เพียงแค่อินเทอร์เน็ตก็ได้รับความรู้มากมาย แต่การได้มาซึ่งข้อมูลเหล่านั้นจำเป็นอย่างไรที่ผู้เรียนต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์ว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อตนเองอย่างแท้จริง มิใช่ค้นหาและทำการคัดลอกมาใช้ทันที แต่จากเสียงสะท้อนมากมายจากครูผู้สอน พบว่า ผู้เรียนใช้วิธีการค้นหาและคัดลอกงาน หรือข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตมาจัดทำรายงานส่ง ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการเรียนรู้ เป็นต้น จากการเปลี่ยนแปลงและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดมาจากความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการสื่อสารทำให้นักการศึกษาหันมาให้ความสนใจและได้มีการกำหนดทักษะของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร

การจะพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพหรือมีทักษะทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้น (สุไม บิลไบ, 2558) ครู คือผู้ที่สำคัญยิ่งที่จะช่วยสนับสนุน ส่งเสริม อำนวยความสะดวก คอยชี้แนะแนวทาง คอยเป็นที่ปรึกษา ผลักดันและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ จนกระทั่งสามารถแสดงศักยภาพต่าง ๆ ออกมาได้อย่างครบถ้วน และครูผู้สอนที่ดีต้องมีลักษณะและมีสมรรถนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสามารถนำความรู้ ทักษะ และเจตคติของตนเองมาพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีทักษะ และมีเจตคติที่ดี ที่พร้อมจะออกไปประกอบอาชีพ และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้ในที่สุด

ภาพรวมและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลจริงแก้ปัญหาใหญ่ คือการปฏิรูปครู อาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความเป็นนักวิชาการและผู้นำเพิ่มขึ้น ปฏิรูปการ

พัฒนาการคัดเลือกและให้ผลตอบแทนผู้บริหารสถาบันและครู อาจารย์ ที่มีความรู้ความสามารถ ในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้ทักษะแบบคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ประยุกต์ใช้เป็น สามารถแก้ปัญหา เรียนรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง มีความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ ที่มีขีดความสามารถแข่งขันกับคนอื่น ๆ และประเทศอื่น ๆ ได้เพิ่มขึ้น ปฏิรูปโรงเรียนสามหมื่นกว่าแห่งทั่วประเทศให้มีคุณภาพสูงขึ้น ใกล้เคียงกับโรงเรียนชั้นนำที่มีชื่อเสียง ประชาชนเข้าใจเรื่องความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาต้องพยายามทำให้ทั้งชนชั้นนำและประชาชนทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจ ความจำเป็นของการปฏิรูประบบการจัดการศึกษาที่ต้องก้าวข้ามระบบราชการแบบรวมศูนย์ อำนาจนิยมขาดการตรวจสอบจากภาคประชาชน เป็นการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาที่มีภาคีหลายฝ่ายเข้ามาร่วมรับผิดชอบอย่างเป็นประชาธิปไตย และสนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศได้เพิ่มขึ้น (วิทยากร เชียงกูล, 2559)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มีความตื่นตัวและเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ถือได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทยให้ทัดเทียมนานาชาติ โดยการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการได้แก่ หลักไตรสิกขา และหลักอิทธิบาท 4 เป็นการปฏิบัติที่เกี่ยวกับระบบปัญญา มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางหรือเครื่องมือที่จะพัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามหลักพุทธธรรมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จึงเป็นแนวทางสำหรับนำไปบริหารเพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานในหน้าที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสมรรถนะครูของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3
3. เพื่อเสนอกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และวิธีวิจัยเชิง

ปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีขั้นตอนโดยรวมในการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พระภิกษุ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์) จำนวน รวมทั้งหมด 30 รูป/คน

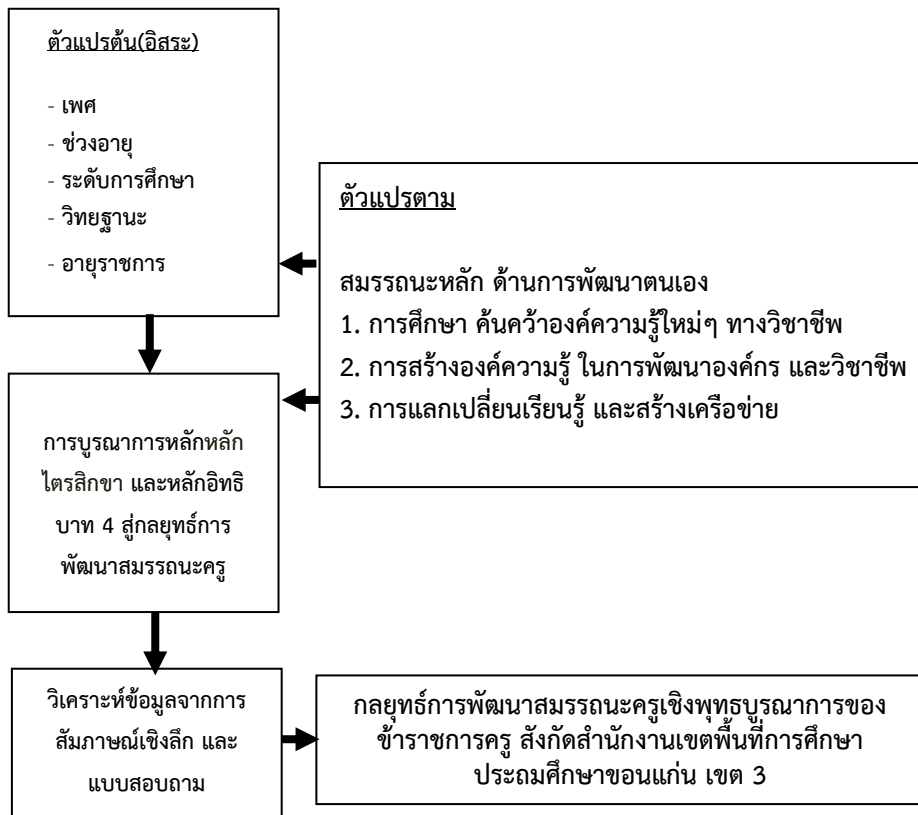
ขั้นที่ 3 สังเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 และเสนอผลการวิจัยต่อไป

ขั้นที่ 4 นำเนื้อหาสรุปแบบจากการสัมภาษณ์มาสร้างเป็นแบบสอบถามการวิจัย เพื่อตรวจสอบรูปแบบโดยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จำนวน 223 คน

ขั้นที่ 5 เสนอ “กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3”

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของสมรรถนะครูด้านการพัฒนาตนเอง ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

สภาพทั่วไปในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการพัฒนาตนเอง ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 พบว่า ภาระงานที่รับผิดชอบ นอกจากการเรียนการสอนจำนวนมาก คุณภาพครู ครูประกอบอาชีพเสริม ครูมีเวลาพักผ่อนน้อยทำให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการ จุดแข็งที่มีอยู่คือ ครูรุ่นหลังหาความรู้ใหม่ๆ และนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการเรียนการสอนให้เด็กเกิดความสุขใจที่จะเรียนอย่างมีความสุข เป็นที่ปรึกษาที่ใกล้ชิดของเด็กนักเรียน ในโรงเรียน มีศักดิ์ศรีความเป็นครู ครูมีความขยัน อดทน พุ่มเท และเสียสละ เป็นพื้นฐาน และมีบุคลิกภาพดี ทั้งการแต่งกาย การวางตัว การพูดจา ในส่วนของอุปสรรค คือ สภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เนื่องด้วยสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โครงสร้าง และ

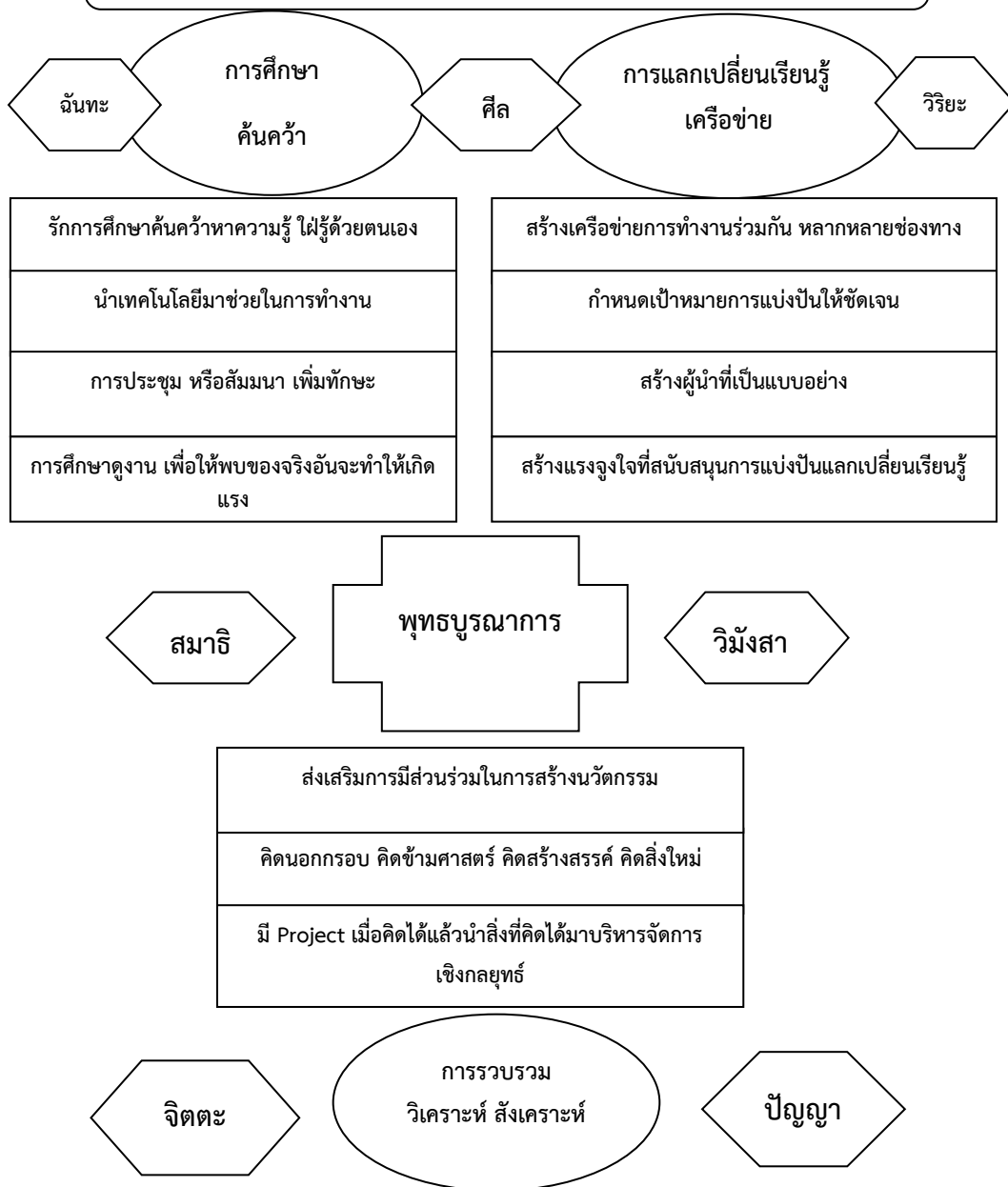
ระบบการบริหารจัดการ อาทิ นโยบาย ต่าง ๆ ของกระทรวง ที่เปลี่ยนแปลง กลยุทธ์การพัฒนา
สมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ให้เป็นผู้มีคุณภาพ ที่สำคัญที่สุดก็ คือ การปลูกฝังให้ครูเป็น
พลเมืองดี มีคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพ เพื่อก่อให้เกิดความสุข มีประสิทธิภาพในการ
ปฏิบัติงานในหน้าที่

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

สำหรับหลักพุทธธรรมที่ผู้วิจัยได้บูรณาการซึ่งอยู่ในรูปของกระบวนการเสริมสร้าง
สมรรถนะครูให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น
ได้แก่ ไตรสิกขา หมายถึง ข้อปฏิบัติ 3 ชั้น คือ ชั้นศีล ชั้นสมาธิ และชั้นปัญญา และหลักอิทธิ
บาทธรรม คือ องค์ธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

เป้าหมายการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการพัฒนาตนเอง

อภิปรายผล

สภาพทั่วไปในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการพัฒนาตนเอง ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า ระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้ง่าย และการรับรู้ข้อมูลอย่างไววิจารณ์ญาณ ภาระงานที่รับผิดชอบนอกจากการเรียนการสอนจำนวนมาก อาทิ งานการเงิน งานการพัสดุ งานธุรการของโรงเรียน และโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้มอบหมาย ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ครูมีปัญหาในการแบ่งเวลา ต้องทิ้งห้องเรียนเพื่อทำงานเหล่านี้ ปัญหาหนี้สินครู เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญ และเกิดมานานแล้ว มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะครู ทำให้คุณภาพการศึกษาของไทยตกต่ำ คุณภาพครู ที่สำคัญ ได้แก่ ขาดความรู้ ความสามารถ ทักษะการสอนที่เพียงพอ ครูยังคงใช้วิธีสอนเดิม ๆ เช่น การท่องจำมากเกินไป ครูประกอบอาชีพเสริมไม่มีเวลาสอนเต็มที่ และหลายคนทำผลงาน สอนพิเศษ หรืองานอื่น ๆ เป็นอีกสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะ และคุณภาพการศึกษา ครูมีเวลาพักผ่อนน้อยทำให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการ จุดแข็งที่มีอยู่ คือ ครูรุ่นหลังหาความรู้ใหม่ๆ และนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการเรียนการสอนให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียนอย่างมีความสุข เป็นที่ปรึกษาที่ใกล้ชิดของเด็กนักเรียน ในโรงเรียน และนอกโรงเรียน เมื่อนักเรียนมีปัญหาทางครอบครัว มีศักดิ์ศรีความเป็นครู ตั้งใจถ่ายทอดความรู้และอบรมสั่งสอนเด็กอย่างเต็มความสามารถ ครูมีความขยัน อดทน พุ่มเพ และเสียสละ เป็นพื้นฐาน และมีบุคลิกภาพดี ทั้งการแต่งกาย การวางตัว การพูดจา ในส่วนของอุปสรรค คือ สภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เนื่องด้วยสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โครงสร้างและระบบการบริหารจัดการ อาทิ นโยบายต่าง ๆ ของกระทรวง ที่เปลี่ยนแปลงตลอดตามรัฐมนตรีแต่ละคน แม้แต่การผลิตครู ที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง จำนวนบัณฑิตที่จบไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง คือมากกว่าความต้องการในภาพรวม แต่ครูกลับไม่เพียงพอในบางสาขาวิชาที่ขาดแคลน นอกจากนี้ สถาบันผลิตครู ทั้งรัฐและเอกชน รับนิสิตนักศึกษาเพื่อผลิตครูมากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน อีกทั้งสถาบันผลิตครูเหล่านั้นมีคุณภาพแตกต่างกันไปด้วย รวมทั้งปัจจุบันความศรัทธาต่อวิชาชีพครูมีน้อยลงเป็นผลให้คนคิดคนเก่งต้องการเป็นครูน้อยลง การรับการประเมินผลการจัดการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือ สมศ. (องค์การมหาชน) จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา งบประมาณในการบริหารจัดการที่ได้รับจัดสรรเป็นรายหัวในโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านโอกาส คือ หลักสูตรที่สถาบันครูพัฒนารับรอง เพื่อเป็นหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือคุปองพัฒนาครู ครูเป็นผู้มีความใกล้ชิดกับผู้รับบริการ คือ นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จึงทำให้ครูได้มีโอกาสที่

เรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ร่วมงาน และชุมชน เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้มารับบริการ

หลักพุทธธรรมที่ผู้วิจัยได้บูรณาการ ซึ่งอยู่ในรูปของกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะครู ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ได้แก่ ไตรสิกขา หมายถึง ข้อปฏิบัติ 3 ชั้น คือ 1) ชั้นศีล ได้แก่ การเว้นชั่วประพฤติดีปฏิบัติ เพื่อความปกติสงบเรียบร้อย ไม่ทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อน ข้อปฏิบัติเหล่านี้เรียกว่า ศีลสิกขา แปลว่า สิ่งที่ควรศึกษาอบรม เป็นชั้นศีล 2) ชั้นสมาธิ ได้แก่ การฝึกฝนหรืออบรมจิตใจให้เหมาะสม ตั้งมั่นในลักษณะที่พร้อมจะปฏิบัติงานคือ พิจารณาความเป็นจริง เพื่อเป็นพื้นฐานของการเจริญปัญญา การฝึกบังคับจิตใจให้ตั้งมั่นโดยระลึกทั่วทั้งพร้อม ดังนี้เรียกว่า จิตตสิกขา 3) ชั้นปัญญา ได้แก่ การฝึกฝนอบรมในการพิจารณาสิ่งทั้งปวงให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง หมายถึง การฝึกฝนอบรมจนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง เช่นนี้เรียกว่า ปัญญาสิกขา และหลักอิทธิบาทธรรม คือ องค์ธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดีหนทางแห่งความสำเร็จ สูตรแห่งความสำเร็จ คุณเครื่องที่จะนำไปสู่ความสำเร็จโดยเร็ว จึงเป็นลักษณะของอิทธิบาทธรรมที่มองถึงเป้าหมายของความสำเร็จเป็นที่ตั้ง หากมีการปฏิบัติ หรือมีการเสริมสร้างองค์ประกอบของอิทธิบาทครบทั้ง 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจ ความชอบใจ ความรักในสิ่งนั้น ๆ เป็นองค์ธรรมลำดับต้นของอิทธิบาทที่จะสามารถกำหนดเงื่อนไขไว้ก่อนที่สุดเพราะหากความพอใจไม่เกิดขึ้นองค์ธรรมอื่น ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น จึงเป็นไปตามลักษณะของการปลูกความรักความศรัทธา หรือปลูกพลังใจให้กับสิ่งที่ตนเองกำลังจะกระทำให้เกิดความพอใจอย่างสูงสุดจึงจะสามารถกระตุ้นเตือนให้ตนเองเกิดองค์ธรรมต่อไป วิริยะ คือ ความพากเพียรเป็นองค์ธรรมที่จะขับเคลื่อน หรือสืบต่อความพอใจในแรงกระตุ้นจากฉันทะ เพราะเมื่อบุคคลมีความรัก ความพอใจในสิ่งใดย่อมจะต้องขวนขวาย ให้ได้มาในสิ่งนั้น จึงต้องใช้พละกำลังทำหมดไปเพื่อให้ได้มา จิตตะ คือ ความตั้งใจในสิ่งที่มีความพอใจ และความเพียรที่เกิดขึ้นเพื่อกำหนดเป้าหมายของการกระทำอย่างชัดเจน หรือเพื่อให้เป้าหมายบรรลุไปแต่ละอย่าง และวิมังสา คือ ความคิดพิจารณาอย่างรอบคอบอันเป็นคุณลักษณะของปัญญาในการคิดวิเคราะห์เพื่อค้นหาทิศทางหรือแนวทางสำหรับการแก้ไขปัญหาก็เพื่อทำให้บรรลุเป้าหมายให้รวดเร็วที่สุด

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 พบว่า การพัฒนาสมรรถนะครู ให้เป็นผู้มีคุณภาพ ที่สำคัญที่สุดก็คือ การปลูกฝังให้ครูเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพ เพื่อก่อให้เกิดความสุข มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในหน้าที่ วิธีการหนึ่งที่น่าจะให้ได้ผลดีในการปลูกฝัง และพัฒนาการมีคุณธรรมจริยธรรม ก็โดยใช้ หลักไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบ และเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน 3 ด้าน 1) ในด้านของ

ศีลสิกขา คือ ต้องศึกษาในเรื่องศีล ได้แก่ เจตนาที่จะงดเว้นไม่ละเมิดข้อห้ามด้านกาย ด้านวาจา ให้รักษาความเป็นปกติของความเป็นมนุษย์ผู้ซึ่งมีใจสูง หรือ อาจกล่าวได้ว่าในด้านนี้เป็นการพัฒนาในเรื่องของพฤติกรรม โดยมีส่วนสำคัญที่ควรเน้น คือ พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือโลกแห่งวัตถุ หรืออาจกล่าวว่าเป็นการรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดผลเสียหรือเกิดโทษ แต่ให้เกิดผลดี ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน ให้ตาหูเป็น ให้หูฟังเป็น อยู่ในหลักของ อินทรีย์สังวร นั่นเอง 2) ในด้านของจิตสิกขา คือ ศึกษาในเรื่องจิต เรียนรู้เรื่องจิต ให้เข้าใจ ธรรมชาติของจิต การทำงานของจิต รู้วิธีการพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่น เป็นสมาธิพร้อมที่จะ ทำกิจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ในด้านปัญญาสิกขา คือ ศึกษาในเรื่องปัญญา พัฒนาด้าน ปัญญา ในการพัฒนาด้านปัญญานี้จะมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ เช่น ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ ได้ยินได้ฟังมา หรือที่เล่าเรียนมา และรับการถ่ายทอดศิลปวิทยาการ ตลอดจนข้อมูลข่าวสาร ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ครูมีภาระงานที่รับผิดชอบนอกจากการเรียนการสอนจำนวนมาก คุณภาพครู ครู ประกอบอาชีพเสริม ครูมีเวลาพักผ่อนน้อยทำให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงานกับเพื่อน ร่วมงาน และผู้รับบริการ จุดแข็งที่มีอยู่ คือ ครูรุ่นหลังหาความรู้ใหม่ๆ และนำเทคโนโลยีมา ปรับใช้ในการเรียนการสอนให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียนอย่างมีความสุข เป็นที่ปรึกษาที่ ใกล้ชิดของเด็กนักเรียน ในโรงเรียน มีศักดิ์ศรีความเป็นครู ครูมีความขยัน อดทน ทุ่มเท และ เสียสละ เป็นพื้นฐาน และมีบุคลิกภาพดี ทั้งการแต่งกาย การวางตัว การพูดจา ในส่วนของ อุปสรรค คือ สภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เนื่องด้วยสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โครงสร้าง และระบบการบริหารจัดการ กลยุทธ์การ พัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ให้เป็นผู้มีคุณภาพ ที่สำคัญที่สุดคือ การปลูกฝังให้ครูเป็น พลเมืองดี มีคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพ เพื่อก่อให้เกิดความสุข มีประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงานในหน้าที่ วิธีการหนึ่งที่น่าจะให้ผลดีในการปลูกฝัง และพัฒนาการมีคุณธรรม จริยธรรม ก็โดยใช้ หลักไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบ และเป็นกระบวนการในการ ฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน 3 ด้าน คือ 1) ในด้านของศีลสิกขา 2) ในด้านของจิต สิกขา 3) ในด้านปัญญาสิกขา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งหมดทำให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ที่ยังไม่สามารถจะทำการศึกษาให้ครบถ้วนทั้งหมดได้ สำหรับนักวิจัยท่านอื่น ๆ อาจจะมี ความสนใจในรูปแบบการศึกษาระเบียบวิธีวิจัยอื่น ๆ ก็จะสามารถจะกระทำได้เป็นการเพิ่มเติม ความสมบูรณ์ในการพัฒนาสมรรถนะครู ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1.1. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 หรือองค์กรอื่น ๆ

1.2. การพัฒนาสมรรถนะครู ด้านอื่น ๆ เช่น ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการ บริการที่ดี และด้านการทำงานเป็นทีม

1.3. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการด้วยหลักธรรมอื่น ๆ เช่น สัปปริสธรรม 7 สาราณียธรรม 6 พละ 5 และสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- วิทยากร เชียงกูล. (2559). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 จะปฏิรูปการศึกษาให้ทันโลก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555– 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. (2558). ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุไม บิลโบ. (2558). สมรรถนะ ทักษะและบทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยฝึกหัดครูมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์. (2559). ข้อเสนอแนะประเทศไทย กรณีปฏิรูปการศึกษาไทย ตอน เหลียวหลัง ก่อนหวนสู่อนาคต. เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2559 จาก www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=99560000084309

การพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาท สำหรับบริหารวัด*

A DEVELOPMENT OF THE THERAVADA BUDDHIST GOOD GOVERNANCE INDICATORS FOR MONASTERY ADMINISTRATION

พระมหาवासันต์ ญาณสิทธิ

Phramaha Wasan Yanasitthi

พระมหามิตร ฐิตปณโญ

Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: nrw_pimai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษา “การพัฒนาตัวชี้วัดหลักธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารวัดในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา กลุ่ม 4 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับการบริหารวัด และ 3) เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 11 วัดในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา กลุ่ม 4 ได้แก่พื้นที่ 7 อำเภอ ได้แก่ พินาย จักราช ห้วยแถลง เกลิมพระเกียรติ ชุมพวง เมืองยาง และลำทะเมนชัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

ผลการศึกษาพบว่า

1. การบริหารวัดในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา กลุ่ม 4 นอกจากจะยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักแล้ว ยังต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายคณะสงฆ์ และจารีตของคณะสงฆ์ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมไทย โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารวัดตามกฎหมาย และมีคณะกรรมการวัดช่วยในการบริหารงาน ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารวัด การกิจของวัดต่างจากอดีตที่มีเฉพาะงานด้านการปกครองและการศาสนาศึกษา ปัจจุบันวัดต้องดำเนินการกิจทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ งานปกครอง งานเผยแผ่ งานศาสนศึกษา งานสาธารณูปการ งานศึกษาสงเคราะห์ และงานสาธารณสงเคราะห์ (หรือ 4 งานหลัก 2 งานรอง)

* Received 1 July 2019; Revised 20 October 2019; Accepted 24 October 2019

2. ผลการศึกษาองค์ประกอบธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด พบว่า งานปกครอง มีองค์ประกอบ 18 ข้อ, งานเผยแผ่มีองค์ประกอบ 12 ข้อ งานศาสนศึกษา มีองค์ประกอบ 13 ข้อ งานสาธารณูปการมีองค์ประกอบ 13 ข้อ งานศึกษาสงเคราะห์ มีองค์ประกอบ 12 ข้อ และงานสาธารณสงเคราะห์ มีองค์ประกอบ 13 ข้อ

3. ผลการพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด พบว่า งานปกครอง มีตัวชี้วัด 30 ข้อ งานเผยแผ่มีตัวชี้วัด 30 ข้อ งานศาสนศึกษา มีตัวชี้วัด 30 ข้อ, งานสาธารณูปการมีตัวชี้วัด 30 ข้อ งานศึกษาสงเคราะห์ มีตัวชี้วัด 30 ข้อ และงาน สาธารณสงเคราะห์ มีตัวชี้วัด 30 ข้อ

ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัดสอดคล้องกับ หลักธรรมาภิบาลสากล แต่ละด้านมีลักษณะยึดโยงกันเป็นตาข่าย เนื่องจากตัวชี้วัดในแต่ละด้าน มีลักษณะตรวจสอบไปยังด้านอื่นด้วย เช่น ในด้านการปกครองที่มีตัวชี้วัดให้มีการบริหารโดย คณะกรรมการ ตัวชี้วัดนี้ก็ตรวจสอบในด้านความโปร่งใสด้วย เพราะการบริหารที่มีความ โปร่งใสก็ต้องมีการบริหารโดยรูปแบบคณะกรรมการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมให้หลัก พระธรรมวินัยเด่นขึ้น จากเดิมที่พระธรรมวินัยถูกมองเป็นเรื่องปัจเจกหรือการปฏิบัติส่วนบุคคล แต่เมื่อบูรณาการกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล พระธรรมวินัยก็มีฐานะเป็นกระบวนการ (process) หรือระบบการบริหาร (system) และเป็นการพัฒนาการบริหารไปสู่ความยั่งยืน (Sustainable Development)

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, บริหารวัด, ตัวชี้วัด

Abstract

The study of "Development of Theravada Buddhist Good Governance indicators for monastery administration" aims 1) to study the current monastery administration 2) to study the elements of Theravada Buddhist Good Governance 3) to develop Theravada Buddhist Good Governance indicators for monastery administration. Education is a qualitative research. With in-depth interviews with sample groups in the administrative area of the Nakhonratchasima Sangha Province, Group 4

The study indicated that:

1. In the present, monastery administration there are 3 principles for management that are Buddha's rules or Dhamma and Vinaya, the laws and traditions of Sangha society With the abbot being the legal measure administrator. And there is a monastery committee to assist in the administration.

The mission of the temple is different from the past that has only administrative and religious affairs. At present, the monastery has to undertake all 6 missions, including Sangha administration, Buddhist mission, Buddhist education, Monastic construction, Welfare education and public welfare.

2. The results of the study of Buddhist elements of Theravada Buddhist Good Governance found that the Sangha administration consisted of 18 elements. The Buddhist mission consisted of 12 elements. Buddhist education with 13 elements, Monastic construction, there are 13 elements, welfare education, 12 elements, and public welfare, with 13 elements.

3. The results of the development of Theravada Buddhist Good Governance found that the Sangha administration consisted of 30 indicators. The Buddhist mission consisted of 30 indicators, Buddhist education with 30 indicators, Monastic construction, there are 30 indicators, welfare education, 30 indicators, and public welfare, with 30 indicators

The indicators of good governance in Theravada Buddhism for monastery administration are in accordance with international Good governance principles. Each side is tied together into a net. Because the indicators on each side will be examined to other side, such as in terms of supervision with indicators for administration by the committee. This indicator also checks transparency. Because administration is transparent, therefore must be managed according to the form of the board, etc. In addition, it helps to promote the principles of the discipline [Dhamma-Vinaya]. From the past, the discipline was viewed as an individual or personal practice. But when integrated with Good governance Dhamma-Vinaya discipline is a process or management system and is a sustainable development.

Keywords: Good Governance, Monastery Administration, Indicator

บทนำ

ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นกรอบแนวคิดการบริหารในสมัยปัจจุบันที่ทุกองค์กรต่างให้ความสำคัญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2560 บรรจุกำว่าธรรมาภิบาลไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐ (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560) มาตรา 65 องค์การภาครัฐ เช่น มหาวิทยาลัย ฯลฯ กำหนดให้ธรรมาภิบาลเป็นจุดมุ่งหมายหลักในการชี้วัด

การดำเนินงาน แม้แต่วัดซึ่งเป็นองค์กรในพระพุทธศาสนาก็มีกระแสสังคมให้มีการปฏิรูปด้วย
ธรรมาภิบาล เพราะเชื่อว่าการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลจะช่วยแก้ปัญหาได้

ปัญหาของการบริหารวัดมีมากมายหลายประการ ดังที่มีชาวปรากฏตามสื่อมวลชนอยู่
เสมอ นับตั้งแต่การสร้างวัดละเมิดกฎหมายบ้านเมือง เช่น รุกป่าอุทยาน รุกป่าชุมชน ถิ่นครอง
ที่สาธารณะ เป็นต้น ปัญหาเจ้าอาวาสหรือบุคคลผู้ใกล้ชิดยกยอกเงินของวัด บัญชีของวัดไม่
โปร่งใส เจ้าอาวาสปล่อยให้บุคคลใกล้ชิดเข้ามาหาประโยชน์จากวัด วัดไม่จัดทำบัญชีการใช้
จ่ายเงินให้ชัดเจน การใช้ที่ดินของวัดในเชิงพาณิชย์ มีอาคารบ้านเรือนเกิดขึ้นมากมาย ทำให้
ที่ดินของวัดขาดความสวยงาม หรือ วัดต่าง ๆ แข่งกันหารายได้ บางครั้งก็ขัดกับพระธรรมวินัย
เป็นต้น (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวัฒน์, 2545) นอกจากนี้ปัญหาในเชิงประจักษ์แล้ว วัดยังมีปัญหาเชิง
โครงสร้างด้วย เช่น ความขัดแย้งแบ่งฝักแบ่งฝ่าย, การรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง, ความไม่
โปร่งใสและตรวจสอบไม่ได้ของคณะสงฆ์, การวิ่งเต้นแก่งแย่งอำนาจ, การเห็นผลประโยชน์ส่วน
ตนมากกว่าส่วนรวม เป็นต้น (พระไพศาล วิสาโล, 2546) ซึ่งปัญหาที่กล่าวมา ล้วนแล้วแต่
เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการบริหารวัด กระแสของสังคมในปัจจุบันต่างแสดงท่าทีและเรียกร้องให้มี
การปฏิรูปการบริหารวัด (ประภาส ชลศรานนท์, 2550) เพื่อขจัดปัญหาที่บั่นทอนศรัทธาของ
พุทธศาสนิกชน มหาเถรสมาคมจึงได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาแนวทางปฏิรูปกิจการ
พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง โดยเน้นหนักไปที่หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)
เพื่อที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาในสังคมไทย (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิต
โต), 2558)

การพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด ใช้กรอบ
แนวคิดการบริหารวัดตามภารกิจของวัดทั้ง 6 ด้านได้แก่ งานปกครอง งานเผยแผ่ งานศาสน
ศึกษา งานสาธารณูปการ งานศึกษาสงเคราะห์ และงานสาธารณสงเคราะห์ ต้องบริหารโดยยึด
หลักพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง และจารีตประเพณีของคณะสงฆ์ โดยบูรณาการเข้ากับ
หลักธรรมาภิบาลสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารวัดในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา กลุ่ม 4
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับการ
บริหารวัด
3. เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษา
วิจัยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวัดและการพัฒนาตัวชี้วัดหลักธรรมาภิบาลจาก

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบแนวคิดการบริหารวัดตามภารกิจทั้ง 6 ด้าน ต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง และจารีตประเพณีของคณะสงฆ์ แล้วยกร่างเป็นเค้าโครงตัวชี้วัด จากนั้นลงพื้นที่ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 วัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา กลุ่ม 4 โดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความโดดเด่นด้านงานของคณะสงฆ์ในแต่ละงานจำนวน 11 วัด โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 11 รูป แล้วนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงตัวชี้วัด จากนั้นนำตัวชี้วัดให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus group) และการวิพากษ์ชุมชนนิพนธ์ (Public Hearing) จากนั้นทำการปรับปรุงตัวชี้วัดอีกครั้งให้สมบูรณ์, การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) โดยการนำข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ มาทำการวิเคราะห์หาค่าประกอบหลักและองค์ประกอบร่วมของตัวชี้วัด ธรรมาภิบาลในแต่ละด้านของภารกิจการบริหารวัดทั้ง 6 ด้าน แล้วสังเคราะห์เป็นตัวชี้วัดเป็นรายด้านตามหลักธรรมาภิบาลคือ หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักประสิทธิภาพ และหลักประสิทธิผล และในแต่ละด้านก็แยกสังเคราะห์ออกเป็นรายชื่อ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการบริหารวัดในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา กลุ่ม 4 จากการทบทวนทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารวัดในกลุ่มตัวอย่าง พบว่าการบริหารวัดในอดีต งานของเจ้าอาวาสไม่ได้มีภาระมากเหมือนในสมัยปัจจุบัน หากสรุปงานตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 แล้ว ก็มีเพียง 2 งานเท่านั้น ได้แก่ งานการปกครองและงานการศึกษา ที่พระมหากษัตริย์ทรงมอบหมายหรือทรงฝากเป็นธุระให้กับคณะสงฆ์ แต่เมื่อคณะสงฆ์เริ่มมีพัฒนาการในการปกครองสงฆ์ งานของคณะสงฆ์ก็มีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนถึงปัจจุบันมีงานที่คณะสงฆ์ดำเนินการอยู่ทั้งหมด 6 งาน ได้แก่ งานปกครอง งานเผยแผ่ งานการศึกษา งานสาธารณูปการ งานศึกษาสังเคราะห์ และงานสาธารณสงเคราะห์ โครงสร้างการบริหารวัด มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารวัด ส่วนคณะกรรมการวัดยังไม่มีกฎหมายหรือกฎหมายเถรสมาคมตราไว้ชัดเจน แต่ก็ยังเป็นนโยบายของคณะผู้ปกครองสงฆ์ที่ให้องค์กรรมการวัดในการช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าอาวาสในการบริหารวัด

2. ผลการศึกษาองค์ประกอบตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับการบริหารวัด

จากการศึกษาองค์ประกอบธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัดสรุปผลได้ดังนี้

2.1 องค์ประกอบหลักของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด ประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลสากลที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระธรรมวินัย ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วม (2) ความโปร่งใส (3) ความรับผิดชอบ (4) นิติธรรม (5) ประสิทธิภาพ (6) ประสิทธิผล

2.2 องค์ประกอบร่วมของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด จากการศึกษามาจากแนวคิดทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับการลงพื้นที่สัมภาษณ์และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญในการเสวนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์นั้น คำนี้ถึงหลักใหญ่ 3 ประการที่คณะสงฆ์ใช้เป็นหลักในการดำเนินการงานคณะสงฆ์ ได้แก่ (1) หลักพระธรรมวินัย (2) กฎหมายบ้านเมือง และ (3) จารีตประเพณีของคณะสงฆ์ สังเคราะห์เป็นองค์ประกอบร่วมตามงานทั้ง 6 ของคณะสงฆ์ คือ (1) งานปกครอง (2) งานเผยแผ่ (3) งานการศึกษา (หรือศาสนศึกษา) (4) งานสาธารณูปการ (5) งานศึกษาสงเคราะห์ และ (6) งานสาธารณสงเคราะห์ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

2.2.1 องค์ประกอบร่วมธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด งานปกครอง แยกเป็นรายชื่อได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีการบริหารงานของวัดโดยรูปแบบคณะกรรมการ (2) มีการรับฟังความคิดเห็น (3) มีการกระจายอำนาจ 2) ด้านความโปร่งใส มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีระบบการบริหารที่ชัดเจน (2) มีการเปิดเผยระบบการบริหารและระบบบัญชี (3) สามารถตรวจสอบได้ 3) ด้านความรับผิดชอบ มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีการกระจายบทบาทหน้าที่ (2) มีการคำนึงถึงศักยภาพของบุคคล (3) มีความรับผิดชอบต่อสังคม 4) ด้านนิติธรรม มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) ยึดหลักพระธรรมวินัย (2) มีลักษณะการเคารพสงฆ์ (3) อนุวัตรตามกฎหมายบ้านเมือง 5) ด้านประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) การคัดกรองผู้บวชใหม่ (2) การเอาใจใส่คนในปกครอง (3) การปกครองด้วยสังคม 6) ด้านประสิทธิผล มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีการประเมินผล (2) มีแนวทางการแก้ไขและพัฒนา (3) ยึดศรัทธาของชาวบ้านเป็นหลัก

2.2.2 องค์ประกอบร่วมธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด งานด้านการเผยแผ่ แยกเป็นรายชื่อได้ดังนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) การปรึกษาหารือผู้เกี่ยวข้อง (2) การกระจายบทบาทร่วมกัน 2) ด้านความโปร่งใส มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีวัตถุประสงค์ตรงตามอุดมการณ์พระพุทธศาสนา (2) ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง 3) ด้านความรับผิดชอบ มีองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีการมอบหมายหน้าที่ตามศักยภาพ (2) มีกระบวนการในการปลูกฝังจิตสำนึกการทำ

หน้าที่ 4) ด้านนิติธรรม เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) การดำเนินการเป็นไปตามพระธรรมวินัย (2) ไม่ขัดแย้งกับกฎหมายบ้านเมือง 5) ด้านประสิทธิภาพ เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีแผนการดำเนินการ (2) มีการพัฒนาศักยภาพ 6) ด้านประสิทธิผล เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีการประเมินผลการดำเนินการ (2) มีแนวทางการพัฒนา

2.2.3 องค์ประกอบร่วมธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทในการบริหารวัด งานด้านการศึกษา แยกเป็นรายชื่อได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วม เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีคณะกรรมการดำเนินการ (2) มีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม (3) มีการกระจายอำนาจหน้าที่ 2) ด้านความโปร่งใส เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายชัดเจน (2) สามารถตรวจสอบได้ 3) ด้านความรับผิดชอบ เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีการจัดการศึกษา (2) จัดบรรยากาศให้เป็นวัดแห่งการเรียนรู้ 4) ด้านนิติธรรม เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) รักษาระเบียบวินัยแบบแผนของคณะสงฆ์ (2) ปฏิบัติตามนโยบายและจารีตประเพณีของคณะสงฆ์ 5) ด้านประสิทธิภาพ เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษา (2) มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 6) ด้านประสิทธิผล เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีความรู้ (2) มีจริยวัตรนาศรัทธา

2.2.4 องค์ประกอบร่วมธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ แยกเป็นรายชื่อได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วม เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการคิด (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 2) ด้านความโปร่งใส เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย (2) สามารถตรวจสอบได้ 3) ด้านความรับผิดชอบ เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีความรับผิดชอบระดับบุคคล (2) มีความรับผิดชอบระดับสังคม 4) ด้านนิติธรรม เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) ยึดหลักพระธรรมวินัย (2) ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง (3) ส่งเสริมไตรสิกขาและธรรมณีสถาน 5) ด้านประสิทธิภาพ เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีการพิจารณาการก่อสร้างตามความจำเป็น (2) มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 6) ด้านประสิทธิผล เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีคุณภาพ (2) มีคุณประโยชน์

2.2.5 องค์ประกอบร่วมธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทในการบริหารวัด งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ แยกเป็นรายชื่อได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วม เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) ให้การสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ (2) ให้การส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ 2) ด้านความโปร่งใส เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีแนวนโยบายที่ชัดเจน (2) สามารถตรวจสอบได้ 3) ด้านความรับผิดชอบ เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีความรับผิดชอบระดับบุคคล (2) มีความรับผิดชอบต่อองค์กร 4) ด้านนิติธรรม เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) ยึดหลักไตรสิกขา (2) อนุวัตรตามกฎหมายบ้านเมือง 5) ด้านประสิทธิภาพ มี

องค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีแผนงานดำเนินการ (2) มีการติดตามผล 6) ด้านประสิทธิผล
เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) การดำเนินการเป็นไปตามเป้าหมาย (2) สามารถบรรลุวิถีพุทธ

2.2.6 องค์ประกอบร่วมธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทในการบริหารวัด งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ แยกเป็นรายข้อได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วม
เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) ให้การสงเคราะห์ระดับบุคคล (2) ให้การสงเคราะห์ระดับชุมชน
(3) ให้การสงเคราะห์ระดับสังคม 2) ด้านความโปร่งใส เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีบัญชี
รายรับรายจ่ายชัดเจน (2) สามารถตรวจสอบได้ 3) ด้านความรับผิดชอบ เมืองค์ประกอบร่วม
ได้แก่ (1) มีความรับผิดชอบต่อระดับบุคคล (2) มีความรับผิดชอบต่อสังคม 4) ด้านนิติธรรม มี
องค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) รักษาแบบแผนของคณะสงฆ์ไทย (2) เคารพศักดิ์ศรีของความเป็น
มนุษย์ 5) ด้านประสิทธิภาพ เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีแผนการดำเนินการ (2) สร้าง
เครือข่ายการดำเนินการ 6) ด้านประสิทธิผล เมืองค์ประกอบร่วม ได้แก่ (1) มีความยั่งยืน
(2) เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

3. ผลการพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด

การศึกษา “การพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด” ได้พัฒนาตัวชี้วัดตามกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีข้อสรุปการพัฒนาตัวชี้วัด
ธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด แยกเป็นรายด้านของงานคณะสงฆ์
รายด้านธรรมาภิบาล ดังต่อไปนี้

3.1 งานปกครอง

ด้านการมีส่วนร่วม พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวัด
(2) มีการประชุมหรือปรึกษาหารือคณะกรรมการก่อนการดำเนินการใด ๆ ของวัด (3) มีการ
กระจายอำนาจหน้าที่ให้พระสงฆ์และคณะกรรมการวัดได้มีส่วนร่วมในการบริหารวัด (4) มีการ
มอบหมายหน้าที่ให้พระสงฆ์และคณะกรรมการวัดให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ (5) มีการรับฟังความ
คิดเห็นต่อการดำเนินการใด ๆ ของชาวบ้านผู้อุปถัมภ์วัด ในเรื่องนี้อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน
2) ด้านความโปร่งใส พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) มีระบบการบริหารวัดที่ชัดเจน ทุกฝ่ายที่มีส่วน
เกี่ยวข้องรับรู้และดำเนินการตามระบบได้ (2) มีระบบและกระบวนการตัดสินใจที่ชัดเจน
(3) มีระบบบัญชีการเงินของวัดที่เปิดเผย (4) มีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถ
ตรวจสอบบัญชีการเงินของวัดได้ (5) มีแนวทางการป้องกันการหาประโยชน์กับวัดในทางมิชอบ
3) ด้านความรับผิดชอบ พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) มีการมอบหมายหน้าที่ให้พระสงฆ์และบุคคล
ที่อยู่ภายในวัดชัดเจน (2) การมอบหมายหน้าที่ มีการคำนึงถึงศักยภาพของบุคคล (3) พระสงฆ์
และบุคคลภายในวัดทำหน้าที่ของตนด้วยความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่
(4) การดำเนินการต่าง ๆ ของวัดได้คำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนและสังคม (5) วัดมีการ
ดำเนินการที่เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม 4) ด้านนิติธรรม พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้

(1) การปกครองพระสงฆ์หลักและแนวทางการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย (2) มีการดูแลเอาใจใส่ให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย (3) เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ภายในวัดร่วมตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ (4) ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองในการดำเนินการต่าง ๆ (5) ปฏิบัติหรือสนองนโยบายของคณะสงฆ์ตั้งแต่ระดับอำเภอขึ้นไป 5) ด้านประสิทธิภาพ พัฒนาตัวชีวัด ได้ดังนี้ (1) มีวิธีการคัดกรองผู้เข้ามาบวชตามพระธรรมวินัย (2) การคัดกรองผู้เข้ามาบวช เน้นให้ผู้เข้ามาบวชเข้าใจเกี่ยวกับคำสอนของศาสนาและมีศรัทธาอย่างแท้จริง (3) อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่พระสงฆ์ให้เข้าใจในหลักคำสอนและแนวทางปฏิบัติ (4) ดูแลพระสงฆ์ให้รักษาข้อวัตรของสงฆ์และรักษาศรัทธาชาวบ้าน (5) เปิดโอกาสให้ชุมชนให้ข้อเสนอแนะหรือตั้งเตือนพระสงฆ์ได้ 6) ด้านประสิทธิผล พัฒนาตัวชีวัด ได้ดังนี้ (1) มีการรับฟังเสียงสะท้อนจากพระสงฆ์และชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ ของวัด รวมถึงพฤติกรรมของพระสงฆ์ (2) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเสียงสะท้อนของพระสงฆ์และชุมชนได้รับการแก้ไข (3) ชุมชนให้ความเคารพศรัทธาพระสงฆ์ (4) ชุมชนให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ ของวัด (5) พระสงฆ์ภายในวัดและชุมชนพึงพอใจการดำเนินการต่าง ๆ ของวัด

3.2 งานเผยแผ่

ด้านการมีส่วนร่วม พัฒนาตัวชีวัด ได้ดังนี้ (1) มีการประชุมปรึกษาหารือผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการ (2) มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงาน (3) เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็น (4) มีการกระจายบทบาทหน้าที่การทำงานให้กับผู้ร่วมงาน (5) ให้อำนาจตัดสินใจแก่ผู้ร่วมงาน 2) ด้านความโปร่งใส พัฒนาตัวชีวัดได้ดังนี้ (1) การเผยแผ่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน (2) รายได้หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมเผยแผ่นำเข้าเป็นรายได้ส่วนรวมของวัด (3) มีบัญชีรายรับรายจ่ายการดำเนินการที่ชัดเจน (4) เปิดโอกาสให้บุคคลสามารถตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่ายได้ (5) แสดงบัญชีรายรับรายจ่ายต่อสาธารณะอย่างเปิดเผย 3) ด้านความรับผิดชอบ พัฒนาตัวชีวัดได้ดังนี้ (1) มอบหมายหน้าที่ให้ผู้ร่วมงานอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือวาจา (2) มอบหมายหน้าที่ตามความรู้ความสามารถของบุคคล (3) ติดตามการทำหน้าที่ของผู้ที่ได้รับมอบหมาย (4) มีการสร้างจิตสำนึกในการทำหน้าที่ของตน (5) ให้กำลังใจต่อการทำหน้าที่ 4) ด้านนิติธรรม พัฒนาตัวชีวัดได้ดังนี้ (1) การเผยแผ่ดำเนินการในกรอบของพระธรรมวินัย (2) เนื้อหาของการเผยแผ่อยู่ในหลักธรรมะของพระพุทธเจ้า (3) ดำเนินการเผยแผ่ในกรอบของกฎหมายบ้านเมือง (4) ดำเนินการเผยแผ่ตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง มหาเถรสมาคม (5) การเผยแผ่มีแนวทางส่งเสริมจารีตวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย 5) ด้านประสิทธิภาพ พัฒนาตัวชีวัด ได้ดังนี้ (1) มีแผนการดำเนินการเผยแผ่ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (2) มีการวางแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในการเผยแผ่ (3) มีการจัดสรรงบประมาณไว้เพื่อการเผยแผ่เป็นสัดส่วน (4) มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเกี่ยวกับการเผยแผ่ (5) มีการใช้ทรัพยากรในการดำเนินการเผยแผ่

อย่างประหยัดและคุ้มค่า 6) ด้านประสิทธิผล พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีการประเมินผลการดำเนินการเผยแพร่ทุกครั้ง (2) มีสถิติและข้อมูลการดำเนินการ (3) มีแนวทางการพัฒนาเพื่อปรับปรุงและแก้ไขการดำเนินการ (4) การเผยแพร่สร้างความสุขและสามัคคีในชุมชน (5) การเผยแพร่สร้างความเข้าใจหลักธรรมของศาสนา

3.3 งานการศึกษา

ด้านการมีส่วนร่วม พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับการศาสนศึกษาของวัด (2) มีการประชุมปรึกษาหารือในการจัดการศาสนศึกษา (3) เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็น (4) กระจายงานให้ผู้ร่วมงานมีส่วนในการตัดสินใจ (5) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษา 2) ด้านความโปร่งใส พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายการดำเนินการอย่างชัดเจน (2) มีการแสดงบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างเปิดเผย (3) เปิดโอกาสให้ชุมชนตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่ายได้ (4) เงินที่ได้รับเพื่อการอุปถัมภ์การศึกษา มีการแยกบัญชีจากส่วนอื่น (5) การส่งรายชื่อผู้เรียนเป็นไปตามข้อเท็จจริง 3) ด้านความรับผิดชอบ พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) วัดมีการจัดการศาสนศึกษา (2) วัดสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างเพียงพอ (3) มีการกวัดขันให้มีการเล่าเรียนพระธรรมวินัย (4) ผู้สอนอุทิศตนให้กับการเรียนการสอน (5) มีการลดภาระงานด้านอื่นที่กระทบต่อการเรียนการสอน 4) ด้านนิติธรรม พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีกฎหรือกติกากวัดขันให้พระสงฆ์เล่าเรียนพระธรรมวินัย (2) ให้การอบรมก่อนบวชแก่ผู้ขอบวชในระยะเวลาที่เหมาะสม (3) ให้การอบรมพระธรรมวินัยแก่ผู้บวชใหม่ แม้จะบวชเพียงระยะสั้น (4) ให้การสั่งสอนอบรมแก่ผู้บวชทั้งด้านปรีชาและปฏิบัติ (5) ส่งผู้เรียนเข้าสอบตามระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ หรือมีการประเมินความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับพระธรรมวินัย 5) ด้านประสิทธิภาพ พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีแผนงานเกี่ยวกับการศาสนศึกษา (2) จัดงบประมาณไว้เพื่อการศาสนศึกษา (3) จัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษาให้กับผู้สอนและผู้เรียน (4) ผู้สอนและผู้เรียนอุทิศตนเพื่อการศึกษา (5) จัดบรรยากาศของวัดให้เป็นสถานที่เรียนรู้ 6) ด้านประสิทธิผล พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) จำนวนผู้เรียนสอบผ่านหลักสูตรของคณะสงฆ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือมีผลการประเมินผู้บวชใหม่/ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด (2) ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมตามระดับที่ตนเรียนมาได้ (3) ไม่มีข้อร้องเรียนจากชุมชนต่อพฤติกรรมของพระสงฆ์ (4) พระสงฆ์ภายในวัดมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย (5) มีพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน

3.4 งานสาธารณูปการ

ด้านการมีส่วนร่วม พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีคณะกรรมการเกี่ยวกับการก่อสร้างของวัด (2) มีการปรึกษาหารือกับชุมชนก่อนการดำเนินการ (3) เปิดโอกาสให้พระสงฆ์และคนในชุมชนแสดงความคิดเห็น (4) มีการกระจายบทบาทในการก่อสร้างให้พระสงฆ์และคน

ในชุมชนช่วยดำเนินการ (5) คนในชุมชนช่วยกันในการจัดหาทุนดำเนินการ 2) ด้านความโปร่งใส พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในการก่อสร้าง (2) การจัดทำบัญชีมีหลักฐานการรับจ่าย (3) มีคณะกรรมการเกี่ยวกับบัญชีและการเงินชัดเจน (4) มีการแสดงบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างเปิดเผย (5) เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบบัญชีได้ 3) ด้านความรับผิดชอบ พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) มีการมอบหมายหน้าที่ให้พระสงฆ์ภายในวัดในการดูแลจัดการอาคารเสนาสนะ (2) แบ่งหน้าที่ให้กับบุคลากรภายในวัดตามความสามารถ (3) การก่อสร้างภายในวัดคำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนรอบข้าง (4) การก่อสร้างภายในวัดคำนึงถึงผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม (5) การก่อสร้างภายในวัดคำนึงถึงความเหมาะสมทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี 4) ด้านนิติธรรม พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) การก่อสร้างมีการแจ้งต่อสงฆ์ก่อนตามพระธรรมวินัย (2) การจัดหาทุนทรัพย์ในการก่อสร้างเป็นไปตามพระธรรมวินัย (3) มีการขออนุญาตก่อสร้างหรือปฏิบัติตามกฎหมายก่อนการก่อสร้าง (4) การก่อสร้างไม่ละเมิดกฎหมายและสิทธิของผู้อื่น (5) การก่อสร้างมีแนวทางส่งเสริมไตรสิกขาและธรมณีสถาน 5) ด้านประสิทธิภาพ พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) การก่อสร้างคำนึงถึงความจำเป็น (2) มีการพิจารณาทางเลือกอื่น ๆ ก่อนตัดสินใจก่อสร้าง (3) มีแผนงานในการใช้สอยสิ่งก่อสร้าง (4) การคัดเลือกวัสดุก่อสร้างคำนึงถึงประโยชน์ในระยะยาว (5) มีการดูแลรักษาสิ่งก่อสร้างให้สามารถใช้สอยได้อยู่เสมอ 6) ด้านประสิทธิผล พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) อายุการใช้งานของสิ่งก่อสร้างมีระยะเวลาที่เหมาะสม (2) สิ่งก่อสร้างถูกใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (3) มีการบูรณาการให้สิ่งก่อสร้างใช้ประโยชน์ได้หลายทาง (4) สิ่งก่อสร้างไม่สร้างผลกระทบต่อชุมชน (5) สิ่งก่อสร้างไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3.5 งานศึกษาสงเคราะห์

ด้านการมีส่วนร่วม พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีการมอบทุนหรือวัสดุสิ่งของให้กับสถานศึกษา (2) มีการมอบทุนการศึกษา (3) เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา (4) ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (5) นำสถานศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมของวัด 2) ด้านความโปร่งใส พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องชัดเจน (2) การดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามระเบียบหรือขั้นตอนของสถานศึกษา (3) เปิดเผยการได้มาของทุนหรือวัสดุที่มอบให้กับสถานศึกษาหรือบุคคล (4) มีหลักฐานในการดำเนินการชัดเจน (5) เปิดโอกาสให้สาธารณชนรับทราบข้อมูล 3) ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชน พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) มีความกระตือรือร้นในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษา (2) มอบหมายให้พระสงฆ์ภายในวัดช่วยเหลือเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการสนับสนุนการศึกษา (3) มีการจัดสรรรายได้ของวัดเป็นรายปีเพื่อใช้ในการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา (5) จัดพื้นที่ของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (5) จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ในด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และอื่นๆ 4) ด้านนิติธรรม พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) ใช้แนวทางไตรสิกขาในการสนับสนุนส่งเสริม

การศึกษาสงเคราะห์ (2) ส่งเสริมกิจกรรมของสถานศึกษาวิสุทธิ (3) ส่งเสริมบุคคลภายในวัด ให้ได้รับการศึกษาตามกฎหมายภาคบังคับ (4) สนองนโยบายของมหาเถรสมาคม (5) รายงาน กิจกรรมด้านศึกษาสงเคราะห์เป็นประจำทุกปี 5) ด้านประสิทธิภาพ พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีแผนงานเกี่ยวกับการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาชัดเจน (2) มีการดำเนินการตามแผนงาน ต่อเนื่องทุกปี (3) มีการติดตามผลการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา (4) มีการประเมินผลการ สนับสนุนส่งเสริมการศึกษา (5) มีการเก็บสถิติข้อมูลการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา 6) ด้าน ประสิทธิภาพ พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีผู้รับการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาตามเป้าหมาย (2) ผู้รับการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ (3) ผู้รับการ สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาร่วมกิจกรรมของวัดตามเป้าหมาย (3) บ้าน วัด โรงเรียน มีความ ร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด (5) พระสงฆ์ได้รับบทบาทในการเสนอแนวทางการ จัดการศึกษาของสถานศึกษา

3.6 งานศึกษาสงเคราะห์

ด้านการมีส่วนร่วม พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีการสงเคราะห์เป็นรายบุคคล ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน (2) ทำวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน (3) อำนวยความสะดวก ในการจัดงานหรือทำบุญของชาวบ้าน (4) ช่วยพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ (5) ให้การสงเคราะห์ ในระดับสากล ทั้งด้านการช่วยเหลือเฉพาะหน้าหรือการพัฒนาสังคม 2) ด้านความโปร่งใส พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในการจัดสาธารณสงเคราะห์อย่างชัดเจน (2) มีคณะกรรมการกำกับดูแลการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย (3) มีการเก็บเอกสารหลักฐาน เกี่ยวกับรายรับรายจ่าย (4) มีการเปิดเผยข้อมูลรายรับรายจ่ายต่อสาธารณชน (5) เปิดโอกาสให้ มีการตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่ายได้ 3) ด้านความรับผิดชอบ พัฒนาตัวชี้วัดได้ดังนี้ (1) เจ้า อาวาสมีนโยบายชัดเจนในการให้การสาธารณสงเคราะห์ (2) ให้การสงเคราะห์ตามกำลังที่ เหมาะสม (3) ช่วยพัฒนาชุมชนในด้านใดด้านหนึ่งเป็นรูปธรรมชัดเจน (4) ใช้บทบาทผู้นำทาง จิตวิญญาณของชุมชนในการช่วยพัฒนาชุมชน (5) กระตือรือร้นในการสงเคราะห์สังคมในยาม ภัยพิบัติ 4) ด้านนิติธรรม พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) ให้การสงเคราะห์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจตาม หลักพุทธศาสนา (2) การสงเคราะห์เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย (3) ให้การสงเคราะห์โดยไม่ เลือกปฏิบัติทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา สถานภาพทางเพศ ฐานะทางสังคม (4) ให้การสงเคราะห์ ด้วยเจตคติแห่งเมตตาอารี (5) ปฏิบัติต่อผู้รับการสงเคราะห์อย่างเหมาะสม เคารพศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ 5) ด้านประสิทธิภาพ พัฒนาตัวชี้วัด ได้ดังนี้ (1) มีการจัดทำแผนงานชัดเจนเกี่ยวกับการ สาธารณสงเคราะห์ (2) มีการแสวงหาแนวทางการสงเคราะห์อย่างยั่งยืน (3) ปฏิบัติการ ตามแผนที่วางไว้อย่างรัดกุม (4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานสาธารณ สงเคราะห์ (5) มีการดำเนินการร่วมกันระหว่างเครือข่าย 6) ด้านประสิทธิภาพ พัฒนาตัวชี้วัด ได้ ดังนี้ (1) มีผลกระทบด้านบวกต่อการดำเนินการสาธารณสงเคราะห์ (2) ผู้ร่วมงานสาธารณ

สงเคราะห์เข้าใจแนวนโยบายและแนวทางปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน (3) เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการสาธารณสงเคราะห์ (4) การสาธารณสงเคราะห์เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (5) ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนหรือสังคมในการช่วยดำเนินการสาธารณสงเคราะห์

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การบริหารวัด โดยส่วนใหญ่ไม่มีความเปลี่ยนแปลงจากอดีตมากนัก การบริหารวัดในปัจจุบันมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) เน้นตัวบุคคล ได้แก่ การเน้นไปที่ตัวของเจ้าอาวาส หากเจ้าอาวาสมีความรู้ความสามารถมากก็สามารถพัฒนาวัดได้เจริญรุ่งเรือง หรือหากเจ้าอาวาสมีความรู้่น้อย แต่มีบารมีอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้คนนับถือศรัทธาได้ เช่น เป็นเกจิอาจารย์ ก็สามารถพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรืองได้เช่นกัน การบริหารงานของวัดจึงเน้นไปที่บทบาทส่วนบุคคล 2) บริหารแบบจารีตประเพณี อาจกล่าวได้ว่าคณะสงฆ์มีรูปแบบการบริหารวัดแบบจารีตประเพณี ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ (ก) จารีตประเพณีตามแบบพระธรรมวินัย ได้แก่การที่วัดต่าง ๆ ยังปกครองสงฆ์โดยยึดหลักการตามพระธรรมวินัย มีทั้งแบบเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย เช่น สายวัดป่าต่าง ๆ และแบบเคร่งครัดปานกลางที่ปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมแต่ก็ยังยึดโยงกับพระธรรมวินัยอยู่ ในที่นี้หมายถึงวัดโดยส่วนใหญ่ทั่วไป การปกครองสงฆ์แบบเคร่งครัดในพระธรรมวินัยส่วนใหญ่จะปลีกตัวออกจากสังคม ไม่เกี่ยวข้องกับการกิจกรรมการบริหารวัดมากนัก เพราะการบริหารวัดของสังคมสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยก็มีเพียงการปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์และการกำกับดูแลให้พระสงฆ์ภายในวัดปฏิบัติตามกิจของสงฆ์ให้เรียบร้อย ส่วนแบบเคร่งครัดปานกลางจะปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารวัดให้ทันต่อยุคสมัย นำวิธีการบริหารตามยุคสมัยเข้ามาใช้ อันเนื่องมาจากการกิจที่มากขึ้น โดยส่วนใหญ่ได้แก่วัดทั่วไปที่เชื่อมโยงกับชุมชน มีส่วนร่วมกับชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ และมีแนวทางในการเปิดพื้นที่วัดให้กับชุมชนและ (ข) จารีตประเพณีตามแบบอธิการาธิปไตย [อธิการ+อธิปไตย หมายถึง การมอบอำนาจให้เจ้าอาวาสบริหารแต่เพียงผู้เดียว] ได้แก่วัดที่ปกครองสงฆ์แบบอำนาจสิทธิขาด เจ้าอาวาสมีอำนาจในการบริหารวัดตามที่ตนเห็นว่าเหมาะสม บางวัดมีความเชื่อมโยงกับชุมชน เช่น มีการตั้งคณะกรรมการ แต่คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่แต่เพียงในนาม เป็นต้น บางวัดไม่มีความเชื่อมโยงกับชุมชน ไม่มีการตั้งคณะกรรมการวัด การตัดสินใจอยู่กับเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียว 3) การบริหารวัดยังเชื่อมโยงกับชุมชน แม้วัดจะบริหารโดยเจ้าอาวาส แต่วัดโดยส่วนใหญ่ยังเชื่อมโยงกับชุมชน ชุมชนเป็นผู้ร่วมในการคัดเลือกเจ้าอาวาส ชุมชนมีบทบาทร่วมในการบริหารวัดในด้านเสนาสนะ ชุมชนคอยสอดส่องดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณร

อย่างใกล้ชิด ทำให้พระภิกษุสามเณรไม่กล้าประพฤติผิดนอกนิกาย บางวัดเจ้าอาวาสยังอายุน้อย มักจะฟังเสียงของปู่ย่าตายายที่ทำบุญวัดนั้น ๆ เป็นการคอยประคับประคองการบริหารวัด การที่วัดยังเชื่อมโยงกับชุมชน ทำให้วัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยกัน และตรวจสอบกันไปในตัว

2. จากการศึกษาพบว่า แม้หลักธรรมาภิบาลจะถูกกล่าวถึงในบริบทของสังคมประชาธิปไตย หรือพูดอย่างชัดที่สุดก็คือ ธรรมาภิบาลคือกรอบแนวคิดที่ใช้ในวัฒนธรรมประชาธิปไตยเท่านั้น แต่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทก็มีความสอดคล้องกับธรรมาภิบาลในบริบทสังคมปัจจุบันโดยไม่ขัดแย้ง หลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติหรือแสดงมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลในสภาพสังคมโบราณนั้น ยังสามารถใช้เป็นหลักปฏิบัติได้ในสังคมปัจจุบัน ไม่ขัดหรือแย้งกับโลกวิสัย องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบร่วมของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลจึงอยู่ในกรอบที่ยึดโยงกับพระธรรมวินัยเป็นหลัก และไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายบ้านเมือง และจารีตประเพณีของคณะสงฆ์ ซึ่งสามารถพิจารณาความสอดคล้องได้ดังนี้

2.1 พระธรรมวินัย เนื่องจากพระธรรมวินัยเป็นหลักยึดสำหรับพระสงฆ์ การบริหารวัดในอดีตก็เป็นการบริหารตามพระธรรมวินัย ยึดพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ในการดำเนินการต่าง ๆ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป สภาพสังคมและแนวคิดของผู้คนในสังคมเปลี่ยนแปลง การบริหารวัดก็ต้องมีการปรับตัวด้วย จากการศึกษาพบว่า หลักธรรมาภิบาลไม่ขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัย กลับส่งเสริมให้พระธรรมวินัยโดดเด่นขึ้น กล่าวโดยหลักใหญ่ก็คือ

2.1.1 การมีส่วนร่วม ตามหลักพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงมอบอำนาจให้สงฆ์ใช้อำนาจที่ถูกต้องชอบธรรมในการดำเนินการต่าง ๆ เช่น มอบอำนาจการแจกอาหาร แจกเสนาสนะ ก็ต้องให้สงฆ์มีฉันทานุมัติ เป็นต้น จึงแสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ภายในวัด ไม่ให้พระสงฆ์รูปใดใช้อำนาจอันไม่เป็นธรรมและทำตามอำเภอใจ การมีประธานสงฆ์เป็นเพียงผู้ทำหน้าที่กำกับให้กระบวนการต่าง ๆ เป็นไปตามพระธรรมวินัยเท่านั้น

2.1.2 ความโปร่งใส ตามหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงมอบอำนาจให้สงฆ์เพื่อมอบอำนาจให้พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งดำเนินการใด ๆ นั้น ก็เพื่อให้สงฆ์เห็นชอบว่าจะไว้วางใจให้กับพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ความไว้วางใจจากฉันทานุมัตินี้เป็นความโปร่งใสที่ได้รับมอบอำนาจมาอย่างสุจริต และในการที่พระองค์ทรงให้สงฆ์ทำปวารณาต่อกันก็เพื่อให้สงฆ์ได้ตรวจสอบซึ่งกันและกัน แม้ในบริบทสังคมปัจจุบัน พระสงฆ์จะต้องยุ่งเกี่ยวกับการเงินมากขึ้น แต่หลักการตรวจสอบได้ตามพระธรรมวินัยก็ยังสามารถใช้ได้อยู่

2.1.3 ความรับผิดชอบ แม้ความรับผิดชอบต่อสังคมจะเป็นแนวคิดใหม่สำหรับการบริหารองค์กรต่าง ๆ แต่ตามหลักพระธรรมวินัยพระพุทธเจ้าทรงให้พระสงฆ์รับผิดชอบต่อสังคมเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่นเรื่องที่ทรงห้ามพระสงฆ์เบียดเบียนชาวบ้านในยาม

พุทฺธิกขภัย หรือในยามชาวบ้านอดอยากด้วยอาหาร นับเป็นตัวอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงมิให้สงฆ์ทำตนให้กระทบกระเทือนต่อชาวบ้าน นอกจากนี้ในพระวินัยหลายสิกขาบท ยังมีลักษณะของการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือการที่ทรงให้สันโดษในปัจจัยสี่ ก็เป็นแนวทางสำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรในแง่ของการลดการใช้สิ่งที่เกินความจำเป็นด้วย

2.1.4 นิติธรรม ตามหลักพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงวางกติกากฎหรือสิกขาบทให้พระสงฆ์ปฏิบัติตาม เป็นการวางรูปแบบความมีระเบียบวินัยให้กับพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังมิได้มีการเลือกชั้นวรรณะและศาสนาสำหรับการเผยแผ่ ทรงมุ่งหวังให้บุคคลได้รับความสุขอย่างเสมอภาคกัน

2.1.5 ประสิทธิภาพ ตามหลักพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงสนับสนุนให้พระสงฆ์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่ามากที่สุด ยกตัวอย่างเช่น หากบาตรร้าวไม่เกิน 10 องค์ ไม่มีการเปลี่ยน การคัดกรองบุคคลที่จะมาอุปสมบท การสอนธรรมที่ให้กับบุคคลเข้าถึงจิตใจอันดีงามของตน รวมถึงวางรากฐานทางศีลธรรมของสังคม ก็เป็นการช่วยสร้างคุณภาพ คุณค่า คุณประโยชน์ ให้เกิดขึ้นด้วย

2.1.6 ประสิทธิผล ตามหลักพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหวังให้การทำงานของพระสงฆ์สำเร็จประโยชน์สูงสุดคือการยังประโยชน์และความสุขให้เกิดแก่มหาชน ผลสำเร็จของการดำเนินงานจึงอยู่ที่ประโยชน์ของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลในสังคมปัจจุบัน

ดังนั้น หากกล่าวในแง่ของพระธรรมวินัย หลักธรรมาภิบาลกลับหนุนเสริมให้พระธรรมวินัยปรากฏเด่นชัด จากเดิมที่ถือกันว่าการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล แต่การนำมาบูรณาการกับธรรมาภิบาลตามแนวคิดในปัจจุบัน ทำให้สังคมได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยด้วย

2.2 กฎหมายบ้านเมือง กฎหมายบ้านเมืองเป็นเครื่องมือในการจัดการสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสงฆ์อนุวัตรตามกฎหมายบ้านเมือง เป็นการมิให้พระสงฆ์เป็นอุปสรรคสำหรับการจัดการสังคม การบริหารวัดก็เป็นองคาพยพหนึ่งในสังคมที่ต้องมีส่วนในการร่วมจัดการสังคมด้วย

2.3 จารีต หากกล่าวถึงจารีตเกี่ยวกับการบริหารวัด คณะสงฆ์ก็มีการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยแล้ว เช่น แต่เดิมให้อำนาจเจ้าอาวาสในการบริหารวัด ปัจจุบันมหาเถรสมาคมก็มีนโยบายให้แต่ละวัดมีคณะกรรมการวัดเพื่อช่วยในการบริหารงาน ดังนั้น จารีตทางการบริหารของคณะสงฆ์ก็มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิธีการบริหารทางโลก

กล่าวโดยสรุปแล้ว ธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย ส่งเสริมให้พระธรรมวินัยที่ผู้คนมักเข้าใจว่าเป็นหลักปฏิบัติส่วนตนของพระสงฆ์

ให้เด่นชัดสอดคล้องกับแนวคิดสมัยใหม่ ทั้งยังไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายบ้านเมืองและจารีตที่คณะสงฆ์ถือปฏิบัติอยู่

3. ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารจัดการ สังเคราะห์จากองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบร่วมที่ได้จาก 3 ส่วนหลักคือ 1) หลักพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง และจารีตของคณะสงฆ์ 2) จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ 3) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและคำชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญ แม้จะแยกย่อยออกเป็นตัวชี้วัดแต่ละด้านแต่ละข้อ แต่ตัวชี้วัดแทบทุกข้อก็เป็นเครื่องมือตรวจสอบด้านอื่น ๆ ด้วย มีความเชื่อมโยงกันในสาระสำคัญของการชี้วัด ยกตัวอย่างเช่น การมีส่วนร่วมของงานด้านปกครอง ตัวชี้วัดของการมีส่วนร่วมคือการบริหารงานโดยรูปแบบคณะกรรมการ มีการประชุมปรึกษาหารือ และมีการกระจายอำนาจหน้าที่ ตัวชี้วัดทั้ง 3 ข้อก็เป็นเครื่องมือตรวจสอบการมีส่วนร่วมในงานด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ในงานด้านสาธารณูปการ หากไม่มีคณะกรรมการ ไม่มีการปรึกษาหารือ ไม่มีการกระจายอำนาจหน้าที่ ก็แสดงว่าในงานด้านปกครองก็ไม่เกิดการมีส่วนร่วมไปด้วย และยังชี้วัดไปยังความโปร่งใส เพราะหากไม่มีรูปแบบคณะกรรมการ การบริหารวัดนั้น ๆ ก็ลดความโปร่งใสลงไปด้วย หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในแต่ละด้านแต่ละข้อนั้น ยึดโยงกันเป็นตาข่าย ส่วนใหญ่ของแต่ละข้อสามารถตรวจสอบ (Checking) การดำเนินการในข้ออื่นได้ด้วย

สรุป

การพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด เป็นการบูรณาการระหว่างหลักพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง และจารีตประเพณีของคณะสงฆ์ เข้ากับหลักธรรมาภิบาลในแนวคิดสังคมปัจจุบันให้เป็นเครื่องมือตรวจสอบการบริหารวัด เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส เป็นไปตามนิติธรรม รับผิดชอบต่อสังคม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หนุนเสริมให้พระธรรมวินัยเด่นชัด จากที่มีลักษณะเป็นความประพฤติดส่วนบุคคล (individual) มาเป็นลักษณะกระบวนการ (process) หรือระบบการบริหาร (system) และเป็นการพัฒนาการบริหารไปสู่ความยั่งยืน (Sustainable Development)

ข้อเสนอแนะ

เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการ หากมีผู้สนใจเกี่ยวกับตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัด ผู้วิจัยขอเสนอว่า

1. ในการนำผลการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้ ควรปรับตัวชี้วัดในแต่ละด้านว่ามีขอบเขตในการตีความมากน้อยขนาดไหน อย่างไร เนื่องจากตัวชี้วัดที่ผู้วิจัยศึกษา แม้จะใช้เป็นเกณฑ์ชี้วัดอย่างกว้างได้ แต่ผู้วิจัยเห็นว่า คณะสงฆ์แต่ละพื้นที่มีจารีตทางการบริหาร

แตกต่างกัน เช่น คณะสงฆ์ท้องถิ่น ก มีจารีตทางการบริหารแบบลายลักษณ์อักษรมากกว่าคณะสงฆ์ท้องถิ่น ข เป็นต้น การตีความตัวชี้วัดแต่ละตัวจึงต้องศึกษารายละเอียดของพื้นที่นั้น ๆ อีกครั้งหนึ่ง ก็จะช่วยให้การชี้วัดตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่ละท้องถิ่นยิ่งขึ้น

2. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเจาะลึกเป็นรายด้านของงานคณะสงฆ์ เช่น งานปกครอง อาจมีรายละเอียดการปกครอง (ซึ่งรวมความหมายเกี่ยวกับการบริหารด้วย) ในหลายด้าน เช่น ปกครองสงฆ์ ปกครองบุคลากรที่เป็นคฤหัสถ์ภายในวัด ปกครองทายาททายิกาผู้อุปถัมภ์วัด บริหารงบประมาณ เป็นต้น ว่าควรมีตัวชี้วัดที่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างไร ก็จะทำให้เห็นภาพของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทสำหรับบริหารวัดชัดเจนยิ่งขึ้นอีก

เอกสารอ้างอิง

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวัฒน์. (2545). *สภาพปัญหาของวัด*. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2559 จาก <http://www.thaimonklaw.com>.

ประภาส ชลศรานนท์. (2550). *แมงกะพรุนนัดซ้าย*. กรุงเทพมหานคร: เวิร์คพ้อยท์.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). *การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2546). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำต่อสมรรถภาพทางกายของ
ผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
นครศรีธรรมราช*

THE EFFECT OF AQUATIC AEROBIC PROGRAM OF ELDERLY PEOPLE
AT BOROMARAJONANI COLLEGE OF NURSING
NAKHON SI THAMMARAT

ยุพิน หมั่นทิพย์

Yupin Muentip

มนันชญา จิตตรัตน์

Mananchaya Chittarat

วิลาลินี แฝวชนะ

Wilasinee Paewchana

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat, Thailand

E-mail: yupinsao@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งเชิงทดลองชนิดหนึ่งกลุ่มวัดก่อนและหลังนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power โดยเลือกสถิติ t-test dependent สำหรับการทดสอบสมมติฐานทางเดียว (One trail) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านเกณฑ์คัดเข้าคัดออกแล้วเหลือจำนวน 27 คน เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลคือแบบบันทึกการประเมินสมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุและแบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาและทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบ Paired t-test และ Wilcoxon sign rank test ในตัวแปรที่มีการแจกแจงข้อมูลไม่ปกติ

ผลการศึกษาพบว่า

หลังเข้าโปรแกรมออกกำลังกายในน้ำ กลุ่มตัวอย่างมีสมรรถภาพระบบหายใจและหลอดเลือด สมรรถภาพของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ การทรงตัวและความว่องไว ดีวก่อนการเข้าโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) นั่นหมายถึงว่าสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุหลังเข้าโปรแกรมออกกำลังกายในน้ำดีกว่าก่อนเข้าโปรแกรมฯ

* Received 8 July 2019; Revised 22 October 2019; Accepted 23 October 2019

คำสำคัญ: โปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำ, สมรรถภาพทางกาย, ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this study were to compare physical fitness of the elderly before and after attending in Aquatic aerobic program. The subjects were selected by G*Power program by t-test statistics dependent for one-tail hypothesis testing and passed the screening criteria. The subjects consisted of 27 members, in Elderly school, Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat. The tools used for data collection were as the following; 1) an interview format inquiring about personal data, and 2) a physical fitness field note. The collected data were statistically analyzed by descriptive statistics, Paired t-test and Wilcoxon sign rank test for variables with unusual data distribution.

The results of the study revealed that:

overall physical fitness of the elderly such as cardiovascular respiratory fitness assessments, muscular fitness assessments, flexibility assessments and balance-agility assessments after attending the aquatic aerobic program was better than before attending the aquatic aerobic program, which the overall physical fitness was significantly increased ($p < .05$). It means the physical fitness of the elderly after attending the aquatic aerobic program is better than before attending the program.

Keywords: Aquatic Aerobic Program, Physical Fitness, Elderly

บทนำ

สถานการณ์การผู้สูงอายุ ปี พ.ศ 2560 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 17 ของประชากรทั่วประเทศและกำลังมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับช่วงที่ผ่านมา (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560) สถานการณ์ดังกล่าวนี้ มีความสำคัญกับระบบบริการสุขภาพอย่างมาก เนื่องจากวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเสื่อมของร่างกาย ซึ่งหากไม่มีการดูแลร่างกายอย่างดีจะทำให้ผู้สูงอายุมีสมรรถภาพทางกายที่ไม่แข็งแรง ส่งผลกระทบทางลบตามมา เพราะสมรรถภาพทางกาย คือ ความสามารถของร่างกาย ให้มีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของหัวใจ หลอดเลือด ปอด และกล้ามเนื้อ ผู้สูงอายุที่มีสมรรถภาพทางกายดี ย่อมส่งผลให้มี

สุขภาพดี มีกิจกรรมนันทนาการ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555) และปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี (สุพิตร สมาชิกโต, 2556)

สมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุเป็นสภาวะของร่างกายผู้สูงอายุที่อยู่สภาพที่ดี เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมีร่างกายแข็งแรง มีกิจกรรมประจำวันได้ปกติ (สุพิตร สมาชิกโต, 2556) พัฒนาการประเมินสมรรถภาพทางทำหน้าที่ทางกายของผู้สูงอายุเรียกว่า Senior fitness test (SFT) หรือ Functional Fitness test (FFT) เพื่อใช้ในการประเมินสมรรถภาพในการทำหน้าที่ของระบบในร่างกายของผู้สูงอายุในทุกช่วงวัย การประเมินมีทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ความแข็งแรงกล้ามเนื้อร่างกายส่วนล่าง (Lower body strength) ความแข็งแรงกล้ามเนื้อส่วนบน (Upper body strength) ความอดทนและสมรรถภาพด้านแอโรบิก (Aerobic endurance) ความอ่อนตัวของร่างกายส่วนบน (Upper body flexibility) ความอ่อนตัวของร่างกายส่วนล่าง (Lower body flexibility) และความว่องไวและการทรงตัวของร่างกาย (Agility/Dynamic balance) มีการนำด้านต่าง ๆ เหล่านี้มาจัดกลุ่มสมรรถนะในการประเมินสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุได้ 4 สมรรถนะคือ สมรรถภาพด้านระบบหายใจและหลอดเลือด (Cardiovascular respiratory fitness assessments) สมรรถภาพด้านความแข็งแรงของระบบกล้ามเนื้อ (Muscular fitness assessments) ความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ (Flexibility assessments) การทรงตัวและความว่องไว (Balance and Agility assessments) (ภาควิชาพลศึกษาและกีฬา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558) การพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีสมรรถภาพทางกายเพิ่มขึ้น จึงควรพัฒนาในประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราชเห็นความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 และออกแบบหลักสูตรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการดูแลตนเองได้เหมาะสม ดำรงชีวิตในสังคมได้ดี กิจกรรมหนึ่งที่สำคัญคือการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย การศึกษาวิจัยที่ผ่านมา มีกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุหลากหลายรูปแบบ เช่น ผลของการออกกำลังกายแบบเหยาะโยคะต่อสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุ (จันทร์ดา บุญประเสริฐ และคณะ, 2559) ผลของการรำไทยบนตารางเก้าช่องต่อภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ (สุวรรณ จันทร์ประเสริฐ และคณะ, 2556) ผลของการออกกำลังกายด้วยรำมวยโบราณประยุกต์ ต่อสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุชาวไทย (ทิติภา ศรีสมัย และคณะ, 2560) กิจกรรมเหล่านี้ ล้วนส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสมรรถภาพทางกายดีขึ้น อย่างไรก็ตามกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกับผู้สูงอายุที่มีปัญหาข้อเข่า และการทรงตัว ซึ่งอาจทำให้ปฏิบัติกิจกรรมต่างได้ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นหากมีกิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกายที่มีส่วนช่วยพยุงน้ำหนักและการทรงตัวของผู้สูงอายุได้ ย่อมน่าจะเกิดผลดี

การออกกำลังกายแบบแอโรบิกทำให้ร่างกายมีการกระตุ้นการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ ส่งผลให้หลอดเลือดขยายตัวและการทำงานของระบบไหลเวียนดีขึ้น

(พิมพกา ปัญญาใหญ่, 2555) อีกทั้งการออกกำลังกาย แรงดึง แรงเหวี่ยง จะส่งผลให้เพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การออกกำลังกายในน้ำ (Aquatic Exercise) เป็นรูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายที่ได้รับการยอมรับจากนักวิชาชีพด้านสุขภาพและด้านสมรรถภาพว่าเป็นกิจกรรมที่เกือบจะสมบูรณ์แบบในการพัฒนาสมรรถภาพแบบแอโรบิก ความอ่อนตัว ความแข็งแรง การกระชับกล้ามเนื้อ ช่วยให้การทรงตัวดีขึ้น และลดความเสี่ยงในการล้มมากกว่าการออกกำลังกายบนบก การออกกำลังกายในน้ำเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยสูงอายุ เนื่องจากให้ประโยชน์ในแง่การสร้างเสริมสุขภาพ และสามารถเผาผลาญพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ต้องเสี่ยงกับการบาดเจ็บ โดยน้ำจะเป็นตัวลดแรงกระแทก และสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ เกิดแรงต้านและแรงพยุงเพื่อควบคุมการทรงตัว นอกจากนี้ยังมีข้อมูลยืนยันชัดเจนว่าการออกกำลังกายในน้ำสามารถช่วยผ่อนคลายอารมณ์เครียดได้ดีมาก เกิดความสดชื่น เฟลิดเฟลิน จึงมีการพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายในน้ำเรื่อยมาสำหรับบุคคลทั่วไปและผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัวต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาการทรงตัว เป็นต้น (เด่นหล้า ปาลเดชพงศ์ และ นิพนธ์ พงวรินทร์, 2552)

โรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลนครศรีธรรมราชเห็นความสำคัญของกิจกรรมการออกกำลังกายในน้ำกับการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยเริ่มมีกิจกรรมการออกกำลังกายในน้ำมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2558 เป็นจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 74.26 ของจำนวนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลการประเมินความคิดเห็นจากผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุทั้งที่มีปัญหาและไม่มีปัญหาการทรงตัวล้วนพึงพอใจต่อกิจกรรมดังกล่าวร้อยละ 100 มีสุขภาพจิตและความคล่องตัวดีขึ้น อย่างไรก็ตามยังไม่สามารถสรุปผลกระทบทางบวกของการออกกำลังกายในน้ำกับผู้สูงอายุได้ โดยเฉพาะการเพิ่มสมรรถภาพทางกาย ยังมีการศึกษาวิจัยในประเทศในประเด็นดังกล่าวในประเทศไทยน้อยมาก จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิจัยผลของการออกกำลังกายในน้ำของผู้สูงอายุ โดยศึกษากับผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นต้นแบบของกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์เฉพาะ

เพื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) ชนิดหนึ่งกลุ่มวัดก่อนและหลัง (One group pretest-posttest design) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยได้แก่ ผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้สูงอายุที่กำลังเรียนและสำเร็จการศึกษาแล้วจากโรงเรียนผู้สูงอายุวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power โดยเลือกสถิติ t-test dependent สำหรับการทดสอบสมมติฐานทางเดียว (One trail) แทนค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยของทิวา มหาพรหมและคณะ (ทิวา มหาพรหม และคณะ, 2560) เท่ากับ 0.7 กำหนดแอลฟา .05 ค่าอำนาจทดสอบ (Power of analysis) เท่ากับ 80 % คำนวณขนาดตัวอย่างได้น้อยกลุ่มละ 26 คน ผู้วิจัยเพิ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 20 เพื่อป้องกันการไม่สามารถเข้าร่วมงานวิจัยของกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 30 คน กำหนดเกณฑ์คัดเข้า ได้แก่ 1) เป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป 2) สื่อสารโดยการถามและตอบเป็นภาษาไทยได้ 3) ไม่มีข้อห้ามจากแพทย์ห้ามออกกำลังกายในน้ำ 4) สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เกณฑ์คัดออก ได้แก่ มีปัญหาสุขภาพ เช่น ข้อเข่าเสื่อม หรือไม่สามารถเข้าร่วมโปรแกรมการวิจัยได้ตลอดระยะเวลา มีกลุ่มตัวอย่างถอนตัวออกจากการวิจัย 3 คนจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 27 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วนดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1.1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล เป็นเครื่องมือบันทึกข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ศาสนา ระดับการศึกษา โรคประจำตัว ชีพจรขณะพัก ความดันโลหิต น้ำหนัก ส่วนสูงและรอบเอว

1.2 แบบบันทึกการประเมินสมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุ เป็นแบบประเมินของภาควิชาพลและกีฬามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ภาควิชาพลและกีฬามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558) ประกอบด้วย การประเมินสมรรถภาพระบบหายใจและหลอดเลือด (Cardio respiratory fitness assessment) ประกอบด้วย เดิน 6 นาที เดินย่ำเท้า 2 นาที การประเมินสมรรถภาพของกล้ามเนื้อ (Muscular fitness assessment) ประกอบด้วย การลุกยืนจากเก้าอี้ 30 วินาที งอแขนพับศอก การประเมินความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ (Flexibility assessment) ประกอบด้วย นั่งเก้าอี้ยื่นแขนแตะปลายเท้า และเอื้อมแขนแตะมือด้านหลัง และการประเมินการทรงตัวและความว่องไว (Balance and agility) ประกอบด้วย ลูกเดินจากเก้าอี้ไปและกลับ

1.3 นาฬิกาจับเวลา เป็นแอปพลิเคชันบนมือถือที่สามารถใช้จับเวลาได้

1.4 เครื่องวัดความดันโลหิตแบบดิจิทัลยี่ห้อ Terumo เพื่อใช้วัดระดับความดันโลหิต และอัตราการเต้นของหัวใจขณะพัก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

2.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการออกกำลังกายในน้ำได้แก่ Dumbbell ท่อนลอยคนละ 1 คู่ และ Noodle เป็นเส้นโฟมทรงกลมท่อนยาว 1 อัน

2.2 โปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย 3 ระยะ

ระยะที่ 1 ช่วงอบอุ่นร่างกาย (Warm up) ก่อนลงสระน้ำ ใช้เวลา 5-10 นาที เป็นการออกกำลังกายเพื่อยืดกล้ามเนื้อกลุ่มใหญ่ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมของกล้ามเนื้อ ข้อต่อ ให้เกิดความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหว ช่วยลดการบาดเจ็บจากการออกกำลังกายได้ โดยใช้เวลาท่าละ 1-2 นาที ประกอบด้วยท่าดังนี้ ท่าที่ 1 บริหารกล้ามเนื้อคอ ท่าที่ 2 บริหารไหล่ ท่าที่ 3 บริหารลำตัว ท่าที่ 4 บริหารสะโพก และท่าที่ 5 บริหารขา

ระยะที่ 2 ช่วงออกกำลังกาย (Aerobic phase) ในน้ำ ใช้เวลา 30-45 นาที เป็นการออกกำลังกายโดยเพิ่มความเร็ว (Speed) ความหนัก (Intensity) และทำต่อเนื่องกัน โดยใช้เวลาท่าละ 2-3 นาที ประกอบด้วยท่าดังนี้ ท่าที่ 1 เป่าลม ท่าที่ 2 การเดินในน้ำ ท่าที่ 3 การเดินด้านข้าง ท่าที่ 4 เตะสูง ท่าที่ 5 หมุนขาเข้า – ออก ท่าที่ 6 งอศอก ท่าที่ 7 อ้า – หุบแขน ท่าที่ 8 ยกแขนขึ้น – ลง ท่าที่ 9 หมุนแขนเข้า – ออก ท่าที่ 10 ผลัก – ดึงท่อนลอย ท่าที่ 11 ยกท่อนลอยขึ้น – ลง ท่าที่ 12 กางท่อนลอยด้านข้าง ท่าที่ 13 กด Noodles ขึ้น – ลง ท่าที่ 14 ผลัก – ดึง Noodles ท่าที่ 15 พายเรือ ท่าที่ 16 ยกขาขึ้นลงโดยใช้ Noodles ท่าที่ 17 เดินเป็นวงกลม และท่าที่ 18 ซี่ม้าเป็นวงกลม

ระยะที่ 3 ช่วงผ่อนคลายร่างกาย (Cool down) ในน้ำ ใช้เวลาประมาณ 5- 10 นาที เป็นการลดจังหวะให้ช้าลง เน้นการหายใจเข้า-ออก และยืดกล้ามเนื้อเพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อหลังจากการออกกำลังกาย ช่วยไล่เลือดกลับเข้าสู่หัวใจ โดยใช้เวลาท่าละ 1-2 นาที ประกอบด้วยท่าดังนี้ ท่าที่ 1 บริหารกล้ามเนื้อคอ ท่าที่ 2 บริหารไหล่ ท่าที่ 3 บริหารลำตัว ท่าที่ 4 บริหารสะโพก และท่าที่ 5 บริหารขา

โปรแกรมนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้แก่ นายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านกระดูก 1 ท่าน นักกายภาพบำบัด 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลผู้ทรงคุณวุฒิผู้สูงอายุ 1 ท่าน และนักวิทยาศาสตร์การกีฬา 2 ท่าน ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้เหมาะสมกับคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิมีค่า CVI = 0.9

การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการภายหลังได้รับอนุญาตให้ดำเนินการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดนครศรีธรรมราช เลขที่ 004/2562 รหัสโครงการ NST PH 004/2562 ลงวันที่ 7 มกราคม 2562 ผู้วิจัยพิทักษ์กลุ่มตัวอย่างโดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลประโยชน์หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับการเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยได้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ก่อนลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความเต็มใจและผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยสามารถถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องชี้แจงเหตุผลให้ผู้วิจัยทราบ นอกจากนี้ ข้อมูลทั้งหมดในการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวม ไม่สามารถสืบค้นข้อมูลเป็นรายบุคคลได้

วิธีการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมผู้นำการออกกำลังกายในน้ำและการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 5 คนประกอบด้วย นักวิทยาศาสตร์การกีฬา ประจำโรงแรมทวินโลดส์ 1 คน นักเรียนผู้สูงอายุ 4 คน ได้เตรียมตัวเป็นผู้นำในการออกกำลังกายในน้ำโดยฝึกหัดตามโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำ ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว เป็นระยะเวลา 10 วันๆละ 2 ชั่วโมง โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน จนสามารถนำไปถ่ายทอดได้ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจัดเตรียมอุปกรณ์ (Dumbbell และ Noodle) ประสานกับผู้จัดการโรงแรมทวินโลดส์เพื่อเตรียมความพร้อมของสระว่ายน้ำ และแบบบันทึกต่าง ๆ

ผู้วิจัยฝึกการประเมินสมรรถภาพทางกายกับนักวิทยาศาสตร์การกีฬา 2 ท่าน กับผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มทดสอบโปรแกรม จำนวน 9 ราย และหาค่าความเชื่อมั่นแบบเท่าเทียมจากการสังเกต (Interrater reliability) โดยฝึกประเมินสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุคนเดียวกัน แล้วนำค่าที่ผู้วิจัยและนักวิทยาศาสตร์การกีฬาที่บันทึกได้มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson product moment correlation coefficient) ได้เท่ากับ 1

2. ขั้นตอนการ

ผู้วิจัยนัดหมายกลุ่มตัวอย่างและชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการศึกษาวิจัยในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลและทำการประเมินสมรรถภาพทางกายและบันทึกผลก่อนเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัย แจกคู่มือ/โปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำให้กับกลุ่มตัวอย่างทุกคนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติ

สัปดาห์ที่ 2-11 ผู้วิจัยนำกลุ่มตัวอย่างที่สระว่ายน้ำโรงแรมทวินโลดส์ เวลา 08.00-09.00 น. ในวันจันทร์และอังคารโดยมีผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้นำในการออกกำลังกายในน้ำตามโปรแกรม สัปดาห์ที่ 12 ผู้วิจัยนำกลุ่มตัวอย่างมาประเมินสมรรถภาพทางกาย

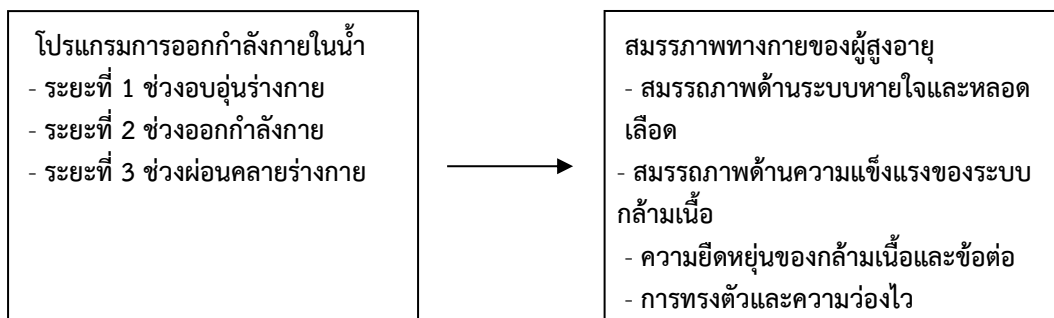

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำด้วยสถิติ Paired t test และ Wilcoxon sign rank test ในตัวแปรที่มีการแจกแจงข้อมูลไม่ปกติ

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการออกกำลังกายในน้ำ จากคุณสมบัติทางฟิสิกส์ของน้ำ ในน้ำจะมีแรงลอยตัว (Buoyancy force) ซึ่งจะช่วยพยุงน้ำหนักของร่างกาย โดยหากอยู่ในน้ำลึกระดับเอวน้ำจะช่วยพยุงน้ำหนักของร่างกายประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว และเมื่ออยู่ในน้ำลึกมากขึ้น น้ำจะช่วยพยุงน้ำหนักของร่างกายมากขึ้นด้วย ข้อต่อต่าง ๆ จึงไม่ต้องรับน้ำหนักตัว และแรงกระแทกเหมือนขณะออกกำลังกายบนบก ประโยชน์ของแรงลอยตัวนี้ทำให้ระยะส่วนล่างรับน้ำหนักตัวน้อยลง แรงกดต่อข้อเข่าลดลง นอกจากนี้ แรงดันใต้น้ำจะช่วยให้โลหิตไหลเวียนกลับเข้าสู่หัวใจได้ง่ายกว่าบนบก ส่วนความต้านทานในน้ำ สามารถสร้างความแข็งแรงให้กับกล้ามเนื้อต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึงขณะออกกำลังกาย (เด่นหล้า ปาลเดชพงศ์ และ นิพนธ์ พวงวรินทร์, 2552) ดังจากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าการออกกำลังกายในน้ำสามารถเพิ่มการทรงตัวได้มากกว่าการออกกำลังกายบนบกและการทรงตัวที่เพิ่มขึ้นนั้น เพิ่มขึ้นทุกสัปดาห์ (ออกกำลังกาย 2 ครั้ง/สัปดาห์ เป็นเวลา 5 สัปดาห์) ในขณะที่การออกกำลังกายบนบกมีการทรงตัวที่เพิ่มขึ้นในการออกกำลังกายสัปดาห์แรกเท่านั้น (ปิยาภา แก้วอุทาน, 2554) การออกกำลังกายในน้ำจึงน่าจะเพิ่มสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ซึ่งสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ สามารถประเมินได้จากแบบประเมินของภาควิชาพลและกีฬามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ภาควิชาพลและกีฬามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558) โดยจะมีการประเมินจากการเดิน 6 นาที เดินย่ำเท้า 2 นาที การลุกยืนจากเก้าอี้ 30 วินาที งอแขนพับศอก 30 วินาที นั่งเก้าอี้ยืนแขนแตะปลายเท้า เอื้อมแขนแตะมือด้านหลัง และการลุกเดินจากเก้าอี้ไปกลับ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะประเมิน 6 ด้าน ได้แก่ ความแข็งแรงกล้ามเนื้อร่างกายส่วนล่าง ความแข็งแรงกล้ามเนื้อส่วนบน ความอดทนและสมรรถภาพด้านแอโรบิก ความอ่อนตัวของร่างกายส่วนบน ความอ่อนตัวของร่างกายส่วนล่าง และความว่องไวและการทรงตัวของร่างกาย มีการนำด้านต่าง ๆ เหล่านี้มาจัดกลุ่มสมรรถนะในการประเมินสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุได้ 4 สมรรถนะคือ สมรรถภาพด้านระบบหายใจและหลอดเลือด สมรรถภาพด้านความแข็งแรงของระบบกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ การทรงตัวและความว่องไว ได้ตั้งกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n=27)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	2	7.40
หญิง	25	92.60
อายุ		
61-65 ปี	15	55.60
66-70 ปี	9	33.30
71-75 ปี	3	11.10
สถานภาพ		
โสด	3	11.10
คู่	15	55.60
หย่า/แยก/หม้าย	9	33.30
ศาสนาพุทธ	27	100.00
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนต้น	1	3.70
ประกาศนียบัตรชั้นสูง	1	3.70
ปริญญาตรี	22	81.50
ปริญญาโท	2	7.40
ปริญญาเอก	1	3.70
โรคประจำตัว		
ไม่มี	8	29.60
มี	19	70.40

โรคหัวใจ	2	7.40
โรคความดันโลหิตสูง	8	29.60
โรคเบาหวาน	2	7.40
โรคความดันโลหิตสูงและเบาหวาน	1	3.70
โรคภูมิแพ้และไทรอยด์	1	3.70
โรคไขมันในเลือดสูง	2	7.40
โรคข้อเข่าเสื่อม	1	3.70
โรคมะเร็ง	2	7.40
ชีพจร ก่อนออกกำลังกาย	Min = 65 Max = 117 Mean = 84.33 S.D. = 12.43	
ความดัน systolic blood pressure ก่อนออกกำลังกาย	Min = 110 Max = 179 Mean = 132.85 S.D. = 16.67	
ความดัน diastolic blood pressure ก่อนออกกำลังกาย	Min = 69 Max = 125 Mean = 85.89 S.D. = 11.10	

จากตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบระดับการศึกษาปริญญาตรี มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 92.6 ,81.5 และ 70.4 ตามลำดับ ส่วนมากมีอายุ 61-65 ปี ร้อยละ 55.6 สถานภาพคู่ ร้อยละ 55.6 มีโรคประจำตัวเป็นโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 29.6 นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด มีค่าชีพจรก่อนออกกำลังกายเฉลี่ย 84.33 ครั้ง/นาที (S.D. = 12.43) ความดัน systolic blood pressure ก่อนออกกำลังกายเฉลี่ยอยู่ที่ 132.85 มิลลิเมตรปรอท (S.D. = 16.67) ความดัน diastolic blood pressure ก่อนออกกำลังกายอยู่ที่ 85.89 มิลลิเมตรปรอท (S.D. = 11.10)

2. ข้อมูลการเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำ (n=27)

ตัวแปร	ก่อนออกกำลังกาย		หลังออกกำลังกาย		t/z	P-value
	Mean	SD	Mean	SD		
การประเมินสมรรถภาพระบบหายใจและหลอดเลือด						
-เดิน 6 นาที	516.81	61.42	637.59	112.01	7.22	<.001
-เดินย่ำเท้า 2 นาที	76.22	17.21	95.30	20.37	4.26	<.001
การประเมินสมรรถภาพของกล้ามเนื้อ						
-การลุกยืนจากเก้าอี้ 30 วินาที	19.96	4.00	25.19	4.58	-6.21	<.001
-งอแขนพับศอก 30 วินาที	21.67	4.34	26.11	3.77	-7.32	<.001
การประเมินความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ						
-นั่งเก้าอี้ยื่นแขนแตะปลายเท้า	2.37	2.57	3.07	2.59	-2.354*	0.019
-เอื้อมแขนแตะมือด้านหลัง	-87	3.63	.19	2.81	-3.105*	.002
การประเมินการทรงตัวและความว่องไว						
-ลุกเดินจากเก้าอี้ไปและกลับ	5.78	1.26	4.59	.52	-4.407*	<.001

* ทดสอบด้วย Wilcoxon sign rank test

จากตารางที่ 2 หลังเข้าโปรแกรมออกกำลังกายในน้ำ กลุ่มตัวอย่างมีสมรรถภาพระบบหายใจและหลอดเลือด สมรรถภาพของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ และการทรงตัวและความว่องไว ดีกว่าก่อนการเข้าโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p<.05$)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าหลังเข้าโปรแกรมออกกำลังกายในน้ำ กลุ่มตัวอย่างมีสมรรถภาพระบบหายใจและหลอดเลือด สมรรถภาพของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ การทรงตัวและความว่องไว ดีกว่าก่อนการเข้าโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p<.05$) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายในส่วนของผลของการออกกำลังกายในน้ำต่อการเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพระบบหายใจและหลอดเลือดในผู้สูงอายุได้ว่า การออก

กำลังภายในน้ำเป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิกที่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลาภายใต้แรงพุงร่างกายของน้ำช่วยส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถออกกำลังกายได้นานขึ้น โดยไม่มีความเสี่ยงต่อการเกิดพลัดตกหกล้ม ผลของการออกกำลังกายแบบแอโรบิกทำให้ร่างกายมีการกระตุ้นระบบประสาทอัตโนมัติซิมพาเทติก (Sympathetic) และระบบประสาทอัตโนมัติพาราซิมพาเทติก (Parasympathetic) เพื่อเพิ่มปริมาณเลือดที่หัวใจสูบฉีดถึง 20-30 ลิตรต่อนาทีโดยการบีบตัวแรงและเร็วขึ้น เป็นผลให้ปริมาณเลือดที่ออกจากหัวใจในแต่ละครั้ง (Stroke volume) และอัตราการเต้นของหัวใจเพิ่มขึ้น หลอดเลือดขยายตัว การไหลเวียนเลือดในปอดเพิ่มขึ้น 100 ลิตรต่อนาที จึงส่งผลให้สมรรถภาพระบบหายใจและหลอดเลือดของผู้สูงอายุหลังออกกำลังกายในน้ำดีขึ้น (พิมพ์กา ปัญญาใหญ่, 2555) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Abadi, Elumalai, Sankaraval & Ramli ที่พบว่า การออกกำลังกายในน้ำช่วยเพิ่มความแข็งแรงของระบบหัวใจและหลอดเลือด (Cardiovascular fitness) (Abadi F.H., et al, 2017)

ในส่วนหนึ่งของผลของการออกกำลังกายน้ำต่อการเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ การทรงตัวและความว่องไว อธิบายได้ว่า การออกกำลังกายในน้ำเป็นการออกกำลังกายที่สามารถออกแรงได้สุดพิสัยข้อของทั้งร่างกายส่วนบนและส่วนล่าง จากการออกแรงต้านกับ แรงดันน้ำรอบทิศทาง (Full body resistant) จึงสามารถเผาผลาญพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ต้องเสี่ยงกับการบาดเจ็บ (เด่นหล้า ปาลเดชพงศ์ และ นิพนธ์ พวงวรินทร์, 2552) ทำให้ผู้สูงอายุได้ออกแรงเคลื่อนไหวผ่านแรงต้านในน้ำมากขึ้น ส่งผลให้เพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นกาย และมวลกระดูก ทำให้กล้ามเนื้อและข้อต่อของร่างกายมีความยืดหยุ่นและแข็งแรงมากขึ้น ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของปิยาภา แก้วอุทาน ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการออกกำลังกายในน้ำเพื่อเพิ่มการทรงตัวในผู้สูงอายุ พบว่า การออกกำลังกายในน้ำจะมีแรงลอยตัวที่ช่วยพยุงน้ำหนักของร่างกายและมีความหนืดที่ช่วยการทรงตัว ทำให้การทรงตัวในผู้สูงอายุดีขึ้น เพิ่มกำลังและความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (ปิยาภา แก้วอุทาน, 2554) และผลการศึกษาของ Lord, Mitchell & Williams พบว่าผู้สูงอายุที่ออกกำลังกายในน้ำจะเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นข้อต่อและความกระฉับกระเฉงของร่างกาย รวมถึงลดการปวดข้อต่อ (Lord SR, Mitchell D, Williams P., 1993) รวมถึงการศึกษาของ Kim & O'sullivan ที่พบว่า การออกกำลังกายในน้ำทำให้ผู้สูงอายุเกิดความแข็งแรงของข้อและกล้ามเนื้อขามากขึ้น (Kim, S.B & O'sullivan, D.M., 2013)

สรุป

การออกแบบการทดลองในการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการทดลองหนึ่งกลุ่ม เนื่องจากข้อจำกัดของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพยายามออกแบบการวิจัยที่ลดความ

คลาดเคลื่อนในการสรุปผลมากที่สุด ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าหลังเข้าโปรแกรมออกกำลังกายในน้ำ กลุ่มตัวอย่างมีสมรรถภาพระบบหายใจและหลอดเลือด สมรรถภาพของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ การทรงตัวและความว่องไว ดีกว่าก่อนการเข้าโปรแกรมมาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

ผลการศึกษานี้พบว่าโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำช่วยเพิ่มสมรรถภาพทางกายให้กับผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นด้านระบบหายใจและหลอดเลือด สมรรถภาพของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ การทรงตัวและความว่องไว ดังนั้นหน่วยงานที่มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายในน้ำ สามารถใช้การออกกำลังกายในน้ำเพื่อการพัฒนาสมรรถภาพทางกายให้กับผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้ที่มีปัญหาการทรงตัว โดยสามารถขอรายละเอียดโปรแกรมได้จากโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษานี้ทำการศึกษาแบบหนึ่งกลุ่มวัดก่อนและหลัง one group pretest-posttest design เพื่อให้ผลการศึกษาสรุ้ได้ชัดเจนขึ้น จึงควรมีการศึกษาแบบสองกลุ่มวัดก่อนและหลัง two group pretest-posttest design อีกครั้ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). *แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จันทร์ดา บุญประเสริฐ และคณะ. (2559). ผลของการออกกำลังกายแบบหฐะโยคะต่อสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุ Effect of Hatha Yoga Exercise on Physical Fitness Among Older Persons. *วารสารพยาบาลสาร (Nursing Journal)*, 43(ฉบับพิเศษ), 35-47.
- เด่นหล้า ปาลเดชพงศ์ และ นิพนธ์ พวงวรินทร์. (2552). การออกกำลังกายในน้ำทางเลือกใหม่เพื่อสุขภาพ. *วารสารเวชบันทึกศิริราช*, 2(2), 92-95.
- ทิตติภา ศรีสมัย และคณะ. (2560). ผลของการออกกำลังกายด้วยรำมวยโบราณ ประยุกต์ ต่อสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุชาวไทย: การศึกษานำร่อง. *Chula Med J*, 61(6), 745-755.

- ทิวา มหาพรหม และคณะ. (2560). ผลของการออกกำลังกายด้วยไทชิต่อท่าทาง และการทรงตัวของผู้สูงอายุ. *วารสารสภากาชาดไทย*, 32(3), 50-65.
- ปิยาภา แก้วอุทาน. (2554). การออกกำลังกายในน้ำเพื่อเพิ่มการทรงตัวในผู้สูงอายุ: ภาควิชากายภาพบำบัด คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2561 จาก https://drive.google.com/file/d/1xKPQ_41qsFYOrXQAQwif_H2savzgeBTr/view
- พิมพภา ปัญญาใหญ่. (2555). การออกกำลังกายแบบแอโรบิกสำหรับผู้สูงอายุ Aerobic Exercise Among the Elderly. *วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ (Journal of Nursing Science & Health)*, 35(2), 140-148.
- ภาควิชาพลและกีฬา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2558). การประเมินสมรรถภาพการทําน้ำที่ทางกายสำหรับผู้สูงอายุ Senior fitness test. เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2561 จาก <http://www.pe.edu.kps.ku.ac.th/pes2016/images/stories/pes2016/download/achara/201-28.pdf>
- สุพิตร สมานิต. (2556). คู่มือแบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกาย สำหรับผู้สูงอายุ อายุ 60- 89 ปี. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา.
- สุวรรณา จันทร์ประเสริฐ และคณะ. (2556). ผลของการรำไทยบนตารางเก้าช่องต่อภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ. *วารสารสภากาชาดไทย*, 28(4), 28-80.
- Abadi F.H., et al. (2017). Effects of Aqua-Aerobic Exercise on the Cardiovascular Fitness and Weight Loss among Obese Students. *Int J Physiother*, 4(5), 278-283.
- Kim,S.B & O'sullivan ,D.M. (2013). Effects of Aqua Aerobic Therapy Exercise for Older Adults on Muscular Strength, Agility and Balance to Prevent Falling during Gait. *J Phys Ther Sci*, 25(8): 923–927.
- Lord SR, Mitchell D, Williams P. (1993). Effect of water exercise on balance and related factors in older people. *Australian Journal of Physiotherapy*, 39(3), 217-22.

กลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21
โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*

A STRATEGY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT IN 21ST
CENTURY OF SCHOOLS UNDER JURISDICTION OF LOCAL
ADMINISTRATION ORGANIZATION

พัชรินทร์ ชัยจันทร์

Pacharin Chaijan

รัชนิวรรณ อนุตระกูลชัย

Ratchaniwan Anutragulchai

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Northeastern University, Thailand

Email: spjidee0717@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) พัฒนากลยุทธ์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนรวมทั้งสิ้น 296 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นหรือชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินองค์ประกอบ แบบสอบถาม และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนี PNI_{Modified}

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น 3) การอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

* Received 12 June 2019; Revised 17 October 2019; Accepted 22 October 2019

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก และ 3. การพัฒนากลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริม พัฒนาศักยภาพสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริม พัฒนาครูและบุคลากรให้มีคุณภาพ กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การจัดการศึกษา, ศตวรรษที่ 21, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the components of the educational management in 21st century of schools under the local administration organization, 2) to study the current and the desirable condition of the stated educational management and 3) to develop the strategy for educational management in 21st century of schools under the local administration organization. The sample group included school administrators and teachers with a total member of 296 persons. Stratified Random Sampling was used and the research tools were interview form, components assessment form, questionnaire and assessment form for checking propriety and feasibility of the strategy. Data analysis was processed through frequency, percentage, mean, standard deviation (SD.) and $PNI_{Modified}$ index.

The results of this research were as follows:

1. As for components, four components of educational management in 21st century of schools under the local administration organization comprised 1) development of quality learners, 2) development of school-based management for local service 3) conservation and inheritance of arts, culture, tradition and local wisdom, 4) development of local educational management based on the philosophy of sufficiency economy. 2. Regarding the current and the desirable condition of educational management in 21st century for schools under the local administration organization, in all, the level of practice was moderate with the desirable condition being high. and 3. With regard to development of the strategy for educational management in 21st century of schools under the local administration organization, five strategies were developed: Strategy 1–

development of quality of educational management system. Strategy 2– development of environments and learning resources conducive to educational management in 21st century. Strategy 3– enhancement and development of school potentials to meet excellent standard. Strategy 4– supporting and developing quality of teachers and personnel. Strategy 5– enhancing and developing quality of students fully equipped with 21st century skills.

Keywords: Strategy, Educational Management, 21st Century, Local Administration Organization

บทนำ

ในปัจจุบันเป็นโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันอย่างกว้างขวางตลอดเวลา คุณภาพของคนและการพัฒนากำลังคน เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ซึ่งทั้งภาครัฐและเอกชน จะต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพในระดับสูงขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 – 2564) ยึดวิสัยทัศน์ของกรอบยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดว่า “ประเทศไทย มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยที่เป้าหมายและตัวชี้วัดต้องสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม จากทฤษฎีและรายงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพจะเห็นว่าการที่องค์กรจะพัฒนาหรือบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้นจำเป็นต้องอาศัย กลยุทธ์เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน ดังที่ Hoy and Miskel ได้ให้ทัศนะว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนวัดได้จากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงที่กำหนดไว้เดิมว่า มีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใดที่อยู่ภายใต้วิธีการดำเนินงานเชิงรุกหรือกลยุทธ์นั่นเอง (Hoy, W. K. & Miskel, C. G, 2008) จึงสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนวัดได้จากความสามารถของโรงเรียน ที่สามารถพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ภายใต้ทรัพยากรที่จำกัดซึ่งต้องอาศัยวิธีการเชิงรุกหรือกลยุทธ์ในการดำเนินงาน กลยุทธ์จึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพราะกลยุทธ์เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการวางแผน แนวทาง วิธีการรูปแบบการตัดสินใจปฏิบัติการที่ผู้บริหารนำมาใช้เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานจากสภาพปัจจุบันให้เกิดผลสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้ในอนาคต (ธีระ รุญเจริญ และวาสนา ศรีโพธิ์, 2544)

ปัจจุบันเป็นยุคที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อการสอนทุกรูปแบบ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัล โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในการสืบค้นและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากข้อมูลในปัจจุบันมีจำนวนมาก ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการค้นหาและตรวจสอบ

ความถูกต้องของข้อมูล ดังนั้นการจัดศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทิศทางให้เด็กและเยาวชนไทยมีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการประยุกต์ให้เข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ สร้างความคิดของเด็กและเยาวชนไปสู่ที่ยากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นความสำเร็จของการยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติ การพัฒนาเด็กต้องพัฒนาทั้งด้านความรู้ และทักษะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้จากปัญหาจริงที่เกิดขึ้น เรียกว่าเป็น Problem Based Learning ตามกรอบยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) โรงเรียนและหน่วยงานต้องวางแผนงานให้รองรับกรอบยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ความมั่นคง 2) การสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ 4) การสร้างโอกาสความเสมอภาคและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม 5) การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 6) การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐซึ่งเป็นนโยบายหนึ่งที่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาวและเป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

แต่จากผลการสอบ O-NET ปีการศึกษา 2560 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในระดับประเทศ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 45.29 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ได้คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 35.55 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้คะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 38.13 และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ได้คะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 32.73 ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับประเทศ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้คะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 48.77 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ได้คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 26.55 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้คะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 32.47 และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ได้คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 30.14 และ ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระดับประเทศ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้คะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 50.07 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ได้คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 24.64 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้คะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 29.48 และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ได้คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 27.91 จากการวิเคราะห์ของสำนักงานทดสอบทางการศึกษา พบว่า สาเหตุสำคัญเกิดจากสถานศึกษาขาดแนวทางหรือ กลยุทธ์การบริหารจัดการที่เหมาะสม และไม่สอดคล้องกับทิศทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องปรับเปลี่ยนระบบบริหารและจัดการศึกษาสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ และนโยบายการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2560)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยความคาดหวังด้านการศึกษาของคนไทยและสังคมไทยคือมีสถานศึกษาที่มีคุณภาพเกิดขึ้น ทั่วประเทศ

เป็นสถานศึกษาที่ให้บริการทางการศึกษาที่สนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในขณะเดียวกันสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดกลยุทธ์ที่สำคัญและจำเป็นที่ จะสนับสนุนให้การจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลและสอดคล้องกับความต้องการ ดังนั้นการศึกษาวิจัยโดยเน้นการศึกษา เพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะทำให้ได้กลยุทธ์การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผล ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา เพื่อคุณภาพของการจัดการศึกษาโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. พัฒนากลยุทธ์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องกลยุทธ์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีขั้นตอนการวิจัยอยู่ 3 ขั้นตอนได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา อาทิ ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการบริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษา 3) ประเมินองค์ประกอบของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบประเมินแบบตรวจสอบรายการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่และร้อยละ

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ R.V. Krejcie และ D.W. Morgan (1970) ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นหรือชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำนวน 5 จังหวัด 82 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 68 คน ประธาน

กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 68 คน ผู้อำนวยการกอง/สำนักการศึกษา จำนวน 44 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการทดสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 เก็บข้อมูลโดย 1) ขอนหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงผู้อำนวยการกอง/สำนักการศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามจำนวน 180 ชุด ไปยังสำนัก/กอง การศึกษา และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วเก็บแบบสอบถามคืนได้ทั้งหมด 180 ชุด 3) ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม จำนวน 180 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนี PNI^{Modified}

ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน 1) ร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น Matrix Analysis (สุวิมล ร่องวานิช, 2558) 2) ตรวจสอบและยืนยันกลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมสนทนากลุ่ม จากหลายกลุ่ม มีนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารระดับสูงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 คน 3) การประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 4 องค์ประกอบ ผลจากการศึกษาในระยะที่ 1 จากการสังเคราะห์ แนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้องค์ประกอบของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังนี้ 1) การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น 3) การอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่นตามหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการประเมินองค์ประกอบ ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น รองลงมา คือ ด้านการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา รองลงมา คือ ด้านการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. กลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ประกอบด้วย 3 มาตรการดังนี้ 1) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทั้งในด้านการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมิน การให้ข้อเสนอแนะ และการปรับปรุงพัฒนา 2) จัดการเรียนรู้การสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา 3) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 มาตรการ ดังนี้ 1) นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในปัจจุบัน 2) ปลูกฝังนักเรียนถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ 3) จัดการอบรมให้ความรู้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ 4) จัดห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด พื้นที่สีเขียวและสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอและอยู่ในสภาพการใช้การได้ดี

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริม พัฒนาศักยภาพสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 3 มาตรการ ดังนี้ 1) ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพัฒนาหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของแต่ละคน และสามารถนำไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นได้ 2) พัฒนาสถานศึกษาให้มีความทันสมัยสู่สังคมดิจิทัล และการเชื่อมโยงกับสังคมทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

3) สถานศึกษามีทิศทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริม พัฒนาครูและบุคลากร ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วย 4 มาตรการ ดังนี้ 1) สร้างความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการ สนับสนุน และจัดหาทุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ไปศึกษา ฝึกอบรม ดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ทั้งในและต่างประเทศ 2) สนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ และส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็วขึ้น 3) ขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในระดับสถานศึกษา 4) แก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูโดยจัดอบรมพัฒนาครูในสาขาที่ขาดแคลน ลดภาระงานอื่นที่ไม่จำเป็น และจัดให้มีบุคลากรสายสนับสนุนอย่างเพียงพอ

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริม พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะด้านภาษาเพื่อการสื่อสารและการคิดคำนวณ (3R) และทักษะชีวิตในศตวรรษ ที่ 21 (7C) 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในโอกาสต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาอื่น ๆ 3) พัฒนาวิชาการโดยเน้นผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย และดำเนินการอย่างรูปธรรม 4) พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 5) พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ยึดมั่นในศีลธรรมอันดีงาม และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบกลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสามารถนำมาอภิปรายเพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. องค์ประกอบการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น 3) ด้านการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) ด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบดังกล่าวจะเห็นว่า การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการสถานศึกษา ที่จะต้องให้ความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากคุณภาพผู้เรียนเป็นผลผลิตที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจนว่าจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของคนที่สามารถสร้างและพัฒนานวัตกรรม โดยเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนไปการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็น

เครื่องกระตุ้นการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างสรรค์นวัตกรรมและการวิจัยด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันของประเทศ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น และสังคม สอดคล้องกับ วิทวัส ดวงภูมิเมศ และวาริรัตน์ แก้วอุไร ที่ศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 พบว่า การจัดการเรียนรู้ในยุคการจัดการศึกษา 4.0 มีลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ยึดผู้เรียนและปัญหาเป็นสำคัญ เพื่อสร้างให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีทักษะของการทำงานแบบร่วมมือเรียนรู้และรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน ใช้ความสามารถในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน อภิปรายโต้แย้ง ให้เหตุผล แสดงความคิดเห็นและสามารถแสดงทัศนคติ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาอย่างหลากหลาย จนสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน (วิทวัส ดวงภูมิเมศ และวาริรัตน์ แก้วอุไร, 2560) และสังคม พาสนา จุลรัตน์ ที่ศึกษา การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุค Thailand 4.0 พบว่า ครูผู้สอนควรนำแนวทางของ STEM Education, Active Learning และ Problem Based Learning มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน เพื่อหล่อหลอมให้ผู้เรียนเกิด “ทักษะ” ด้านต่าง ๆ ที่คงอยู่และมีพัฒนาการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องที่สามารถนำไปเป็นฐานในการสร้างผลผลิตหรือนวัตกรรม (innovation) ได้ในอนาคต ส่วนด้านการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น การอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ เนื่องจากกลยุทธดังกล่าวเป็นกลยุทธ์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาและจัดการศึกษา (พาสนา จุลรัตน์, 2561)

2. สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่นโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่เดียวกันจะเห็นมีสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญและต้องการจำเป็นที่โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินงานตามกรอบแนวทางการดำเนินงานซึ่ง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติอันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย การดำรงอยู่อย่างมั่นคง และยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุข เป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคมท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเจริญเติบโตของชาติความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน และ เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นจากการคำนวณหาค่าความ

ต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI_{Modified}) พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการก้าวไปสู่การศึกษาในศตวรรษที่ 21 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดส่งเสริมสนับสนุนโครงการสำคัญ ได้แก่ ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ การยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษ พัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี พัฒนานักวิจัยหลากหลายสาขาการจัดการเรียนการสอน STEM การศึกษา ความร่วมมือ “สานพลังประชารัฐ” โดยกำหนดทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2574 ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ ประการแรก คนไทยเป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทปณิธานของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ประการที่สอง สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือพูนกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และประการสุดท้าย ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569 ที่กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนา 6 ประเด็น ได้แก่ การเสริมสร้างการปกครองท้องถิ่นให้เข้มแข็งด้วยระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทย 4.0 สู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว จากฐานของท้องถิ่น การพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐ และธรรมาภิบาลในการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล การส่งเสริมและพัฒนาบริการสาธารณะของท้องถิ่นที่มีคุณภาพเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชน การบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับภารกิจและทิศทางการพัฒนาของประเทศ และการพัฒนาองค์กรด้วยฐานคุณธรรม ความรู้ และสมรรถนะสูงเป็นองค์กรระดับสากลที่สังคมยอมรับ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2561)

3. กลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ทั้งนี้เนื่องจาก กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดให้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (School-based Management for Local Development - SBMLD) เป็นนโยบายในการพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถพัฒนาเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตและมุ่งสู่ ความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของแต่ละบุคคล โดยมีการจัดทำคู่มือการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่นใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานและประเมินสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษา มีการ

พัฒนาการบริหารจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องต่อไป นอกจากนี้ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กเยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อมความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 41 และ มาตรา 15 ให้สิทธิแก่สถานศึกษาในการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบกับโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรสำหรับการใช้ในการจัดการศึกษา กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จึงประกาศนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้โรงเรียนในสังกัดเป็นฐานในการพัฒนา ท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้เด็กเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) โดยมุ่งหวังผลลัพธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นคนดี มีอาชีพสุจริต สามารถดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ เจริญศักดิ์ เจริญยง ได้ให้แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไว้ว่า การบริหารจัดการโรงเรียนที่สอดคล้องกับคุณลักษณะและความต้องการของโรงเรียน นั่นคือสมาชิกโรงเรียนได้แก่ คณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนตลอดจนสมาชิกชุมชน และองค์กรอื่น ๆ มารวมกันอย่างเต็มที่ ที่รับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรและแก้ปัญหาตลอดจนดำเนินการเพื่อพัฒนากิจกรรมด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระยะสั้นและระยะยาว (เจริญศักดิ์ เจริญยง, 2551)

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการนำเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างสร้างสรรค์ (ability to use new knowledge in a creative way) เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ การสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เตรียมตัวเพื่อใช้ชีวิตในโลกที่เป็นจริง (life in the real world) เน้นการศึกษาตลอดชีวิต (lifelong learning) ด้วยวิธีการสอนที่มีความยืดหยุ่น (flexible in how we teach) มีการกระตุ้นและจูงใจให้ผู้เรียนใช้ปัญญาหรือคนเจ้าความคิด (resourceful) ที่ยังคงแสวงหาการเรียนรู้แม้จะจบการศึกษาออกไปแล้ว ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมือง (Civic Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) สอดคล้องกับ ฉันทนา ปาปิตตา และณมน จีรังสุวรรณ ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้สร้างสรรค์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันว่า

ความสามารถและคุณภาพของกระบวนการคิดสร้างสรรค์นั้นจะต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ (ฉันทนา ปาปัดถา และ ณมน จีรังสุวรรณ, 2557)

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานของการและที่สำคัญการจัดการศึกษาท้องถิ่นในปัจจุบันจะเน้นการใช้กระบวนการขับเคลื่อนอย่างเป็นกระบวนการโดยอาศัยพลังประชารัฐในการขับเคลื่อนเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมกันดึงศักยภาพที่แตกต่างกันนั้นมาใช้ประโยชน์ร่วมกันย่อมจะนำไปสู่การเกิดพลังร่วม (Synergy) ที่ให้ผลผลิตที่มากกว่าสอดคล้องกับ นันธิดา จันทรศิริ การกระจายอำนาจการปกครองของไทยได้ให้อิสระทางการปกครองของท้องถิ่นอย่างมาก เพื่อให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แสดงบทบาทการพัฒนาของตนให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน โดยให้ความสำคัญกับประชาชนในการเข้ามา มีส่วนร่วมทั้งทางการเมืองและการบริหารมากขึ้น การกระจายอำนาจเป็นแนวคิดที่ ต้องการให้รัฐมีทั้งความเป็นประชาธิปไตย (Democracy) และมีการพัฒนา (Development) เพื่อให้มีความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการสร้างประชาธิปไตยก็ให้มีการกระจายอำนาจที่เป็นกลไกหนึ่งในการนำไปสู่เป้าหมาย โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นนั่นเอง (นันธิดา จันทรศิริ, 2558)

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริม พัฒนาครูและบุคลากร ให้มีคุณภาพ ทั้งนี้เนื่องจากครูและบุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก โดยจะต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยีสามารถนำเนื้อหาสาระที่เตรียมไว้ ผนวกกับความรู้ที่ค้นคว้าผ่านระบบเครือข่ายสารสนเทศดังกล่าว ซึ่งมีผู้อื่นจัดทำไว้ในรูป สไลด์ ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวที่มีสีสันสวยงาม มีเสียงประกอบมาสร้างเป็นบทเรียน หรือสอดแทรกในบทเรียน ทำให้บทเรียน และการสอนแต่ละครั้งมีความน่าสนใจ และสามารถสื่อความหมายของผู้สอนได้ดียิ่งขึ้น และต้องเข้าใจถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ ที่สรุปไว้ว่าครูในยุคใหม่ ต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นครูมือที่มี TPCK โดยมีความรู้ทั้งในศาสตร์ที่เป็นตัวเนื้อหาความรู้ใน วิชาที่สอนและศาสตร์ด้านการสอน มีความสามารถในการปฏิบัติการสอน ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้ดี มีหลักจิตวิทยาในการถ่ายทอดความรู้ หรือจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้มากที่สุด มีความสามารถในการด้าน ICT สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และติดตามความก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2560)

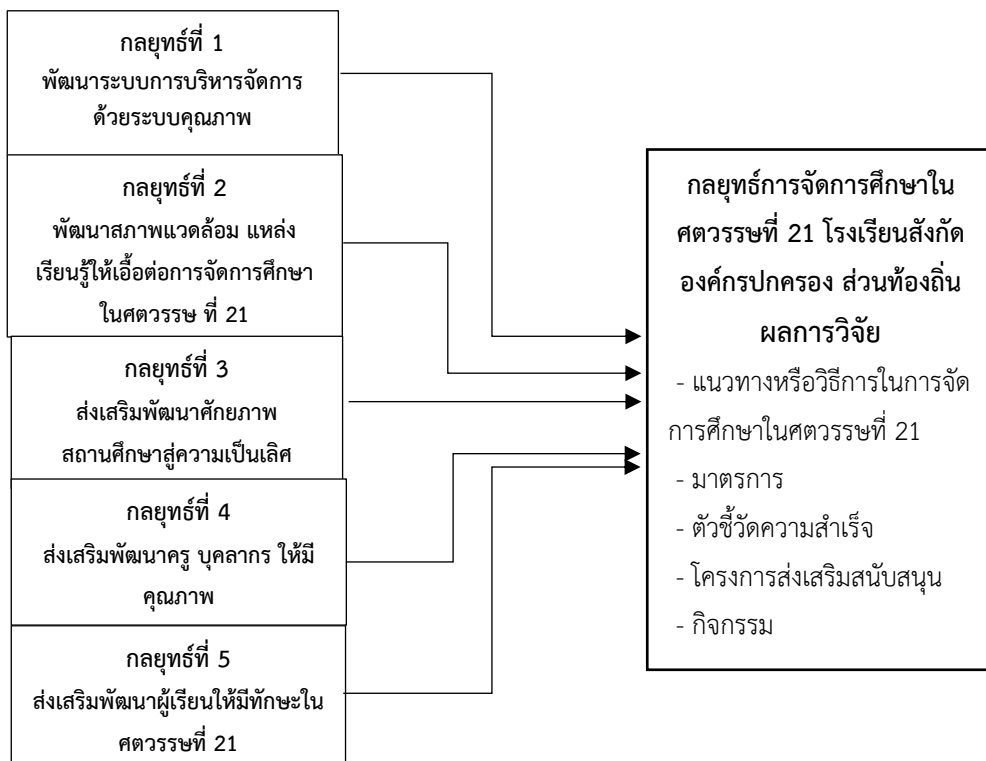
กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริม พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับเนื้อหาและวิธีการสอน โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้แบบใหม่ในการพัฒนาเนื้อหาและทักษะแบบใหม่อีกด้วย เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะที่มีชีวิตมีพลวัต มี

ปฏิสัมพันธ์ การเชื่อมต่อและมีส่วนร่วม ใช้สื่อผสมอย่างหลากหลาย ปรับเปลี่ยนตามความสามารถและระดับของผู้เรียน มีเนื้อหาที่ไม่ยึดติดกับตัวสื่อ เลือกประกอบเนื้อหาได้เอง ค้นหา-แก้ไข-จัดบันทึกได้ เก็บประวัติการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และมีระบบการประเมินผล การเรียนรู้ที่รวดเร็วและต่อเนื่อง ดังนั้น การสร้างและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะดังกล่าว จึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง สอดคล้องกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ที่ได้เสนอแนะการปฏิรูประบบการศึกษาในระดับสถานศึกษา แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในระดับสถานศึกษาถือว่าโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการปรับเปลี่ยน โดยโรงเรียนต้องทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เงื่อนไขที่จำเป็นของการปฏิรูปคือโรงเรียนต้องมีความเป็นอิสระในการบริหารการศึกษา โดยได้รับงบประมาณและการสนับสนุนทางวิชาการที่เพียงพอจากรัฐการปฏิรูปการศึกษาในระดับสถานศึกษาเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ภายใต้หลักความยืดหยุ่น ความหลากหลาย ความมีพลวัต การมีส่วนร่วมจาก ผู้ปกครองและชุมชน ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน และการมี สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา โดยมุ่งเน้นกระบวนการสร้างความรับผิดชอบของผู้เรียน ทั้งหมดนี้มีเป้าหมายสุดท้ายคือเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนโดยสร้างผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

กลยุทธ์กลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยทั้ง 3 ระยะผ่านการวิจัยหลากหลายขั้นตอนมีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลการวิจัยซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะนำไปพัฒนาสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสถานศึกษาทุกแห่งได้เป็นอย่างดี ซึ่งถ้านำกลยุทธ์ มาตรการ และตัวชี้วัดซึ่งเป็นผลการวิจัยไปปรับประยุกต์ใช้ โดยกำหนดเป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษา ตามมาตรการ จัดทำโครงการ กิจกรรมสนับสนุน ส่งเสริม สามารถส่งผลต่อคุณภาพ ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา มีระบบบริหารจัดการสถานศึกษา มีขั้นตอนการบริหารที่ชัดเจน จะส่งผลต่อการยกระดับความสามารถของครูและบุคลากร ส่งผลต่อการยกระดับต่อผลลัพธ์ทางการเรียนของนักเรียน การเพิ่มจำนวนนักเรียน ในอนาคต ดังแผนภาพที่แสดงต่อไปนี้

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ในระยะที่ 1 ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนในระยะที่ 2 ใช้การแจกแบบสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และในระยะที่ 3 ใช้การสนทนากลุ่ม โดยศึกษาผ่านวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีองค์ประกอบคือ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน พัฒนาการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และในการพัฒนากลยุทธ์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการพัฒนากลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ด้วยกัน 1) พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ 2) พัฒนาสภาพแวดล้อม 3) ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ 4) ส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรให้มีคุณภาพ 5) ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะใน

ศตวรรษที่ 21 จากการศึกษาการวิจัยทำให้ทราบองค์ประกอบ สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ และนำไปพัฒนากลยุทธ์ในการจัดการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำกลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ซึ่งทั้ง 5 กลยุทธ์ และมาตรการที่ค้นพบจากการวิจัย สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมเช่นกลยุทธ์ด้านส่งเสริม พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนเน้นการพัฒนาคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะชีวิต พัฒนาระบบการคิด ทักษะอาชีพการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการศึกษา แหล่งเรียนรู้ ค้นคว้า ออนไลน์ หรืออื่น ๆ เพื่อยกระดับความสามารถของผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตในอนาคตได้

1.2 หน่วยงานต้นสังกัด สามารถนำแนวทางการกลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไปกำหนดนโยบาย เพื่อพัฒนาโรงเรียนในสังกัดได้ตรงตามความต้องการของชุมชน ท้องถิ่นมากขึ้นและมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยความต้องการจำเป็นในเรื่องของ พัฒนาครูเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย

2.2. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยนำกลยุทธ์ลงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อต่อยอดผลการวิจัยและสามารถนำไปพัฒนาสถานศึกษาในเรื่องการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผล อาจมีหลายประเด็นที่ส่งผลต่อความสำเร็จได้

2.3 ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในประเด็นกลยุทธ์แต่ละด้าน เช่น ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านการพัฒนาการจัดการศึกษา ท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น หรือด้านการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2561). *ยุทธศาสตร์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2561 จาก <http://www.bjlc.go.th/web>

- เจริญศักดิ์ เจริญยง. (2551). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของโรงเรียนในศูนย์เครือข่าย การศึกษาที่13 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. วิทยาลัยบัณฑิต ุรกิจ.*
- ฉันทนา ปาปัดถา และ ณมน จีรังสุวรรณ. (2557). รูปแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ในการศึกษา สร้างสรรค์บนเครือข่ายสังคมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. *วารสารวิชาการครู ศาสตรัอุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 5 (1), 25-34.
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2560). ครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย 4.0. *e-JODIL*, 7(2), 14-29.
- ธีระ รุญเจริญ และวาสนา ศรีไพโรจน์. (2454). *กลยุทธ์การพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ (Learning person development).* กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- นันธิดา จันทรศิริ. (2558). ธรรมชาติของระดับท้องถิ่น: บทสำรวจแนวคิดว่าด้วยการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 5(1), 47-59.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พาสนา จุลรัตน์. (2561). การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุคThailand 4.0. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 11(2), 2363-2380.
- วิทวัส ดวงถมเมศ และวาริรัตน์ แก้วอุไร. (2560). การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วย การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 11(2), 1-14.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2557). *การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาชั้น พื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ.* เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2562 จาก <http://www.tdri.or.th/wp-content/uploads/2014/06/wb103.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2560). *ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับชาติ ปีการศึกษา 2559.บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2008). *Educational administration: Theory, research, and Practice. 8th ed.* New York: McGraw-Hill.

การพัฒนาโปรแกรมจีโอออนส์แแจมสำหรับเพิ่มความสามารถ
ด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของวัยเด็กตอนต้น*
DEVELOPMENT GEONS JAM PROGRAM FOR INCREASING SPATIAL
AND MATHEMATICAL ABILITIES AMONG EARLY CHILDHOOD

สุมาลี สมนึก

Sumalee Somnuk

ปริญญา เรืองทิพย์

Parinya Ruangtip

ปรัชญา แก้วแก่น

Pratchaya Kaewkaen

มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University, Thailand

E-mail: sumalee_somnuk@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาโปรแกรมจีโอออนส์แแจมสำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของวัยเด็กตอนต้น 2) เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นระหว่างก่อนและหลังการทดลอง 3) เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น กับกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม ที่ไม่ได้ฝึก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษา อายุระหว่าง 6-8 ปี จำนวน 90 คน แบ่งเป็น กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโอออนส์แแจม จำนวน 30 คน กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส จำนวน 30 คน และ กลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย โปรแกรมจีโอออนส์แแจม เกมนัมเบอร์เรส แบบทดสอบความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ได้ค่าความเที่ยง (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .83 แบบทดสอบความสามารถทางคณิตศาสตร์ ได้ค่าความเที่ยง (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .80 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติทดสอบที (t-test) ด้วยวิธีการทดสอบ Paired-Sample t Test และสถิติทดสอบเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการทดสอบ One way MANNOVA

* Received 7 June 2019; Revised 17 October 2019; Accepted 22 October 2019

ผลการวิจัยพบว่า

โปรแกรมจีโออนส์แจมมีความเหมาะสมในการนำไปใช้สำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แจม หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังการทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แจม มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนับเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์เรื่องเส้นจำนวนภายในจิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: โปรแกรมจีโออนส์แจม, เกมนับเบอร์เรส, ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์, ความสามารถทางคณิตศาสตร์, เส้นจำนวนภายในจิต

Abstract

The objectives of this research are to: 1) develop the Geons Jam program for increasing Spatial and Mathematical Abilities of early childhood 2) compare the average score of Spatial and Mathematical Abilities of the experimental group trained with the program developed during before and after the experiment 3) compare of the average score of Spatial and Mathematical Abilities of the experimental group trained with the developed program and the experimental group trained with the Number Race Game and the control group that did not practice from the program. The sample group consisted of 90 elementary school students aged between 6-8 years. There were 30 students in the experimental group trained with the Geons Jam program. The 30 people experimental group trained with the Number Race Game, and the control group of 30 people. The tools used in the experiment consisted of Geons Jam program, Number Race Game, relative Spatial Abilities test reliability (Cronbach's alpha coefficient) is .83 and Mathematical Abilities test reliability (Cronbach's alpha coefficient) is .80. Data were analyzed by using descriptive statistics, t-test with test method paired-sample t Test and F-test with One way MANNOVA test.

The results of the research show that:

The Geons Jam program is suitable for the use in increasing the Spatial and Mathematical Abilities. After the experiment in the experimental group

practiced Geons Jam program, the mean scores of Spatial and Mathematical Abilities were higher than before the experiment with statistical significance at the level of .05. After the experiment, it appeared that experimental group practiced Geons Jam program, the mean scores of Spatial Abilities were higher than experimental group trained with the Number Race Game and control groups at a significant level of .05 and the average score of Mathematical Abilities in Mental Number Line was different at a significant level of .05.

Keywords: Geons Jam Program, Number Race Game, Spatial Abilities, Mathematical Abilities, Mental Number Line

บทนำ

ความสามารถทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Abilities) เป็นความสามารถในการนำความรู้ทางตัวเลข ไปจัดกระทำเพื่อนำไปใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสามารถในการแก้ไขปัญหา โดยความสามารถดังกล่าวเป็นความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับศาสตร์ต่าง ๆ รวมถึงการแสดงผล การใช้ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารและการนำเสนอ ทั้งนี้องค์การความร่วมมือและพัฒนาเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) ได้ระบุว่าความสามารถทางคณิตศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่พลเมืองในโลกปัจจุบันจำเป็นต้องรู้ และดำเนินการจัดทำโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) เพื่อประเมินความสามารถ ในการขยายความรู้ จากสิ่งที่ได้เรียนและสามารถใช้ความรู้ นั้น ๆ ในสถานการณ์ใหม่ ๆ โดยกำหนดให้เป็นตัวชี้วัดของการประเมินผลทางการศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นตัวชี้วัดในการประเมินระบบการศึกษาของแต่ละประเทศ จากผลการประเมินในปี ค.ศ. 2012 พบว่า จาก 64 ประเทศ ผลการประเมินความรู้เรื่องคณิตศาสตร์มีจำนวนทั้งสิ้น 14 ประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ยลดลง และมีข้อสังเกตว่า ฟินแลนด์ ฮังการี นิวซีแลนด์ อูรุกวัย มีค่าคะแนนเฉลี่ยลดลงในอัตราเร่ง ออสเตรเลีย เบลเยียม แคนาดา สาธารณรัฐเชก เดนมาร์ก ไช้แลนด์ เนเธอร์แลนด์ สาธารณรัฐสโลวัก สวีเดน มีค่าคะแนนเฉลี่ยลดลงเชิงเส้นตรง ส่วนฝรั่งเศสมีค่าคะแนนเฉลี่ยลดลงอย่างช้า ๆ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557) ทั้งนี้ในการประเมินของประเทศไทย มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยองค์การเพื่อความร่วมมือและพัฒนาเศรษฐกิจ จากรายงานดังกล่าวแสดงว่า นักเรียนไทยมีความอ่อนด้อยเมื่อเทียบกับนานาชาติ โดยเฉพาะในส่วนของความสามารถเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา การแสดงผล การเสนอแนวคิดทางคณิตศาสตร์ การเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาทางด้านคณิตศาสตร์กับสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ปัญหาเหล่านี้ทำให้นักเรียนไทยไม่สามารถที่จะนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2015 การประเมินการรู้เรื่องทางด้านคณิตศาสตร์โดย องค์การความร่วมมือและพัฒนาเศรษฐกิจ พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์มีค่าคะแนน มาตรฐานอยู่ที่ 490 ส่วนค่าคะแนนเฉลี่ยคณิตศาสตร์ของประเทศไทย คือ 415 คะแนน ซึ่งต่ำ กว่าค่าเฉลี่ยมากกว่าหนึ่งระดับ โดยมีคะแนนเฉลี่ยคณิตศาสตร์อยู่ในกลุ่มเดียวกับประเทศชิลี ตุรกี โมลโดวา อุรุกวัย มอนเตเนโกร ตรินิแดดและโตเบโก และแอลเบเนีย ทั้งนี้ประเทศใน เอเชียที่ร่วมการประเมินและมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าประเทศไทยมีเพียงประเทศอินโดนีเซีย เท่านั้น (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559)

จากสถานการณ์ดังกล่าว นักวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนพยายามคิดค้นวิธี เพื่อเพิ่มความสามารถทางคณิตศาสตร์ ทั้งการคิดค้นวิธีในการพัฒนาครูผู้สอน การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน รวมไปถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียน การสอน ซึ่งถือเป็นการลงทุนที่มีค่าใช้จ่ายสูงและไม่ได้แก้ปัญหา ที่ต้นเหตุ นั่นคือ ตัวผู้เรียน หรือนักเรียนโดยตรง และจากการประชุมของ European Association Research Learning and Instruction ได้จัดสัมมนาในหัวข้อ Colloquium on Cognitive Neuroscience Meets Mathematics Education โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการศึกษาและ พัฒนาความสามารถทางคณิตศาสตร์ ผลการสัมมนาสรุปว่าการเพิ่มความสามารถทาง คณิตศาสตร์สามารถทำได้ด้วยการศึกษาการทำงานของสมองในมนุษย์ (Carew, T. J., & Magsamen, S. H., 2010)

ในอดีตเป็นที่ทราบกันว่าการทำงานของสมองส่งผลต่อความสามารถทางคณิตศาสตร์ โดยสมองซีกซ้าย มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของเหตุผลและการคิดคำนวณ สมองซีกขวามีความ เกี่ยวข้องกับเรื่องของอารมณ์และความสามารถทางด้านภาษา ปัจจุบันได้มีการศึกษาเรื่องสมอง ที่มีผลต่อความสามารถทางคณิตศาสตร์มากขึ้น วิธีการศึกษาหนึ่งที่เรียกว่า การศึกษาภาพถ่าย ของสมอง (Brain Imaging) ทำให้สามารถศึกษาได้ว่าสมองส่วนใด ที่ทำงานทางด้าน คณิตศาสตร์ ในงานวิจัยของ (Ashkenazi, S., et al., 2013) ได้ทำการศึกษาภาพถ่ายสมองด้วย คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า (Functional Magnetic Resonance Imaging หรือ fMRI) ทำให้ทราบว่า พื้นที่สมอง ส่วน Bilateral Middle Frontal Gyrus หรือ MFG พื้นที่สมองส่วน Left Inferior Frontal Gyrus หรือ IFG พื้นที่สมองส่วน Right Anterior Insula หรือ AIC พื้นที่สมองส่วน Anterior Middle Insular พื้นที่สมองส่วน Posterior Cingulate Cortex และ Precuneus พื้นที่สมองส่วน Bilateral Intraparietal Sulcus หรือ IPS พื้นที่สมองส่วน Right Fusiform Gyrus พื้นที่สมองส่วน Left Temporal Pole และพื้นที่สมองส่วน Cerebellum จะทำงาน เมื่อได้รับการกระตุ้นด้วยโจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ อีกทั้งกระบวนการทำงานของสมอง อาทิ เช่น ความจำขณะคิด (Working Memory) การทำงานของสมองด้านการจัดการ (Executive

Functions) และความจำระยะยาวชนิดจำความหมาย (Semantic Long Term Memory) ล้วนมีความสัมพันธ์กับความสามารถทางคณิตศาสตร์ทั้งสิ้น (Traff, U., 2013)

นอกจากนี้ อีกหนึ่งความสามารถที่มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถทางคณิตศาสตร์ นั่นคือ ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Abilities) โดยมีงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ดีย่อมมีความสามารถทางคณิตศาสตร์ดีเช่นกัน (Wai, J., Lubinski, D., Benbow, C. P., & Steiger, J. H., 2010) ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีความเกี่ยวข้องทักษะในการเรียก การเก็บรักษาและการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลภาพในบริบทเชิงพื้นที่ และกล่าวได้ว่าความสามารถด้านมิติสัมพันธ์เปรียบเสมือนรากฐานในการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ (Hawes, Z., Moss, J., Caswell, B. & Poliszczuk, D., 2015) ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ไว้ว่า ประการแรก ความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์หลายด้านเป็นเรื่องของพื้นที่ เช่น เรขาคณิต เส้นตรง การวัดพื้นที่ และพีชคณิต ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และการแทนค่า นอกจากนี้โจทย์ทางด้านคณิตศาสตร์จะต้องใช้ความสามารถทางด้านมิติสัมพันธ์เข้ามาช่วยดำเนินการในการแก้ไขปัญหา เช่น ในการเปรียบเทียบพื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม 2 รูป ซึ่งต้องใช้ทั้งความสามารถในการดำเนินการจัดวางองค์ประกอบหรือการแยกองค์ประกอบ ความสามารถในการหมุนและการมองภาพภายในจิต (Mental Rotation) ประการที่สอง ในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมางานวิจัยด้านวิทยาการปัญญา (Cognitive Science) และด้านประสาทวิทยาศาสตร์ (Neuroscience) ที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของมนุษย์ ในการเชื่อมโยงตัวเลขโดยอัตโนมัติ เช่น ตัวเลข 1, 2, 3 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า ตัวเลข 7, 8, 9 โดยค่าตัวเลขที่น้อยกว่าจะมีตำแหน่งอยู่ทางซ้ายมือของของค่าตัวเลขที่มากกว่า ทั้งนี้ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ เช่น การหมุนภาพภายในจิต 2 มิติ มีความเชื่อมโยงกับความสามารถในการสร้างภาพพื้นที่ของตัวเลข โดยผู้ที่มีทักษะเชิงพื้นที่ที่เหนือกว่าจะสามารถเข้าใจเรื่องของเส้นจำนวนได้มากเช่นเดียวกัน งานวิจัยในช่วงเวลานี้ยังพบว่าความสามารถทางคณิตศาสตร์และความสามารถด้านมิติสัมพันธ์นั้น มีการทำงานบนพื้นที่ของสมองส่วนเดียวกัน นั่นคือ ในบริเวณ Intraparietal Sulcus หรือ IPS ประการสุดท้าย ทั้งความสามารถทางคณิตศาสตร์และความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ต้องอาศัยกระบวนการทำงานของสมองส่วนของระบบเก็บจำด้านภาพและมิติสัมพันธ์ในความจำขณะคิด ซึ่งจะทำหน้าที่สร้างกระดานดำทางจิต (Mental Blackboard) เอาไว้ใช้ในการจัดการและแก้ไขปัญหาทางคณิตศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องของภาพและมิติสัมพันธ์ แต่ยังคงมีข้อขัดแย้งในการนำวิธีการฝึกความสามารถด้านมิติสัมพันธ์มาใช้เพื่อเพิ่มความสามารถทางคณิตศาสตร์

จากการทบทวนวรรณกรรม กิจกรรมในการฝึกความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ที่นำมาเพิ่มความสามารถทางคณิตศาสตร์ในวัยเด็กอายุระหว่าง 6-8 ปี นั้น ตัวอย่างเช่น เกมกระดาน

เกมหมากรุก เกมปริศนาอักษรไขว้ รวมถึงการนำเกมตัวต่อมาใช้ในการฝึกเพื่อเพิ่มความสามารถทางคณิตศาสตร์ ทั้งนี้เกมตัวต่อ หรือเกมเลโก้ มีอิทธิพลต่อความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ โดยมีหลักฐานชี้ให้เห็นว่าเด็กที่ฝึกหรือเล่นเกมเลโก้จะมีความสามารถด้านมิติสัมพันธ์สูง (Wolfgang, C.H., Stannard, L.L., and Jones, I., 2003) อีกทั้งงานวิจัยที่ทำการศึกษาศักยภาพความสัมพันธ์ระหว่างเกมตัวต่อ หรือ เกมเลโก้ กับความสามารถด้านคณิตศาสตร์ โดย (Nath, S., & Szűcs, D., 2014) พบว่า คะแนนความสามารถในการเล่นเลโก้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำเนินงานทางคณิตศาสตร์ โดยมีระบบเก็บจำด้านภาพและมิติสัมพันธ์ (Visuo Spatial Working Memory) ในส่วนของความจำขณะคิด (Working Memory) เป็นตัวแปรส่งผ่าน นอกจากนี้ (Cheng, Y. L. & Mix, K. S., 2014) ได้นำแนวคิดวิธีการฝึกความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ด้วยการหมุนภาพภายในจิต (Mental Rotation) โดยใช้สิ่งเร้าในลักษณะ 2 มิติตามแนวคิดของ Ehrlirc, Levine, and Goldin-Meadow มาใช้ในการทดลองด้วยการแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยการหมุนภาพภายในจิต และกลุ่มควบคุมได้รับการฝึกด้วยเกมปริศนาอักษรไขว้ ผลจากการทดลอง ปรากฏว่ากลุ่มทดลองที่ฝึกการหมุนภาพภายในจิต หลังการทดลองมีคะแนนความสามารถทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนการทดลอง ในขณะที่กลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยเกมปริศนาอักษรไขว้คะแนนความสามารถทางคณิตศาสตร์ระหว่างก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมุ่งที่จะสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเพื่อนำมาสร้างสิ่งเร้าสำหรับการกระตุ้นการทำงานของสมองส่วนระบบเก็บจำด้านภาพและมิติสัมพันธ์ ด้วยการนำทฤษฎีการรับรู้โดยองค์ประกอบของวัตถุ (Recognition by Component) ทฤษฎีดังกล่าวอธิบายถึงการรับรู้วัตถุที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการของการแบ่งกลุ่มภาพที่เป็นส่วนประกอบอย่างง่ายทางเรขาคณิต และระบุความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น เป็นทฤษฎีที่อธิบายว่าวัตถุประกอบด้วยชิ้นส่วนเล็ก ๆ โดย (Biederman, I., 1985) เป็นผู้เสนอคำว่า จีออนส์ (Geons) ซึ่งเป็นส่วนประกอบพื้นฐานของทฤษฎีการรับรู้โดยองค์ประกอบของวัตถุ ในการรับรู้ของมนุษย์โดยที่วัตถุเป็นศูนย์กลาง จีออนส์จะทำหน้าที่ในการสร้างภาพอย่างหยาบของวัตถุ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการหมุนภาพภายในจิต (Mental Rotation) และแนวคิดการแสดงผลและประมวลผลขนาดของตัวเลข (Representation and Processing Numerical) โดยไม่ใช้สัญลักษณ์ในรูปแบบของ Numerosity มาใช้ในการพัฒนาโปรแกรม จีออนส์แจ่มสำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของวัยเด็กตอนต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมจีออนส์แจ่มสำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของวัยเด็กตอนต้น

2. เพื่อนำโปรแกรมจีโอเอสแจมไปใช้สำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของวัยเด็กตอนต้น โดยพิจารณาจาก

2.1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโอเอสแจมที่พัฒนาขึ้นระหว่างก่อนและหลังการฝึก

2.2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโอเอสแจมกับกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรสและกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ฝึก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรเป็นนักเรียนในวัยเด็กตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 6-8 ปี กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนชุมชนบ้านคลองพลู อำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี จำนวนทั้งสิ้น 122 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในวัยเด็กตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 6-8 ปี กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนชุมชนบ้านคลองพลู อำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี โดยการรับสมัครอาสาสมัครทั้งหญิงและชาย จำนวน 90 คน คุณสมบัติและการดำเนินการคัดเลือกมีดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) ได้แก่

- 1) สัญชาติไทย
- 2) อายุระหว่าง 6 – 8 ปี
- 3) สุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคประจำตัว การมองเห็นปกติ ไม่สวมแว่นสายตา
- 4) ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฝึกความสามารถด้านมิติสัมพันธ์

และความสามารถทางคณิตศาสตร์

- 5) ยินยอมเข้าร่วมการทดลองด้วยความสมัครใจ

เกณฑ์การคัดออก (Exclusions Criteria) ได้แก่

- 1) สุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัว มีปัญหาการมองเห็นและการได้ยิน
- 2) เคยเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฝึกความสามารถด้านมิติสัมพันธ์

และความสามารถทางคณิตศาสตร์

เกณฑ์การยุติการร่วมทดลอง (Withdraw Criteria) ได้แก่

- 1) เข้าร่วมการทดลองไม่ครบตามกำหนด

2) ขอลอนตัว ไม่เข้าร่วมการทดลอง

3) เจ็บป่วยขณะเข้าร่วมการทดลอง

โดยการจับกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการจับคู่ (Matching) ตามลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ และระดับชั้นการศึกษา จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มได้รับการฝึกด้วยโปรแกรมจีโอออนส์แจม จำนวน 30 คน กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มได้รับการฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส จำนวน 30 คน และกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. โปรแกรมจีโอออนส์แจม (Geons Jam Program) ประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การรับรู้รูปร่างพื้นฐาน (Geons หรือ Geometrical Icons) ทั้งหมด 30 รูปแบบ กิจกรรมที่ 2 การรับรู้รูปร่างพื้นฐาน (Geons หรือ Geometrical Icons) ทั้งหมด 30 รูปแบบ โดยให้ผู้ฝึกมีปฏิสัมพันธ์กับรูปร่างพื้นฐานมีลักษณะ 3 มิติ ด้วยการหมุนองศาเพิ่มขึ้นทีละ 45 องศา และการรับรู้รูปร่างพื้นฐานหน้าตัดด้านบนและหน้าตัดด้านล่างด้วยตนเอง ผ่านแป้นพิมพ์ด้วยคำสั่งลูกศรซ้าย ขวา บน และล่าง กิจกรรมที่ 3 การประกอบวัตถุทั้งชิ้น 50 ชิ้น จากรูปร่างพื้นฐาน (Geons หรือ Geometrical Icons) โดยประยุกต์ใช้แนวความคิดการแสดงและประมวลผลขนาดของตัวเลขด้วยรูปแบบที่ไม่ใช้สัญลักษณ์ (Non-Symbolic) ตามเงื่อนไขขนาดของตัวเลขที่มีจำนวนมากกว่า กิจกรรมที่ 4 การประกอบวัตถุทั้งชิ้น 50 ชิ้น จากรูปร่างพื้นฐาน (Geons หรือ Geometrical Icons) โดยประยุกต์ใช้แนวความคิดการแสดงและประมวลผลขนาดของตัวเลขด้วยรูปแบบที่ไม่ใช้สัญลักษณ์ (Non-Symbolic) ตามเงื่อนไขขนาดของตัวเลขที่มีจำนวนน้อยกว่า และกิจกรรมที่ 5 การประกอบวัตถุจากรูปร่างพื้นฐาน (Geons หรือ Geometrical Icons) ในสถานการณ์ต่าง ๆ จำนวน 12 สถานการณ์ ในการตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมจีโอออนส์แจม ได้ดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาในการพัฒนาโปรแกรมจากผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา จำนวน 3 ท่าน ปรากฏว่า ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ 0.91 หมายความว่า ผลการกำหนดโครงสร้างในการพัฒนาโปรแกรมจีโอออนส์แจมมีความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับจัดอยู่ในระดับดี นอกจากนี้ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และแอนิเมชัน จำนวน 5 ท่าน ทำการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น ปรากฏว่า ภาพรวมโปรแกรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($M=4.53$, $SD=.58$) โดยก่อนการทดลองได้นำโปรแกรมจีโอออนส์แจมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 6-8 ปี โรงเรียนบ้านซากนา ตำบลเขาคอก อำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี จำนวน 10 คน ปรากฏว่า ผู้ใช้งานมีความสนใจและตื่นตัวในการฝึกและมี

ความเห็นว่ ภาพรวมโปรแกรมจ๊ออนส์แจมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.38$, $SD=.66$)

2. เกมนัมเบอร์เรส หมายถึง เกมคอมพิวเตอร์ที่ได้รับการศึกษาแล้ว พบว่า สามารถนำมาใช้ฝึกความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการคำนวณและการมองภาพเชิงพื้นที่ของตัวเลข แนวคิดพื้นฐานของตัวเลขและคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย รูปแบบตัวเลข การนับ การบวกและการลบ เหมาะสำหรับเด็กอายุระหว่าง 4 ถึง 8 ปี ก่อนการทดลองได้นำเกมนัมเบอร์เรสไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 6-8 ปี โรงเรียนบ้านชากนา ตำบลเขาชก อำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี จำนวน 10 คน ปรากฏว่า ผู้ใช้งานมีความสนใจและตื่นเต้นในการฝึกและมีความเห็นว่ ภาพรวมเกมนัมเบอร์เรสมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.36$, $SD=.74$)

3. แบบทดสอบความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Ability Test) ในที่นี้ใช้แบบทดสอบ Test of Primary Mental Abilities (TPMA) ในส่วนของ Spatial Relations Subtest จำนวน 27 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบแบบ 4 ตัวเลือก ได้หาค่าความเที่ยงทั้งฉบับ (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .83

4. แบบทดสอบความสามารถทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Ability Test) ในที่นี้ใช้แบบทดสอบ Test of Early Mathematical Ability-3 (TEMA-3) หมายถึง แบบทดสอบที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวัดความสามารถทางคณิตศาสตร์เกี่ยวกับแนวคิดและทักษะในเรื่องของจำนวน การเปรียบเทียบจำนวนและขนาดของตัวเลข ความรู้เกี่ยวกับตัวเลขทักษะด้านการคำนวณและความเข้าใจในแนวคิดของเด็กอายุระหว่าง 3 ปี ถึง 8 ปี 11 เดือน ได้หาค่าความเที่ยงทั้งฉบับ (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .80

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม ถึง 29 มีนาคม 2562 โดยทดสอบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองด้วยแบบทดสอบความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ และแบบทดสอบความสามารถทางคณิตศาสตร์ จากนั้นดำเนินการทดลองโดยแบ่งเป็น กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจ๊ออนส์แจม กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกม นัมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม เป็นเวลาทั้งสิ้น 14 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที รวมระยะเวลาทั้งหมด 420 นาที หลังการทดลอง ทดสอบด้วยแบบทดสอบความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ และแบบทดสอบความสามารถทางคณิตศาสตร์ จากนั้นตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ คะแนนสูงสุด คะแนนต่ำสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์
2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉมพัฒนาขึ้น ระหว่างก่อนกับหลังฝึก ใช้สถิติ t -test ด้วยวิธีการทดสอบแบบ Paired sample t -test
3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉม กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมเน้นเบอร์เรสและกลุ่มควบคุม ใช้สถิติ F -test ด้วยวิธีการทดสอบแบบ One-way MANOVA

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้รับการตรวจสอบจากคณะกรรมการจริยธรรมของวิทยาลัยการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้เข้าร่วมการทดลองทุกคนสมัครใจและได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมการวิจัย โดยผู้วิจัยได้จัดการประชุมแนะนำตัวเพื่อทำการชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย รายละเอียดขั้นตอนการทดลอง ประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมการทดลองจะได้รับ ผลกระทบที่อาจเกิดจากการวิจัยอย่างละเอียด ณ โรงเรียนชุมชนบ้านคลองพลู อ.หนองใหญ่ จ.ชลบุรี เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการทดลองเข้าใจ รวมถึงผู้ปกครองได้ลงนามความยินยอมในหนังสือสัญญาความสมัครใจและลงนามยินยอมให้เข้าร่วมการทดลอง โดยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมการทดลองจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและจะเปิดเผยเฉพาะผลสรุปในภาพรวมเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาทางวิชาการเท่านั้น

กรอบแนวความคิด

การพัฒนาโปรแกรมสำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของวัยเด็กตอนต้น ประกอบด้วยแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ทฤษฎีการรับรู้โดยองค์ประกอบของวัตถุ (Recognition by Component Theory หรือ RBC Theory) ด้วยการใช้รูปร่างพื้นฐาน Geometrical Icons หรือ Geons เป็นสิ่งเร้าที่กระตุ้นการทำงานสมอง ประการที่สอง แนวคิดการหมุนภาพในจิต (Mental Rotation) และประการสุดท้ายการเรียนรู้จำนวนด้วยรูปแบบที่ไม่ใช้สัญลักษณ์ (Non-Symbolic) โดยโปรแกรมจีโออนส์แฉมจะเป็นสิ่งเร้าที่กระตุ้นโครงข่ายประสาทของความจำ (Memory Network) ซึ่งมีความจำขณะคิด (Working Memory) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการทำกิจกรรมของสมองขั้นสูง (Baddeley, A, 2002) มีหน้าที่จัดเก็บข้อมูลชั่วคราว (Temporary Storage) ประมวลผลข้อมูล (Processing of Information) และจัดกระทำข้อมูล (Manipulation of

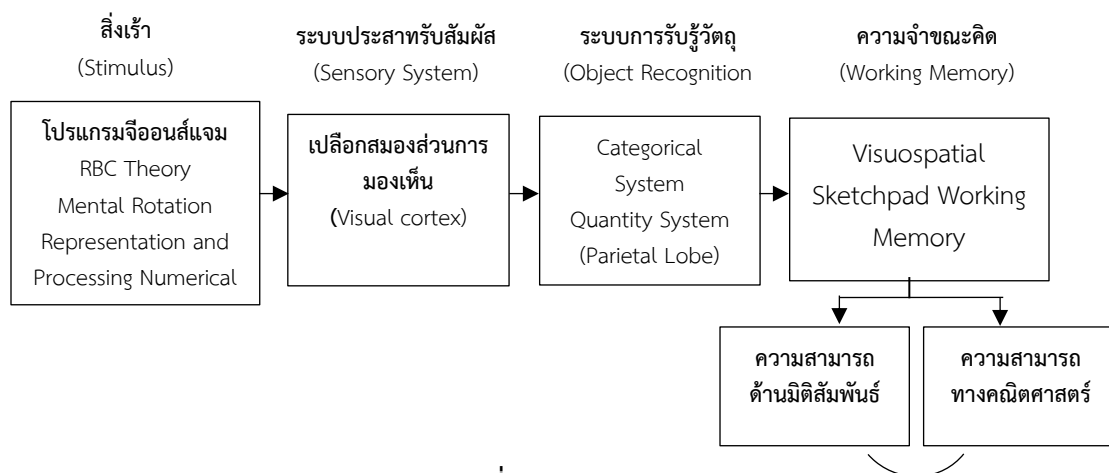
Information) ของกิจกรรมในชีวิตประจำวันพร้อมกับดำเนินการจัดกระทำข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สมองทำกิจกรรม ความจำขณะคิดมีความเกี่ยวข้องกับทั้งความสามารถด้าน มิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของระบบเก็บจำด้านภาพและมิติสัมพันธ์ซึ่งจะทำหน้าที่สร้างกระดานดำทางจิต (Mental Blackboard) เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาทางคณิตศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของภาพและมิติสัมพันธ์ นอกจากนี้ความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์หลายด้านยังเป็นเรื่องของพื้นที่ เช่น เรขาคณิต เส้นตรง การวัดพื้นที่ และพีชคณิต ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และการแทนค่า รวมถึงโจทย์ทางด้านคณิตศาสตร์จะต้องใช้ความสามารถทางด้านมิติสัมพันธ์ในการแก้ไขปัญหา เช่น การเปรียบเทียบพื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม 2 รูป ต้องอาศัยทั้งความสามารถในการจัดวางองค์ประกอบ หรือการแยกองค์ประกอบรวมไปถึงความสามารถในการหมุนและการมองภาพภายในจิต (Hawes, Z., Moss, J., Caswell, B. & Poliszczuk, D., 2015) ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับพื้นที่ว่าง เป็นการรับรู้ภาพทางสายตาที่ใช้จินตภาพทางประสาทสัมผัสสัมพันธ์กับวัตถุต่าง ๆ รอบตัว ทำให้เกิดการแยกแยะสี รูปทรง ลักษณะพื้นผิว มิติความลึก มิติความกว้าง ยาว และสูง ซึ่งความสามารถด้านนี้จะส่งผลให้มนุษย์เข้าใจถึงมิติต่าง ๆ และการมองเห็นรูปทรงต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหวซ้อนทับกัน หรือ การซ่อนอยู่ภายในการแยกภาพ การประกอบภาพ รวมถึงความสามารถในการจำแนกตำแหน่งที่อยู่ของวัตถุ และระยะทางใกล้หรือไกล

การฝึกสมองโดยใช้โปรแกรมจีโอออนส์แฉมเพื่อเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์นั้น โปรแกรมดังกล่าวจะส่งผลให้สมองมีการทำงานในส่วนของความจำขณะคิดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนระบบเก็บจำด้านภาพและมิติสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้นจากการใช้รูปร่างพื้นฐาน หรือ จีโอออนส์ (Geons หรือ Geometrical Icons) เป็นสิ่งเร้า (Stimulus) มีลักษณะเป็นภาพ 3 มิติที่มีการเคลื่อนไหวและมีการหมุนผ่านเข้าสู่ระบบประสาทสัมผัส (Sensory Systems) ที่มีการประมวลผลบริเวณเปลือกสมองส่วนการมองเห็น (Visual Cortex) ซึ่งเป็นกระบวนการรับสิ่งเร้า และส่งสัญญาณต่อไปยังกระบวนการแปลข้อมูลที่ได้จากการรับรู้ทางสายตาเข้าสู่การทำงานของสมองในส่วนของระบบการรับรู้วัตถุ (Object Recognition Systems) ซึ่งสมองจะมีระบบการจัดหมวดหมู่วัตถุ (Categorical Systems) โดยเป็นการทำงานของสมอง ในส่วน Parietal Lobe (Harvey, B. M., 2016) และเป็นพื้นที่ของสมองส่วนเดียวกันกับความสามารถทางคณิตศาสตร์ (Butterworth, B., 1999) นอกจากนี้โปรแกรมจีโอออนส์แฉมจะกระตุ้นสมองด้วยการเก็บข้อมูลภาพลักษณะ 3 มิติ ที่มีการหมุน บิด ในช่วงเวลาที่จำกัด และทำการทวนซ้ำข้อมูล (Visuospatial Rehearsal) ด้วยการให้นารูปร่างพื้นฐาน หรือ จีโอออนส์ มาประกอบเป็นวัตถุต่าง ๆ ซึ่งได้มีการประยุกต์แนวความคิดการใช้ตัวแทนสัญลักษณ์ของขนาดตัวเลขตัวเลขผ่านการนับหรือการประมาณค่าขนาดของตัวเลขในกลุ่มของ

รายการที่ไม่ใช่สัญลักษณ์ โดยให้ผู้ฝึกทำการแยกแยะหรือแสดงจำนวนสิ่งเร้าด้วยการเปรียบเทียบขนาดของตัวเลขที่แสดงในลักษณะของรูปร่างพื้นฐาน หรือ จีออนส์ ทั้งนี้ความสามารถในการแสดงและประมวลผลขนาดของตัวเลขดังกล่าวถือเป็นพื้นฐานของความสามารถในการคำนวณพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (+, -, x, ÷)

ดังนั้น การฝึกสมองด้วยโปรแกรมจีออนส์แฉมจะช่วยกระตุ้นหน้าที่การทำงานของสมอง (Brain Function) ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสมองสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการเรียนรู้ (Learning) จากสิ่งเร้าในโปรแกรมจีออนส์แฉมด้วยกระบวนการทำงานบนเครือข่ายสัญญาณเชื่อมโยงระบบประสาทในสมอง โดยเฉพาะในส่วนของความจำขณะคิดด้านภาพและมิติสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของผู้ที่ได้รับการฝึกจากโปรแกรมดังกล่าวดีขึ้น โดยการทำงานที่ดีขึ้นสามารถวัดได้จาก ความถูกต้องของแบบทดสอบที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีการวิจัยสนับสนุนว่าการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์นั้น มีการทำงานบนพื้นที่ของสมองส่วนเดียวกัน นั่นคือ ระบบเก็บจำด้านภาพและมิติสัมพันธ์ในความจำขณะคิด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ที่มีอายุระหว่าง 6-8 ปี จำนวน 90 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีออนส์แฉม กลุ่มที่ฝึกด้วยเกมนมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 30 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	กลุ่มที่ฝึกด้วยโปรแกรมจ็อนส์แจน		กลุ่มที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส		กลุ่มควบคุม	
	(n=30)		(n=30)		(n=30)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	14	46.67	14	46.67	15	50.00
หญิง	16	53.33	16	53.33	15	50.00

จากตารางที่ 1 ปรากฏว่า กลุ่มทดลองที่ 1 เป็นเพศหญิงร้อยละ 53.33 และเพศชายร้อยละ 46.67 กลุ่มทดลองที่ 2 เป็นเพศหญิงร้อยละ 53.33 และเพศชายร้อยละ 46.67 ส่วนกลุ่มควบคุม เป็นเพศหญิงร้อยละ 50.00 และเพศชายร้อยละ 50.00 เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนกลุ่มควบคุมเพศหญิงและเพศชายเท่ากัน

ตารางที่ 2 คะแนนสูงสุด คะแนนต่ำสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามเงื่อนไข การทดลอง

เงื่อนไขการทดลอง	กลุ่มทดลองที่ 1 n=30				กลุ่มทดลองที่ 2 n=30				กลุ่มควบคุม n=30			
	Max	Min	M	SD	Max	Min	M	SD	Max	Min	M	SD
	ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์											
ก่อนทดลอง	115	81	92.27	10.73	117	67	94.20	12.57	113	69	95.07	11.61
หลังการทดลอง	125	92	107.87	9.64	121	75	100.93	10.75	117	64	95.77	12.03
ความสามารถทางคณิตศาสตร์												
	Max	Min	M	SD	Max	Min	M	SD	Max	Min	M	SD
ก่อนทดลอง	114	86	97.40	7.56	111	80	96.23	8.75	120	81	98.87	8.75
หลังทดลอง	122	95	103.63	8.36	117	87	103.93	8.29	120	82	99.43	8.57

จากตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ปรากฏว่า กลุ่มทดลองที่ 1 มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ก่อนการทดลอง เท่ากับ 92.27 ($SD = 10.73$) หลังการทดลองเท่ากับ 107.84 ($SD = 9.64$) และค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถทางคณิตศาสตร์ ก่อนการทดลองเท่ากับ 97.40 ($SD = 7.56$) หลังการทดลองเท่ากับ 103.63 ($SD = 8.36$) กลุ่มทดลองที่ 2 มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถ

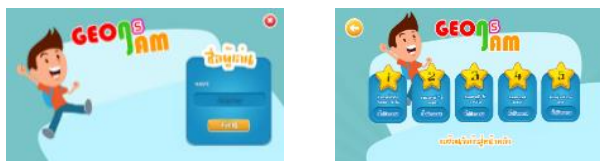

ด้านมิติสัมพันธ์ ก่อนการทดลองเท่ากับ 94.20 ($SD = 12.57$) หลังการทดลองเท่ากับ 100.93 ($SD = 10.75$) และค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถทางคณิตศาสตร์ ก่อนการทดลอง เท่ากับ 96.23 ($SD = 8.75$) หลังการทดลองเท่ากับ 103.93 ($SD = 8.29$) และกลุ่มทดลองที่ 3 ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ก่อนการทดลองเท่ากับ 95.07 ($SD = 11.61$) หลังการทดลองเท่ากับ 95.77 ($SD = 12.03$) และค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถทางคณิตศาสตร์ก่อนการทดลองเท่ากับ 98.87 ($SD = 8.75$) หลังการทดลองเท่ากับ 99.43 ($SD = 8.57$)

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมจีโอแอสแจมด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Unity ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างแอปพลิเคชันในรูปแบบเกม 3 มิติ แบ่งออกเป็น 5 กิจกรรม มีรูปแบบโปรแกรกดังนี้

2.1 หน้าจอต้อนรับและหน้าจอหลักของโปรแกรมจีโอแอสแจมที่พัฒนาขึ้น ดัง

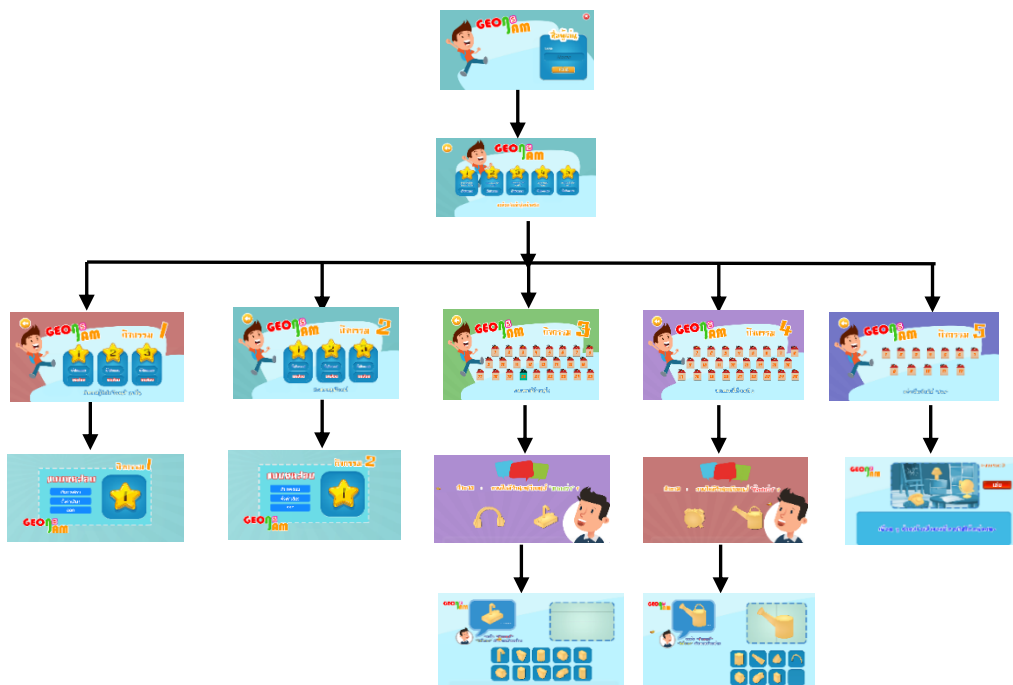
ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 หน้าจอต้อนรับและหน้าจอหลักของโปรแกรมจีโอแอสแจมที่พัฒนาขึ้น

2.2 รายละเอียดของโปรแกรมจีโอแอสแอมที่พัฒนาขึ้นแสดงหน้าจอของกิจกรรมในโปรแกรมจีโอแอสแอม ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงหน้าจอของกิจกรรมในโปรแกรมจีโอแอสแอม

3. ผลของการนำโปรแกรมจีโอแอสแอมที่พัฒนาขึ้นไปใช้สำหรับฝึกในวัยเด็กตอนต้น

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรม จีโอแอสแอมที่พัฒนาระหว่างก่อนและหลังการฝึก

การทดสอบ	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
ก่อนการทดลอง	30	92.27	10.73	9.29*	.00
หลังการทดลอง	30	107.87	9.64		

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโอแอสแอมที่พัฒนาระหว่างก่อนและหลังการฝึกด้วยวิธีการทดสอบ Paired-Sample *t* Test ได้ค่า *t* เท่ากับ 9.29 ค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ .00 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของกลุ่มทดลอง ที่รับการฝึกด้วยโปรแกรมจีโอแอสแอม

แจ่มหลังรับการฝึกสูงกว่าก่อนรับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2.1

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แจ่มที่พัฒนาระหว่างก่อนและหลังการฝึก

การทดสอบ	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
ก่อนการทดลอง	30	97.40	7.56	5.94*	.00
หลังการทดลอง	30	103.63	8.36		

* $p < .05$

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แจ่มที่พัฒนาระหว่างก่อนและหลังการฝึก ด้วยวิธีการทดสอบ Paired-Sample *t* Test ได้ค่า *t* เท่ากับ 5.94 ค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ .00 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลอง ที่รับการฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แจ่มหลังรับการฝึกสูงกว่าก่อนรับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2.1

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แจ่ม กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม

ตัวแปรตาม	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	<i>ES</i>
ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์	1105.878	9.389*	2	.000	.178
ความสามารถทางคณิตศาสตร์	189.900	2.686	2	.074	.058

* $p < .05$

จากตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แจ่ม กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม ใช้สถิติ *F*-test ด้วยวิธีการทดสอบแบบ One-way MANOVA ปรากฏว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แจ่ม กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 (Wilks's $\lambda = .799$, $F = 9.389$, $p = .000$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกัน (Wilks's $\lambda = .799$, $F = 2.686$, $p = .074$)

อภิปรายผล

โปรแกรมจีโอแอสแจมที่พัฒนาขึ้นตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($M = 4.53$) เนื่องจากการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ ความยากง่ายของกิจกรรมที่มีลำดับการเรียงจากง่ายไปยาก ในส่วนของการออกแบบโปรแกรมมีการใช้สี ขนาด และชนิดของตัวอักษรที่มีความสวยงาม และสามารถดึงดูดให้ผู้ฝึกมีความสนใจ นอกจากนี้ มีขั้นตอนวิธีการใช้งานการฝึกซึ่งส่งผลให้โปรแกรมจีโอแอสแจมที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการฝึกสำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์

คะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโอแอสแจมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับการทดลองของ (Cheng, Y. L. & Mix, K. S., 2014) ที่ได้นำการฝึกด้านมิติสัมพันธ์มาช่วยเพิ่มความสามารถทางคณิตศาสตร์ ในเด็กอายุระหว่าง 6- 8 ปี โดยการฝึกการหมุนภาพภายในจิตด้วยสิ่งเร้าเป็นภาพ 2 มิติกับกลุ่มทดลอง และการฝึกปริศนาอักษรไขว้กับกลุ่มควบคุม ใช้เวลาในการฝึกทั้งสิ้น 40 นาที และทำการทดสอบเพื่อวัดความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ในทันที ผลการทดลอง ปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ และความสามารถทางคณิตศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ในขณะที่กลุ่มควบคุมความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ระหว่างก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปได้ว่าการเพิ่มขึ้นของความสามารถทางคณิตศาสตร์ที่เกิดจากการฝึกหมุนภาพภายในจิตนั้น มาจากกลไกที่เกิดจากการเพิ่มส่วนระบบเก็บจำด้านภาพและมิติสัมพันธ์ในการทำงานของความจำขณะคิด โดยมีการศึกษาก่อนหน้ายืนยันให้เห็นได้ว่าเด็กที่มีระบบเก็บจำด้านภาพและมิติสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ประสิทธิภาพการทำงานทางคณิตศาสตร์จะเพิ่มขึ้นด้วย (Alloway, T. P., & Passolunghi, M. C., 2011) อาจกล่าวได้ว่า การฝึกการหมุนภาพภายในจิต ถือเป็นการพัฒนาระบบเก็บจำด้านภาพและมิติสัมพันธ์ของเด็ก ซึ่งสนับสนุนให้เด็กประสิทธิภาพด้านการคำนวณที่ดีขึ้นด้วย

คะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโอแอสแจมกับกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ฝึก ปรากฏว่า ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโอแอสแจม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านมิติสัมพันธ์สูงสุด ($M = 107.87$) รองลงมา กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส ($M = 100.93$) และท้ายสุด กลุ่มควบคุม ($M = 95.77$) สอดคล้องกับ (Hawes, Z., Moss, J., Caswell, B. & Poliszczuk, D., 2015) ทำการศึกษาผลของการหมุนภาพในจิตต่อ

ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลอง เทียบกับกลุ่มควบคุมที่ฝึกอบรบความรู้ ผลการทดลอง ปรากฏว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกด้วยการหมุนภาพในจิต มีความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ระหว่างก่อนฝึกและหลังฝึกแตกต่างกัน นอกจากนี้พบว่า กลุ่มควบคุมที่ฝึกอบรบความรู้มีความสามารถด้านมิติสัมพันธ์เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ในส่วนการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉมกับกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมสนิมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ฝึก ปรากฏว่า ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากความสามารถด้านคณิตศาสตร์นั้น เป็นการรวมกันของความสามารถหลายอย่างมากกว่าความสามารถเพียง อย่างเดียว (Krutetskii, V. A., 1976) ดังนั้น ในการพัฒนาความสามารถทางคณิตศาสตร์ อาจต้องบูรณาการแนวคิดทฤษฎีทางคณิตศาสตร์ที่หลากหลาย ซึ่งเมื่อผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ ในเรื่องของเส้นจำนวนภายในจิต (Mental Number Line) โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ปรากฏว่า กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉม กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมสนิมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้ค่า MS เท่ากับ 14.878 ค่า F เท่ากับ 39.065 ค่า df เท่ากับ 2 และค่า p เท่ากับ .000 ซึ่งเมื่อวิเคราะห์รายคู่ ปรากฏว่า กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉม ($M=2.56$) และกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมสนิมเบอร์เรส ($M=2.46$) มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ในเรื่องของเส้นจำนวนภายในจิตไม่แตกต่างกัน แต่กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉมมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ในเรื่องของเส้นจำนวนภายในจิตสูงกว่ากลุ่มควบคุม ($M=1.30$) และกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมสนิมเบอร์เรสมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ในเรื่องของเส้นจำนวนภายในจิตสูงกว่ากลุ่มควบคุมเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ในเรื่องการดำเนินงานด้านการบวกและการลบ (Calculation) โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ปรากฏว่า กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉม กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมสนิมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้ค่า MS เท่ากับ 2.011 ค่า F เท่ากับ 3.563 ค่า df เท่ากับ 2 และค่า p เท่ากับ .033 เมื่อวิเคราะห์รายคู่ พบว่า กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมสนิมเบอร์เรสมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ในเรื่องการดำเนินงานด้านการบวกและการลบ ($M=4.43$) แตกต่างจากกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉม และกลุ่มควบคุม ในขณะที่กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉม ($M=4.06$) และกลุ่มควบคุม ($M=3.39$) มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ในเรื่องการดำเนินงานด้านการบวกและการลบไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามโปรแกรมจีโออนส์แฉมมีความเหมาะสมในการฝึกความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ และมีความเชื่อมโยงในการเพิ่มความสามารถทางคณิตศาสตร์ในเรื่องของเส้นจำนวนภายในจิต

สอดคล้องกับแนวคิด (Hawes, Z., Moss, J., Caswell, B. & Poliszczuk, D., 2015) กล่าวว่า ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ เช่น การหมุนภาพในจิต มีความเชื่อมโยงกับความสามารถในการสร้างภาพพื้นที่ของตัวเลข อาจกล่าวได้ว่า สิ่งเร้าจากโปรแกรมจีโออนส์แฉมที่มีการหมุน การประกอบและการแยกภาพจีโออนส์จากวัตถุ ช่วยกระตุ้นสมองให้เกิดการเรียนรู้และเสริมสร้างความสามารถในการสร้างภาพพื้นที่ของตัวเลขหรือเส้นจำนวนภายในจิต (Mental Number Line) นั้นเอง

สรุป

1. ผลการพัฒนาโปรแกรมจีโออนส์แฉมสำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของวัยเด็กตอนต้น ปรากฏว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าโปรแกรมจีโออนส์แฉมที่พัฒนาขึ้น โดยรวมมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($M = 4.53$)

2. ผลของการนำโปรแกรมจีโออนส์แฉมที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักเรียนในวัยเด็กตอนต้นมีสรุปได้ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉมระหว่างก่อนและหลังการฝึก พบว่า กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรม จีโออนส์แฉมมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ สูงกว่าก่อนรับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉม มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์ หลังรับการฝึกสูงกว่าก่อนรับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า นักเรียนในวัยเด็กตอนต้น มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้น หลังได้รับฝึกด้วยโปรแกรม ที่พัฒนาขึ้น

2.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉม กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม ใช้สถิติ F-test ด้วยวิธีทดสอบแบบ One-way MANOVA ปรากฏว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยโปรแกรมจีโออนส์แฉม กลุ่มทดลองที่ฝึกด้วยเกมนัมเบอร์เรส และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางคณิตศาสตร์เรื่องเส้นจำนวนภายในจิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ครูและบุคลากรทางการศึกษา อาจนำโปรแกรมจีโออนส์แฉมไปใช้เป็นทางเลือกในการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ส่วนผู้ปกครองสามารถนำโปรแกรมจีโออนส์แฉมไป

ฝึกให้กับบุตรหลาน ที่บ้านสำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ซึ่งเป็นพื้นฐานของความสามารถทางคณิตศาสตร์

2. ในการนำโปรแกรมจีโออนส์ไปใช้สำหรับเพิ่มความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และความสามารถทางคณิตศาสตร์นั้น ควรให้ความระมัดระวังในเรื่องของเวลาที่ใช้ในการฝึกแต่ละครั้ง ไม่ควรเกินครั้งละ 30 นาที เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อความล้าทางสายตาของผู้ฝึก

เอกสารอ้างอิง

- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2557). ผลประเมิน PISA 2012 คณิตศาสตร์ การอ่าน และวิทยาศาสตร์ นักเรียนรู้อะไร และทำอะไรได้บ้าง. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2559). *สรุปผลการวิจัย PISA 2015*. เรียกใช้เมื่อ 8 ธันวาคม 2559 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2015/summaryreport/>
- Alloway, T. P., & Passolunghi, M. C. (2011). The relationship between working memory, IQ, and mathematical skills in children. *Learning and Individual Differences*, 21(1), 133-137.
- Ashkenazi, S., et al. (2013). Visuo Spatial working memory is an important source of domain-general vulnerability in the development of arithmetic cognition. *Neuropsychologia*, 51(11), 2305-2317.
- Baddeley, A. (2002). IS Working Memory Still Working? *European Psychologist*, 7(8), 5-97.
- Biederman, I. (1985). Human image understanding: Recent research and theory. *Computer Vision, Graphics, and Image Processing*, 31(3), 400-401.
- Butterworth, B. (1999). *The mathematical brain*. London: Macmillan.
- Carew, T. J., & Magsamen, S. H. (2010). Neuroscience and education: AN ideal partnership for producing evidence-based solutions Guide 21st century Learning. *Neuro*, 67(5), 685-688.
- Cheng, Y. L. & Mix, K. S. (2014). Spatial Training Improves Children's Mathematics Abilities. *Journal of Cognition and Development*, 15(1), 2-11.
- Harvey, B. M. (2016). Quantity Cognition: Numbers, Numerosity, Zero and Mathematics. *Current Biology*, 26(10), R419 - R421. doi:10.1016/j.cub.2016.03.059

- Hawes, Z., Moss, J., Caswell, B. & Poliszczuk, D. (2015). Effects of mental rotation training on children's spatial and mathematics performance: A randomized controlled study. *Trends in Neuroscience and Education*, 4(3), 60-68.
- Krutetskii, V. A. (1976). *The psychology of mathematical abilities in school children*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nath, S., & Szűcs, D. (2014). Construction play and cognitive skills associated with the development of mathematical abilities in 7 - year- old children. *Learning and Instruction*, 32(1), 73-80.
- Traff, U. (2013). The contribution of general cognitive abilities and number abilities to different aspects of mathematics in children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 116(2), 139-156.
- Wai, J., Lubinski, D., Benbow, C. P., & Steiger, J. H. (2010). Accomplishment in science, technology, engineering, and mathematics (STEM) and its relation to STEM educational dose: A 25-year longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 102(4), 860-871.
- Wolfgang, C.H., Stannard, L.L., and Jones, I. (2003). Advanced constructional play with LEGOs among preschoolers as a predictor of later school achievement in mathematics. *Early Child Dev Care*, 173(5), 467-475.

ยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพ
และการมีงานทำในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
ตามแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย*

A STRATEGY OF THE ADMINISTRATION OF SCHOOL CURRICULUM
FOR CAREER PROMOTION AND EMPLOYMENT IN OPPORTUNITY
EXPANSION SCHOOLS ALONG THE CHIANG RAI BORDER

ปิย สุตีสุสติ

Pyha Sudisusadee

ไพโรภ รัตนชวงค์

Pairop Rattanachuwong

สมเกียรติ ตุ่นแก้ว

Somkiat Tunkaew

พูนชัย ยาวีราช

Phoonchai Yawirac

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

E-mail: pyha71159@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย และมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีการตรวจเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิตามหลักเกณฑ์การวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่มคือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และนักเรียน มีการสนทนากลุ่ม และประชุมสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาร่างยุทธศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 29 คน

ผลการวิจัยพบว่า

ยุทธศาสตร์เน้นโครงสร้างหลักสูตรที่พัฒนาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพที่สนใจ ที่ใช้ได้จริง เห็นความสำคัญของการสร้างอาชีพสุจริตประเมินทางเลือกในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความรู้ความถนัดและความสนใจของตนเอง โดยโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างมีการดำเนินการระดับชั้นเรียนเหมือนกันจัดกิจกรรม

* Received 21 April 2019; Revised 22 October 2019; Accepted 23 October 2019

ตามสภาพของโรงเรียนและชุมชน เหมาะสมกับงบประมาณ โดยครูผู้สอนจึงมีบทบาทและมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน จากการศึกษาค้นพบ 4 ยุทธศาสตร์ คือ การสร้างเครือข่าย การพัฒนาผู้สอน การบริหารโดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม และ การจัดการศึกษาที่ปฏิบัติจริงตามบริบทท้องถิ่น

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา, การส่งเสริมอาชีพ, โรงเรียนขยายโอกาส, แนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย

Abstract

The purpose of this research was to determine a strategy of the administration of school curriculum for career promotion and enhance employment in opportunity expansion schools along the Chiang Rai border. Use a qualitative research inductive data analysis and have structured interview tools which have tools examine by the qualified persons according to the research criteria, key informants form 3 groups of school administrators, teachers and students, there are group discussions and the experts seminar to consider the strategies drafts with all total of 29 people.

The results of the research found that:

The strategy emphasizes the developed curriculum structure for teaching and learning management on the necessary and practical basic skills for each career that is the self-assessing for interested of good faith career on their own interest and knowledge background from the best practice schools sampling, action and activities according to the school and community conditions based on its suitable school budget and the teachers are the important role of teaching and learning those are the causes of 4 strategies discovered are Networking, Coaching approach development, Area based management and Learning by doing on local area based.

Keywords: Strategies, Academic Curriculum Administration , Career Promotion, Opportunity Expansion Schools, Along Chiang Rai Border

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืนให้สามารถก้าวทันยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วขึ้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักถึงการพัฒนาในองค์การตั้งแต่ระดับจุลภาคจนถึงมหภาค โดยการ

ดำเนินการให้บรรลุถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องมี เครื่องมือสำหรับการดำเนินการบริหาร สำหรับกลไกและเครื่องมือที่จะทำให้องค์การสามารถแข่งขันได้ทั้งปัจจุบันและอนาคต คือ ยุทธศาสตร์ (Strategy) สำหรับสถานศึกษาซึ่ง เป็นองค์กรที่มีความสำคัญ มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ พร้อมทั้งจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครองและชุมชนว่า ผู้เรียนจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และมีสมรรถนะสำคัญตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษา อีกทั้งเปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรส่งเสริมการมีงานทำในสาขาอาชีพต่าง ๆ ตามสมควรกับความสามารถในการบริหารจัดการของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับสถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีสภาพแตกต่างกันทั้งบริบท ความต้องการของชุมชน และเศรษฐกิจในท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จังหวัดเชียงรายเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีความหลากหลายของสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ก่อให้เกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงพื้นที่เป็นแนวตะเข็บชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นพื้นที่ที่เสี่ยงต่อยาเสพติด การจัดการศึกษาให้เยาวชนได้รู้ถึงบริบทความต้องการของตลาดแรงงานและเข้าใจถึงโทษภัยของยาเสพติด จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาทางสังคมและเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศได้

การส่งเสริมการศึกษาด้านอาชีพและการมีงานทำในช่วงที่กำลังศึกษาอยู่ เป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้มีอาชีพและมีการมีงานทำที่มีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจของชุมชน ความต้องการแรงงานของตลาด ความต้องการประกอบอาชีพของนักเรียน จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นยิ่งในการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมด้านอาชีพและการมีงานทำ ที่สามารถบริหารหลักสูตรให้ส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำได้ ในงานวิจัยฉบับนี้จึงเน้นไปยังโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในเขตจังหวัดเชียงรายและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา เรื่องยุทธศาสตร์หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงรายซึ่งสามารถนำไปต่อยอดขยายผลในการบริหารการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) และใช้แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล เครื่องบันทึกเสียง เพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จาก Key Informants และการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้มาซึ่งความเชื่อถือได้ โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มสนทนาและประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group) และสรุปการวิเคราะห์การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ โดยใช้วิธี SWOT และ TOWS Metrix เพื่อนำแผนยุทธศาสตร์มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมวิชาชีพ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยการถอดบทเรียนและนำมาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 5 คน ครูผู้สอน 5 คน และนักเรียน 5 คน เพื่อทราบถึงสภาพภายในและสภาพภายนอก หลังจากนั้นนำมาสรุปร่างยุทธศาสตร์ที่ 1 ขั้นตอนที่ 2 จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาร่างยุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1 ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 2 คน อาจารย์ผู้สอน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัย 1 คน ผู้บริหารระดับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 คน และขั้นตอนที่ 3 ประชุมสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อพิจารณาร่างยุทธศาสตร์ ครั้งที่ 2 ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน อาจารย์ผู้สอน 1 คน ผู้บริหารระดับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ 1 คน

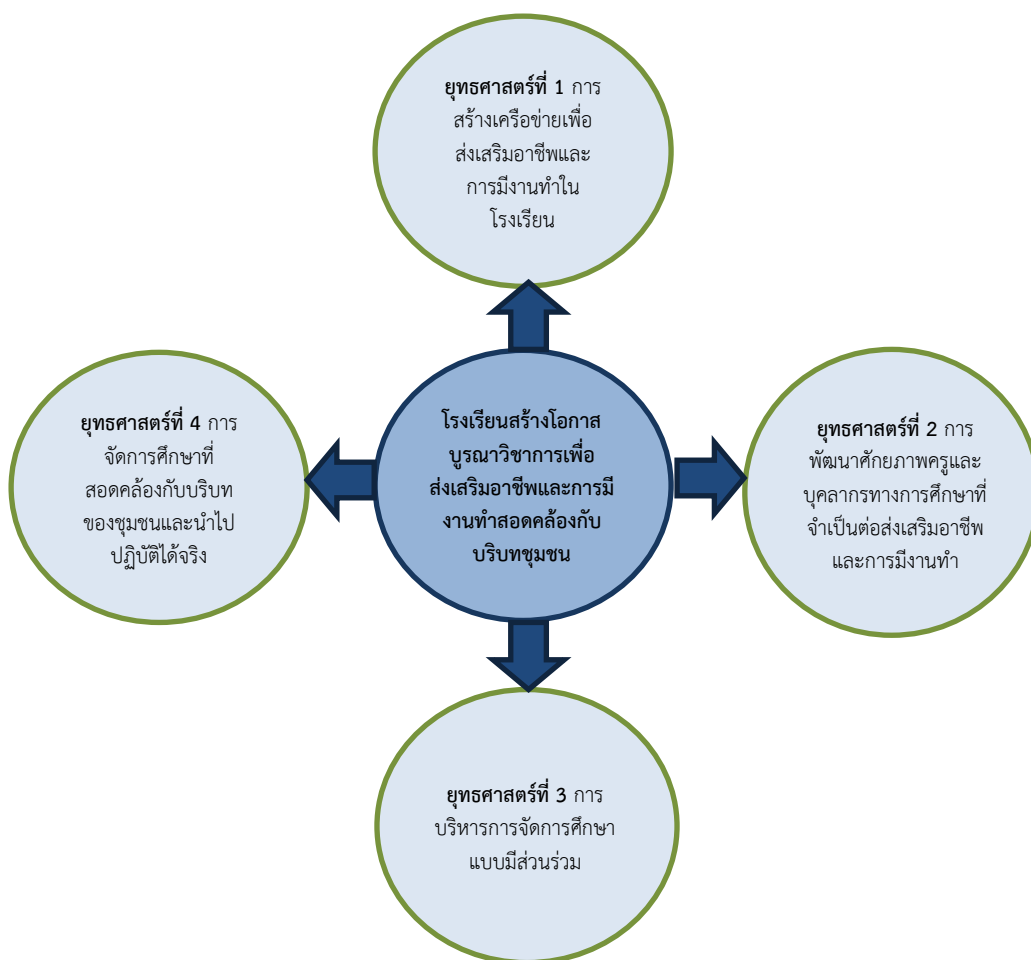
กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นที่ยอมรับจากสถาบันการศึกษา และเป็นกลุ่มตัวแทนจากผู้บริหารการศึกษา ผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนที่เคยเปิดสอนหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ จนได้รับยกย่องเป็นแบบอย่างให้เป็นโรงเรียนตัวอย่างที่มีแนวปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ซึ่งได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านเมืองกิด “เมืองกิดโมเดล” 2) โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี “รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้” 3) โรงเรียนบ้านเมืองกาญจน์ “โรงเรียนสร้างงานอาชีพ” 4) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงแสนเก่าภูวิทยาสระพา) “ศูนย์บ่มเพาะนักธุรกิจในอนาคต” 5) โรงเรียนบ้านเทิดไทย “โรงเรียนพื้นที่สีแดง”

ผลการวิจัย

การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย โดยการตรวจสอบและประเมินยุทธศาสตร์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการ

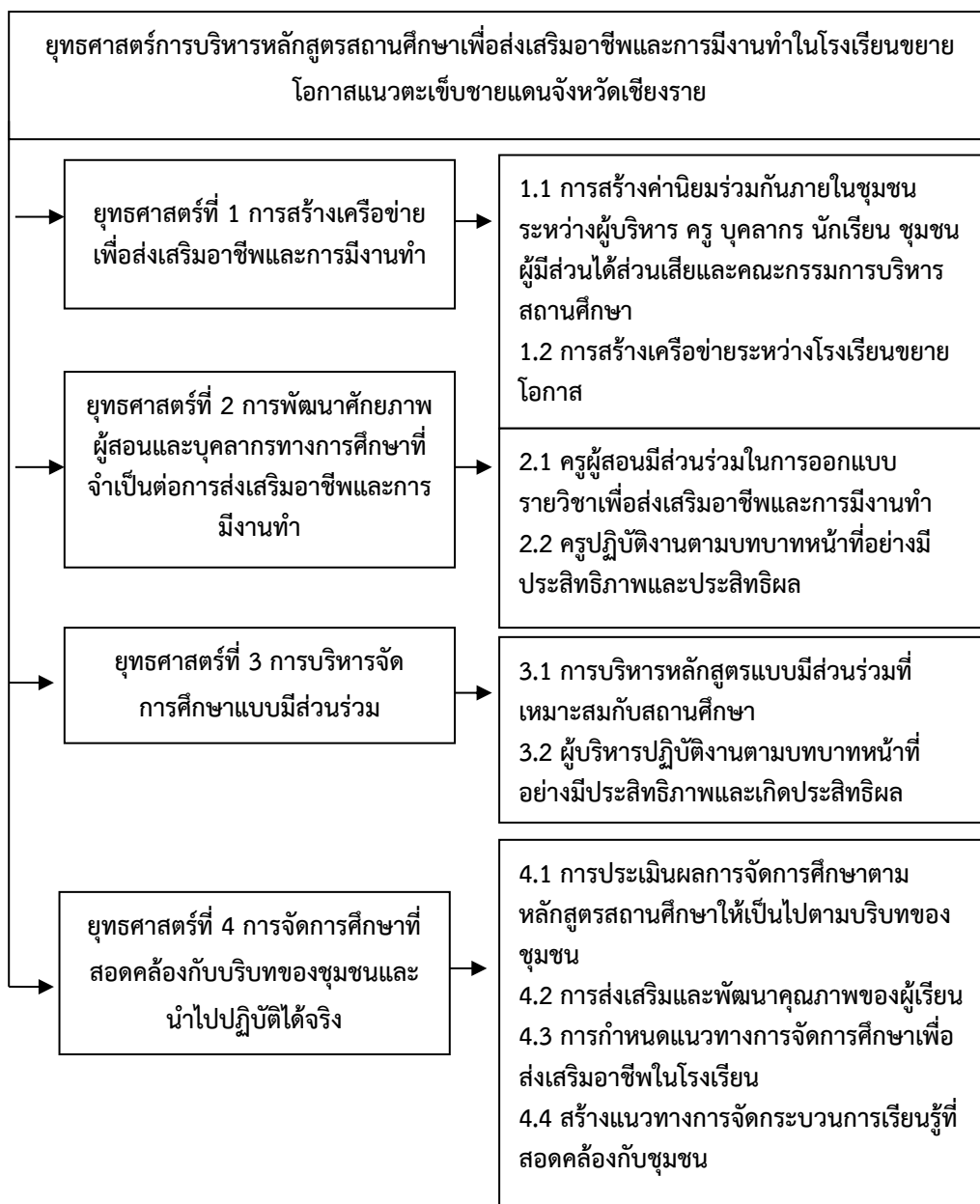
ประชุมสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) สามารถกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ 4 ประเด็น ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์ และ 35 ตัวชี้วัด เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย จะมีการกำหนดทิศทาง 4 ประเด็น คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) วิสัยทัศน์ 3) พันธกิจ 4) เป้าประสงค์ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินสภาพแวดล้อมเพื่อพิจารณาหาสภาพปัจจุบัน หรือ จุดยืน (Positioning) ของโรงเรียน

ภาพที่ 1 แสดงยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ
ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย

ยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมวิชาชีพในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ คือ “ เป็นโรงเรียนสร้างโอกาส บูรณาการวิชาการเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ สอดคล้องกับท้องถิ่น” ดังแผนภูมิ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย มีประเด็นอภิปรายผล ได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียน

การสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Network) การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียนมัธยม กรณีศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงราย สอดคล้องกับ Starkey, Paul. ที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่าการสร้างเครือข่ายจะช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทักษะ ความรู้ประสบการณ์ เครื่องมือ และสื่อผ่านการประชุม การทดลองปฏิบัติการ และการประชาสัมพันธ์ เป็นการเสริมความสมบูรณ์ให้กับสมาชิกเครือข่าย (Starkey, Paul, 1997)

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จำเป็นต่อการส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ

ครูมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนมีการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างการทำงานเป็นกลุ่มได้ ปลุกฝังคุณธรรม ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ครูทำหน้าที่ชี้แนะแนวทางในการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคนดีคนเก่ง ด้วยกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เลือกแนวทางการจัดกิจกรรมให้ตรงกับความสามารถของผู้เรียนและความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสุขและนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์และคณะ, 2545) เป้าหมายในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาฯ เพื่อเพิ่มศักยภาพผู้เรียนให้นำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพและปฏิบัติได้จริง ครูควรมีทักษะที่จำเป็นและความเชี่ยวชาญในรายวิชาที่สอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งงานวิจัยของ รัตติมา โสภาคะยังและคณะ พบว่าปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบร่วมมือ ครูยังขาดความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ ความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล (รัตติมา โสภาคะยัง และคณะ, 2556)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม

การจัดการศึกษาเพื่อให้ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานและสำเร็จ การศึกษาอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ สถานศึกษาจะต้องได้รับความร่วมมือ

จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake-holders) ในการจัดการศึกษาที่ดีจะต้องให้ครอบครัว ชุมชน ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Contton Kathleen ที่กล่าวว่าการบริหารและการจัดการศึกษาแบบรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) ได้มองข้ามความตระหนักในเรื่องค่านิยมในการพัฒนาคน การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารสถานศึกษาและที่สำคัญได้สกัดกั้นการเรียนรู้ของครู ผู้ปกครอง และชุมชนจากประสบการณ์ที่ได้จากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และบุคลากรทางการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามที่สถานศึกษากำหนดไว้ (Contton, Kathleen, 2001) สอดคล้องกับนิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอินตา ศิริวรรณ ที่กล่าวว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลผู้บริหารใช้การจูงใจให้บุคคลผู้ปฏิบัติงานหรือบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผิดชอบ เพื่อการพัฒนางานที่ปฏิบัติให้มีคุณภาพสูงสุด (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอินตา ศิริวรรณ, 2560)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและนำไปปฏิบัติได้จริง

สถานศึกษาโดยผู้บริหารและบุคลากรจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ชุมชน สถานประกอบการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานอื่น ๆ และภาคเอกชนทั้งในและนอกชุมชน และต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะภายในชุมชน นักเรียนจะต้องเข้าใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การสร้าง ความมั่นใจถึงประโยชน์ในการที่มาเรียนที่โรงเรียนส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพนักเรียนให้สูงขึ้น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ปกครองว่านักเรียนที่มาเรียนที่โรงเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติได้จริง ประกอบอาชีพและเลี้ยงตัวเองได้ และเพิ่มความอยากมาเรียนของนักเรียนเพราะการมาเรียนสร้างผลประโยชน์ให้แก่ นักเรียน ครอบครัว และชุมชนของนักเรียนเป็นอย่างดี มีการจัดการเรียนที่ดีและมีคุณภาพ สอดคล้องกับชูชาติ พ่วงสมจิตร การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนช่วยให้โรงเรียนและชุมชนเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความร่วมมืออันดีต่อกัน ในทุกฝ่ายตามบทบาทของตนอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2560)

สรุป

งานวิจัยนี้พบว่าการสร้างเครือข่ายมีความจำเป็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตร เนื่องจากแต่ละโรงเรียนมีข้อจำกัดในการบริหารงาน งบประมาณ บุคลากร รวมถึงเป็นโรงเรียน

อยู่แนวตะเข็บชายแดน การบริหารงานเฉพาะสถานศึกษาแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถที่จะบริหารได้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะการบริหารหลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีวิชาชีพที่สามารถนำไปเป็นทางเลือกในอนาคตหลังจากสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การสร้างเครือข่ายทั้งในระหว่างโรงเรียนแนวตะเข็บชายแดน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน ผู้ปกครองผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และจะนำไปสู่การพัฒนาการพัฒนาบุคลากรร่วมกันเพื่อสร้างศักยภาพแก่ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงการให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงตรงตามความต้องการและเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. การสร้างเครือข่ายของโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นการสร้างเครือข่ายในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการและใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว เพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปให้ดียิ่งขึ้น เห็นควรที่จะมีการวิจัยในเรื่องการสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำในโรงเรียนอย่างเป็นทางการ เพื่อสร้างทางออกในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถานศึกษา และการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นรูปธรรม

2. ควรมีการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่นำไปปฏิบัติได้จริง เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะยากจน การศึกษาในระดับสูงและเน้นเชิงวิชาการจึงไม่มีความจำเป็นสำหรับคนในเขตพื้นที่นี้ แต่การเสนอและผลักดันให้นักเรียนเข้ามาเรียนและสามารถพิสูจน์ให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติได้จริง ประกอบอาชีพได้จริง และสามารถสร้างอนาคตให้แก่ตนเองได้ เพื่อนำมาใช้หาเลี้ยงครอบครัว จึงจะมีผลต่อการดึงดูดให้นักเรียนเข้ามาศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาได้ในวงกว้าง

3. การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งโดยภาพรวม พบว่า ชุมชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในสถานศึกษาในระดับต่ำและร่วมพหุเป็นพหุ ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โรงเรียนยังเป็นแกนนำและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและยกระดับการศึกษาและสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2560). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. *Veridian E-Journal*, 10(2), 1342-1354.
- นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอินตา ศิริวรรณ. (2560). การบริหารแบบมีส่วนร่วม. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 4(1), 176-187.
- รัตติมา โสภาคะยัง และคณะ. (2556). การพัฒนาศักยภาพครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน โรงเรียน บ้านห้วยกอก 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 10(49), 27-33.
- สุคนธ์ สินธพานนท์และคณะ. (2545). *การจัดกระบวนการเรียนรู้: เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- Contton, Kathleen. (2001). *School-Based Management, Northwest Regional Education Laboratory*. New York: Richard D. Irwin.
- Starkey, Paul. (1997). *Networking for development*. London: International Forum for Pural Transport and Development.

สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
ในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย*

THE ADMINISTRATORS' MANAGERIAL COMPETENCY IN EASTERN
LOCAL GOVERNMENT SECONDARY SCHOOL, DEPARTMENT OF LOCAL
ADMINISTRATION, MINISTRY OF INTERIOR

นภาพรรณ รุ่งจำรัส
Napawan Rungchamrat
สมนึก ทองเอี่ยม
Somnuk Tongjam
ประยูร อัมสวาสดี
Prayoon Imsawasd
มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University, Thailand
E-mail: kondeedekdee_wan@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบประเมินสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ที่ประเมินสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวัง และแบบแสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา เรียงเรียงข้อมูลและจัดทำข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า

สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มีสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งจะต้องหาทางพัฒนาต่อไป ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา

* Received 5 September 2019; Revised 18 October 2019; Accepted 26 October 2019

พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหาร ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ คือ ผู้บริหารควรมองการณ์ไกล ควรก้าวทันและยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ควรมีทักษะในการบริหารตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากร มีความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถ มีการสื่อสารและเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมแก่บุคลากร ใส่ใจผู้ร่วมงาน กำหนดกรอบทิศทางการทำงานที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริงทันสมัย ควรมอบหมายงานตามความรู้ความสามารถของและบุคลากร และควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ในงานต่าง ๆ มากขึ้น มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้มีสติมั่นคง และแสดงออกอย่างเหมาะสม มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สมรรถนะผู้บริหาร, โรงเรียนมัธยมศึกษา, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, กระทรวงมหาดไทย

Abstract

The purpose of this research was to study the managerial competencies of the school directors in the Eastern Local Government Secondary Schools, Department of Local Administration, Ministry of Interior. This is the Descriptive research and used the evaluation form to assess the school directors about the administration in the current situation, and administration was expected. The comment, and suggestion of this evaluation for developing the managerial competencies of the school directors. The data analysis by using descriptive statistics to compile data and making a suggestion.

The research results were found as follow:

The degree of successes of the administrators' managerial competency in Eastern Local Government Secondary School, Department of Local Administration, Ministry of Interior was on "the high level" which had to find out how to improve their competencies in order of change agent-leader, leadership, strategic plan, visionary, coaching & delegation and self control. The index of expectation was on "the highest level" which had to find out how to development their competencies in order of self control, coaching & delegation, strategic plan, visionary, leadership and change agent leader. The development needs assessment (DNA) was on "needs for development" in order of strategic plan, change agent leader, leadership, visionary, coaching & delegation and self control. The suggestion and guideline in order of the DNA were suggest the administrators' on strategic plan should look forward and plan for future changing

by monitor to success, the change agent leader should accept the changing and adjust for suitable & sustainable, leadership should have a good self-management skill and mold to other by communication and participation with each other, visionary should be clear and realistic to success, coaching & delegation should improve themselves all the time and delegate by staff's personal competency, and self control should have more emotional control to consciousness and have a good self control.

Keywords: Competency Administrator, Secondary School, Local Administration, Ministry Of Interior

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 41 (ราชกิจจานุเบกษา, 2545) ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับมีสิทธิในการจัดการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับ โดยจัดตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นและได้มาตรฐานการศึกษา จึงทำให้เกิด โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย จำแนกตามลักษณะของการปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 รูปแบบ ดังนี้ โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โรงเรียนในสังกัดเทศบาล โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานคร และโรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา (พิชิต ฤทธิ์จรูญ และคณะ, 2554) และเพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ผู้บริหารโรงเรียน คือ ผู้ที่มีความสำคัญมากในการดำเนินการบริหารโรงเรียน โดยใช้ความรู้ความสามารถทางการบริหาร หรือสมรรถนะทางการบริหารในการนำ และพาโรงเรียนให้เป็นไปในทิศทางต่าง ๆ ตามวิสัยทัศน์ที่ตนเองเชื่อ สู่แนวปฏิบัติในการบริหารโรงเรียนอย่างมืออาชีพ (Wendel, Hoke & Joekel, 1996) อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากรได้ทั้งในเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ความรู้และความสามารถของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนนั้น สามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า สมรรถนะ ซึ่งหมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์กร โดยเฉพาะสมรรถนะทางการบริหาร หมายถึง คุณสมบัติความสามารถด้านการบริหารที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีในการทำงาน เพื่อให้งานสำเร็จและสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ขององค์กร ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากในการดำเนินการบริหารโรงเรียนโดยใช้ความรู้ความสามารถทางการบริหาร หรือสมรรถนะทางการบริหารในการนำ และพาโรงเรียนให้เป็นไปในทิศทางต่าง ๆ ตาม

วิสัยทัศน์ที่ตนเองเชื่อ และนำมาเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนสู่การปฏิบัติอย่างมืออาชีพ (Wendel, Hoke & Joekel, 1996) โดยอาศัยกระบวนการของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับทุกหน่วยงาน สามารถพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาไปสู่เป้าหมายที่เกินกว่าที่คาดหวังไว้ได้ หรือพัฒนาผลงานของบุคลากรกลุ่มด้อยให้ปรากฏผลงานโดดเด่นเช่นเดียวกับผลงานกลุ่มของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีระดับคุณภาพสูง (Bass & Riggio, 2006) อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากรได้ทั้งในเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว เกิดผลดีแก่นักเรียน โรงเรียนและคุณภาพการจัดการศึกษา

เขตพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออก ได้ถูกจัดให้เป็นเขตพื้นที่การพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) (คณะกรรมการความสงบแห่งชาติ, 2560) เขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558) เขตเศรษฐกิจพิเศษตราด (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558) ทำให้เขตพื้นที่ของภาคตะวันออกเกิดความต้องการแรงงานเพื่อการพัฒนา โดยมีการศึกษาเป็นพื้นฐาน โดยมีความต้องการแรงงานในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 4,700 ตำแหน่ง มีความต้องการแรงงานในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและสายวิชาชีพรวมจำนวน 3,000 ตำแหน่ง (กระทรวงแรงงาน, 2560) อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ที่จะเป็พื้นฐานต่อการพัฒนาในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกและการพัฒนาการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

จากความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนและแนวทางการพัฒนาประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) จึงเป็นที่น่าสนใจว่าสภาพปัจจุบันที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวัง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา และข้อเสนอแนะของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ว่าเป็นอย่างไร และนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารแก่ผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เกิดการพัฒนา ส่งผลดีต่อผู้เรียน ส่งผลดีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ส่งผลดีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทยในภาพรวม สามารถจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก และการพัฒนาของประเทศได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
2. เพื่อศึกษาสภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวังของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
3. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
4. เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ประชากร คือ บุคลากรของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ประจำปีการศึกษา 2560 จำนวน 2,980 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนขนาดของโรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 50 คน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 205 คน กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 54 คน และกลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 32 คน รวมได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 341 คน ตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan

เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบประเมินสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ที่ประเมินสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวัง ซึ่งเป็นแบบประเมินลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert's scale) และแบบแสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด โดยผ่านการตรวจสอบ

จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาภาพรวมทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.86 ค่าความเชื่อมั่นภาพรวมทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.967

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การตอบแบบประเมินผ่านทางไปรษณีย์ การทำแบบประเมินออนไลน์ มีอัตราการตอบกลับของผู้ตอบแบบประเมิน ร้อยละ 100 ตรวจสอบข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการพิจารณาความครบถ้วน และความสมบูรณ์ของการให้คำตอบของกลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายผู้ให้คำตอบในเครื่องมือการวิจัยแต่ละฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ค่าสถิติ ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ($PNI_{modified}$) ค่าร้อยละ (%) และค่าร้อยละสะสม (% สะสม)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันของของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, $SD.=0.66$) ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน และสมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง

หากพิจารณาผลการวิจัยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน

โรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน และสมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง

โรงเรียนขนาดกลาง พบว่า อยู่ในระดับมาก จะต้องหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง และสมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน

โรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านความ

มีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง และสมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ พบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง และสมรรถนะด้านความ มีวิสัยทัศน์

ตารางที่ 1 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวม

ที่	สมรรถนะ ทางการบริหาร	ขนาดเล็ก		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่		ขนาดใหญ่พิเศษ		สรุปภาพรวม		อันดับ ดำเนิน การ
		$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
1	ด้านภาวะผู้นำ	3.84	0.61	3.83	0.65	3.40	0.83	3.29	0.55	3.59	0.66	2
2	ด้านความมีวิสัยทัศน์	3.85	0.66	3.80	0.66	3.44	0.88	3.33	0.59	3.61	0.70	4
3	ด้านการวางแผนกลยุทธ์	3.82	0.66	3.83	0.65	3.51	0.66	3.22	0.60	3.59	0.64	3
4	ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.84	0.68	3.78	0.65	3.37	0.68	3.28	0.54	3.57	0.64	1
5	ด้านการควบคุมตนเอง	4.07	0.48	3.96	0.69	3.47	0.71	3.33	0.62	3.71	0.63	6
6	ด้านการสอนงานและ การมอบหมายงาน	4.07	0.76	3.97	0.68	3.48	0.64	3.14	0.64	3.67	0.67	5
เฉลี่ย		3.92	0.64	3.86	0.66	3.45	0.73	3.27	0.59	3.62	0.66	

2. สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวังของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวังของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.38, SD.=0.62) ซึ่งจะต้องพัฒนาต่อไป ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ และสมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง

หากพิจารณาผลการวิจัยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน

โรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวังของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งจะต้องพัฒนาต่อไปตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสมรรถนะด้านภาวะผู้นำ

โรงเรียนขนาดกลาง พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวังของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งจะต้องพัฒนาต่อไปตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านภาวะผู้นำ และสมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์

โรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวังของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งจะต้องพัฒนาต่อไปตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง ด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ และสมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวังของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก จะต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง ด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ และสมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน

ตารางที่ 2 สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวังของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวม

ที่	สมรรถนะ ทางการบริหาร	ขนาดใหญ่										อันดับที่ควรจะเป็น
		ขนาดเล็ก		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่		พิเศษ		สรุปภาพรวม		
		$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
1	ด้านภาวะผู้นำ	4.54	0.73	4.46	0.62	4.45	0.57	3.98	0.51	4.36	0.61	6
2	ด้านความมีวิสัยทัศน์	4.62	0.76	4.43	0.68	4.49	0.61	3.95	0.58	4.37	0.66	4
3	ด้านการวางแผนกลยุทธ์	4.61	0.75	4.48	0.61	4.43	0.62	4.02	0.41	4.39	0.60	3
4	ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง	4.57	0.73	4.48	0.62	4.38	0.61	4.01	0.50	4.36	0.62	5
5	ด้านการควบคุมตนเอง	4.69	0.70	4.51	0.62	4.46	0.64	4.00	0.48	4.42	0.61	1
6	ด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน	4.64	0.79	4.53	0.62	4.52	0.58	3.92	0.55	4.40	0.64	2
	เฉลี่ย	4.61	0.74	4.48	0.63	4.46	0.61	3.98	0.51	4.38	0.62	

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวมพบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ($PNI_{modified} = 0.209$) ซึ่งควรเพิ่มระดับการดำเนินการ ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน และสมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง

หากพิจารณาผลการวิจัยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน

โรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ซึ่งควรเพิ่มระดับการดำเนินการตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง และสมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน

โรงเรียนขนาดกลาง พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ซึ่งควรเพิ่มระดับการดำเนินการตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้าน

การวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงานและสมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง

โรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ซึ่งควรเพิ่มระดับการดำเนินการตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง และสมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ซึ่งควรเพิ่มระดับการดำเนินการ ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง และสมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์

ตารางที่ 3 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวม

ที่	สมรรถนะ	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	ขนาดใหญ่พิเศษ	สรุปภาพรวม	อันดับ
	ทางการบริหาร	PNI _{modified}	PNI _{modified}	PNI _{modified}	PNI _{modified}	PNI _{modified}	ดำเนินการ
1	ด้านภาวะผู้นำ	0.182	0.164	0.309	0.21	0.214	3
2	ด้านความมีวิสัยทัศน์	0.2	0.166	0.305	0.186	0.211	4
3	ด้านการวางแผนกลยุทธ์	0.207	0.17	0.262	0.252	0.221	1
4	ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง	0.19	0.185	0.3	0.223	0.221	2
5	ด้านการควบคุมตนเอง	0.152	0.139	0.285	0.201	0.189	6
6	ด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน	0.14	0.141	0.299	0.248	0.201	5
	เฉลี่ย	0.178	0.161	0.293	0.22	0.209	

4. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระทรวงมหาดไทย ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของสมรรถนะทางการบริหาร ตามลำดับดังนี้

สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ ในภาพรวม จำนวน 10 อันดับ ดังนี้ ผู้บริหารควรมองการณ์ไกล มีการประเมินสถานการณ์ และวางแผนล่วงหน้า ผู้บริหารควรมีการวางแผนงานและกลยุทธ์บนพื้นฐานศักยภาพขององค์กร ผู้บริหารควรกำกับดูแลให้การวางแผนงานและกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นสามารถปฏิบัติได้จริง ผู้บริหารควรจัดให้มีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และกลยุทธ์อย่างชัดเจน ผู้บริหารควรมีความสามารถในการวางแผนงานและกลยุทธ์ และแผนงานและกลยุทธ์ที่สร้างขึ้นควรเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร ผู้บริหารควรจัดให้มีการพัฒนาแผนงานและกลยุทธ์ให้เป็นปัจจุบัน ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารควรมีการสื่อสารในแผนงานและกลยุทธ์ที่วางไว้แก่บุคคลในองค์กรทราบ ผู้บริหารควรมีความรู้ความสามารถและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารควรมีความสามารถในการเชื่อมโยงความคิดสู่การปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นขั้นตอน

สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในภาพรวม จำนวน 10 อันดับ ดังนี้ ผู้บริหารควร ยอมรับและก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารใช้เทคนิควิธีการในการบริหารงานอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาดำเนินงานไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้จริงอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงเพื่อวางแผนการดำเนินงาน ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อการพัฒนาองค์กร ผู้บริหารต้องกล้าตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้นำมีการสื่อสารและกระตุ้นบุคลากรในองค์กรให้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารควรมีความรู้ความสามารถที่เป็นปัจจุบัน ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการพัฒนาองค์กร ผู้บริหารต้องสามารถควบคุมตนเองได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลง และผู้บริหารควรจัดให้มีการอบรมพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ ในภาพรวม จำนวน 10 อันดับ ดังนี้ ผู้บริหารควรมีทักษะในการบริหารตนเอง เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารควรเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ในการบริหารงาน ผู้บริหารควรมีความรู้ความสามารถ ผู้บริหารควรมีทักษะความเป็นผู้นำที่ดี ผู้บริหารควรมีความเด็ดขาด กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ภายใต้ระเบียบและความถูกต้อง ผู้บริหารควรมีทักษะในการจูงใจ สร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ผู้บริหารควรมีความเด็ดขาด กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ผู้บริหารควรให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารควรจัดให้มีการสื่อสารที่ดีในองค์กร ผู้บริหารควรบริหารงานอย่างมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา

ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำที่ดี มีประสิทธิภาพ และผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว

สมรรถนะด้านวิสัยทัศน์ ในภาพรวม จำนวน 10 อันดับ ดังนี้ ผู้บริหารควรกำหนดกรอบทิศทางการทำงานที่สามารถปฏิบัติได้จริงเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้นต้องมีความชัดเจน ท้าทาย และสามารถเป็นจริงได้ ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย ต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารควรให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรมีความรู้ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรสร้างความร่วมมือและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ ผู้บริหารมีความสามารถในการสื่อสารให้บุคลากรเกิดความเข้าใจในวิสัยทัศน์ร่วมกัน วิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้นต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์เป็นหลักในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเข้มแข็ง และผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับชุมชนและสิ่งแวดล้อมในการกำหนดวิสัยทัศน์

สมรรถนะด้านสอนงานและมอบหมายงาน ในภาพรวม จำนวน 10 อันดับ ดังนี้ ผู้บริหารควรมอบหมายงานตามความรู้ และความสามารถ ผู้บริหารควรมีความรู้ในงานต่าง ๆ เป็นอย่างดี ในการสอนงาน ผู้บริหารควรมีการกระจายอำนาจและกระจายงานอย่างทั่วถึง ผู้บริหารควรสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาในการพัฒนาตนเอง ผู้บริหารควรมีเทคนิคในการสอนงานและมอบหมายงานอย่างเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตร ผู้บริหารควรมีการติดตามผลงานที่ได้มอบหมายไปอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรจัดให้มีการสอนงานก่อนมอบหมายงาน ผู้บริหารควรวางกรอบในการทำงานอย่างชัดเจน ผู้บริหารควรให้อภัยและช่วยผู้ใต้บังคับบัญชาแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย และผู้บริหารควรให้อิสระแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง ตนเอง ในภาพรวม จำนวน 10 อันดับ ดังนี้ ผู้บริหารควรมีทักษะในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ให้มีสติ มั่นคง หนักแน่น ผู้บริหารควรรู้เท่าทันความคิดทั้งของตนเองและผู้อื่นแล้วแสดงออกอย่างเหมาะสม ผู้บริหารควรเป็นตัวอย่างที่ดีด้านการปฏิบัติตน ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม และมีหลักธรรมาภิบาล ผู้บริหารควรรู้จักวิเคราะห์ตนเองเพื่อปรับปรุงและพัฒนา ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ผู้บริหารควรมีเหตุผลในการตัดสินใจและแสดงออก ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาด้านสมาธิ คุณธรรมจริยธรรมเพิ่มเติม ผู้บริหารควรให้ความสำคัญแก่เรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมก่อน และผู้บริหารควรรับฟังข้อมูลและใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อการแสดงออกอย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

1. สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน และสมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พื้นที่ตั้งของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยนั้น คือ พื้นที่ตามยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว เขตเศรษฐกิจพิเศษตราด จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม เทคโนโลยี ดังนั้นบทบาทของผู้บริหารในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญในการดำเนินการให้การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนด้วยวิธีการที่มีความเหมาะสมและมีความมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552) และ สำนักงานคณะกรรมการกลางบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการกลางบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2559) ที่ได้อธิบายความหมายของผู้บริหารเปลี่ยนแปลงว่า จะต้องสามารถดำเนินการให้เกิดการปรับเปลี่ยนนั้นเกิดขึ้นจริงด้วยความสามารถในการกระตุ้น ผลักดันบุคลากรให้เกิดความต้องการในการปรับเปลี่ยน โดยผู้วิจัยเห็นว่า สมควรหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ

2. สภาพที่ควรจะเป็นในความคาดหวังของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งจะต้องพัฒนาต่อไป ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ และสมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนคือ ผู้ที่จะต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับ Wendel, Hoke & Joekel ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหาร คือ ผู้ที่สำคัญที่สุด และต้องเป็นผู้ที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากรได้ทั้งในเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว เกิดผลดีแก่นักเรียน โรงเรียนและคุณภาพการจัดการศึกษา (Wendel, Hoke & Joekel, 1996) โดยผู้วิจัยเห็นว่า สมควรหาทางพัฒนาต่อไปตามลำดับ

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวมพบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ซึ่งควรเพิ่มระดับการดำเนินการ ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน และสมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Kotler & Murphy (ไพโรจน์ ดั่งวิเศษ, 2543) ให้ความหมายของการวางแผนกลยุทธ์ หมายถึง การวางแผนรวมขององค์การที่คำนึงถึงองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมภายนอก มีบทบาทหน้าที่ในการนำและพาโรงเรียนให้เป็นไปในทิศทางต่าง ๆ ตามวิสัยทัศน์ที่ตนเองเชื่อ และนำมาเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียน สู่การปฏิบัติอย่างมืออาชีพ (Wendel, Hoke & Joekel, 1996) โดยอาศัยกระบวนการของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับทุกหน่วยงาน สามารถพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาไปสู่เป้าหมายที่เกินกว่าที่คาดหวังไว้ได้ หรือพัฒนาผลงานของบุคลากรกลุ่มย่อยให้ปรากฏผลงานโดดเด่นเช่นเดียวกันกับผลงานกลุ่มของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีระดับคุณภาพสูง (Bass & Riggio, 2006) อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากรได้ทั้งในเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว เกิดผลดีแก่นักเรียน โรงเรียนและคุณภาพการจัดการศึกษา โดยผู้วิจัยเห็นว่า สมควรหาทางพัฒนาต่อไปตามลำดับ

4. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวมของข้อเสนอแนะอันดับที่ 1 ของแต่ละสมรรถนะ พบว่า ผู้บริหารควรมองการณ์ไกล ควรก้าวทันและยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ควรมีทักษะในการบริหารตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากร มีความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถ มีการสื่อสารและเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมแก่บุคลากร ใส่ใจผู้ร่วมงาน กำหนดกรอบทิศทางการทำงานที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริงทันสมัย ควรมอบหมายงานตามความรู้ความสามารถของและบุคลากร และควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ในงานต่าง ๆ มากขึ้น มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้มีสติมั่นคง และแสดงออกอย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยเห็นว่า สมควรหาทางพัฒนาต่อไปตามลำดับ

สรุป

สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในภาพรวมมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ซึ่งควรเพิ่มระดับการดำเนินการ ตามลำดับดังนี้ สมรรถนะ

ด้านการวางแผนกลยุทธ์ สมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ สมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน และสมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง และเพื่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย อย่างตรงประเด็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรดำเนินการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ตามลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาที่พบจากการวิจัย โดยมีการศึกษาวิธีการพัฒนาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เพิ่มเติม และเพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เกิดการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันในทุกระดับของการจัดการศึกษาภายใต้สภาวะแวดล้อมของแนวทางการพัฒนาประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ควรทำการวิจัย เรื่องสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 การพัฒนาสมรรถนะด้านการวางแผนกลยุทธ์

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร มีดังนี้

ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจในวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจน เพื่อให้การวางแผนกลยุทธ์เป็นไปอย่างถูกต้อง แผนกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นควรเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนและสามารถปฏิบัติได้จริงบนพื้นฐานศักยภาพของโรงเรียน ควรมีการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในแผนงานและกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้น และเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมของบุคลากรมากขึ้น

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับครู มีดังนี้

ควรให้ความสำคัญและศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน ควรให้ความร่วมมือกับผู้บริหารในการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้อย่างเต็มความสามารถ

1.2 การพัฒนาสมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร มีดังนี้

ควรมีการสื่อสารในการเปลี่ยนแปลงให้บุคลากรทั้งโรงเรียนได้ทราบ และเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมมากขึ้นควรมีวิธีในการนำบุคลากร ให้ร่วมกันก้าวเข้าสู่ การเปลี่ยนแปลงอย่างมั่นคงและ ยั่งยืน โดยกำหนดให้มีการกำกับติดตาม

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับครู มีดังนี้

ควรให้ความร่วมมือแก่ผู้บริหารในการดำเนินการให้การเปลี่ยนแปลง อันเป็นประโยชน์ต่อของโรงเรียนเกิดขึ้นจริง นำเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา โรงเรียนแก่ผู้บริหาร และควรพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นตัวอย่าง ที่ดีแก่ผู้เรียน

1.3 การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำ

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร มีดังนี้

ควรพัฒนาความรู้ ประสบการณ์ และความสามารถของตนเอง ในการนำสมาชิกของโรงเรียนให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง ควรกล้าคิด กล้าตัดสินใจ ในการปฏิบัติ หน้าที่ และควรเพิ่มช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรในโรงเรียน

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับครู มีดังนี้

ควรปฏิบัติตนในฐานะของสมาชิกที่ดีของโรงเรียน แลควรให้ความ ร่วมมือแก่ผู้บริหารในการดำเนินงานที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

1.4 การพัฒนาสมรรถนะด้านความมีวิสัยทัศน์

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร มีดังนี้

วิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้นควรเป็นไปได้อย่างจริงและสอดคล้องกับการพัฒนา ของโรงเรียนและควรมาจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับครู มีดังนี้

ควรให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และ ควรให้ความร่วมมือแก่ผู้บริหารในการดำเนินงานเพื่อให้โรงเรียนบรรลุตามวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้

1.5 การพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนงานและการมอบหมายงาน

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร มีดังนี้

ควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ในงานต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ควร พิจารณาและมอบหมายงานแก่บุคลากรตามความรู้ความสามารถ และควรพิจารณาการให้ อิสระในการตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่แก่บุคลากร

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับครู มีดังนี้

ควรพัฒนาตนเองโดยการศึกษาเรียนรู้ในงานที่ได้รับมอบหมายและพยายามปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เกิดผลดีมากที่สุด

1.6 การพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมตนเอง

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร มีดังนี้

ควรพัฒนาตนเองให้มีทักษะในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ให้มีสติมั่นคง หนักแน่น ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ และแสดงออกอย่างเหมาะสมเกิดผลดีต่อโรงเรียนและตนเองเพิ่มขึ้นควรรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีการพิจารณาทบทวนตนเองอยู่เสมอ

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับครู มีดังนี้

ควรปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดเพื่อให้เกิดผลดีต่อโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัย เรื่อง สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับปฐมวัยในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เพิ่มเติม

2.2 ควรทำการวิจัย เรื่อง สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เพิ่มเติม

2.3 ควรทำการวิจัย เรื่อง สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงแรงงาน. (2560). รายงานการศึกษาวิเคราะห์ฐานข้อมูลแรงงานและประมาณการความต้องการแรงงานของอุตสาหกรรมเป้าหมายในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพมหานคร: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ. (2560). คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คำสั่งที่ 2/2560 เรื่อง การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 134 ตอนพิเศษ 19 ง 17 มกราคม 2560 หน้า 30.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ และคณะ. (2554). การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน รายงานการวิจัยประเมินผล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- ไพโรจน์ ดั่งวิเศษ. (2543). การพัฒนาแผนกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนทางครู
ศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการกลางบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (2559). สมรรถนะที่จำเป็น
สำหรับการปฏิบัติงานของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร:
กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2552). ประกาศสำนักงานคณะกรรมการ
ข้าราชการพลเรือน เรื่อง คำอธิบายสมรรถนะทางการบริหารและพฤติกรรมบ่งชี้ที่ นร
1008/ว. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เอ.เอส.พี. จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2558). ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน
ที่ 1/2558 ลงวันที่ 27 เมษายน 2558 เรื่อง นโยบายส่งเสริมการลงทุนในเขตพัฒนา
เศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดตราด. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2560 จาก
<http://faq108.co.th/common/topic/announcement.php>
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2558). ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน
ที่ 5/2558 ลงวันที่ 27 เมษายน 2558 เรื่อง นโยบายส่งเสริมการลงทุนในเขตพัฒนา
เศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2560 จาก
<http://faq108.co.th/common/topic/announcement.php>
- Bass & Riggio. (2006). Transformational leadership. London: Lawrence Erlbaum
Associates Publisher.
- Wendel, Hoke & Joekel. (1996). Outstanding School Administrators :their keys to
success. Westport Connecticut London: Publishers Greenwood Inc.

การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
มองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์)*
THE APPLICATION OF BUDDHIST ETHICS FOR DEVELOPING THE LIFE
QUALITY THROUGH THE SHADOW PUPPET PLAYS OF
NANG ATTHAGHOSIT (CHIN DHAMMAGHOT)

พระมหาไพศาล วิสาโล (ครูกิมโสม)

Phramaha Paisan Visalo (Krukimsom)

สวัสต์ อโนทัย

Sawat Anothai

สมบุญ บุญโท

Somboon Boondo

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand

E-mail: phaisan17102502@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและองค์ประกอบการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) 2) เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) เพื่อการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) 4) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ผ่านการแสดงหนังตะลุง การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร นำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ภายใต้ กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทาง ปรัชญา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นมาและองค์ประกอบการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) พบว่า หนังตะลุงคณะอรธโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) เกิดเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2474 ที่บ้านธรรมโฆชน์ หมู่ที่ 3 ตำบลสิงห์ อำเภอเมืองสงขลา (ปัจจุบันเป็นอำเภอสิงหนคร) จังหวัดสงขลา แสดงหนังตะลุงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ได้ทำการแสดงหนังตะลุงทั้งในประเทศและ ต่างประเทศมาไม่น้อยกว่า 6,000 ครั้ง เสียชีวิตที่บ้านเกิด เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2560

* Received 25 September 2019; Revised 18 October 2019; Accepted 24 October 2019

รวมอายุได้ 86 ปี ส่วนองค์ประกอบการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) ประกอบด้วยคณะหนังตะลุง โรงหนังและอุปกรณ์ต่าง ๆ เครื่องดนตรี และรูปหนังตะลุง มีลำดับขั้นตอนการแสดงเช่นเดียวกับหนังตะลุงภาคใต้ที่สืบทอดกันมา

2. พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า มีพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสอดแทรกอยู่ในบทกลอนหนังตะลุงของคณะอรรถโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) แทบทุกเรื่อง ทั้งพุทธจริยศาสตร์ระดับพื้นฐาน (เบญจศีลเบญจธรรม) ระดับกลาง (กุศลกรรมบถ 10) และระดับสูง (มรรคมีองค์ 8) โดยทุกหลักธรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตใน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนบุคคลและส่วนสังคม

3. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) พบว่า การแสดงหนังตะลุงของคณะอรรถโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) มีการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2 ระดับ คือ 1) การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนบุคคล 2) การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนสังคม

4. องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกิดจากการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ผ่านการแสดงหนังตะลุง พบว่า เกิดองค์ความรู้ใหม่ ที่เรียกว่า รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนังตะลุง คือ โมเดล (S-B-P-L & 3Es) เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประสบสันติสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, การแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์)

Abstract

The objectives of this dissertation are as follows: 1) to study the history and compositions of Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) Performance, 2) to study Buddhist Ethics for life's quality development, 3) to apply the Buddhist Ethics for life's quality development through the shadow play of Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot), 4) to create a new body of knowledge and development model of life's quality derived from the application Buddhist Ethics through the Shadow Plays. This research was a qualitative research focus on document study. The presentation was the analytical description through the analytic, appreciative and applicative approach so as to lead to the creativity of a new body of knowledge in philosophy.

The results of research were found as follows:

1. The history and compositions of Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) Performance found that Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) was born on September 27, 1931 at Ban Thammaghot, Moo 3, Sathing Mo Subdistrict, Mueang Songkhla District (now Singha Nakorn District), Songkhla Province. He has performed shadow play since childhood, not less than 6,000 shadow plays both domestically and internationally, died in his hometown on 29 May 2017, a total of 86 years of age. The composition in the shadow play of Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) consists of Shadow group, theaters and instruments, musical instruments and shadow play (rup nang thalung) with the same acting process as traditional southern shadow.

2. The Buddhist ethics for life's quality development found that Buddhist ethics for life's quality development is inserted in the shadow play catchphrase of Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) almost every story. Both basic Buddhist ethics (the five precepts, the five ennobling virtues), intermediate level (wholesome course of action) and advanced level (the noble eightfold path). All principles can be applied to develop the quality of life in 2 levels, namely personal and social level.

3. The Application of Buddhist ethics for life's quality development, looking through Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) Performance. It was found that Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) Performance can apply Buddhist ethics for life's quality development in 2 levels which are 1) the application for life's quality development at the individual level, 2) the application for life's quality development at the social level.

4. A new body of knowledge and model of life's quality development from the application of Buddhist Ethics through Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) Performance found that the new body of knowledge called the Model of Application the Buddhist Ethics for life's quality development looking through Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) is the model "S-B-P-L & 3Es" which is a new body of knowledge that the audiences of Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) Performance can be applied for life's quality development to achieve a sustainable peace.

Keywords: Application of Buddhist Ethics, Life's Quality Development, Nang Atthagosit (Chin Dhammaghot) Performance

บทนำ

การดำเนินชีวิตภายใต้บริบทแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมหลังนวยุคของผู้คนในสังคมภาคใต้ มีความคล้ายคลึงกับความเป็นอยู่ของผู้คนในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย ที่ต้องเผชิญกับการไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมจากภายนอก ทำให้การใช้ชีวิตของผู้คนก็ยิ่งมีความซับซ้อนมากขึ้นในทุกมิติ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยการนำเอาเทคโนโลยีอันทันสมัยที่ถูกพัฒนาขึ้นมาสนับสนุนการดำเนินชีวิตมากขึ้นตลอดเวลา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรม รวมถึงศิลปะการแสดงพื้นบ้านแขนงต่าง ๆ

การแสดงพื้นบ้านภาคใต้ โดยเฉพาะหนังตะลุงถือมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวภาคใต้ ดังที่อุดม หนูทอง กล่าวไว้ว่า การที่หนังตะลุงมีประวัติมายาวนานในภาคใต้และยังคงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน ย่อมแสดงให้เห็นว่าหนังตะลุงเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวภาคใต้เป็นอย่างดี (อุดม หนูทอง, 2529) และสมหวัง คงประยูร ก็กล่าวว่า หนังตะลุงยังคงได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางจนถึงทุกวันนี้ และจากการดูหนังตะลุงแต่ละครั้ง นอกจากประชาชนจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ประชาชนจะได้รับแง่คิดความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง จึงนับว่าหนังตะลุงเป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่งที่มีบทบาทต่อการปลูกฝังละส่งเสริมค่านิยมแก่ประชาชนภาคใต้ได้ (สมหวัง คงประยูร, 2522)

ในสังคมภาคใต้ยังมีผู้คนเป็นจำนวนมากที่ชื่นชอบการชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน โดยเฉพาะการแสดงหนังตะลุง ที่กล่าวได้ว่าเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านอันมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีคุณค่าทางวัฒนธรรม และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในภาคใต้อย่างแท้จริง ในการแสดงหนังตะลุงนั้น นายหนังตะลุงจะได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปว่าเป็นปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งในบรรดาปราชญ์ท้องถิ่นแถบกลุ่มทะเลสาบสงขลา หนังธรรมโฆษิต (ฉิ้น ธรรมโฆษณ์) เป็นผู้มีความรู้ทางภูมิปัญญาที่โดดเด่นอย่างยิ่ง คือ “หนังฉิ้นธรรมุต เคยแสดงหนังไม่น้อยกว่า 6000 ครั้ง และเขียนบทหนังตะลุงไว้ไม่น้อยกว่า 100 เรื่อง (โสภา สมเขาใหญ่, 2538) ในการแสดงหนังตะลุงของคณะธรรมโฆษิต (ฉิ้น ธรรมโฆษณ์) เป็นการนำเสนอเรื่องราวความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของผู้คนมาถ่ายทอดผ่านบทกลอนหนังตะลุงโดยนายหนังตะลุงพร้อมคณะได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดออกสู่ผู้ชมทั้งเพื่อความบันเทิงสนุกสนานและเพื่อเป็นแนวทางของการดำเนินชีวิต หนังตะลุงมิใช่เป็นเพียงการเสพความบันเทิงสนุกสนานที่สัมผัสได้แค่ชั่วข้ามคืนเท่านั้น หากแต่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมาและ

เป็นไปของวิถีชีวิตผู้คนของแต่ละช่วงเวลาที่เราเรียกว่า “กระบวนทัศน์” ของผู้คน นัยต่าง ๆ ที่ผสมผสานด้วยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาถูกแฝงซ่อนอยู่ภายใต้บทบาทการแสดงของตัวรูปหนังที่นายหนังบรรจงสร้างสรรค์ขึ้นมาสะท้อนผ่านเงาแสงให้ผู้ชมมองเห็นนั้น ล้วนเป็นการสะท้อนภาพทั้งเรื่องราวต่าง ๆ ของชีวิตผู้คนในสังคมภาคใต้และแฝงซ่อนหลักพุทธจริยศาสตร์ คุณงามความดีอันเป็นแนวทางแห่งความประพฤติให้ผู้คนได้ยึดถือปฏิบัติเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งชีวิต การเฝ้ามองการแสดงหนังตะลุงของผู้คนในภาคใต้ จึงมีคุณค่าอย่างยิ่งทั้งได้รับความสนุกสนานบันเทิงและแนวปฏิบัติเพื่อความดีงามของชีวิตควบคู่กันไป นอกจากนั้น เมื่อกล่าวถึงความมีคุณค่าของการแสดงหนังตะลุงภาคใต้ กล่าวได้ว่าการแสดงหนังตะลุง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ในทุกแง่มุมของการแสดงย่อมเป็นที่ประจักษ์กันเป็นอย่างดีว่า คุณค่าของการแสดงหนังตะลุงนั้นมีอยู่เต็มเปี่ยม ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าความงามทางศิลปะของตัวรูปหนัง ลีลาการเชิดหนัง หรือกลยุทธ์ลีลาวาทีศิลป์ของการกล่าวบทหนังที่นายหนังแต่ละคณะได้นำเสนอออกสู่ผู้ชมที่หลากหลาย แต่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง นอกจากนั้น คุณค่าที่มีความสำคัญยิ่ง คือ การแฝงไว้ซึ่งพุทธจริยธรรมในบทกลอนหนังตะลุง

จากสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการแข่งขันในทุกเรื่องราวของการดำเนินชีวิต มีปัญหาการละเมิดจริยธรรมเกิดขึ้นมากมายไม่เว้นแต่ละวัน เช่น ปัญหาการละเมิดศีล 5 ปัญหาการขาดความซื่อสัตย์ ปัญหาการคดโกง ปัญหาการทารุณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในประเด็นปัญหาทางจริยธรรมเหล่านี้ หนังตะลุงมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว หรือช่วยส่งเสริมเติมเต็มคุณภาพชีวิตของผู้คนได้อย่างไร หลักพุทธจริยธรรมหรือหลักคำสอนต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในบทกลอนหนังตะลุงจะมีส่วนช่วยในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมได้อย่างไรบ้าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในบทกลอนหนังตะลุงคณะอรธโมสิต (ฉิ่น ธรรมโฆษณ์) จากนั้นจึงนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนให้สามารถอาศัยอยู่ในสังคมได้สันติ จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโมสิต (ฉิ่น ธรรมโฆษณ์) ทั้งเพื่อการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมองผ่านการแสดงศิลปะพื้นบ้านและเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สนใจศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและองค์ประกอบการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโมสิต (ฉิ่น ธรรมโฆษณ์)
2. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. เพื่อการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆชน์)

4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ผ่านการแสดงหนังตะลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Document study) โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง การแสดงหนังตะลุงในภาคใต้ การแสดงหนังตะลุงของหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆชน์) พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ปรากฏในการแสดงหนังตะลุงของคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆชน์) โดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องทุกประเภท โดยมีการเก็บรวบรวมจากเอกสารชั้นต้น ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิชาการ บทความหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหนังตะลุงของคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆชน์) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และเอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความจากวารสารต่าง ๆ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหนังตะลุงของคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆชน์)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือเพื่อปรับความคิดที่เอนเอียงเพื่อให้มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุงของคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆชน์) เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของผลการวิเคราะห์เอกสารที่ได้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ คือ เพื่อศึกษาการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆชน์) และเพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องความสอดคล้องและความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆชน์)

ส่วนที่ 2 พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 3 การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมอผ่าน การแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉั่น ธรรมโฆสิต)

ส่วนที่ 4 องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการ ประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ผ่านการแสดงหนังตะลุง

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษา เอกสาร ผู้วิจัยจึงใช้การนำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. ความเป็นมาและองค์ประกอบการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉั่น ธรรมโฆสิต)

หนังตะลุงอรรถโฆสิต (ฉั่น ธรรมโฆสิต) เกิดที่หมู่ที่ 3 ตำบลสิงห์มอ อำเภอมือง สงขลา (ปัจจุบัน อำเภอสิงหนคร) จังหวัดสงขลา เป็นบุตรคนที่ 4 (ในจำนวนพี่น้อง 6 คน) ของ นายยก และนางแหม่ อรมุต เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2474 เป็นนายหนังตะลุงที่ได้รับ พระราชทานนามอันเป็นมงคลยิ่งจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรม นาถปิตร์ (รัชกาลที่ 9) ว่า หนังอรรถโฆสิต และได้รับการยกย่องจากสำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง) ประจำปี พุทธศักราช 2532 เป็นบรมครูหนังตะลุงของภาคใต้ มีการแสดงหนังตะลุงไม่น้อยกว่า 6,000 ครั้ง เขียนบทหนังตะลุงที่ดีไม่น้อยกว่า 100 เรื่อง เป็นผู้สอนหนังตะลุงแก่นายหนังตะลุง มากมาย หนังตะลุงอรรถโฆสิต (ฉั่น ธรรมโฆสิต) เสียชีวิตที่บ้านเกิด เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พุทธศักราช 2560 รวมอายุได้ 86 ปี (เกษม ขนบแก้ว และคณะ, 2560)

องค์ประกอบการแสดงหนังตะลุงของคณะอรรถโฆสิต (ฉั่น ธรรมโฆสิต) ประกอบด้วย ส่วนสำคัญ คือ คณะหนังตะลุง โรงหนังตะลุง อุปกรณ์ประกอบการแสดงต่าง ๆ เครื่องดนตรี และรูปหนังตะลุง

ส่วนขนบนิยมในการแสดงหนังตะลุงของคณะอรรถโฆสิต (ฉั่น ธรรมโฆสิต) จะมี ลักษณะแบบเดียวกันการแสดงหนังตะลุงโดยทั่วไป ได้แก่ 1) ตั้งเครื่องเบ็งโรง 2) โหมโรง 3) ออกสิงห์หัวคำ 4) ออกฤๅษี 5) ออกรูปละ หรือรูปจับ 6) ออกรูปปรายหน้าบท 7) ออกรูปบอก เรื่อง 8) เกี่ยวจ้อ 9) ตั้งนามเมือง หรือตั้งเมือง

2. พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

พุทธจริยศาสตร์ ถือเป็นแนวทางแห่งความประพฤติ คือ การเว้นชั่ว ทำความดี และ ชำระจิตของตนให้ผ่องใส ถือเป็นกรอบของการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งในส่วน

ของบุคคลและส่วนของสังคม โดยพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในการแสดงหนังตะลุงของอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต) โดยเฉพาะที่ปรากฏในบทกลอนหนังนั้น มีทั้ง 3 ระดับ คือ

2.1 พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อเป็นฐานรองรับคุณภาพต่าง ๆ และเพื่อความสันติในสังคม คือ เบญจศีลเบญจธรรม

2.2 พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง คือ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อพัฒนาจิตใจและขัดเกลาดนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น คือ กุศลกรรมบถ 10 ประการ

2.3 พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง คือ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติให้ถึงความเป็นผู้ประเสริฐ หรือบรรลุมรรคผลนิพพาน คือ มรรคมอึงค์ 8 การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตหรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันให้เกิดความเหมาะสมตามบริบทด้านอาชีพต่าง ๆ

หลักพุทธจริยศาสตร์ทั้ง 3 ระดับ ที่ปรากฏอยู่ในบทกลอนหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต) สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในส่วนบุคคล เช่น ในบทหนังตะลุงเรื่อง น้ำใจแม่ ตอนที่พระฤๅษีสอนธรรมะให้แก่ระเด่น เจ้าเมืองชะวา ที่หลงผิดทำลายพระพุทธรูป ที่ว่า

“อันทุกขังตั้งแต่เกิดกำเนิดใน	ที่ร้อนใจมิทั่วทุกตัวคน
เพราะตณหาสาทานเป็นการหลง	มักเวียนวนในกิเลสเกิดเหตุผล
กามราคาพาให้ชั่วจึงมัวมน	ตมมรรคผลทางประโยชน์โพธิญาณ
ถือปาณา อทินนา อย่าฆ่าสัตว์	อย่าฉ้อโกงสมบัติพัสถาน
บทธสมว่ากาเมสุมิจฉาจาร	ผัวเมียท่านชายหญิงอย่าชิงเซย
ที่มูสาบาลีว่าอย่าขี้ปด	สุรารสเมรียอย่าได้เสวย
ถือศีลห้าสิ่งได้ไม่เปรียบเปรย	เป็นการเลยละชั่วกระทำดี”

ศีล 5 ประการ คือ เบญจศีล เป็นพุทธจริยศาสตร์พื้นฐานของมนุษย์ในการดำเนินชีวิต ช่วยพัฒนาชีวิตและสังคม ทำให้สังคมและโลกเกิดสันติสุข เพราะเว้นจากการเบียดเบียนจากการฆ่าและการทำร้ายผู้อื่นแต่ควรให้ความรักความเมตตา

ส่วนหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในบทกลอนหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต) สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในส่วนสังคม เช่น บทกลอนที่กล่าวถึงความกตัญญูในเรื่อง แดนอภินิหาริย์ ที่ว่า

“พระสิทธิธรรมาธิราช
สาวได้ครูผู้วิเศษทางเวทย์มนต์
ปฏิบัติวัฑฒนาทิพาวาส
ตอบสนองฉลองคุณมุสิก

ให้งามสรรพอยู่เป็นศิษย์ศึกษา
เรียนเสียจนเชี่ยวชาญกาลต่อมา
การปิดกวาดถือเป็นกิจของศิษย์หา
กตัญญูต่อพระมุนี”

จะเห็นได้ว่า หลักพุทธจริยศาสตร์นั้น จะมีปรากฏอยู่ในบทกลอนหนึ่งตะลุงของคณะ
อรรถโฆสิต (ฉิน ธรรมโฆสิต) ทั้งในส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในส่วนบุคคลและส่วนสังคม

3. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนึ่ง
ตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิน ธรรมโฆสิต)

การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนึ่ง
ตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิน ธรรมโฆสิต) พบว่า มีการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ส่วนบุคคล
ได้แก่ ความมีเหตุผล ความอดทน ความรู้จักตน ความมีศีล ความสำรวมวาจา ความรู้จักเลือก
คบคน และความรู้จักเลือกคู่ครอง และมีการประยุกต์ใช้ส่วนสังคม ได้แก่ หลักพระรัตนตรัย
หลักความกตัญญูกตเวที หลักสัจจะ หลักเบญจศีลเบญจธรรม หลักความมีสัมมาคารวะ
หลักไตรลักษณ์ หลักปฏิจจสมุปบาท หลักความไม่ประมาท หลักอกุศลมูล และหลักโลกธรรม 8
โดยการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้จริง เช่น การประยุกต์ใช้หลักเหตุผลในการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนบุคคล ดังปรากฏในบทกลอนหนึ่งเรื่อง มัจจุราชเจ้าเล่ห์ ที่ว่า

“ข้อควรเล่าชาวคนลือชื่อมัวหมอง
หากว่าเช่นเห็นแววชัดประวัติการณ์
วิชาญเชื่อคำบิดาผู้ปรีชาฉลาด
สืบเสียงเล่าชาวติระวีวรรณ

ต้องศึกษาตาสอดส่องมองหลักฐาน
เมื่อเกิดแล้วเหมือนแก้วราก็ปานกัน
รับโอวาทขบคิดไม่ผิดผัน
ด้วยเขว้าขึ้นเชิงชายแล้วตั้งนายวิชาญ”

ในบทกลอนหนึ่งที่ยกมานำเสนอเป็นตัวอย่าง แสดงให้เห็นถึงเหตุผลและการใช้
เหตุผลในการพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลมีหลักฐาน แล้วจึงตัดสินใจ หากไม่มี
เหตุผลหรือไม่ใช้เหตุผลก็อาจเกิดความเสียหายได้

ส่วนการประยุกต์ใช้หลักเหตุผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในส่วนสังคม ดังปรากฏใน
บทกลอนหนึ่งเรื่อง ทายาทพระยาฯ ที่ว่า

“โคตมะอาศัยในอาศรม	รักษาพรหมจรรย์ไม่หวั่นไหว
สละสิ่งทั้งหมดกำหนดใจ	รู้ทันในอนิจจังสังขาร
อันรูปรสกลิ่นเสียงเคียงสัมผัส	เครื่องผูกมัดเหล่านั้นคือตัณหา
อันอินทรีย์วิบัติเป็นอนัตตา	ตัวกิเลสเจตนาเป็นราคิน
ตกหลุมรักปลักเปลวเหวตัณหา	เหมือนเต่าตาบอดแข่งกระแสน้ำ
อวิชชาพาตนให้มลทิน	สัตว์จึงคืบอยู่ในห้วงแห่งบ่วงมาร”

ในบทกลอนนี้ แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาจลลนวิทยา ทั้งฝ่ายเกิดทุกข์และดับทุกข์ว่า เพราะมีอวิชชา (ความไม่รู้ในไตรลักษณ์ หรือในอริสัจ) มนุษย์จึงต้องดิ้นรนอยู่ในอำนาจของกิเลสตัณหา แต่หากมีปัญญาก็สามารถละอวิชชาได้ ความทุกข์ก็จะดับ ความสุขก็เกิดขึ้น

การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จะสามารถลดปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันได้ ผู้วิจัยเชื่อว่าจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อเป็นฐานรองรับคุณภาพต่าง ๆ และเพื่อความสันติในสังคม (หลักเบญจศีลเบญจธรรม) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อพัฒนาจิตใจและขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น (กุศลกรรมบถ 10 ประการ) หรือพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติให้ถึงความเป็นผู้ประเสริฐ หรือบรรลุมรรคผลนิพพาน (มรรคมีองค์ 8) การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมปัจจุบันผ่านบทกลอนหนึ่งตะลุม จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

กล่าวโดยสรุป การแสดงหนึ่งตะลุมของคณะอรรถาธิบาย (ฉันท อรรถาธิบาย) ได้มีการสอดแทรกพุทธจริยศาสตร์ไว้ในทุกบทกลอน ไม่ว่าจะเป็นพุทธจริยศาสตร์ในระดับต้น ระดับกลาง หรือระดับสูง โดยทั้ง 3 ระดับ ทุกบทกลอนสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความดีงามได้อย่างแท้จริง

4. องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ผ่านการแสดงหนึ่งตะลุม ทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถสรุปได้ ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ โมเดลการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกิดจากการมองผ่านการแสดงหนึ่งตะลุมคณะอรรถาธิบาย (ฉันท อรรถาธิบาย) ผู้วิจัยได้คิดรูปแบบโมเดลขึ้นมาเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีตัวย่อว่า “S-B-P-L & 3Es” ผ่านรูปแบบการพัฒนา ดังนี้

รูปแบบการพัฒนา	องค์ความรู้ใหม่	กระบวนการการพัฒนาคุณภาพชีวิต	ผลจากการพัฒนาคุณภาพชีวิต
การชมการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต)	องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธ จริยศาสตร์ที่ปรากฏในบทกลอนหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต)	ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต) เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธจริยศาสตร์ในบทกลอนหนังตะลุงแล้วนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต	ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต) มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง
การเรียนรู้หลักพุทธจริยศาสตร์ผ่านบทกลอนหนังตะลุง	เกิดการเรียนรู้หลักพุทธจริยศาสตร์แนวใหม่ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม	นำความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธจริยศาสตร์ทั้งระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูง สู่อำนาจปฏิบัติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต	เกิดความสงบสุขทั้งในส่วนบุคคลและในส่วนสังคม
การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	เกิดองค์ความรู้ใหม่ และแนวคิดในมิติใหม่ ๆ ที่ได้จากการชมการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต)	เป็นการนำองค์ความรู้ใหม่ แนวคิดในมิติใหม่ ๆ ที่ได้จากการชมการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต) ไปสู่การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต	เกิดความสุขสนุกสนานในการชมการแสดง เกิดการอนุรักษ์ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้านและเป็นแบบอย่างให้อนุชนรุ่นหลังได้ถือปฏิบัติสืบต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต)” สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดงหนังตะลุงอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต) จากการศึกษ พบว่า หนังตะลุงอรรถโฆสิต (ฉิ้น ธรรมโฆสิต) เกิดที่หมู่ที่ 3 ตำบลสิงห์มอ อำเภอมืองสงขลา (ปัจจุบัน อำเภอสิงหนคร) จังหวัดสงขลา เป็นบุตรคนที่ 4 (ในจำนวนพี่น้อง 6 คน) ของนายยก และนางแหม่ อรมุต เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2474 เป็นนายหนังตะลุงที่ได้รับพระราชทานนามอันเป็นมงคลยิ่งจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ว่า “หนังอรรถโฆสิต” ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง) พุทธศักราช 2532 มีการแสดงหนังตะลุงไม่น้อยกว่า 6,000 ครั้ง เขียนบทหนังตะลุงมากกว่า 100 เรื่อง มีลูกศิษย์นายหนังตะลุงมากมาย หนังตะลุงอรรถ

โมฆิต (ฉันท ธรรมโมฆิต) เสียชีวิตที่บ้านเกิด เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พุทธศักราช 2560 รวมอายุได้ 86 ปี ส่วนองค์ประกอบในการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโมฆิต (ฉันท ธรรมโมฆิต) ได้แก่ คณะหนังตะลุง โรงหนังและอุปกรณ์ต่าง ๆ เครื่องดนตรี และรูปหนังตะลุง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเกษม ขนากแก้ว ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาการสอนหลักธรรมในพระพุทธรูปที่ปรากฏในบทกลอนหนังตะลุงของคณะหนังฉันท อรธมุต : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ (เกษม ขนากแก้ว, 2544) พบว่า 1) ประวัติและผลงานของหนังฉันท อรธมุต หนังฉันท อรธมุตเป็นปราชญ์ชาวบ้านแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาที่เด่นยิ่ง คือ มีผลงานการแสดงหนังตะลุงไม่น้อยกว่า 6000 ครั้ง และเขียนบทหนังตะลุงไว้นับไม่น้อยกว่า 100 เรื่อง 2) ภูมิปัญญาการสอนหลักธรรมในพระพุทธรูปที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังฉันท อรธมุต ด้านกลวิธีสอนและสิ่งที่สอนมีดังนี้

1.1 กลวิธีสอนหลักธรรมในพระพุทธรูปมี 4 วิธี คือ 1) การเลือกธรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ 2) การใช้อุปมาเปรียบเทียบ 3) การใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม 4) การใช้กลวิธีสอนที่หลากหลาย

1.2 หลักธรรมที่สอนที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังฉันท อรธมุต จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) หลักธรรมที่พึงรู้ ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ ปฏิจจนุปบาท โลกธรรม อริยสัจ นิพพาน วิสัยโลก หลักธรรมเบ็ดเตล็ด 2) หลักธรรมที่พึงมี ได้แก่ ความรู้จักสังเกต พิจารณาหาเหตุผล ความไตร่ตรองรอบคอบระมัดระวังไม่ด่วนสรุป ความไม่ประมาท ความรู้จักตน ความรู้จักบุคคล ความกตัญญูตบเทวี ความมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคล ความสำรวมตน ความรู้จักคบคน ความมีสัจจะ ความมีมนุษยธรรม ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความไม่พยายาบท ความให้อภัย ความรู้จักกาล ความเด็ดเดี่ยวมั่นคง ความมองการณ์ไกล ความเพียรพยายาม ความรักสามัคคี ความมีปัญญาวิจารณญาณ รู้จักถือเอาประโยชน์ ความตระหนักในคุณค่าของการทำดี ความรู้จักสัดปรับพึงรู้จักถาม ความเอาใจใส่ต่อสังคม ความมีระเบียบวินัย ความรักศรัทธาในศิลปวัฒนธรรมของตน ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ความประหยัด ความสันโดษ ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ

2. พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้วิจัยทราบถึงพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สรุปได้ ดังนี้

2.1 พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของคณะอรธโมฆิต (ฉันท ธรรมโมฆิต) สามารถแยกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ พุทธจริยศาสตร์ส่วนบุคคล (ความมีเหตุผล ความอดทน ความรู้จักตนความมีศีล ความสำรวมวาจา ความรู้จักเลือกคบคน และความรู้จักเลือกคู่ครอง) และพุทธจริยศาสตร์ส่วนสังคม (หลักพระรัตนตรัย หลักความกตัญญูตบเทวี หลักสัจจะ หลักเบญจศีลเบญจธรรม หลักความมีสัมมาคารวะ หลักไตรลักษณ์ หลักปฏิจจนุปบาท หลักความไม่ประมาท หลักอกุศลมูล และหลักโลกธรรม 8)

2.2 พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในบทหนึ่งตะลุงของคณะอรธโมฆิต (ฉันทรรวม) สามารถจัดเข้าได้กับพุทธจริยศาสตร์ 3 ระดับ ได้แก่ 1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น (เบญจศีลเบญจธรรม) 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง (กุศลกรรมบถ 10) และ 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง (มรรคมีองค์ 8) มีความสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาอนุรักษ อภิรักษ์ (เจ้ยทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หนึ่งตะลุงกับการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน: กรณีหนึ่งตะลุงคณะสุรเชษฐ์ บ้านเทิงศิลป์ จ. นครศรีธรรมราช (พระมหาอนุรักษ อภิรักษ์ (เจ้ยทอง), 2550) ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาของหนึ่งตะลุงได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และหลักธรรมที่นายหนึ่งตะลุงนำเสนอมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในภาคใต้เป็นอย่างดี คนดูสามารถนำไปประพฤติใช้ได้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ หนึ่งตะลุงมีส่วนในการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับประชาชนในหลาย ๆ ด้าน เป็นต้นว่า ด้านศีลธรรม การเมืองการปกครอง การสาธารณสุข ด้านสังคมประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้น กล่าวได้ว่า หนึ่งตะลุงก็คือ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนเคลื่อนที่ ทั้งนี้เพราะประชาชนยังสามารถรับรู้ข่าวสารอื่น ๆ โดยผ่านทางหนึ่งตะลุง หนึ่งตะลุงเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง และเชื่อว่าการพัฒนาและปรับปรุงให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแล้ว หนึ่งตะลุงจะยังคงทำหน้าที่ในการรับใช้สังคมไทยต่อไป และยังสอดคล้องกับการศึกษาของปจวรีย์ ลักบุญ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารวัฒนธรรมผ่านสื่อหนึ่งตะลุงคณะฉันทรรวม (ปจวรีย์ ลักบุญ, 2550) ผลการวิจัยพบว่า 1) เนื้อหาสาระทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผ่านสื่อหนึ่งตะลุงมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระไว้ 6 เรื่อง คือ เรื่องอาหารการกิน ได้แก่ ข้าวยา เรื่องอาชีพ ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ ตัดฟัน เรื่องคติธรรม ได้แก่ ความยุติธรรม ความพอเพียง การทำความดี เรื่องการประพฤติหรือการวางตัว ได้แก่ การรักษาวงศ์วงศ์ การสั่งสอนเรื่องกิริยามารยาท เรื่องความกตัญญูกตเวที ได้แก่ การรู้จักและการตอบแทนบุญคุณ เรื่องความเมตตากรุณา ได้แก่ ความมีน้ำใจ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ 2) บทบาทและอิทธิพลของหนึ่งตะลุงในฐานะสื่อพื้นบ้าน มีการถ่ายทอดบทบาทหน้าที่เอาไว้ 5 เรื่อง คือ เรื่องการให้ความบันเทิงและนันทนาการ เรื่องการแจ้งข่าวหรือรายงานสภาพแวดล้อม ได้แก่ สถานการณ์ภาคใต้ เรื่องการให้การศึกษาหรือการอบรมสั่งสอน ได้แก่ การวางแผนครอบครัว การให้ความรู้เรื่องสัตว์ การสั่งสอนคุณธรรมต่าง ๆ เรื่องการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์สังคม ได้แก่ การทุจริตในสนามบินสุวรรณภูมิ ความเชื่อเรื่องจตุคามรามเทพ เรื่องการเป็นตัวแทนประชาชนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล ได้แก่ การประสานให้ศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้

3. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนึ่งตะลุงคณะอรธโมฆิต (ฉันทรรวม)

จากการศึกษาพบว่า สามารถประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) ใน 2 ส่วน ดังนี้

3.1 การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนบุคคล

การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น (เบญจศีลเบญจธรรม) 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง (กุศลกรรมบถ 10) และ 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง (มรรคมีองค์ 8) โดยมีพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในการแสดงหนังตะลุงของคณะอรธโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) ได้แก่ ความมีเหตุผล ความอดทน ความรู้จักตนความมีศีล ความสำรวมวาจา ความรู้จักเลือกคบคน และความรู้จักเลือกคู่ครอง

3.2 การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนสังคม

การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนสังคมสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น (เบญจศีลเบญจธรรม) 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง (กุศลกรรมบถ 10) และ 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง (มรรคมีองค์ 8) โดยมีพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในการแสดงหนังตะลุงของคณะอรธโฆสิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน์) ได้แก่ หลักพระรัตนตรัย หลักความกตัญญูทุกเวที หลักสัจจะ หลักเบญจศีลเบญจธรรม หลักความมีสัมมาคารวะ หลักไตรลักษณ์ หลักปฏิจจสมุปบาท หลักความไม่ประมาท หลักอกุศลมูล และหลักโลกธรรม 8 มีความสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูปลัดสุศักดิ์ วิริยโร (คงรักษา) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรม (พระครูปลัดสุศักดิ์ วิริยโร (คงรักษา), 2555) พบว่า ทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกมีความหมายว่า มนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีศักยภาพในการเรียนรู้ มีค่าสูงสุดในการพัฒนาองค์การ องค์การจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ ส่วนในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การเป็นผู้ฝึกตนตามหลักศีลธรรม พระพุทธเจ้าทรงฝึกพระองค์เองได้อย่างประเสริฐแล้วทรงฝึกผู้อื่น ตามบุคคลผู้ฝึกตนจะสามารถพัฒนาตนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม ทำให้เกิดประสิทธิภาพ หลักธรรมดังกล่าวได้แก่ เบญจศีล คือ ศีล 5 เมื่อปฏิบัติตามศีล 5 ถือว่าเป็นผู้มีศีล ส่วนคำว่า เบญจธรรม มีความหมายเดียวกับ ‘กัลยาณธรรม’ หมายถึง ธรรม 5 ประการ ที่ดี สะอาด เพราะกำจัดธรรมที่ไม่สะอาด คือ ราคะ โทสะ โมหะได้ เป็นคุณธรรมคู่กับเบญจศีล ถ้าบุคคลถือปฏิบัติศีล 5 ต้องปฏิบัติเบญจธรรมด้วยเบญจศีลเป็นข้อที่ควรจดเว้น สอนเบญจธรรม เป็นข้อควรปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสงบสุข สามัคคี เอื้อเฟื้อต่อกัน นับเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน และมีความสอดคล้องกับการวิจัยของพระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรต) ศึกษาเรื่อง ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ (พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรต), 2554) พบว่า การพัฒนามนุษย์ในทาง

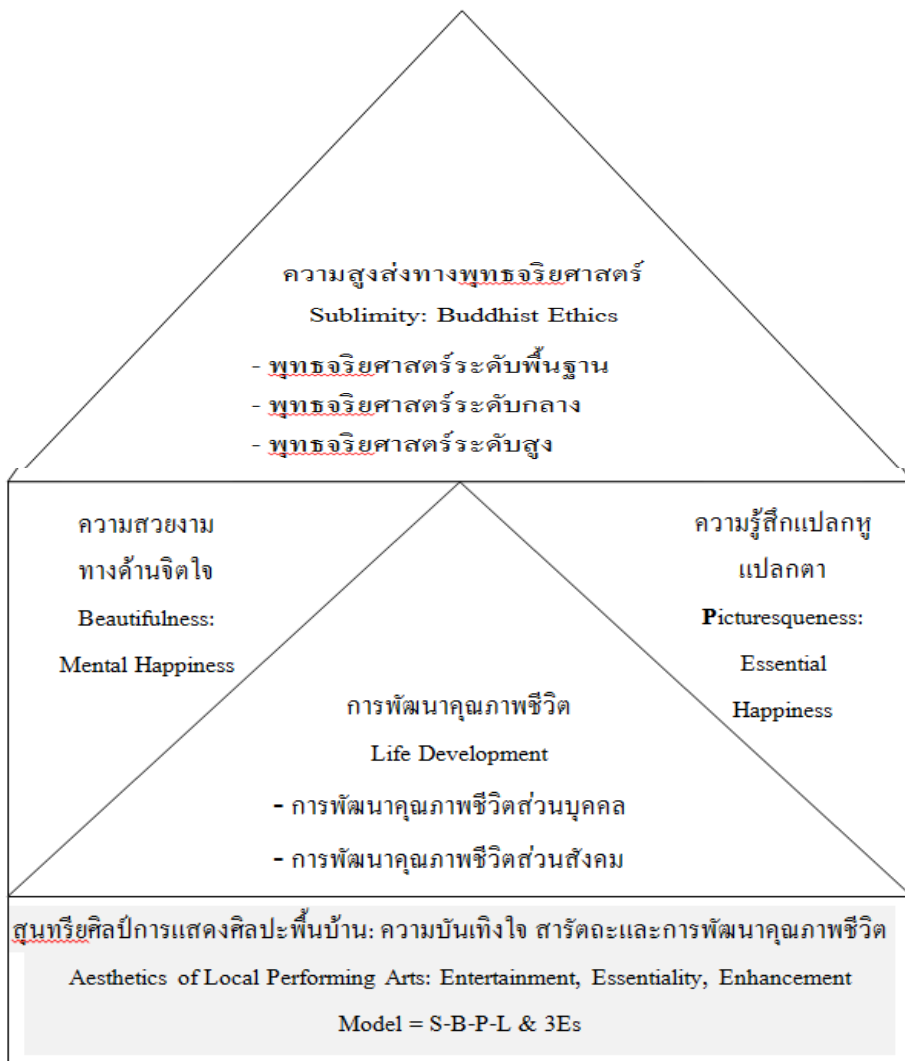

พระพุทธศาสนานั้น มองมนุษย์ ในฐานะที่มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของเขาเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมายของชีวิต คือ ความสุข ความอิสรภาพ ความดีงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล และการพัฒนาตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการนั้น เป็นการพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ ถือได้ว่าเป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา เพราะการพัฒนามนุษย์ที่ดีจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน อำนวยให้เกิดคุณค่าในทางมนุษยธรรม มีเป้าหมายเพื่อเป็นการแก้ปัญหาของมนุษย์ โดยมีรูปแบบการปฏิบัติรวมลงในไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนาทางร่างกาย วาจา จิต และปัญญาที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ทุกระดับชั้น ระดับสังคม เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ได้บรรลุจุดหมายของชีวิตและประโยชน์ต่าง ๆ

สำหรับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน พบว่า เป็นการนำเอาหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการพร้อมทั้งหลักธรรมที่เหมาะสมมาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมปัจจุบันใน 4 ระดับชั้นด้วยกัน ได้แก่ 1) ระดับปัจเจกบุคคล 2) ระดับครอบครัว 3) ระดับองค์กร และ 4) ระดับสังคม เพื่อเป็นการช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ เพราะเนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีพื้นฐานของการกระทำที่ออกมาทางกาย วาจา และใจ ที่ยังประกอบไปด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง ในการพัฒนาตามหลักการทั่วไปนั้นไม่ได้พัฒนาในด้านของพื้นฐานของชีวิต ดังนั้น ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จำเป็นต้องนำหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการและหลักธรรมที่เหมาะสมไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลและประโยชน์สูงสุด

4. องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ผ่านการแสดงหนังตะลุง ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกิดจากการมองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโฆสิต (ฉันทธรรมโฆสิต) สรุปได้ ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกิดจากการมองผ่านการแสดงหนังตะลุง

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ โมเดลการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกิดจากการมองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโมชิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน) ผู้วิจัยได้คิดรูปแบบโมเดลขึ้นมาเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีตัวย่อว่า “S-B-P-L & 3Es” มีความหมาย ดังนี้

S = Sublimity: Buddhist Ethics หมายถึง ความน่าทึ่ง ความสูงส่งทางพุทธจริยศาสตร์ ส่วนนี้เป็นองค์ความรู้และคุณค่าทางศาสนา ที่ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงได้รับรู้จากการแสดงหนังตะลุงคณะอรธโมชิต (ฉิ่น ธรรมโฆชน)

B = Beautifulness: Mental Happiness หมายถึง การที่ผู้ชมการแสดงหนังตะลุง ได้เห็นถึงความสวยงามของการแสดงหนังตะลุงผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ความสวยงามของบทกลอนหนัง การขับร้องบทกลอนหนัง และลีลาการเชิดรูปหนังตะลุง จนกลายเป็นความงดงามที่เกิดขึ้นทางจิตใจอันเป็นความสุขทางด้านจิตใจ

P = Picturesqueness: Essential Happiness หมายถึง ความรู้สึกแปลกหูแปลกตา เป็นความสุขที่เป็นแก่นแท้ของการแสดงหนังตะลุง ที่ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้ผ่านการแสดงหนังตะลุงของคณะอรธรโฆษิต (ฉิ้น ธรรมโฆษณ์)

Life Development หมายถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ผู้ชมได้รับและนำมาปฏิบัติผ่านมุมมองการชมการแสดงหนังตะลุงของคณะอรธรโฆษิต (ฉิ้น ธรรมโฆษณ์) ทั้งที่เป็นส่วนขององค์ความรู้และคุณค่าทางพุทธจริยศาสตร์

3Es : สุนทรียศิลป์การแสดงศิลปะพื้นบ้าน เป็นความงดงามของสุนทรียศาสตร์หลังนวยุค ประกอบด้วย 3Es ได้แก่ 1) Entertainment (เฟลิตเฟลินสนุกสนานบันเทิงใจ) 2) Essentiality (สาระความรู้อันเป็นแก่นแท้) และ 3) Enhancement (การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต)

สรุป

หนังอรธรโฆษิต (ฉิ้น ธรรมโฆษณ์) เกิดที่หมู่ที่ 3 ตำบลสหิงหม้อ อำเภอเมืองสงขลา (ปัจจุบัน อำเภอสิงหนคร) จังหวัดสงขลา แสดงหนังตะลุงมากกว่า 6000 ครั้ง เขียนบทกลอนหนังตะลุงไว้น้อยกว่า 100 เรื่อง เสียชีวิตเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พุทธศักราช 2560 รวมอายุได้ 86 ปี ส่วนองค์ประกอบในการแสดงหนังตะลุงคณะอรธรโฆษิต (ฉิ้น ธรรมโฆษณ์) ได้แก่ คณะหนังตะลุง โรงหนังและอุปกรณ์ต่าง ๆ เครื่องดนตรี และรูปหนังตะลุง

พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถแยกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ พุทธจริยศาสตร์ส่วนบุคคล และพุทธจริยศาสตร์ส่วนสังคม โดยจัดเข้าได้กับพุทธจริยศาสตร์ 3 ระดับ ได้แก่ 1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น (เบญจศีลเบญจธรรม) 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง (กุศลกรรมบถ 10) และ 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง (มรรคมีองค์ 8)

การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมองผ่านการแสดงหนังตะลุงคณะอรธรโฆษิต (ฉิ้น ธรรมโฆษณ์) สามารถประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ทั้ง 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนบุคคลและส่วนสังคม ด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ 3 ระดับ

องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ผ่านการแสดงหนังตะลุง ผู้วิจัยได้ออกองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยสร้างเป็นโมเดลเป็นตัวย่อว่า “S-B-P-L & 3Es” โดยที่ S หมายถึง ความสูงส่งทางพุทธจริยศาสตร์, B หมายถึง ความสวยงามทางด้านจิตใจ, P หมายถึง ความรู้สึกแปลกหูแปลก

ตา, L หมายถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิต และ 3Es หมายถึง ความผลิตเพลินสนุกสนาน ความมี
แก่นสาร และการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นรูปแบบโมเดลที่ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงทุก
คนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้จริง

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการนำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ไปใช้ให้เกิด
ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน
เนื่องจากหลักคำสอน ที่เรียกว่า หลักพุทธจริยศาสตร์ ที่ถูกถ่ายทอดออกผ่านการแสดงหนัง
ตะลุงนั้น เป็นสิ่งที่ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงทุกคนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการ
ดำเนินชีวิตได้จริง จึงมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องกับการแสดงพื้นบ้าน
ต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญและควรแสวงหาวิธีการหรือช่องทางที่เหมาะสมกับยุคสมัยเพื่อสร้าง
ความเข้าใจให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เห็นถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าที่แฝงอยู่ในบทกลอนหนัง
ตะลุง และแนะนำให้ทุกคนนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกษม ขนบแก้ว. (2544). *ภูมิปัญญาการสอนหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในบท
กลอนหนังตะลุงของคณะหนังฉิ่น อรมุต : การศึกษาเชิงวิเคราะห์*. สงขลา: ฝ้ายวิจัย
และเผยแพร่ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสงขลา.
- เกษม ขนบแก้ว และคณะ. (2560). “หนังอรรถโฆษิต” *หนังตะลุงนามพระราชทาน ฉิ่น อรมุต
หนังฉิ่น ธรรมโฆษณ์ ศิลปินแห่งชาติ ปราชญ์ผู้ขบเงาแห่งลุ่มทะเลสาบสงขลา*.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท สยาม เอ็ม แอนด์ ปี พับลิชชิง จำกัด.
- ปจรรย์ ถักบุญ. (2550). การสื่อสารวัฒนธรรมผ่านสื่อหนังตะลุงคณะฉิ่น ธรรมโฆษณ์. ใน
วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- พระครูปลัดสุศักดิ์ วิริยโร (คงรักษา). (2555). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักเบญจศีล
และเบญจธรรม. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ
คณะสงฆ์*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด). (2554). ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก
กุศลกรรมบถ 10 ประการ. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหานริรักษ์ อภิรุโก (เจ้ายทอง). (2550). หนังสือเกี่ยวกับการเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน: กรณี
หนังสือคณะสุรเชษฐ์ บ้านเทิงศิลป์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมหวัง คงประยูร. (2522). *ศิลปะพื้นบ้าน*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ส่งเสริมธุรกิจ.
- โสภา สมเขาใหญ่. (2538). ชีวิตและผลงานวรรณกรรมหนังสือของฉันทน์ ธรรมโฆชน์. ใน
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒภาคใต้.
- อุดม หนูทอง. (2529). *หนังสือในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 10*. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์.

ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ผ่านงานพุทธศิลปกรรม*

BUDDHIST PSYCHOLOGY FACTORS GENERATING COGNITIVE PROCESSES IN BUDDHIST ART

พระนิตินันต์ สนตากาโย

Phra Nitinan Santakayo

สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

Siriwat Srikrueadong

พุทธรชาติ แผนสมบุญ

Phutthachat Pansoomboon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: kantaponariyavangso@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพุทธศิลปกรรมที่สะท้อนหลักธรรมและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดและปัญญา เพื่อศึกษากระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา และเพื่อนำเสนอปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม

ผลการวิจัยพบว่า

1) พุทธศิลปกรรมที่สะท้อนหลักธรรมและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดและปัญญา โดยการสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการคิดด้วยหลักสุนทรียศาสตร์ หลักสัจยศาสตร์และหลักพุทธธรรม 2) กระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา บุรณาการกับหลักทฤษฎีการเรียนรู้และรับรู้ของจิตวิทยาการรู้คิดและปัญญาของกลุ่มเกสตัลท์ และ 3) ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรมเป็นการสื่อสารให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาระหว่างผู้บรรยายที่เป็นกัลยาณมิตร พุทธศาสนิกชน และพุทธศิลปกรรม โดยการใช้พุทธศิลปกรรมเป็นสื่อในการให้ความรู้ ที่ประกอบด้วยการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์และความรู้ทางด้านพุทธธรรมหรือหลักธรรม กัลยาณมิตรนำพุทธศิลปกรรมมาเป็น

* Received 24 September 2019; Revised 22 October 2019; Accepted 23 October 2019

ตัวกระตุ้นในการสอนหลักธรรมให้เกิดความรู้ใหม่แก่พุทธศาสนิกชน นำไปสู่กระบวนการรู้คิด และปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา

คำสำคัญ: กระบวนการรู้คิดและปัญญา, แนวพุทธจิตวิทยา, พุทธศิลปกรรม

Abstract

The subject of this research is the factors caused to the cognitive processes and wisdom as the concept of Buddhist psychology passed through Buddhist artworks. This is a Qualitative Research. The objectives of this research were to study Buddhist artworks that reflect the Buddhist principles, and psychology about cognition and wisdom. secondly, to study the cognitive processes and wisdom as the concept of Buddhist psychology, and the last one was to present that factors that cause to the cognitive processes and wisdom as the concept of Buddhist psychology passed through Buddhist artworks.

Result of the research:

1) the Buddhist artworks that reflect the principles, and psychology about cognition and wisdom by creation passed thinking process as concept of aesthetics, semiotics, and Buddhist principles 2) the cognitive processes and wisdom as concept of Buddhist psychology to integrate with cognitive psychology of Gestalt 's Theory, and 3) The factors have caused the cognitive processes and wisdom as concept of Buddhist psychology passed through Buddhist artworks is communication that leads to the cognitive processes and wisdom between the narrator, and Buddhist artworks by using Buddhist artworks transmitted knowledge consist of symbolic communication and knowledge of Buddhist principles. The narrator has used the Buddhist principles to motivate the teaching of principles to Buddhist that leads to the cognitive processes and wisdom as the concept of Buddhist psychology.

Keywords: A Cognitive Processes And Wisdom, Concept Of Buddhist Psychology, Buddhist Artworks

บทนำ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประกาศพระพุทธศาสนา ณ ดินแดนชมพูทวีป ถึงแม้กาลเวลาจะผ่านมานานแล้วพระพุทธศาสนายังคงปรากฏและหยั่งรากลึกอยู่ในทวีปเอเชีย อีกทั้งสามารถ

ตั้งมั่นอยู่ในประเทศไทย สังคมสมัยใหม่ ในยุค Digital Age ความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนาลดน้อยถอยลงไป เราควรจะทำอย่างไร ให้ชาวพุทธช่วยกันฟื้นฟูพระพุทธรูปศาสนา (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2543) การกำเนิดพุทธศิลปกรรมหมายถึง พุทธประติมากรรม พุทธจิตรกรรม และพุทธสถาปัตยกรรม หลังจากที่พระพุทธรูปได้บริบูรณ์ไปแล้ว แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลการเผยแผ่ทางศาสนา ที่มีความเชื่อมโยงคำสอนของพระพุทธรูปศาสนาส่งผ่านงานพุทธศิลป์เหล่านั้น การถ่ายเทรูปแบบระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ (สงวน บุญรอด, 2526)

ในอดีตนั้นวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธได้รับการถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธรูปศาสนา ผ่านการสอนของพระภิกษุสงฆ์และคัมภีร์ทางพระพุทธรูปศาสนา แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันชาวพุทธห่างเหินจากการเข้าวัด ขาดการศึกษาและปฏิบัติธรรม ทำให้ขาดความรู้ทางธรรมะทำให้ไม่สามารถเข้าใจความหมายในงานพุทธศิลปกรรมที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานเหล่านั้น วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ เป็นแหล่งรวมศิลปะวิชาทุกแขนง ทั้งด้านปรัชญาศาสนา ดังที่มีหลักฐานจารึกไว้ในใบลาน แต่ในปัจจุบันพุทธศิลป์มีบทบาทหน้าที่น้อยลง เนื่องด้วยยุคสมัยเปลี่ยนไป มีการรับวัฒนธรรมอื่น ทำให้มีการละทิ้งงานพุทธศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่นไป (พระครูธรรมธรนิเทศ อภิญาโณ, 2559)

ศิลปะเป็นเรื่องของความงาม แต่ในอีกด้านหนึ่ง ศิลปะสามารถเป็นสื่อให้เราเข้าถึงความดีและความจริงได้ กล่าวคือบันดาลใจให้เกิดศรัทธาในสิ่งดีงาม หรือน้อมใจให้เกิดความสงบ เกิดกำลังใจใฝ่ฝันอย่างมั่นคงในอุดมคติ อีกทั้งสามารถเปิดเผยความจริงของชีวิตให้เราได้ประจักษ์ รู้เท่าทันมายาจนละวางได้ ศิลปะชั้นครูยังสามารถยกจิตสู่สภาวะเหนือโลกเหนือสามัญ คือสภาวะที่จิตได้สัมผัสกับความจริงขั้นสูงสุดหรือปรมาตม์ (พระไพศาล วิสาโล, 2558) มองในแง่นี้ศิลปะมิใช่สิ่งตรงข้ามกับศาสนา แต่สามารถเป็นสื่อนำผู้คนเข้าถึงมิติที่ลึกซึ้งสูงสุดในทางศาสนธรรมได้ ตรงนี้เองคือจุดบรรจบระหว่าง ศิลปะกับพระพุทธรูปศาสนา และเป็นที่มาของพุทธศิลป์ทั้งปวง เมื่อคนๆหนึ่งซึ่งมีความทุกข์ใจ ท้อแท้ในชีวิต ได้มานั่งอยู่เบื้องหน้าพระพุทธรูปในวิหาร เพียงแค่ได้เห็นพระพักตร์อันสงบนิ่ง ความรู้ร้อนใจก็พลันนี้อานุภาพแห่งพุทธศิลป์ที่สามารถเสริมสร้างพลังด้านบวกในใจเราได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2558)

ระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ในสังคมเมือง พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ผลกระทบที่เกิดต่อครอบครัวคือ ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาอยู่กับลูก เกิดความห่างเหินภายในครอบครัว โรงเรียนและสื่อเข้ามามีบทบาทแทนที่ เป็นผลต่อความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว ทำให้เกิดการหย่าร้าง เด็กขาดความอบอุ่นและถูกทอดทิ้ง ชุมชนที่เคยเป็นศูนย์กลางควบคุมและเสริมสร้างศีลธรรมจรรยา ก็ถูกลดบทบาทลง เนื่องจากระบบเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปในสังคมปัจจุบัน ทำให้ผู้คนมีชีวิตแบบตัวใครตัวมัน ผู้คนหันไปพึ่งหน่วยงานของรัฐมากขึ้น เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน ความจำเป็นที่จะต้องพึ่งชุมชนเหมือนแต่ก่อนจึงน้อยลง

มากไปกว่านั้น อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ระหว่างฆราวาสกับพระเกิดความห่างเหิน ทำให้วัดมีบทบาทน้อยลง แต่ก็ยังไม่ทำให้วัดอ่อนแอมากเท่ากับอิทธิพลของเงิน เป็นเหตุให้พระสงฆ์ห้อยนในข้อวัตรปฏิบัติ และไม่สามารถเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมได้ ในขณะที่ วัดถูกเปลี่ยนเป็นพุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ไป เพราะเหตุปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุที่พุทธศาสนิกชนมีความอ่อนแอ พ่อแม่ไม่พาลูกหลานเข้าวัด จึงทำให้ขาดโอกาสในการฟังพระเทศน์ ฟังธรรมขัดเกลาจิตใจ อิทธิพลของบริโภคนิยมและวัตถุนิยมเข้าครอบงำจิตใจพุทธศาสนิกชนไปสถานที่บันเทิงเริงรมณ์มากกว่าการหันหน้าเข้าหาศาสนาหรือเข้าวัด ทำให้ขาดการต่อยอดความรู้ทางพุทธธรรม จึงเป็นผลเกี่ยวเนื่องถึงพุทธศาสนิกชนขาดความรู้ทางธรรมะทำให้ไม่สามารถเข้าใจความหมายเชิงปรัชญาทางพุทธจิตวิทยา ในงานพุทธศิลปกรรมที่หมายรวมถึงพุทธประติมากรรม พุทธจิตรกรรม และพุทธสถาปัตยกรรมได้

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและวิจัย ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรมนี้ ศึกษาวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการเกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญา พัฒนาระดับจิตใจของบุคคลในสังคมให้มีจิตใจที่ดีงามและเป็นผู้ที่มีปัญญา เข้าถึงงานพุทธศิลปกรรมได้อย่างแท้จริง มีปัญญาสามารถรู้คิด แก้ไขปัญหาและสารลดดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้ อีกทั้งตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของงานพุทธศิลปกรรมในการอนุรักษ์สืบสานมรดกตกทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพชนเพื่ออนุชนรุ่นหลังสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพุทธศิลปกรรม หลักธรรมและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดและปัญญา
2. เพื่อศึกษากระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม
3. เพื่อนำเสนอปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลทั้งด้านเอกสารและข้อมูลภาคสนาม แล้วนำมาเขียนเป็นงานวิจัยเชิงพรรณนา มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อวิเคราะห์สภาพลักษณะปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรมมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลปฐมภูมิพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยค้นคว้า คัมภีร์อรรถกถา พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย 2) ข้อมูลวิทยุภูมิ หนังสือพุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมและฉบับประมวลศัพท์ ตลอดจนหนังสือ ตำรา บทความต่าง ๆ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์ การสืบค้นผ่านระบบ อินเทอร์เน็ตต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษารายการเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิด และปัญหาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม เพื่อประกอบการยกร่างปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญหาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม โดยการศึกษา เอกสาร จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบร่างปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญหาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม โดยการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์ทางด้านปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญหาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม

ขั้นตอนที่ 4 นำผลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผ่านการบันทึกเสียง และนำข้อมูลมาถอดเทป แล้วผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลทั้งหมดนั้นเข้าสู่กระบวนการสังเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เพื่อนำมาจัดหมวดหมู่ในแต่ละประเด็นที่ศึกษา และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ในการสร้างรูปแบบของปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญหาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่มีความรู้ความสามารถในการทำความเข้าใจงานพุทธศิลปกรรม วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย นักวิชาการ สถาปนิกผู้เชี่ยวชาญทางด้านพุทธศิลปกรรม ศิลปินแขนงพุทธศิลป์ นักประวัติศาสตร์พุทธศิลปกรรม จำนวน 5 คน นักวิชาการพระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพุทธศิลปกรรม จำนวน 5 รูป/คน และนักวิชาการด้านพุทธจิตวิทยา นักจิตวิทยา ศิลปะ และนักศิลปะบำบัด จำนวน 5 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์และการศึกษาร่วมกัน การศึกษาวิเคราะห์ตีความโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยชุดแนวคำถามที่ศึกษาและค้นคว้าจากการทบทวนวรรณกรรมโดยกำหนดเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ขึ้น 1 ชุด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การสนทนากลุ่ม คัดเลือกประชากรที่ใช้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องพฤติกรรมรู้คิดและปัญหาตามแนวพุทธจิตวิทยาได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีความรู้ความสามารถในการทำความเข้าใจงานพุทธศิลปกรรมและปราชญ์ในท้องถิ่น นักวิชาการ

สถาปนิกผู้เชี่ยวชาญทางด้านพุทธสถาปัตยกรรม ศิลปินแขนงพุทธศิลป์ ผู้มีบทบาทในการนำหลักพุทธจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์กรรมในการเสริมสร้างการเรียนรู้คิดและปัญญาของบุคคลที่ก่อให้เกิดการพัฒนาตน และนำไปสู่การพัฒนาสังคม จำนวน 13 คน เพื่อทำการสนทนากลุ่มและวิเคราะห์หาข้อมูลที่สำคัญของพฤติกรรมการเรียนรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเครื่องมือ ออกเป็น 2 อย่าง

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบเพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลป์กรรม ซึ่งในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยได้ออกแบบคำถามปลายเปิดโดยการกำหนดประเด็นหลักเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลป์กรรม และเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์เล่ารายละเอียดต่าง ๆ ได้อย่างอิสระเพื่อให้ผู้สัมภาษณ์จะคอยซักถามเพิ่มเติมและพยายามให้ข้อมูลไม่หลุดออกจากประเด็นที่ต้องการ

2. แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ทำการตั้งประเด็นคำถามที่มีความเกี่ยวข้องกับบริบทและปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลป์กรรม เพื่อใช้ในกระบวนการแบบสนทนากลุ่ม และพยายามให้ข้อมูลไม่หลุดออกจากประเด็นที่ต้องการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลป์กรรม ปรากฏในข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถา และหลักธรรมที่พระเถระได้อธิบายความหมายและองค์ประกอบซึ่งยกมาจากพระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ คือ หลักการและทฤษฎีทางพุทธจิตวิทยาที่ปรากฏในหนังสือตำรา วิชาการ วิทยานิพนธ์วารสาร และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้

2. ออกแบบและตั้งประเด็นที่เป็นเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าทำการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มในการวิจัย

4. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม

5. นำผลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผ่านการบันทึกเสียง และนำข้อมูลมาถอดเทป และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำข้อมูลทั้งหมดนั้นเข้าสู่กระบวนการสังเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ทั้งหมด เพื่อนำมาจัดหมวดหมู่ในแต่ละประเด็นที่ศึกษา และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ในการสร้างรูปแบบของปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรมสรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพุทธศิลปกรรม หลักธรรมและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดและปัญญาผ่านพุทธศิลปกรรม

พุทธศิลปกรรม หลักธรรมและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดและปัญญาผ่านพุทธศิลปกรรม อธิบายส่วนแรกได้ว่าพุทธศิลปกรรม คือผลงานศิลปะทางพระพุทธศาสนาที่เกิดจากพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกใน รูปลักษณะต่าง ๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ให้ประจักษ์ด้วยสื่อต่าง ๆ อย่างเส้น เสียง สี ผิวนูน รูปทรง ตามอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญาประสบการณ์ ธรรมเนียม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เช่น งานพุทธประติมากรรม งานพุทธจิตรกรรม และงานพุทธสถาปัตยกรรม พุทธศิลปกรรมจัดอยู่ในประเภทของศิลปะที่อยู่ในประเพณีจิตรศิลป์ คือ ศิลปะที่อำนวยการประโยชน์ทางใจ ที่ มุ่งเน้นความงดงาม และความพึงพอใจ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการ ทางด้านจิตใจ และอารมณ์ เป็นสำคัญ โดยอาศัยเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในการบรรจุสร้างขึ้นโดยประณีตให้เป็นผลงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพทางสุนทรียะโดยเฉพาะ โดยการวิจัยนี้แขนงที่ใช้ในการศึกษา คือ พุทธประติมากรรม คือพระพุทธรูป ซึ่งใช้ศิลปะสาขาจิตรศิลป์เกี่ยวกับการปั้นหรือแกะสลักไม้ หินอ่อน โลหะ เป็นต้น ให้เป็นรูปหรือลวดลายต่าง ๆ โดยนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องเนื่องโดยเฉพาะกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนา

ขนบธรรมเนียมประเพณีของอินเดียมีอิทธิพลอันทรงพลังที่แฝงอยู่ในงานศิลปะแทบจะเดียวกับศาสนา ถึงแม้ว่าประเทศอินเดียจะได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอื่น ๆ แต่ก็ได้นำมาปรับใช้ผสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณีของตนเองอยู่เสมอ ซึ่งอาจจะยกตัวอย่างได้ 2 ข้อ ดังต่อไปนี้ คือ สถาปัตยกรรม และการสร้างพระพุทธรูป ประเทศอินเดียมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อศิลปะและวัฒนธรรมแม่แบบในประเทศไทย รวมทั้งอิทธิพลที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมในประเทศไทยด้วย สมัยพุทธกาลในประเทศอินเดีย คนในสมัยนั้นนับถือพระพุทธศาสนาซึ่งประกอบด้วย ไตรสรณคัมภีร์ ไม่มีสิ่งอื่นใดเป็นนับถือของศาสนา

แต่เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พุทธศาสนิกชนต่างยึดถือเอาสังเวชนียสถานทั้ง 4 คือ สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนา และที่ดับขันธปรินิพพาน เป็นที่ระลึกถึงคุณขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งต่อมาได้กำหนดให้เจดีย์ 4 ประเภที่เป็นวัตถุสำคัญในการกราบไหว้สักการะในพระพุทธศาสนา

การสร้างพระพุทธรูปเกิดในสมัยคันธารราชูร์ อินเดียตกอยู่ใต้การปกครองของกษัตริย์เชื้อสายกรีก พระพุทธศาสนารุ่งเรืองอีกครั้งในสมัยของพระเจ้าเมเน็นเดอร์ หรือพระเจ้ามิลินท์ เกิดความเลื่อมใสพระพุทธศาสนา ในยุคสมัยนี้มีการสร้างปูชนียสถานขึ้นไว้มากมาย และมีการสร้างพระพุทธรูปเป็นครั้งแรกของโลก เป็นนวัตกรรมใหม่ในยุคนั้นที่เรียกว่าพุทธศิลปกรรมแบบคันธารราชูร์ งานปั้นสลักและพระพุทธรูปที่สร้างในยุคนี้มีความงดงามแบบกรีกอย่างชัดเจน คือพระพักตร์ของพระพุทธรูปแบบเทวรูปของกรีก รูปทรงสัดส่วนพระวรกายตลอดจนริ้วจีวรเป็นไปตามรูปแบบภาพสลักของกรีกที่ถือคติธรรมตามธรรมชาติ พระพุทธรูปในเบื้องต้นทรงแสดงปางแต่เพียง 6 ปาง คือ ปางประทานปฐมเทศนา ปางวิตรรกะ (ทรงสั่งสอนจีบพระหัตถ์ขวาช้างเดียว) ปางมารวิชัย ปางสมาธิ ปางประทานอภัยและปางประทานพร

อธิบายส่วนที่สองได้ว่า ผลจากการวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อศึกษาหลักธรรมอธิบายได้ดังนี้ การศึกษาด้านกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธ พบว่าต้องอาศัยหลักพุทธธรรมคือหลักปรัโตโฆษะ และโยนิโสมนสิการ หลักชั้น 5 หลักสัทธรรม 3 หลักปัญญา 3 และหลักสติ จากการสังเคราะห์สรุปและอธิบายได้ว่า ได้ดังนี้

ปรัโตโฆษะ หมายถึง เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากจากแหล่งต่าง ๆ ภายนอกหรืออิทธิพลจากภายนอก เป็นการรับฟังคำแนะนำสั่งสอน แหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญในทางที่ติงามถูกต้อง ประเภทนี้ คือ ครู อาจารย์ พ่อแม่ เพื่อน ญาติคนที่สนิทใกล้ชิด หนังสือ เป็นต้น

โยนิโสมนสิการ คือ การใช้ความคิดถุวิธี คือกระทำในใจโดยแยกคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะสิ่งนั้น ๆ ออก ให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วยวิธีคิด 4 แบบ คือ การคิดถุวิธี การคิดมีระเบียบ การคิดมีเหตุผล และการคิดเป็นกุศล

ชั้น 5 หรือเบญจชั้น คือกองแห่งรูปธรรมและนามธรรม 5 หมวด ที่ประชุมกันเข้าเป็นหน่วยรวม ซึ่งบัญญัติเรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา เป็นต้น ดังนี้ 1) รูปชั้น คือกองรูป ส่วนที่เป็นรูป ร่างกาย พุติกรรม และคุณสมบัติต่าง ๆ ของส่วนที่เป็นร่างกาย 2) เวทนาชั้น คือกองเวทนา ส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ 3) สัญญาชั้น คือกองสัญญา ส่วนที่เป็นความกำหนดหมายรู้ในอารมณ์ 6 เช่นว่า ขาว เขียว ดำ แดง เป็นต้น 4) สังขารชั้น คือกองสังขาร ส่วนที่เป็นความปรุงแต่ง สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้ตีหรือชั่วหรือเป็นกลางๆ คุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต มีเจตนาเป็นตัวนำ ที่ปรุงแต่งคุณภาพของจิต

ให้เป็นกุศล อกุศล อภัยากฤต 5) วิญญาณชั้น 5 คือกองวิญญาณ ส่วนที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์ ความรู้อารมณ์ทางอายตนะทั้ง 6 มีการเห็น การได้ยิน เป็นต้น

สัทธรรม 3 สรุปได้ดังนี้ สัทธรรม คือธรรมอันดี ธรรมของสัตบุรุษ ประกอบด้วย 1) ปริยัติสัทธรรม สัทธรรมคือคำสั่งสอนจะต้องเล่าเรียน ได้แก่พุทธพจน์ 2) ปฏิบัติสัทธรรม สัทธรรมคือปฏิบัติจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ อภิธรรมคัมภีร์ หรือไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 3) ปฏิเวธสัทธรรม สัทธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล บางแห่งเรียก อริยมรรค สัทธรรม มีความหมายอย่างเดียวกัน

ปัญญา 3 สรุปได้ดังนี้ ปัญญานั้นมีอยู่หลายอย่าง วิธีแบ่งปัญญาก็มีหลายวิธี สามารถแบ่งตามทางเกิดของปัญญา เมื่อว่าตามทางเกิดของปัญญา ท่านแบ่งปัญญาเป็น 3 ชนิด คือ 1) จินตมยปัญญา แปลว่า ปัญญาเกิดจากการคิด 2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง หรือการสดับเล่าเรียน 3) ภวานามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติ หรือลงมือทำ รวมความว่าแหล่งเกิดปัญญาก็มี การคิด การสดับฟัง และการลงมือปฏิบัติ

สติ คำว่า สติ ตามความหมายที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน เอาไว้ว่าเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก ธรรมที่เกื้อกูลในกิจ หรือธรรมที่เกื้อกูลในการทำความดีทุกอย่าง เรียกว่า “ธรรมมีอุปการะมาก” คือ สติ คือความระลึกได้ นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ “สติ” เป็นเจตสิกฝ่ายดีงามที่เกิดทั่วไปกับจิตดีงามทุกดวง รู้ตัวทั่วพร้อม “สติ คือความไม่ประมาท” หรือ “ความไม่ประมาท คือสติ”

อธิบายส่วนที่สามได้ว่าจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดและปัญญา ค้นพบว่าทฤษฎีการเรียนรู้และการรับรู้มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากการวิเคราะห์สังเคราะห์สรุปว่าทฤษฎีการเรียนรู้และการรับรู้ของนักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์ เชื่อว่ามนุษย์ไม่ได้เป็นเพียงหน่วยรับสิ่งเร้าที่อยู่นิ่งเฉยเท่านั้น แต่จิตมีการสร้างกระบวนการประมวลข้อมูลที่รับเข้ามาและส่งผลออกไปเป็นข้อมูลใหม่หรือสารสนเทศชนิดใหม่ ซึ่งไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มนี้เน้นอธิบายว่า การเรียนรู้เกิดจากการรับรู้เป็นส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อยรวมกัน เพราะคนเราจะรับรู้สิ่งต่าง ๆ ในลักษณะรวมๆ ได้ดีกว่ารับรู้ส่วนปลีกย่อย กลุ่มนี้เห็นว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้น เมื่อมีการรับรู้เป็นส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อยรวมกัน มนุษย์จะรับในสิ่งที่ตนเองสนใจเท่านั้น สิ่งใดที่สนใจรับรู้จะเป็นภาพ สิ่งใดที่ไม่ได้สนใจรับรู้จะเป็นพื้น การเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ที่เน้น “การเรียนรู้เป็นส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อย” นั้น ได้สรุปเป็นกฎการเรียนรู้ของทั้งกลุ่ม 4 กฎ เรียกว่า กฎการจัดระเบียบเข้าด้วยกัน (The Laws of Organization) ดังนี้ 1) กฎแห่งความแน่นนอนหรือชัดเจน (Law of Proximity) 2) กฎแห่งความคล้ายคลึง (Law of Similarity) 3) กฎแห่งความใกล้ชิด (Law of Proximity) 4) กฎแห่งการสิ้นสุด (Law of Closure)

2. เพื่อศึกษากระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลป์

ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม กระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาพบว่า การคิดฟุ้งต่อจากกระบวนการเรียนรู้ “กระบวนการรับรู้” เริ่มต้นด้วยการที่อายตนะประสบกับอารมณ์ และเกิดวิญญาน คือ ความรู้ต่ออารมณ์นั้น เช่น เห็น ได้ยิน ตลอดถึงรู้ต่อเรื่องในใจ เมื่อเกิดความเป็นอย่างนี้แล้ว ก็เรียกว่ามีการรับรู้ หรือเกิดผัสสะ เมื่อมีการรับรู้ ก็จะมีความรู้สึกรับอารมณ์นั้น เช่น สุข สบาย ทุกข์ ไม่สบาย หรือเฉยๆ เรียกว่า เวทนา พร้อมกันนั้น ก็มีความหมายรู้ อารมณ์ว่าเป็นนั้นเป็นนี่ เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ชื่อนั้นชื่อนี้ เรียกว่าสัญญา จากนั้นจึงเกิดความคิด ความดำริตริริกรต่าง ๆ เรียกว่า วิตักกะ กระบวนการรับรู้ เป็นไปอย่างนี้เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นการประสบอารมณ์ โดยได้รับประสบการณ์ภายนอก หรือการนึกถึงยกเอาเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นมาพิจารณาในใจ

3. เพื่อนำเสนอปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม

ภาพที่ 1 แผนภาพปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม (Model BPCBA)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม เบื้องต้นผู้วิจัยอธิบายกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาวิเคราะห์ผ่านหลักชั้น 5 ได้ว่า กระบวนการจะเริ่มต้นจากการรับรู้สู่การคิด เกิดขึ้นโดยอายตนะภายนอกกระทบกับอายตนะภายใน เรียกได้ว่าการรับรู้หรือเกิดผัสสะ อายตนะประสมอารมณ์เช่นนั้น จึงทำให้เกิดวิญญาณ คือความรู้ต่ออารมณ์นั้น เช่น เห็น หรือได้ยิน ต่อจากนั้นก็เข้าสู่กระบวนการรับรู้ไปสู่ปัญญา เมื่อเกิดการรับรู้ สัญญาก็จะเกิดขึ้น คือมีความหมายรู้อารมณ์ว่า สุข สบาย หรือ ทุกข์ ไม่สบาย เรียกว่า เวทนา ต่อเนื่อง ไปถึง สังขาร หรือการปรุงแต่งให้บุคคลคิด พุดหรือทำ ไปในทางกุศลหรืออกุศล นำไปสู่ปัญญาที่รู้แจ้ง รู้เห็นตามความเป็นจริง

ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม ลำดับที่สอง ผู้วิจัยอธิบายในส่วนของปัจจัยทางด้านการบวนการดังนี้ ปัจจัยที่ได้อยู่ในรูปของ Model หรือ Diagram ดังนั้นจึงตั้งชื่อให้สั้นๆ และเรียกกง่าย ๆ ว่า Model BPCBA ซึ่งมาจาก ชื่อหัวข้อวิจัย Buddhist Psychological Factors Generating Cognitive Processes in Buddhist Art Buddhist Psychological Factors Generating = BP, Cognitive Processes = C, Buddhist Art = BA

การทำหน้าที่ของ โมเดล BPCBA อธิบายได้ว่า โมเดล BPCBA เป็นการสื่อสารให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาระหว่าง 2 บุคคล และ 1 วัตถุ คือ กัลยาณมิตร พุทธศาสนิกชน/คฤหัสถ์ และพุทธศิลปกรรม 1) กัลยาณมิตร คือ ผู้นำพุทธศิลปกรรมเป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์มาเป็นตัวกระตุ้นในการสอนหลักธรรมให้ความรู้ใหม่ แก่พุทธศาสนิกชน/คฤหัสถ์ ไปสู่กระบวนการเรียนรู้ คิด ที่ส่งผลทำให้เกิดปัญญา ที่รู้เห็นตามความเป็นจริง และสามารถดับทุกข์ได้ อีกทั้งกัลยาณมิตรเป็นตัวกลางในการสร้างความศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชน/คฤหัสถ์ ด้วย 2) พุทธศาสนิกชน/คฤหัสถ์ คือ ผู้ที่ได้รับความรู้จากกัลยาณมิตร และมีความศรัทธาต่อกัลยาณมิตรและงานพุทธศิลปกรรม 3) พุทธศิลปกรรม คือ สิ่งที่ถูกสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการคิดด้วยหลักสุนทรียศาสตร์ หลักสัจยศาสตร์และหลักพุทธธรรม กัลยาณมิตรนำพุทธศิลปกรรมใช้เป็นสื่อในการให้ความรู้ โดยผ่านหลักธรรมและทฤษฎีเกสตัลต์ด้วยกฎการจัดวางระเบียบเข้าด้วยกัน 4 ข้อ ดังนี้ 1) กฎแห่งความแน่นอนหรือชัดเจน 2) กฎแห่งความคล้ายคลึง 3) กฎแห่งความใกล้ชิด 4) กฎแห่งการสิ้นสุด

ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม ลำดับที่สาม ผู้วิจัยอธิบายในส่วนขององค์ประกอบด้านการบวนการดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วย 2 ส่วน องค์ประกอบของ Model BPCBA อธิบายปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาของพุทธศาสนิกชน/คฤหัสถ์ และปัจจัยภายในของพุทธศาสนิกชน/คฤหัสถ์ที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญา อธิบายได้ว่า 1) ปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาของพุทธศาสนิกชน/คฤหัสถ์ คือการได้รับ

ความรู้ใหม่ผ่านหลักธรรมที่ใช้พุทธศิลป์กรรมและทฤษฎีเกสตัลต์เป็นตัวเชื่อมหรือบูรณาการ เป็นสื่อในการให้ความรู้ และอธิบายความ 2) ปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและ ปัญหาของพุทธศาสนิกชน/คฤหัสถ์ คือ กระบวนการรู้คิดและปัญหาตามแนวพุทธจิตวิทยา วิเคราะห์ผ่านหลักชั้น 5 องค์ประกอบที่ 2 คือการทำหน้าที่ของ Model BPCBA มี 3 ส่วน 1) Model BPCBA เป็นตัวที่ทำหน้าที่ก่อให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญหาจากปัจจัยภายนอก ให้เกิดการรับรู้ในเบื้องต้น 2) Model BPCBA เป็นตัวที่ทำหน้าที่เชื่อมปัจจัยภายนอกกับปัจจัย ภายในให้กระบวนการรู้คิดและปัญหา เข้าสู่กระบวนการภายใน ให้เกิดการรู้คิดเชื่อมโยงจาก ภายนอกสู่ภายใน 2) Model BPCBA เป็นตัวที่ทำหน้าที่ให้กระบวนการรู้คิดและปัญหา โดย ผ่านปัจจัยภายในของกระบวนการรู้คิดและปัญหาตามแนวพุทธจิตวิทยาวิเคราะห์ผ่านหลักชั้น 5 เข้าสู่การรับรู้ภายใน เกิดการรู้คิด และเกิดปัญหา ตามลำดับ

ดังนั้นแล้วสรุปว่า การทำหน้าที่ของ โมเดล BPCBA อธิบายได้ว่า โมเดล BPCBA เป็น การสื่อสารให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญหาระหว่าง 2 บุคคล และ 1 วัตถุ คือ กัลยาณมิตร พุทธศาสนิกชน/คฤหัสถ์ และพุทธศิลป์กรรม แล้วผ่านองค์ประกอบด้านกระบวนการดังกล่าว เป็นปัจจัย จึงทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญหาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธ ศิลป์กรรมได้

อภิปรายผล

การเสนออภิปรายผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

พุทธศิลป์กรรมเกิดจากองค์ความรู้ของมนุษย์ที่เป็นผู้สร้าง พุทธศิลป์กรรมตอบสนอง การรับรู้ส่งผลต่อการรู้คิดและปัญหา ปัจจัยอย่างแรกสุดคือเรื่องของการทำให้เกิดศรัทธาใน พระพุทธศาสนาและในหลักธรรมคำสอน โดยพื้นฐานคนที่นับถือศาสนาพุทธ พอเกิดศรัทธา แล้วสิ่งหนึ่งที่จะเกิดขึ้นพร้อมกันคือความสงบ เช่นการชมพระพุทธรูป เมื่อเข้าโบสถ์อยู่ข้างหน้า ของพระพุทธรูปที่งดงามถูกบันทึกโดยประติมากรที่เข้าใจเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกของผู้ที่จะมา สัมผัสพระพุทธรูป รูปปางต่าง ๆ หรือรูปที่ทำใบหน้าหรือรูปร่างรูปลักษณะก็ต้องบ่งบอกถึงการ นำจิตใจของผู้สัมผัสผู้เสพไปสู่อารมณ์ความรู้สึกที่สูงส่งขึ้นนั่นเอง มีความดีงามขึ้น มีความ บริสุทธิ์ขึ้น น้อมนำไปให้เกิดความศรัทธาและความสงบ นี่คือบทบาทของพุทธศิลป์กรรมที่ ตอบสนองการรับรู้ส่งผลต่อการรู้คิดและปัญหาของคน หนึ่งคือศรัทธา สองคือความสงบ ซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของชยาภรณ์ สุขประเสริฐ ที่พบว่าภาพจิตรกรรมไทยเป็นช่องทางใน การถ่ายทอดเรื่องราวของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเป็นการบันทึกเรื่องราวของอดีต อีกแบบหนึ่ง นับว่าเป็นงานที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นภายในบริบทของสังคมสอดแทรกหลักธรรม และ เพื่อเป็นเครื่องจูงใจสำหรับผู้พบเห็น จิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นสื่อเข้าถึงพุทธธรรมได้เป็นอย่างดี เยี่ยม เพราะเมื่อเห็นแล้วสามารถเข้าถึงหลักไตรลักษณ์ เข้าใจเรื่องเกิดแก่เจ็บตาย เข้าใจ

หลักมงคลชีวิต เข้าใจหลักธรรมของคนดี การอยู่ร่วมกันเช่นไรจึงได้ชื่อว่าอยู่อย่างมีสุข เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่ง เข้าใจระบบชีวิตเป็นต้น (ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ, 2554)

ปัจจัยการตีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ประกอบด้วยแล้วแต่ประสบการณ์ของคน เพราะฉะนั้นจะตอบสนองต่อการรู้คิดและปัญญา ต้องอยู่ที่ว่าผู้ที่รับรู้พอไปรับรู้ไปดู พุทธศิลปกรรม คือมีพื้นความรู้เดิมอย่างไร ถ้าเรามีความรู้ทางเชิงศิลปะมากเข้าเหตุเข้าใจผลหรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับที่ถูกถ่ายทอดไว้ในพุทธศิลป์เราก็จะคิดได้มากและเกิดสติปัญญาได้มาก เพราะฉะนั้นพุทธศิลปกรรมตอบสนองการรับรู้อย่างไร ก็อยู่ที่ว่าผู้ดูจะมีพื้นความรู้ในทางพุทธศิลป์อย่างไร ถ้ามีความรู้ทางพุทธศิลปกรรมมาก ก็ทำให้เกิดความคิดได้มากและทำให้เกิดปัญหาที่แตกฉานออกไปได้มาก เพราะว่ามีวัตถุประสงค์ก็คือผู้ดูมีพื้นความรู้แค่ไหน เพราะว่าถ้าไม่มีพื้นความรู้มันก็จะอาจจะได้แค่ความสงบกับความสุขแค่นั้นเอง ไม่ได้ปัญญามันได้แค่ว่ามีปีติสุขสงบแค่นั้น เพราะฉะนั้นจะดูพุทธศิลปกรรมให้เข้าใจมันต้องมีพื้นความรู้ ผู้ดูต้องมีพื้นความรู้ในเชิงศิลปะ และในเชิงสัญลักษณ์ตามพุทธลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของณรงค์ คุ่มกลัด ที่พบว่าการศึกษาความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธรูป ธรรมจักร สถูปหรือเจดีย์ พระบรมสารีริกธาตุ และต้นโพธิ์ ศึกษาความเข้าใจและการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และฆราวาสนั้น พุทธศาสนิกชนมีความรู้สัญลักษณ์ทางศาสนาไม่ตื้นเขินเนื่องจาก สัญลักษณ์ทางศาสนาเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาจากภาคเอกสารพอสมควรทำให้พุทธศาสนิกชนที่ไม่ได้ศึกษาทางศาสนาจึงไม่มีความรู้เกี่ยวกับสัญลักษณ์มากนักแต่ในขณะที่การใช้สัญลักษณ์ ทางศาสนาทั้งพระและฆราวาสมีการใช้สัญลักษณ์ถูกต้องกว่าเนื่องจากการใช้สัญลักษณ์ ชาวพุทธสามารถพบเห็น สามารถจดจำและมีการใช้อยู่บ้าง (ณรงค์ คุ่มกลัด, 2545)

ปัจจัยด้านสุนทรียศาสตร์เรื่องของความงาม พุทธศิลปกรรมมีความสัมพันธ์กับสุนทรียศาสตร์ คือทำให้เกิดสุนทรียศาสตร์ในเรื่องความสวยงาม ถ้าเรามีความซาบซึ้งในพุทธศิลปกรรมมันก็จะทำให้เกิดความคิดดี สร้างสรรค์ แล้วปัญญาก็เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงว่ามีปัญญาที่จะคิดไปในทางสร้างสรรค์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นโดยอาศัยพุทธคุณที่ปรากฏในพุทธศิลปะตามหลักพระพุทธศาสนา ศาสนาไหนก็แล้วแต่ หลักพระพุทธศาสนา บางทีการสื่อด้วยวิธีการอย่างอื่นไม่ได้เป็นผล เราจะต้องคำนึงถึงคนที่มีการจิตหลายๆจิต ต้องสอนไปตามจริต เพราะฉะนั้นการสื่อธรรมะ โดยพุทธศิลปกรรม ต้องอยู่บนหลักการของสุนทรียศาสตร์ ดังนั้นสุนทรียศาสตร์เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนเข้าไปเสพงานศิลป์ งานพุทธศิลปกรรมจึงเกิดความสงบและปัญญาได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาอุดม ปญญาโก พบว่าทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ในระตวันตกกับพุทธปรัชญาเถรวาทมีความแตกต่างกันใน 2 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นแรกเรื่องความมีอยู่ของความงามในประเด็นนี้ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ตะวันตก ขณะที่พุทธปรัชญา

เถรวาท มีพื้นฐานแนวคิดทางอภิปรัชญา ที่แตกต่างกับแนวคิดแบบวัตถุนิยมและจิตนิยม เพราะพุทธปรัชญาเถรวาทมีพระธรรมะเกี่ยวกับการมีอยู่ของจิตและสสารวัตถุบนพื้นฐานของหลักไตรลักษณ์ และหลักอทัปปัจจยตาหรือปฏิจจสมุปบาท (พระมหาอุดม ปญญาโก, 2556)

ปัจจัยที่พุทธศิลปกรรมส่งผลต่อการรู้คิดและปัญญาได้นั้น บุคคลคนนั้นจะต้องมี

- 1) จะต้องมีความรู้ธรรมะฉันทะ ธรรมะฉันทะหมายถึงมีแรงบันดาลใจใฝ่สร้างสรรค์ มีแรงบันดาลใจใฝ่ประโยชน์ จะต้องมีความรู้ธรรมะฉันทะใฝ่ดีเป็นตัวเริ่มต้น และมองพุทธศิลปกรรมนั้นอย่างมีความรู้ธรรมะฉันทะเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งพุทธศิลปกรรมแบบธรรมะฉันทะมันจะส่งผลต่อการรู้คิดและปัญญาในเชิงสร้างสรรค์ แต่ก่อให้เกิดการรู้คิดและปัญญาได้
- 2) มีกัลยาณมิตร ก็คือมีครู แล้ว
- 3) มีสัมมาทิฐิ คือมีความคิดดี สามสิ่งนี้จะก่อให้เกิดการรู้คิดและปัญญา ซึ่งมีผลมาจากพุทธศิลปกรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์ พบว่าจิตรกรรมฝาผนังเชิงพุทธในสังคมไทย เป็นศิลปะการเขียนภาพสีลงบนฝาผนังภายในโบสถ์วิหาร เขียนเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เล่าเรื่องพระพุทธประวัติ ชาดก ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้นจากการนับถือพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนมีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวจากภาพเขียนที่ปรากฏอยู่บนฝาผนัง การได้เห็นจิตรกรรมฝาผนังอันงดงามน่าเลื่อมใสจะนำผู้ชมเข้าไปสนใจในรายละเอียด ซึ่งสิ่งนั้น คือ พระธรรมของพระพุทธเจ้าและ เมื่อรู้พระธรรมดีแล้วผู้ชมก็จะข้ามพ้นจากความยึดติดในความงามของภาพเพียงอย่างเดียว ดังนั้นจิตรกรรมฝาผนังเชิงพุทธจึงถือเป็นศิลปะที่เชิดชูและจรรโลงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์, 2554)

สรุป

พุทธศิลปกรรมเกิดมาจากองค์ความรู้ของมนุษย์ที่เป็นผู้สร้าง พุทธศิลปกรรมตอบสนองการรับรู้ส่งผลต่อการรู้คิด คือเรื่องของการทำให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาและในหลักธรรมคำสอน โดยพื้นฐานคนที่นับถือพระศาสนาพุทธ พอเกิดศรัทธาแล้วก็จะเกิดความสงบขึ้นพร้อมกัน ซึ่งบุคคลคนนั้น 1) จะต้องมีความรู้ธรรมะฉันทะ ธรรมะฉันทะ หมายถึงมีแรงบันดาลใจใฝ่สร้างสรรค์ ใฝ่ประโยชน์ จะต้องมีความรู้ธรรมะฉันทะใฝ่ดีเป็นตัวเริ่มต้น และมองพุทธศิลปกรรมนั้นอย่างมีความรู้ธรรมะฉันทะเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งพุทธศิลปกรรมแบบธรรมะฉันทะมันจะส่งผลต่อการรู้คิดและปัญญาในเชิงสร้างสรรค์ แต่ก่อให้เกิดการรู้คิดและปัญญาได้ 2) มีกัลยาณมิตร ก็คือมีครู แล้ว 3) มีสัมมาทิฐิก็คือมีความคิดดี สามสิ่งนี้จะก่อให้เกิดการรู้คิดและปัญญา ซึ่งมีผลมาจากพุทธศิลปกรรม ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านงานพุทธศิลปกรรม ผู้วิจัยอธิบายกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาวิเคราะห์ผ่านหลักขั้น 5 ได้ว่า กระบวนการจะเริ่มต้นจากการรับรู้สู่การคิด เกิดขึ้นโดยอายตนะภายนอกกระทบกับอายตนะภายใน เรียกได้ว่าการรับรู้หรือเกิดผัสสะ อายตนะประสบ

อารมณ์เช่นนั้น จึงทำให้เกิดวิญญาน คือความรู้ต่ออารมณ์นั้น เช่น เห็น หรือได้ยิน ต่อจากนั้นก็เข้าสู่กระบวนการรับรู้ไปสู่ปัญญา เมื่อเกิดการรับรู้ สัญญาก็จะเกิดขึ้น คือมีความหมายรู้อารมณ์ว่าสุข สบาย หรือ ทุกข์ ไม่สบาย เรียกว่า เวทนา ต่อเนื่อง ไปถึง สังขาร หรือการปรุงแต่งให้บุคคลคิด พุดหรือทำ ไปในทางกุศลหรืออกุศล นำไปสู่ปัญญาที่รู้แจ้ง รู้เห็นตามความเป็นจริงก็เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ ให้มีการพัฒนาปัญญาเริ่มขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการคิดที่ใช้ปัญญานำไปสู่การแก้ปัญหา เป็นทางแห่งการดับทุกข์ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยนี้ ควรได้มีการเผยแพร่ไปสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายและปฏิบัติการ

1.2 หน่วยงานทั้งภาคเอกชนและรัฐบาลควรจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างให้ความรู้ทางด้านธรรมะผ่านงานพุทธศิลปกรรม เพื่อให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญา ในการตื่นรู้และมีความสุข โดยใช้แนวทางผลของงานวิจัยชิ้นนี้

1.3 การออกแบบชุดฝึกอบรมพุทธศิลปกรรมบำบัดให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา เพื่อนำไปใช้แก้ไขปัญหาดตนเองได้และสร้างควมมีคุณค่าในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรออกแบบการวิจัยเพื่อทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านพุทธศิลปกรรมร่วมสมัย

2.2 ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านพุทธศิลปกรรมแบบบูรณาการเชิงทดลองภาคสนาม

2.3 ควรมีการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาการทำให้เกิดกระบวนการรู้คิดและปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านพุทธศิลปกรรม

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์. (2554). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังใน พระอุโบสถ วัดทองธรรมชาตวรวิหาร. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสดาหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ. (2554). ศึกษาวิเคราะห์จิตรกรรมในการเผยแผ่พุทธธรรมใน พระพุทธศาสนา กรณีพระมหาธาตุเจดีย์ภักดีประกาศ วัดทางสาย จังหวัด

- ประจวบศิริพันธ์. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณรงค์ คุ่มกวด. (2545). พระพุทธศาสนากับทฤษฎีสัญลักษณ์: ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการใช้สัญลักษณ์ ของพุทธศาสนิกชนไทย ในเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระครูธรรมธรนิเทศ อภิญาโณ. (2559). บทบาทของวัดในการเสริมสร้างให้เกิดสันติสุขในชุมชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 4(2), 82-90.
- พระไพศาล วิสาโล. (2558). *การเสริมสร้างพลังทางศีลธรรมในสังคมไทย*. เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2562 จาก <http://www.visalo.org/article/budKarnsermsang.htm>
- พระไพศาล วิสาโล. (2558). *ศิลปะกับพุทธศาสนา*. เรียกใช้เมื่อ 14 สิงหาคม 2562 จาก <http://www.visalo.org/article/PosttoDay255308.html>
- พระมหาอดม ปญญาโก. (2556). การศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์เชิงสุนทรียศาสตร์: ศึกษากรณีเฉพาะพระพุทธรูปสมัยอยุธยา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สงวน บุณยรอด. (2526). *พุทธศิลป์รัตนโกสินทร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2543). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณร
ภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*

THE APPLICATION OF BUDDHIST PHILOSOPHY IN THE SUMMER
NOVICE ORDINATION PROJECT MANAGEMENT IN THUNGYAI DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE FOR SUSTAINABLE
DEVELOPMENT

พระครูจิตตภิรม (ภูมิพัฒน์ ปภัสสโร (ภักดีชน))

Phrakru Jittaphirom (Phumipat Papassaro (Pakdeechon))

ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

Nipapan Kuwisatsang

สวัสดี อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand

E-mail: phumput1955@gmail.com

บทคัดย่อ

ชุมชนในพื้นที่นี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาพุทธปรัชญาว่าด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งที่เป็นพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์ 3) เพื่อประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 4) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการ 2 วิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม นำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางพุทธปรัชญา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เป็นโครงการที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการ

* Received 25 September 2019; Revised 19 October 2019; Accepted 24 October 2019

ดำเนินการจัดโครงการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ โดยมีวัดที่มีการจัดโครงการจำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดภูเขาดิน วัดประดิษฐาราม วัดควนอุโบสถ และวัดควนคลัง

2. พุทธปรัชญาว่าด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งที่เป็นพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยาและพุทธจริยศาสตร์ พบว่า ทั้ง 3 หลักการมีความสำคัญต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้กรอบ 6 ด้าน คือ 1) ด้านความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน 2) ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม 3) ด้านบุคลากรพระวิทยากรและพระพี่เลี้ยง 4) ด้านบริหารจัดการโครงการ 5) ด้านสิ่งสนับสนุน และ 6) ด้านการประเมินผล

4. องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา เป็นโมเดลที่เรียกว่า “PP-BP-AS” เมื่อโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้มีการนำมาประยุกต์ใช้ในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 6 ด้าน ก่อให้เกิดผลลัพธ์ คือ การจัดการโครงการฯ ที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญา, การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

The objectives of this dissertation are as follows: 1) to study the Summer Novice Ordination Project Management Thungyai District Nakhon Si Thammarat Province 2) to study the Summer Novice Ordination Project Management in Buddhist Metaphysics, Buddhist Epistemology and Buddhist Ethics 3) to study the application of Buddhist philosophy in the way of solving problems in the Summer Novice Ordination Project Management Thungyai District Nakhon Si Thammarat Province and 4) to create a new body of knowledge and patterns of the Summer Novice Ordination Project Management for sustainable development. This research is a qualitative research consisting of two methods, namely, document study and field study. The presentation was by the analytical description through the analytic, appreciative and applicative approach so as to

lead to the creativity of new body of knowledge in philosophy.

The results of research were found as follows:

1. The Summer Novice Ordination Project Management Thungyai District Nakhon Si Thammarat Province found that it is a systematic operation. The project has been implemented in accordance with the established procedures. There are 4 temples that are arranged such as Wat Phukao Din, Wat Pradittharam, Wat Kuan Ubosot and Wat Kuan Khang. All temples are achieved according to the intended purpose.

2. The Buddhist philosophy of the Summer Novice Ordination Project Management both are Buddhist Metaphysics, Buddhist Epistemology and Buddhist Ethics found that these three principles are important to be applied in the management of summer novice ordination project for sustainable development.

3. The Application in the way of solving problems in the Summer Novice Ordination Project Management Thungyai District Nakhon Si Thammarat Province found that in 6 aspects : 1) The cooperation of home , wat and school 2) Training course 3) Personnel (course teacher, mentor) 4) Project management 5) Evaluation and 6) Supporter .

4. The new body of knowledge and patterns of the Summer Novice Ordination Project Management for sustainable development found that the new body of knowledge called the Model “PP-BP-AS”, when the Summer Novice Ordination Project Management Thungyai District Nakhon Si Thammarat Province has been applied in the way of solving the problems in the Summer Novice Ordination Project Management Thungyai District Nakhon Si Thammarat Province in 6 aspects, causing results, were 1) have good knowledge 2) has been good behavior and 3) is a mental patient, which leads to the project management with sustainable development.

Keywords: Application of Buddhist Philosophy, Summer Novice Ordination Project Management, Sustainable Development

บทนำ

สถาบันศาสนา เป็นสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยและอยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน ศาสนาโยงใยกับสถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลแทรกซึมเข้าสู่ทุกปริมณฑลของสังคม วัฒนธรรม และประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ (ยศ สันตสมบัติ, 2556) สถาบันศาสนาในสังคมไทยโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณและได้รับการยกย่องให้อยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ประกอบด้วยความบริสุทธิ์ ความเสียสละ การบำเพ็ญประโยชน์ และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา อย่างไรก็ตาม ด้วยกระแสของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทำให้ดูเหมือนว่า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในสังคมไทยในหลายด้านได้ถูกลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทด้านการศึกษา สมัยก่อนมีการจัดการศึกษาขึ้นภายในวัด มีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระสงฆ์เป็นผู้สอนให้ความรู้แก่เยาวชน ต่อมาก็มีการนำโรงเรียนออกจากวัด ให้ความสำคัญวิชาที่เกี่ยวกับศาสนาและหน้าที่พลเมืองน้อยลงซึ่งนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ มากมายในปัจจุบัน เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการค้าประเวณี ปัญหาการประทุษร้ายทางเพศ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์นั้นมีบทบาทหน้าที่สำคัญมากมาย ดังที่เสถียรพงษ์ วรรณปกได้กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ว่า ภารกิจที่สำคัญยิ่งของพระสงฆ์ คือ การอบรมสั่งสอนชาวบ้านในทางที่ถูกที่ควร ชาวบ้านได้ให้การอุปการะปัจจัย 4 แก่พระสงฆ์ให้มีกำลังศึกษาปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ก็ควรอนุเคราะห์ ชาวบ้านเป็นการตอบแทน (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2529) ส่วนอนันต์ วิริยพินิจ ได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยว่า งานที่กระทำโดยตรง คือ การสงเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนการสงเคราะห์ทางวัตถุจะกระทำโดยอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยหรือแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไปโดยการสงเคราะห์ (อนันต์ วิริยพินิจ, 2525) นอกจากนั้น ทินพันธ์ นาคะตะ ยังกล่าวว่า สำหรับหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ ก็คือการศึกษาระเบียบปฏิบัติธรรม สอนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือนอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชน เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันงามยิ่งไปกว่านี้ พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้านเป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นครู เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นศิษย์วัด หรือสามเณร เพื่อเรียนการอ่าน การเขียน และเรียนวิชาเลขคณิตอย่างง่าย ๆ รวมทั้งรับการอบรมทางศีลธรรม และหลักธรรมของศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม (ตินพันธ์ นาคะตะ, 2529)

โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นกิจกรรมที่พระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ ได้จัดขึ้นอย่างแพร่หลายทั่วประเทศ การจัดกิจกรรมนี้ให้ได้ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ พระสงฆ์ที่ดำเนินการและรับผิดชอบโครงการจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารงาน รู้ระบบวิธีการที่จะควบคุมดูแลอบรมสั่งสอนเยาวชน ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อย่างดียิ่ง ดังนั้น พระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานในโครงการจัดการการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จึงมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นโครงการที่มีความสำคัญ คือ 1) เป็นโครงการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ควรปฏิบัติในสังคมตามหลักพระพุทธศาสนา 2) เป็นโครงการฟื้นฟูจิตใจเยาวชนให้กล้าแข็งรู้เท่าทันต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและสามารถนำหลักคำสอนมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ให้รู้จักลด ละ และเลิกสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ และ 3) เป็นโครงการอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน และด้วยสภาพสังคมปัจจุบันที่ไม่เอื้ออำนวยให้เยาวชนได้บรรพชาเพื่อศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาในระยะเวลาที่ยาวนานได้ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยเรียน จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้บรรพชาได้ศึกษาหลักคำสอนในระยะเวลาที่นานพอสมควร

จากการที่ผู้วิจัย ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้ทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่างในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2558 - พ.ศ.2560) ผู้วิจัยได้พบปัญหาและสามารถสรุปเป็นประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาด้านความร่วมมือ บ้าน วัด และโรงเรียน 2) ปัญหาด้านหลักสูตรการฝึกอบรม 3) ปัญหาด้านบุคลากร (พระวิทยากรและพระพี่เลี้ยง) 4) ปัญหาด้านการบริหารจัดการจัดการโครงการ 5) ปัญหาด้านการประเมินผล และ 6) ปัญหาด้านสิ่งสนับสนุน และสืบเนื่องจากการจัดกิจกรรมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์เพื่อความยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้มีการนำหลักพุทธปรัชญา ได้แก่ หลักพุทธอภิปรัชญา (ขันธ 5) พุทธญาณวิทยา (ปัญญา) และพุทธจริยศาสตร์ (ศีล 10 ของสามเณร มรรคมีองค์ 8 (ไตรสิกขา) และหลักภาวานา 4) มาประยุกต์ใช้ในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาพุทธปรัชญาดำเนินการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งที่เป็นพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์
3. เพื่อประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสาร (Document study) และ 2) การศึกษาภาคสนาม (Field study)

วิธีที่ 1 การศึกษาเอกสาร

การศึกษาเอกสารในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาพุทธปรัชญาว่าด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งที่เป็นพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์ เพื่อประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องทุกประเภท โดยมีลำดับ ดังนี้

ข้อมูลเอกสารขั้นต้น ได้แก่ หนังสือ ตำราวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบรรพชาสามเณร การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

ข้อมูลเอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความจากวารสารต่าง ๆ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้คัดเลือกมาแล้ว ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้ โดยปรับความคิดที่เอนเอียงออกไปให้มีความเป็นวัตถุวิสัยหรือน่าเชื่อถือมากที่สุด จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของผลการวิเคราะห์เอกสารที่ได้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่หนึ่งและข้อที่สอง คือ การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และพุทธปรัชญาว่าด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งที่เป็นพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์

วิธีที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามข้อคำถามที่กำหนดตามกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ประกอบด้วยเจ้าอาวาส ผู้ช่วย

เจ้าอาวาส พระวิทยากร พระพี่เลี้ยง พุทธศาสนิกชนและผู้ปกครองของสามเณร จำนวน 16 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการศึกษาภาคสนาม (Field study) ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์ชนิดแบบมีโครงสร้าง ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจึงเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งครอบคลุมเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ตามความคิดและบทบาทหน้าที่สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ

การนำเสนอข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างสมบูรณ์แล้ว จึงนำเสนอข้อมูลตามรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการจัดการโครงการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ได้แก่ ขั้นตอนวางแผน ขั้นนำเสนอโครงการ ขั้นการประชาสัมพันธ์โครงการ ขั้นดำเนินการโครงการ ขั้นปิดโครงการและรายงานผลการดำเนินโครงการ โดยมีวัดที่มีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดภูเขาหิน วัดประดิษฐาราม วัดควนอุโบสถ และวัดควนคลัง

2. พุทธปรัชญาว่าด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งที่เป็นพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์

พุทธปรัชญาว่าด้วยการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักพุทธปรัชญาว่าด้วยการพัฒนามนุษย์ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักพุทธอภิปรัชญา (ขั้นที่ 5) พุทธญาณวิทยา (ปัญญา 2) และพุทธจริยศาสตร์ (อริยมรรคมีองค์ 8 และภาวนา 4) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อย่างแท้จริง

โดยสรุป ทั้ง 3 หลักการมีความสำคัญต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

เป็นการศึกษาถึงการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแยกเป็นประเด็นศึกษาและนำเสนอการประยุกต์ใช้ภายใต้กรอบปัญหา 6 ด้าน คือ

3.1 ด้านความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ชี้แจงให้เข้าใจถึงความสำคัญของโครงการด้วยหลักพุทธปรัชญาทั้ง 3 จนเกิดความร่วมมือกันทุกฝ่าย

3.2 ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ใช้หลักพุทธปรัชญาทั้ง 3 มาประยุกต์ใช้ในการปรับหลักสูตรและปรับกิจกรรมที่ใช้ฝึกอบรมให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมโครงการ

3.3 ด้านบุคลากร (พระวิทยากรและพระพี่เลี้ยง) มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญาทั้ง 3 ในส่วนของพระวิทยากรและพระพี่เลี้ยงกับผู้เข้าร่วมโครงการให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

3.4 ด้านบริหารจัดการโครงการ ผู้บริหารจัดการโครงการ มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญาทั้ง 3 ในการจัดการโครงการ โดยเฉพาะการปรับแก้ปัญหทั้ง 6 ด้าน

3.5 ด้านสิ่งสนับสนุน มีการนำหลักพุทธปรัชญาทั้ง 3 มาเป็นเครื่องมือในการชี้แจงให้ทุกฝ่ายเห็นถึงความสำคัญของการจัดโครงการจนเกิดการให้ความสนับสนุน

3.6 ด้านการประเมินผล มีการนำหลักพุทธปรัชญาทั้ง 3 มาเป็นเครื่องมือในการจัดการด้านการประเมินผลและรายงานผลทั้งในส่วนของการวางแผน การออกแบบการประเมินผล การดำเนินการและการรายงานผลตลอดโครงการ

4. องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยนำเสนอเป็นรูปแบบโมเดล มีตัวย่อว่า “PP-BP-AS” ซึ่งหมายถึง Project (โครงการ), Problems (ปัญหา 6 ด้าน), Buddhist Philosophy (พุทธปรัชญา), Achievement (ทำให้ได้รับ) และ Sustainable Development (การพัฒนาที่ยั่งยืน)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ค้นพบว่า การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการจัดการโครงการ

ตามขั้นตอนตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีวัดที่มีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดภูเขาดิน วัดประดิษฐาราม วัดควนอุโบสถ และวัดควนคลัง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูประโชติพัชรพงศ์ (นัฐพงศ์ วิสุทโธ) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระบบการศึกษาหลักชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4-6 ส่วนน้อยอยู่ในชั้นมัธยมศึกษา ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ณ วัดสว่างราษฎร์สามัคคี จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไป อาคาร สถานที่ อยู่ในเกณฑ์ดีมาก (ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 3.61 ฐานนิยม 5 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.22) จุดเด่นที่จุดของวัด คือ ความปลอดภัย ในขณะที่จุดที่ควรปรับปรุง คือ ความคับแคบของอาคารสถานที่และห้องน้ำ ด้านรูปแบบกิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนอยู่ในเกณฑ์ดี (ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 3.96 ฐานนิยม 4 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.96) วัดสว่างราษฎร์สามัคคีสามารถดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้มากที่สุด ในขณะที่เนื้อหากิจกรรมจะต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทสังคมมากขึ้น ด้านการบริหารจัดการโครงการ อยู่ในเกณฑ์ดีมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 3.98 ฐานนิยม 5 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.02) โดยมีการชี้แจงรายละเอียดให้กับผู้ปกครองรวมถึงมีระยะเวลาการเตรียมตัวให้กับผู้ปกครองและเยาวชนอย่างเพียงพอ ทำให้ทราบได้ว่า โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ณ วัดสว่างราษฎร์สามัคคี จังหวัดเพชรบูรณ์ จาก 3 ด้านที่ศึกษา พบว่า วัดดำเนินรูปแบบการบริหารจัดการโครงการได้ดีที่สุด รองลงมา คือ ด้านรูปแบบกิจกรรม สำหรับด้านที่ควรต้องปรับปรุง คือ สภาพแวดล้อมทั่วไป อาคารสถานที่ (พระครูประโชติพัชรพงศ์ (นัฐพงศ์ วิสุทโธ), 2557)

ประเด็นที่ 2 พุทธปรัชญาวาดด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งที่เป็นพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์ ผู้วิจัยได้ค้นพบว่า หลักพุทธปรัชญาที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของสามเณรภาคฤดูร้อน ได้แก่ 1) พุทธอภิปรัชญา (ชั้น 5) ว่าด้วยการพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจ เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนที่เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร เพื่อให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ในทักษะการใช้ชีวิตที่ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง 2) พุทธญาณวิทยา (ปัญญา 2) ว่าด้วยปัญญา 2 ประเภท คือ โลภียปัญญา และโลกุตตรปัญญา ถือเป็นหลักการที่มีความเหมาะสมต่อการนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการอบรมฝึกฝนทักษะด้านปัญญาของเยาวชนที่เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร 3) หลักพุทธจริยศาสตร์ (อริยมรรคมีองค์ 8) และภาวนา 4) ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และการนำหลักภาวนา 4 ประการ ได้แก่ การพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา มาสนับสนุนการฝึกอบรม ซึ่งจะช่วยให้การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาค

ฤดูร้อนของวัดในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งย้อมมากขึ้น โดยสอดคล้องกับการศึกษาของพระธานี จนทโก (กลอนนอก) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ของเยาวชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ได้สรุปว่า 1) เยาวชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ภาพรวม มีระดับการพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง 2) เยาวชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง หลังเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ภาพรวม มีระดับการพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับมาก 3) ผลการเปรียบเทียบระดับการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ของเยาวชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 โดยภาพรวมสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4) เยาวชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่มีเพศแตกต่างกัน หลังเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ภาพรวมสูงขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 5) เยาวชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่มีอายุ แตกต่างกัน หลังเข้าร่วม กิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ภาพรวมสูงขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 6) เยาวชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่มีอาชีพผู้ปกครองแตกต่างกัน หลังเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ภาพรวมสูงขึ้น ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 7) เยาวชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่มีสถานภาพทางครอบครัวแตกต่างกัน หลังเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ภาพรวมสูงขึ้นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (พระธานี จนทโก (กลอนนอก), 2560)

ประเด็นที่ 3 การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยค้นพบถึงการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ของวัดทั้ง 4 ที่นำมาเป็นข้อมูลศึกษา มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญา 3 ประการ ได้แก่

1.1 การประยุกต์ใช้หลักพุทธอภิปรัชญา (ชั้นที่ 5) เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (รูปกับนาม)

1.2 การประยุกต์ใช้หลักพุทธญาณวิทยา (ปัญญา 2) เพื่อการพัฒนาทักษะด้านปัญญา

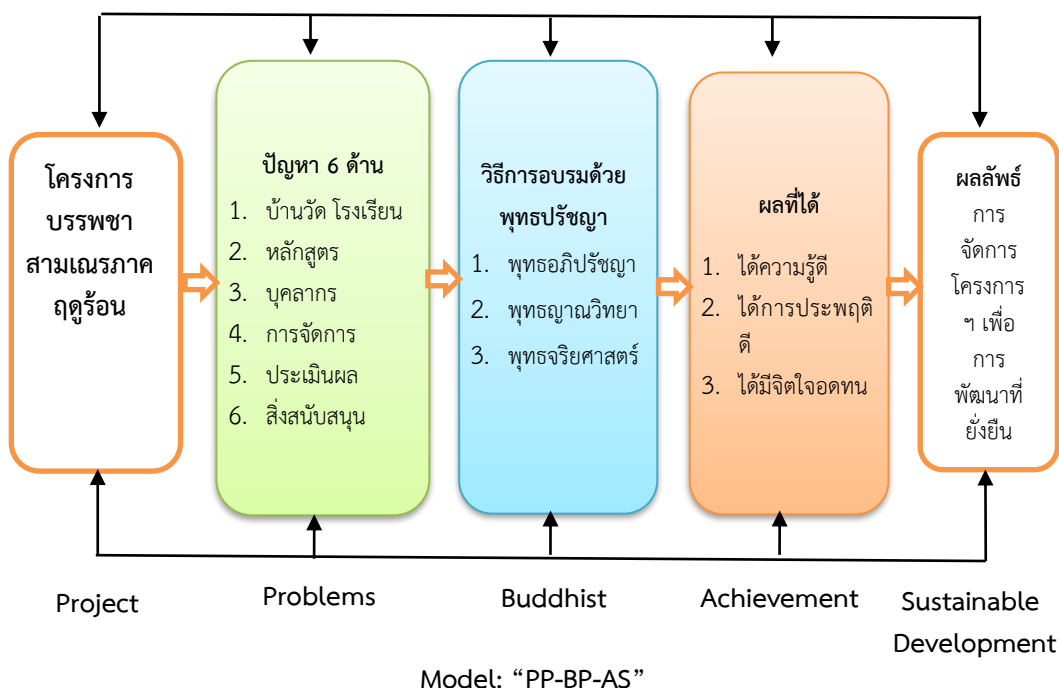
1.3 การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ (อริยมรรคมีองค์ 8 (ไตรสิกขา) และภาวนา 4) เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีล สมาธิ และปัญญา

2. การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญาในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้กรอบ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความร่วมมือ (บ้าน วัด โรงเรียน) ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านบุคลากร (พระวิทยากรและพระพี่เลี้ยง) ด้านการบริหารจัดการโครงการ ด้านสิ่งสนับสนุน และด้านการประเมินผล ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาโยธิน โยธิโก (ปัตตชาลี) ศึกษาเรื่อง การจัดการชั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา ได้อธิบายว่า ชั้น 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วยรูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขาร ชั้น และวิญญาณชั้น การจัดการชั้น 5 กับชีวิตมนุษย์ในพระพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์กับหมวดธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติทั้งในระดับโลกียะและระดับโลกุตระ ได้แก่ ไตรสิกขา 3 สติปัฏฐาน 4 ธาตุ 4 อินทรีย์ 5 आयตนะ 12 โพชฌงค์ 7 และมรรค 8 ธรรมในแต่ละหมวดนี้มีความสมบูรณ์ในตัว ส่วนกระบวนการปฏิบัติกรร่วมกันแห่งชั้น 5 ในชีวิตประจำวัน สามารถศึกษาได้จากสิ่งที่ปรากฏออกมาทางการปฏิบัติกรแห่งรูปชั้น ในรูปแบบพฤติกรรมทางกายและวาจา โดยใช้หลักไตรสิกขา 3 สติปัฏฐาน 4 มรรค 8 พัฒนากายและจิต ให้ครอบคลุมกระบวนการตามหลักภาวนา 4 คือ การพัฒนากาย การพัฒนาจิต การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนา การศึกษาวิธีการจัดการชั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคนในระดับโลกียะ คือ การสร้างจิตวิญญาณให้เป็นนักคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาความโลภมาก การควบคุมสัญญาตญาณทางเพศ การสร้างความรับผิดชอบตนเอง การสร้างความมั่นใจในตนเอง การสร้างความตระหนักในตนเอง ระดับโลกุตระ สามารถสร้างจิตและเจตสิกฝ่ายกุศลให้เกิดขึ้น พัฒนามนุษย์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นบรมสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา (พระมหาโยธิน โยธิโก (ปัตตชาลี), 2561)

ประเด็นที่ 4 องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้ผู้วิจัยได้ องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สรุปได้ดังนี้

การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ โมเดลการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้คิดรูปแบบโมเดลขึ้นมา เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ โดยมีตัวย่อว่า "PP-BP-AS" ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

Project (โครงการ) : การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วงปี พ.ศ.2558-2560 มีการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญา (Buddhist Philosophy) ในการแก้ปัญหาทั้ง 6 ด้าน

Problems (ปัญหา 6 ด้าน) : ปัญหา 6 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านการจัดการ 5) ด้านการประเมินผล และ 5) ด้านสิ่งสนับสนุน

Buddhist Philosophy (พุทธปรัชญา: หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วงปี พ.ศ. 2558-2560 เพื่อการแก้ปัญหาทั้ง 6 ด้านดังกล่าว

Buddhist Metaphysic (พุทธอภิปรัชญา: ในการจัดโครงการฯ มีการประยุกต์ใช้พุทธอภิปรัชญา (ขั้น 5) ในการแก้ปัญหาทั้ง 6 ด้าน

Buddhist Epistemology (พุทธญาณวิทยา) : ในการจัดโครงการฯ มีการประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยา (ปัญญา 2) ในการแก้ปัญหาทั้ง 6 ด้าน

Buddhist Ethics (พุทธจริยศาสตร์): ในการจัดโครงการฯ มีการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ (มรรคมงคล 8 หลักภวนา 4) ในการแก้ปัญหาทั้ง 6 ด้าน ซึ่งเมื่อได้นำหลักพุทธปรัชญาทั้ง 3 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอร่องใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วงปี พ.ศ.2558-2560 แล้ว ทำให้ได้รับ (Achievement) คือ 1) ได้รับความรู้ดี 2) ได้รับการประพฤติดี และ 3) ได้มีจิตใจที่อดทน แล้วส่งผลนำไปสู่ผลลัพธ์ (outcome) คือ การจัดการโครงการฯ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา เป็นโมเดลที่เรียกว่า “PP-BP-AS” เป็นโมเดลที่ได้มีการนำมาประยุกต์ใช้ในแนวทางแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอร่องใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 6 ด้าน ก่อให้เกิดผลลัพธ์ คือ การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอร่องใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุป

การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอร่องใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดทั้ง 4 วัด ได้แก่ วัดภูเขาดิน วัดประดิษฐาราม วัดควนอุโบสถ และวัดควนคลัง มีการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนงาน

พุทธปรัชญาดำเนินการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งที่เป็นพุทธอภิปรัชญา (ชั้น 5) พุทธญาณวิทยา (ปัญญา 2) และพุทธจริยศาสตร์ (มรรคมงคล 8 และภวนา 4) เป็นหลักพุทธปรัชญาที่ได้นำมากรอบแนวคิดในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอร่องใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอร่องใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 4 วัดที่มีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอร่องใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักพุทธปรัชญาทั้ง 3 มาประยุกต์ใช้ในแนวทางการแก้ไขปัญหายาได้กรอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านการจัดการ 5) ด้านการประเมินผล และ 6) ด้านสิ่งสนับสนุน อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอร่องใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการศึกษาได้องค์ความรู้ใหม่สรุปเป็นโมเดลว่า “PP-BP-AS” PP หมายถึง โครงการและปัญหา 6 ด้าน, BP หมายถึง

พุทธปรัชญา (พุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์), AS หมายถึง ผลที่ได้ (ได้ความรู้ ได้การประพฤติ และได้จิตใจอดทน) และผลลัพธ์ (การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน)

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ยังต้องมีการสร้างสมประกอบและสร้างองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ต่อไป
2. การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน (ในทุกพื้นที่) ควรได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะความร่วมมือจากทางภาครัฐ เพราะโครงการฯ นี้ เป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาเยาวชนของชาติให้มีความรู้ความสามารถมีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี
3. การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ควรมีการเตรียมความพร้อมให้สมบูรณ์ก่อนจะเปิดโครงการ ทั้งด้านอาคารสถานที่ บุคลากรที่จะมาช่วยขับเคลื่อนโครงการฝ่ายสนับสนุนสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านงบประมาณต้องเตรียมการให้พร้อม
4. การประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญา ถือเป็นแนวคิดหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทุกฝ่ายจึงควรศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อทำให้การประยุกต์ใช้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2529). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระครูประโชติพัชรพงศ์ (นัฐพงศ์ วิสุทฺโธ). (2557). การศึกษารูปแบบการจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธานี จันทิโก (กลอนนอก). (2560). การพัฒนาตนเองตามหลักภavana 4 ของเยาวชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาโยธิน โยธโก (ปัตชาสี). (2561). การจัดการชั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนามนุษย์ใน
พระพุทธศาสนา. ใน *ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดัชนีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2529). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพมหานคร: บรรณาการ.
- อนันต์ วิริยพินิจ. (2525). *บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน
ไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพ
ฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย *

LABOUR SKILL DEVELOPMENT STRATEGIES OF PRIVATE
VOCATIONAL DEVELOPMENT SCHOOLS IN UPPER
NORTHEASTERN REGION

กัญญารัตน์ วัฒนสุขสิน

Kanyarat Wattanasuksin

บุษกร สุขแสน

Bussagorn Suksan

ธนกฤต ทิริสุทธิ์

Thanakit Thurisut

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: skanya59@outlook.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2) เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3) เพื่อทดลองและประเมินผลยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านแรงงานจำนวน 30 คน กลุ่มแรงงานจำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพและความต้องการการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ปัญหาและความต้องการทุกข้ออยู่ในระดับมาก

* Received 25 September 2019; Revised 20 October 2019; Accepted 22 October 2019

2. ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพแรงงานเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระยะที่ 1 และมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ ในระยะที่ 2 ผู้วิจัย ได้นำผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลมา รวบรวมยุทธศาสตร์การพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 20 คน ได้ร่างยุทธศาสตร์ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างศักยภาพ ทางด้านทักษะและการสื่อสาร การพูด การสื่อสารที่จำเป็นตามมาตรฐานของประเทศ ปลายทาง ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างศักยภาพวิถีแรงงานด้านทักษะการสื่อสารการเอาตัวรอดใน ด้านการปฏิบัติในสถานที่ทำงานรวมถึงวัฒนธรรมที่ดีในการใช้ชีวิตในประเทศปลายทาง ยุทธศาสตร์ 3 ทักษะการทำงานอย่างมีระเบียบวินัย และปฏิบัติตามกฎระเบียบของแรงงาน ไทย

3. ผลการทดลองและการประเมินการทดลองใช้ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงาน ของโรงเรียนพัฒนาฝีมือแรงงานเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ก่อนการทดลอง โครงการกลุ่มทดลองมีความรู้และความเข้าใจในการนำไปใช้ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.51 และหลัง การทดลองโครงการกลุ่มทดลองมีความรู้และความเข้าใจ การนำไปใช้มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, ฝีมือแรงงาน, การพัฒนา, โรงเรียนพัฒนาอาชีพ, ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

The purposes of this research were 1) to study problems and demand of the Labour skill development of private vocational development schools in the upper northeastern region. 2) to determine strategies for the Labour skill development of private vocational development schools in the upper northeastern region. 3) to test and evaluate those strategies. This is mixed-methods research between quantitative and qualitative research by using the model of Research and Development. There were two sample groups of people for this research consist of the professional group 30 people and worker group 200 people. The research instrument was a questionnaire, and data analysis by using Statistics Frequency Percentage Mean, and Standard deviation.

Result of the research:

1. The study results of circumstances and demand of the Labour skill development of private vocational development schools in the upper

northeastern region. There were problems and demand in every section is high level.

2. The study result of problems, and demand of the Labour skill development of private vocational development schools in the upper northeastern region in the 1 phase. After then set priorities in order of problems and demand in the 2 phase. The researcher took all results for analysis and synthesis to draft strategic plan afterwards workshop with 20 people. In the first strategy was building capacity every skill with communication skill. The second strategy was career building abilities with communication skills for the workplace including with the culture in other countries. The third strategy was ability under the working policy of Thailand.

3. The result of test and evaluation before starting it the sample group knows, and understanding to perform work by mean less than 3.51. After the test, the sample group knows, and understanding how to perform work as the mean of the result more than 3.51 that passed the evaluation.

Keywords: Strategies, Labour Skill, Development, The Vocational Development Schools, Northeastern Region

บทนำ

การพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเป็นภารกิจอันสำคัญของชาติสำหรับประเทศกำลังกับเศรษฐกิจยุคโลกาวิวัฒน์ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในหลายด้านและเกิดข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านการค้า การลงทุน การบริการ และเทคโนโลยี รวมถึงการเปลี่ยนกฎระเบียบการบริหารการจัดการใหม่ การเปลี่ยนแปลงกฎเน้นด้านสิทธิมนุษยชน การบริการการเคลื่อนย้ายทุนมนุษย์ให้มีความคล่องตัวมากขึ้น (วุฒิพันธ์ ตันติวงศ์, 2554) เพราะหากประชากรวัยแรงงานได้รับการพัฒนาฝีมือ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเพิ่มเติม การฝึกอบรมที่มีผลต่อประสิทธิภาพต่อการทำงานตามกระแสเศรษฐกิจของประเทศ เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นมากในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงคุณภาพแรงงาน ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การฝึกอบรมกับการเรียนรู้ที่ จะอยู่ในสังคมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นในการพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่อง สังคมความรู้เป็นกระบวนการเรียนรู้ เกิดทักษะความคิดและทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน จนมีความเชี่ยวชาญในการทำงานและสั่งสมเป็นประสบการณ์ในสายอาชีพนั้น (พยัต วุฒิรงค์, 2559) แต่ก็จะทำให้แรงงานมีทักษะในการทำงานที่เพียงพอ เนื่องจากเศรษฐกิจในระบบโลกาวิวัฒน์

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด แม้กระทั่งรูปแบบการทำงาน การเตรียมความพร้อม ผูกคนก่อนเข้าทำงาน จากกระบวนการเหล่านี้ต้องอาศัยองค์ความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมใหม่ของคน ทำให้หลายประเทศสามารถลดปัญหาได้ในระดับหนึ่งแต่การแข่งขันทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นวันมีความรุนแรงขึ้น การแข่งขันทางเศรษฐกิจที่โลกต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูง (พัฒนาวดี ชูโต วิไล วงศ์สืบชาติ และจิระพล เสียงสังข์, 2546) ความต้องการของคน แรงงาน ทำให้สถานประกอบการต้องปรับเปลี่ยนให้ทันยุคสมัย หากต้องการแรงงานที่มีความรู้ความสามารถ นั้นหมายถึง ต้องมีการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่อง

ทำให้หลายประเทศมีข้อกำหนดความสามารถของแรงงาน เพื่อให้ได้มาตรฐานตามตลาดแรงงานส่งผลต่อการจ้างงานตามมาตรฐานฝีมือแรงงานจึงกล่าวว่า มาตรฐานฝีมือแรงงานเป็นตัวกำหนดให้แรงงานมีคุณภาพทางด้านความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการทำงาน ความรู้พื้นฐานถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการเริ่มต้นทำงาน อีกทั้งยังต้องมีทักษะปฏิบัติงานที่ชำนาญและมีทัศนคติหรือจิตสำนึกในเรื่อง ความตั้งใจ ความมีวินัยและความรับผิดชอบในงานที่ทำและจะขาดไม่ได้เลยคือความซื่อสัตย์ (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2558) แต่ปัจจุบันโลกเปิดเสรีต่อการจ้างงานแบบเสรีมากขึ้นสิ่งที่เน้นและให้ความสำคัญ คือ การมีทักษะด้านภาษา ได้แก่ การพูด การฟัง การประสาน การคิดวิเคราะห์ปัญหาและการตัดสินใจ ด้านมนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับคนอื่น ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าไม่ให้ความรู้ ไม่ฝึก ไม่เสริม สถานประกอบการก็จะมีปัญหารับคนใหม่เรื่อย ๆ งานไม่ต่อเนื่อง” จึงทำให้เกิดภาวะการว่างงานเพิ่มมากขึ้นในแต่ละประเทศ (พัฒนาวดี ชูโต วิไล วงศ์สืบชาติ และจิระพล เสียงสังข์, 2546) ดังนั้น การที่แต่ละประเทศมีการกำหนดนโยบายมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพื่อเป็นเกณฑ์วัดระดับความรู้ความสามารถในการทำงาน จึงส่งผลต่อการลดอัตราการว่างงาน ซึ่งการเกิดอัตราการว่างงานที่หลายประเทศกำลังเผชิญเนื่องจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ประกอบกับการเกิดหนี้สินของประเทศส่งผลให้อัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจโลกต่ำกว่าที่จะเป็น ส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาต่างหาแนวทางแก้ไขจากภัยเศรษฐกิจที่ก่อตัวหากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือหลายประเทศที่มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขององค์การสหประชาชาติ องค์การอนามัยโลก องค์การการค้าโลก กลุ่มประเทศความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและล่าสุดกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน การรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ต้องการการมีฐานการผลิตสินค้าเพื่อการขยายการค้า การลงทุนและการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี เปิดประตูสู่สังคมเศรษฐกิจจนทำให้เกิดการแข่งขันกันสูงในตลาดแรงงาน (กฤตชญาภัค อุ่นเสรี, 2554)

จากสถานการณ์การดังกล่าวทำให้หลายประเทศหันมาสนใจเรื่อง การพัฒนาฝีมือแรงงานของประเทศนั้นมากขึ้น เพราะแรงงานเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ หากประชากรวัยแรงงานในประเทศมีความรู้พื้นฐาน ทักษะการสื่อสารภาษาต่าง

ประเทศและทัศนคติที่ดีต่อการทำงานมีความสอดคล้องกับภาวะการณ์การจ้างงาน สำหรับประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับแรงงานเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 โดยมีพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการบริหารจัดการหางานเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2545 ได้มีการปรับระเบียบการบริหารราชการใหม่ โดยได้มีการเพิ่มกระทรวงแรงงานและกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สังกัดกระทรวงแรงงานมีภารกิจเฉพาะด้านการพัฒนาฝีมือแรงงาน (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2558) เนื่องจากสถานการณ์การจ้างงานของไทยยังดิ่งลงมากกว่าแต่ก่อน ยอดการผลิตนำเข้าและส่งออกต้องถูกลดจำนวนลงทำให้ภาคการผลิตลดลงบางส่วน สถานประกอบการบางแห่งประสบปัญหาการขาดทุนไม่สามารถดำเนินกิจการต่อได้เพราะประสบกับภาวะขาดทุนต่อเนื่อง ส่งผลให้แรงงานในประเทศเกิดภาวะการณ์ว่างงานสูงขึ้น

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยได้มีการส่งเสริมและพัฒนาฝีมือแรงงานในด้านการฝึกอบรมแรงงาน การฝึกยกมาตรฐานฝีมือแรงงาน รวมไปถึงงานถึงการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพื่อช่วยให้แรงงานได้รู้ถึงระดับความรู้พื้นฐาน ทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศและทัศนคติในการทำงานว่า อยู่ในระดับใด ซึ่งส่งผลต่อค่าตอบแทนรายได้ในการจ้างงาน ซึ่งกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ได้มียุทธศาสตร์การพัฒนาแรงงาน เพื่อรองรับการฟื้นตัวของเศรษฐกิจและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจโลกและการเข้าสู่เศรษฐกิจอาเซียน (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2558) แต่ในขณะเดียวกัน ก็ลดปัญหาการว่างงานที่วิกฤตในประเทศไทยได้ในระดับหนึ่ง โดยกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงานหาทางออกโดยการส่งเสริมและสนับสนุนการไปทำงานต่างประเทศมากขึ้น โดยมีการทำอนุสัญญาระหว่างประเทศหรือรัฐบาลต่อรัฐบาล แต่ปัญหาที่ประสบทางด้านคุณภาพแรงงานยังขาดทักษะหรือความสามารถในการทำงาน คุณสมบัติไม่ตรงต่อความต้องการของสถานประกอบการ โดยส่วนใหญ่สถานประกอบการต้องการเฉพาะแรงงานที่มีฝีมือระดับสูง (Skilled) และรองลงมา คือ แรงงานระดับกึ่งฝีมือ (Semi-skilled) ส่วนแรงงานไม่มีฝีมือ (Unskilled) ไม่เป็นที่ต้องการ ดังนั้น จึงทำให้แรงงานเบนความสนใจไปทำงานต่างประเทศ เพราะเศรษฐกิจในครัวเรือนความต้องการขั้นพื้นฐานถึงแม้จะเป็นงานเสี่ยงอันตราย สกปรกและงานที่ลำบากก็ตาม โดยเฉพาะแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือว่าการไปทำงานต่างประเทศเป็นสิ่งโก้หรู จากสภาพภูมิประเทศ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพประสบปัญหาภาวะภัยธรรมชาติ ธรรมชาติไม่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ แหล่งทำมาหากินเกิดปัญหาทางการเกษตร เช่น ดินไม่มีความอุดมสมบูรณ์ ดินไม่อุ้มน้ำ ทำให้อพยพย้ายฐานการทำมาหากินไปยังแหล่งอื่นเพื่อความต้องการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น (พัฒนา กิติอาษา, 2546) ฉะนั้น แรงงานจึงอพยพไปทำงานต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะมีวุฒิการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 51.74 ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 36.33 ทำให้เมื่อไปทำงานยังประเทศปลายทางต้องประสบปัญหา

หลายด้านจากตัวแรงงานเอง ไม่ปรับตัวต่อสภาพความเป็นอยู่ใหม่ ปัญหาจากนายจ้างไม่สามารถบอกความต้องการหรือความล้มเหลวในการสื่อสาร

จากสภาพปัญหาที่แรงงานประสบอยู่ โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือทำให้รัฐบาลหาทางป้องกันหรือมีการส่งเสริมแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ เพราะถือเป็นสร้างทางเลือกกับโอกาสและการมีงานทำทั้งทำคุณให้ประเทศในเรื่องรายได้ที่แรงงานส่งกลับประเทศผ่านระบบธนาคาร จากข้อมูลของสำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2558 พบว่าการไปทำงานต่างประเทศ (ยกเว้นการกลับไปทำงานใหม่ หรือ re-entry) รายได้ที่แรงงานไทยส่งกลับเข้าประเทศ มีจำนวน 82,326 ล้านบาท ซึ่งปี 2557 มีจำนวน 90,634 ล้านบาท ลดลงจากเดิมประมาณ 8,000 ล้านบาท ยังถือว่าเป็นรายได้ที่ต่ำสุดในรอบ 5 ปี หากแต่จะคำนวณการส่งรายได้กลับประเทศแบบผิดกฎหมายอีกเท่าตัว นั้นแสดงให้เห็นว่า ในแต่ละปีประเทศไทยมีรายได้เกือบปีละแสนล้านจากแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศ อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการลดปัญหาการว่างงานที่เกิดจากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในประเทศหรือภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกอีกด้วย ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยโดยกรมการจัดหางานและกรมพัฒนาฝีมือแรงงานกระทรวงแรงงาน ได้มีความพยายามในการร่วมมือกัน เพื่อเตรียมความพร้อมแรงงานให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสถานประกอบการโดยพัฒนาความรู้พื้นฐานการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศและทัศนคติที่ดีต่อการไปทำงานต่างประเทศ พร้อมข้อกฎหมายแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวถือเป็นด้านแรกในการป้องกันปัญหาการหลอกลวงแรงงานในพื้นที่อีกทาง เพื่อป้องกันปัญหาแรงงานถูกหลอกลวงให้ลดน้อยลงที่สุด ปัจจุบันการเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศของคนไทยยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่องด้วยความคาดหวังในรายได้ที่สูงกว่าการทำงานในประเทศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนและครอบครัวให้สูงขึ้นยังคงเป็นแรงงานประเภทที่มีฝีมือไม่มากนัก เหตุเพราะระดับการศึกษาต่ำไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ต้องเผชิญกับเกิดการหลอกลวงที่เกิดขึ้น ทั้งก่อนการเดินทางไปทำงานต่างประเทศและหลังไปถึงประเทศปลายทางโดยคนไทยร่วมชาติด้วยกันเอง ชำรายยังมาเจอการถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง สาเหตุจากการสื่อสารที่ล้มเหลวเกิดการกระทำที่ไม่ตรงกัน อาจเกิดการหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามกฎหมายท้องถิ่นหรือตามสัญญาจ้าง การมีสภาพการทำงานที่ไม่ได้มาตรฐาน ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงาน (ศิริพร สัจจานนท์, 2555) ในปัจจุบันประเทศที่คนไทยนิยมไปทำงานยังต่างประเทศจะเป็นแถบเอเชียส่วนใหญ่ เช่น ไต้หวัน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ เพราะค่าใช้จ่ายในการทำงานไม่แพงมาก แต่หากเป็นแถบประเทศยุโรปจะแพงขึ้นเท่าตัว เช่น ประเทศเกาหลีใต้ จะเป็นการจัดส่งแบบรัฐบาลต่อรัฐบาล ลักษณะงานที่ทำเป็นงานสกปรก อันตรายและงานยากลำบากแต่ด้วยค่าจ้างที่สูงหากเทียบกับประเทศไทย เลยส่งผลให้แรงงานมีความต้องการไปทำงานประเทศเกาหลีใต้เพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี ปัญหาแรงงานไทยที่

ประสบ คือ อุปสรรคทางภาษาการสื่อสารต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาฝีมือแรงงานด้านทักษะภาษาเพราะสถานประกอบการทั้งในและต่างประเทศต้องการแรงงานที่มีศักยภาพในการทำงานที่ทำแต่ในปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนแรงงานไร้ฝีมือเพิ่มเป็นจำนวนมากขึ้น ควรต้องมีการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่อง หากแต่จะพัฒนาหรือยกระดับฝีมือแรงงานกลุ่มนี้ ต้องใช้เวลาหรือต้นทุนสูง ทั้งนี้การจะพัฒนาฝีมือแรงงานไทยให้มีมาตรฐานสากลเพื่อให้เกิดความทัดเทียมกับนานาประเทศ ถือเป็นการสร้างแรงงานที่มีคุณภาพ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการสร้างหลักประกันในการปฏิบัติต่อแรงงานและประสิทธิภาพของเศรษฐกิจ (พัฒนาดิ ชูโต วิไล วงศ์สืบชาติ และจิระพล เสียงสังข์, 2546) จากทั้งหมดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาฝีมือแรงงานเน้นการพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ ถือเป็นปัญหาในระดับชาติที่สมควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่อง หากรัฐบาลละเลยต่อสภาพปัญหาดังกล่าว จะส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ คนในประเทศยังยากจนต่อเนื่องก้าวไม่ทันประเทศกำลังพัฒนา ปัญหาสืบเนื่องจากศักยภาพแรงงานขีดความสามารถเพื่อยกระดับรายได้ของประเทศ

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชน จึงมีแรงจูงใจ ที่จะทำงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาฝีมือแรงงานซึ่งจะสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 11 และยุทธศาสตร์ของกระทรวงแรงงานตามพระราชบัญญัติการพัฒนาและส่งเสริมแรงงาน พ.ศ. 2557 ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาความทุกข์ร้อนของแรงงานในเรื่องการพัฒนาฝีมือการนำความรู้พื้นฐานไปใช้ในการทำงาน การสื่อสารภาษาต่างประเทศและทัศนคติที่ดีต่อการทำงานทั้งในปัจจุบันและอนาคตตามมาตรฐานแรงงานฝีมือแห่งชาติที่มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาคุณภาพฝีมือแรงงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย
2. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย
3. เพื่อทดลองและประเมินผลยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยดำเนินการเป็น 3 ระยะดังนี้

1. ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการฝีมือแรงงานในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มี 2 ขั้นตอน ดำเนินการดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านแรงงาน หมายถึง ผู้บริหารแรงงานไทย จำนวน 1 คน หัวหน้างานส่งเสริมแรงงานไทยและฝ่ายการพัฒนาการจ้างงาน จำนวน 5 คน ผู้ชำนาญการจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จำนวน 4 คน และจัดหางานจังหวัด จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 15 คน 2) กลุ่มแรงงาน ได้แก่ แรงงานไทยที่มีประสบการณ์จากการทำงานต่างประเทศ และ 3) ผู้สนับสนุนแรงงาน จำนวน 200 คน เลือกทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของการพัฒนาฝีมือแรงงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 ยืนยันปัญหาและความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงาน กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านแรงงาน จำนวน 30 คน เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา สรุปสังเคราะห์ข้อมูล โดยแยกแยะจัดหมวดหมู่และสรุปภาพรวม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์

2. ระยะที่ 2 การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยอาศัยผลการศึกษาจากระยะที่ 1 เป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์ โดยการวิเคราะห์ SWOT วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรคของการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชน เมื่อได้กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ 30 คนโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการใช้เครื่องมือแบบบันทึกประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ประชากร 20 คน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ในแบบประเมินเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. ระยะที่ 3 การทดลองและการประเมินทดลองใช้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มี 2 ขั้นตอนดำเนินการดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 แรงงานที่มีความประสงค์ที่จะไปทำงานต่างประเทศและได้ลงทะเบียนเรียนที่โรงเรียนพัฒนาอาชีพอุดรธานี ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ขั้นตอนที่ 2 ประเมินโครงการกิจกรรมทดลองประชากร ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างประเทศและมีพื้นฐานภาษาต่างประเทศ จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้แบบประเมินประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลสถิติ t-test ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการของฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

1. ปัญหาและความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชน พบว่า ปัญหาการพัฒนาฝีมือแรงงาน ทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงลำดับความต้องการจากมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 ความต้องการพัฒนาด้านการทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ ตามมาตรฐานประเทศปลายทาง ลำดับที่ 2 ความต้องการพัฒนาด้านทัศนคติต่อการทำงาน และลำดับที่ 3 ความต้องการพัฒนาด้านการนำความรู้พื้นฐานไปใช้ในการทำงาน

2. ผลการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชน ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างศักยภาพทางด้านทักษะและการสื่อสาร การพูด การสื่อสารที่จำเป็นตามมาตรฐานของประเทศปลายทาง ได้แก่ ทักษะภาษา ทักษะการเอาตัวรอด ทักษะการเลียนแบบ ทักษะการสื่อสารที่จำเป็น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างศักยภาพวิธีแรงงานด้านทักษะการสื่อสาร การเอาตัวรอดในด้านการปฏิบัติในสถานที่ทำงาน รวมถึงวัฒนธรรมที่ดีในการใช้ชีวิตในประเทศปลายทาง

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมทักษะการทำงานอย่างมีระเบียบวินัย และปฏิบัติตามกฎระเบียบของแรงงานไทย

3. ผลการประเมินความเป็นไปได้ และ ความเหมาะสม โดยภาพรวมยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ค่าเฉลี่ย 4.53 พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทั้งหมด 3 ด้าน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลผลการประเมินค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน ผู้วิจัยนำยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ ยุทธศาสตร์การสร้างศักยภาพวิธีแรงงานด้านทักษะการสื่อสารการเอาตัวรอดในด้านการปฏิบัติในสถานที่ทำงานรวมถึงวัฒนธรรมที่ดีในการใช้ชีวิตในประเทศปลายทางโดยจัดโครงการฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพวิธีแรงงานไทย ทดลองใช้กับแรงงานที่มีความสนใจจะไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้และได้มาลงทะเบียนเรียนที่โรงเรียนพัฒนาอาชีพพุดธานี จำนวน 25 คน จากการวัดระดับทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศก่อนและหลังการทดลอง พบว่า แรงงานได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยภาพรวมเห็นว่าด้านทักษะการสื่อสารของแรงงานก่อนการทดลองอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองอยู่ในระดับมาก ด้านทักษะการสื่อสารภาษาวัฒนธรรมที่ดีในการใช้ชีวิตในประเทศปลายทางก่อนการทดลองอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองพบว่าอยู่ในระดับมาก การนำไปใช้ มีค่าเฉลี่ย มากกว่า 3.51 พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพเอกชน ทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ ด้านทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ ด้านการนำความรู้พื้นฐาน ไปใช้ในการทำงานและด้านทัศนคติที่ดีในการทำงาน พบว่า ปัญหาและความต้องการด้านทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ การนำความรู้พื้นฐานไปใช้ในการทำงานนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวัฒนธรรมหลายด้านของประเทศปลายทางที่มีความแตกต่างกันรวมถึงการใช้ภาษาถิ่นที่ต่างกันออกไปหรือตัวแรงงานเองที่มีความรู้พื้นฐานอยู่ในระดับต่ำ จึงส่งผลต่อทักษะการสื่อสารได้จำกัด ซึ่งสอดคล้องกับศูนย์กฎหมายธุรกิจ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด กล่าวว่า การเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการสร้างความเข้มแข็งและแข็งแกร่งในการแข่งขันนับวันยิ่งเพิ่มทวีคูณ จึงถือการพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นปัจจัยพื้นฐานของการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานบุคลากรที่เพียบพร้อมด้วยการนำความรู้พื้นฐานไปใช้ในการทำงานสามารถสังเคราะห์ วิเคราะห์หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเองได้ด้วยตัวแรงงานเอง ส่วนทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ที่สามารถผลิตผลงานได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐานตามที่ลูกค้าต้องการ การพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นพื้นฐานของการปรับปรุงและสร้างสรรค์ กระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพลด การสูญเสียที่ไม่จำเป็นสะท้อนถึงคุณภาพของแรงงานที่มีความจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศ (ศูนย์กฎหมายธุรกิจ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2553) และยุทธพล ทะขาลี ศึกษารูปแบบการพัฒนาฝีมือแรงงานสำหรับศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัญหาสำคัญในการพัฒนาฝีมือแรงงาน คือ จากข้างบนหรือระดับนโยบายของรัฐบาลไทยยังขาดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานที่ชัดเจนส่งผลต่อ ความต้องการตลาดแรงงาน ในเรื่องคุณลักษณะของแรงงานที่พึงประสงค์ 1) ความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติงานรวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น 2) ทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ แต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่สังคมโลกาวิวัฒน์ ทุกคนในสังคมต้องผืนตนเองให้เข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัย (ยุทธพล ทะขาลี, 2548) เช่นเดียวกับพัฒนาดี ชูโต กล่าวทักษะการทำงานที่ต้องการในอนาคต คือ ความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาษา (ทั้งในและต่างประเทศ) ทักษะเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทักษะเกี่ยวกับการสื่อสาร ได้แก่ การพูด การฟัง การประสานงาน การคิดวิเคราะห์ปัญหาและการตัดสินใจ ตลอดจนทัศนคติที่ดีต่อการทำงานซึ่งจะช่วยลดปัญหาความไม่เป็นธรรมที่มีการปรับค่าจ้างขึ้นต่ำของแรงงานไร้ฝีมือ (กรรมกร) อยู่เสมอในขณะที่แรงงานฝีมือไม่มีการปรับปรุงและมาตรฐานฝีมือแรงงานจะกำหนดอัตราค่าจ้างงานตามระดับความรู้ แต่ในขณะเดียวกัน ควรนึกถึงปัญหาและอุปสรรคที่ว่า ฝีมือแรงงานที่เกิดขึ้นด้วยว่าหากแรงงานต้องไปทำงานต่างประเทศสิ่งที่จะต้องเผชิญปัญหานั้นหมายถึงว่าไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนจะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา แรงงานก็เช่นกัน

จะต้องไม่หยุดการพัฒนาตนเอง (พัฒนานวดี ชูโต วิไล วงศ์สืบชาติ และจิระพล เสียงสังข์, 2546) ซึ่งสอดคล้องกับ Isphording IZA กล่าวว่า การที่ทุกคนในโลกมนุษย์ได้รับผลกระทบของตลาดแรงงานทั่วโลกสำหรับประเทศที่พัฒนาและประเทศกำลังพัฒนา ส่งผลต่อค่าจ้างเชิงบวกและความน่าจะเป็นในการจ้างงาน ที่เชื่อมโยงการเติบโตทางเศรษฐกิจกับอัตราการรู้หนังสือ นับเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ความสำคัญเฉพาะของภาษาในตลาดแรงงานได้รับแรงผลักดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ การค้าระหว่างประเทศในสินค้าและบริการการท่องเที่ยวและการอพยพย้ายถิ่นล้วนต้องอาศัยทักษะภาษาต่างประเทศทั้งนั้น แต่ด้วยทักษะแรงงานไร้ฝีมือมีขีดจำกัดในการพัฒนาหรือการเรียนรู้จึงทำให้ยากต่อการพัฒนา (Isphording, I. E., 2014) เหมือน Müge Adalet McGowan (2015) กล่าวว่า ทักษะและความสามารถในการทำงานที่ไม่ตรงกันหรือไม่เกี่ยวข้องกันจะส่งผลกับการผลิตที่ต่ำลง (Müge Adalet McGowan, & Dan, A., 2015)

2. ผลการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มี 3 ยุทธศาสตร์ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างศักยภาพทางด้านทักษะและการสื่อสาร การพูด การสื่อสารที่จำเป็นตามมาตรฐานของประเทศปลายทาง ได้แก่ ทักษะภาษา ทักษะการเอาตัวรอด ทักษะการเลียนแบบ ทักษะการสื่อสารที่จำเป็น ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างศักยภาพวิถีแรงงานด้านทักษะการสื่อสารการเอาตัวรอดในด้านการปฏิบัติในสถานที่ทำงาน รวมถึงวัฒนธรรมที่ดีในการใช้ชีวิตในประเทศปลายทาง ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมทักษะการทำงานอย่างมีระเบียบวินัย และปฏิบัติตามกฎระเบียบของแรงงานไทย เป็นยุทธศาสตร์ที่มีหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กิจกรรมการพัฒนา วิธีการประเมินมี 3 องค์ประกอบ 3 กิจกรรมการพัฒนา เป็นยุทธศาสตร์ที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย โครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบใช้ข้อความในการอธิบาย ซึ่งผู้วิจัยพัฒนา ยุทธศาสตร์ขึ้นมาก่อน โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากบริบทจริงใช้วิธีการสอบถาม การสัมภาษณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการศึกษานำมาใช้กำหนด องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมายหลัก ยุทธศาสตร์ กิจกรรมการพัฒนา วิธีการประเมิน สอดคล้องกับ ยุทธพล ทวะชาลี ศึกษารูปแบบ การพัฒนาฝีมือแรงงานสำหรับศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัญหาสำคัญในการพัฒนาฝีมือแรงงาน คือ จากข้างบนหรือระดับนโยบายของรัฐบาลไทยยังขาดยุทธศาสตร์ใน การพัฒนาฝีมือแรงงานที่ชัดเจนส่งผลต่อ ความต้องการตลาดแรงงาน ในเรื่องคุณลักษณะของแรงงานที่พึงประสงค์ 1) ความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติงานรวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น 2) ทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ (ยุทธพล ทวะชาลี, 2548)

เช่นเดียวกับ รินา ตะติ กล่าวว่ายอุปสรรคหลายประการที่ทำให้แรงงานไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือได้ เช่น อุปสรรคทางด้านภาษาเป็นสำคัญ จึงควรมีการอบรมภาษาประเทศปลายทางที่เข้มข้นก่อนการเดินทาง เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาที่แรงงานไทยที่กำลังประสบอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการถูกเอาเปรียบ หรือและสามารถสื่อสารภาษาบอกความต้องการของแรงงานได้ ฉะนั้นหากแรงงานไม่มีการฝึกฝนคนมีความรู้หรือทักษะในการสื่อสารก็จะส่งผลต่อการทำงาน แต่ในขณะเดียวกันตัวแรงงานเองก็มีขีดจำกัดในการเรียนรู้อันเกิดจากภาวะการเรียนรู้ด้านพื้นฐานทางการศึกษาของตัวแรงงานด้วยวัยที่แตกต่างกันไป หรือแม้กระทั่งสภาพแวดล้อมก็ส่งผลต่อการฝึกอบรมภาษา จากการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานผู้วิจัยค้นพบว่า ถึงแม้ตัวแรงงานจะพร้อมในการฝึกอบรมทางภาษาประเทศปลายทาง สถานศึกษาที่เพียบพร้อม ครุมีประสิทธิภาพในการสอน เนื้อหาของหลักสูตรต้องสอดคล้องกับความต้องการแรงงาน แต่ด้วยพื้นฐานทางการศึกษาของแรงงานที่มีระดับต่างกันไม่ว่าจะเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพต่าง ๆ หรือระดับปริญญาตรี ต้องเริ่มต้นการเรียนรู้พื้นฐานภาษาพร้อมกัน แต่ด้วยช่องว่างทางการศึกษาจึงทำให้แรงงานที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าต้องมีความพยายามในการฝึกฝนมากกว่าระดับที่สูงขึ้นไป บางคนเกิดความท้อในระหว่างเรียน (รินา ตะติ, 2559)

3. การทดลองใช้และการประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชน การประเมินระดับการปฏิบัติงานตามโครงการของยุทธศาสตร์โดยใช้การฝึก อบรมโครงการกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพวิถีแรงงานไทย ผลการทดลองอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ผู้วิจัยเสนอว่าด้วยระบบโครงหน้าที่ของประเทศต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอนในบางครั้ง จะทำให้เกิดการกระจายการทำงานมายังภาคเอกชน แต่ในการทำงานทุกภาคส่วนควรเป็นในทิศทางเดียวกัน แต่จากผลการทดลองข้อค้นพบ คือ การเรียนรู้จากข้อจำกัดจากการศึกษาของผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นด้านอายุ ระดับการศึกษา แต่หากได้รับการฝึกอบรมจากแรงขับภายในของแรงงานโดยใช้สิ่งล่อหรือแรงจูงใจ จากงานวิจัยผู้วิจัยเริ่มจากการนำเอาวัฒนธรรมที่ดี รวมถึงการปฏิบัติในระหว่างการทำงานในประเทศปลายทาง หลังจากนั้นใช้แรงงานตัวอย่างหรือผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการทำงานต่างประเทศเป็นต้นแบบ แล้วจึงดำเนินการฝึกอบรมภาษาแบบเข้มข้นส่งผลต่อการเรียนภาษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากขึ้นกว่าเดิม ด้วยวัยของแรงงานที่ความแตกต่างกันไปทำให้การเรียนรู้แตกต่างกันไปด้วย ฉะนั้นหลักสูตรการเรียนการสอน ครูผู้สอน ต้องพัฒนาหรือเน้นผู้เรียนเป็นหลัก ในการสอนภาษาต่างประเทศนั้นประกอบไปด้วย 4 ทักษะ การอ่าน การฟัง การพูดและการเขียน หากแรงงานมีรากพื้นฐานของภาษาที่จะไปทำงานก็จะทำให้แรงงานปรับตัวได้ง่ายหรือต่อยอดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นก็จะส่งผลต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

1. ผลการทดสอบทักษะการเตรียมตัวการไปทำงานต่างประเทศตามกิจกรรมที่ 1 ก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงว่า ทักษะการเตรียมตัวการไปทำงานต่างประเทศหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2. ผลการทดสอบทักษะการสื่อสารภาษาในที่ทำงานและความรู้ในวัฒนธรรมของประเทศปลายทาง เช่น การทักทายในที่ทำงาน ป้ายสัญลักษณ์ความปลอดภัยในที่ทำงานตามกิจกรรมที่ 2 ก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงว่า ทักษะการสื่อสารภาษาในที่ทำงานและความรู้ในวัฒนธรรมของประเทศปลายทางหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3. ผลการทดสอบทักษะการสื่อสารภาษาเกาหลีเบื้องต้นตามกิจกรรมที่ 3 ก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงว่าการสื่อสารภาษาเกาหลีเบื้องต้นหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ควรให้มีการพัฒนาศักยภาพฝีมือแรงงานที่ได้ทักษะการทำงานที่เพิ่มขึ้น รวมถึงทักษะระหว่างการทำงาน สำนักแรงงานไทยควรยกระดับของฝีมือแรงงานเป็นแรงงานฝีมือหรือกึ่งฝีมือ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 เสริมทักษะการนำความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานไปปรับใช้ในการทำงานเบื้องต้น

2.2 การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกในการทำงานของแรงงานไทย เพราะงานที่ไปนั้นต้องเผชิญกับความยากลำบาก สกปรก และอันตราย หากแรงงานไม่มีเจตคติที่ดีในการทำงานก็จะส่งผลต่อการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. (2558). *คู่มือโครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาฝีมือแรงงาน: หลักสูตรที่มีความเหมาะสมสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ/ฝ่ายพัฒนาศักยภาพแรงงานคนพิการและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ กองพัฒนาศักยภาพแรงงานและผู้ประกอบกิจการ กรม*

- พัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานพิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน.
- กฤตชญาภัค อุ๋นเสรี. (2554). *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน AEC: ASEAN Economic Community*. กรุงเทพมหานคร: ส่วนพัฒนาและบริหารจัดการความรู้ สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัด กระทรวงมหาดไทย.
- พยัต วุฒิรงค์. (2559). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในทศวรรษหน้า*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนา กิติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พัฒนาวิ ชูโต วิไล วงศ์สืบชาติ และจีระพล เสี่ยงสังข์. (2546). *ทักษะการทำงานของแรงงานไทย มุมมองจากนายจ้าง คนงานและผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดน่าน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุทธพล ทเวชาลี. (2548). รูปแบบการพัฒนาฝีมือแรงงานสำหรับศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน *ดุชนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รีนา ต๊ะดี. (2559). *การบริหารจัดการระบบประกันสุขภาพและบริการสุขภาพที่เหมาะสม*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วุฒิพันธ์ ต้นติวงศ์. (2554). *การประมาณการแนวโน้มกำลังแรงงานในอนาคตจำแนกตามช่วงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยตลาดแรงงาน.
- ศิริพร สัจจานนท์. (2555). การคุ้มครองและสวัสดิการของแรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานในต่างประเทศ: มุมมองจากนโยบายและกฎหมายของประเทศต้นทาง. *วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช*, 25(1), 62-75.
- ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตออนไลน์. (2553). *หลักสูตร In-house*. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2560 จาก <http://www.trainer.in.th>
- Isphording, I. E. (2014). Language and labor market success. IZA Discussion Paper No. 8572. Retrieved June 21, 2017, from <https://ssrn.com/abstract=2514765>
- Müge Adalet McGowan, & Dan, A. (2015). Labor market mismatch and labor productivity: evidence from PIAAC data. Retrieved May 27, 2016, from <https://www.oecd.org/economy/growth/Labour-Market-Mismatch-and-Labour-Productivity-Evidence-from-PIAAC-Data.pdf>

แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรม
ของพระพุทธศาสนาเถรวาทตามแนวพุทธจิตวิทยา*
A STRENGTHENING GUIDELINE OF THE BODHISATTVA ON THE
ETHICAL BASE OF MAHAYANA BUDDHISM ON
BUDDHIST PSYCHOLOGY

พระปริชา เกียนกือ (โพธิ์เงิน)

Phrapreecha Tian-Kue (Pho-Ngern)

สมโภช ศรีวิจิตวรกุล

Sompoch Srivichitworakul

พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ

Phramaha Phuen Kittisobhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: namnikay1998@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทตามแนวพุทธจิตวิทยา 2) เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทตามแนวพุทธจิตวิทยา และ 3) เพื่อพัฒนาระบบการสอนพุทธศาสนิกชนให้ก้าวไปสู่ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทตามแนวพุทธจิตวิทยา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักวิชาการผู้มีความเชี่ยวชาญในสาขาปรัชญา เถรวาท และวิชาต่าง ๆ จำนวน 13 ท่าน และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 ท่านเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของงานวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ศรัทธา บารมี 6 ทัศนา 4 และอุตมการณ์ 3 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำพามนุษย์ไปสู่แนวทางความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทได้ ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทตามแนวพุทธจิตวิทยา จริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวคิดหลักอยู่ที่เรื่องความกรุณาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องมีการปฏิบัติและกรุณาควบคู่กันไปจึงจะสามารถบรรลุโพธิภาวะได้ ถือเป็นเอกลักษณ์ของฝ่ายมหายาน และ

* Received 5 September 2019; Revised 25 October 2019; Accepted 26 October 2019

แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทตามแนวพุทธจิตวิทยาใช้กลวิธีการสอนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบิร์กมาพัฒนาเป็นกระบวนการสอน ได้แก่ 1) การประเมินการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเรื่อง ศรัทธา เป้าหมายความเป็นโพธิสัตว์ บารมี 6 ปณิธาน 4 และอุตมการณ์ 3 2) ดำเนินการสอนได้โดยอุปายและกลวิธีการสอนเพื่อให้พุทธศาสนิกชนจึงให้นำกลับไปปฏิบัติ และ 3) ติดตามผลด้วยการประเมินการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

คำสำคัญ: ความเป็นโพธิสัตว์, พุทธศาสนาเถรวาท, พุทธจิตวิทยา

Abstract

This research The objectives are 1) to study the theories, principles strengthen the Bodhisattva on the ethics of Buddhism, Mahayana Buddhist Psychology 2) to analyze and synthesize the Bodhisattva on the ethics of Buddhism, Mahayana Buddhist psychology and 3). Buddhist teaching process to move towards a Bodhisattva on the ethics of Mahayana Buddhism along output. Tim Psychology A qualitative study Data from in-depth interviews of scholars who specialize in the field of philosophy and Mahayana various grades of 13 and the Group of 13 experts to verify the integrity of the research.

The results showed that:

The Faith Acts 4 and 6 aspiration ideology into three principles that can carry humans to the Bodhisattva Way of Mahayana Buddhism is the ethical base. The Bodhisattva on the ethics of Buddhism, Mahayana Buddhist psychology. The ethics of Mahayana Buddhism is the main idea of mercy to the creatures who need to be both wise and kindly together in order to achieve the Bodhi condition. The unique characteristic of Mahayana And approaches to strengthen the Bodhisattva on the ethics of Buddhism, Mahayana Buddhist psychology strategies and teaching moral reasoning Kohlberg's developed into the teaching process: 1) assessing the moral reasoning about faith goal. the bodhisattva aspiration Acts 6, 4, 3, 2 and ideology) conducted by intrigue and tactics teaching to Buddhists. Serial to bring back the practice and 3) follow-up assessment of moral reasoning.

Keywords: Bodhisattva, Mahayana Buddhism, Buddhist Psychology

บทนำ

ในปัจจุบันกระแสทางความคิดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ได้ถูกนำไปใช้กับหลายเรื่องหลายมิติในสังคมไทย เช่น กรณีเหตุการณ์ทางการเมือง การปกครอง การศาสนา การศึกษา การบริหาร หรือแม้แต่กระทั่งในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติของปัจเจกชน (กิตติยา โสภณโกไคย, 2561) ซึ่งรัฐบาลใช้มาตรการทางกฎหมาย การปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกในการรักษาศักดิ์ศรีของความเป็นข้าราชการและความซื่อสัตย์สุจริต ควบคู่กับการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและปราบปราม การทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกระดับอย่างเคร่งครัด โดยถือว่าเรื่องนี้เป็นวาระสำคัญเรื่องด่วนแห่งชาติ (คณะรัฐมนตรี, 2557) ในช่วงที่ประเทศชาติประสบกับปัญหาทางสังคม ทางการเมือง และทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนภายในประเทศโดยตรง ซึ่งมีการกระทบต่อภาวะทางร่างกายและจิตใจ จนถึงกับตัดสินใจปัญหาด้วยการฆ่าตัวตาย ภาวะการณ์เช่นนี้ จึงทำให้มีคนบางคนเอาเปรียบผู้อื่น เห็นแก่ตัวโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม คนเหล่านั้นกลับแสวงหาความสุขบน ความทุกข์ของผู้อื่นปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมในสังคมไทย นับวันจะเพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การประทุษร้ายต่อร่างกายและชีวิต ซึ่งเอาทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น การปล้นจี้มาเจ้าทรัพย์ การฆ่าข่มขืน การทุจริตฉ้อโกงหลอกลวง การขึ้นราคาสินค้าโดยไม่เป็นธรรม การกักตุนสินค้า การลักลอบค้าขาย สิ่งเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ การคดโกง การเอารัดเอาเปรียบกันในเชิงธุรกิจ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดจากการกระทำของบุคคลที่มีกายเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ ไม่มีจริยธรรม คุณธรรมไม่มีความเมตตากรุณาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

แนวคิดเรื่องโพธิสัตว์ เป็นแนวคิดที่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมของหลักการ จริยธรรมของพระพุทธศาสนาหายาน โพธิสัตว์ผู้ที่ใช้จริยธรรมซึ่งเป็นหลักการเชิงทฤษฎี เป็นแนวทางการดำเนิน ชีวิตจริง ธรรมทั้งปวงที่เป็นแกนหลักของการดำเนินชีวิตของโพธิสัตว์ สามารถสังเคราะห์ได้กับจริยธรรมแห่งพระพุทธศาสนาหายานอย่างสมบูรณ์ เมื่อนำองค์ประกอบทั้งสองส่วนที่สำคัญของพระพุทธศาสนาหายานตามที่ได้กล่าวมาคือ แนวคิดเรื่อง พุทธภาวะ และแนวคิดทางจริยธรรมซึ่งมีบาร์มี 6 (สุวภรณ์ แนวจำปา, 2554) และอุดมการณ์ มหาปัญญา มหากรุณามหาอุบาย ของโพธิสัตว์เข้ามาพิจารณาร่วมกัน ทำให้เราเห็นได้ว่า ความเป็นไปได้ที่มองว่าแนวคิดทั้งสองของพระพุทธศาสนาหายานมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันกล่าวคือ ความเป็นไปได้ที่เราอาจจะสามารถอธิบายหลักการเรื่องจริยธรรมของโพธิสัตว์ ซึ่งให้ความสำคัญกับหลักการเรื่องมหาปัญญา มหากรุณาผ่านทางความคิดเรื่องศักยภาพแห่งการบรรลุธรรมของสรรพสัตว์ได้ ความหมายคือการยอมรับแนวคิดเรื่องพุทธภาวะในฐานะ ศักยภาพแห่งการบรรลุของสรรพสัตว์อาจจะทำให้เรามองเห็นถึงแนวคิดอะไรบ้างบางประการที่ พัฒนาออกมาจากหลักการเช่นนี้ เช่นแนวคิดเรื่องคุณค่าแห่งชีวิต หรือแนวคิดเรื่องความเสมอ

ภาคแห่งการบรรลุธรรม ซึ่งแนวคิดนี้สามารถเชื่อมโยงให้เกิดข้อวัตรปฏิบัติบางประการของ พระพุทธศาสนาหายานที่แสดงออกถึงหลักการเรื่องความเมตตาตามหากรุณาและการดำเนิน ชีวิตของสรรพสัตว์ซึ่งเป็นแกนหลักของระบบจริยธรรมของพระพุทธศาสนาหายานได้

ในหนังสือเรื่อง “สัทธรรมปุณฑริกสูตร” สรุปได้ว่า “ในสทโลกธาตุนี้ ตถาคตมีพระ โพธิสัตว์หลายพันองค์ จำนวนเท่ากับเม็ดทรายใน 60 คงคาที่เรียงกันอยู่เป็นขบวน และใน จำนวนพระโพธิสัตว์มากมายดุจเม็ดทรายใน 60 คงคาที่นี้พระโพธิสัตว์แต่ละองค์ก็ยังมีขบวน ของตนอีกเป็นจำนวนเท่ากัน” (กุมารชีวะ, 2537) พุทธศาสนาหายานให้ความสำคัญต่อ แนวคิดเรื่องความเป็นโพธิสัตว์ต้องมีจริยธรรมโดยมุ่งที่ความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์เป็น เหตุผลอาจจะเป็นเพราะว่า แนวคิด ฝ่ายมหายานที่ยกการเข้าถึงปัญญาแห่งการบรรลุธรรมของ สรรพสัตว์เท่าเทียมกับการโอบอุ้มช่วยเหลือสรรพชีวิตด้วยจิตกรุณา พุทธศาสนาหายานเห็น ว่า ระหว่างปัญญาและกรณานั้นไม่สามารถกล่าวได้ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สูงกว่ากัน ต้องอาศัยซึ่งกันและกันเช่น “ไม่เพียงโพธิสัตว์มีโพธิจิต สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นก็ประกอบอยู่ด้วย โพธิจิตเช่นเดียวกันการช่วยเหลือกันจึงเป็นเรื่องที่ดำเนินไปตามธรรมชาติ ไม่ใช่เฉพาะโพธิสัตว์ เท่านั้นที่เป็นฝ่ายช่วยเหลือสัตว์อื่น แต่สัตว์อื่นก็กำลังช่วยเหลือโพธิสัตว์ ได้ทำหน้าที่ต่อไปใน สังสารวัฏ ถ้าไม่มีผู้รับก็ไม่มีผู้ให้ฉันใด ถ้ามีสัตว์และโพธิจิตก็ย่อมที่จะไม่มีโพธิสัตว์ฉันนั้น เมื่อครั้งวางใจเป็นกลางแล้ว โพธิสัตว์ย่อมสามารถปลุกโพธิจิตแห่งตนและชี้แนะบุคคลอื่นเห็น ศักยภาพของเขาด้วย” (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2529) บุคคลผู้ซึ่งพัฒนาความเจริญก้าวหน้าแห่ง ตนด้วยการตระหนักถึงปัญญาและกรุณาอย่างเสมอกันเช่นนี้ฝ่ายพุทธศาสนาหายาน เรียกว่า โพธิสัตว์

แนวความคิดนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของโคลเบิร์ก (Kolberg) (สถิต วงศ์สุวรรณ, 2529) เชื่อว่า จริยธรรมนั้นมีพัฒนาการตามระดับวุฒิภาวะเช่นกัน เพราะ จริยธรรมของมนุษย์เกิดจากกระบวนการทางปัญญา เมื่อมนุษย์มีการเรียนรู้มากขึ้น โครงสร้าง ทางปัญญาเพิ่มพูนขึ้น จริยธรรมก็พัฒนาตามวุฒิภาวะ แนวคิดนี้เป็นแนวคิดแบบสัมพัทธนิยม (Relativism) ซึ่งเชื่อว่าจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับอายุ กาลเวลา สถานที่ วัฒนธรรม และ สภาพการณ์ ซึ่งความหมายว่า “ความถูกต้อง” “ความดี” “ความงาม” ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ และองค์ประกอบอื่น ๆ

แนวคิดและเหตุผลที่สำคัญอีกประการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการเสริมสร้าง ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมซึ่งมีเรื่องพุทธภาวะหรือพุทธจิตนี้คือทฤษฎีทางจริยธรรมที่ สำคัญในพุทธปรัชญามหายาน เช่น โพธิสัตว์ธรรม แนวคิดเรื่องมหาปัญญา มหาครุณา ใน ลักษณะที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมที่เป็นเงื่อนไขในการบรรลุธรรมของพระโพธิสัตว์ อันเกี่ยวข้องกับ ประเด็นทางจริยธรรมโดยการศึกษาประเด็นทางจริยธรรมนี้ การศึกษาในแง่เชิงทฤษฎี (Theoretical) และในเชิงปฏิบัติ (Practical) เช่น การไม่บริโภคนเนื้อสัตว์ หลักการเรื่อง

ความเท่าเทียมกันของสรรพสัตว์หรือการรวมตัวของพุทธศาสนิกชน ของชาวพุทธมหายานในกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ในกรณีนี้เห็นว่าระบบจริยธรรมของพระพุทธศาสนาทุกนิกายทั้งในเชิงหลักการ และเชิงปฏิบัติ ถ้าศึกษาอย่างเอยัดแล้วจะรู้ได้ว่าเป็นไปได้อย่างดีที่จะพบแนวคิดเชิงจริยธรรมนี้เป็นพื้นฐานในเรื่องโพธิสัตว์เป็นสำคัญ เป็นฐานรองรับทั้งในส่วนหลักการเรื่องจริยธรรม และการปฏิบัติตนที่สอดคล้องหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนาทุกนิกาย

ดังนั้นผู้วิจัยมีแนวคิดว่ามีความเป็นไปได้ที่จะสามารถทำให้เข้าใจประเด็นทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาทุกนิกายตามแนวพุทธจิตวิทยาสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของโคลเบอร์กได้ ที่มีลักษณะเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าเรื่องโพธิสัตว์นอกจะเป็นแนวคิดที่สามารถศึกษาพัฒนาได้และทำความเข้าใจในเชิงทฤษฎี เชิงปฏิบัติ บุคคลที่นำมาพัฒนาตนเองเป็นการสร้างรากฐานที่ดีให้กับสังคมให้กับเยาวชน ซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไปในโลกอนาคต โดยตระหนักว่าการพัฒนาและส่งเสริมบุคคล ให้เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นเสมือนกับการช่วยพัฒนาประเทศชาติของเรา อีกทางหนึ่งนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ เสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาทุกนิกายตามแนวพุทธจิตวิทยา
2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาทุกนิกายตามแนวพุทธจิตวิทยา
3. เพื่อพัฒนาระบบการสอนพุทธศาสนิกชนให้ก้าวไปสู่ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาทุกนิกายตามแนวพุทธจิตวิทยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากนักวิชาการผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญโดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก คัมภีร์
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทุกนิกาย ตำราและเอกสารสิ่งตีพิมพ์ หนังสือวารสาร บทความ รวมทั้งสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึง งานวิจัยผลงานที่เกี่ยวข้องของท่านผู้รู้ทั้งหลายที่ได้กล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. วิธิดำเนินการ คือ รวบรวมข้อมูลจากนั้นแล้ว นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ โดยจำแนกข้อมูลแยกออกเป็นประเด็นตามความมุ่งหมายของการวิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วสรุปผลการวิจัยเป็นประเด็น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทาง แล้วนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากนักวิชาการผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในสาขาปรัชญา มหายาน และวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ขอบเขตข้อมูลด้านพุทธศาสนิกายมหายานรวบรวม ข้อมูลจากนั้นแล้ว นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 13 รูป/คน

5. การสนทนากลุ่ม (focus group) ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้ตรวจข้อมูลเพื่อรับรองงานวิจัย ในส่วนที่ต้องปรับให้เหมาะสม เพื่อให้งานวิจัยนี้มีประสิทธิภาพ

6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิด ทฤษฎี หลักการ การเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยาได้ว่า

1. ผลสรุปจากแนวทาง ทฤษฎี หลักการ เสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยานั้น กล่าวได้ว่า การใช้แนวทางศาสนาพุทธ คือ ศรัทธาบารมี 6 มีดังนี้ 1) ทานบารมี 2) ศีลบารมี 3) กษานติบารมี 4) วิริยบารมี 5) สมาธิบารมี 6) ปัญญาบารมี มหาปณิธาน ประกอบด้วย 1) เราจะละกิเลสให้หมดม 2) เราจะศึกษาสังขธรรมให้จบ 3) เราจะช่วยโปรดสัตว์ทั้งหลายให้สิ้น 4) เราจะบรรลุพระพุทธานุโมอันประเสริฐสุด และอุดมการณ์ 3 ประกอบด้วย 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม 3) การทำจิตให้ผ่องใส เป็นหลักธรรมที่สามารถนำพามนุษย์ไปสู่แนวทางความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยาได้ โดยการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามหายานมาปรับเข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อจะได้มีจิตใจที่เป็นสุขช่วยเหลือผู้อื่น บนฐานโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนา

2. ผลวิเคราะห์และสังเคราะห์ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนามหายานตามแนวพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยพบว่า จริยธรรมของพระพุทธศาสนามหายาน มีแนวคิดหลักอยู่ที่เรื่องความกรุณาต่อสรรพชีวิต ที่จะต้องมีทั้งปัญญาและกรุณาควบคู่กันไปจึงจะสามารถบรรลุโพธิภาวะได้ การพัฒนาในส่วนของปัญญาเพียงอย่างเดียว มิสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถนำพาตนเองเข้าสู่ภาวะแห่งการบรรลุธรรมโดยสมบูรณ์ได้ กรุณาจึงเป็นแนวคิดที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาของปัญญา เป็นการช่วยนำพากรุณาให้เดินไปในทางที่ถูกที่ควร ในทาง

กลับกันก็ช่วยในการเจริญปัญญาให้เป็นไปเพื่อการปลดปล่อยไม่ตกเข้าไปอยู่ในข่ายของการมีทิฐิ ยึดมั่นถือมั่น โดยใช้อุบายเป็นตัวช่วยเสริมที่เข้ามาจัดการกับการใช้ปัญญาและกรุณาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การสร้างบทบาทของ “กรุณา” ให้เท่าเทียมกับ “ปัญญา” ถือเป็นเอกลักษณ์ของฝ่ายมหายาน จะต้องเกื้อกูลกันเสมอ ทั้งปัญญาและกรุณาต่างเป็นมโนทัศน์ที่ไม่มี ความเพียงพอในตัวเอง ไม่สามารถนำพาตนเองและผู้อื่นเข้าสู่เส้นทางแห่งธรรมได้อย่างสมบูรณ์

3. ผลการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของ พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา จากการศึกษาจนค้นพบกระบวนการสอนเพื่อ นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนา มหายานตามแนวพุทธจิตวิทยานั้น สามารถนำเสนอได้โดยการใช้กลวิธีการสอนและการใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรมตามที่ได้กล่าวถึงในข้างต้นแล้ว และต้องมีการประเมินการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมเรื่อง (1) ศรัทธา ซึ่งศรัทธานั้นเกิดจากศรัทธาและกัลยาณมิตร (2) เป้าหมายความเป็น โพธิสัตว์ชัดเจน (3) หลักธรรม ซึ่งได้แก่ บารมี 6 ปณิธาน 4 และ อุดมการณ์ 3 โดยอุบาย และกลวิธีการสอน จากนั้นจึงจะสามารถดำเนินการสอนได้โดยอุบายและกลวิธีการสอนเพื่อให้ ผู้รับหรือผู้เข้าวัดเกิดศรัทธา เกิดเป้าหมาย และเข้าใจหลักธรรม หลังจากนั้นจึงให้น่ากลับไป ปฏิบัติ และเมื่อปฏิบัติแล้วจึงคอยติดตามประเมินผลการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยอุบายและ กลวิธีการด้วยการสนทนา

อภิปรายผล

1. แนวคิด ทฤษฎี หลักการ เสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของ พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา พบว่า การใช้แนวทางศาสนาพุทธ คือ ศรัทธา บารมี 6 มีดังนี้ 1) ทานบารมี 2) ศีลบารมี 3) กษานติบารมี 4) วิริยบารมี 5) สมาธิบารมี 6) ปัญญาบารมี สอดคล้องกับ พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยาที่กล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระ โพธิสัตว์ เบื้องต้นจะต้องบำเพ็ญบารมี 6 ประการ คือ 1) ทานปารมิตา หมายถึง การให้ การบริจาคหรือเสียสละสิ่งของ แม้กระทั่งชีวิตในคราวจำเป็น 2) ศีลปารมิตา หมายถึง การ ปฏิบัติและดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติของศีลทั่วไป และรวมทั้งโพธิสัตว์ศีลด้วย 3) กษานติปารมิ ตา หมายถึง ความสามารถอดทนต่อการใช้อารมณ์ร้ายของผู้อื่น 4) วิริยปารมิตา หมายถึง ความเพียรพยายาม 5) ธ्यानปารมิตา หมายถึง การบำเพ็ญสมาธิภาวนาจนได้ฌานระดับสูง 6) ปรัชญาปารมิตา หมายถึง ปัญญาในการหยั่งรู้ถึงความเป็นสัจจะของสิ่งทั้งหลาย (พระ สันติ สิทธิสมบุรณ์ (ถ่อออง), 2554) และอุดมการณ์ 3 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) การทำกุศล ให้ถึงพร้อม 3) การทำจิตให้ผ่องใสมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ วิคิน อินทสระ ซึ่งได้ กล่าวถึงหลักธรรมสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ “ประณิธานปารมิตา” (ปณิธานบารมี) หมายถึง ความตั้งใจอย่างแน่วแน่ต่อหลักการ หรืออุดมการณ์ของตนความตั้งใจแน่วแน่ที่จะเป็นพระพุทธเจ้า

นั้นย่อมปรากฏในทุกชั้นของการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ (วิคิน อินทสระ, 2532) ความต้องการเน้นเป็นเหตุให้ยกประธานขึ้นเป็นความดีสูงสุด ปณิธานบารมีของพระโพธิสัตว์ที่ตั้งไว้มี 4 อย่าง คือ 1) เราจะต้องโปรดสัตว์ทั้งหลายให้หมดสิ้น จะให้สัตว์เหล่านั้นได้พ้นทุกข์ พระโพธิสัตว์กำหนดรู้ทุกข์แห่งตนแล้ว เอาตนเป็นเครื่องเปรียบเทียบ ย่อมเห็นชัดแจ้งว่า สัตว์เหล่าอื่นก็เต็มไปด้วยทุกข์เช่นกัน เหมือนคนไข้ที่อยู่ในโรงพยาบาลเดียวกัน คือ โลกนี้ 2) เราจะต้องทำลายกิเลสให้หมดสิ้น และจะช่วยผู้อื่นให้ทำลายกิเลสด้วย เหมือนคนเป็นโรคอยู่ด้วยกัน เห็นพิษร้ายของโรคแล้วช่วยกันทำลายโรคนั้นเสีย 3) เราจะต้องศึกษาพระธรรมทั้งหมด ให้เจนจบและช่วยให้ผู้อื่นได้ศึกษาด้วย เปรียบเหมือนการศึกษาวิธีป้องกันและวิธีกำจัด ใครศึกษาล่วงหน้าไปก่อนต้องพยายามช่วยผู้อื่นที่เริ่มศึกษาภายหลัง 4) เราจะต้องบรรลุปุทธภูมิให้จงได้และจะช่วยเหลือผู้อื่นให้บรรลุด้วย เปรียบเหมือนผู้มุ่งการหายโรคด้วยตนแล้ว ประารถนาช่วยเหลือผู้อื่นให้หายโรคด้วย อุตมการณ์ 3 ที่ผู้วิจัยได้พิจารณาว่าเป็นหลักธรรมหนึ่งในแนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์ ดังนี้ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม 3) การทำจิตให้ผ่องใส นั้นยังสอดคล้องกับเรื่องของปัญญา และกรุณา โดยพบข้อมูลของ Peter Harvy กล่าวถึงผลแห่งการส่งเสริมกันระหว่างปัญญา และกรุณา Damien Keown ก็เสนอคำอธิบายว่าผลแห่งการไม่ส่งเสริมกันระหว่างปัญญากับกรุณา จะมีลักษณะแห่งความขัดแย้งชัดเจนคือ

“ ปัญญาที่ไม่เรียกร้องกรุณา ผลที่ได้คือ ความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองที่เรียกว่ากรังกรณา ผลที่ได้คือ การปลดปล่อยและการหลุดพ้น กรุณาที่ปราศจากปัญญา ผลที่ได้คือ การยึดมั่นถือมั่นในตัวเองที่เรียกว่าปัญญา ผลที่ได้คือ การปลดปล่อยและการหลุดพ้น ”

2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนา มหายานตามแนวพุทธจิตวิทยา พบว่า จริยธรรมของพระพุทธศาสนา มหายาน มีแนวคิดหลักอยู่ที่เรื่องความกรุณาต่อสรรพชีวิต โดยใช้อุบายเป็นตัวช่วยเสริมที่เข้ามาจัดการกับการใช้ปัญญาและกรุณาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การสร้างบทบาทของ “กรุณา” ให้เท่าเทียมกับ “ปัญญา” สอดคล้องกับ พระพุทธศาสนา มหายานมีแนวคิดที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิ์และมีความสามารถหรือศักยภาพที่จะบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์และสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ หากฝึกฝนชำระจิตใจจนบริสุทธิ์ผุดผ่องด้วยเมตตาและปัญญาบารมี การมองว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และมีความสามารถในการฝึกตนเองจนถึงที่สุด แต่ต้องฝึกจึงจะเป็นอย่างนั้นได้ และกระตุ้นเตือนให้เกิดจิตสำนึก ศักยภาพนี้เรียกว่า โพธิ ซึ่งแสดงว่าจุดเน้นอยู่ที่ปัญญา เพราะโพธิ์นั้นแปลว่า ตรัสรู้ คือปัญญาที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นพุทธะเมื่อนั้นสรรพสัตว์ก็จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดและบรรลุนิพพาน (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2544) และสอดคล้อง การบรรลุพระโพธิญาณ จึงกล่าวได้ว่า การบำเพ็ญบารมีธรรมกับความใคร่ปรารถนา ซึ่งพระโพธิญาณเป็นเหตุปัจจัยหนุนเนื่องแก่กันและกันให้เกิดขึ้น มหายานยังเห็น

ต่อไปอีกว่า พระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีแก่กล้า สมควรที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้แล้ว อาจจะไม่ยอมตรัสรู้และยินดีเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อช่วยชนสรรพสัตว์จากกองทุกข์ในวัฏฏะสงสาร สรรพสัตว์ทั้งปวงแม้จะมีพุทธภาวะในตน แต่ก็ใช้ทั้งหมดที่จะสามารถช่วยตนเองได้ จึงต้องอาศัยการช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์จึงจะสามารถดำรงตนอยู่ได้และก้าวหน้าในธรรมขั้นสูงต่อไป (พระครูปริยัติคณานุรักษ์ (พงษ์สันต์ ศรีสมงาม), 2553)

3. เพื่อพัฒนากระบวนการสอนพุทธศาสนิกชนให้ก้าวไปสู่ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา พบว่า การเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา จากการศึกษาค้นพบกระบวนการสอนเพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยานั้น สามารถนำเสนอได้โดยการใช้กลวิธีการสอนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสอดคล้องกับ ความเชื่อหรือความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในลำดับแรกๆที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่ามนุษย์นั้นมีความเชื่อและความศรัทธาว่าสวรรค์และนรกมีจริง การเป็นโพธิสัตว์จึงเป็นความเชื่อในลำดับถัดมานั้น จะสามารถเห็นได้จากคำว่า “กัลยาณปุณฺณ” ซึ่งอธิบายได้ว่ามนุษย์จำพวกนี้เป็นคนมีสันดานดี จิตใจงามมีศีลธรรมประจำตน อุทิศสละบำเพ็ญกุศลอยู่เนืองนิตย์ ครั้นเขาแตกกายทำลายชนม์แล้วก็ได้ไปอุบัติเกิดเป็นเทวดา ณ สวรรค์เมืองฟ้าหากว่ามีศรัทธาแก่กล้าพยายาม (พระมหาจิรศักดิ์ จิรธมโม (แสงเงิน), 2555)

สรุป

ผู้ที่มีจริยธรรมบนฐานของหลักพุทธธรรม บารมี 6 ปณิธาน 4 และอุดมการณ์ 3 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำพามนุษย์ไปสู่แนวทางความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา จริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยามีแนวคิดหลักอยู่ที่เรื่องความกรุณาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องมีการปฏิบัติและกรุณาควบคู่กันไปจึงจะสามารถบรรลุโพธิภาวะได้ ถือเป็นเอกลักษณ์ของฝ่ายมหายาน และแนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากผลการศึกษาพบว่า แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในกระบวนการสอนพุทธศาสนิกชน ได้ด้วยวิธีการดังนี้

ผู้สอนต้องมีหลักธรรมที่แตกฉาน เรื่อง ศรัทธา เป้าหมาย บารมี 6 ปณิธาน 4 และอุดมการณ์ 3 ประเมินการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เรื่อง ศรัทธา เป้าหมาย บารมี 6 ปณิธาน 4 และอุดมการณ์ 3 ของพุทธศาสนิกชนโดยใช้อุบายและกลวิธีการสอน เพื่อให้ผู้สอนจะได้ศึกษาระดับภูมิภาวะของพุทธศาสนิกชน เพื่อหาวิธีการสอนว่าวิธีใดเหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาที่จะสอนควรเป็นเช่นไรจึงจะเหมาะสมกับภูมิภาวะของผู้เรียน

ดำเนินการสอน ศรัทธา เป้าหมาย บารมี 6 ปณิธาน 4 และอุดมการณ์ 3 โดยอุบายและกลวิธีการสอนและให้นำกลับไปปฏิบัติ

ติดตามประเมินผลการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้เรียนเรื่อง ศรัทธา เป้าหมาย บารมี 6 ปณิธาน 4 และอุดมการณ์ 3 โดยอุบายและกลวิธีการสอน

หลังจากขั้นตอนการประเมินผล การสอนและการติดตามผลจบลงแล้ว แต่การที่พุทธศาสนิกชนจะมีจิตโพธิสัตว์ได้นั้นต้องมีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ภายในครั้งเดียว ดังนั้นแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธรูปตามแนวทางพุทธจิตวิทยา จึงจะต้องกระทำกระบวนการสอนตามขั้นตอนที่กล่าวถึงในข้างต้น

2. ข้อเสนอสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธรูปตามแนวทางพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยพบว่า

ในการศึกษาหาข้อมูลด้านพระพุทธรูปนั้น มีหลักธรรมคำสอนอยู่จำนวนมาก ผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยต่อไปจึงควรใช้หลักธรรมที่ผู้วิจัยได้ค้นพบแล้วเป็นจุดเริ่มต้น เพื่อหาหลักธรรมอื่น ๆ เพิ่มเติมเป็นแนวทางความสำเร็จในการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธรูปตามแนวทางพุทธจิตวิทยา

การศึกษาวิจัยแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธรูปตามแนวทางพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางนี้อาจจะสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดด้านจิตวิทยาตามแนวคิดของนักจิตวิทยาได้อีกหลายท่านมิใช่เพียงแต่แนวคิดของโคลเบอร์กเท่านั้น ดังนั้นอาจจะพบกระบวนการและแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธรูปตามแนวทางอื่น ๆ เพิ่มเติมได้

เอกสารอ้างอิง

กิตติยา โสภณโกโคย. (2561). คุณธรรม จริยธรรม และการดำรงอยู่กับสังคมประชาธิปไตย. เรียกใช้เมื่อ 3 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.ombudsman.go.th/10/ethical/ethical0.pdf>

กุมารชีวะ. (2537). สัทธรรมปุณทริกสูตร แปลโดย ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้ว การพิมพ์.

คณะรัฐมนตรี. (2557). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันที่ 12 กันยายน 2557 ในข้อ 10 การส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2561 จาก https://th.wikisource.org/wiki/คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี_วันที่_12_กันยายน_2557

พระครูปริยัติคณานุรักษ์ (พงษ์สันต์ ศรีสมงาม). (2553). การศึกษาเปรียบเทียบบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2544). พุทธธรรม (ฉบับเดิม). (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว.

พระมหาจิรศักดิ์ จิระมโฆ (แสงเงิน). (2555). ศึกษาโพธิสัตว์ศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสันติ สิทธิสมบุรณ์ (ถ่ออาจ). (2554). การศึกษาเปรียบเทียบการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิศิณ อินทสระ. (2532). พุทธปรัชญามหายาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สถิต วงศ์สุวรรณ. (2529). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: บำรุงสาส์น.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2529). มหายาน ภาษาคน-ภาษาธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อมรินทร์.

สุวภรณ์ แนวจำปา. (2554). ศึกษาพัฒนาการแนวคิดเรื่องอุดมคติของพระโพธิสัตว์. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ*

A STUDY OF BUDDHIST COUNSELING PSYCHOLOGY INTEGRATED APPROACH

พระเมธีธรรมประนาท (ปรีชา ปฏิภาณเมธี)

Phra Medeedhammapranat (Precha Patibanamedhee)

พระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒน์วดี)

Phramaha Atidet Satiwaro (Sukawattanawadi)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: pcha1969@hotmail.com

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาในพระศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษากรณีตัวอย่างและกระบวนการพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา และ 3) เพื่อวิเคราะห์การใช้พุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

พุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษา คือกระบวนการทางจิตวิทยาที่พระพุทธเจ้าหรือพระสาวกอื่น ๆ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ประสบปัญหาคือความทุกข์ ให้มีหนทางในการพัฒนาตนเองให้พ้นจากทุกข์ที่ประกอบประกอบอยู่ ให้มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหา เกิดความสุขใจมองเห็นหนทางแก้ไขปัญหาคือความทุกข์นั้น และทรงให้ความเป็นอิสระในตนแก่พวกเขาในการตัดสินใจ โดยใช้เครื่องมือ วิธีการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เป็นตัวเข้ามาช่วย เช่น การเทศนา การสนทนา การรับฟังปัญหา การบอกกล่าว การพูดให้กำลังใจ การแนะนำหรือการพัฒนาจิตใจ เป็นต้น เครื่องมือนี้อยู่บนฐานแห่งความเป็นกัลยาณมิตรทั้งผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา ส่วนกรณีตัวอย่างที่ยกมาแสดงแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มแต่ละกลุ่มทรงใช้ให้เหมาะสมกับผู้มารับคำปรึกษา คือ กลุ่มปัญหาด้านร่างกาย กลุ่มปัญหาด้านจิตใจ กลุ่มปัญหาด้านสังคม กลุ่มปัญหาด้านเจ็บป่วย และกลุ่มปัญหาด้านปัญญา แต่ละกลุ่มที่ยกตัวอย่างมานั้นได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงวิธีการให้คำปรึกษาไว้ในตอนท้ายของแต่ละเรื่อง มีลักษณะที่แตกต่าง

* Received 26 September 2019; Revised 19 October 2019; Accepted 25 October 2019

กันไปแต่มีเป้าหมายเดียวกันคือการช่วยให้มนุษย์ได้พ้นจากความทุกข์ และกรณีศึกษาเหล่านี้ก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้อีกด้วย

พุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ คือการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ระหว่างจิตวิทยาการให้คำปรึกษากับคำสอนในพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการแบบผสมผสานสิ่งที่ดีที่สุดองค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัย พบว่า พุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ มี 7 ขั้นตอนได้แก่ 1) ขั้นการสร้างสัมพันธ์ภาพกับญาติมิตร 2) ขั้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ด้วยจิตเมตตา 3) ขั้นการสนทนาอย่างเป็นกัลยาณมิตร 4) ขั้นพินิจรู้ปัญหา 5) ขั้นให้คำปรึกษาแนะนำ 6) ขั้นนำพาให้คลายทุกข์ เกิดสุขทั้งภายในและภายนอก 7) ขั้นพยากรณ์และยุติการให้คำปรึกษา

คำสำคัญ: การศึกษา, พุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, เชิงบูรณาการ

Abstract

This Dissertation has three objectives: 1) to study the concept of Buddhist Counseling Psychology in Theravada Buddhism 2) to study the example cases and Buddha's methods of Buddhist Counseling Psychology in Tripitaka and Atthakatha and 3) to the analyze use of Buddhist Counseling Psychology Integrated Approach. This study is a qualitative research. This study is a documentary research.

The result of research is found as following:

Buddhist Counseling Psychology's the Buddha's methods and Followers of counseling we find that is a process that the Lord Buddha sermonized to human beings whom had problems with suffering and they found the way of the cessation of suffering. Buddha please explained the problems clearly and attracted one's mind on practicing along to his advises and to aim at solving problems until they would find happiness and could see the way of the solution of suffering (Dhukka). The Lord Buddha was a morally good friend and a good adviser. He let the decision-making up to them and get rid of all sufferings.

And the Methods process and activities in supporting it's such as preaching, listening to the problem, Dhamma-dialogue, having the word of comfort, suggestion, mental development etc. The model is based on the concept of being Kalyanamitra (being a good friend) that called another's utterance and reasoned attention. The example cases that are demonstrated can

confirm the achievement of Buddha's methods of counseling and to be really able to solve problems. Each kind of methods is suitable for individual who asks for advice and the methods can be divided into 5 groups such as 1) stories health problems 2) stories mental problems 3) stories social problems 4) stories sickness problems 5) stories opinion and intellectual problems. The text of each example case has been analyzed the methods of counseling at the end of each story, different characters but there is the same objective that is helping human beings to find the cessation of suffering. The study of the Buddha's methods of counseling and example cases in the Tripitaka and Atthakatha we can bring those stories into models and applied in solving and protecting problems of life in modern time.

Buddhist Counseling Psychology Integrated Approach's integrate the principles of modern science among counseling psychology and Buddhist psychology. Regarding to the integration of the counseling pattern in line with the psychology and in the Buddhist principle by mixed methods. The central knowledge that's gained from the study, the process consists of 7 steps as: 1) faith development with relatives step 2) friendly welcome step 3) Kalyanamitra talk step 4) Problem Preventing and problems understanding step 5) Guidance and Counseling Service step 6) sustainable happiness step and 7) prophecy step

Keywords: A Study, Buddhist Counseling Psychology, Integrated Approach

บทนำ

การเติบโตของบุคคลอย่างมีสุขภาวนับเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เนื่องจากสุขภาวนับเป็นดัชนีที่บ่งชี้ถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขมีความพึงพอใจและมีความสำเร็จในชีวิต มนุษย์เกิดมาต้องเผชิญภัยที่มีความน่ากลัวและทำให้เกิดความสะดุ้งหวั่นไหว 4 อย่าง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ (1) ขาดิภัย (ภัยที่เกิดจากความเกิด) (2) ชราภัย (ภัยที่เกิดจากความแก่) (3) พยาธิภัย (ภัยที่เกิดจากความเจ็บไข้) (4) มรณภัย (ภัยที่เกิดจากความตาย) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ภัยอย่างแรกมนุษย์ไม่อาจแก้ไขได้ ภัยอย่างที่สองมนุษย์พอจะชะลอไว้ได้ด้วยการบริหารร่างกายและจิต ภัยอย่างสามมนุษย์แก้ไขได้บ้างไม่ได้บ้าง ส่วนภัยประการสุดท้ายมนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยประการทั้งปวง การดำเนินชีวิตของบุคคลในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม

การประกอบอาชีพ กิจกรรมการใช้ชีวิต ขนาดของครอบครัว ภัยสังคมรูปแบบต่างๆ รวมถึงภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อความรู้สึก ความคิด และการแสดงพฤติกรรมตอบสนองของบุคคลที่หลากหลายรูปแบบ เช่น วิตกกังวล หงุดหงิด เครียด สับสน ขัดแย้ง ลังเล ซึมเศร้า มีความคิดความรู้สึกต่อต้านสังคมเป็นต้น ความถี่ ระยะเวลาที่ประสบปัญหา และระดับความรุนแรงของอาการดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลต่อสุขภาพจิตจนอาจถึงขั้นเป็นโรคจิต โรคประสาทได้ การปรึกษาเชิงจิตวิทยาเป็นกลวิธีหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือป้องกัน และแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ แก่บุคคลผู้ประสบปัญหา บุคคลในครอบครัว และบุคคลที่เกี่ยวข้อง (ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ, 2559)

ในโลกยุคใหม่นี้ความเจริญทางด้านวัตถุก้าวหน้าไปไกลและรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มีผู้ค้นคิดผลิตสินค้านวัตกรรมหลากหลายเพื่อการบำเรอความสุขแก่ผู้คนทั้งทาง ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การเชื่อมติดต่อกันในโลกใบนี้ทำได้ง่ายขึ้นด้วยตัวปลายนิ้วสัมผัส ดูไปแล้วคนรุ่นใหม่จะมีความสุขและความสบายใจมากกว่าคนในรุ่นก่อน ๆ แต่ก็กลับไม่เป็นเช่นนั้นทีเดียวเพราะมีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ในรูปแบบต่าง ๆ (จำลอง ดิษยวณิช และคณะ, 2547) เช่น เกิดภาวะเครียด วิตกกังวล เบื่อหน่าย ท้อแท้ คับข้องใจ เป็นต้น ทำให้สุขภาพจิตและสุขภาพกายอ่อนแอ ทрудโทรมหรือแปรปรวนจนเกิดเป็นโรคต่าง ๆ ได้ง่าย สังคมไทยในปัจจุบันจะพบว่ามีปัญหามากมายที่ก่อให้เกิดความทุกข์แก่ชีวิตผู้คนในสังคม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมไทยเกิดภาพของปัญหาที่ต้องจำนนอยู่กับความทุกข์ โดยความทุกข์ที่ผู้คนในสังคมไทยประสบกันในปัจจุบันมีผลกระทบจากปัญหาที่พบในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ด้านเศรษฐกิจผู้คนทุกข์กับสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ ค่าครองชีพสูง สินค้าราคาแพง รายได้ใกล้เคียงหรือน้อยกว่ารายจ่าย เกิดภาวะไม่สมดุลของฐานะ เครียดอยากมี อยากได้เหมือนคนอื่น เกิดภาวะหนี้นอกระบบ ต้องคอยหลบซ่อนเจ้าหนี้ สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ชีวิตไม่มีความสุข ด้านสังคม พบว่าทุกข์ของวัยรุ่น วัยเจริญพันธุ์มักเกิดจากความรักที่ไม่สมหวัง นอกจากนี้ยังมีความทุกข์ที่เกิดจาก ปัญหาในครอบครัว ความไม่ซื่อสัตย์ของสามีหรือภรรยา ลูกไม่ตั้งใจเรียน หรือขาดทุนทรัพย์ในการเข้ารับการศึกษาในชั้นสูง ๆ สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่น่าอยู่ ไม่ปลอดภัย มีปัญหายาเสพติด เล่นการพนัน จนเกิดทุกข์ใจในความไม่มั่นคงของชีวิตในสังคม ด้านการเมือง พบว่าเกิดจากความแตกแยกทางความคิด หวังผลประโยชน์ส่วนตน ขาดความสามัคคี แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ทะเลาะเบาะแว้ง มุ่งประโยชน์ทับซ้อนคอร์รัปชัน ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เกิดทุกข์ใจไม่มั่นใจในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินด้านสุขภาพ พบว่าทุกข์เกิดจากปัญหาเรื่องสุขภาพส่วนตัว มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนกลัวเจ็บ กลัวแก่ กลัวตายความทุกข์ที่เกิดขึ้นในตัวเรา บางครั้งเราก็ได้รับผลกระทบมาจากการที่ได้พบ ได้เห็น ได้ยินจากคนใกล้ตัวของเรานั้นเองอันได้แก่ คนในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ผู้ร่วมงาน และเรื่องราวเหล่านั้นมากระทบจิตใจเราทำให้เกิดทุกข์ใจขึ้นได้ ในบางครั้ง เมื่อ

ความทุกข์เกิดขึ้น ก็มาพร้อมกันทีเดียวมากมายจากหลายปัญหาของชีวิต บางคราวความซับซ้อนของปัญหาก็มีมาก หลาย ๆ คนถึงกับขาดสติ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาลำนั้นด้วยตนเองจนถึงกับจมอยู่กับความทุกข์ คิดวนเวียนอยู่กับเรื่องที่ทำให้รู้สึกเป็นทุกข์ เกิดความเศร้าเสียใจ หดอาลัยตายอยากและอาจรุนแรงจนถึงเสียสติ อยากทำร้ายผู้อื่น หรือทำลายชีวิตของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าความทุกข์ทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นล้วนเป็นสภาวะธรรม เป็นสิ่งที่มีมาพร้อมกับโลกและสัตว์โลก เกิดเนื่องด้วยกิเลสในตัวของเรา อันได้แก่ ความโลภ ความโกรธและความหลง เป็นแรงผลักดันให้เกิดตัณหาก่อให้เกิดอุปาทานขึ้นมา เป็นเหตุให้เกิดการยึดมั่นถือมั่น สิ่งเหล่านี้เป็นตัวสร้างปัญหาหรือนำความทุกข์มาให้เราทั้งสิ้น เพราะทุกข์คือสภาพที่ทนได้ยาก มีความบีบคั้นให้ลำบาก ก่อให้เกิดความไม่สบายใจไม่สบายกาย เป็นของถูกปรุงแต่งขึ้นจากเหตุ เป็นของเผาลนให้เดือดร้อนใจและกาย ทุกข์เป็นอริยสัจเป็นความจริงแห่งชีวิตที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติเป็นของคู่โลก เป็นเหตุให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงออกแสวงหาทางดับทุกข์ ความทุกข์ในที่นี้คือความทุกข์ของสิ่งที่มีชีวิตหรือที่มีใจครองและในที่สุดคำตอบเรื่องทุกข์ก็ถูกค้นพบหนทางแก้ไข (ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ, 2557) โดยพระพุทธองค์ซึ่งปรากฏในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธองค์ทรงแสดงว่าทุกข์ ในอริยสัจ มีดังนี้

“ปัญญาเครื่องทรงจำธรรมะที่ได้สดับมาแล้ว คือเครื่องรู้ชุดธรรมะที่ได้สดับมาแล้วว่า นี้ทุกข์อริยสัจ นี้ทุกข์สมุทัยอริยสัจ นี้ทุกข์นิโรธอริยสัจ นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา อริยสัจชื่อว่า สุตมยญาณ อย่างไรก็ตาม ในอริยสัจ 4 ประการนั้น ทุกข์อริยสัจเป็นโฉน ชาติเป็นทุกข์ ชราเป็นทุกข์ มรณะ เป็นทุกข์ โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และ อุปายาส เป็นทุกข์ ความประจวบกับสังขารหรือสัตว์อันไม่เป็นที่รัก เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสังขาร หรือสัตว์อันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ ความไม่ได้สมปรารถนาก็เป็นทุกข์ โดยย่อ อุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในคัมภีร์อรรถกถา และฎีกาอัมมจักกัปปวัตตนสูตร กล่าวว่าทั้งหมดมี 12 อย่างคือเพิ่มความเจ็บป่วย(พยาธิ) เป็นทุกข์เข้ามาอีกข้อหนึ่ง แต่ความทุกข์ข้อนี้พระพุทธองค์ตรัสรวมลงในทุกข์กายเสียแล้ว จึงมีทุกข์เพียง 11 อย่างดังกล่าว ต่อจากนั้นได้ตรัสสรุปโดยย่อว่าอุปาทานขันธ 5 (รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร และวิญญาณ) เป็นทุกข์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อทุกข์คือปริญญา แปลว่ากำหนดรู้ รู้เท่าทัน ทำความเข้าใจ หมายความว่าเรื่องทุกข์นี้บุคคลมีหน้าที่เกี่ยวข้องเพียงแค่งำหนดรู้ ต้องกำหนดรู้ให้ได้ หรือทำความเข้าใจ ทุกข์นั้นเป็นสิ่งที่จะต้องรู้เท่าทัน ทุกข์นั้นเป็นตัวปัญหา เป็นปรากฏการณ์ พุทธธรรมสอนให้ปฏิบัติต่อทุกข์ด้วยการศึกษาให้รู้เพื่อปฏิบัติต่อทุกข์ได้อย่างถูกต้อง รู้ว่าปัญหาเกิดที่ไหน มันเกิดที่ชีวิต หรือ เกิดในโลก เราก็คงต้องรู้จักโลก รู้จักชีวิตและดูที่ชีวิต รู้ว่าอะไรเป็นอะไร และให้รู้จักทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2555)

หลักธรรมคำสอนทางศาสนาพุทธที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบ พระพุทธองค์ทรงแนะนำสั่งสอนหลักธรรม หรือเป้าหมายให้แก่อริยบุคคล และเวไนยสัตว์ทั้งหลายอย่างชัดเจน เพื่อที่จะช่วยเหลือบุคคลให้ศึกษาค้นพบสภาพความเป็นจริงของชีวิต เข้าใจและยอมรับที่จะพัฒนาตนเองให้พ้นจากทุกข์ และเพื่อให้ก้าวข้ามผ่านพ้นจากทุกข์ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น (ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ, 2559) การให้คำแนะนำสั่งสอนหลักธรรมต่างๆ ที่พระพุทธองค์ทรงประทานให้แก่อริยสาวก และพุทธบริษัททั้งหลายในพุทธกาลก็คือการให้คำปรึกษา (Counseling) ของพระพุทธองค์ที่มีต่อพุทธบริษัทซึ่งได้ทรงกระทำไว้มานานกว่า 2600 ปีมาแล้ว แสดงถึงความที่ทรงเอื้ออาทร ทรงเอาใจใส่ ทรงเมตตาปราณีและทรงเกื้อกูลด้วยพระหทัยที่บริสุทธิ์ พระพุทธองค์ทรงกระทำเพื่อช่วยเหลือเหล่าสัตว์ทั้งหลายด้วยหวังให้พ้นจากทุกข์ เฉกเช่นเดียวกับที่พระองค์เคยทรงประสบมาก่อนด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่มีต่อพุทธบริษัททั้งหลายการเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นทั้งสมณะและวิปัสสนา คือทำให้จิตสงบจนเกิดสมาธิขึ้นฉฉาน และในโอกาสเดียวกันก็เป็นการพิจารณาการเกิดดับของรูป-นามไปตามสภาวะธรรมจนเข้าใจว่า เกิด ดับอย่างไร ด้วยเหตุปัจจัยอะไร ทำให้เกิดปัญญาเข้าใจสภาวะธรรม จนเกิดวิปัสสนาญาณ เกิดความเบื่อหน่าย คลายกำหนด ถึงขั้นสามารถดับทุกข์ โทมนัส บริเวหา อุปายาสได้ในที่สุด สติปัฏฐาน 4 เป็นหมวดธรรมที่กล่าวถึงการปฏิบัติไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด เป็นทางสายเอกที่ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุธรรมได้อย่างรวดเร็ว มุ่งตรงสู่พระนิพพานอย่างแน่นอน เปรียบการเดินทางไปสู่ที่ใดสักแห่งหนึ่ง อาจมีหลายเส้นทาง แต่ละเส้นทางที่จะไปก็มีความยากง่ายแตกต่างกัน แต่ย่อมมีทางเดียวที่ไปได้สะดวกปลอดภัย และไปได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งทางนั้นจะเรียกว่าทางสายเอก เหมือนกับการบรรลุธรรมอาจปฏิบัติได้หลายวิธี มีความยากง่ายแตกต่างกัน แต่ทางที่สะดวกรวดเร็วเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป แม้พระผู้มีพระภาคเจ้าเองก็ทรงรับรองว่าทางนี้เป็นที่ไปอันเอก ดังปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย หนทางนี้เป็นที่ไปอันเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงความโศกและปริเวหา เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานหนทางนี้ คือสติปัฏฐาน 4 ประการ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ปัจจุบันนี้รูปแบบสภาวะธรรมของทุกข์ก็ยังคงเหมือนกับในอดีต มีผู้คนที่ทุกข์จากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก พบเจอกับคนที่ไม่ชอบถูกทับถมด้วยความเศร้าโศก ผิดหวังเรื่องการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งทุกข์อันเนื่องมาจากความแก่ ความเจ็บและความตาย ผู้คนในโลกนี้มีมากมายที่ต้องประสบกับทุกข์เพราะทุกข์ทั้งหลายมีอยู่ทั้งทุกข์ทางใจและทุกข์ทางกาย ชีวิตจะดำรงอยู่ได้ด้วยความสุขใจสบายกาย หากเราสามารถปฏิบัติต่อทุกข์โดยรู้จักทุกข์ทั้งหลายอย่างเข้าใจ

สังขธรรมแห่งพุทธธรรมผ่านการพิสูจน์ความเป็นจริงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อันมีมากมายที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งในมหาสติปัฏฐานก็เป็นสังขธรรมที่พระสัมมาสัม

พุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่าเป็นทางสายเอก ที่จะนำให้ผู้ปฏิบัติได้ก้าวข้ามผ่านความทุกข์ทั้งปวง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาร่องรอยสติปัฏฐานอันเป็นยอดแห่งองค์ความรู้ เพื่อการบำบัดจิตให้พ้นจากทุกข์อย่างถึงที่สุดนี้ กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องน่าสนใจโดยแท้ หากแต่นำไปปฏิบัติในภาวะปัจจุบันได้เช่นไร อีกทั้งวิธีการปฏิบัตินี้มีผลทำให้ผู้คนสามารถก้าวข้ามความทุกข์ต่าง ๆ ของตนเองได้อย่างไร พุทธจิตวิทยาเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาด้วยสติปัฏฐาน โพชฌงค์ อธิธิบาท หรือสมาธิภาวนาเป็นต้นจะมีผลต่อภาวะจิตอย่างไร และผลต่อภาวะจิตที่เปลี่ยนแปลงไปนี้จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพทางกายและจิตของผู้ปฏิบัติได้อย่างไรบ้าง และนอกจากนี้การนำสติปัฏฐานไปใช้ในการบำบัดความทุกข์อันเนื่องจากการเจ็บป่วยทั้งโรคทางกายและโรคทางจิต เป็นไปอย่างไร ซึ่งเรื่องเหล่านี้จะมีความสำคัญและมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในปัจจุบันให้อยู่ดีมีสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ต่อผู้คนในสังคมปัจจุบันอย่างมาก นอกจากนี้อาจจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้คนทั่วโลกหันมาสนใจศึกษาเรื่องราวดี ๆ และแก่นแท้ในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด จิตวิทยาการให้คำปรึกษาในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาวิธีการพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อสร้างพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยค้นคว้าเรื่องการให้คำปรึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นเอกสารหลัก คัมภีร์ปกรณ์วิเสสชีโววิสุทธิมรรค วิมุตติมรรค อรรถกถาธรรมบท คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เอกสารวิชาการด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษาต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการให้คำปรึกษา

2. รวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ และจัดหมวดหมู่ของข้อมูลประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับจิตวิทยาการให้คำปรึกษากับคำสอนในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ความหมายองค์ประกอบ ความสำคัญ วิธีการ กระบวนการหลักการ ประเภท ประโยชน์ จุดมุ่งหมายและจรรยาบรรณของการให้คำปรึกษา เป็นต้น

3. ดำเนินการจำแนกข้อมูลและจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัยและขอบเขตการวิจัย แล้วสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Analytic)

4. วิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องข้องกับงานวิจัย โดยการนำข้อมูลหลักฐานที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจ

5. สังเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องข้องกับงานวิจัย โดยการนำข้อมูลมาเรียบเรียงเพื่อมุ่งให้สามารถบรรลุเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พร้อมเรียบเรียงการเสนอความเห็นของผู้วิจัยตามหัวข้อในวัตถุประสงค์อย่างมีนัยสำคัญ

6. ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

7. ดำเนินการวิเคราะห์ความสำคัญของกระบวนการพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และกรณีศึกษาบุคคลตัวอย่างตามวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการทั้ง 4 ขั้นตอนคือ 1. ขั้นตอนการรับฟังปัญหา 2. ขั้นตอนการให้แนวทางและให้คำปรึกษา 3. ขั้นตอนการบอกหลักการและวิธีการปฏิบัติตน 4. ขั้นตอนในการประเมินผลการให้คำปรึกษา หรือการพยากรณ์ ส่วนเครื่องมือที่นำมาใช้ ผู้วิจัยได้ใช้การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 25 รูป/คน

8. วิเคราะห์และสังเคราะห์การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 25 รูป/คน เพื่อสรุปองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์และกรอบของการวิจัย

9. เรียบเรียงข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้รูปแบบตารางและความเรียง

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการครั้งนี้ เป็นงานวิจัยการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่คือจิตวิทยาการศึกษา ให้เข้ากับหลักธรรมคำสอนเพื่อให้สมสมัย สามารถนำองค์ความรู้ไปปรับประยุกต์ใช้ได้จริงในสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. หลักพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษา หมายความว่า จิตวิทยาการให้คำปรึกษาของพระพุทธเจ้า หรือจิตวิทยาการให้คำปรึกษาตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งรวมหมายถึงพระสาวกองค์อื่นด้วย ซึ่งมีแนวคิด(ระยะบรรทัดไม่เท่ากัน)และหลักการที่หลากหลาย พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการให้คำปรึกษาแก่บุคคลต่าง ๆ เช่น การเทศนา(เทศนา/เทศติ) บ้าง การสนทนา (สากฉณา/มนตน์) บ้าง การรับฟังปัญหา (ถล สมนุญญาเปสฺส) บ้าง การแนะนำ (กเถติ /อกุขาตาโร ตถาคตา) บ้าง การบอกกล่าว (ทสฺเสติ) บ้าง การพูดให้กำลังใจ (อุปนิสินนถา) บ้าง เป็นต้น

คำว่า “การปรึกษา หรือคำปรึกษา” ตรงกับสำนวนบาลีว่า “มนตน์” (แปลว่า การปรึกษา) “มนตยิสฺส” (รูปกริยาแปลว่า ปรึกษาทั้งหลายปรึกษากันแล้ว) “ธมฺมาสากัจฉา” (แปลว่าการสนทนากัน) หรือ “กถํ สมฺภูตฺตาเปสฺส” (แปลว่า ปรึกษาทั้งหลาย ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าวให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว) “ธมฺมวិจโย” (แปลว่าการวิจัยธรรม หรือการวิเคราะห์แยกแยะหลักธรรม) เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สำนวนบาลีในลักษณะเช่นนี้ เรียกว่า การปรึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานค้นคว้าของประพัฒน์ ศรีกุลกิจ เรื่องจิตวิทยาการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยา ที่ได้กล่าวถึงความหมายและลักษณะพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษา (ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ, 2559)

การให้คำปรึกษาในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาจากการศึกษาวิจัยพบว่า เป็นพุทธวิธีการแนะนำ ชี้แนะ บอกแนวทางให้ประพฤติปฏิบัติตนที่ผู้ที่มีความทุกข์ ความเดือนร้อนใจ ให้ผ่อนคลายจิตใจออกจากอารมณ์ที่ทุกข์ หรือเดือดร้อนใจนั้น ๆ ซึ่งเป็นการสนทนากันระหว่างพระพุทธเจ้าและผู้ที่มาขอรับคำปรึกษาโดยพระองค์จะมีเมตตากับทุกคน ผ่านกระบวนการพูดคุย สนทนาหรือการสอบถามถึงปัญหานั้นๆ อย่างละมุนละม่อม เมื่อพบปัญหาแล้ว พระองค์ก็จะชี้แนะ บอกแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาานั้น โดยใช้หลักคำสอนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับแต่ละบุคคล ตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเรียกรูปแบบนี้ว่า “รูปแบบพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษา” กล่าวคือ 1) เสวนาด้วยเมตตาจิต การรับฟังปัญหาอย่างสนใจ 2) มธฺรปฏิสันถารกถา เข้าใจและเห็นใจในสิ่งที่เกิดขึ้น 3) พุทธสาณเสวนา ทำการพูดคุยสนทนาด้วยอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อผ่อนคลาย 4) สอบถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างระมัดระวังเพื่อสืบสาวหาสาเหตุ 5) บอกขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา 6) ประเมินผลการให้คำปรึกษาโดยการพยากรณ์

2. หลักธรรมที่ใช้ในการให้คำปรึกษา เรียกว่ากัลยาณมิตตธรรม กัลยาณมิตรหมายถึงบุคคลที่มีความพร้อมแห่งคุณธรรม ความดีงาม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นผู้ห่างไกลจากสิ่งอันเป็นข้าศึกในการพัฒนาศักยภาพชีวิต และตั้งตนอยู่อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ รวมทั้งยังเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงามต่าง ๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจจนเป็นแรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาไปสู่ประโยชน์และความสุขในระดับต่าง ๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลส่งเสริมการพัฒนาชีวิตก็เป็นดังกัลยาณมิตรด้วยเช่นกันสำหรับประเภทของกัลยาณมิตรนั้น ไม่ได้มีการแบ่งประเภทอย่างชัดเจนสรุปได้ว่ากัลยาณมิตรคือผู้เป็นต้นแบบแห่งความดีงามทั้งในด้านกายกรรม วาจากรรมและมโนกรรม มีกายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต เป็นผู้มีความสมบัติพร้อมแห่งการแนะนำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น กัลยาณมิตรเป็นปัจจัยเบื้องต้นแห่งการพัฒนาชีวิตในทุก ๆ ระดับ โดยมีพุทธพจน์ยืนยันอย่างหนักแน่นถึงความสำคัญของกัลยาณมิตรในการตั้งอยู่ในกุศล

ธรรม ตลอดถึงเป็นเหตุปัจจัยแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นวิถีทางอันประเสริฐในพระพุทธศาสนา

3. พุทธจิตวิทยาการศึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาและตามหลักพระพุทธศาสนา

ก. กระบวนการและขั้นตอนการให้การศึกษาพื้นฐานตามแนวคิดจิตวิทยา :

ขั้น 1 เริ่มต้นการให้คำปรึกษา ขั้น 2 การสำรวจปัญหา ขั้น 3 ทำความเข้าใจปัญหา ขั้น 4 ตั้งเป้าหมาย และดำเนินการแก้ปัญหา ขั้น 5 ยุติการให้คำปรึกษา อีกนัยหนึ่ง กระบวนการพุทธจิตวิทยาการศึกษาให้คำปรึกษา 6 ขั้นคือ ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้มารับคำปรึกษาจากแหล่งที่มาได้ทั้งหมด ขั้นที่ 2 การสังเคราะห์ เป็นการจัดระเบียบและสรุปข้อมูล เพื่อกำหนดจุดอ่อนและจุดแข็งของผู้มารับคำปรึกษา ขั้นที่ 3 การวินิจฉัย เป็นการกำหนดปัญหาและสาเหตุ ขั้นที่ 4 การพยากรณ์ เป็นการกำหนดแนวทางในการให้ความช่วยเหลือและทำนายถึงพัฒนาการในอนาคต ขั้นที่ 5 การให้คำปรึกษา เป็นพัฒนาการและการปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือผู้มารับคำปรึกษาผ่านพ้นปัญหาได้ด้วยดี ขั้นที่ 6 การติดตามผล เป็นขั้นตรวจสอบว่าผู้มาขอรับคำปรึกษาผ่านพ้นปัญหาไปได้อย่างแท้จริงหรือไม่

ข. ขั้นตอนพุทธจิตวิทยาการศึกษาให้ปรึกษา

ขั้นที่ 1 การรับฟังปัญหาอย่างเป็นกัลยาณมิตร ขั้นที่ 2 แสดงความเข้าใจและเห็นใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยจิตเมตตา ขั้นที่ 3 การเอาใจใส่คู่สนทนาอย่างมีสัมพันธภาพ ขั้นที่ 4 สัมมาวาจาสนทนา (สานเสวนา) เพื่อสืบหาสาเหตุ ขั้นที่ 5 บอกขั้นตอนและวิธีการแก้ไขปัญหา ขั้นที่ 6 การพยากรณ์ผลการให้คำปรึกษา (ประเมินผล)

ค. พุทธจิตวิทยาการศึกษาให้คำปรึกษาแบบองค์รวม

ขั้นที่ 1 การพัฒนาสุขภาวะทางกาย (ภาวติกาย) ขั้นที่ 2 การพัฒนาศีลคือระเบียบวินัยชีวิต (ภาวตศีล) ขั้นที่ 3 การพัฒนาจิตคือสมาธิภาวนา (ภาวตจิตโต) ขั้นที่ 4 การพัฒนาสติปัญญา (ภาวตปัญญา)

ง. จุดมุ่งหมายของพุทธจิตวิทยาการศึกษาให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ

อภิปรายผล

1. ในทรรศนะพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการแนะนำ เป็นศาสนาที่ต้องการช่วยเหลือคนเริ่มตั้งแต่ด้านจิตใจ จึงต้องมีการให้คำแนะนำ การชี้แนะ ให้คำสั่งสอน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแนะนำ ที่จะให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยทั่วไปคนทั้งหลายยังพึ่งตนเองได้ไม่เต็มที่ หรือมีระดับการพึ่งตนเองที่ยังไม่สมบูรณ์ จึงต้องการผู้มาชี้แนะให้การศึกษา เมื่อช่วยตัวเองไม่ได้ก็ต้องมีผู้ช่วยให้พึ่งตนเองได้โดยใช้ภาษาและกิจกรรมเป็นต้น เข้ามาช่วย การช่วยคนให้ช่วยตนเองได้ การแนะนำการให้การศึกษาเป็นหน้าที่ของพระพุทธองค์ การให้คำปรึกษาในพระพุทธศาสนาคือการศึกษา เป็น

การแนะแนวที่จะให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โดยทั่วไปคนทั้งหลายยังพึ่งตัวเองได้ไม่เต็มที่ หรือมีระดับการพึ่งตนเองที่ยังไม่สมบูรณ์ จึงต้องมีผู้มาชี้แนะและให้การปรึกษา เมื่อช่วยตัวเองไม่ได้ ก็ต้องมีผู้ช่วยให้พึ่งตนเองได้ โดยใช้ภาษาและกิจกรรมเป็นตัวเข้ามาช่วย การช่วยคนให้ช่วยตนเองได้ เป็นหน้าที่ของการแนะแนวและการให้การปรึกษา

การให้คำปรึกษาในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาจากการศึกษาวิจัยพบว่า เป็นพุทธวิธีการแนะนำ ชี้แนะ บอกแนวทางให้ประพฤติปฏิบัติตนผู้ที่มีความทุกข์ ความเดือนร้อนใจ ให้ผ่อนคลายจิตใจออกจากอารมณ์ที่ทุกข์ หรือเดือดร้อนใจนั้น ๆ ซึ่งเป็นการสนทนากันระหว่างพระพุทธเจ้าและผู้ที่มาขอรับคำปรึกษาโดยพระองค์จะมีเมตตากับทุกคน ผ่านกระบวนการพูดคุย สนทนาหรือการสอบถามถึงปัญหานั้นๆ อย่างละมุนละม่อม เมื่อพบปัญหาแล้ว พระองค์ก็จะชี้แนะ บอกแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้น โดยใช้หลักคำสอนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับแต่ละบุคคล ตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเรียกสรุปแบบนี้ว่า “รูปแบบพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษา” กล่าวคือ (1) เสดนาด้วยเมตตาจิต การรับฟังปัญหาอย่างสนใจ (2) มรฺรปฏิสันถารกถา เข้าใจและเห็นใจในสิ่งที่เกิดขึ้น (3) พุทธสาณเสวนา ทำการพูดคุยสนทนาด้วยอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อนผ่อนคลาย (4) สอบถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างระมัดระวังเพื่อสืบสาวหาสาเหตุ (5) บอกขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้น (6) ประเมินผลการให้คำปรึกษาโดยการพยากรณ์

2. หลักคุณสมบัติของผู้ให้คำปรึกษาเรียกว่า “กัลยาณมิตรธรรม” กัลยาณมิตรหมายถึงบุคคลที่มีความพร้อมแห่งคุณธรรม ความดีงาม เป็นผู้ห่างไกลจากสิ่งอันเป็นข้าศึกในการพัฒนาศักยภาพชีวิต และตั้งตนอยู่อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ รวมทั้งยังเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงามต่าง ๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจจนเป็นแรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาไปสู่ประโยชน์ และความสุในระดับต่าง ๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลส่งเสริมการพัฒนาชีวิตก็เป็นดังกัลยาณมิตรด้วยเช่นกันสำหรับประเภทของกัลยาณมิตรนั้น ไม่ได้มีการแบ่งประเภทอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงแบ่งตามประเภทของมิตรในสังคัลสูตร ที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกมิตรไว้ 2 ประเภท คือมิตรเทียมกับมิตรแท้ และอีกแห่งหนึ่งในขัณฑวิสาณสูตรตนิเทศ ทรงจำแนกไว้มี 2 ประเภทเช่นกัน คือ อาคาริกมิตร (มิตรครองเรือน) และ อนาคาริกมิตร (มิตรไม่ครองเรือน) ในมิตร 2 ประเภท คือมิตรเทียมกับมิตรแท้นั้น เพื่อให้เป็นข้อสังเกตประเภทของมิตร พระพุทธเจ้าทรงจำแนกประเภทของมิตรเทียมและมิตรแท้ลักษณะของกัลยาณมิตรอย่างเลิศที่ควรย้ามี 2 ประการ คือ ความเป็นผู้กระทำได้จริงในสิ่งที่สอนแก่ผู้อื่น หรือได้บรรลุสำเร็จด้วยตนเองแล้วจึงสอนเรื่องนั้นแก่ผู้อื่น ดังพุทธพจน์ ที่พระพุทธองค์ตรัสในอิตถวรรค ว่า “บัณฑิตพึงตั้งตนไว้ในคุณธรรมที่เหมาะสมก่อน แล้วสอนคนอื่นในภายหลังจึงจะไม่มัวหมอง” และ “บุคคลสอนผู้อื่นอย่างไร ก็พึงทำตนอย่างนั้น ผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว จึงควรฝึกผู้อื่น เพราะตนนั้น

แหละฝึกได้ยากยิ่ง” และด้านคุณค่าหรือประโยชน์ที่สำคัญด้านหนึ่งของความมีกัลยาณมิตร ก็คือการช่วยสร้างความมั่นใจ ปฏิบัติและทำได้จริง บรรลุได้จริง และทำได้สำเร็จ แล้วได้รับผลดีจริง กัลยาณมิตร มีความรู้ความเข้าใจมีประสบการณ์ในสิ่งที่ปฏิบัตินั้นดีกว่าจึงสามารถช่วยชี้แนะ บอกแนวหรือวิธีการที่ทำให้การปฏิบัติง่ายขึ้น กัลยาณมิตรที่ได้บรรลุผลการปฏิบัติด้วยตนเองย่อมอำนวยความสะดวกหรือประโยชน์ ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา มีกำลังใจแรงกล้า ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สมบูรณ์ของกัลยาณมิตร สำหรับคุณธรรมของกัลยาณมิตร 7 ประการคือ น่ารัก (ปิโย) น่าเคารพนับถือ (ครุ) น่ายกย่อง (ภาวนีโย) มีทักษะในการสื่อสาร (วตตะ จ) อดทนต่อการรับฟัง (วจนกฺขโม) มีทักษะในการให้คำปรึกษาที่ลึกซึ้งถูกต้อง (คมภริณจ กถ กตตะ) ไม่นำในสิ่งที่ไม่ใช่ฐานะ (โน จฏฐาเน นิโยชเย) ทั้งนี้ซึ่งสอดคล้องกับพุทธธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) และ สมพร รุ่งเรืองกลกิจ ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการปรึกษาตามแนวพุทธศาสนาในการช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาทางอารมณ์ ที่กล่าวถึงขั้นตอนการนำหลักกัลยาณมิตรธรรมมาใช้ (สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, 2549)

นอกจากนี้หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาในฐานะเป็นเครื่องมือ จากการศึกษาวิจัย พบว่า การบูรณาการในการให้คำปรึกษานั้น ได้นำหลักธรรม คือ ปลิลโพธ 10 สัปพายะ 7 จริต 6 สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น โดยนำมาเป็นเครื่องมือในการให้คำปรึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานค้นคว้าของ โสริช โพธิแก้ว เรื่องแนวคิดจิตวิทยาการปรึกษาและทักษะจากประสบการณ์ (โสริช โพธิแก้ว, 2540) ที่กล่าวสรุปได้ว่า การปรึกษาเชิงพุทธ การปรึกษาที่เป็นสะพานแห่งจิตใจ ซึ่งเชื่อมโยงมนุษย์เข้าหากัน ความสามารถในการปรึกษาจึงเป็นทักษะอันมีประสิทธิภาพอันหนึ่ง ซึ่งมนุษย์พึงมี เพื่อช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยอาศัยวิปัสสนากรรมฐานอันเป็นวิถีทางสู่บุคลิกภาพที่สมบูรณ์ สมานและการเปลี่ยนระดับจิตจากมิถาภิภูติ สู่สัมมาภิภูติ สติและวิปัสสนาอันเป็นวิถีทางสู่การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ ส่วนในด้านการบูรณาการหลักการและแนวคิดพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาตามแนวจริต 6 นั้น จากการศึกษาวิจัยพบว่า พฤติกรรมของมนุษย์ เป็นไปตามจริต 6 คือ 1) รากจริต คือความประพฤติ อันเป็นไปด้วยอำนาจราคะเป็นพื้นฐานใจ 2) โทสจริต คือความประพฤติ อันเป็นไปด้วยอำนาจโทสะเป็นพื้นฐานใจ 3) โมหจริต คือความประพฤติ อันเป็นไปด้วยอำนาจโมหะเป็นพื้นฐานใจ 4) วิตกจริต คือความประพฤติ อันเป็นไปด้วยอำนาจวิตกเป็นพื้นฐานใจ 5) สัทธาจริต คือความประพฤติ อันเป็นไปด้วยอำนาจศรัทธาเป็นพื้นฐานใจ 6) พุทธิจริต คือความประพฤติ อันเป็นไปด้วยอำนาจปัญญาเป็นพื้นฐานใจ ในจริตทั้ง 6 ประการเหล่านี้ ท่านสงเคราะห์ด้วยความเข้ากันได้กันได้เป็น 3 คู่ คือ คู่รากจริตกับสัทธาจริต คู่โทสจริตกับพุทธิจริต และคู่โมหจริตกับวิตกจริต โดยความเสมอภาคกัน พุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาแก่ผู้เจริญจิตตภาวนาเพื่อปรับแก้พฤติกรรมให้เหมาะสม จะต้องเลือกกัมมฐานให้ถูกแก่จริตของตนจึงจะเป็นที่สบาย รุ่งง่าย ได้ผลเร็ว ส่วนกัมมฐานที่เหมาะสมแก่จริตนั้น เป็นดังนี้ 1) อสุภะ 10

และโกฏฐาส คืออาการ 32 ที่เรียกว่ากายคตาสติ 1 รวมกัมมัญฐาน 11 นี้เหมาะสมแก่บุคคลผู้มี ฌานจริต 2) ฌณณกสิณ 4 และ อัปปมัญญา 4 รวมกัมมัญฐาน 8 นี้ เหมาะสมแก่ผู้มี โทสจริต 3) อานาปานสติ 1 ย่อมเหมาะสมแก่ผู้มี โมหจริตและวิตกจริต 4) อนุสติ 6 มีพุทธานุสติ เป็น ต้นจนถึง เทวตานุสติ เหมาะสมแก่ผู้มี สัทธจริต 5) มรณานุสติ 1 อุปสมานุสติ 1 อาหาระ ปฏิกุลลัญญา 1 และ จตุธาตุ ววัตถาน 1 รวมกัมมัญฐาน 4 นี้ เหมาะสมแก่ผู้มีพุทธิจริต และ 6) ส่วนกัมมัญฐานที่เหลือทั้งหมด ได้แก่ ภูตกสิณ 4 อากาสกสิณ 1 อโลก กสิณ 1 และอรุณ กัมมัญฐาน 4 รวมกัมมัญฐาน 10 อย่างนี้ ย่อมเหมาะสมแก่บุคคลทั่วไป และแก่ทุกจริต

3. จิตตวิद्याการให้การปรึกษา เป็นการบริการให้การให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการที่ ช่วยให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง โดยมีกระบวนการที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลซึ่งอาศัยการสื่อสารแบบสองทาง คนหนึ่งเป็นผู้ให้การปรึกษาซึ่งพร้อมที่จะเอื้อให้ ผู้รับการปรึกษาได้สำรวจ และทำความเข้าใจกับปัญหา ตลอดจนสามารถแสวงหาแนวทางใน การแก้ไขปัญหา และตัดสินใจเลือกได้ด้วยตนเอง

เป้าหมายของพุทธจิตตวิद्याการให้คำปรึกษานั้น เมื่อได้รับการให้คำปรึกษาในเบื้องต้น แล้ว ก็จะเกิดการผ่อนคลายจากทุกข์จากความเศร้าโศก เหมือนกับนางปฏาจารา เมื่อได้รับ คำปรึกษาตามพุทธวิธีแล้ว ก็จะคลายจากความวิตกกังวลและกามราคะ เหมือนกับพระเมฆิยะ ทั้งนี้ซึ่งสอดคล้องกับงานของนายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ ที่กล่าวไว้ในจิตบำบัดแนวพุทธ แนวทางใหม่ในการบำบัดโรคทางจิตเวช (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ, 2551) และปัญหา สุขภาพจิตเมื่อได้รับการให้คำปรึกษาตามพุทธวิธีแล้วก็จะถอนอึดติดตัวตนออกจากความอึดอัด กระอักกระอ่วนแห่งจิตเหมือนกับพระอุกกัณฐิตภิกษุณะนั้น ส่วนเป้าหมายสูงสุดนั้น เมื่อผ่าน กระบวนการอบรมจิตฝึกจิตเป็นอย่างดีแล้วจะมีการพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่อง ย่อมบรรลุ โลกุตตรธรรม 9 คือมรรค 4 ผล 4 และนิพพาน 1 ทั้งนี้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเมธ โสพต ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาเครื่องมือจำแนกจริตที่เหมาะสมในการเจริญสติปัฏ ฐาน (สุเมธ โสพต, 2554) สรุปว่าสติปัฏฐานเป็นธรรมะที่มีความสำคัญสูงสุดหมวดหนึ่งใน พระพุทธศาสนาในฐานะทางเอกสายเดียวที่มุ่งตรงสู่นิพพาน สติปัฏฐานมี 4 ส่วน พุทธจิตตวิद्या การให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ ที่นำมาใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันจากการวิจัยพบว่า เป็นการ วิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาและกรณีศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ถอดมา เป็นบทเรียน แล้วตั้งเป็นกระบวนการและขั้นตอนพุทธจิตตวิद्याการให้คำปรึกษาใหม่ แล้ว นำมาใช้เก็บข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้รับคำปรึกษา

สรุป

พุทธวิธีการปรึกษาคือกระบวนการที่ผู้ให้การปรึกษา โดยความเป็นกัลยาณมิตร นำหลักการ กระบวนการ และวิธีการทางพระพุทธศาสนามาเป็นหลักในการช่วยเหลือผู้ที่มี

ปัญหาหรือความทุกข์ ความเศร้าโศก เสียใจ ที่เกิดจาก 2 ลักษณะคือปัญหภายนอกใจ (กายิกทุกข์) และปัญหาภายในใจ (เจตสิกทุกข์) โดยหน้าที่ของผู้ให้การศึกษา ต้องเข้าใจปัญหาภายใน คือความทุกข์ใจ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ตามความเป็นจริงของธรรมชาติและสามารถแก้ปัญหา หรือความทุกข์ตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่พฤติกรรมของแต่ละบุคคลที่มารับคำปรึกษา เช่น จริต 6 สัปปายะ 7 โดยนำมาบูรณาการกับการฝึกจิต การทำสมาธิภาวนา ด้วยสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน กระบวนการนี้ต้องชี้แนะ หรือบอกวิธีการว่าจะทำอย่างไร เหมือนกับที่พระพุทธองค์แนะนำอุกกัณฐิติกิษุ และพระเมฆิยะ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของประพัฒน์ ศรีกุลกิจ เรื่องจิตวิทยาการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยา ที่กล่าวถึงพุทธวิธีการการให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาแบบอริยสัจ และพุทธวิธีการให้คำปรึกษาเพื่อการบำบัดทางจิต (ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ, 2559)

กระบวนการและขั้นตอนพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ จากกรณีศึกษาสถานการณ์ปัจจุบัน และกิจกรรมการสนทนากลุ่ม พบว่า เมื่อนำแนวคิด หลักการ ขั้นตอน และกระบวนการพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษา จากกรณีศึกษาตัวอย่างและหลักธรรมที่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาวิเคราะห้และสังเคราะห์แล้ว นำมาใช้กับกรณีตัวอย่างในสถานการณ์ปัจจุบัน และการสนทนากลุ่มกับนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 25 รูป/คนแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็น แนวคิดพุทธจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสร้างสัมพันธภาพกับญาติมิตร
2. ขั้นการสร้างปฏิสนธิด้วยจิตเมตตา
3. ขั้นการสนทนาอย่างเป็นกัลยาณมิตร
4. ขั้นพินิจรู้ปัญหา
5. ขั้นให้คำปรึกษาแนะนำ
6. ขั้นนำพาให้คลายทุกข์ เกิดสุขทั้งภายในและภายนอก
7. ขั้นพยากรณ์และยุติการให้คำปรึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบพุทธวิธีการให้คำปรึกษาสำหรับผู้ครองเรือน
2. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบพุทธวิธีการให้คำปรึกษาสำหรับนักเรียน นักศึกษา
3. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบพุทธวิธีการให้คำปรึกษาสำหรับนักธุรกิจ
4. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบพุทธวิธีการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาความจริงชีวิตตามหลักอริยสัจ 4

เอกสารอ้างอิง

จำลอง ดิษยวณิช และคณะ. (2547). *ภาวะสุขภาพจิตกับการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน (อนุสรณ์พระวิปัสสนาจารย์ รุ่นที่ 22)*. พิษณุโลก: บริษัท บุญศิริการพิมพ์ จำกัด.
 ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ. (2557). *จิตวิทยาในพระไตรปิฎก*. พิษณุโลก: บริษัท โพกัส ปริ้นตัง จำกัด.

- _____. (2559). จิตวิทยาแนวพุทธ. พิษณุโลก: บริษัทโฟกัส ปริ้นติ้ง จำกัด.
- _____. (2559). พระไตรปิฎกวิเคราะห์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก: บริษัท โฟกัส ปริ้นติ้ง จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2555). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมะอินเทรนด์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ. (2551). บำบัดจิตแนวพุทธ/ทางใหม่การแพทย์รักษาคนไข้ทางจิตเวช-โรคซึมเศร้า. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2560 จาก <https://soclaimon.wordpress.com/2011/01/04/บำบัดจิตแนวพุทธทางใหม่/>
- สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2549). การพัฒนารูปแบบการปรึกษาตามแนวพุทธศาสนาในการช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาทางอารมณ์. ใน รายงานการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุเมธ โสพศ. (2554). การศึกษาเครื่องมือจำแนกจริตที่เหมาะสมในการเจริญสติปัฏฐาน. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โสรัช โปธิแก้ว. (2540). แนวคิดจิตวิทยาการปรึกษาและทักษะจากประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์
ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี***
**KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR THAI TRADITIONAL MEDICINE OF
BUDDHIST MONKS IN SURAT THANI PROVINCE**

ประสิทธิ์ พันธวงษ์

Prasit Phanthawong

บุญรัตน์ ครุทคง

Boonrat Khutkhong

พระมหาดิลกรัศมี ฐิตจาโร

Phramaha Dilokrassme Thitajaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Suratthani Buddhist College, Thailand

วิสัย พัฒนพงศ์

Wisay Pattanaphong

นักการศึกษาด้านกฎหมาย

Legal Educator, Thailand

จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ

Chumrurn Chuchoysuwarn

นักวิชาการอิสระด้านมนุษยและสังคม

Independent scholars of Human and Social Experts, Thailand

E-mail: informationsearch3000@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อค้นหาความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) เพื่อจัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 3) เพื่อถอดบทเรียนการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย การแพทย์แผนไทยที่เป็นพระสงฆ์จำนวน 11 รูป นักวิชาการแพทย์แผนไทยจำนวน 7 ท่าน รวมทั้งหมด 18 รูป/คน นำเสนอผลวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นกระบวนการและการสร้างการจัดการความรู้ซึ่งประกอบด้วย 1) ค้นหาความรู้การแพทย์แผน

* Received 26 September 2019; Revised 19 October 2019; Accepted 25 October 2019

ไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งความรู้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ไม่สามารถหาหลักฐานที่ชัดเจนได้ (2) ความรู้ที่มีอยู่ในbudดำ budขาว ใบลาน หนังสือ ตำราต่าง ๆ ซึ่งมีหลักฐานยืนยันที่ชัดเจน (3) พระสงฆ์ที่รับผิดชอบในเรื่องของสมุนไพร ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ที่จัดเจนและค้นหาได้สะดวกรวดเร็ว 2) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเวทีการแบ่งปันประสบการณ์กันแล้วพอนำประสบการณ์มาแบ่งปันกัน ซึ่งมีจุดเหมือนและต่างกันจะทำให้เกิดการสร้างพื้นที่ให้ความรู้สามารถทำเป็นชุดนำเสนอแหล่งข้อมูลที่มีการอ้างอิงไปสู่แหล่งเรียนรู้ต่อไป 3) ถอดบทเรียนกระบวนการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นการนำจุดเด่นของการแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์มาใช้เป็นประโยชน์สู่สาธารณะ ความรู้ต่อเนื่องของการสื่อสารที่เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่รุ่นต่อรุ่น โดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมและโครงการแผนพัฒนาสมุนไพรจังหวัดสุราษฎร์ธานีสืบต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์, จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The purposes of this study were to: (1) find knowledge of Thai Traditional Medicine of monks in Suratthani (2) manage the exchange process of learning Thai traditional medicine of monks in Suratthani (3) and capture lessons learned of management Thai traditional medicine. It was a qualitative and field notes research by in-depth interviews consists of Thai Traditional Medicine of Buddhist Monks of 11 Monks and Thai Traditional Medicine 7 person Total 18 monks /person. Research results by analyzing descriptive methods were presented.

The results showed that:

Knowledge Management for Thai Traditional Medicine of Buddhist Monks in Surat Thani Province was a process. The management of knowledge were consisted of 1) finding knowledge of Thai Traditional Medicine of monks in Suratthani which/divided into three category : (1) knowledge gained from experiences could not find clear evidence (2) knowledge in Black Bud , White Bud, Bai Larn, books and various texts with clear evidence (3) Buddhist Monks responsible for herbs collected into a category was very fast and easy to find 2) exchange process for learning Thai monk's traditional medicine in Suratthani I was a platform for share experiences. Bringing experiences to share was found that

there were and differences points. Resulting in the creation of a knowledge area could be made into a set. Presenting sources of information were referenced to further learning resources. 3) capturing lessons learned of management process of Thai traditional medicine of monks in Suratthani was found that the use of distinctive points of the Thai traditional medicine of monks being useful to a public. Continuing knowledge of communication was continued learning and could extend knowledge to next generations by driving through activities and provincial herbal development plans in Surat Thani.

Keywords: Knowledge Management, Thai Traditional Medicine Of Monks, Suratthani Province

บทนำ

การจัดการความรู้ เป็นแนวคิดการบริหารองค์กร เพื่อทำให้เกิดการปรับตัวภายในองค์กร นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพขององค์กร นอกจากนั้นแล้วการจัดการความรู้ยังเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของ Thailand/Quality Award ปัจจัยของการจัดการความรู้ประกอบด้วย การจัดเก็บข้อมูล การอนุรักษ์ และถ่ายทอด การส่งเสริม เพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี พิธีกรรม ของคนในชุมชน อันบ่งบอกถึง อัตลักษณ์ ที่จะทำให้ชุมชนก้าวไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งยังดำรงความเป็นชาติพันธุ์แต่ปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่น กำลังเลือนหาย เพราะไม่ได้รับการเอาใจใส่สืบสานทำนุบำรุง สาเหตุเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมตามยุคสมัย การเผยแพร่วัฒนธรรมข้ามชาติและเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ทำให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารกันได้จากทุกมุมโลก ถึงแม้ว่าหลายหน่วยงานจะพยายามเผยแพร่ อนุรักษ์ ส่งเสริมให้คนไทยเห็นคุณค่า และตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมชาติ มักขาดการจัดการที่ดี ไม่มีการจัดบันทึกองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเพียงการบอกเล่า และการสืบทอดโดยอาศัยการจดจำ ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญหาย วิธีการอนุรักษ์ ถ่ายทอดส่งเสริมวัฒนธรรม มีเพียงโดยกิจกรรมประเพณีประจำทุกปี ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านองค์ความรู้โดยตรง และวัยรุ่นยังไม่ให้ความสนใจ ประชาชนไม่มีการรวมกลุ่มเนื่องจากขาดผู้นำ ไม่มีความต่อเนื่อง อีกทั้งขาดงบประมาณ และขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการที่ดี (ณัฐา วิพลชัย, 2561)

การแพทย์แผนไทยเป็นการถ่ายทอดความรู้ผ่านภูมิปัญญาในท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการบำรุงรักษาสุขภาพโดยใช้ทฤษฎีความสมดุลของธาตุต่าง ๆ ในร่างกาย อาศัยองค์ความรู้จากการกระจายวัฒนธรรมอินเดีย พระพุทธศาสนา และจากภูมิปัญญาพื้นถิ่น การแพทย์แผนไทยเป็นกระบวนการทางการแพทย์ที่มีทั้ง การตรวจ วินิจฉัย บำบัด ป้องกันโรค และส่งเสริมฟื้นฟู

สุขภาพโดยใช้ธรรมชาติ และยาที่ปรุงจากสมุนไพร มีกิจกรรมด้านการผดุงครรภ์ การนวด และการผลิตยาแผนไทย โดยอาศัยความรู้หรือตำราที่ถ่ายทอดกันมารุ่นต่อรุ่น กิจกรรมทางแพทย์แผนไทยดำเนินการโดยคนในชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นรากฐานเป็นที่เก็บรักษาภูมิปัญญาความรู้อยู่มาก ที่มีอยู่ภายในวัดก็ยังมีเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่สอดคล้องกับแผนแม่บทการพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2560-2564 จัดทำขึ้นอย่างสอดคล้องกับแผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย พ.ศ. 2560-2564 รวมไปถึงสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเมืองสมุนไพรจังหวัดสุราษฎร์ธานี (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติกองวิชาการและแผนงาน, 2560)

คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ เพื่อค้นหาที่มาของความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การถ่ายทอดความรู้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถอดบทเรียนเพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ อันจะเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริม รักษา ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกี่ยวกับสมุนไพรไทยแล้วยังมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการผลิตและใช้ประโยชน์สมุนไพรไทยอย่างมีคุณภาพเต็มประสิทธิภาพ และครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของสมุนไพรไทยและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อจัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อถอดบทเรียนกระบวนการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวิธีดำเนินการศึกษา 3 แบบ คือ

1. การศึกษาเอกสาร/เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ แนวคิดแผนแพทย์ไทย วิธีดูแลผู้ป่วยในทางพระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน แนวคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ข้อมูลพื้นฐานการแผนแพทย์ไทยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก /ประกอบด้วย แพทย์แผนไทยที่เป็นพระสงฆ์จำนวน 11 รูป นักวิชาการแพทย์แผนไทย จำนวน 7 ท่าน รวมทั้งหมด 18 รูป/คน รวมข้อมูลองค์ความรู้กันได้

ข้อมูลครบถ้วนเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้ประเด็นที่ศึกษาที่กำหนดไว้ในแต่ละประเด็น/ที่ได้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล/เพื่อนำมาประมวลผล/วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อค้นหาคำตอบการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้/ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ/(Qualitative/Research) ดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกของการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการแพทย์แผนไทย มีประเด็นดังนี้ 1) การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์เป็นอย่างไร โดยมีหัวข้อย่อยดังนี้ (1) สำนวจการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์อย่างไร (2) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (3)การจัดการช่องทางเผยแพร่ความรู้ทางช่องทางต่าง ๆ (4) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (5) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) แนวทางการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์เป็นอย่างไร โดยมีหัวข้อย่อย ดังนี้ (1) นักวิชาการแพทย์แผนไทยมีการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยในวัดอย่างไร (2) สร้างพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (3) นำบทเรียนชุดความรู้ สื่อสารสู่สาธารณะ กลุ่มที่ 2 การแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับพระสงฆ์ มีประเด็นดังนี้ 1) ที่มาของความรู้ได้มีความเป็นมาอย่างไร 2) การจัดเก็บข้อมูลของความรู้มีการจัดเก็บอย่างไร 3) การอนุรักษ์ความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ควรทำอย่างไร 4) การถ่ายทอดความรู้ของพระสงฆ์ควรทำอย่างไร 5) ควรส่งเสริมการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์อย่างไร

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกมี 2 กลุ่ม ประกอบด้วย แพทย์แผนไทยที่เป็นพระสงฆ์จำนวน 11 รูป นักวิชาการแพทย์แผนไทย จำนวน 7 ท่าน รวมทั้งหมด 18 รูป/คน รวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตด้านเวลา

ได้แก่ ปีงบประมาณ 2561 (ตุลาคม 2561-กันยายน 2562)

ผลการวิจัย

1. ค้นหาความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบประเด็นหลัก 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นหลักที่ 1 นักวิชาการแพทย์แผนไทย ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นรองได้ 8 ประเด็น ได้แก่

1.1 สำนวนการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ การสำรวจความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ว่ามีความรู้ และได้รับแหล่งความรู้ที่มีความแตกต่างกันของฐานความรู้การแพทย์แผนไทย ซึ่งยังมีความรู้อีกมากมายที่ยังไม่ได้สื่อสารการเรียนรู้อย่างถูกวิธี ที่มีความรู้มากมายอันทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ต่อยอดภูมิปัญญาก่อนที่ความรู้เหล่านี้จะจางหายไปจากบรรพบุรุษคนไทย ส่วนใหญ่ภิกษุมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับแพทย์แผนกับพระภิกษุที่บวชแล้วและได้ตำรับตำราจากครูบาอาจารย์ได้ถ่ายทอดมาแต่ไม่มีใบรับรองเกี่ยวกับแพทย์แผนไทย

1.2 การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การใช้ยาสมุนไพรนั้นมีข้อดีมากมายที่น่าสืบสานต่อไปซึ่งการศึกษาองค์ความรู้แพทย์แผนไทยของพระสงฆ์มีความรู้เรื่องการแพทย์แผนไทย มีวิธีการดำเนินการรักษาอย่างเป็นระบบ เพื่อเข้าถึงการเก็บองค์ความรู้ได้ดียิ่งขึ้น การแพทย์แผนไทยนั้นสามารถแบ่งการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ได้ 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านเวชกรรมไทย คือ การตรวจ การวินิจฉัย การบำบัด หรือการป้องกันโรค (2) เภสัชกรรม คือ การนำสมุนไพรมาประยุกต์ใช้ในการรักษาโรค (3) หัตถเวชกรรมไทย คือ การนวดไทย มี 2 แบบ คือ แบบเชลยศักดิ์และแบบราชสำนัก (4) ผดุงครรภ์ไทย คือ การตรวจการบำบัด การให้คำแนะนำและการส่งเสริมสุขภาพ

1.3 การจัดการช่องทางเผยแพร่ความรู้ทางช่องทางต่าง ๆ เมื่อดำเนินการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์การรักษาในวัดหรือสำนักสงฆ์เท่านั้น ช่องทางการเผยแพร่ความรู้อาจจะทำโดยปากต่อปากจากคนไข้เท่านั้น ปัจจุบันคนเราสามารถเลือกช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลได้ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงผ่านทางระบบ อินเทอร์เน็ต ทางหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ ทางสารคดี หรือทางวิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งโลกปัจจุบันไร้พรมแดน ช่องทางสื่อสารจึงไม่เกิดอุปสรรคแต่เป็นองค์ความรู้ที่วิเคราะห์ได้อย่างเหมาะสมหลากหลายความเข้าใจทำให้ผู้รับสารส่งสารไม่ตรงกันจึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ

1.4 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ เมื่อได้สำรวจความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์จัดการความรู้ให้เป็นระบบแล้วจัดแบ่งความรู้ที่ได้จะมีแก่นของความรู้ นั้น ๆ ทำให้สามารถนำแก่นความรู้ตรงนี้ มาแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้เป็นลักษณะของการใช้ประสบการณ์มาร่วมด้วยจะทำให้การแลกเปลี่ยนความรู้เข้าใจรวดเร็วขึ้น เราได้ค้นหาความรู้เกี่ยวกับแพทย์แผนไทยเราก็ก็นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากนักวิชาการแพทย์แผนไทยและ

พระสงฆ์เพื่อต้องการถอดบทเรียนจากการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับยาสมุนไพร นี้แบ่งออกเป็น 4 สาขาด้วยกัน คือ 1) เวชกรรมไทย 2) เกษตรกรรมไทย 3) หัตถเวชกรรมไทย 4) ผดุงครรภ์ไทย

1.5 การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เมื่อมีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้แล้ว การนำไปใช้จะเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นมากเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการเรียนรู้และพิสูจน์จนได้แก่นความรู้แบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้จริงหรือไม่ และยังทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่รุ่นต่อรุ่นต่อไป การถ่ายทอดของพระสงฆ์สืบทอดในพระพุทธศาสนาคัมภีร์วิสุทธิมรรคมีการกล่าวในรูปของธาตุซึ่งจะระบุไว้ในวิสุทธิมรรค เช่น ถ้าเป็นรูปธรรมก็เป็นธาตุดินกับธาตุน้ำถ้าเป็นนามธรรมก็เป็นลมกับไฟ ซึ่งแพทย์แผนไทยได้ดึงเอาส่วนหนึ่งของวิสุทธิมรรคนำมาใช้

1.6 การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้แพทย์แผนไทยภายในวัด สามารถเรียนรู้แพทย์แผนไทยในวัด เพื่อเก็บข้อมูลและเปรียบเทียบแหล่งความรู้และยังสามารถต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม ที่ได้รับมาเชื่อมโยงกันจากนั้นก็เกิดชุดความรู้ที่สามารถเชื่อมโยงแหล่งความรู้ทั้งสองได้ ส่วนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากจีน คือ การหาจุดนวดวัดโพธาราม ซึ่งจะมีแผนภาพเกี่ยวกับฤๅษีตัดตนมีการเชื่อมโยง การนวดแผนไทย เวลาจับเส้นในส่วนของหัตถเวชกรรมก็ทำให้เกิดพลังการไหลเวียนของลมปราณมารักษาผู้ป่วย มีความคล้ายคลึงกับการฝังกำแพงของตำราจีนเขาเรียกว่าจุดฝังเข็ม หรือ จุดศูนย์รวมในการฝังจุดต่าง ๆ ในการรักษาโรคของจีน ซึ่งในวิสุทธิมรรคก็มีการอธิบายในส่วนใหญ่เป็นนามธรรมในส่วนของทวดติงสาการปาฐะ 32 จะบอกเป็นลักษณะอย่างเดียวกันแต่ไม่ได้จัดเป็นหมวดเป็นหมู่

1.7 สร้างพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สมุนไพรของประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาและเป็นมรดกที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรมาใช้ในการรักษาดูแลสุขภาพเจ็บป่วยมาตั้งแต่โบราณ จนสามารถพัฒนาและนำมาใช้ในวงการแพทย์สมุนไพรของไทยและการแพทย์สมุนไพร ถือเป็นองค์ความรู้อันหนึ่งของเราเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การสร้างพื้นที่อาจจะใช้ลักษณะของเวทีการแบ่งปันประสบการณ์กัน พบว่า มีจุดเหมือนและต่างกันจะทำให้เกิดการสร้างพื้นที่ให้ความรู้แล้วสามารถทำเป็นชุดนำเสนอแหล่งข้อมูลที่มีการอ้างอิงไปสู่แหล่งเรียนรู้ต่อไป

1.8 นำบทเรียนชุดความรู้ สื่อสารสู่สาธารณะ จะเกิดเมื่อการสร้างพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เข้มแข็ง มีการเก็บข้อมูลที่ละเอียดมากพอแล้วสามารถสื่อสารสู่สาธารณะ ซึ่งทำให้ระบบสาธารณสุขของไทยซึ่งทำให้ระบบการจัดการความรู้ยังมีส่วนที่ขาดหายไป เพราะส่วนใหญ่มีการกระจายอยู่ทั่วไปในชนบทซึ่งทำให้การกระจายนี้เป็นองค์ความรู้เฉพาะคนความรู้เฉพาะตัวซึ่งมีความต่างกับนักวิชาการที่เป็นแพทย์แผนไทยจึงทำให้ฝรั่งเขาเอาของดีของเราไปจดลิขสิทธิ์

ประเด็นหลักที่ 2 พระสงฆ์ที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับแพทย์แผนไทย ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นรองได้ 5 ประเด็น

2.1 ที่มาของความรู้ของพระสงฆ์ สมัยก่อนนั้นความก้าวหน้าทางด้านยาสมุนไพรไทย สำหรับใช้รักษาโรคยังไม่มีมากนัก ปู่ ย่า ตา ยาย ของเราได้มีการลองผิดลองถูกในการใช้ยาสมุนไพรไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน เช่น ตำรายาบำรุงธาตุ คือ สติธิการิยะ ยาสำหรับปลูกไฟธาตุให้บริบูรณ์ เอราราดเจตมูลเพลิง 2 ตำลึง เตโชธาตุ รากชะพลู 2 บาท วาโยธาตุ สะค้าน 1 บาท วาโยธาตุ ดีปลี 1 บาท 2 สลึง ปถวีธาตุ ขิง 1 บาท อากาศธาตุยืนอยู่ ถ้าผู้จะใคร่รู้ว่า ธาตุสิ่งใดหย่อน หรือเสมอกัน ให้ตั้งอายุ เอาถ่านกาลอันใดสุญธาตุ อันนั้นหย่อน เตโชสุญหาแรงมิได้ วาโยสุญ ให้หายใจหอบ อาโปสุญ มักให้กระหายน้ำ ให้เร่งทำยานี้กินเถิด เป็นแก้หาค่ามิได้ ยาปินสกุณี ละลายน้ำกระสายต่าง ๆ เมื่อบดเอาน้ำใบเสนียดเป็นกระสาย แก้อืดไอ ปั่นเป็นลูกกลอนอมแล

2.2 การจัดเก็บข้อมูลของความรู้มีขบวนการจัดเก็บ หลักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยทั้งที่ได้บันทึกไว้ในสมุดขุดดำ ขุดขาว ใบลาน ศิลาจารึก หรือวัสดุอื่นใดที่ได้มีการบันทึกไว้แต่เป็นการเรียนรู้หรือถ่ายทอดสืบต่อกันมาไม่ว่าด้วยวิธีใด ผู้รวบรวมองค์ความรู้ด้านสมุนไพรไทย ข้อเสนออยู่อย่างหนึ่งก็คือ คนไทยเราไม่ชอบการจดบันทึกมากนัก นิยมใช้วิธีบอกกันแบบปากต่อปาก ตำรายาหรือพวกราชยาหมอหรือยารักษาโรคทั้งหลายก็เช่นเดียวกันจึงทำให้มันค่อย ๆ สูญหายไป” ปัจจุบันทำให้คนเราสามารถเลือกช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลได้ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงผ่านทางระบบ อินเทอร์เน็ต ทางหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ทางสารคดี หรือทางวิทยุ และโทรทัศน์

2.3 การอนุรักษ์ความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ การแพทย์แผนไทยเรามีการพัฒนาสืบเนื่องมาช้านานเชื่อว่ามีมาพร้อมกับพระพุทธศาสนาตำรับตำราไทยแพทย์แผนไทยเป็นมรดกที่มีคุณค่าฉะนั้นเราต้องอนุรักษ์มูลค่าเหล่านี้ไว้โดยต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยอย่างต่อเนื่อง ให้ใช้วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยให้สะดวกทันสมัย และเป็นที่ยอมรับแพร่หลายโดยทั่วกัน ในการตรวจวินิจฉัยด้วยการแพทย์แผนไทย ควรให้ประยุกต์ใช้ข้อมูลการตรวจจากอุปกรณ์และเครื่องมือของแผนแพทย์ไทยที่อยู่ในพื้นที่เพื่อร่วมกันอนุรักษ์ความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ที่กระจัดกระจายให้มีระบบมากยิ่งขึ้น

2.4 การถ่ายทอดความรู้ของพระสงฆ์ ความรู้หรือตำราแบบไทยที่ถ่ายทอดและพัฒนาสืบต่อกันมา หรือ ตามการศึกษาจากสถานศึกษาที่คณะกรรมการรับรอง ส่วนพระสงฆ์มองว่า 1.หาลูกศิษย์ 2. สร้างประสบการณ์ 3.จดบันทึก 4.สร้างความเชื่อมั่นในสิ่งที่ทำเมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นกับลูกศิษย์เพื่อครั้งเดียว และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องมาส่งเสริมให้ความรู้ให้การสนับสนุนและต่อยอดองค์ความรู้ในอนาคตข้างหน้า

คงจะสูญหายไปอย่างแน่นอนแต่ถ้ามีการต่อยอดอบรมส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากฐานหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งก็ยังคงอยู่กับชุมชนตลอดไป

2.5 ส่งเสริมการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานความคิดเห็นต่อการพัฒนาการแพทย์แผนไทย ดังนี้ 1) การที่จะให้มีสุขภาพดี ควรคำนึงถึงการปรับวิถีชีวิตในพฤติกรรมต่าง ๆ ตามแบบแผนการใช้ชีวิตประจำวัน อันจะส่งผลต่อการป้องกันไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยและทำให้มีสุขภาพดี พฤติกรรมดังกล่าว ได้แก่ การออกกำลังกาย การพักผ่อน การรับประทานอาหารและการทำงาน 2) การดูแลสุขภาพของตนเองเมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อย ๆ นั้นถ้าเราสามารถส่งเสริมให้มีการดูแลรักษาตนเอง โดยใช้ยาสมุนไพรหรือการนวดไทย ก็จะทำให้ประหยัดรายจ่ายและยังเป็นการพึ่งตนเองได้ด้วย ส่วนพระสงฆ์ควรอย่างยิ่งที่ต้องสนับสนุนการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์เพราะไม่ได้ขัดกับพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ซึ่งอยู่ใน ในพระไตรปิฎก พบคำว่า “คิลานุปัฏฐากสส” ในคิลานวัตถุภคา ซึ่งก็มีความหมายเดียวกันกับ “การดูแลผู้ป่วยหรือพยาบาลผู้ป่วย” ซึ่งพระสงฆ์พิจารณาอยู่เนื่องแล้ว จึงไม่ขัดกับพระธรรมวินัย

2. การจัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นรองได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การจัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสาขาหัตถเวชกรรมไทย สามารถสรุปได้ 4 ขั้นตอนดังนี้ 1) การตรวจ แต่ละครั้งใช้วิธีอะไรในการตรวจ โดยเวชกรรมไทยจะใช้ วิธีการตรวจเบื้องต้นว่า เหตุของการป่วย ผู้ป่วยมีเหตุการณ์ผู้ป่วยมีเหตุการณ์จากภายนอกหรือภายใน หรือเกิดจากสิ่งที่เป็นความเชื่อ ที่เขาประสบพบเจอมา ส่วนพระสงฆ์จะเน้นหนักในส่วนของการปฏิบัติที่นำไปใช้กับญาติโยมที่มารักษาภายในวัดซึ่งเป็นประสบการณ์ได้มาจากวัดตำราต่าง ๆ ตำรายาโบราณหลักวิธีการหลักปฏิบัติและก็นำไปสู่การปฏิบัติจริง 2) วินิจฉัย ว่าผู้ป่วยนี้เป็นโรคอะไร ซึ่งโรคจะมีอยู่ รายละเอียดปลีกย่อยที่มีความแตกต่างกันไป ว่าเป็นภายนอกหรือภายใน หรือเกิดเป็นอวัยวะที่พิเศษไป พระสงฆ์วินิจฉัยตามประสบการณ์ของผู้ป่วยแต่สิ่งที่เหมือนกันคือคัมภีร์ที่ใช้ธาตุวิวรรณ์ ธาตุวิภังค์ การใช้ธาตุ 32 ซึ่งเป็นพื้นฐานของการวินิจฉัย เช่น “กรดไหลย้อน” เหตุผลของกรดไหลย้อนก็คือลมในกระเพาะขึ้นจากเบื้องบนสู่เบื้องล่างจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน 3) บำบัด คือ เรารู้แล้วว่าเป็นโรคอะไร ในตำราจะเขียนรายละเอียด ว่าเป็นโรคอะไร และรักษาด้วยวิธีใดซึ่งเป็นกระบวนการบำบัดต่อไป ส่วนพระสงฆ์ก็ตรวจธาตุ 32 เช่นเดียวกัน เส้นเกศา โลมา นขา ทนต์ตา ตะโจ คือผมขนเล็บฟันหนัง แล้วก็คุณธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ แล้วก็หารธาตุ แล้วมีการตรวจธาตุตั้มยาธาตุเพื่อให้เกิดความสมดุลของร่างกายแล้วจึงทำการรักษา แล้วก็มีการฝึกกรรมในการสวดพุทธคุณธรรมคุณสังฆคุณเสกให้ยาฤทธิ์มีกำลังเพิ่มมาก 4) การป้องกัน จะเกิดขึ้นหลังจาก หายแล้ว และก็ไม่ว่าจะให้

มาเป็นซ้ำอีก วันนี้เราจะแนะนำที่ กิจวัตรประจำวัน การกินการนอน การทำงาน เป็นต้น ส่วน พระสงฆ์มองถึงสภาวะจิตในการป้องกันโดยการเจริญสมาธิภาวนาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ บวชนกขัมจารี (บวชโกณฑว บวชชีพรหมณ์) บวชบรรพชาอุปสมบท เป็นการบวชแก้บั่นโดย ต้องเอา กล้วยหนึ่งหวี ปิ่นโต หนึ่งเถาเพื่อแก้บั่นบานเอาไว้

ประเด็นที่ 2 การจัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสาขาเภสัชกรรม ไทยซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นย่อยได้ 4 ประเด็นดังนี้

2.1 เภสัชวัตถุ แบ่งเป็น พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ ซึ่งมุมมอง ของเภสัชกรรมไทย ที่มองออกเป็น 3 ประการด้วยกันเป็นลักษณะการบอกที่มา ยาที่ใช้ใน แพทย์แผนไทย ซึ่งมีลักษณะอย่างไร และเอามาจากอะไร ถิ่นเอามาจากพืช สัตว์ ธาตุต่าง ๆ ซึ่ง ต้องเอาส่วนประกอบจากวัตถุต่าง ๆ เช่นพืชวัตถุ มาจากต้นไม้ต่าง ๆ ทั้ง 5 คือ ราก ลำต้น เปลือก ใบ ลูก เป็นต้น ส่วน สัตว์วัตถุ ก็คือ เอามาจากส่วนประกอบของสัตว์ เช่น งา เขา กระดูก หรือไข่จากกระดูก แร่ธาตุวัตถุ ส่วนนี้ จะเป็นส่วนประกอบของสารเคมี สารหนู พรอท ในปัจจุบันนี้เขาห้ามไม่ให้ใช้ ซึ่งสมัยก่อนเป็นส่วนประกอบหลักที่ใช้ในการทำยาสมุนไพร ส่วนพระสงฆ์ศิษย์วัดแหลมทอง ว่าด้วยวิชาของการต่อกระดูกของหลวงพ่อบ้าน ซึ่งเป็นที่รู้จัก กันของชาวภาคใต้ในลุ่มแม่น้ำตาปี ตอนที่ท่านทำในการต่อกระดูกก็มีเคล็ดลับมีกลวิธีของหลวง พ่อในการต่อกระดูกผมก็ไม่มีประสบการณ์ที่ได้เห็นท่านต่อกระดูก “มีเคล็ด” คนที่มารักษา ต้องต้มยาแก้บาดทะยักจับก่อน คือ ตะปุดไม้ 7 ตัว ขี้ผึ้งสด และหางจาก 7 จาก เอามาต้ม เพื่อแก้บาดทะยักและแก้กระดูกหักมี ว่านต้นตายปลายเป็น คตนกคุต ย่านเป็น เถาหัวด้วน เพชรสังฆาต ใบขลอบ ใบเหม้า เอามาตำแล้วก็มีผ้าขาว วัดเท่ากับอวัยวะเท่ากระดูกหัก แล้วก็ เข้าเผือก ส่วนที่สำคัญคือ เคล็ดหรือกลอุบาย แล้วก็ใช้สภาวะจิตในการเพ่งพิจารณาแล้วบอกว่า “หาย” คนที่มารักษา ที่มารักษาบอกว่า “หาย” นี่ก็คือว่าเคล็ดลับที่สร้างแรงศรัทธาให้กับ ผู้รักษา

2.2 สรรพคุณเภสัช สรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิดมีสรรพคุณช่วย อะไรได้บ้าง ถ้าไม่รู้สรรพคุณแล้วก็ไม่เกิดประโยชน์ อะไรเลย เพราะส่วนประกอบหรือตัวอย่าง สามารถที่จะทำให้เกิดอันตรายต่อคนรับประทาน หรือผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นจากการกินยา สมุนไพรเดี่ยว หมอที่มีประสบการณ์ก็สามารถวินิจฉัยได้ว่าเป็นโรคอะไร ซึ่งทำให้ฝ่ายของ พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่เป็นการรักษาทางจิตมากกว่าทางกาย สิ่งที่เห็นเชิงประจักษ์ที่สุดก็คือ “ขมิ้นอ้อย” เรียกว่าพญาว่าน ใส่ขมิ้นแล้วให้กิน พอกินเสร็จคนไข้ก็หายเกิดอาการเป็นปกติ บางคนกินไปแล้วบางคนบอกว่าอย่าหวานบางคนบอกว่าขม เป็นการทดสอบสภาวะจิตของผู้ มาตรวจ ซึ่งในส่วนของการตรวจโรคนี้เราต้องยอมรับ แพทย์แผนไทยกล่าวถึงพระพุทธศาสนา ว่า ทุกสิ่งไม่มีสิ่งใดเป็นธาตุแท้ เป็นธาตุผสมทั้งสิ้น ธาตุทั้ง 4 มาผสมผูกกันทำให้ มีรสต่าง ๆ กัน 6 รสตามกาลเวลาโลกเฉพาะชาวเอเชียซึ่งมี 6 ธาตุเท่านั้น ธาตุหนึ่งๆมีอิทธิพลทำให้ธาตุผูกพันกัน

เกิดเป็นรสเพียง 6 รสและฤดูกาลของโลกเกิดจากการหมุนเวียนของโลกรอบดวงอาทิตย์และการสเถิตของอาทิตย์ในราศีต่าง ๆ รสทั้งหลายบริโภคแต่พอดีก็เป็นสุข ถ้าไม่เหมาะสมก็จะเกิดโทษ

2.3 คณาเภสัช เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการจัดหมวดหมู่ หรือจัดกลุ่มสมุนไพร โดยการนำสมุนไพรที่มีสรรพคุณคล้ายกัน มีรสยาไม่ขัดกัน มาจัดรวมเป็นกลุ่มและกำหนดชื่อเฉพาะ โดยทั่วไปสมุนไพรแต่ละชนิดที่นำมาจัดในพิภักดยา มักมีฤทธิ์ส่งเสริม และไม่หักล้างกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาโรค พิกัดยาจำแนก ได้ 3 กลุ่ม คือ จุลพิภักด พิกัด และมหาพิภักดพิภักดมีตั้งแต่ 3 5 7 9 เช่น นวโกฏฐิ ใช้ส่วนประกอบ 9 อย่าง เป็นต้น ส่วนกระบวนการรักษาการพุดจาของพระสงฆ์ที่มีต่อฆราวาสเป็นหลักจิตวิทยาที่สร้างให้พระสงฆ์เกิดความศรัทธาต่อผู้มาทำการรักษาแล้วก็ใช้ยาสมุนไพรทสวดพิธีกรรมเสริมให้กับตัวยาที่ทำการรักษา พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์สามารถรู้และเข้าใจผู้ที่จะมาทำการรักษาต้องรักษาทางใจก่อนโดยเชื่อว่าจากเป็นตัวยึดเชื่อมสุดท้ายคือรักษาทางกายให้โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นหายได้ (สภาวะจิตในการรักษา) จะมีการกำหนดในเรื่องของ “คาบ” กระบวนการของการเสกยา ต้องมีการกำหนดเป็นคาบคาบ คนสมัยก่อนเขาบอกว่า 1 คาบ = นกฮูกเหี่ยวปลาในน้ำปลาผุดขึ้นมาไทยว่าคาบ 1 คาบ อยู่ในท้องมารดา แมวตกลงมาเรียกว่า คาบ 2 เป็นสำนวนของคนโบราณที่ใช้ในการสวดเสกคาบของยา

2.4 เภสัชกรรม เป็นหลักการผสมเครื่องยาหรือตัวยาตามที่กำหนดในตำรายา หรือตามใบสั่งยา การปรุงยาตามตำราแพทย์แผนโบราณ การปรุงยา หมายถึงการผสมต้องใช้วัตถุดิบต่าง ๆ ตามความต้องการของแพทย์และเภสัชกรเพื่อนำเอามาแปรสภาพให้เป็นยารักษาและป้องกันโรคที่เกิดขึ้น ให้มีสรรพคุณแรงพอที่จะบำบัดโรคได้ ส่วนพระสงฆ์เคล็ดลับอีกอย่างหนึ่งว่าทำไมเวลาที่เรานั่งสมาธิในหม้อต้มยา “ทำไมต้องหยาฝ่ามือขณะเอายาลงต้มในหม้อ” ทำไมต้องใช้เท้าตมที่เป็นน้ำบ่อน้ำกลองหรือน้ำประปา และน้ำฝน แม้กระทั่งเวลาจกน้ำห้ามเงทับน้ำที่เราตักมาทำยา กระบวนการทำมีความละเอียดอ่อนต้องทำพิธีและก็ต้องกินให้หมด แล้วก็ถือว่าตัวยานี้มีความสำคัญมากต้องกินให้หมดห้ามทิ้งขว้างเป็นกุศโลบายที่แยบยลของชาวบ้านในการทำพิธีรักษาคนป่วย “เหตุผลก็เพื่อตระหนักถึงคุณค่า”

ประเด็นที่ 3 การจัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสาขาหัตถกรรมไทย ในส่วนของหัตถกรรมไทยที่เรียกว่า เซลยศักดิ์และราชสำนัก เกิดมาจากที่มาที่มีความแตกต่างกัน คือเซลยศักดิ์ เป็นกาววิธีการนวดของชาวบ้านทั่ว ๆ ไป การนวดราชสำนัก การนวดของเจ้าขุนมูลนายและความต่างก็คือ การนวด เซลยศักดิ์ คือ การใช้ร่างกายทั้งหมดในการนวด คือ มือ สองเท้าเหยียบ กัด ส่วนของราชสำนัก เล่นการใช้นิ้วโป้งหรือนิ้วหัวแม่มือ เป็นหลัก แต่จะใช้สันมือได้เป็นบางจุดเท่านั้น การใช้เฉพาะมืออย่างเดียวในการนวด ซึ่งเป็นกระบวนการเทคนิคของหัตถกรรมไทยแต่ผลสัมฤทธิ์ของการรักษา ให้ผลที่แตกต่างกันพระสงฆ์มีการแบ่งแยกกว่าเป็น

ของชาวบ้านหรือของเจ้าขุนมูลนายเป็นการดีที่เหมือนกันทั้งหมดใช้หลักการศึกษาคำราบีนวดของฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์จากหมอชาวบ้านเป็นตัวสร้างประสบการณ์และถ่ายทอดในเชิงปฏิบัติจริง ๆ

ประเด็นที่ 4 การจัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสาขาศงคกรรไทย การผดุงคกรรเริ่มเล็ก ๆ ในสมัยก่อน ไม่มีอนามัยก็คลอตามอนามัยต่าง ๆ ปัจจุบันโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพถ้ามีความจำเป็นจริง ๆ ก็สามารถคลอได้กะทันหันเช่นการคลอที่ในรณในสถานที่ต่าง ๆ ที่ไม่มีโรงพยาบาลหรือส่งเสริมสุขภาพ ก็จำเป็นต้องทำเพื่อรักษาแม่และลูก ในครั้งพุทธกาลในเรื่องของหมอชีวกโกมารภจซึ่งเป็นหมอส่วนตัวของพระสัมาสัมพุทธเจ้าถือว่าเป็นครูของสมณไพร แล้วสาวกของพระพุทธเจ้าก็ได้ศึกษาจากหมอชีวกโกมารภจ ซึ่งพระอรหันตรูปหนึ่งชื่อว่าองคฺสิมมัล ถ้าสามารถทำได้ในส่วนของการสภาวะทางจิตใจ ก็คือเสกคาลาน้ำมนต์ เสกกล้วยให้กิน เสกตระกูลดให้แหวน เพื่อรักษา 1) สภาวะทางจิตใจ เช่น ภูตผีปีศาจที่จะมารังควานคนที่กำลังจะท้องหรือเด็กที่อยู่ในครรภ์ 2) ต้มยารักษาครรภ์เช่น ในระหว่างตั้งครรภ์ใช้ดอกบัว (เกสรบัว) ผลมะตูมแห้ง ต้มให้หญิงมีครรภ์ดื่ม เป็นยาบำรุงครรภ์ 3) ถ้าเพศเลือด เลือดตื้นขึ้นทำให้เกิดการบ้คคั่งของคนเกิดได้ ลิ่นแข็ง หน้าเขียว (ใช้ต้บคางดำ ดองเหล้า) ถ้าคนคั่งมาเพศเลือด (เป่าหมอน ว่า สัพพา อาปติโย อาโรเจมิ 3 จบ พร่งเลือด) 4) การมนต์น้ำ เสกน้ำมนต์ ส่วนนี้พระทำได้ ถ้าเกิดไม่ออก รกติด โดยเอากล้วยน้ำว้มาซ้ก 3 ลูก (เสกกับยะโดหัง ภคินี อะริยาเย ชาติยา ชาโต นาภิขานามิ สัณฺจิจจะ ปาณัง ชีวิตา โวรโปเตตา ฯ เตะนะ สัจเจนะ โสตถิ เต โหตุ โสตถิ คัพภัสสะฯ) ถ้าเกิดเพศเลือดแรงๆ “หมอแม่ท่าน” ใช้ยาคือ เลือดแรด ชีหนูนา เหนียวหมอ เหล้า ถั่วฝั ปรดให้เกิดจะกลั้บมาเป็นปกติ ลูกยอบ้าน ซึ่งตำราโบราณมาจากวัดทั้งนั้นแต่ปัจจุบันหาคนที่เรียนและสืบทอดยากมาก เพราะ 1) เป็นภาษาขอม ทำให้ยากต่อการเรียน 2) การตีความไม่แตกของเครื่องยา สิ่งเหล่านี้อยู่ทำให้พระสงฆ์ทำให้ไม่มีการยอมรับจากนักวิชาการแต่ชาวบ้านมีความศรัทธาในตัวพระสงฆ์รักษาอย่างต่อเนื่อง

3. เพื่อถอดบทเรียนการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัด สุราษฎร์ธานีซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นรองได้ 4 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 เวชกรรมไทยสืบทอดเรียนได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การตรวจของหลักวิชาการกับหลักของพระสงฆ์จะมีความละเอียดอ่อนที่มีความต่างกัน คือ ของนักวิชาการจะมีการตรวจตั้งแต่การเดิน นั่ง พุด แล้วทำการตรวจคนไข้ บริเวณที่มีอาการเจ็บป่วย ส่วนของพระสงฆ์จะเป็นการพุดคุ้ย แล้ววิเคราะห์ทางกาย ฤตูกาล วัย มาสัมพันธ์กับสิ่งที่เกิดจากโรคและส่วนที่สร้างกำลังใจ เรียกว่า “สภาวะจิต” ให้ผู้ป่วยเกิดกำลังใจและมีกำลังใจในการรักษา ขั้นตอนที่ 2 การวินิจฉัยของนักวิชาการเป็นการวินิจฉัยที่เกิดจากหลักวิชาการบอกสาเหตุที่เกิด ป่วยเกิดจากอะไร ภายนอกหรือภายใน มีการซักถามเพื่อหาสาเหตุของการเกิดโรค ส่วนของพระสงฆ์ในการวินิจฉัยเป็นกระบวนการ พุดคุ้ยและการคุณธาดู บวก

ธาตุ ปรับธาตุ และคูอาการของวัยและฤดูว่าเกิดความผิดปกติทางร่างกายหรือไม่แล้วส่งผลถึงทางใจ เช่น คุ้มคลั่งพูดไม่รู้เรื่องวิกลจริตเป็นต้น ขั้นตอนที่ 3 ส่วนการบำบัด คือ นักวิชาการจะบำบัดในส่วนของกายไปสู่ใจ ส่วนพระสงฆ์จะบำบัดจากใจไปสู่กายแต่มีจุดหมายเดียวกัน คือ เพื่อต้องการให้โรคภัยไข้เจ็บของผู้ที่รักษาให้หายขาดจากโรคนั้น ขั้นตอนที่4 การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บนักวิชาการบอกว่าเป็นวิธีขั้นสุดท้าย ที่ไม่ต้องการให้โรคภัยไข้เจ็บนั้นเกิดขึ้นอีกกับบุคคลนั้นเรียกว่าการป้องกัน ส่วนของพระสงฆ์มองว่าสิ่งสำคัญของกระบวนการป้องกัน คือ การสร้างศรัทธาสร้างความเชื่อของกระบวนการวิธีการที่ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “สภาวะจิต” ที่เข้มแข็งและสามารถที่จะรักษาโรคได้

ประเด็นที่ 2 เกสัชกรรมไทยสรุปบทเรียนได้ 3 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่1 เกสัชวัตถุในเรื่องของพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ ธาตุวัตถุ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะบอกที่มาของวัตถุที่มีความแตกต่างกันสถานที่ต่างกัน สิ่งที่สำคัญ เราจะทำยังไงให้เกสัชวัตถุได้ใช้ตลอดปีโดยการอบ โดยการตากแห้ง และสิ่งที่มีความแตกต่าง คือ การรักษาความสะอาดของเกสัชวัตถุที่จะนำมาต้ม เพราะนักวิชาการต้องทำความสะอาดฆ่าเชื้อให้เรียบร้อยจึงจะนำมาต้ม ส่วนของพระสงฆ์ไปเก็บยาสมุนไพรสดเอาดินออกแล้วก็นำมาต้มเหตุผลเพราะว่าดินเปลือกไม้ นั่นก็คือยา รสยา การตระหนักถึงคุณค่าของการรักษาซึ่งตรงนี้มีผลละเอียดอ่อนตรงที่ว่าพระสงฆ์ใช้สภาวะจิตการเพ่งพิจารณาในการรักษาของผู้ป่วยมากกว่านักวิชาการ ขั้นตอนที่2 สรรพคุณเกสัชในส่วนนี้เป็นส่วนของสมุนไพรแต่ละชนิดมีความหลากหลายรสชาติ ส่วนของพระสงฆ์ แสangkกับตัวยาคือเป็นวิธีการของการเก็บยาสมุนไพรให้มีสรรพคุณมากที่สุดคือเก็บในช่วงเดือน 6 และเดือน 7 เพราะเป็นช่วงสมุนไพรที่ออกดอกคือเป็นช่วงที่สมุนไพรมีความเข้มข้นที่สุดเหมาะแก่การเก็บยาสมุนไพร ขั้นตอนที่3 การจัดกลุ่มยา การเก็บการคัดเลือกวัตถุดิบและการผลิตและปรับปรุงตัวยาคือในส่วนนี้เป็นกรรมวิธีเป็นเรื่องของความละเอียดอ่อนของผู้ที่จะรักษาสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งส่วนพระสงฆ์จะใช้ “สภาวะจิต” เป็นตัวยาคือโดยเกิดแรงศรัทธาเกิดความเลื่อมใสเรียกว่าตระหนักถึงคุณค่าทางจิตใจของผู้ป่วยจึงทำการรักษา

ประเด็นที่ 3 หัตถกรรมไทยสรุปบทเรียนได้ 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ในส่วนของการบิณฑบาตแบบเคลย์ศักดิ์และราชสำนักเป็นกระบวนการศึกษาเรียนรู้แบบนักวิชาการพระสงฆ์มองแบบภาพรวมว่าเป็นการนวดโดยใช้อวัยวะทั้งหมดของร่างกายหรือการนวดแบบบ้านๆใช้ในการรักษาไม่ได้แยกแบบนักวิชาการว่าเคลย์ศักดิ์เป็นการนวดแบบชาวบ้านส่วนราชสำนักเป็นการนวดแบบเจ้าขุนมูลนายข้าพเจ้ารวมทั้งสองอย่างเป็นหนึ่งเดียวคือการนวดแบบบ้านๆ ขั้นตอนที่ 2 ประสพการณ์ของการนวดซึ่งเป็นความละเอียดอ่อนของการนวดมีผลเป็นอย่างมากเพราะการนวดแต่ละครั้งเพราะร่างกายของมนุษย์มีเส้นเอ็นมากมายในการจับเส้นซึ่งการนวดของนักวิชาการเป็นการนวดที่ใช้รูปแบบและวิธีการแบบวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการนวด แต่พระสงฆ์ ใช้ประสพการณ์ของการนวดที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่นจากครูบา

อาจารย์สู่ลูกศิษย์แต่ภายใต้การนวดของพระสงฆ์จะมีการสวดคาถากำกับซึ่งเป็นคำวิธีสภาวะทางจิตของพระสงฆ์ที่ใช้ในการรักษารวมกับแรงศรัทธาของชาวบ้านที่มารักษากับพระสงฆ์ผลที่ออกมา คือการรักษาด้วยพระสงฆ์มีชาวบ้านไปรักษามากกว่านักวิชาการที่อยู่ตามคลินิกแพทย์แผนไทย

ประเด็นที่ 4 ผดุงครรภ์ไทยสรุปบทเรียนได้ดังนี้ 1) นักวิชาการมองว่าพระสงฆ์ในเรื่องของผดุงครรภ์ แล้วพระสงฆ์สามารถทำได้หรือไม่ ถ้าในเรื่องของการวินิจฉัย เรื่องการส่งเสริม เช่น อาการตกเลือดก็มีความรู้ความสามารถทำได้ แต่ถ้ามีความจำเป็นจริง ๆ พระสงฆ์สามารถที่จะคลอดได้ไหม ซึ่งตรงนี้พระภิกษุสามารถช่วยชีวิตแม่และลูกได้หรือไม่ มันเป็นเรื่องของความละเอียดอ่อน แต่ถ้าเป็นหมอก็สามารถทำหน้าที่โดยตรงเพราะเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง 2) พระสงฆ์จะยกตัวอย่างในครั้งพุทธกาลในเรื่องของหมอชีวกโกมารภัจจ์ซึ่งเป็นหมอส่วนตัวของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือว่าเป็นครูของพระพุทธเจ้าในเรื่องของยาสมุนไพรแล้วสาวกของพระเจ้าก็ได้ศึกษาจากหมอชีวกโกมารภัจจ์ ซึ่งพระอรหันต์รูปหนึ่งชื่อว่าองคุลิมาล (ยะโธหัง ภคคินี อะริยาเย....) ถ้าสามารถทำได้ในส่วนของการสภาวะทางจิตใจ ก็คือเสกคาถา น้ำมนต์ เสกกล้วยให้กิน เสกตระกรุดให้แหวน เพื่อรักษาสภาวะทางจิตใจ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ค้นหาความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี การจัดการความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยนั้นสามารถแบ่งออกได้ ประกอบด้วย เวชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย หัตถเวชกรรมไทยผดุงครรภ์ไทยเป็นการตรวจ การวินิจฉัย การบำบัด การให้ข้อเสนอแนะและส่งเสริมสุขภาพ หญิงมีครรภ์ซึ่งพระสงฆ์สามารถทำได้ในส่วนของการสภาวะทางจิตใจ ก็คือ เสกคาถา ทำน้ำมนต์ เสกกล้วยให้กิน เสกตระกรุดให้แหวน เพื่อรักษาภูตผีปีศาจที่จะมารังควานคนที่กำลังจะท้องหรือเด็กที่อยู่ในครรภ์สอดคลองงานวิจัยของ จุฑามาศ แซ่ลิ้ม เรื่อง การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ ในเรื่องของการรับประทานอาหารและสมุนไพร การไหว้พระขอพรการทำบุญตักบาตรจากพระสงฆ์ ช่วงระยะเวลาหลังคลอด สตรีตั้งครรภ์หลังคลอดจะมีการอยู่ไฟหลังคลอด และมีการใช้สมุนไพร ในการต้มดื่มขณะอยู่ไฟ รับประทานอาหารบำรุงร่างกายและบำรุงน้ำนม มีการใช้สมุนไพรในการต้มอาบและพอกตัวขณะอยู่ไฟ (จุฑามาศ แซ่ลิ้ม, 2556)

2. จัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถอภิปรายผลได้ 4 ประเด็น ดังนี้

2.2 เกสัชกรรมไทยสามารถอภิปรายผลได้ 4 ประเด็นดังนี้ 1) เกสัชวัตถุ ที่แบ่งเป็น พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ ซึ่งต้องเอาส่วนประกอบจากวัตถุต่าง ๆ ส่วนพระสงฆ์ มองว่าด้วยวิชาการของการต่อกระดูกของหลวงพ่อบ้าน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันของชาวภาคใต้ ในลุ่มแม่น้ำตาปี ตอนที่ท่านทำในการต่อกระดูกก็มีเคล็ดลับหรือกลอุบาย แล้วก็ใช้สภาวะจิตในการเพ่งพิจารณาแล้วบอกว่า “หาย” คนที่มารักษาก็มารักษาก็บอกว่า “หาย” นี่ก็คือว่าเคล็ดลับที่สร้างแรงศรัทธาให้กับผู้รักษา 2) สรรพคุณเกสัช พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่เป็นการรักษาทางจิตมากกว่าทางกาย สิ่งที่เห็นเชิงประจักษ์ที่สุดก็คือ “ขมิ้นอ้อย” เรียกว่าพญาวาน ใส่ขมิ้นแล้วให้กิน พอกินเสร็จจนไข้ก็หายเกิดอาการเป็นปกติ 3) คณาเกสัช เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการจัดหมวดหมู่ หรือจัดกลุ่มสมุนไพร โดยการนำสมุนไพรที่มีสรรพคุณคล้ายกัน มีรสชาติไม่ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์สามารถรู้และเข้าใจซึ่งผู้ที่จะมาทำการรักษาต้องรักษาทางใจก่อนแล้วจึงรักษาทางกายให้โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นหายได้ สภาวะจิตในการรักษา ศีล สมาธิ ปัญญา จะมีการกำหนดในเรื่องของ “คาบ” กระบวนการของการเสกยา ต้องมีการกำหนดเป็นคาบคาบ เป็นสำนวนของคนโบราณที่ใช้ในการสวดเสกคาบของยา คือการใช้ “ปัญญา” 4) เกสัชกรรม เป็น

หลักการปรุยา ผสมเครื่องยาหรือตัวยาตามที่กำหนดในตำรายา หรือตามใบสั่งยา การปรุยาตามตำราแพทย์แผนโบราณ ส่วนพระสงฆ์เคล็ดลับก็เพื่อตระหนักถึงคุณค่าของยาที่จะมารักษา สอดคล้องกับ จันทรทิวา เจียรณัย วิจัยเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การผดุงครรภ์แผนไทย และการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน : กรณีศึกษาหมอพื้นบ้านรอบเขตพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนครภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีวิธีการรักษาด้วยสมุนไพร มีทั้งการต้มดื่ม การฝนทา อม โดยมีทั้งตัวยาหลัก และเข้ายา ส่วนใหญ่จะไม่นิยมใช้เดี่ยว ๆ ส่วนของสมุนไพรที่ใช้ สามารถใช้ได้ทุกส่วน เช่น รากเมล็ด เปลือก ลำต้น (แก่น) ใบ ดอก จากการศึกษาพบสมุนไพร จำนวน 108 ชนิดในพื้นที่รอบเขื่อนน้ำพุง (จันทรทิวา เจียรณัย, 2555)

2.3 หัตถกรรมไทย ในส่วนของหัตถกรรมไทยที่เรียกว่า เชลยศักดิ์ และราชสำนัก เกิดมามีความแตกต่างกัน คือเชลยศักดิ์ เป็นวิธีการนวดของชาวบ้านทั่ว ๆ ไป การนวด การใช้ร่างกายทั้งหมดในการนวด คือ มือสองเท้าเหยียบ กด ส่วนของราชสำนัก เล่นการใช้นิ้วโป้งหรือนิ้วหัวแม่มือ เป็นหลัก พระสงฆ์มีการแบ่งแยกว่าเป็นของชาวบ้านหรือของเจ้าขุนมูลนายเป็นการดีที่เหมือนกันทั้งหมดใช้หลักการศึกษาศาสตร์ของตำราปิบนวดของฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์จากหมอชาวบ้านเป็นตัวสร้างประสบการณ์และถ่ายทอดในเชิงปฏิบัติจริง ๆ สอดคล้องบทความงานวิจัยของ วราพรรณ เพ็งแจ่ม เรื่องการส่งเสริมสุขภาพผู้มีปัญหาโรคปวดเมื่อยกล้ามเนื้อด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงจำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรมการให้ความรู้ การสอนนวด สอนประคบและสอนการทาถูกประคบสมุนไพร ให้อย่างที่กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรม ภายหลังการจัดกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้มีปัญหาโรคปวดเมื่อยกล้ามเนื้อด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (วราพรรณ เพ็งแจ่ม, 2553)

2.4 ผดุงครรภ์ไทย ในสมัยก่อน ไม่มีอนามัยการคลอดตามอนามัยต่าง ๆ มีความยากลำบากมาก จงปัจจุบันโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพถ้ามีความจำเป็นจริง ๆ ก็สามารถคลอดได้กะทันหัน ซึ่งในเรื่องของการแพทย์แผนไทยเราก็จะมี การคัดหม้อเกลือ ส่วนของพระสงฆ์ผมมองว่า ไม่มีกิจกรรมในเรื่องของผดุงครรภ์ พระสงฆ์ยกตัวอย่างในครั้งพุทธกาลในเรื่องของหมอชีวกโกมารภัจจ์ซึ่งเป็นหมอส่วนตัวของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือว่าเป็นครูของพระพุทธเจ้าในเรื่องของยาสมุนไพรแล้วสาวกของพระเจาก็ได้ศึกษาจากหมอชีวกโกมารภัจจ์ โดยการ เสกคาถา น้ำมนต์ เสกกล้วยให้กิน เสกตระกรุดให้แหวนกันภูมิผีปีศาจ เพื่อรักษาด้วยสภาวะทางจิตใจสอดคล้องกับ จุฑามาศ แซ่ลิ้ม เรื่องการใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ กรณีศึกษา หมู่บ้านท่าไต้ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่า การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ของหมู่บ้านท่าไต้ ซึ่งการแพทย์ทั้ง 2 ระบบนี้ชาวบ้านหมู่บ้านท่าไต้ยังคงใช้คู่กันมาตั้งแต่อดีตแม้ว่าในระยะ

หลังการแพทย์แผนไทยจะถูกแทนที่ด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน (จุฑามาศ แซ่ลิ้ม, 2556) แต่การแพทย์แผนไทยก็ยังไม่สูญหายไปจากสังคมไทย เนื่องจากยังเป็นที่ต้องการเพื่อใช้ในการรักษาดูแลสุขภาพของคนไทยส่วนหนึ่ง

3. ถอดบทเรียนการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถสรุปบทเรียนได้ 4 ประเด็นดังนี้ 1) เวชกรรมไทยสรุปบทเรียนได้ว่า การตรวจ วินิจฉัย บำบัด และการป้องกันของหลักวิชาการกับหลักของพระสงฆ์จะมีความละเอียดอ่อนที่มีความต่างกัน คือ ของนักวิชาการจะมีการตรวจตั้งแต่การเดิน นั่ง พุด แล้วทำการตรวจคนไข้ บริเวณที่มีอาการเจ็บป่วย ส่วนของพระสงฆ์จะเป็นการพูดคุย แล้ววิเคราะห์ทางกาย ฤดูกาล วัย มาสัมพันธ์กับสิ่งที่เกิดจากโรคและส่วนที่สร้างกำลังใจ เรียกว่า “สภาวะจิต” ให้ผู้ป่วยเกิดกำลังใจและมีกำลังใจในการรักษาที่เข้มแข็งและสามารถที่จะรักษาโรคได้ 2) เกสัชกรรมไทยสรุปบทเรียนได้ว่า ส่วนของเภสัชวัตถุในเรื่องของพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ ธาตุวัตถุ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะบอกที่มาของวัตถุที่มีความต่างกัน สถานที่ต่างกัน พระสงฆ์ตระหนักถึงคุณค่าของการรักษาที่มีความละเอียดอ่อนในการใช้สภาวะจิตการเพ่งพิจารณาในการรักษาของผู้ป่วยมากกว่านักวิชาการ ส่วนสรรพคุณเภสัชในส่วนนี้เป็นส่วนของสมุนไพรรักษาแต่ละชนิดมีความหลากหลายรสชาติส่วนของพระสงฆ์ แสangkabด้วยาเป็นวิธีการของการเก็บยาสมุนไพรมีสรรพคุณมากที่สุดคือเก็บในช่วงเดือน 6 และเดือน 7 เพราะเป็นช่วงสมุนไพรรอออกดอกคือเป็นช่วงที่สมุนไพรมีความเข้มข้นที่สุดเหมาะแก่การเก็บยาสมุนไพรร ส่วนเภสัชกรรมเป็นการจัดกลุ่มยา การเก็บการคัดเลือกวัตถุดิบและการผลิตและปรับปรุงด้วยาในส่วนนี้เป็นกรรมวิธีเป็นเรื่องของความละเอียดอ่อนของผู้ที่จะรักษาสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่ง ส่วนพระสงฆ์จะใช้ “สภาวะจิต” เป็นด้วยาโดยเกิดแรงศรัทธาเกิดความเลื่อมใสเรียกว่าตระหนักถึงคุณค่าทางจิตใจของผู้ป่วยจึงทำการรักษา 3) หัตถกรรมไทยสรุปบทเรียนได้ว่าการบิณฑบาตแบบเคลยศักดิ์และราชสำนักพระสงฆ์มองแบบภาพรวมว่าเป็นการนวดโดยใช้อวัยวะทั้งหมดของร่างกายหรือการนวดแบบบ้าน ๆ ใช้ในการรักษาไม่ได้แยก 4) ผดุงครรภ์ไทยสรุปบทเรียนได้ว่า นักวิชาการมองว่าพระสงฆ์ ในเรื่องของผดุงครรภ์ แล้วพระสงฆ์สามารถทำได้หรือไม่ พระสงฆ์สามารถที่จะคลอดได้ไหม ซึ่งตรงนี้พระภิกษุสามารถช่วยชีวิตแม่และลูกได้หรือไม่ มันเป็นเรื่องของความละเอียดอ่อน แต่ถ้าเป็นหมอก็สามารถทำหน้าที่โดยตรงเพราะเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง พระสงฆ์จะยกตัวอย่างในครั้งพุทธกาลในเรื่องของหมอชีวกโกมารภัจจ์ซึ่งเป็นหมอส่วนตัวของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือว่าเป็นครูของพระพุทธเจ้าในเรื่องของยาสมุนไพรรแล้วสาวกของพระเจ้าก็ได้ศึกษาจากหมอชีวกโกมารภัจจ์ ซึ่งพระอรหันต์รูปหนึ่งชื่อว่าอภิลมาล (ยะโตะหัง ภคคินิ อะริยาเย..) คือเสกคาถา น้ำมนต์ เสกกล้วยให้กิน เสกกระดูกให้แหวน เพื่อรักษาทางใจ (ความศรัทธา) สอดคล้องบทความงานวิจัยของณัฐา วิพลชัย เรื่อง ตำรายาพื้นบ้านจากหนังสือ บุคคลองวัดแหลมทอง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาการใช้

อักขระและอักขรวิธีของต้นฉบับตำรายาพื้นบ้านบันทึกด้วยหนังสือbudคำ budขาว การใช้กลวิธีในการบันทึกให้มีความสัมพันธ์กับองค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านใช้คำที่เป็นภาษาถิ่นได้ที่แสดงความคิดดีเลิศของตำรายาพื้นบ้าน และพิธีกรรมที่ใช้รักษาโรคด้วยคติความเชื่อ (ณัฐา วิพลชัย, 2561)

สรุป

1. ค้นหาความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะจะรู้ว่าความรู้นั้นสามารถนำมาใช้ได้หรือไม่ มีวิธีการดำเนินการรักษาอย่างไร เพื่อเข้าถึงการเก็บองค์ความรู้ได้ดียิ่งขึ้น พบว่า ความรู้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ไม่สามารถหาหลักฐานที่ชัดเจนได้ 2) ความรู้ที่มีอยู่ในbudคำ budขาว ใบลาน หนังสือ ตำราต่าง ๆ ซึ่งมีหลักฐานยืนยันที่ชัดเจน 3) องค์การที่รับผิดชอบในเรื่องของสมุนไพรซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจนและคนหาได้สะดวกรวดเร็ว

2. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเวทีการแบ่งปันประสบการณ์กัน พระสงฆ์จะเน้นหนักตำรายาโบราณหลักวิธีการหลักปฏิบัติและก็นำไปสู่การปฏิบัติจริงให้กับญาติโยมที่จะมารักษา พบว่า มีจุดเหมือนและต่างกันจะทำให้เกิดการสร้างพื้นที่ให้ความรู้สามารถทำเป็นชุดนำเสนอแหล่งข้อมูลที่มีการอ้างอิงไปสู่แหล่งเรียนรู้ต่อไป

3. ถอดบทเรียนการจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เป็นการนำจุดเด่นของการแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์มาใช้เป็นประโยชน์สู่สาธารณะ ความรู้ต่อเนื่องของการสื่อสารที่เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่รุ่นต่อรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กลุ่มองค์กรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในส่วนของการจัดการความรู้แพทย์แผนไทยเป็นสื่อกลางนำไปสู่การกำหนดเพื่อเป็นจุดเด่นของแต่ละท้องถิ่นเพื่อพัฒนาขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของการแพทย์แผนไทยโดยใช้ ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์และคุณค่าของการแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.2 ภายใต้อาณัติคิด การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีขับเคลื่อนสู่ความเป็นมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างเป็นรูปธรรมในแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด สุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นการนำร่อง 1 ใน 4 ของประเทศให้เป็น “เมืองสมุนไพร สุราษฎร์ธานี” ในอนาคตต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรศึกษาดำรายาพื้นบ้านจากหนังสือbudของวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 ควรศึกษาดำรายาพื้นบ้านจากหนังสือbudของวัดพุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี

2.3 ควรศึกษาดำรายาพื้นบ้านร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ อนามัยศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลวัง อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.4 ควรศึกษาการอบสมุนไพรร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันของผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ อนามัยศึกษา วัดมะปริง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.5 ควรศึกษาการพัฒนาภูมิคุ้มกันเกี่ยวกับระบบการแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.6 ควรศึกษาการพัฒนาเปิดพื้นที่การจัดการความรู้การแพทย์แผนไทยของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เอกสารอ้างอิง

จันทร์ทิรา เจริญชัย. (2555). การศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การผดุงครรภ์แผนไทย และการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน : กรณีศึกษาหมอพื้นบ้านรอบเขตพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร. ใน รายงานวิจัยทุนอุดหนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

จุฑามาศ แซ่ลิ้ม. (2556). การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ อนามัยศึกษา หมู่บ้านท่าไต้ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ณัฐา วิพลชัย. (2561). ตำรายาพื้นบ้านจากหนังสือbudคลองวัดแหลมทองอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 10(2),111-112.

ปิยนุช ยอดสมสวยและคณะ. (2552). การศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. ใน รายงานวิจัย คณะสหเวชศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วราพรรณ เฟื่องแจ่ม. (2553). การส่งเสริมสุขภาพผู้มีปัญหาโรคปวดเมื่อยกล้ามเนื้อด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 4(2),27-35.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติกองวิชาการและแผนงาน. (2560).
ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสมุนไพร (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: กรมการแพทย์
แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 : วิเคราะห์เชิงพุทธธรรม*

THE ENVIRONMENTAL CONSERVATION IN BUDDHIST WAYS OF HIS
MAJESTY KING BHUMIBOL ADULYADEJ (RAMA IX) : THE ANALYSIS
BASED ON PRINCIPLES OF BUDDHISM

พระมหาชินวัฒน์ จกกวโร (กุยรัมย์)

Phramaha Chinnavat Jakkavaro (Kuirum)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: rukhitawun@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช 2) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา 3) เพื่อบูรณาการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร ใช้การวิเคราะห์และสรุปผล

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีวิธีการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ มากมาย เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ เป็นต้น ด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีสภาพดีอยู่แล้ว ให้คงสภาพอยู่อย่างเดิม พื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่มีสภาพเสื่อมโทรมให้มีสภาพที่ดียิ่งขึ้น และการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ยังขาดแคลนหรือมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนและในการพัฒนาประเทศชาติในบริบทต่าง ๆ ให้เกิดมีขึ้นมา โดยทรงอาศัยศาสตร์พระราชที่เป็นพระราชประสงค์จากการศึกษาศิลปวิชาการ การบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ และพระอัจฉริยภาพ จึงเกิดเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นที่สนใจและยกย่องเชิดชูพระเกียรติจากปวงชนทั่วโลก

2. พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยการบัญญัติสิกขาบทห้ามทำลายสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ เป็นต้น และทรงแสดงหลักธรรมให้พระสาวกเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและประพฤติปฏิบัติอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อิงอาศัยสิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิต และให้สิ่งแวดล้อมที่ดีโอบอุ้มชีวิตให้เป็นไปในหนทางสายกลาง

* Received 5 September 2019; Revised 18 October 2019; Accepted 26 October 2019

เพื่อให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีภูมิคุ้มกันโรคที่ดี และจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง สามารถดำเนินไปสู่หนทางแห่งความหลุดพ้นได้ตามสมควรแก่เหตุปัจจัยของแต่ละบุคคล

3. การบูรณาการเชิงพุทธโดยอาศัยหลักพุทธธรรม คือ หลักอริยสัจ 4 หลักราชสังคหวัตถุ 5 หลักสันโดษ 3 หลักมรรคมืออภัย 8 หลักไตรสิกขา 3 และหลักสาราณียธรรม 6 กับศาสตร์พระราชของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทำให้ได้แนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์แบบ สามารถใช้ปฏิบัติงานอนุรักษ์ฟื้นฟูและส่งเสริมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเป็นไปอย่างรอบคอบรอบด้าน เกิดสัมฤทธิ์ผลที่ดีงาม ทั้งในด้านบุคลากรผู้ดำเนินงานก็มีหลักคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินงานและเป็นภูมิคุ้มกันตนเองให้อยู่แนวทางที่ดีงาม ป้องกันตนเองไม่ให้ตกไปในทางที่ผิดพลาดเสื่อมเสีย และผลของงานก็ออกมาในรูปแบบที่ดีมีคุณภาพ ทำให้เกิดภาวะ “คนดี งานเด่น เน้นคุณธรรม”

คำสำคัญ: การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธ, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช รัชกาลที่ 9, หลักพุทธธรรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the environmental conservation of his majesty King Bhumibol Adulyadej 2) to study the environmental conservation in Buddhism 3) to integrate into the environmental conservation as Buddhist ways. This research is qualitative; The data was gained from documents for analysis and conclusion

The results of the research provided that:

1. King Bhumibol Adulyadej has several methods of environmental conservation to conserve soil, water, forest, and air. His methods of environmental protection were maintaining environmental qualities, restoring environments, and encouraging environmental scarcities or the lack of sufficient available natural resources to meet the demands; moreover, to be developed the country in several ways. This environmental conservation by reference from his experiences studying including with the royal duties, and his remarkable ability that became to the distinctive identity of well-known as he received special commendations from people in global.

2. Buddha has several methods of environmental conservation in (Sikkhàpada) a disciplinary rule or rule of morality that mentioned to do not destroy the nature of soil, water, forest, and air etc., and the Buddha preached

about the natural environment for a variety of benefits together with not harmful to the environment to his disciple by referring to environment of life and living on Middle Way" or "The Middle Path as it could be support the healthiness, and the mental health. Furthermore, carrying to the way leading to liberation on each person.

3. The integration of Buddhism by following principles of Buddhism. For instance, the (Ariyasacca) the Noble Truth, (RachSaïgahavatthu) principles for king to take care of his people, (Santuññhi, Santosa) contentment, (Maggā) the Noble Eightfold Path, (Sikkhāttaya) the Threefold Learning, (Sàràõäyadhamma) states of conciliation or virtues for fraternal living, and also following the methods of environmental conservation of King Bhumibol Adulyadej. It could conserve, restore the environment more effectively. In the same way, people have moral principles to proceed with work that achieve amazing results as a concept that "Good men, Remarkable work and high moral standards".

Keywords: The Environmental Conservation In Buddhist Ways, King Bhumibol Adulyadej (RAMA IX), Principles Of Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นเพราะวิกฤตปัญหาของสังคมโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เพราะสังคมโลกเกิดวิกฤตปัญหาขึ้น จึงมีบุคคลผู้อาจหาญตั้งใจบำเพ็ญบารมีเพื่อบรรลุเป็น พระพุทธเจ้า โดยมุ่งหวังที่จะอาสาแก้ไขวิกฤตปัญหาของสังคมโลกนั้น ๆ ให้หมดไป หรือถ้า วิกฤตปัญหานั้นหนักหน่วงเกินไป สุดวิสัยที่ใคร ๆ จะแก้ไขได้ ก็ประสงค์ที่จะค้นหาแนวทางให้ สามารถนำตนหลุดพ้นออกไปจากวิกฤตปัญหาเหล่านั้นอย่างถาวร ไม่ต้องจมปลักอยู่กับปัญหา เหล่านั้นอีกต่อไป พร้อมทั้งช่วยเหลือสัตว์โลกให้สามารถหนีรอดออกไปจากวิกฤตปัญหา เหล่านั้นได้ด้วย

วิกฤตปัญหาที่ใหญ่หลวงสำหรับสัตว์โลกนั้น ก็คือ ความทุกข์ ซึ่งถือว่าเป็นภัยอัน ร้ายแรงของสัตว์โลก โดยเฉพาะทุกข์ คือ ความเกิด ความแก่ และความตาย ถือว่าเป็นภัยใหญ่ สุดวิสัยที่ใคร ๆ จะแก้ไขได้ และเป็นภัยที่บังเกิดมีขึ้นแก่สรรพสัตว์ตลอดทั้งสรรพสิ่งที่อุบัติขึ้นใน โลกทั้งปวงโดยไม่มียกเว้น เมื่อบุคคลหรือสิ่งใดบังเกิดขึ้นมาแล้ว จะต้องมีความแตกดับทำลาย ไปเป็นของคู่กัน ส่วนทุกข์คือความเจ็บนั้น บังเกิดมีขึ้นเฉพาะแก่สัตว์โลกที่มีวิญญาณครอง เท่านั้น กล่าวคือ ความเจ็บทางกายและความเจ็บทางใจ อันได้แก่ ความเศร้าโศกเสียใจ พิโร ร่าพิน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ อันสืบเนื่องมาจากการที่ต้อง

ประสบกับสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาบ้าง หรือต้องพลัดพรากจากสิ่งที่น่าปรารถนาไปอย่างน่าเสียดายบ้าง โดยเฉพาะบุคคลที่ยึดติดพัวพันอยู่กับสิ่งนั้น ๆ ด้วยอำนาจแห่งตัณหาแล้ว ความทุกข์ก็จะยิ่งทวีความรุนแรงตามกำลังแห่งความยึดติดพัวพันนั้นด้วย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

บุคคลที่เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เมื่อได้พบเห็นวิกฤตปัญหาเหล่านี้อยู่บ่อย ๆ สำหรับผู้มีปัญญาและมีจิตใจอาหาญ ก็ปรารถนาที่จะแสวงหาทางรอดพ้นและช่วยเหลือสัตว์โลกทั้งหลายให้หนีรอดจากปัญหาเหล่านี้ด้วย ท่านเหล่านี้จึงได้ชื่อว่า พระโพธิสัตว์ แปลว่า ผู้อาสาปราบทุกข์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) เพราะฉะนั้น เมื่อท่านเหล่านี้ได้บรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามวาระแห่งกำลังบารมีของตนแล้ว จึงมุ่งมั่นในการช่วยหรือสัตว์ชนสัตว์ออกจากสังสารวัฏอันเป็นหลุมพรางแห่งความทุกข์ (อภิปิณฑิตการคำและอาจารย์พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2537) เพื่อที่สามารถจะช่วยเหลือได้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า พระสมณโคดม ก็เช่นเดียวกัน พระองค์จึงทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพุทธกิจในการแก้ไขวิกฤตปัญหาของสังคมโลกทั้งแบบชั่วคราวและแบบถาวร [ยั่งยืน] จึงเกิดเป็นโครงการหรือแนวทางสำหรับประพฤติปฏิบัติเพื่อแก้ไขวิกฤตปัญหาเหล่านี้ในรูปแบบต่าง ๆ ขยายออกไปตามประเภทของวิกฤตปัญหานั้น ๆ จนกลายเป็นองค์กรพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ องค์กรหนึ่งขึ้นมาในที่สุด เพราะฉะนั้น องค์กรพระพุทธศาสนาจึงถือได้ว่าเป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขวิกฤตปัญหาทั้งของตนเองและช่วยเหลือบุคคลอื่นให้สามารถแก้ไขวิกฤตปัญหาได้ด้วยตนเอง

องค์กรพระพุทธศาสนาเริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระสัทธรรมเผยแผ่หลักคำสอนแก่บุคคลเหล่านั้น คือ เริ่มตั้งแต่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นต้นมา เมื่อมีบุคคลผู้ตรัสรู้ตาม ประกาศภาวะความเป็นสาวกอย่างสมบูรณ์ เรียกว่า พระสงฆ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) มีพระปัญจวัคคีย์เป็นต้นเป็นลำดับมา ทำให้องค์กรพระพุทธศาสนาได้แผ่กระจายไปยังชนบทราชธานีน้อยใหญ่ ด้วยการที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนา ณ ดินแดนต่าง ๆ และเสด็จจาริกไปโปรดสัตว์ด้วยพระองค์เอง เปรียบดังดวงอาทิตย์ที่โผล่ขึ้นสู่ท้องฟ้า ทำให้ลัทธิศาสนาต่าง ๆ ที่เคยปรากฏโดดเด่นในโลกค่อย ๆ อับแสงริบหรี่ลง เจ้าลัทธิและสาวกของลัทธิอื่น ๆ หลายลัทธิเกิดปฏิกิริยาต่อต้านและขัดขวางการปฏิบัติศาสนกิจในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธเจ้า และเหล่าพระสาวก บางครั้งหรือบางท้องถิ่นได้เกิดวิกฤตปัญหาขึ้นกับพระพุทธศาสนาอันเนื่องมาจากบุคคลภายนอกก็มีอยู่เสมอ ๆ นอกจากนี้ ยังมีสาเหตุมาจากบุคคลภายในที่ทำให้เกิดวิกฤตปัญหาขึ้นในพระพุทธศาสนาก็มีอยู่เป็นประจำเช่นเดียวกัน เช่น กรณีพระเทวทัต เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และกรณีเหล่าพุทธบริษัทที่ได้ก่อวิกฤตปัญหาขึ้น

อันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความทะยานอยาก ความอึดคัดขัดสน ความอดอยาก ความไม่รู้ ความไม่ละอาย ความเข้าใจผิด หรือความหลงลืมสติ เป็นต้น

ในกรณีเหล่านี้ ได้ก่อให้เกิดความสั่นคลอนแก่พระพุทธศาสนาบ้างน้อยบ้างตามแต่เหตุปัจจัยหรือบุคคลผู้กระทำนั้นจะมีสมรรถนะในการกระทำมากหรือน้อย ถ้าบุคคลผู้กระทำมีสมรรถนะมาก ย่อมก่อวิกฤตปัญหาได้มาก เช่น พระเทวทัต เป็นต้น ส่วนผู้มีสมรรถนะลดน้อยลงมา ก็ทำให้เกิดวิกฤตปัญหาที่ลดหลั่นกันลงมาตามลำดับ อนึ่ง ถ้าบุคคลผู้กระทำมีกำลังและบิรวารน้อย วิกฤตปัญหาที่เกิดขึ้นย่อมมีน้อยและแก้ไขได้ง่าย แต่ถ้าบุคคลผู้กระทำมีกำลังและบิรวารมากหรือมีอิทธิพลมาก วิกฤตปัญหาที่เกิดขึ้นย่อมขยายวงกว้างออกไปและแก้ไขได้ยากมากขึ้นตามไปด้วย

พระพุทธเจ้าได้ทรงพยายามใช้พระปัญญาธิคุณอันมีพระมหากรุณาธิคุณเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงและมีพระบริสุทธิคุณเป็นเครื่องมือกำกับในการแก้ไขวิกฤตปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จเรียบร้อยไปโดยสันติภาพ ด้วยหลักอหิงสาธรรม (ว.วชิรเมธี, 2555) ดังตัวอย่างในพระโอวาทปาติโมกข์ที่พระองค์ทรงประทานแก่พระอรหันตชีนาสพจำนวน 1,250 รูป ณ พระเวฬุวันมหาวิหาร ในวันมาฆบูชาณมีดิถีเพ็ญเดือน 3 ข้อที่ว่า “อนุปวาโท อนุปฆาโต ปาติโมกฺเข จ ส่วโร” แปลว่า การไม่ทำร้าย การไม่ทำร้าย การสำรวมในพระปาติโมกข์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น ทำให้การแก้ไขวิกฤตปัญหาของพระองค์เป็นไปด้วยสันติวิธี ด้วยการทำให้ผู้บริสุทธิ์ให้เป็นผู้บริสุทธิ์โดยแท้ และทำให้ผู้ไม่บริสุทธิ์ให้ปรากฏด้วยผลแห่งการกระทำของตนตามสมควรแก่โทษานุโทษ และตามสมควรแก่ภูมิธรรมของแต่ละบุคคล บุคคลที่ทนต่อการฝึกฝนหล่อหลอมจากพระพุทธเจ้าย่อมได้ประสบผลเป็นความดีงามตามสมควรแก่อุปนิสัยของตน กล่าวคือ บางท่านได้ประสบผลสำเร็จสูงสุดเป็นพระอรหันตชีนาสพ บางท่านได้ประสบผลสำเร็จรองลงมาเป็นพระอนาคามี พระสกิทาคามี หรือพระโสดาบันตามลำดับ บางท่านได้ประสบผลสำเร็จในระดับของโลกียธรรม สามารถแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาตนเองตามขีดจำกัดแห่งสมรรถนะของแต่ละบุคคลได้

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็ถือว่าเป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการบำเพ็ญพุทธกิจของพระพุทธเจ้า เพราะพระองค์ทรงประจักษ์ในคุณค่าของสภาพแวดล้อมที่ดีว่า ย่อมเป็นเครื่องโอบอุ้มและเกื้อหนุนต่อวิถีชีวิตแห่งเพศพรหมจรรย์ได้เป็นอย่างดี ในทำนองเดียวกัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ถือว่าเป็นวิกฤตที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตแห่งเพศพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วย ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงแนะนำสั่งสอนให้พระสาวกดำเนินชีวิตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและซึมซับอยู่กับธรรมชาติ เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นสิ่งที่ให้ความสมดุลแก่ร่างกายและจิตใจ จะได้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคงอยู่ในสภาพเดิม เพื่อจะได้เป็นที่อาศัยในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงในเพศพรหมจรรย์ โดยกระบวนการในการอนุรักษ์ธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมของพระพุทธเจ้านั้น ประกอบด้วยการบัญญัติสิกขาบทห้ามปรามพระสาวกมิให้ทำลายทำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทรงแสดงพระธรรมทั้งในฝ่ายพระสูตรและฝ่ายพระอภิธรรมตามสมควรแก่อุปนิสัยและเหตุปัจจัย เพื่อให้พระสาวกได้เห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นแหล่งเกื้อหนุนสิ่งดำรงต่อวิถีชีวิตแห่งพรหมจรรย์ และเป็นเครื่องโอบอุ้มคุ้มครองให้อยู่รอดปลอดภัยจากภัยภายในและภัยจากภายนอกได้เป็นอย่างดี

พระวินัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการเน้นย้ำให้พระสงฆ์มองเห็นสาระสำคัญของพระวินัยแต่ละข้อที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้พระสงฆ์ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องประยุกต์พระวินัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเน้นให้ศึกษาบริบทของสังคมสมัยพุทธกาลแล้วนำมาเปรียบเทียบกับสังคมสมัยปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าและพระสาวกล้วนใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ไม่ทำลายระบบนิเวศวิทยา ทั้งยังทรงบัญญัติพระวินัยให้เกื้อกูลต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยประชาชนเองต่างก็มองเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความเชื่อว่าแผ่นดินและต้นไม้มีชีวิต ใครทำลาย จะต้องถูกครหาตีเดียมนินทาหรือถูกลงโทษ

ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายไปเป็นอันมาก จนเกิดวิกฤตการณ์สภาวะแวดล้อมเป็นพิษทั่วโลก ทำให้กลุ่มนักอนุรักษ์ธรรมชาติต้องรีบออกมารณรงค์เรื่องนี้เป็นภาระใหญ่ โดยได้แสดงสรุปประโยชน์ของพระวินัยที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า พระวินัยเป็นกฎระเบียบที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อใช้ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นสังคมตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนในด้านการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฉันทนน้อย นอนน้อย แต่ทำงานเพื่อสังคมมาก และในขณะเดียวกันก็เป็นการจัดระเบียบสังคมสงฆ์ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติและสภาพแวดล้อมด้วย ดังนั้น การที่พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยจึงเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปด้วย ทั้งปฏิบัติตนให้บรรลุคุณธรรมด้วย จึงได้ประโยชน์ทั้ง 2 ทาง (ประพันธ์ ศุภสร, 2561)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงปฏิบัติเจริญรอยตามพระพุทธจริยาของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นสมเด็จพระบรมศาสดามาตลอดระยะเวลากว่า 70 ปีแห่งการครองราชย์ แม้จะทรงดำรงพระองค์อยู่ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่ได้ทรงมีอำนาจล้นพระหัตถ์เหมือนพระมหากษัตริย์ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชก็ตาม แต่พระองค์ท่านก็ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ ที่ถวายพระราชอำนาจไว้ให้เป็นไปโดยถูกต้องตามจารีตประเพณี นอกจากนี้ ยังทรงบำเพ็ญพระราชจริยาวัตรเจริญรอยตามพระพุทธจริยาของพระพุทธเจ้าในฐานะผู้เป็นพระบรมศาสดาด้วย โดยทรงนำพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงธรรม มีทศพิธราชธรรม 10 จักรวรรดิวัตร 12 และราชสังคหวัตถุ 5 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551) เป็นต้นมาประยุกต์ใช้เป็น

บรรพตฐานในการปกครองบ้านเมืองและการพัฒนาสังคมประเทศชาติ ซึ่งมีพระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญเพื่อพัฒนาประเทศชาติและเพื่อความสงบสุขของประชาชนเป็นอันมาก ตามพระราชปณิธานที่ทรงได้ประทานเป็นพระปฐมบรมราชโองการไว้ว่า “เราจักครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” (ราชกิจจานุเบกษา, 2593) โดยทรงดูแลสภานิกธังพื่อปกครองลูก ทรงเอาพระทัยใส่ในการช่วยบำบัดทุกข์และบำรุงสุขแก่พสกนิกรตลอดมา แม้ในยามที่ประเทศชาติเกิดวิกฤตปัญหา ตกอยู่ในสถานการณ์อันเลวร้ายต่าง ๆ ก็ทรงสามารถคลี่คลายลงได้ด้วยพระปรีชาสามารถบนพื้นฐานแห่งสันติธรรม ด้วยพระราชจริยาวัตรเหล่านี้ทำให้พสกนิกรชาวไทยต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นอย่างหาที่สุดมิได้ ทำให้เกิดความสงบร่มเย็นเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีความเป็นเอกราชและอธิปไตยอย่างยั่งยืนสืบมา บนพื้นฐานแห่งวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์พิเศษอันเป็นที่ประทับใจของชาวนานาชาติที่ได้มาพบเห็น

พระราชกรณียกิจในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็เป็นอุดมการณ์สำคัญอย่างหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิษก็ถือว่าเป็นพระราชภารกิจสำคัญเร่งด่วนที่พระองค์ทรงมุ่งมั่นในการดำริคิดค้นหาวิธีการป้องกันบำบัดเยียวยาและจัดให้หมดไป พร้อม ๆ กับการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองในด้านอื่น ๆ ด้วย กล่าวคือ ทรงดำริหาแนวทางให้พสกนิกรได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ แล้วช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีสภาพดีอยู่แล้วให้คงอยู่ในสภาพเดิมต่อไป ส่วนทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมมีสภาพแย่แล้ว ก็ทรงดำริหาวิธีการในการฟื้นฟูให้มีสภาพดีขึ้นดังเดิม อนึ่ง ทรัพยากรบางอย่างที่ไม่มีหรือสูญสภาพไปแล้ว ก็ทรงดำริคิดค้นหาวิธีการส่งเสริมให้พสกนิกรและหน่วยราชการสรรสร้างให้เกิดมีขึ้น ด้วยพระแนวพระราชดำริและทฤษฎีอันชาญฉลาด อันเกิดจากพระปรีชาสามารถและพระราชประสบการณ์ที่ทรงสั่งสมมา ทำให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มากมายหลายโครงการ ส่งผลให้ชุมชนตลอดทั้งประเทศชาติเกิดระบบในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดี ทำให้บ้านเมืองน่าอยู่อาศัย เป็นเสน่ห์ให้ชาวนานาชาติหลงใหลมาท่องเที่ยวหรืออาศัยและลงทุนทำธุรกิจในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติดีขึ้นมาโดยลำดับ

ด้วยพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพอันโดดเด่นของพระองค์ท่านดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกและเป็นบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าที่ได้ทรงนำพุทธธรรมมาบูรณาการใช้ในการบำเพ็ญพระราชจริยาวัตรและดำเนินพระราชกรณียกิจในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและส่งเสริมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยอดเยี่ยม จนเป็นที่เคารพบูชาด้วยน้ำใจจริงของเหล่าพสกนิกรทั่วไป และทรงเป็นที่ยกย่อง

เชิดชูพระเกียรติของเหล่านักปราชญ์และเหล่านักขัตริย์ตลอดทั้งผู้นำจากนานาชาติโดยงานวิจัยนี้ ทำการศึกษาเฉพาะอุดมการณ์ หลักการ วิธีการในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับดิน น้ำ ป่าไม้ และอากาศ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช แล้วผสมผสานเป็นแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร โดยผู้วิจัยแบ่งการศึกษาในประเด็นสำคัญเป็น 3 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 ศึกษาแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ 2 ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ 3 บูรณาการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และนำเสนอเป็นผลสรุปต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ปกรณ์วิเสส อรรถกถา ฎีกา และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือตำราวิชาการและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้โดยใช้วิธีสร้างข้อสรุป และนำเสนอเป็นแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เชิงพุทธบูรณาการ โดยการเรียบเรียงเนื้อหาที่มีประเด็นเดียวกันจากแหล่งต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว และนำมาประกอบเป็นข้อสรุปผลการวิเคราะห์ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาเอกสารแล้วนำมาเขียนเป็นผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงมีพระราชดำริให้จัดทำโครงการต่าง ๆ ขึ้นอย่างมากมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำริหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดินให้แก่พสกนิกรผู้ประกอบอาชีพในการทำการเกษตรโดยการศึกษาวิจัย ค้นคว้า และสรุปเป็นทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาสภาพดินที่เกิดขึ้น เช่น แนวคิดทฤษฎีการแก้งดิน เพื่อแก้ปัญหาดินที่เปรี้ยวจัด ที่จังหวัดนราธิวาสและจังหวัดใกล้เคียง เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2516 แนวคิดทฤษฎีการฟื้นฟูดินด้วยหญ้าแฝก หญ้าแฝกมีคุณสมบัติในการช่วยยึดดินไม่ให้พังทลาย ช่วยรักษาหน้าดินโดยเฉพาะที่ที่มีความลาดชัน และหญ้าแฝกยังช่วยในการกักเก็บอินทรีย์วัตถุไว้ในดินอีกด้วย แนวคิดการทำเครื่องดักหมอกจากพระราชดำริแปลงหมอกเป็นน้ำหล่อเลี้ยงต้นไม้และฟื้นฟูดิน และแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากดินอย่างคุ้มค่า อันได้แก่แนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาเกษตรทฤษฎีใหม่ และยังมีแนวคิดทฤษฎีอื่น ๆ อีกมากมายที่พระองค์ทรงแก้ปัญหาอันเกิดจากสภาพดินที่เสื่อมโทรม

1.2 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงมีพระราชดำริ ริเริ่มและพระราชทานพระราชดำรินั้น ๆ ให้แก่หน่วยงานหรือหน่วยราชการต่าง ๆ นำไปดำเนินโครงการ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย โดยทรงตระหนักว่า น้ำมีความสำคัญต่อสรรพชีวิต ทั้งมนุษย์ สัตว์ และธรรมชาติเป็นอย่างมาก ดังมีพระราชดำรัสว่า “น้ำคือชีวิต” ดังนั้น เพื่อทรงขจัดปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง อันจะทำให้เกษตรกรไทยเพาะปลูกพืชพันธุ์ไม้ได้ผลดี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแนวทางการทำเกษตรกรรมแบบทฤษฎีใหม่ และทรงพระวิริยะอุตสาหะคิดค้นเทคโนโลยีทำฝนหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้แก่พสกนิกร และในยามที่เกิดอุทกภัยในฤดูฝน ดังที่เกิดอยู่เป็นประจำ ด้วยพระปรีชาญาณและสายพระเนตรอันกว้างไกล ได้ทรงพระราชดำริให้ใช้เทคโนโลยีในการก่อสร้างคันกั้นน้ำ เขื่อน และอ่างเก็บน้ำ เพื่อเก็บกักน้ำที่มีปริมาณมากในฤดูฝนไว้ แล้วจ่ายโอนไปโดยวิธีการชลประทานในฤดูแล้ง ตัวอย่างเช่น คันกั้นน้ำโครงการมูเนาะ และปีเหล็ง ในจังหวัดนราธิวาส ทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างทางผันน้ำ โดยขุดเส้นทางเดินให้น้ำผันไปสู่ลำน้ำหรือทางน้ำที่ต้องการ หรือการสร้างประตูระบายน้ำ โดยทรงใช้เทคโนโลยีหรือเกณฑ์ทางวิศวกรรมที่ต้องศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่คุ้มค่า เช่น โครงการผันน้ำจากแม่น้ำโลก ตามที่พระราชทานพระราชดำริแก่กรมชลประทานเมื่อปี พ.ศ. 2518 เป็นต้น

1.3 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงตระหนักว่า “ป่า” เป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งมีชีวิต ทั้งพืชและสัตว์ ทั้งอาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค รวมทั้งเป็นที่สะสมอินทรีย์วัตถุและน้ำที่จะหล่อเลี้ยงการเกษตรด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ ป่ายังเป็นแหล่งดูดซับป้องกันมลพิษ ป้องกันหรือชะลอความรุนแรงจากภัยธรรมชาติ เช่น ลมพายุ กระแสน้ำหลาก ดินและหินพังทลาย เป็นต้น ดังนั้น พระองค์ทรงมีพระราชดำริให้รักษาป่าไม้ โดยทรงมีพระราชดำริให้จัดทำโครงการต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เช่น โครงการปลูกป่าในที่สูง โครงการปลูกป่าต้นน้ำลำธาร โครงการปลูกป่าทดแทน พระราชดำริการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง พระราชดำริการปลูกป่าเพื่อใช้ทำฟืน พระราชดำริการปลูกป่าเปียกป้องกันไฟป่า พระราชดำริการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก พระราชดำริเรื่องภูเขาป่า พระราชดำริเรื่องพัฒนาป่าชายเลน เป็นต้น และทรงมีพระราชดำริและโครงการอื่น ๆ อีกมากมายที่พระองค์ทรงทำเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้

1.4 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรอากาศ การอนุรักษ์ทางด้านสภาพอากาศของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั้น เป็นพระราชภารกิจที่ดำเนินไปพร้อมกับกระบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางด้านอื่น ๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ทรงมุ่งเน้นดำเนินการแบบพึ่งพิงธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ และไม่ทำให้มลภาวะเป็นพิษ เหล่านี้ย่อมมีผลทำให้สภาพอากาศได้รับการบำบัดให้สะอาดบริสุทธิ์ สามารถเป็นปอดของมนุษย์ สัตว์ และพืชพันธุ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี พระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรอากาศ เช่น ทรงมีพระราชดำริให้สร้างถนนพระราชดำริเพื่ออนุรักษ์สภาพอากาศในตัวเมือง เพื่อแก้ปัญหาการจราจรแออัดส่งผลให้สภาพอากาศเสื่อมโทรม โครงการถนนวงแหวนชั้นใน ถนนรัชดาภิเษก โครงการถนนวงแหวนรอบนอก ถนนกาญจนาภิเษก โครงการข่วงจตุรทิศ ตะวันตก-ตะวันออก โครงการทางคู่ขนานลอยฟ้า ถนนบรมราชชนนี โครงการจราจรตามแนวพระราชดำริเพื่อลดมลภาวะทางอากาศ เป็นต้น

2. แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้สาวกของพระองค์อาศัยอยู่ร่วมกับธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ให้สาวกอาศัยอยู่ในป่า อยู่ในถ้ำ อยู่โคนไม้ อยู่อย่างกินง่าย พอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ โดยสามารถสรุปสิ่งที่พระองค์ทรงตรัสสอนได้ดังนี้

2.1 หลักธรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ สันโดษ 3 สันโดษ แปลว่า ความยินดีหรือความพอใจ หมายความว่า ยินดีหรือพอใจด้วยของของตน ซึ่งตนได้มาด้วยความรู้ความสามารถและความเพียรพยายามโดยชอบธรรม ได้แก่ ความยินดีด้วยปัจจัย 4 ตามมีตามได้ และความรู้จักอิมรู้จักพอ ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมที่สร้างฐานะความเป็นอยู่ของชีวิตให้ดีขึ้น กล่าวคือ ใช้เท่าที่มี มีแล้วจึงใช้ ทำให้พอมีพอใช้ และเป็นการเติมเต็มความพร่องหรือความขาดแคลนของจิตใจ สร้างภูมิคุ้มกันมิให้ความอยากด้วยอำนาจแห่งตัณหาเข้า

ครอบงำได้อีกด้วย บุคคลผู้มีความสันโดษเชื่อว่าเป็นผู้มีทรัพย์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สนตุฏฐิปรมฺม ฐนํ” แปลความว่า ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง สามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการงานต่าง ๆ ได้ทุกประการตามความเหมาะสม ในโครงการงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็มีความจำเป็นไม่น้อย เพราะบุคคลที่จะรักษาผลประโยชน์ของสังคมหรือส่วนรวมไว้ได้เป็นอย่างดี บุคคลนั้นจะต้องมีความสันโดษเป็นคุณธรรมประจำใจ ที่จะไม่ล่งละเมียดในทรัพย์สินของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินส่วนรวมที่ตนเองดูแลรักษาอยู่ก็ดี หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่ตนไม่ควรจะได้โดยสุจริตและยุติธรรมก็ดี ความสันโดษนี้จะช่วยหล่อเลี้ยงอุดมการณ์แห่งความดีงามให้อยู่คู่จิตใจไปตลอด แม้จะประสบกับความยากลำบากหรืออดคัดค้านแค้นอย่างไร ก็จะไม่ก้าวภายในทรัพย์สินของรัฐบาลหรือของสังคมหรือของบุคคลอื่นเลย ทำให้เป็นนักอนุรักษ์ที่ดีงามได้อย่างมั่นคง

2.2 ทรงสั่งสอนพระภิกษุให้มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติสัมพันธ์ คือ ให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ดังที่พระองค์ทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย.....นั้นโคนไม้ นั้นเรือนว่าง เธอทั้งหลายจงเพ่งพินิจอย่าประมาท อย่าได้มีความเดือดร้อนในภายหลัง นี่เป็นคำพร่ำสอนของเราแก่เธอทั้งหลาย” หรือที่ว่า “บรรพชาอาศัยเสนาสนะคือโคนต้นไม้ เธอพึงอุตสาหะในเสนาสนะคือโคนต้นไม้จนตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น เรือนโล้น ถ้า” เพราะการอยู่ในสถานที่สบายเกินไป มักทำให้ประมาทและนำไปสู่ความเฉื่อยชาในการปฏิบัติ จึงนับว่าเป็นพระพุทธรูปวิธีที่แสดงให้เห็นว่าทรงวางพระองค์ต่อธรรมชาติอย่างเหมาะสม แม้แต่เวลาที่ทรงพักในเวลากลางวันหรือช่วงหลักเ็นเพื่อภาวนาพระพุทธเจ้าก็ทรงแสวงหาต้นไม้ที่มีใบดกหนา สงบเย็นแล้วทรงพักนอนอยู่เสมอ ๆ มิใช่ต้องกล่าวถึงข้อปฏิบัติอื่น ๆ ที่ทรงปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างเป็นมิตร นอกจากนี้ ยังทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกมากมาย เช่น ห้ามถ่ายของเสียลงบนของเขียว ห้ามตัดต้นไม้ทำลายป่า เป็นต้น โดยทรงกำหนดโทษไว้เท่ากับการฆ่าสัตว์เลยทีเดียว

2.3 ทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อรักษาสัตว์สิ่งแวดล้อม

2.3.1 สิกขาบทที่เกี่ยวกับการทำกุกุณดิน ดังปรากฏในพระไตรปิฎกตอนหนึ่งว่า วันหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากภูเขาคิซมกุกุณพร้อมกับภิกษุสงฆ์ ทรงทอดพระเนตรเห็นกุกุณอันงดงามที่พระธนิยะกุมภการบุตรก่อสร้างขึ้นเพื่ออยู่จำพรรษาสำหรับตนเอง พระองค์ตรัสถามว่า “นั่นอะไร น่าดูน่าชม สีเหมือนแมลงค่อมทอง” ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “การกระทำของโมฆะบุรุษนั้น ไม่สมควร ไม่คล้อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนโมฆะบุรุษนั้นจึงขยำโคลนก่อกุกุณดินล้วนแล้ว โมฆะบุรุษนั้นชื่อว่า ไม่มีความเอ็นดู ไม่อนุเคราะห์ความไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย พวกเธอจงไปทำลายกุกุณนั้นเสีย อย่าให้เพื่อนพรหมจารีในภายหลังเบียดเบียนหมู่มสัตว์เลย ภิกษุไม่พึงทำกุกุณดินล้วน ภิกษุใด ทำต้องอาบัติทุกกุกุณ

2.3.2 สิกขาบทที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ 1) ห้ามดื่มน้ำมีตัวสัตว์ มีต้นเหตุเกิดเรื่อง คือ วันหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร เขตเมืองสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์รู้ว่าน้ำมีสัตว์มีชีวิต ก็ยังบริโภค บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ พวกกันเพ่งโทษ ตำหนิ โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์รู้ว่าน้ำมีสัตว์มีชีวิต ก็ยังบริโภคเล่า” ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระพุทธเจ้า ทรงให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามทราบความนั้นแล้ว ทรงดำนิว่า “โมฆะบุรุษทั้งหลาย इनพวกเธอรู้ว่าน้ำมีสัตว์มีชีวิต ก็ยังบริโภคเล่า โมฆะบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสมยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า “ก็ ภิกษุใดรู้ว่าน้ำมีสัตว์มีชีวิต ก็ยังบริโภค ต้องอาบัติปาจิตตีย์” 2) ห้ามไม่ให้ภิกษุผู้ไม่เป็นไข้ ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ บ้วนน้ำลายลงบนของเขียวและในน้ำ ภิกษุใดฝ่าฝืนต้องอาบัติทุกกฏ

2.3.3 สิกขาบทที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 1) ภูตคาม สิกขาบทเป็นสิกขาบทที่เกี่ยวกับการตัดต้นไม้ทำลายป่า สิกขาบทนี้มีสาเหตุมาจากภิกษุชาวเมืองอาฬวีทำการก่อสร้างวิหาร จึงได้ตัดต้นไม้ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของเทวดา ทั้งที่เทวดามาขอร้องก็ไม่หยุด ได้ตัดถูกแขนของลูกเทวดาขาด เทวดาจะฆ่าภิกษุ แต่ก็กลัวบาปและกลัวเทวทัณฑ์จากเหล่าเทวดาอื่น ๆ จึงไปกราบทูลความทุกข์ของตนให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งให้ประชุมสงฆ์สอบถามหาสาเหตุ เมื่อภิกษุนั้นยอมรับว่าได้ทำเช่นนั้นจริง พระองค์ก็ทรงติเตียนการกระทำ และทรงแสดงอาณิสสแห่งการไม่กระทำเช่นนั้น แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามว่า ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะพรากภูตคาม 2) สิกขาบทห้ามไม่ให้ภิกษุก่อไฟผิง การก่อไฟนับว่าเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดไฟไหม้ป่าซึ่งเป็นปัญหาที่แก้ไม่ตกในปัจจุบัน ไฟป่าได้สร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงมาก เพราะได้ทำลายทุกอย่างของระบบนิเวศวิทยา สิกขาบทข้อนี้เป็นการช่วยอนุรักษ์ป่าไม้และยังช่วยป้องกันการเกิดมลพิษทางอากาศอีกด้วย

2.3.4 สิกขาบทที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรอากาศ สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แต่ละข้อล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังที่พระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามไม่ให้ภิกษุขุดดิน ตัดต้นไม้ ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะลงบนของเขียวและลงในแม่น้ำลำคลอง สิกขาบทเหล่านี้ได้สร้างจิตสำนึกให้แก่บรรพชิตและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านในเรื่องการรักษาสภาพอากาศและสิ่งแวดล้อม สิกขาบทที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรอากาศ เช่น ห้ามไม่ให้พระภิกษุก่อไฟ “ภิกษุใด ต้องการผิงไฟ ก่อเองก็ดี หรือใช้ให้ผู้อื่นก่อก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์” ห้ามไม่ให้ภิกษุทิ้งเศษอาหารลงในละแวกบ้าน ภิกษุจะต้องฝึกเป็นนิสัยให้เป็นผู้รักความสะอาด การทิ้งเศษอาหารไม่เป็นที่ยอมทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา เช่น เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคและส่อถึงนิสัยของคนผู้ทิ้ง ประชาชนในสมัยนั้น

ต่างก็ประณามการกระทำของภิกษุ พระพุทธเจ้าทรงมองเห็นประโยชน์ทั้งทางด้านศาสนา สังคม และสภาพแวดล้อม จึงทรงบัญญัติสิกขาบทนี้ให้ภิกษุทั้งหลายประพฤติปฏิบัติเพื่อความดีงามแห่งคณะสงฆ์และเพื่อความสะอาดของบ้านเมือง

3. วิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชปณิธานที่จะทรงครองแผ่นดินโดยธรรม ดังพระปฐมบรมราชโองการที่ทรงประทานไว้ในพระราชพิธีราชาภิเษก เมื่อวันอาทิตย์ที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2489 ขึ้น 5 ค่ำ เดือน 6 ปีจอ นั้นว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ทรงเป็นพุทธมามกะ คือ ทรงยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางบำเพ็ญพระราชจริยาวัตรและปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการปกครองบ้านเมือง และทรงเป็นองค์ครุศาสนูปถัมภกแก่ทุกศาสนาในพระราชอาณาจักร ตามเยี่ยงอย่างบุรพพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตและเหล่าพระธรรมิกราชทั้งหลายแต่โบราณกาลมา โดยทรงยึดถือหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเรื่อยมาตลอดพระชนม์ชีพ แม้ในงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็เช่นเดียวกัน พระองค์ก็ได้ทรงเลือกใช้หลักพุทธธรรมเหล่านั้นมาใช้ในการส่งเสริมพระราชจริยาวัตรให้เป็นแบบอย่างที่ดีในกาบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ กล่าว คือ

3.1 ทรงใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นโครงสร้างของงาน ทรงมองงาน คือ สิ่งแวดล้อมทั้งหลายเป็นวัฏฏะ ทุกข์ ซึ่งจัดเป็นวัฏฏะที่จะต้องทรงแก้ไข หรือเป็นตัวงานที่จะต้องทรงอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรงมองสาเหตุของความทุกข์ยากหรือปัญหาเป็นวัฏฏะ สมุทัย คือ เป็นสิ่งที่จะต้องกำจัดออกไปและป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำซ้อนทับถม โดยทรงมองว่า สิ่งที่เป็นปัญหาทุกอย่างย่อมมีตัวต้นเหตุหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดขึ้นเสมอ ปัญหาของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมหรือล่มสลายก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีต้นเหตุหรือสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการตามบริบทของสิ่งแวดล้อมและบริบทของสังคมที่อยู่ใกล้เคียง ทรงมองความสุขสันติของประชาชนและความเจริญก้าวหน้าอย่างมีเอกภาพของประเทศชาติเป็นวัฏฏะ นิโรธ คือ ความดับแห่งทุกข์ ซึ่งได้แก่สภาพที่ไร้ปัญหา โดยทรงตั้งสมมติฐานว่า เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ก็ต้องมีสภาวะที่ไร้ปัญหา ซึ่งเป็นสภาวะที่ตรงกันข้ามกับปัญหานั้นอยู่อย่างแน่นอน ทรงมองข้อปฏิบัติหรือแนวทางที่จะดำเนินไปสู่ความดับแห่งทุกข์เป็นวัฏฏะ มรรค คือ วิธีการในการแก้ไขปัญหาก็ถูกต้อง อันจะนำประเทศชาติและอาณาประชาราษฎร์ไปสู่สภาวะที่ไร้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและแท้จริง

3.2 ทรงถือราชสังคหวัตถุ 5 เป็นอุดมการณ์ในการทำงาน ได้แก่ สัสสมะระ ทรงฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร อันเป็นรากฐานของการดำรงชีพ หรือเป็นปากท้องของประเทศชาติ ปุริสเมระ ทรงฉลาดในการส่งเสริมข้าราชการบริพารและข้าราชการทุกหน่วยงาน ตลอดถึงพสกนิกรที่ตั้งใจประกอบอาชีพสุจริตให้ได้ทำกิจการงานในฐานะที่สมควร สัมมาปาสะ ทรงฉลาดในการผูกผสานรวมใจประชาชน ด้วยการส่งเสริมอาชีพ

เช่น ให้คนจูงวัวไปสร้างตัวในกสิกรรม พาณิชยกรรม หรือการศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น วาจาเปยะ หรือ วาจาเปยยะ ทรงมีพระราชดำรัสอันดุดีมีน้ำใจ ทรงฉลาดในการสนทนา ปราศรัย ด้วยพระราชดำรัสอันไพเราะ สุภาพนุ่มนวล ประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์ในทาง สัมผัสสามัคคีในการอยู่ร่วมกันในสังคม นิรักคหะ หรือ สัพพเมธะ ทรงแผ่พระบารมีธรรม ไปในพสกนิกรที่อยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารทั่วไป ด้วยการทรงบำบัติทุกขอันเป็นศัตถุร้าย กาลของบ้านเมือง และทรงบำรุงสุขอันเป็นคุณมหาบุญอันศักดิ์สิทธิ์ที่จะผูกมิตรไมตรีและยึดเหนี่ยวน้ำใจของพสกนิกรและมิตรประเทศไว้ได้อย่างเหนียวแน่นมั่นคง

3.3 ทรงถือความสันโดษ 3 เป็นหลักการในการดำเนินงาน ทรงประยุกต์ใช้หลักความสันโดษ 3 ประการ มาเป็นหลักการในการบำเพ็ญพระราชจริยาวัตรในทางงามเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พสกนิกร ด้วยการทรงยินดีพอใจในเครื่องใช้สอยและเครื่องเสวยแต่พอประมาณ ด้วยความประหยัสมัธยัสถ์และทรงใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าถึงที่สุด ตลอดทั้งทรงนำสิ่งที่บุคคลอื่นทิ้งแล้วมาแปรสภาพใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

3.4 ทรงยึดมรรคมืองค์ 8 หรือหลักไตรสิกขา เป็นวิธีการในการขับเคลื่อนพระราชกรณียกิจ

3.5 ทรงยึดหลักสาราณียธรรม 6 เป็นภูมิคุ้มกันที่ดี หลักสาราณียธรรม คือ หลักธรรมสำหรับผูกมิตรไมตรีต่อกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีกัน ด้วยการสร้างความรู้สึกแห่งไมตรีจิตต่อกัน

อภิปรายผล

1. แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จึงทรงโปรดให้มีการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน ทรงมีโครงการแก้มลิงดิน แก้ปัญหาดินเปรี้ยว โครงการปลูกหญ้าแฝกเพื่อแก้ปัญหาดินพังทลาย ดินไม่มีความชุ่มชื้น ดินขาดสารอาหาร เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ปัญหาภัยแล้ง โดยให้จัดทำโครงการฝนหลวง ทรงให้สร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ฝายชะลอน้ำ และให้จัดทำชลประทาน หรือแก้ปัญหาน้ำท่วม เช่น โครงการแก้มลิง และแก้ปัญหาน้ำเสียในกรุงเทพมหานคร และโครงการอื่น ๆ อีกมากมาย เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทรงจัดให้มีการปลูกป่าทดแทน เพราะหลังจากที่พระองค์เสด็จเยี่ยมพสกนิกรในพื้นที่ต่าง ๆ พบว่า ป่าไม้ในประเทศไทย เริ่มมีการเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น การถางป่าเพื่อใช้ในการทำการเกษตร จนกลายเป็นภูเขาหัวโล้นอย่างที่เห็นในปัจจุบัน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรอากาศ และสิ่งแวดล้อม ทรงให้มีการสร้างถนนเพื่อลดปัญหาการติดขัดในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของมรกต กำแพงเพชรและ

สวรรยา ธรรมอภิพล ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผลการวิจัยพบว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรงเล็งเห็นถึง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงทรงให้มีการดำเนินโครงการอันเนื่องพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองภูมิพลวิทยาเขตที่มีชีวิตทรงเน้นงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพ สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของดิน น้ำ ป่าไม้ อาชีพ และพลังงานทดแทน โดย โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ นั้นจะมีแนวทางเป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ เพื่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ของประเทศพร้อม ๆ ไปด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (มรกต กำแพงเพชรและสวรรยา ธรรมอภิพล, 2560)

2. แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบธรรมชาติเหมือนมิตร ดังมีพุทธพจน์ ตรัสรับรองไว้ว่า “บุคคลนั่งหรือนอนที่ร่มเงาของตนไม่ได้ ไม่พึงหวัตรานกของตนไม้นั้น เพราะผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลวทราม” จะเห็นได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก ทรงสั่งสอนให้พระภิกษุใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย สันโดษ ยินดีในสิ่งที่ตนมี ไม่ใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย และทรงบัญญัติเป็นสิกขาบทห้ามภิกษุ ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่น ห้ามภิกษุตัดต้นไม้ ห้ามพระภิกษุก่อไฟ ห้ามพระภิกษุถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงในน้ำ ห้ามภิกษุขุดดิน เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพนธ์ ศุภษร ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “พระวินัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” โดยสรุปว่า พระวินัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการเน้นย้ำให้พระสงฆ์มองเห็นสาระสำคัญของพระวินัยแต่ละข้อที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้พระสงฆ์ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องประยุกต์พระวินัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเน้นให้ศึกษาปริบทของสังคมสมัยพุทธกาลแล้วนำมาเปรียบเทียบกับสังคมสมัยปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าและพระสาวกล้วนใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ไม่ทำลายระบบนิเวศวิทยา ทั้งยังทรงบัญญัติพระวินัยให้เกื้อกูลต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย ประชาชนเองต่างก็มองเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความเชื่อว่าแผ่นดินและต้นไม้มีชีวิต ใครทำลายจะต้องถูกรหาหรือถูกลงโทษ ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายไปเป็นอันมาก จนเกิดวิกฤตการณ์สภาวะแวดล้อมเป็นพิษทั่วโลก ทำให้กลุ่มนักอนุรักษ์ธรรมชาติต้องรีบออกมารณรงค์เรื่องนี้เป็นการใหญ่ โดยได้แสดงสรุปประโยชน์ของพระวินัยที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า พระวินัยเป็นกฎระเบียบที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อใช้ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นสังคมตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนในด้านการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ่มเฟือย ฉันทนน้อย นอนน้อย แต่ทำงานเพื่อสังคมมาก และในขณะเดียวกันก็เป็นการจัดระเบียบสังคมสงฆ์ให้

สอดคล้องสัมพันธ์กับกฎของธรรมชาติและสภาพแวดล้อมด้วย ดังนั้น การที่พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยจึงเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปด้วย ทั้งปฏิบัติตนให้บรรลุคุณธรรมด้วย จึงได้ประโยชน์ทั้ง 2 ทาง (ประพันธ์ ศุภสร, 2561)

3. แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงนำหลักธรรมมาใช้เป็นเครื่องยึดครองในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม หลักธรรมที่พระองค์ทรงนำมาใช้ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 หลักราชสังคหวัตถุ 5 หลักสันโดษ 3 หลักมรรคมืองค์ 8 หรือหลักไตรสิกขา และหลักสาราณียธรรม 6 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิทย์ ภาณุจารี และลัดดา ผลวัฒนะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช กับธรรมาภิบาลแนวพุทธ ผลการวิจัยพบว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงใช้หลักธรรมาภิบาลแนวพุทธในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้านต่าง ๆ ทั้งสำหรับประพุดิปฏิบัติด้วยพระองค์เองและสำหรับการปกครองบ้านเมือง พระองค์ในพระราชสถานะที่เป็นพุทธมามกะตามรัฐธรรมนูญ ทรงยึดหลักธรรมาภิบาลแนวพุทธ กล่าวคือ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองหรือผู้บริหารเป็นหลักในการประพุดิปฏิบัติ หลักธรรมาภิบาลที่ทรงใช้เป็นหลักนั้น มีทั้งที่ทรงใช้สำหรับการประพุดิปฏิบัติด้วยพระองค์เอง และทรงใช้เพื่อการปกครองบ้านเมือง ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ ทศพิธราชธรรม 10, มรรค 8, จักรวรรดิวัตร 12, ราชสังคหวัตถุ 5, พรหมวิหาร 4, อธิปไตย 3, สันโดษ 3, อกติ 4, และอภิธานียธรรม 7 เป็นต้น (สุวิทย์ ภาณุจารี และลัดดา ผลวัฒนะ, 2559) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงใช้หลักธรรมโดยเฉพาะหลักธรรม ราชหลักราชสังคหวัตถุ 5 ข้อธรรมที่ 1 คือ สัสสมณะ หมายถึง ทรงฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร เช่น ทรงสร้างศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา ในอดีตก่อนที่มีโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน สภาพแวดล้อมโดยรอบ เสื่อมโทรม แห้งแล้ง ดินแตกระแหง ไม่สามารถประกอบอาชีพอะไรได้เลย แม้แต่ปลูกมันสำปะหลัง ยังไม่ได้ผลผลิต ชาวบ้านจึงร่วมกันน้อมเกล้าถวายที่ดิน จำนวน 264 ไร่ แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพระองค์ทรงมีพระราชดำริให้พัฒนาพื้นที่แห่งนี้ โดยการใช้การปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และหญ้าแฝก ทำให้สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น ปัจจุบันมีอ่างเก็บน้ำ ลานกางเต็นท์ รวมถึงมีบ้านพักไว้คอยรองรับนักท่องเที่ยวเป็นหลักในการพัฒนาประเทศ นี่เป็นเพียงตัวอย่างของพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ยังมีโครงการอีกมากมายที่พระองค์ทรงมีการศึกษาทดลองด้วยพระองค์เอง และรับสั่งให้ข้าราชการบริหารทำการศึกษาค้นคว้า โดยพระองค์เป็นผู้ติดตามดูแล โดยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รวมทั้งสิ้น 4,741 โครงการ แบ่งเป็นด้าน

แหล่งน้ำ 1,255 โครงการ, ด้านการเกษตร 47 โครงการ, ด้านสิ่งแวดล้อม 63 โครงการ, ด้านส่งเสริมอาชีพ 89 โครงการ, ด้านสาธารณสุข 15 โครงการ, ด้านคมนาคม/สื่อสาร 23 โครงการ ด้านสวัสดิการสังคม/การศึกษา 203 โครงการ, ด้านบูรณาการ 105 โครงการ (คณะกรรมการ กปร., 2561) โครงการทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนี้ คงเป็นเครื่องยืนยันดังพระปฐมบรมราชโองการ ที่ทรงประทานไว้ในพระราชพิธีราชาภิเษกฯว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรง เป็นบุคคลผู้น้อมนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

สรุป

แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำเนินการโดยใช้หลักธรรมเป็นหลักในการอนุรักษ์และส่งเสริมฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาบ้านเมืองในบริบทต่าง ๆ อันเป็นองค์ประกอบรวมของความเป็นชาติ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ และอากาศ ซึ่งเป็นประดุจชีวิตและลมหายใจของมวลมนุษยชาติและสรรพสัตว์ อีกทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ อันเป็นประดุจเลือดเนื้อของประเทศชาติ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของมวลมนุษยชาติ สรรพสัตว์ กล่าวคือ เป็นที่ก่อเกิดแห่งพืชพันธุ์ธัญญาหารอันเป็นสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่คอยโอบอุ้มมวลมนุษยชาติและสรรพสัตว์ให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างสมดุล และเป็นแหล่งอาศัยเลี้ยงชีพอันเปรียบประดุจปากท้องของพสกนิกรด้วย พระองค์ท่านได้ทรงดำริหาแนวทางและดำเนินการในการดำรงรักษาและปรับปรุงฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเหล่านี้มาโดยตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ เพื่ออนุรักษ์สิ่งที่มีสภาพดีอยู่แล้ว ให้คงสภาพอยู่อย่างเดิม สิ่งเสื่อมโทรมก็ทรงปรับปรุงฟื้นฟูให้ดีขึ้น ส่วนที่เกิดปัญหาวิกฤติซึ่งพสกนิกรและสรรพชีวิตไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ หรือเกิดปัญหาวิกฤติอย่างหนัก จนบรรดาสัตว์และพืชไม่สามารถอาศัยดำรงชีพอยู่ได้ ก็ทรงพระราชดำริหาแนวทางแก้ไขและฟื้นฟูให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์กรพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะมหาเถรสมาคม ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรหลักที่เป็นศูนย์กลางในการบริหารคณะสงฆ์ ควรจัดระบบการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนที่สนใจศึกษาพระพุทธศาสนาให้ได้ทำการศึกษาวิจัยหลักธรรมวินัยอย่างเป็นรูปแบบตามหลักของการวิจัยที่มาตรฐาน เพื่อให้พุทธบริษัทได้มีพัฒนาการทางการศึกษาในเชิงลึก ซึ่งเป็นพัฒนาการทางด้านสติปัญญาให้รอบรู้ในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแบบเจาะลึกอย่างแท้จริง มิใช่เป็นการศึกษาแบบที่เน้นการจำเพื่อสอบผ่านอย่างเดียว แต่ไม่มีความรู้

ความเข้าใจในเชิงลึกของหลักธรรมนั้น ๆ อย่างถูกต้องเลย เพราะไม่สามารถทำให้เข้าถึงความเป็นพุทธที่สมบูรณ์แบบได้ กล่าวคือ ยังมีความประหลาดพิสดารในด้านต่าง ๆ แม้กระทั่งการสอบธรรมะ ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าผู้ศึกษาได้เข้าใจหลักธรรมในเชิงลึกด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ก็จะทำให้เข้าถึงความเป็นพุทธอย่างสมบูรณ์แบบ อันนำไปสู่สันติภาพตามพุทธวิธีได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นทางรอดแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

งานวิจัยนี้ แม้ว่าอาจจะไม่ใช่เป็นผลการวิจัยที่สมบูรณ์แบบเท่าที่ควร แต่ก็ถือว่าได้เก็บรวบรวมสาระสำคัญแห่งหลักพระธรรมวินัยและพุทธวิธีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาเอกของโลกและแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเรียบเรียงจัดเป็นระบบแล้วบูรณาการให้เกิดเป็นแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อไป เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอผลการวิจัยนี้ให้ผู้นำสังคมในทุกระดับชั้นและประชาชนทั่วไปได้พิจารณาเลือกสรรตามความเหมาะสมและนำไปใช้ประพฤติดำเนินปฏิบัติเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญและสันติสุขแก่สังคมต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ท่านที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

3.1 แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการของพระสาวก [เฉพาะรูปหรือโดยรวม]

3.2 แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการของอุบาสกหรืออุบาสิกา

3.3 แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการของผู้นำเชิงพุทธในระดับต่าง ๆ (กล่าวหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือรัฐบาล)

3.4 บทบาทของพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการ

3.5 บทบาทของวัดในพระพุทธศาสนาในฐานะศูนย์กลางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการ กปร. (2561). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เรียกใช้เมื่อ 3 กุมภาพันธ์

2561 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ>

ประพันธ์ ศุภสร. (2561). พระวินัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. เรียกใช้เมื่อ 17 มิถุนายน 2561

จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/427>

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด .
- มรกต กำแพงเพชรและสวรรยา ธรรมอภิพล. (2560). หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนายั่งยืนตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วารสารธุรกิจปริทัศน์, 9(2), 192-201.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2593). พระราชพิธีบรมราชาภิเษก ระหว่างวันที่ 4-8 พฤษภาคม พุทธศักราช 2493. เรียกใช้เมื่อ 22 กรกฎาคม 2561 จาก https://th.wikipedia.org/wiki/พระราชพิธีบรมราชาภิเษก_พุทธศักราช_2493
- ว.วชิรเมธี. (2555). อหิงสาคติสู่สันติภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 1) . กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด.
- สุวิทย์ ภาณุจारी และลัดดา ผลวัฒนะ. (2559). พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชกับธรรมาภิบาลแนวพุทธ. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 7(1), 135-148.
- อัมภา พิชิตการค้าและอาจารย์พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ. (2537). ผู้ปรารถนาพระปัญญาธิกสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้วางรากฐานหลักสูตรการเรียนการสอนพระอภิธรรมในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม-จริยธรรม
กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช*
THE COMPETENCY DEVELOPMENT OF THE YOUTH THROUGH
VIRTUAL TRAINING CAMP: A CASE STUDY OF STUDENTS IN
SCHOOLS UNDER NAKHON SI THAMMARAT MUNICIPALITY

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ)

PhraNattapong Yanamayee (Kraithep)

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ (จันทร์โร)

PhraNattapong Sirisuwananno (Janro)

กันตภณ หงษ์ทองแก้ว

Kantaphon Nuthongkaew

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี (ปราบพาล)

Phramaha Anuchid Anantameteetee (Prabparn)

พระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี (หารเทศ)

Phramaha Sakda Sirimetee (Hanthet)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: nattapongsongsam@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช 2) เปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช ตามตัวแปรอิสระ จำแนกตาม เพศ และ อายุ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการส่งเสริมการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักเรียนโรงเรียนเทศบาลวัดศาลาไม้ชัย ทั้ง

* Received 30 July 2019; Revised 22 October 2019; Accepted 24 October 2019

เพศชายและเพศหญิง จำนวน 1,666 คน กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครซี & มอร์แกน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 323 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่า t-test และ หาค่า F- test ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงพรรณนาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

การศึกษา การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ส่วนด้านการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในส่วนของการเปรียบเทียบ การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช จำแนกตาม เพศ และอายุ ต่างกัน พบว่า ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการอบรมคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช มีดังนี้ ควรเพิ่มเวลาในการฝึกอบรม ควรปรับตารางเวลาในการทำกิจกรรมมากขึ้น ควรเพิ่มเวลาพักมากขึ้น ควรเพิ่มเวลาในการเข้าฐานต่าง ๆ และควรใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, เยาวชน, การอบรม, คุณธรรม จริยธรรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study an ability improvement of youth in Ethics training camp for students of schools into municipality city office, Nakhon si Thammarat. 2) to compare an ability improvement of youth in Ethics training camp for students of schools into municipality city office, Nakhon si Thammarat according to the independent variable and classified by gender, ages. 3) to study the suggestion for the encouragement of Ethics training camp. This study is mixed-methods research between quantitative research by using the survey method to collect data and qualitative research by using an in-depth interview to informants. The informants in this research were students of Wat Sala Meechai Municipal school in both genders total 1,666 people. The sample size determination using Krejcie and Morgan table to the sample group 323

people. Next part was qualitative research would be collecting data by using the in-depth interview to 9 informants. The quantitative analysis by using statistics, percentage, average, and standard deviation, t-test and F- test. The part of qualitative data analysis by using Descriptive analysis technique with context.

Result of the research:

The study of an ability improvement of youth in Ethics training camp for students of schools into a municipality city office, Nakhon si Thammarat. The result of 3 issues was rank high-level as considering in each person has found that the Benefit of training camp at high average, the second issue was Course and the Training at a low level. The comparing part of an ability improvement of youth in Ethics training camp for students of schools into municipality city office, Nakhon si Thammarat. by classifying gender, and ages. It has found that It's not much different with the statistical significance .05 level. The part of suggestion for the encouragement of Ethics training camp. It should be adding more time to training, adjusting the schedule period of the activity, adding more break time, adding more time in each activity of camp, and using the instructional media according to topics.

Keywords: Competency Development, Youth, Training, Virtual

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดให้มีการพัฒนาและเสริมสร้างให้ฝึกรอบมทรัพยากรมนุษย์ เพื่อพัฒนาคนในทุกมิติ และ รัฐมีนโยบายกำหนด ให้มีการพัฒนาศักยภาพตามตัวชี้วัด เพื่อให้เป็นคนดี เก่ง และ มีคุณภาพ โดยมีการปลูกฝัง ศักยภาพเยาวชนให้มีการพัฒนา ศักยภาพโดยการผ่านกระบวนการอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการได้นำร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 นโยบายรัฐบาล นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 - 2564 นโยบาย ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ของกระทรวงศึกษาธิการและบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงกับอำนาจหน้าที่ของ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และกำหนดเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร) ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ

ศักยภาพคน ยุทธศาสตร์ที่ 3.1 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 3.2 การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียม ทัวถึง และ ยุทธศาสตร์ที่ 3.3 การปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2561)

สภาพการณ์สังคมไทยในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและการเมือง การปกครอง ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับความสะดวกสบายทางกายมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันความเสื่อมทางจิตใจ ก็ทวีขึ้นจนน่าวิตก ดังจะเห็นได้จากปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสลับซับซ้อน เช่น ผู้คนไม่เคารพต่อศีลธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ขาดระเบียบวินัย มีค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งเป็นการพัฒนาแค่วัตถุเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ไม่ได้พัฒนาจิตใจให้ดีงามหรือเจริญตามไปด้วย ทำให้สภาพสังคมทั่วไปตกอยู่ในขั้นวิกฤต เพราะว่าการพัฒนาส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่จะพัฒนาด้านวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาความจำเป็นขั้นพื้นฐาน มีความทะยานอยากในวัตถุ สร้างภาพลักษณ์ให้เกิดความมั่นคงในจิตใจ ที่ลึกสุดคือความรู้สึกว่าการมีวัตถุ เพื่อใช้สอยจำนวนมากมาย โดยเฉพาะสินค้าแบรนด์เนม เป็นเครื่องยืนยันว่ามีคุณค่า มีเป้าหมาย มีความหมาย เพราะอำนาจของมันได้ปลูกฝังความรู้สึกนึกคิดจิตใจสำนึกของบุคคล แสดงออกทางพฤติกรรม ที่ชื่นชอบการตี๋มกิน ใช้สอย อันเนื่องมาจากมนต์เสน่ห์ของบริโภคนิยมที่ให้อิสระเสรี ความหลากหลาย ความสะดวกสบาย เพลิดเพลิน และให้อำนาจผู้เป็นเจ้าของ การยอมรับแนวคิด ของค่านิยมดังกล่าวมิใช่เพียงแค่แรงดึงดูดใจของสินค้าและบริการเท่านั้น แต่ยุคสมัยที่ผันเปลี่ยนได้ทำให้มนุษย์ต้องดำเนินชีวิตเพื่อปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสิ่งที่ตนประดิษฐ์เพื่อใช้งาน โดยมีได้คำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะก่อปัญหาแก่บุคคล สังคม และธรรมชาติภายหลังการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแม้จะเป็นการพัฒนาที่มีรูปแบบและสมบูรณ์ในแง่ของวัตถุ แต่กลับส่งผลกระทบอย่างมากมายทางด้านจิตใจ คุณธรรม และจริยธรรม ในอดีตพระสงฆ์จะเป็นผู้ทรงความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ กว้างขวางกว่าชาวบ้าน และเป็นครูผู้สอนวิชาการเหล่านั้น รวมทั้งพระสงฆ์จะเป็นผู้รู้ความเป็นไปในสังคม แต่ในปัจจุบันเมื่อวิชาการใหม่ ๆ และความเจริญเข้ามา พระสงฆ์ไม่ได้ปรับตัวอย่างเหมาะสม ทำให้ไม่เข้าใจสภาพปัจจุบัน มองไม่เห็นภาพของตนเองภายในวงล้อมของสังคมว่าเป็นอย่างไร จึงขาดความรู้อันเป็นสื่อกลางสำหรับ ชักนำชาวบ้าน การยอมรับและความไว้วางใจพระสงฆ์ในฐานะผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรมจึงลดน้อยลงไป จนในปัจจุบันเยาวชนส่วนใหญ่ไม่นิยมเข้าวัดเพื่อศึกษาธรรมะ ทำตัวเหินห่างจากหลักคำสอนของพระพุทธองค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2555)

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะพัฒนาศักยภาพของเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เปรียบดั่งต้นกล้าแห่งความดี งอกงามเป็นต้นไม้ใหญ่ ให้ร่มเงาปกคลุมสร้างความร่มเย็นแก่ประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช

2 เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช ตามตัวแปรอิสระ จำแนกตาม เพศ อายุ

3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ และ แนวทางส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed methodology research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

วิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,666 คน (โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย, 2562)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซี & มอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 323 คน และ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแยกประชากรออกเป็นกลุ่มประชากรย่อย ๆ หรือแบ่งเป็นชั้นภูมิก่อน โดยหน่วยประชากรในแต่ละชั้นภูมิจะมีลักษณะเหมือนกัน (homogenous) แล้วสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่าง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

วิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้อำนวยการ/ครู โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 9 ท่าน ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเชิง

คุณภาพ ใช้เทคนิคจากการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และ ครูหัวหน้าสายชั้นแต่ละชั้น รวมทั้งหมด 9 ท่าน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการ ดังนี้

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช เมื่อแสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้เข้ารับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ารับการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนด้านการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.63$)

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช จำแนกตาม เพศ และ อายุ ต่างกัน ระดับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช ที่มี เพศ ต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายมีระดับการพัฒนาศักยภาพ มากกว่าเพศหญิง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า เยาวชนที่มี เพศ ต่างกัน มีการพัฒนาศักยภาพ เยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ต่างกัน และ ระดับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ที่มี อายุ ต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย เยาวชนที่มีอายุ 10 - 13 ปี มีระดับการพัฒนาศักยภาพ มากกว่า เยาวชนที่มีอายุ 7 - 9 ปี ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า เยาวชนที่มี อายุ ต่างกัน มีการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ต่างกัน

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะ และ แนวทางส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม

- เวลาในการจัดกิจกรรม อบรมคุณธรรม จริยธรรม น้อยเกินไป

- กิจกรรมบางกิจกรรมมีเวลาน้อยเกินไป
- กิจกรรมมากเกินไปจนไม่มีเวลาพัก
- ฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ควรเพิ่มเวลาให้มากขึ้น เพราะเป็นการเรียนรู้ที่สนุก
- สื่อการสอนบางอย่างยากเกินไป ไม่เข้าใจ
- เนื้อหาที่บรรยายในบางหัวข้อยังไม่ชัดเจน
- กิจกรรมนันทนาการน้อย
- ในช่วงเวลาของการสวดมนต์ หรือ เรียนรู้เรื่องศาสนพิธีน้อยเกินไป

แนวทางส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม

- ควรเพิ่มเวลาในการจัดอบรม
- ควรมีการปรับตารางเวลาให้ทำกิจกรรมมากขึ้น
- ควรเพิ่มเวลาพักให้มากยิ่งขึ้น
- ควรเพิ่มเวลาในการเข้าฐานต่าง ๆ
- ควรใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา
- วิทยากรควรมีรายละเอียดของเนื้อหาในบางเรื่องให้มากขึ้น
- ควรเพิ่มกิจกรรมนันทนาการให้มากยิ่งขึ้นเพื่อผ่อนคลาย
- ควรเพิ่มเรื่องของศาสนพิธี เช่น เรื่องของการอาราธนาศีล ถวายสังฆทาน

เป็นต้น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

การศึกษาศักยภาพของเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนด้านการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.63$) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ 8 การปฏิบัติหน้าที่ของวิทยากรที่เลี้ยงและครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมา คือ ข้อที่ 10 วิทยากรสามารถบรรยายและทำให้ผู้อบรมสนใจได้ ($\bar{X} = 3.87$) ส่วนข้อที่ 4 วิทยากรควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกปฏิบัติจริง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.44$) ด้านหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) เมื่อ

พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ 6 สามารถนำสิ่งที่ได้รับไปแนะนำประโยชน์ต่อผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.77$) รองลงมาคือ ข้อที่ 5 มุ่งเน้นนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.76$) ข้อที่ 7 กิจกรรมสามารถทำให้เกิดแนวคิดใหม่ ($\bar{X} = 3.76$) ข้อที่ 10 ทักษะคติที่มีต่อ วัด หลักธรรม พระสงฆ์ ดียิ่งขึ้น ($\bar{X} = 3.76$) ส่วน ข้อที่ 3 ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางปัญญา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.56$) ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ารับการฝึกอบรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ 2 ช่วยให้เกิดสติ และรู้จักควบคุมอารมณ์จิตใจตนเองมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.90$) รองลงมาคือ ข้อที่ 4 ทำให้มีความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น ($\bar{X} = 3.81$) ส่วนข้อที่ 9 มีอารมณ์เยือกเย็น และจิตใจสงบมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.76$) นิติ นาชิต, ชัยวิชิต เขียรชนะและ สิริรักษ์ รัชชานันติ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการนำรูปแบบการประเมินหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันตามแนวคิดการประเมิน แบบเสริมพลังอำนาจ ไปใช้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการนำรูปแบบการประเมินหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน ตามแนวคิดการประเมิน แบบเสริมพลังอำนาจ ไปใช้ในสถานศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีความสอดคล้องกันและมีความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการนำรูปแบบการประเมินหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน ตามแนวคิดการประเมิน แบบเสริมพลังอำนาจไปใช้ในสถานศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิภาพของค่า E1/E2 เท่ากับ 82.41/89.86 และมีผลการประเมินการจัดการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด (นิติ นาชิต, ชัยวิชิต เขียรชนะและ สิริรักษ์ รัชชานันติ, 2559)

ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราชจำแนกตาม เพศ อายุ ต่างกันผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ที่มี เพศ ต่างกัน มีการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายมีระดับการพัฒนาศักยภาพ มากกว่าเพศหญิง ซึ่งไม่เป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ 2) นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช ที่มี อายุต่างกัน มีการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย เยาวชนที่มีอายุ 10 - 13 ปี มีระดับการพัฒนาศักยภาพ มากกว่าเยาวชนที่มีอายุ 7 - 9 ปี ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ พระมหาสมหมาย กันนุหา ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการดำเนินการฝึกอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตรวัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี ผลการดำเนินการฝึกอบรม คุณธรรม ค่ายพุทธบุตร ตามความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการ

ดำเนินการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร วัดปัญญานันทาราม ในด้านปัจจัยนำเข้า อยู่ในระดับมากและเมื่อแยกพิจารณาเป็น องค์ประกอบย่อยของด้านปัจจัยนำเข้าพบว่า ผลการดำเนินการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร ด้านหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรมคือ การลด ละ เลิก อบายมุข และวัดจัดทำสัญลักษณ์ปรีชาธรรม ตามอาคารสถานที่ทั่วไปและป้ายคติธรรมตามต้นไม้ภายในวัด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านการจัดกิจกรรมการอบรมให้สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และต่ำที่สุดคือ วัดจัดนิทรรศการ/จัดบอร์ด ด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแบบชาวพุทธ (พระมหาสมหมาย กันนุฬา, 2557)

ในส่วนของการข้อเสนอแนะ และ แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช ซึ่งผลการวิจัย พบว่า แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การอบรมคุณธรรม จริยธรรม เป็นเรื่องที่ดีมาก เพราะจะช่วยให้เด็กมีการพัฒนาชีวิตไปในทิศทางที่ดีงาม ช่วยให้เกิดการเรียนรู้เรื่องของศีล สมาธิ ทำให้เกิดปัญญามากยิ่งขึ้น โดยรวมแล้วการอบรมเป็นไปในทางที่ดีมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเนื้อหาที่พระธรรมวิทยากรได้สอนแก่นักเรียน เรื่องของการฝึกสมาธิหรือแม้แต่การสร้างเสริมปัญญาให้ควบคู่ไปกับความดี เป็นต้น สิ่งที่ต้องการให้เพิ่มเติมในการอบรมคุณธรรม จริยธรรม คือเรื่องของเวลาของการอบรม เพราะช่วงเวลาที่อบรมยังน้อยเกินไป การเรียนรู้อาจจะไม่ครอบคลุมเนื้อหาเท่าที่ควร สมควรมีการอบรมบ่อย ๆ เพราะจะทำให้เด็กได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องการจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันก็จะชัดเจนยิ่งขึ้น พระมหาสมหมาย กันนุฬา ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการดำเนินการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาประกอบด้วย วิทยากรมีน้อยบางท่านขาดเทคนิคในการถ่ายทอดทำให้ บทเรียนไม่น่าสนใจ และบางท่านวางตนไม่เหมาะสมสำหรับวิธีการของวิทยากรพบว่าเวลาไม่เหมาะสม ไม่มีโอกาสซักถาม หลักสูตรไม่ชัดเจนการจัดหลักสูตรอบรมไม่เหมาะสมกับวัย ไม่มีหลักสูตรเพิ่มเติมให้กับผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมแล้วสถานที่พัก, ห้องน้ำ, ยังไม่เพียงพอ ที่พักผู้หญิงและผู้ชายไม่ควรอยู่ใกล้กัน

สรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช สรุปผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 65.9 และเป็นเพศชาย จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 34.1 จำแนกตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ มีอายุ 10 - 13 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 57.9 และมีอายุ 7 - 9

ปี จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 42.1 ในส่วนของประเด็นที่ศึกษา พบว่า 1) การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีสึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีสึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศและอายุ พบว่า นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช ที่มีเพศและอายุต่างกันมีการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลจากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม กรณีสึกษา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช พบว่า เป็นปัญหาที่เกิดจากเวลา เนื้อหา สื่อที่ใช้สอน และกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม แนวทางแก้ไข ควรเพิ่มเวลาในการจัดอบรมและปรับตารางเวลาการทำกิจกรรมให้เหมาะสม โดยเฉพาะเวลาในการเข้าฐานต่าง ๆ ที่นักเรียนสนใจ เพิ่มเวลาพักให้มากขึ้น ใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาและวัยของผู้เรียน วิทยากรควรเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาในบางเรื่องให้ชัดเจน ควรเพิ่มกิจกรรมนันทนาการให้มากยิ่งขึ้นเพื่อผ่อนคลาย รวมทั้งเพิ่มเรื่องเกี่ยวกับศาสนพิธีให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรมีการจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านการอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นกิจกรรมเสริมสำหรับเยาวชน หรือนักเรียนที่มีคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนไปในทิศทางที่ดีขึ้น

1.2 ด้านการฝึกอบรม ควรเพิ่มเวลาในการเข้าฐานต่าง ๆ ควรใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา

1.3 ด้านหลักสูตร ควรมุ่งเน้นกิจกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาการฝึกอบรมเยาวชนค่ายคุณธรรม จริยธรรมของคณะสงฆ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้มีประสิทธิภาพในการฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น และควรพัฒนาเป็นหลักสูตรกลางของจังหวัด

2.2 ควรต่อยอดงานวิจัยโดยเพิ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย เพื่อจะได้ทราบข้อมูล ประโยชน์ และ ปัญหาของการฝึกอบรมเยาวชนค่ายคุณธรรม จริยธรรม ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562). *การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง*. เรียกใช้เมื่อ 23 มีนาคม 2562 จาก <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~jaimorn/re6.htm>
- นิติ นาชิต, ชัยวิชิต เขียรชนะและ สิริรักษ์ รัชชานติ. (2559). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการนำรูปแบบการประเมินหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นตามแนวคิดการประเมิน. *วารสารวิชาการ ฉบับภาษาไทย สังคมศาสตร์ และศิลปะ มนุษยศาสตร์*, 9(1), 46-58.
- พระมหาสมหมาย กันนุฬา. (2557). ผลการดำเนินการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี. ใน *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์จิต สหวิทยาพระพุทธรักษา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนเทศบาลวัดศาลาไม้ชัย. (2562). *สถิตินักเรียนโรงเรียนเทศบาลวัดศาลาไม้ชัย*. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2562 จาก <http://www.salameechai.ac.th/news>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2555). *ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจ ของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวาน กราฟฟิค จำกัด.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) เล่ม 135 ตอนที่ 82 การพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

กลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20^{*}
STRATEGIC MANAGEMENT BY USING OF GOOD GOVERNANCE
PRINCIPLES OF SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREAS, REGION 20

วิไลลักษณ์ อำนาคดี

Wilailuk Ammaddee

ศศิธรดา แพงไทย

Sasirada Pangthai

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

E-mail: wilailukammaddee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร 3) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 รวมทั้งสิ้น 342 คนแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีค่า IOC 0.80 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.980 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า PNI

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มี 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) ด้านความรับผิดชอบ 2) ด้านความโปร่งใส 3) ด้านนิติธรรม 4) ด้านความคุ้มค่า 5) ด้านประสิทธิภาพ 6) ด้านการมีส่วนร่วมและ 7) ด้านคุณธรรม

2. สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

^{*} Received 10 May 2019; Revised 20 October 2019; Accepted 22 October 2019

3. กลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ได้แก่กลยุทธ์ที่ 1 เสริมสร้างหลักนิติธรรมขององค์กร มี 4 มาตรการ 3 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 2 การเสริมสร้างการมีความรับผิดชอบมี 4 มาตรการ 4 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มความมีประสิทธิภาพการทำงานมี 3 มาตรการ 4 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มความคุ้มค่าในการทำงานมี 3 มาตรการ 4 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาการมีส่วนร่วมของบุคลากรมี 4 มาตรการ 3 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมความโปร่งใสมี 3 มาตรการ 5 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 7 พัฒนาระบบคุณธรรมอย่างยั่งยืนมี 5 มาตรการ 7 ตัวชี้วัด

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหาร, หลักธรรมาภิบาล, สถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the components of administration by good governance's principles, 2) to study the current situation and desirable conditions of administration by good governance's principles and 3) to develop strategies for application of good governance's principles in administration under the Office of Secondary Educational Service Area 20. The sample groups included administrators and teachers under the Office of Secondary Educational Service Area 20 with the total number of 342. The research instruments were scale questionnaire with index of Item-Objective Congruence (IOC) value of 0.80-1.00 and reliability at 0.980. The statistics used in data analysis included percentage, mean, standard deviation, PNI modified index.

The research results were found that:

1. The components of administration by good governance's principles in administration under the Office of Secondary Educational Service Area 20 consisted of 7 components namely: 1) Responsibility 2) Transparency 3) The rule of law 4) worthiness 5) Efficiency 6) Participation and 7) Morality.

2. The current situation of strategies for application of good governance's principles in administration under the Office of Secondary Educational Service Area, on a whole, was rated at a moderate level, the desirable conditions of strategies for application of good governance's principles in administration under the Office of Secondary Educational Service Area, on a whole, were rated at the highest level.

3. The strategies for application of good governance's principles in administration under the Office of Secondary Educational Service Area comprised 7 strategies as follows: The 1st strategy: Enhancing the rule of law of organization consisted of 4 measures, 3 indicators. The 2nd strategy: Enhancing responsibility consisted of 4 measures, 4 indicators. The 3rd strategy: Increasing performance efficiency consisted of 3 measures, 4 indicators. The 4th strategy: Increasing the work performance worthiness consisted of 3 measures, 4 indicators. The 5th strategy: The development of personnel's participation consisted of 4 measures, 3 indicators. The 6th strategy: Promoting transparency consisted of 3 measures, 5 indicators. The 7th strategy: Development of sustainable morality system consisted of 5 measures, 7 indicators.

Keywords: Strategies, Administration, Good Governance's Principles, Education Facilities

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราชที่ 2550 จึงต้องอาศัย แนวคิด ทฤษฎี หลักการและกลยุทธ์การบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) มาใช้ในการบริหารกิจการต่าง ๆ รวมทั้งการบริหารการศึกษา เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ทั้งนี้รัฐบาลได้มุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษาสังคมเข้มแข็งให้อยู่เย็นเป็นสุขการจัดการศึกษาต้องทำตามกฎหมาย ที่กำหนดต้องมีการเปลี่ยนแปลงทั้งกระบวนการเรียนการสอนซึ่งทำให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ต้องศึกษา และทำความเข้าใจกับการบริหารงานในหน่วยงานทางการศึกษาตามการปฏิรูปการศึกษา จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมนำความรู้เป็นพื้นฐาน ในการดำรง ชีวิต สามารถเผชิญและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิภาสทองสุทธิ, 2551)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2564) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2559 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2564 นั้นมีหลักการสำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม

มีคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งกระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวตั้งนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม” จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์และวางเป้าหมายที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่สำคัญในด้านต่าง ๆ คือเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ชี้นำทิศทางการพัฒนาประเทศระยะกลางเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ระยะยาวที่ทุกภาคส่วนในสังคมไทยได้เห็นพ้องร่วมกันเป็นวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรม ประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกันระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคนและสังคมไทยให้ครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) สร้างสังคมเป็นธรรมและเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ทุกคนมีความมั่นคงในชีวิตได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ทุกภาคส่วนได้รับการเสริมพลังให้มีส่วนร่วมในการะบวนการพัฒนาภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใสเป็นธรรม 2) พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรมเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง 3) พัฒนาฐานการผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีคุณภาพบนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน ปรับโครงสร้างการผลิตการบริโภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางสังคม 4) สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนรวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

โรงเรียนมีการปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ที่ระบุ โรงเรียนจะดำเนินการบริหารบุคคลได้อย่างไร กับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่จะทำให้บุคลากรในหน่วยงานมีการปรับเปลี่ยนทักษะ สร้างขวัญ สร้างกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างมีความสุขทั้งยังมีการปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพสูงสุดพร้อมทั้งเป็นการบริหารจัดการที่สร้างประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) ซึ่งการนำธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ เป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรทุกประเภท ทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรธุรกิจ องค์กรทางการศึกษา หรือองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะธรรมาภิบาล เป็นการบริหารจัดการที่ดีเป็นการบริหารจัดการที่สร้าง

ประโยชน์ และความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าขององค์กร เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจสังคม การเมืองในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งขาดมาตรฐานทางจริยธรรม ความจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ที่เหมาะสม ดังนั้นหน่วยงานทางการศึกษาซึ่งเป็นองค์กรหลักสำคัญยิ่งในสังคมจึงจำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปที่ดีกว่าเดิม โดยการนำธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินการ ผู้บริหารทุกระดับ (ธีระ รุญเจริญ, 2547)

จากการศึกษาความเป็นมาและประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นความสำคัญ ความจำเป็นและความต้องการในการพัฒนาให้ดีขึ้นจึงสนใจที่จะศึกษา เรื่องกลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จากความสำคัญของหลักธรรมาภิบาลตามที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ซึ่งการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นวิธีการจัดการสมัยใหม่ที่มีกระบวนการที่ชัดเจนมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาระบบการบริหารมีการวางแผนมีเป้าหมายและแนวดำเนินการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลอันจะส่งผลต่อคุณภาพของการบริหารสถานศึกษา บริหารบุคลากรและงานอื่น ๆ ตามโครงสร้างให้มีประสิทธิผลและเกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินการวิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของ การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีขั้นตอนการวิจัยอยู่ 3 ขั้นตอนได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร 2) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน 5 คน 3) ประเมินองค์ประกอบการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จำนวน 3,170 คน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ผู้บริหารและครูผู้สอนซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับศึกษาสัดส่วนประชากรของเครื่องซีและมอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan) โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหรือชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 342 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับตามความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ในระดับมากที่สุดการหาคุณภาพเครื่องมือโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คนและทดสอบความเชื่อมั่นเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค โดยมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.980

ระยะที่ 3 กลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน 1) ร่างกลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จากผลการวิเคราะห์ วิเคราะห์ Matrix Analysis 2) ตรวจสอบและยืนยันกลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมสนทนากลุ่มจากหลายกลุ่ม มีนักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ผู้บริหารระดับนโยบาย รวมทั้งสิ้น 9 คน 3) การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยผู้มีส่วนได้เสียจำนวน 36 คน ได้ฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่าองค์ประกอบของการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมีทั้งหมด 7 ด้านคือ 1) ด้านคุณธรรม 2) ด้านนิติธรรม 3) ด้านความโปร่งใส 4) ด้านความรับผิดชอบ 5) ด้านประสิทธิภาพ 6) ด้านการมีส่วนร่วมและ 7) ด้านความคุ้มค่า เพื่อพิจารณาจากข้อมูลการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงานตาม

องค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบนี้แล้วสามารถทำให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลได้เป็นอย่างดี

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร โดยภาพรวมพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสภาพปัจจุบันทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.32) สภาพที่พึงประสงค์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโดยภาพรวมพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.41) แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนต้องการพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมการจัดการด้านงบประมาณและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างคุ้มค่าสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

3. กลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมหลักนิติธรรมขององค์กรประกอบด้วย 4 มาตรการ ดังนี้

1. กำหนดกฎระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารเป็นไปตามกฎหมายและข้อตกลงร่วมกัน

2. ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สิทธิทางกฎหมายแก่ข้าราชการครูตามข้อบังคับโดยคำนึงถึงเสรีภาพของคามยุติธรรม

3. พัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติตามระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลอย่างเคร่งครัดโดยไม่เลือกปฏิบัติ

4. ติดตามดูแลครูผู้สอนและให้ปฏิบัติตามคำสั่ง กฎ ระเบียบ วินัย และข้อบังคับของ สถานศึกษา บริหารด้วยความเป็นธรรม

กลยุทธ์ที่ 2 การเสริมสร้างความรับผิดชอบของผู้บริหารและบุคลากร ประกอบด้วย 4 มาตรการ ดังนี้

1. เสริมสร้างบุคลากรให้ตระหนักในสิทธิหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย

2. พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความกระตือรือร้นและใส่ใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนการเคารพในความเห็นที่แตกต่างกัน

3. สร้างจิตสำนึกของบุคลากรทุกคนในองค์กรให้มีความรับผิดชอบต่อการทำงานในหน้าที่

4. การกำกับ ติดตาม การดำเนินงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ
กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ประกอบด้วย
3 มาตรการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการและพัฒนาบุคลากรจัดการด้านงบประมาณ การใช้
ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. พัฒนาบุคลากรในการใช้นวัตกรรมและรักษาสื่อวัสดุอุปกรณ์ให้
สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมและลดต้นทุน
3. พัฒนาบุคลากรให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ
ได้อย่างดีเยี่ยม

กลยุทธ์ที่ 4 ผลการปฏิบัติในการทำงานโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ประกอบด้วย 3 มาตรการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการจัดการด้านงบประมาณและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด
เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างคุ้มค่า
2. พัฒนาบุคลากรในการใช้สื่อการเรียนการสอนนวัตกรรมใหม่ ๆ
ที่ผลิตได้ในท้องถิ่นและบริบทของสถานศึกษา
3. พัฒนาบุคลากรให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ
ตามบริบทของสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาการมีส่วนร่วมของบุคลากร ประกอบด้วย 4 มาตรการ
ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากรร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจ ร่วมคิดร่วม
วางแผนร่วมรับผิดชอบและเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นมีโอกาสเข้าร่วมเป็นระบบของครู
ผู้บริหารและองค์กรสู่มืออาชีพ
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเองและ
มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ
3. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ตามความรู้
ความสามารถและเต็มตามศักยภาพในรูปของคณะกรรมการร่วมดำเนินการ กำกับ ติดตามและ
ตรวจสอบ
4. พัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือ
ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมความโปร่งใส ประกอบด้วย 3 มาตรการ ดังนี้

1. พัฒนาระบบฐานข้อมูลและกลไกในการกำกับติดตามการ
ปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูและบุคลากร

2. ส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติงานต่อสาธารณชน
อย่างตรงไปตรงมาโดย บุคลากร และชุมชนสามารถตรวจสอบได้โดยการผ่านทาง Web size
และสื่อ Online

3. พัฒนาระบบการวัดและประเมินผล การประชาสัมพันธ์ของ
สถานศึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไขและตรวจสอบได้ชัดเจน

กลยุทธ์ที่ 7 ส่งเสริมและพัฒนาระบบคุณธรรมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย
5 มาตรการ ดังนี้

1. ส่งเสริมบุคลากรให้แก้ไขปัญหาในสถานศึกษาโดยใช้สติ ความรู้
และเหตุผลมากกว่าอารมณ์ในการควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยดี

2. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์
สุจริตและอดทนโดยยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นหลัก

3. ยกย่องชมเชยผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างเสมอต้นเสมอปลายบน
ฐานของศีลธรรม จริยธรรม

4. ปฏิบัติตนตามระเบียบจรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นแบบอย่างที่ดี
แก่ข้าราชการครู กระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามโดยมีความซื่อสัตย์และภาวะความเป็นผู้นำ

5. ปฏิบัติตนตามระเบียบจรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นแบบอย่างที่ดี
แก่ข้าราชการครู กระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามโดยมีความซื่อสัตย์และภาวะความเป็นผู้นำ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ประกอบของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่าองค์ประกอบของการบริหารโดยใช้
หลักธรรมาภิบาล มีทั้งหมด 7 ด้านคือ 1) ด้านคุณธรรม 2) ด้านนิติธรรม 3) ด้านความโปร่งใส
4) ด้านความรับผิดชอบ 5) ด้านประสิทธิภาพ 6) ด้านการมีส่วนร่วมและ 7) ด้านความคุ้มค่า
เพื่อพิจารณาจากข้อมูลการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีการ
ดำเนินงานตามองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบนี้แล้วสามารถทำให้สถานศึกษาสามารถ
พัฒนาการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลได้เป็นอย่างดีซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิด
วีระยุทธ พรพจน์ธนาต ได้สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับการ
บริหารงานโรงเรียน 8 องค์ประกอบได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความ
โปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักเป้าหมายสอดคล้องกับสังคม
7) หลักความมั่นคง 8) หลักความคุ้มค่า (วีระยุทธ พรพจน์ธนาต, 2557)

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่าสภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร โดยภาพรวมพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสภาพปัจจุบันทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโดยภาพรวมพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและครูผู้สอนต้องการพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมการจัดการด้านงบประมาณและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างคุ้มค่าสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิด จีวรรรณ รักติบุตรและประกอบ สุทธิกาโมทย์ ได้ให้ทรรศนะไว้ว่าธรรมาภิบาล เป็นการบริหารจัดการที่ดีหากเป็นระดับประเทศก็หมายถึง การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี คือการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและตั้งอยู่ในความถูกต้องเป็นธรรมซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (จีวรรรณ รักติบุตร และประกอบ สุทธิกาโมทย์, 2550)

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร ที่พัฒนาขึ้นพบว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารมีความสำคัญอย่างยิ่ง กลยุทธ์ที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

3.1. กลยุทธ์ที่มีผลการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโดยกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด คือกลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมความโปร่งใส ซึ่งมี 3 มาตรการ และ 5 ตัวชี้วัด แสดงให้เห็นว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความสำคัญกับการบริหารด้วยความโปร่งใส ซึ่งเป็นการบริหารที่สามารถตรวจสอบได้ โดยมีส่วนร่วมและมีคณะกรรมการทำงานอย่างชัดเจน ซื่อสัตย์สุจริต มีระบบและกลไกในการกำกับติดตามการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูและบุคลากร ส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การปฏิบัติงานต่อสาธารณชนอย่างตรงไปตรงมาโดย บุคลากร และชุมชนสามารถตรวจสอบได้โดยการผ่านทาง Websize และสื่อ Online ซึ่งสอดคล้องกับ ไพโรจน์ พรหมมีเนตร ได้อธิบายหลักความโปร่งใสไว้ว่า การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ตรวจสอบความชัดเจนได้ เช่นการเผยแพร่ นโยบายการบริหารงานบุคคลให้ทราบโดยทั่วกัน เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกลังโทษใช้สิทธิอุทธรณ์ร้องทุกข์เพื่อพิสูจน์ตนเองและมีการประกาศผลการประเมินผลงานอย่างชัดเจน (ไพโรจน์ พรหมมีเนตร, 2543)

3.2. กลยุทธ์ที่มีผลการประเมินความเป็นไปได้ ของกลยุทธ์การใช้หลัก ธรรมาภิบาลในการบริหารโดยกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด คือ กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มความมีประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ประกอบด้วย 3 มาตรการ 4 ตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน จึงเห็นควรให้มีการเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรมี ส่งเสริมการและพัฒนาบุคลากร จัดการด้านงบประมาณ การใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในการใช้นวัตกรรมและรักษาสิ่งแวดล้อมให้ผู้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมและลดต้นทุน พัฒนาบุคลากรให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอได้อย่างดีเยี่ยม สอดคล้องกับ สุตจิต นิมิตรกุล ได้กล่าวไว้ว่าประสิทธิภาพเป็นกระบวนการจัดสรรการใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวมรวมถึงการทำงานที่รวดเร็วมีคุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สุตจิต นิมิตรกุล, 2543)

3.3. กลยุทธ์ที่มีผลการประเมินความเป็นประโยชน์ ของกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร โดยกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด คือ กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาการมีส่วนร่วมของบุคลากร ประกอบด้วย 4 มาตรการ 3 ตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่าผู้มีส่วนได้เสีย ให้ความสำคัญกับ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบุคลากร การส่งเสริมบุคลากรให้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารของสถานศึกษา พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันในการกระบวนการตัดสินใจ ร่วมคิดร่วมวางแผนเปิดรับฟังข้อคิดและเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นมีโอกาสเข้าร่วมเป็นระบบของครู ผู้บริหารและองค์กรสู่มีอาชีพ บุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ตามความรู้ความสามารถและเต็มตามศักยภาพในรูปของคณะกรรมการร่วมดำเนินการ กำกับติดตามและตรวจสอบ พัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับ อริย์ธัช แก้วเกาะสะบ้า ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของชาติโดยมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหาร การจัดทรัพยากรของชุมชนเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน (อริย์ธัช แก้วเกาะสะบ้า, 2548) และสอดคล้องกับ ศราวุธ คำแก้ว ได้ศึกษา รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียนสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบรูปแบบการมีส่วนร่วม 7 ด้าน 1) ด้านการนำองค์กร 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ 3) ด้านการมุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียน 4) ด้านการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ 5) ด้านมุ่งเน้นบุคลากร 6) ด้านการจัดกระบวนการ และ 7) ด้านผลลัพธ์ (ศราวุธ คำแก้ว, 2559)

สรุป

จากการศึกษา เรื่องกลยุทธ์การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ซึ่ง พบว่าองค์ประกอบของการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล มีทั้งหมด 7 ด้านคือ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านความรับผิดชอบ ด้านประสิทธิภาพ ด้านการมีส่วนร่วมและ ด้านความคุ้มค่า เมื่อพิจารณาจากข้อมูลการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงานตามองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบนี้แล้วสามารถทำให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลได้เป็นอย่างดีและเป็นวิธีการจัดการสมัยใหม่ที่มีกระบวนการที่ชัดเจนมีความเหมาะสมมีประโยชน์ในที่จะพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีการวางแผนมีเป้าหมายและแนวดำเนินการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลอันจะส่งผลต่อคุณภาพของการบริหารของสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคลากรและงานอื่น ๆ ตามโครงสร้างให้มีประสิทธิผลและเกิดประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 กลยุทธ์ และมาตรการที่ค้นพบจากการวิจัย สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 หน่วยงานต้นสังกัด สามารถนำแนวทางการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลไปกำหนดนโยบาย เพื่อพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเพื่อให้สามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ะเกิดมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยความต้องการจำเป็นในองค์ประกอบย่อยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมาพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาปรับปรุงกระบวนการบริหารให้มีประสิทธิภาพ

2.2. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยนำกลยุทธ์ลงสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา เพื่อต่อยอดผลการวิจัยและสามารถนำไปพัฒนาผู้บริหาร ครูผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ (ร.ส.พ.).
- จิรวรรณ ภักดีบุตร และประกอบ สุทธิกาโมทย์. (2550). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาล*. กรุงเทพมหานคร: คณะความมั่นคงแห่งชาติ.
- ธีระ รุญเจริญ. (2547). สภาพปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ไพโรจน์ พรหมมีเนตร. (2543). *การปฏิบัติงานของคณะกรรมการการศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาส ทองสุทธิ. (2551). *การบริหารจัดการที่ดี*. กรุงเทพมหานคร: อินทภาษ.
- วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2557). องค์ประกอบของธรรมาภิบาลในโรงเรียน. *วารสารนักบริหาร*, 34(1), 80-88.
- ศราวุธ คำแก้ว. (2559). รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียนสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มศว*, 10(2), 128-141.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – พ.ศ.2564)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แนวการดำเนินงานการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- สุดจิต นิमितกุล. (2543). “กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี”การปกครองที่ดี (Good Governanc) . กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- อริย์ธัช แก้วเกาะสะบ้า. (2548). *ธรรมาภิบาลกับหลักสิทธิเสรีในรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์.

กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม*

A STRATEGY FOR BRAND CREATION OF HIGHLY FAMOUS PRIVATE SCHOOLS

สมชาติ ธรรมโกคิน

Somchart Thampokin

ศศิราดา แพงไทย

Sasirada Pangthai

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

E-mail: somchart.th@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม และ 3) พัฒนากลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ โรงเรียนเอกชนสังกัดเขตตรวจราชการที่ 11 ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนรวมทั้งสิ้น 296 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นหรือชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินองค์ประกอบ แบบสอบถามและแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนี PNI^{Modified}

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม มีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อเสียง (Reputation) 2) อัตลักษณ์ (Identity) 3) วัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) 4) ความสัมพันธ์ (Relationship) 5) การรับรู้แบรนด์ (Brand Awareness) 6) บุคลิกภาพของแบรนด์ (Brand Personality) 7) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology)

2. สภาพปัจจุบันของการสร้างกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

* Received 18 April 2019; Revised 20 October 2019; Accepted 22 October 2019

3. การพัฒนากลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรคุณภาพ กลยุทธ์ที่ 2 การเสริมสร้างบุคลิกภาพของแบรนด์ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาอัตลักษณ์ของสถานศึกษาที่ยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 4 สร้างชื่อเสียงของโรงเรียนให้เป็นที่ประจักษ์ กลยุทธ์ที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การสร้างแบรนด์, โรงเรียนยอดนิยม

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the components and indicators of the strategy for brand creation of highly famous private schools 2) study the current situation and desirable conditions of brand creation of highly famous private schools 3) develop the strategy for brand creation of highly famous private schools. The sample groups were 296 private school administrators and teachers under cluster 11 by using stratified random sampling method. The research instruments were 5-level rating scale structured questionnaire, questionnaire and evaluation form for assessing the strategy to check its appropriateness and possibility. The statistics used for data analysis included frequency distribution, percentage, mean, standard deviation and

PNI^{Modified}

The research results were found that:

1. The components of the strategy for brand creation of highly famous private schools consisted of 7 components as follows: 1) reputation 2) identity 3) corporate culture, 4) relationship 5) brand awareness 6) brand personality 7) information technology

2. The current situation of a strategy for brand creation of highly famous private schools, in all, was rated at moderate level. The desirable condition of a strategy for brand creation of highly famous private schools in all, was rated at the highest level.

3. The strategy for brand creation of highly famous private schools consisted of 5 strategies as follows: Strategy 1: promotion and development of quality organizational culture. Strategy 2: brand personality building. Strategy

3: identity development for sustainable schools. Strategy 4: making school reputation renowned and manifest. Strategy 5: enabling information technology.

Keywords: Strategy, Branding, Highly Famous Private Schools

บทนำ

การศึกษาในทศวรรษหน้าจะต้องพัฒนาเพื่อนำความรู้มาช่วยเศรษฐกิจของประเทศ ในช่วงระยะ 30 ปีที่ผ่านมาการเรียนรู้จากสังคมข่าวสาร (Information Society) มาสู่สังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society) ความรู้ และเศรษฐกิจจะต้องเกี่ยวคู่กันและกัน โรงเรียนเอกชน ทั่วโลกจะถูกผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) โรงเรียนเอกชน ต้องพัฒนาครูให้มีความรู้ที่ทันสมัยตลอดเวลา เทคโนโลยีสารสนเทศจะเข้ามามีบทบาทในยุคข้อมูลข่าวสาร (Mount Joan & Belanger Charles H, 2004) โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชน ในประเทศไทยจะต้องปรับเปลี่ยนการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (เกษม วัฒนชัย, 2543)

จากภาวะเศรษฐกิจ และสังคมมีการเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคปัจจุบันเพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันที่สูงจะต้องมีโครงสร้างองค์การการบริหารจัดการที่ดี และสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมคือการจัดการศึกษา ซึ่งในการจัดการศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพนั้น “ครู” นับว่าเป็นหนึ่งในหลาย ๆ ปัจจัยที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากจุดร่วมของประเทศชั้นนำทางการศึกษาที่ใช้ “ครู” สำหรับการสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพ ยกตัวอย่างเช่น ประเทศจีนและเวียดนาม ใช้ครูเป็นตัวหลักต้นคุณภาพการศึกษา ในระบบการศึกษาคูณภาพของประเทศเกาหลีและญี่ปุ่นจะต้องมีเรื่องการผลิตและพัฒนาครูที่มีมาตรฐานสูง และให้ค่าตอบแทนที่ดี ในขณะที่เยอรมนีและฟินแลนด์ เน้นควบคุมมาตรฐานการผลิตและพัฒนาครู มีระบบการผลิตครูที่เข้มแข็ง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2559) และประเทศฟินแลนด์นั้น ครูจะมีอิสระในตัวเอง มีความผูกพันกับวิชาชีพและโรงเรียนของตนอย่างมาก โดยอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติ น่าดึงดูด ครูมีความทุ่มเท มีความตั้งใจในการสอน มีอิสระทางการคิด มีความสร้างสรรค์ เกิดการสร้างสรรคนวัตกรรม และครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน สำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ครูนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพราะครูคือปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล (ผู้เรียน) ให้มีความสามารถเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2556)

ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาดังแต่ระดับพื้นฐานสู่ระดับที่สูงขึ้น และมีพัฒนาการด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับในสังคมวงกว้างมากขึ้น และที่สำคัญสามารถช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการจัดการศึกษาและลงทุนทางการศึกษา

แต่ในปัจจุบันสถานการณ์แข่งขันด้านการศึกษาโดยเฉพาะระดับขั้นพื้นฐานมีมากขึ้นด้วยปัจจัยต่าง ๆ ทำให้โรงเรียนเอกชนต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดทางการบริหารและยุทธศาสตร์ในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนเอกชน การจัดตั้งสถาบันการศึกษาเอกชนเป็น “การลงทุนส่วนตัว” (Private Investment) ประเด็นสำคัญคือ จุดสมดุลระหว่างผลตอบแทนส่วนตัวกับผลตอบแทนทางสังคมของสถาบันการศึกษาเอกชน ซึ่งตัวบ่งชี้ที่ดีของผลตอบแทนทางสังคมคือ “คุณภาพ” ของการศึกษาที่สถาบันการศึกษานั้นสร้างขึ้น (อุทัย ดุลยเกษม, 2547)

การบริหารแบรนด์ของโรงเรียนจึงนับว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารโรงเรียนเอกชนเนื่องจากการเป็นสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรในองค์กร ทั้งผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา รวมถึงนักเรียน เพื่อให้ไปสู่เป้าหมาย และอัตลักษณ์ของโรงเรียน (School Identity) หากแต่แบรนด์นั้นเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนจึงต้องเกิดจากการทำงานร่วมกันของบุคลากรทุกส่วนโดยมีเป้าหมายในการทำงานเดียวกัน และเกิดความรู้สึกร่วมกันที่จะทำให้ห้องศรัทธาบรรลุจุดหมาย (DiMartino C and Jessen SB, 2016) การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชน อาจเป็นกลยุทธ์ทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาเพื่อการแข่งขันของโรงเรียนเอกชนและในปัจจุบัน การแข่งขันมีความหลากหลายและรุนแรงมากขึ้นรวมถึงความซับซ้อนของโครงสร้างการบริหาร โรงเรียนมีการเปิดมากขึ้น และเปิดได้ง่ายขึ้น รวมถึงการสนับสนุนที่ไม่เป็นธรรมชาติระหว่างโรงเรียนรัฐกับโรงเรียนเอกชน ซึ่งแบรนด์กลายเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะสร้างความแตกต่าง สร้างการรับรู้และยอมรับรวมถึงทำให้ผู้ประกอบการมีทางเลือกมากมาย จึงสามารถเลือกในโรงเรียนที่คิดว่าดี และเหมาะสมกับความต้องการได้ การที่โรงเรียนมีแบรนด์ที่ชัดเจนจะทำให้ผู้ประกอบการเชื่อมั่นในคุณภาพ ที่มีการรับประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เสมอเหมือนเดิม หรือมีคุณภาพดีกว่า แบรนด์จึงช่วยแยกโรงเรียนให้แตกต่างจากคู่แข่ง (Differentiate Product) ทำให้เกิดการเลือกโรงเรียนตามความต้องการและความเหมาะสม

ในการบริหารแบรนด์ให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการกำหนดกลยุทธ์ และใช้การบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อใช้ในการบริหารโรงเรียน ทั้งกลยุทธ์การกำหนดทิศทางการบริหาร และกลยุทธ์การบริหารแบรนด์โรงเรียน จึงสามารถเทียบเคียงและประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษา โดยใช้การจัดการเชิงกลยุทธ์ซึ่งถือเป็นวิธีการจัดการสมัยใหม่รูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนหรือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับโรงเรียน เนื่องจากมีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย เป้าหมาย มาตรการ และตัวชี้วัด การกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินการ การนำกลยุทธ์ไปดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ โดยใช้การจัดการเชิงกลยุทธ์ซึ่งถือเป็นวิธีการจัดการสมัยใหม่รูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนหรือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับโรงเรียน กลยุทธ์จึงเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารโรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม

เพราะโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถือว่าเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดของการจัดการศึกษาเอกชนในประเทศไทย ทำให้มีการแข่งขันสูง การสร้างแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ และสื่อให้กลุ่มเป้าหมายเห็นถึงคุณภาพ และความแตกต่างของโรงเรียนหากแต่ในปัจจุบันโรงเรียนยังไม่ให้ความสำคัญของการสร้างแบรนด์ของโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียน ยอดนิยม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียน ยอดนิยม
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม มีขั้นตอนการวิจัยอยู่ 3 ขั้นตอนได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม 2) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยมโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน 3) ประเมินองค์ประกอบของการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม ประชากร คือผู้บริหารและ ครูผู้สอน โรงเรียนเอกชนสังกัดเขตตรวจราชการที่ 11 ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม รวมทั้งหมด 82 โรงเรียน 1,228 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาจากตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง สำหรับศึกษาสัดส่วนประชากรของ เครจซีและมอร์แกน (R.V.Krejcie & D.W. Morgan) โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหรือชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 296 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับซึ่งผู้วิจัยให้แต่ละช่วงมีความหมาย คือ 4.51 – 5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด 3.51 – 4.50 อยู่ในระดับมาก 2.51 – 3.50 อยู่ในระดับปานกลาง 1.51 – 2.50 อยู่ในระดับน้อย 1.00 – 1.50 อยู่ในระดับน้อยที่สุด การหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการทดสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คนและทดสอบความเชื่อมั่นเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์

อัลฟ่าของคอรอนบาคโดยมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .952 แสดงว่าแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้มีความเที่ยงตรง สามารถนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลในการวิจัยได้

ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม มีการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน 1) ร่างกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยมจากผลการวิเคราะห์ Matrix Analysis 2) ตรวจสอบและยืนยันกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมสนทนากลุ่ม จากหลายกลุ่ม มีนักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผู้บริหารระดับสูงที่ดูแลการศึกษาเอกชน จำนวน 10 คน 3) การประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้บริหาร ครู จำนวน 30 คน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม พบว่า

1. ผลประเมินความเหมาะสม ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม พบว่า มีความเหมาะสม เที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับร้อยละ 90 เมื่อพิจารณาด้านด้านชื่อเสียง พบว่า มีความเหมาะสม เที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับร้อยละ 100 ด้านอัตลักษณ์ พบว่ามีความเหมาะสม เที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับร้อยละ 80 ด้านวัฒนธรรมองค์กรพบว่ามีเหมาะสม เที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับร้อยละ 80 ด้านความสัมพันธ์ พบว่า มีความเหมาะสม เที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับร้อยละ 80 ด้านการรับรู้ แบรนด์ พบว่ามีความเหมาะสมเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับร้อยละ 100 ด้านบุคลิกภาพของ แบรนด์ พบว่ามีความเหมาะสม เที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับร้อยละ 100 และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า มีความเหมาะสม เที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับร้อยละ 100 และสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยมได้ ดังนี้ 1) ชื่อเสียง (Reputation) 2) อัตลักษณ์ (Identity) 3) วัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) 4) ความสัมพันธ์ (Relationship) 5) การรับรู้แบรนด์ (Brand Awareness) 6) บุคลิกภาพของแบรนด์ (Brand Personality) 7) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology)

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม สภาพปัจจุบันโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.98, S.D.=.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67, S.D.=.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

3. กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรคุณภาพ ประกอบด้วย 6 มาตรการ ดังนี้ 1) ผู้บริหารถ่ายทอดวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่น 2) สร้างเสริมความเชื่อมั่น ความศรัทธาและค่านิยมร่วมของบุคลากรในโรงเรียน 3) ส่งเสริมให้บุคลากรมีความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ 4) การอุทิศ ทูมเท เสียสละของบุคลากรและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม 5) สร้างวัฒนธรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 6) กำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อสะท้อนคุณลักษณะที่เด่นชัดเฉพาะของโรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 2 การเสริมสร้างบุคลิกภาพของแบรนด์ ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้ 1) ส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนและผู้บริหารให้มีชื่อเสียงโดดเด่นเป็นที่รู้จักในสังคม 2) สนับสนุนผู้รับบริการสามารถบอกความโดดเด่นของโรงเรียนได้ ผ่านสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน 3) ส่งเสริมและยกย่องศิษย์เก่ามีการสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียนเป็นที่ประจักษ์ 4) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและครูผ่านการบริหารงานบุคคล 5) ส่งเสริมการร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภายนอกและชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 6) ส่งเสริมและสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งชมรมศิษย์เก่าและมูลนิธิฯ 7) เสริมสร้างความเชื่อมั่น ความจงรักภักดีและความไว้วางใจของฝ่ายบริหาร ครู และบุคลากรที่มีต่อโรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาอัตลักษณ์ของโรงเรียนที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 6 มาตรการ ดังนี้ 1) เสริมสร้างความโดดเด่นของปรัชญา วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นที่ประจักษ์ 2) พัฒนาระบบบริหารจัดการมีความเป็นอิสระ คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ 3) พัฒนาหลักสูตรที่ทันสมัย โดดเด่นสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสู่มาตรฐานสากล 4) ส่งเสริมและพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพียงพอที่เอื้อและสนับสนุนต่อการเรียนรู้ 5) ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง 6) ผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการบริหารและผลผลิต

กลยุทธ์ที่ 4 สร้างชื่อเสียงของโรงเรียนให้เป็นที่ประจักษ์ ประกอบด้วย 8 มาตรการ 1) เสริมสร้างการยอมรับจากสังคมด้านการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมุ่งสู่ความเป็นสากล 2) ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคุณภาพสูงเป็นที่พึงพอใจของผู้ปกครอง 3) เสริมสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาของผู้ปกครอง ชุมชน สังคม 4) ยกย่องศิษย์เก่าที่สร้างชื่อเสียงจนเป็นที่ยอมรับของสถานศึกษาอื่นและชุมชน สังคม 5) ส่งเสริมนักเรียนให้สามารถสอบเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ในอัตราที่สูง 6) สร้างชื่อเสียงด้านกิจกรรม วิชาการ ดนตรี กีฬา ศิลปะและภาษา 7) การบริหารจัดการที่เป็นระบบโดยนำปรัชญาและความเชื่อของ

สถานศึกษามาใช้ทำให้เกิดความไว้วางใจ 8) สนับสนุนการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี

กลยุทธ์ที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้ 1) พัฒนาระบบการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ 2) การพัฒนากระบวนการสื่อสารและเรียนรู้บูรณาการเทคโนโลยีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก 3) ส่งเสริมและพัฒนาเว็บไซต์ บล็อก และเพจ ในการในการเผยแพร่ผลงานและสื่อสาร 4) การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะกับยุคการศึกษาประชาสัมพันธ์ และใช้ Application ในการอำนวยความสะดวกต่อผู้ปกครอง ครู นักเรียนและใช้เครื่องมือออนไลน์ในศตวรรษที่ 21 5) ส่งเสริมและสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและการมีฐานข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องเข้าถึงได้ง่ายสะดวกปลอดภัย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม และสามารถนำมาอภิปรายเพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม พบว่ามีทั้งหมด 7 องค์ประกอบได้แก่ 1) ชื่อเสียง 2) อัตลักษณ์ 3) วัฒนธรรมองค์กร 4) ความสัมพันธ์ 5) การรับรู้แบรนด์ 6) บุคลิกภาพของแบรนด์ 7) เทคโนโลยีสารสนเทศ แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบสำคัญในการสร้างแบรนด์นั้นต้องใช้หลายองค์ประกอบหรือหลาย ๆ ด้าน เพื่อเสริมสร้างให้การสร้างแบรนด์ให้ประสบผลสำเร็จ และควรให้ความสำคัญทุกองค์ประกอบสอดคล้องกับ Aaker ได้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการสร้างแบรนด์ 4 องค์ประกอบ 1) การรับรู้ของแบรนด์ (Brand Name Awareness) 2) ความซื่อสัตย์ต่อแบรนด์ (Brand Loyalty) 3) การรับรู้คุณภาพ (Perceived Quality) 4) ความสัมพันธ์ของแบรนด์ (Brand Associations) (Aaker David A, 2002) และสอดคล้องกับ Melewar & Akel ซึ่งได้กล่าวถึงองค์ประกอบการสร้างแบรนด์ไว้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ 1) การสื่อสารและอัตลักษณ์ (Communication and Visual Identity) 2) พฤติกรรม (Behavior) 3) วัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) 4) สภาพตลาด (Market Conditions) (Melewar T.C. Akel S, 2005) และสอดคล้องกับ นรธรสรรพ เล็กสู่ ได้ศึกษา การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณลักษณะเด่นชัดเฉพาะของโรงเรียน สู่ความเป็นโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนยอดนิยมในภาคใต้ ผลการวิจัย พบว่า มี 8 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านชื่อเสียง ด้านอัตลักษณ์ ด้านวัฒนธรรมองค์กรด้านความสัมพันธ์ชุมชน ด้านคุณลักษณะเฉพาะด้านสภาพแวดล้อม ด้านความปลอดภัยและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (นรธรสรรพ เล็กสู่, 2558)

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม โดยภาพรวมพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากความต้องการจำเป็น ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งค่า ดัชนีความต้องการจำเป็นเป็นลำดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดขึ้นเพราะวัฒนธรรมองค์กรเป็นค่านิยมร่วมกันของบุคลากร ภายใต้กฎระเบียบวินัยขององค์กร และวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จเกิดจากการสนับสนุนให้แต่ละบุคคลในองค์กรมีความก้าวหน้าในอาชีพการงานความร่วมมือของคนในองค์กร สอดคล้องกับ Bartell ให้ได้แนวคิดที่ว่าโรงเรียนที่มีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งจะ สามารถประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนการบริหารได้ดีกว่าโรงเรียนที่มีวัฒนธรรมองค์กรที่อ่อนแอ รวมทั้งโรงเรียนที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กรที่มีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่าโรงเรียน ที่มุ่งเน้นวัฒนธรรมภายในโรงเรียนเท่านั้น (Bartell M, 2003) และสอดคล้องกับ นรธสรพร เล็กสู่ ได้ศึกษาวิจัยพบว่า วัฒนธรรมองค์กร เป็นองค์ประกอบที่สามารถสะท้อนคุณลักษณะเด่นชัดเฉพาะของโรงเรียนสู่ความเป็นโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนยอดนิยมในภาคใต้และมีความเที่ยงตรงตามสภาพจริงเพราะวัฒนธรรมองค์กรคือเหตุและผล ความเชื่อ ค่านิยมร่วมกันของบุคลากรในองค์กร รวมทั้งภายใต้กฎระเบียบวินัยขององค์กร และวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จเกิดจากการสนับสนุนให้แต่ละบุคคลในองค์กรมีความก้าวหน้าในอาชีพการงานความร่วมมือของคนในองค์กร (นรธสรพร เล็กสู่, 2558)

3. กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม ผลการวิจัยพบว่า มี 5 กลยุทธ์ 31 มาตรการ 34 ตัวบ่งชี้ จากผลการประเมิน ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า

3.1 กลยุทธ์ที่ผลการประเมินมีความเหมาะสมมากที่สุด คือ กลยุทธ์ที่ 4 สร้างชื่อเสียงโรงเรียนให้เป็นที่ประจักษ์ มาตรการที่มีผลการประเมินมากที่สุดคือ สนับสนุนการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี และเสริมสร้างการยอมรับจากสังคมด้านการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมุ่งสู่ความเป็นสากล แสดงให้เห็นว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเห็นความสำคัญของการสร้างชื่อเสียงโรงเรียนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ด้วยการสร้างคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นที่ประจักษ์และมุ่งเน้นความเป็นสากล สอดคล้องกับ Kazoleas ได้ศึกษาแนวคิดของภาพพจน์ และชื่อเสียงของสถานศึกษามีการพัฒนาต่อเนื่องมาในแนวทางเดียวกับธุรกิจ ที่เริ่มจากความพึงพอใจของลูกค้า หรือผู้รับบริการ (Customer Satisfaction) การพัฒนาสถานศึกษาในแนวทางธุรกิจมากยิ่งขึ้น เพื่อการเพิ่มจำนวนนักเรียน และพัฒนาภาพพจน์ ชื่อเสียงของสถานศึกษามากขึ้น (Kazoleas Dean Kim Yungwook & Moffit Mary Anne, 2001) และสอดคล้องกับ Goh and Dolnicar ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยในการเลือก

โรงเรียนประถมศึกษาของผู้ปกครองในประเทศออสเตรเลีย พบว่าปัจจัยที่สำคัญในการเลือกโรงเรียนของผู้ปกครอง คือ ภาพลักษณ์แบรนด์โรงเรียน นักเรียนสนใจเลือกเรียนโรงเรียน ที่มีภาพลักษณ์น่าเชื่อถือมากกว่าโรงเรียนที่ไม่มีการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์โรงเรียน ผู้ปกครองมีเจตคติเทียบระหว่างโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนคาทอลิก และโรงเรียนอิสระ โรงเรียนทั้งสามกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญและมีข้อเสนอแนะให้โรงเรียนรัฐบาลสร้างแบรนด์ในทางบวกเพิ่มขึ้น (Goh E. & Dolnicar S, 2006) และสอดคล้องกับ จุมพล รามล ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์ประกอบของการสร้างแบรนด์และยุทธศาสตร์การสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อแบรนด์โรงเรียนเอกชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า องค์ประกอบการสร้างแบรนด์และยุทธศาสตร์การสื่อสารการตลาด มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อแบรนด์โรงเรียนเอกชน โดยองค์ประกอบของการสร้างแบรนด์และยุทธศาสตร์การสื่อสารการตลาดมีอิทธิพล ส่งผ่านซึ่งกันและกัน ซึ่งองค์ประกอบการสร้างแบรนด์ มีอิทธิพลอย่างมาก โดยยุทธศาสตร์การสื่อสารการตลาดมีอิทธิพลช่วยในการทำให้แบรนด์โรงเรียนเอกชนมีภาพลักษณ์และสินทรัพย์ของแบรนด์เกิดผลสำเร็จ (จุมพล รามล, 2557)

3.2 กลยุทธ์ที่ผลการประเมินมีความเป็นไปได้ และมีประโยชน์มากที่สุด คือ กลยุทธ์ที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพด้านเทคโนโลยี และมาตรการที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดคือ มาตรการด้านส่งเสริมและพัฒนาเว็บไซต์ บล็อก และเว็บเพจ ในการประชาสัมพันธ์ และใช้ Application ในการอำนวยความสะดวกต่อผู้ปกครอง ครู นักเรียนและใช้เครื่องมือออนไลน์ในการเผยแพร่ผลงานและสื่อสาร แสดงให้เห็นว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีเพราะในยุคการศึกษา 4.0 หรือในศตวรรษที่ 21 การใช้เทคโนโลยีมีส่วนสำคัญเป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้พัฒนากระบวนการสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม ทันสมัย เป็นที่ต้องการของผู้ใช้บริการ ส่งเสริมและพัฒนา เว็บไซต์ การประชาสัมพันธ์ การใช้ Application เป็นเครื่องมือในการพัฒนาหลักสูตรและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ สอดคล้องกับ อรุณา บุญบุรณะ ซึ่งได้วิจัยเรื่องการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสาธิต ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสาธิตเป็นพหุองค์ประกอบ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ในการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสาธิต ซึ่งเป็นหน่วยงานหรือองค์การในระดับปฏิบัติการ ที่ต้องให้ความสำคัญกับการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านนวัตกรรมทางการศึกษา และความต้องการของทั้งบุคลากรและผู้เรียน โรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญ และนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาใช้ เพื่อประโยชน์ในด้านการบริหารจัดการและการเรียนการสอน มีการปฏิรูปการทำงานภายใน

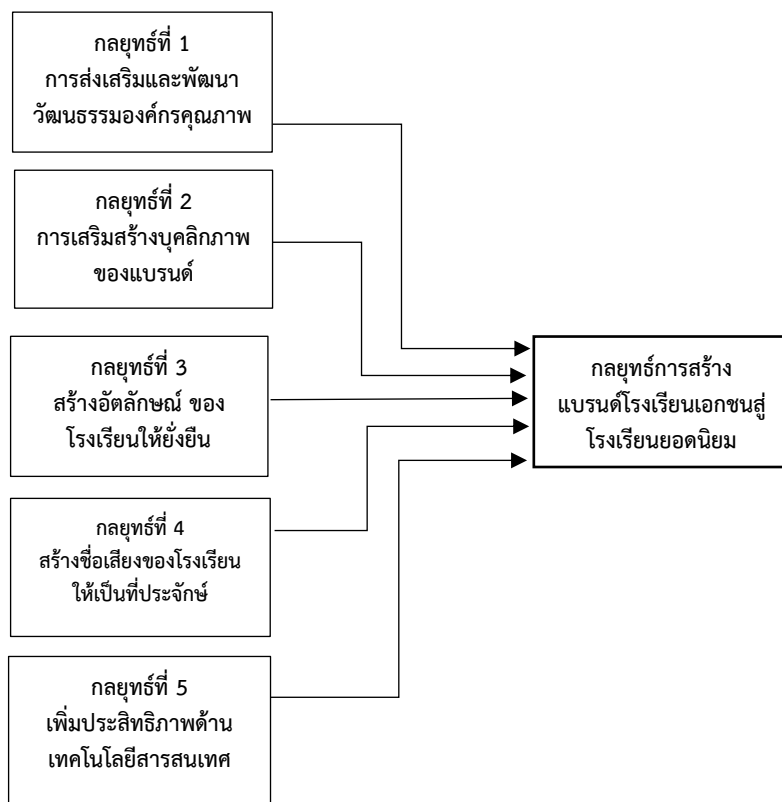

โรงเรียนเพื่อให้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาแทนที่กระบวนการทำงานแบบเดิม และเพื่อให้การทำงานเหมาะสม รวมถึงการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ากับกิจกรรม ต่าง ๆ ในโรงเรียนทำให้ต้องมีการออกแบบและพัฒนา เพื่อการนำไปใช้ในงานจริงให้เกิดประสิทธิภาพ (อรอุษา ปุณยบุรณะ, 2558) และยังสอดคล้องกับ Wongkritrungruang ความท้าทายของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป (Wongkritrungruang W, 2005)

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมยุคดิจิทัล (Digital native) ส่งผลให้เด็กยุคนี้มีวิธีการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปเป็นการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personal life learning) ที่เป็นการเรียนรู้ที่ปรับให้เข้ากับความต้องการของตนเองมากขึ้น โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ดังนั้น จึงต้องไม่แบ่งแยกระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นการทางการด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาจัดการเรียนรู้หรือร่วมมือผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เนื่องจากผู้เรียนในยุคใหม่ส่วนใหญ่ใช้โซเชียลมีเดีย (Social media) ตลอดเวลา ซึ่งโซเชียลมีเดียเหล่านี้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ อาทิ การเรียนรู้ผ่านการเล่นมากขึ้นการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้เฟสบุ๊ก (Face book) ไลน์ (Line) เข้ามาสนับสนุนการเรียนรู้ การสืบค้นออนไลน์เหล่านี้ก็เป็นความท้าทายทางเทคโนโลยีการศึกษาใหม่ๆ ที่มีความสำคัญ และสามารถนำมาสนับสนุนการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21

องค์ความรู้ใหม่

กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม เป็นผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยทั้ง 3 ระยะผ่านการวิจัยหลากหลายขั้นตอน มีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลการวิจัยซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะนำไปพัฒนาสถานศึกษา พัฒนากระบวนการบริหารโรงเรียนเอกชนเพื่อให้เป็นโรงเรียนยอดนิยมส่งผลต่อคุณภาพ ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเพิ่มจำนวนนักเรียนในอนาคตวางแผนภาพที่แสดงต่อไปนี้

แผนภาพ กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม

สรุป

กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม หลังจากที่ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิได้องค์ประกอบการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ชื่อเสียง (Reputation) 2) อัตลักษณ์ (Identity) 3) วัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) 4) ความสัมพันธ์ (Relationship) 5) การรับรู้แบรนด์ (Brand Awareness) 6) บุคลิกภาพของแบรนด์ (Brand Personality) 7) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) สภาพปัจจุบันของการสร้างกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และในการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพเพื่อเป็นโรงเรียนยอดนิยมนั้น ต้องอาศัยการพัฒนากลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรคุณภาพ กลยุทธ์ที่ 2 การเสริมสร้างบุคลิกภาพของแบรนด์ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนา

อัตลักษณ์ของสถานศึกษาที่ยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 4 สร้างชื่อเสียงของโรงเรียนให้เป็นที่ประจักษ์ กลยุทธ์ที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถนำกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแบรนด์ของโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนยอดนิยม ซึ่งทั้ง 5 กลยุทธ์ และมาตรการที่ค้นพบจากการวิจัย สามารถนำสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 หน่วยงานต้นสังกัด สามารถนำแนวทางการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนไปกำหนดนโยบาย เพื่อพัฒนาโรงเรียนเอกชนในสังกัดบริหารจัดการสถานศึกษาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน ท้องถิ่นมากขึ้นและมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยความต้องการจำเป็นในเรื่องของ บุคลากรในด้านความมั่นคงในงาน ตำแหน่งหน้าที่ครู หน้าที่ผู้บริหารหรืออื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการพัฒนาวัฒนธรรมการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาจากบุคลากรภายในองค์กรเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเกิดการยอมรับ วัฒนธรรมองค์กรให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ทั้งภาพรวมและระดับโรงเรียน

2.2. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยนำกลยุทธ์ลงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อต่อยอดผลการวิจัยและสามารถนำไปพัฒนาสถานศึกษาในเรื่องการสร้างแบรนด์สู่ความเป็นโรงเรียนยอดนิยม อาจมีหลายประเด็นที่ส่งผลต่อความสำเร็จได้

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. (2543). *ระบบมาตรฐานและการประกันคุณภาพที่ดี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- จุมพล รามล. (2557). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแบรนด์โรงเรียนเอกชน. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 11(1). 74-81.
- นรรธสรพร เล็กสุ. (2558). การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณลักษณะเด่นชัดเฉพาะของโรงเรียน สู่ความเป็นโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนยอดนิยมในภาคใต้. *วารสารบริหารการศึกษาบวบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 15(ฉบับพิเศษ), 191-202.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2559). *การศึกษาไทย 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2556). *แผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2556-2560*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.
- อรอุษา ปุณยบุรณะ. (2558). การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสาธิต. ใน *ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2547). *ยุทธศาสตร์สังคมไทยในการสร้างวิถีแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: องค์การการค้าสุภา.
- Aaker David A. (2002). *Building Strong Brands*. Bath: CPI Bath Press.
- Bartell M. (2003). Internationalization of universities: A university culture-based framework. *Higher Education*, 45(1), 43-70.
- DiMartino C and Jessen SB. (2016). School brand management: The policies, practices, and perceptions of branding and marketing in New York City's public high schools. *SAGE journals*, 51(5), 447-475.
- Goh E. & Dolnicar S. (2006). *Choosing a primary school in Australia: eliciting choice determining factors using the theory of planned behavior. Paper presented at the he Conference on Global Governance Educational Change & Cultural Ecology*. Canberra : Australian National University.
- Kazoleas Dean Kim Yungwook & Moffit Mary Anne. (2001). Institutional Image: A Case Study. Corporate Communication. *An International Journal*, 6(4), 205-216.
- Melewar T.C. Akel S. (2005). The role of corporate identity in the higher education sector: a case study. *Corporate Communications*, 10(1), 41-57.
- Mount Joan & Belanger Charles H. (2004). Entrepreneurship and Image Management in Higher Education: Pillars of Massification. *The Canadian Journal of Higher Education*, 34(2), 125-140.
- Wongkritrungruang W. (2005). *From world to Thailand, a new direction of learning into the 21st century*. Retrieved August 12, 2019, from http://thaipublica.org/2015/03/education-forthe-future_1 (in Thai).

กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์*

THE STRATEGIES FOR SCHOOL DEVELOPMENT TO PROFESSIONAL
LEARNING COMMUNITY UNDER THE OFFICE OF PRACHUAP KHIRI
KHAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

พงษ์ศักดิ์ สาเล่งชัย

Pongsak Saleekongchai

ศศิธรดา แพงไทย

Sasirada Pangthai

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

E-mail: dr.da2555@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและ 3) พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 307 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วน มีค่า IOC 0.80-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า PNI_{modified}

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ มีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม 2) ด้านภาวะผู้นำร่วม 3) ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ 4) ด้านชุมชนกัลยาณมิตร 5) ด้านวัฒนธรรมองค์กรและ 6) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ

2. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง

* Received 10 May 2019; Revised 23 October 2019; Accepted 25 October 2019

วิชาชีพอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

3. กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 เสริมสร้างวิสัยทัศน์ร่วมสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมภาวะผู้นำร่วม กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมและพัฒนาทีมร่วมแรงร่วมใจมี กลยุทธ์ที่ 4 เสริมสร้างชุมชนกัลยาณมิตร กลยุทธ์ที่ 5 เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรคุณภาพ กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพและผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ที่พัฒนาขึ้น พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การพัฒนาสถานศึกษา, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study components of school development to professional learning community, 2) study the current situation and desirable conditions of school development to professional learning community and 3) develop strategies for school development to professional learning community under the Office of Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area. The sample group consisted of administrators and teachers in schools under the Office of Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area with the total number of 307. The research instruments were scale questionnaire with Index of Item-Objective Congruence (IOC) value of 0.80-1.00 and reliability at 0.960. The statistics used in data analysis included percentage, mean, standard deviation, PNI modified.

The research results were found that:

1. The components of school development to professional learning community under the Office of Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area consisted of 6 components as follows: 1) Shared vision, 2) Shared leadership, 3) Collaborative teamwork, 4) Caring community, 5) Organizational culture and 6) Professional learning and development.

2. The current situation of school development to professional learning community under the Office of Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area, on a whole, was rated at a moderate level, when considering in each aspect, it was found that the current practical situation was rated at a moderate level in all aspects and the desirable conditions of school development to professional learning community under the Office of Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area, on a whole, were rated at the highest level, when considering in each aspect, it was found that the desirable conditions were rated at the highest level in all aspects.

3. The strategies for school development to professional learning community under the Office of Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area consisted of 6 strategies namely: The 1st strategy: Enhancing shared vision to learning community, the 2nd strategy: Promoting shared leadership, the 3rd strategy: Promoting and developing collaborative teamwork, the 4th strategy: Enhancing caring community, the 5th strategy: Enhancing quality of organizational culture, the 6th strategy: Promoting professional learning and development and evaluation results of strategies for school development to professional learning community under the Office of Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area showed that they had propriety, feasibility and utility and were rated at the highest level in all aspects.

Keywords: Strategy, School Development, Professional Learning Community

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งนำไปสู่โลกยุคไร้พรมแดนมีการแข่งขันในทุก ๆ ด้าน การที่จะทำให้ประเทศมีความสามารถในการแข่งขันในสังคมโลกได้จำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพซึ่งการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในหลายประเทศต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาชีพที่มุ่งให้ครูผู้บริหารนักการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องร่วมมือรวมพลังกันพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ในรูปแบบ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC)” ซึ่งมีที่มาจากทฤษฎีพหุปัญญาของ Gardner ที่ได้กล่าวถึง ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ ว่า “How students learn in a holistic & natural way” (Gardner H, 1983) ซึ่งหมายความว่า นักเรียนเรียนรู้ในวิถีทางที่

เป็นองค์กรรวมและธรรมชาติอย่างไร นอกจากนี้แล้ว สถิติปัญญาของนักเรียนถูกเปิดไว้เพื่อการเรียนรู้และครูต้องพัฒนาโอกาสที่หลากหลายเพื่อให้ นักเรียนได้สืบเสาะและคิด โดยสมาชิกชุมชนวิชาชีพร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมายกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพและภารกิจการพัฒนา ร่วมกันสมาชิกรวมพลังเรียนรู้แบบกัลยาณมิตรลงมือปฏิบัติบนฐานการทำงานจริงที่อิงพื้นที่การปฏิบัติงานมากกว่าการพัฒนาในรูปแบบอื่นที่ได้จากภายนอกห้องเรียนผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาตามแบบ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลคือการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมทางบวกแก่ ครูผู้บริหารผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องให้เป็น “คนคุณภาพ” ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของประเทศในที่สุดนอกจากนี้ยังก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานที่คนในสถานศึกษาในองค์กร และในหน่วยงานต่างร่วมมีอรรถพลังเรียนรู้ในการวิพากษ์วิจารณ์ร่วมสะท้อนคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกันมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC เป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน (complex) มีหลากหลายองค์ประกอบ และต้องอาศัยการนิยามจากหลากหลายแง่มุม โดยแง่มุมที่สำคัญของ PLC เน้นที่ การเรียนรู้ มีวัฒนธรรมร่วมมือกันเพื่อการเรียนรู้ของทุกคน ทุกฝ่าย ร่วมกันตั้งคำถามเพื่อหา วิธีที่ดีที่สุด และตั้งคำถามเกี่ยวกับต่อสภาพปัจจุบันหรือสิ่งที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้น การลงมือทำ มุ่งพัฒนาต่อเนื่อง และเน้นที่ผล หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เขียนจึงสรุปความหมายของ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ว่าหมายถึง กระบวนการสร้าง การเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคลที่มาร่วมกัน เพื่อทำงานร่วมกันและ สนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ร่วมกันวางเป้าหมายการ เรียนรู้ของผู้เรียน และตรวจสอบ สะท้อนผลการปฏิบัติทั้งในส่วนบุคคลและผลที่เกิดขึ้นโดยรวมผ่าน กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานร่วมกัน การร่วมมือรวมพลัง โดยมุ่งเน้นและ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็น องค์กรรวมแม้ว่าจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะพบว่าไม่มีการระบุ จำนวนน้อยที่สุดหรือมากที่สุดของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพแต่การรวมตัวกันของกลุ่ม บุคคลที่เป็นสมาชิกอาจไม่เกิดเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพหากการรวมกลุ่มดังกล่าวขาด คุณลักษณะสำคัญที่ทำให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

ในปัจจุบันการพัฒนาการศึกษาทุกแห่งได้ให้ความสำคัญกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เนื่องจากว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการวางแผนและขับเคลื่อนกลยุทธ์ไปสู่เป้าหมาย โดยที่ผู้บริหารจะต้องรวบรวมข้อมูล ศึกษา วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อย่างละเอียดรอบคอบ การดำเนินงานและการควบคุมการใช้กลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้อย่างราบรื่นหรือมีอุปสรรคน้อยที่สุด ตลอดจนติดตาม ตรวจสอบ วิเคราะห์และกำหนดแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ที่มีให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เหมาะสมกับ

สภาพการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม (ณัฐพันธ์ เชรนนท์, 2552) การจัดการเชิงกลยุทธ์จะมุ่งที่การตรวจสอบและการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อนภายในและสภาพแวดล้อมภายในขององค์กรโดยการมุ่งใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ (สมยศ นาวิการ, 2540) ในเรื่องเดียวกัน เสนาะ ตีเยาว์ (เสนาะ ตีเยาว์, 2549) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์หมายถึงการตัดสินใจและดำเนินการเพื่อให้ได้ผลตามที่องค์กรกำหนดไว้ ซึ่งเน้นกระบวนการตั้งแต่การกำหนดกลยุทธ์ การนำเอากลยุทธ์ไปใช้ และประเมินกลยุทธ์ ดังนั้นการจัดการเชิงกลยุทธ์ จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งการพัฒนาองค์การให้บรรลุเป้าหมายนอกจากนั้นยังช่วยให้ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกำหนดทิศทางขององค์กร การสร้างความสอดคล้องในการปฏิบัติ การสร้างความพร้อมในองค์กร และสร้างประสิทธิภาพในการแข่งขัน จากการศึกษาแนวคิดการพัฒนากลยุทธ์ พบว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นหัวใจสำคัญต่อความสำเร็จผู้บริหารที่จะประสบความสำเร็จไม่เพียงแต่จะต้องเป็นผู้จัดการที่ดีแต่จะต้องเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic leader) ที่เก่งเพื่อที่จะนำพาองค์กรของตนไปสู่เป้าหมายอย่างราบรื่นและคงรักษาความสามารถในการแข่งขันอย่างต่อเนื่อง (สมชาย ภาคาสน์วิวัฒน์, 2544)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาสถานศึกษาหรือโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทุกคน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จต่อแบบแผนความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เป็นแบบผสมการวิจัย (Mixed

Methods Research) ซึ่งมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยการวิจัยภาคสนามเชิงปริมาณ มีขั้นตอนการวิจัยอยู่ 3 ขั้นตอนได้แก่

- 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
- 2) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้พัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้ คือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีวิทยฐานะระดับเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์การทำงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน และผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้มีส่วนได้เสีย อีก 2 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งกลุ่มผู้ร่วมได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุง พัฒนากลยุทธ์ให้มีความถูกต้อง เหมาะสมผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 คน
- 3) ประเมินองค์ประกอบพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์พัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 208 คน ครูผู้สอน จำนวน 2,114 คน รวมประชากรทั้งหมด 2,322 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนที่เป็นโรงเรียนแกนนำ PLC โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายของทาโร ยามาเน่ (Yamane) เป็นตารางที่ใช้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากร โดยคาดว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 307 คน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 70 คน ครูผู้สอน จำนวน 237 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม มาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ระดับคะแนน 5 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ระดับคะแนน 4 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก ระดับคะแนน 3 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ระดับคะแนน 2 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย การหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการทดสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คนและทดสอบความเชื่อมั่นเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคโดยมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์พัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ด้วยการวิจัยภาคสนามเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน 1) ร่างกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ จากผลการวิเคราะห์ Matrix Analysis 2) ตรวจสอบและยืนยันกลยุทธ์พัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วม มีนักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้บริหารระดับนโยบาย รวมทั้งสิ้น 9 คน 3) การพัฒนาการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 30 คน ประเมินคุณภาพของกลยุทธ์ ใน 3 ด้านคือ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ร่วม 2) ภาวะผู้นำร่วม 3) ร่วมแรงร่วมใจ 4) ชุมชนกัลยาณมิตร 5) วัฒนธรรมองค์กร 6) การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ

2. ผลการศึกษาสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 307 คน จากแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 307 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	
	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	120	39.08
1.2 หญิง	187	60.91
รวม	307	100
2. การศึกษา		
2.1 ปริญญาตรี	167	54.39
2.2 ปริญญาโท	140	45.60
2.3 ปริญญาเอก	1	0.32
รวม	307	100
3. ตำแหน่ง		
3.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน	70	22.80
3.2 ครู	237	77.19
รวม	307	100

จากตารางที่ 1 พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 57 คน เป็นเพศชายจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 39.08 เพศหญิง จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 60.91 วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 54.39 ปริญญาโท จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 45.60 ปริญญาเอก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.32 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 22.80 และ ครูผู้สอน จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 77.19

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นและดัชนี PNImodified ของความต้องการจำเป็นของการการพัฒนาศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ในภาพรวม

องค์ประกอบการพัฒนาศึกษา สู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประจวบคีรีขันธ์	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI	
1. วิสัยทัศน์ร่วม	2.95	.31	ปานกลาง	4.69	.39	มากที่สุด	0.37	3
2. ภาวะผู้นำร่วม	2.96	.30	ปานกลาง	4.76	.34	มากที่สุด	0.37	2
3. ทีมร่วมแรงร่วมใจ	2.91	.27	ปานกลาง	4.73	.37	มากที่สุด	0.38	1
4. ชุมชนกัลยาณมิตร	3.01	.33	ปานกลาง	4.73	.36	มากที่สุด	0.36	4
5. วัฒนธรรมองค์กร	3.15	.39	ปานกลาง	4.70	.46	มากที่สุด	0.32	5
6. การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ	3.38	.35	ปานกลาง	4.72	.34	มากที่สุด	0.28	6
ภาพรวม	3.06	.32	ปานกลาง	4.72	.37	มากที่สุด	0.34	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.06$, S.D.=.32) และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.72$, S.D.=.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบแต่ละด้านที่ต้องได้รับการพัฒนามาก่อน ผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวมาเรียงลำดับความสำคัญ สูง กลาง และต่ำ ดังนี้ (PNImodified= 0.38) ,(PNImodified= 0.37) และ(PNImodified= 0.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับปานกลางสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

3. กลยุทธ์การการพัฒนาศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้ร่างกลยุทธ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 นำมาตรวจสอบร่างกลยุทธ์ โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คนประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษาหรือการบริหารสถานศึกษา ซึ่งมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือมีวิทยฐานะระดับเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์การทำงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้มีส่วนได้เสีย อีก 2 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกล

ยุทธการพัฒนาศึกษา จึงได้กลยุทธ์การพัฒนาศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 6 ประการ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 เสริมสร้างวิสัยทัศน์ร่วมสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 มาตรการ

1. พัฒนาผู้บริหารและครูให้มีแนวคิดที่นำไปปฏิบัติสู่ความเป็นมืออาชีพร่วมกันอย่างชัดเจน

2. เสริมสร้างความเชื่อมั่นการบริหารงานในสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับในองค์กร

3. ส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารและครูให้ทำงานร่วมกันด้วยความไว้วางใจ

4. พัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเองเพื่อยกระดับคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้สูงขึ้น

5. พัฒนาครูให้ดำเนินงานในหน้าที่อย่างชัดเจนนำสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมภาวะผู้นำร่วม ประกอบด้วย 5 มาตรการ

1. ส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ครูมีภาวะผู้นำเพื่อขับเคลื่อนการทำงานในสถานศึกษาให้สำเร็จ

2. ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำของครูอย่างต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมและสนับสนุนครูให้พัฒนาตนเองโดยการใช้เทคโนโลยีในการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

4. เสริมสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดภาวะผู้นำร่วมของครู

5. สนับสนุนการปฏิบัติงานโดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมและพัฒนาทีมร่วมแรงร่วมใจประกอบด้วย 5 มาตรการ

1. สร้างความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน

2. เสริมสร้างการร่วมแรงร่วมใจ ในการปฏิบัติงานตามภารกิจของสถานศึกษา

3. ส่งเสริมและพัฒนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่ดีระหว่างกันและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมทีม

4. ส่งเสริมการทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

5. ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้ทุกคนมีส่วนร่วมกำหนดข้อตกลงในการปฏิบัติงานร่วมกัน

กลยุทธ์ที่ 4 เสริมสร้างชุมชนกัลยาณมิตร ประกอบด้วย 4 มาตรการ

1. ส่งเสริมบรรยากาศแห่งการทดลอง กล้าคิด กล้าทำในสิ่งใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน

2. แบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวิชาการในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

3. เสริมสร้างบรรยากาศการสื่อสารแบบเปิดและมุ่งเน้นความร่วมมือ

4. เสริมสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 5 เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรคุณภาพ ประกอบด้วย 4 มาตรการ

1. ส่งเสริม สนับสนุน เอาใจใส่และรับฟังความคิดเห็นของครูในการทำงาน

2. มุ่งเน้นความสำเร็จ และความสำคัญของงานทั้งในระดับบุคคล ระดับชั้น

ระดับโรงเรียน

3. ยกย่องระบบการทำงานให้รวดเร็วและมีความยืดหยุ่น

4. เพิ่มศักยภาพความร่วมมือ การประสานงานเพื่อพัฒนาทักษะครูมืออาชีพ

กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพประกอบด้วย 5 มาตรการ

1. ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. พัฒนาทักษะและเทคนิควิธีการสอนที่จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทันสมัย

3. สร้างเครือข่ายผู้บริหารและครูในการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อเทคโนโลยีเพื่อ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. พัฒนาครูให้เข้ารับการอบรมพัฒนาตนเอง เพิ่มพูนประสบการณ์อย่าง

ต่อเนื่อง

5. ส่งเสริมและพัฒนาครูให้พัฒนาตนเองโดยการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ มีประเด็นน่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ประกอบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ พบว่ามี 6 องค์ประกอบได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม 2) ด้านภาวะผู้นำร่วม 3) ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ 4) ด้านชุมชนกัลยาณมิตร 5) ด้านวัฒนธรรมองค์กร 6) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพจากการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของกลยุทธ์ที่ว่า กลยุทธ์จะต้องเป็นสิ่งที่ผู้บริหารระดับสูงเห็นว่ามีสำคัญต่อองค์กร จะต้องแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับทิศทางซึ่งประกอบด้วยสิ่งที่ต้องทำให้บรรลุต่อและตอบสิ่งที่ต้องการสอดคล้องกับ เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni T, 1994) ได้ให้ทรรศนะไว้ว่าโรงเรียนเป็นชุมชน (Community) ความเป็น ชุมชนจะยึดโยงภายในต่อกันด้วยค่านิยม (Values) แนวคิด (Ideas) และความผูกพัน

(Commitments) ร่วมกันของทุกคนที่เป็นสมาชิก มีค่านิยมและวัตถุประสงค์ร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเชิงวิชาชีพ (Professional relationships) มีความเป็นกัลยาณมิตรเชิงวิชาการ หรือ วิทยสัมพันธ์ต่อกัน (Collegiality culture) และยึดหลักต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงานค่านิยมของการสร้างความเป็นชุมชน กล่าวคือ คุณงามความดี มาจากพันธะผูกพันต่อค่านิยมร่วมของบุคคล แล้วพัฒนามาเป็นอุดมการณ์แห่งวิชาชีพเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป โดยมีพันธะผูกพันที่จะ 1) ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น 2) การประพฤติและปฏิบัติต้องยึดมั่นต่อ ค่านิยมเพื่อสังคมเป็นจุดหมายปลายทาง 3) ต้องไม่ใช่ประพฤติและปฏิบัติเพื่อตนเองเท่านั้นแต่ที่ทำนั้นก็เพื่อรักษาคุณงามความดีนั้นด้วย และ 4) ผูกพันต่อจริยธรรมแห่งความเอื้ออาทร (พสุ เดชะรินทร์, 2554)

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่าโรงเรียนยังต้องพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพราะเป็นนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องการให้พัฒนาบุคลากรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยเริ่มต้นการพัฒนาจากห้องเรียน ครู ผู้บริหารต้องร่วมมือกัน สร้าง การเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคลที่สามารถร่วมกันเพื่อทำงานร่วมกันและ สนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ร่วมกันวางแผนเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน และตรวจสอบ สะท้อนผลการปฏิบัติทั้งในส่วนบุคคลและผลที่เกิดขึ้นโดยรวมผ่าน กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานร่วมกัน การร่วมมือร่วมพลัง โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม สอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช ได้กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นสิ่งที่ฝ่ายบริหารกำหนดให้ทำ หรือเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในลักษณะซื้อบริการที่ปรึกษา รวมทั้งการประชุมประจำเดือนหรือ ประจำภาคของโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นการรวมตัวกันของครูกลุ่มหนึ่งในโรงเรียน หรือ กิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกันตั้งคำถามเพื่อหา วิธีการที่ดีที่สุด และตั้งคำถามเกี่ยวกับต่อสภาพปัจจุบันหรือสิ่งที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้น การลงมือทำ มุ่งพัฒนาต่อเนื่อง และเน้นที่ผล หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน (วิจารย์ พานิช, 2555)

3. กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ 28 มาตรการและ 32 ตัวชี้วัดความสำเร็จ ซึ่งมีกลยุทธ์ที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่พัฒนาขึ้น พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากระบวนการในการจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดำเนินการอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การศึกษาองค์ประกอบกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และยกร่างกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยการศึกษาองค์ประกอบกลยุทธ์และศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษาจากนั้นจึงยกร่างกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผ่านตรวจสอบ ยืนยันและเสนอแนะกลยุทธ์โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จึงทำให้ได้กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีกลยุทธ์ที่น่าสนใจอภิปรายผล ดังนี้

3.1 กลยุทธ์ที่มีผลการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด คือ กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างวิสัยทัศน์ร่วมสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างวิสัยทัศน์ร่วมสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นเรื่องที่สถานศึกษาต่าง ๆ พิจารณาแล้วว่ามี ความเหมาะสมต่อการนำไปใช้มาก เพราะเป็นการกระตุ้นให้แต่ละคนมีวิสัยทัศน์ร่วมกันโดยการสร้างบรรยากาศและกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ พัฒนาวิสัยทัศน์ส่วนบุคคลให้เป็นวิสัยทัศน์ร่วมกันขององค์การสร้างทัศนคติต่อวิสัยทัศน์ในระดับความผูกพันให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่สนับสนุนโดยอิสระ และสนับสนุนวิสัยทัศน์เชิงบวกสอดคล้องกับ Isaacson & Bamburg ที่ได้กล่าวถึงหลักการสร้างค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมว่า ควรมีการส่งเสริมให้คณะครูได้มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์สถานศึกษา และการใช้วิสัยทัศน์เป็นหลักประกอบการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในสถานศึกษาอย่างจริงจัง (Isaacson N. & Bamburg J, 1992) สอดคล้องกับ Louis & Kruse ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า การสร้างค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมต้องช่วยให้ครูมองเห็นความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถตามวิสัยทัศน์ พร้อมทั้งกระตุ้นให้คณะครูมีจิตใ มุ่งมั่นในอันที่จะทำให้อิสัยทัศน์ที่ร่วมกันกำหนดขึ้นมากลายเป็นความจริง และต้องให้การสนับสนุนให้มีการสื่อสารกันอย่างเปิดเผยในสถานศึกษาเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการไว้วางใจ

ซึ่งกันและกัน (Louis K.S. & Kruse S.D, 1995) และ Newmann & Wehlage กล่าวว่า การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ต้องมีการกระตุ้นให้ครูแต่ละคนได้ใช้ศักยภาพที่ตนเองมีอยู่อย่างเต็มที่ ในอันที่จะทำให้เกิดคุณภาพทางวิชาการของสถานศึกษาที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ (Newmann F.M. & Wehlage G.G, 1995)

3.2 กลยุทธ์ที่มีผลการประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนา สถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้สูงสุด คือ กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ แสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ เป็นเรื่องที่พิจารณาแล้วว่ามีความเป็นไปได้ต่อการนำไปใช้ เพราะ อาชีพครูมีหน้าที่หลักคือการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมเพื่อ เป็นอยู่ในสังคมอย่างสันติในภาระหน้าที่และบทบาทของผู้พัฒนา ครูจึงควรมีความพร้อมในทุก ด้านในการพัฒนา การจะเป็นผู้มีความพร้อมดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องได้รับการพัฒนา อย่างต่อเนื่องและทั่วถึงด้วยระบบและวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาวิชาชีพครูซึ่ง สอดคล้องกับ วรลักษณ์ ชูกำเนิด เอกรินทร์ สังข์ทอง และชวลิต เกิดทิพย์ กล่าวว่า ด้านรูปแบบ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย ประกอบด้วย จุดเปลี่ยนผ่านจากระบบปิดสู่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูที่มี ด้วยการ ขับเคลื่อนผ่านองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทยที่มีความสัมพันธ์ส่งผลต่อเนื่องกันอย่างเป็นเหตุและผลอย่างเป็น ลำดับตามองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้านด้วยกัน ได้แก่ 1) ชุมชนกัลยาณมิตรตามวิถีไทย ส่งผลให้ เกิดความไว้วางใจและรับฟัง 2) ภาวะผู้นำเร้าศักยภาพ ทำให้เกิดการเผยแพร่ของผู้นำการ เปลี่ยนแปลง 3) วิสัยทัศน์เชิงศรัทธาร่วม ทำให้เกิดพลังเสริมทิศวิสัยทัศน์ร่วม 4) ระบบเปิดแบบ ผนึกกำลังมุ่งสู่ผู้เรียน ทำให้เกิดการเผยแพร่เป็นเจ้าของงานการเรียนรู้ 5) ระบบทีมเรียนรู้ทาง วิชาชีพสู่ผู้ดูแลและจิตวิญญาณความเป็นครู ทำให้เกิดเจตจำนงร่วมพัฒนาวิชาชีพ 6) พื้นที่ เรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจบนฐานงานจริง ทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง บนฐานงานจริง เมื่อแต่ละพื้นที่มีการพัฒนาในรูปแบบดังกล่าวอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถี ปกติขององค์กร (วรลักษณ์ ชูกำเนิด เอกรินทร์ สังข์ทอง และชวลิต เกิดทิพย์, 2557)

3.3 กลยุทธ์ที่มีผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนา สถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์สูงสุด กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมการเรียนรู้และ พัฒนาวิชาชีพ ความเป็นประโยชน์ เพราะในการพัฒนาทางวิชาชีพเน้นว่า กิจกรรมการพัฒนา วิชาชีพครู ควรส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการปฏิบัติงานทางวิชาชีพของตนเอง นั่นคือ การจัดการเรียนการสอน แนวทางหนึ่งที่เป็นไปได้ก็คือการส่งเสริมให้ครูพัฒนาวิชาชีพ และเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ครูได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองทั้งความรู้ด้านเนื้อหาที่

ตนเองสอน ความรู้เกี่ยวกับนักเรียนของตนเอง ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร คือตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ และความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สรุป

กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ 28 มาตรการและ 32 ตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยทั้ง 3 ระยะผ่านการวิจัยหลากหลายขั้นตอน มีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลการวิจัยซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะนำไปพัฒนาสถานศึกษา พัฒนาระบบการบริหารจัดการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารที่จะส่งผลต่อคุณภาพ ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเพิ่มจำนวนนักเรียนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการนำยุทธศาสตร์ไปใช้

1.1 กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ มีองค์ประกอบที่เป็นประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ก่อนที่จะนำยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปใช้ในองค์กร จำเป็นต้องศึกษากลยุทธ์ เป้าประสงค์ มาตรการและตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละกลยุทธ์อย่างละเอียดเพื่อให้เกิดความเหมาะสม เป็นไปได้และเกิดประโยชน์ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

1.2 การนำกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ไปใช้ต้องสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่จะต้องขับเคลื่อนกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้บรรลุตามเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาว่ากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จะส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนมากน้อยเพียงใด

2.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพทางการศึกษาของกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ที่ส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษาโดยภาพรวม

เอกสารอ้างอิง

- ณัฏฐพันธ์ เขจรนันท์. (2552). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- พสุ เดชะรินทร์. (2554). *การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.พ.ร.
- วรลักษณ์ ชูกำเนิด เอกรินทร์ สังข์ทอง และชวลิต เกิดทิพย์. (2557). รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 12(2), 123-134.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2544). *กลยุทธ์การแข่งขันของธุรกิจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สมยศ นาวิการ. (2540). *ทฤษฎีองค์การ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *การพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา .
- เสนาะ ดิยาวัว. (2549). *หลักการบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Gardner H. (1983). *Frames of Mind : the Theory Multiple Intelligence*. New York: Basic Books.
- Isaacson N. & Bamburg J. (1992). Can School Become Learning Organization. *Educational Leadership*, 50(3), 42-44.
- Louis K.S. & Kruse S.D. (1995). *Professional and Community : Perspectives on Reforming Urban Schools* Thousand Oaks. CA: Corwin Press.
- Newmann F.M. &Wehlage G.G. (1995). *Successful School Restructuring* Madison WI : Center on Organization and Restructuring of Schools. Washington, DC: Office of Educational Research and Improvement (ED).
- Sergiovanni T. (1994). *Building community in schools* San Francisco. CA: Jossey Bass.

ยุทธศาสตร์การจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์*

STRATEGIES FOR LEARNING RESOURCES MANAGEMENT FOR EXCELLENCE OF RAJAPARK INSTITUTE

ณพัฐธิกา ปิติเลิศศิริกุล

Napatthika Pitilerdsirikul

สมเกียรติ ตุ่นแก้ว

Somkiat Tunkaew

ไพเราะ รัตนชวงค์

Phairat Ratanachawong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

E-mail: napatthika@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและสถานการณ์ของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ 2) เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ผล เชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์แบบอุปนัย เชิงเนื้อหาเชิงบรรยาย เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามของ ทาโร่ ยามาเน่ คือการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือผู้บริหาร นักวิชาการ นักศึกษา และผู้นำชุมชน จำนวน 69 คน วิเคราะห์ด้วยสถิติวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

บริบทและสถานการณ์ของสถาบันรัชต์ภาคย์ ในการจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ 1) แหล่งเรียนรู้มีไม่เพียงพอ 2) ปัญหางบประมาณ 3) อาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญ 4) ไม่มีระบบข้อมูลสารสนเทศ 5) การบริหารไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ 6) ไม่มีการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล สภาพที่พึงประสงค์ของปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งเรียนรู้ประเภทวัดและสถานที่ ประเภททรัพยากรธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เทคนิค ด้านงบประมาณ จะต้องนำไปปรับปรุงและแก้ไขเร่งด่วน เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ส่วนภาพรวมค่าเฉลี่ย 3.546 เป็นไป

* Received 1 June 2019; Revised 24 October 2019; Accepted 26 October 2019

ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในสมมติฐาน มีระดับการส่งผลอยู่ที่ระดับมาก ระดับการส่งผลด้าน
บริเวณ/สถานที่ ระดับการส่งผลด้านบุคลากร ระดับการส่งผลด้านนิเทศ กำกับ ติดตาม ทิศทาง
และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ระดับการส่งผลด้านพันธกิจ การส่งผลด้าน
ค่านิยม ระดับการส่งผลด้านบุคลากร ระดับการส่งผลด้านนิเทศ กำกับ ติดตาม และนำเสนอ
ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ 3 ยุทธศาสตร์
คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, ความเป็นเลิศ, การบริหารจัดการ, แหล่งเรียนรู้, สถาบันรัชต์ภาคย์

Abstract

The purpose of this research is to 1) study the context and situation of the Learning Resource Management of the Rajapark Institute 2) to propose the Strategic Management of the Learning Resource to the Rajapark Institute That can be put into action Using the integrated research model Qualitative and quantitative The tools used were questionnaires and interview forms to analyze the quality by using inductive analysis. And descriptive content analysis Quantitative by using the questionnaire of Taro Yamane, which is the selection of the sample and finding the sample size The sample consisted of 69 administrators, academics, students and community leaders. . Use with statistical analysis By using descriptive statistics Frequency distribution Finding percentage

The results showed that the context and situation of Rajapark Institute To manage learning sources towards excellence 1) There are insufficient learning resources 2) Budget problems 3) Teachers and school administrators do not give importance 4) No information system 5) Management inconsistent with the situation 6) There are no inspections, monitoring, and evaluations on the desirable conditions of factors affecting sources of learning, types of objects and places. Natural resource type Publications and electronic media, budget techniques must be urgently revised and resolved. Hinder management of learning resources to be excellent at Rajapark Institute For the overall is 3.54 that passed the criteria specified in the level of impact is at a high level. Level of impact in the area / place Personnel impact level Supervision level, direction, and factors affecting the management of learning resources Mission impact level Valuing values Personnel impact level The level of impact on supervision,

supervision, follow-up and present the strategy of learning resources management to be excellent 3 strategies

Keywords: Strategy, Excellence, Management, Learning Center, Rajapark Institute

บทนำ

สังคมโลกแห่งข้อมูลข่าวสารไร้อาณาเขตขวางกั้น มีผลกระทบถึงวิถีชีวิตของพลเมืองไทยในสภาพที่เอื้อต่อการรับศาสตร์ตะวันตก เข้ามาในการพัฒนาประเทศ ทำให้การดำเนินชีวิตไม่ได้นำภูมิปัญญาไทยที่เป็นทุนเดิมของท้องถิ่นทำให้ประสบปัญหาความทรุดโทรมของสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะในด้านคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับนานาประเทศแล้วคุณภาพยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ด้วยปัญหาหลายประการ อาทิ การสอนของครูส่วนใหญ่เน้นการบรรยายการใช้สื่อวัตกรรมการสอนมีน้อย กิจกรรมไม่ฝึกฝนให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และขาดการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ขาดการจัดการแหล่งเรียนรู้ให้ได้ผลเท่าที่ควร ขาดการบริหารจัดการ การดูแลรักษาแหล่งเรียนรู้การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษาหรือในท้องถิ่นของตนเอง ที่เป็นรูปธรรมสามารถประเมินผล และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กร จะทำอย่างไรให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ และใช้ประโยชน์สูงสุดจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น (พยุง ใบแย้ม, พนม พงษ์ไพบูลย์ และ กรณ์ยพล วิวรรณมงคล, 2558) ถ้าเราจะพัฒนาให้ผู้เรียน เป็นคนเก่ง คนดีมีความสุขสติปัญญา โดยเริ่มที่ความเป็นตัวตนของตนเอง ทำให้การเรียนรู้เกิดได้ตลอดเวลา การสัมผัสกับแหล่งข้อมูลข่าวสารสิ่งรอบตัวอยู่เสมอ และเรียนรู้ตลอดชีวิตนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน สังคมก็จะเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” (Learning Society) โดยการนำเอาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษามาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ของผู้เรียนในรูปแบบใหม่โดยการใช้แท็บเล็ตเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และแสวงหาองค์ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสดูหาความรู้ฝึกปฏิบัติและสร้างองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นแล้วในต่างประเทศ ส่วนในประเทศไทยมีการจัดการเรียนการสอนทั้งประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในบางแห่งเท่านั้น (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2562)

การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้และสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่การจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน

ทั้งนี้สถานศึกษาส่วนใหญ่มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ แต่ยังขาดการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและในชุมชนให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทศนีย์ วงศ์ยืน ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เป็นงานหนึ่งของงานวิชาการที่ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องบริหารและจัดการให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน (ทศนีย์ วงศ์ยืน, 2547)

สถาบันรัชต์ภาคย์เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้กำหนดประเภทของสถาบันไว้อยู่ในกลุ่ม ข คือ สถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา มีคณะตามโครงสร้างการบริหารดังนี้ คณะบริหารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี และบัณฑิตวิทยาลัยเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาโท จากสภาพปัจจุบัน พบว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ยังขาดการจัดทำแผนยุทธศาสตร์แหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้ศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากมีบทบาทในการนำมาใช้พัฒนาการศึกษาได้น้อย ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุหลายอย่าง อาทิ เช่น อาคารสถานที่คับแคบ สื่อ วัสดุและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย และรวมถึงจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ เนื่องจากภาระงานของบุคลากรมีหลายหน้าที่ สถาบันรัชต์ภาคย์ จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในเรื่องดังกล่าวนี้ Sergey ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า ยุทธศาสตร์ บัญญัติมาจาก strategy มีความหมายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับยุทธวิธี ซึ่งบัญญัติมาจาก tactics ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ต้องอาศัยครูหลายคนมาช่วยกันออกแบบการเรียนรู้และร่วมกันจัดกิจกรรม ซึ่งครูผู้สอนควรใช้เทคนิคที่หลากหลายเพื่อสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและได้ใช้ความสามารถหลายอย่างในการเรียนรู้ (Shmidt Sergey, 2014) และ ศิริกาญจน์ โกสมร และดารณี คำวังนัง กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ คือ บุคคล หรือ วัสดุ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อให้ถึงเป้าหมายของการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้หมายถึงรวมถึงวัสดุสิ่งพิมพ์และไม่ใช่สิ่งพิมพ์ เครื่องเสียง วีดิทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดิจิตอลฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์และทรัพยากรมนุษย์ สรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ คือสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ บุคคล สถานที่ต่าง ๆ สื่อวัสดุและอุปกรณ์ รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักศึกษาของสถาบันรัชต์ภาคย์ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นผู้บุคคลแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยประสบการณ์ตรงเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน แหล่งการเรียนรู้แบ่งได้ 4 ประเภทด้วยกัน คือ 1) ประเภทบุคคล 2) ประเภทสถานที่ 3) ประเภทวัฒนธรรมประเพณี 4) ประเภทสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี แหล่งการเรียนรู้ช่วยเชื่อมโยงเรื่องราวในท้องถิ่นสู่การเรียนรู้สากล พัฒนาคุณลักษณะและความคิด

ความเข้าใจในคุณค่า และทัศนคติ ค่านิยม ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ มีทักษะการแสวงหาความรู้ สามารถจัดการความรู้ ซึ่งมีความสำคัญ (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง, 2545)

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยและพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถาบันระดับภาคเพื่อให้เกิดการจัดการเรียน การสอนให้เต็มตามศักยภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้ หรือนักศึกษา ที่มาใช้ประโยชน์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยเสริมสร้างรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้จะเป็นการช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้อยู่บนรากฐานของวิถีชีวิตที่สัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งนับว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายเข้าใจองค์รวมของชีวิตและสังคมท้องถิ่นอย่างแท้จริงเรื่องยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันระดับภาค และหวังเป็นอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ฉบับนี้นำไปเป็นต้นแบบ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งยังขาดการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด โดยจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างบัณฑิต และมหาบัณฑิต ออกสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ นำไปสู่การพัฒนาประเทศ ต่อไปในอนาคต ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยในเรื่อง “ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันระดับภาค”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์ของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันระดับภาค
2. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันระดับภาค

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) จากการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Study) โดยการประยุกต์ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งศึกษาข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูลสำคัญจำนวนหนึ่งเป็นหลักในการดำเนินการให้ได้มาซึ่งคำตอบพื้นฐานสำคัญในการจัดทำกลยุทธ์ และการจัดทำ การใช้ การพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบัน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนที่เหมาะสม

เพื่อประเมินให้ได้ผลสรุปในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญในประเด็นต่าง ๆ กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบทและวิเคราะห์สถานการณ์ต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา ต้นทุนเดิมโดยเฉพาะบทเรียนความรู้ของแต่ละหลักสูตร ผสมกับรูปธรรมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ของแต่ละหลักสูตร พร้อมทั้งศักยภาพของสถาบันฯ และนำมาวิเคราะห์เพื่อยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ แล้วทำการสังเคราะห์ให้ได้สภาพและสถานการณ์ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ด้วยการใช่วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ นำโดยมีแบบบันทึกการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวแล้วนำมาร่างแบบสัมภาษณ์ และแนวนวนทางกลุ่มย่อย แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำมาเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร อาจารย์ประจำหลักสูตรและบุคลากรทางการศึกษาต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ และ เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ สรุปข้อค้นพบที่ได้จากแหล่งข้อมูลดังกล่าวข้างต้นมาสรุปเป็นแนวการสนทนาย่อย เพื่อจัดทำร่างยุทธศาสตร์ จากนั้นทำการตรวจสอบคุณภาพยุทธศาสตร์ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ครั้งที่ 1 กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกและผู้นำชุมชน และนำผลการตรวจสอบร่างยุทธศาสตร์มาปรับปรุงเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์

ขั้นตอนที่ 3 นำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ โดยใช้การวิจัยแบบปริมาณเพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้จากคุณภาพ โดยนำมาร่างเป็น (ก) แบบบันทึกเป็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของสถาบันรัชต์ภาคย์ ศึกษาหลักการการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ (ข) แบบสอบถามผู้บริหาร อาจารย์ประจำหลักสูตร และบุคลากรทางการศึกษา ผ่านการให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ ค่า IOC ของเครื่องมือ นำมาปรับปรุงแก้ไข และนำมาเก็บจากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกไว้ตามเกณฑ์ หลังจากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อจะทำการประเมินยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ครั้งที่ 2 กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกและผู้นำชุมชน ขั้นตอนนี้จะเป็นการประเมินคุณภาพยุทธศาสตร์โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยุทธศาสตร์ในสถาบันรัชต์ภาคย์ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงยุทธศาสตร์ฯ เพื่อจัดทำฉบับ

สมบูรณ์เป็นรายงานข้อเสนอเชิงนโยบายให้กับผู้บริหารสถาบันรัชต์ภาคย์ ได้นำยุทธศาสตร์ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร จำนวน 9 คน กลุ่มที่ 2 อาจารย์ จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 3 บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 4 นักวิชาการ 3 คน

การอภิปรายกลุ่มย่อยครั้งที่ 1 เพื่อทำการร่างและตรวจสอบคุณภาพยุทธศาสตร์ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และนำผลการตรวจสอบร่างยุทธศาสตร์มาปรับปรุงเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 34 คน ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร จำนวน 9 คน อาจารย์ จำนวน 10 คน บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 5 คน ผู้ปกครอง จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ผู้แทนนักศึกษา จำนวน 2 คน ผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 2 คน และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก จำนวน 2 คน

การอภิปรายกลุ่มย่อยครั้งที่ 2 เพื่อทำการประเมินยุทธศาสตร์ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 8 คน ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร จำนวน 2 คน อาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 2 คน และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก จำนวน 4 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกเป็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไป แนวทางการสนทนากลุ่ม มีการตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ แนวทางการสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้มีผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจสอบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนาม (Field Study) มาตรวจแยกความถูกต้อง และแยกบันทึกภาคสนาม (Field Note) ออกเป็นประเภทตามหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of analysis) การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลใช้วิธี Triangulation คือ การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้รับมานั้นถูกต้องหรือไม่จาก 3 แหล่ง ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เพื่อตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันซึ่งเก็บมาโดย Qualitative Method ที่หลากหลายให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน หลังจากที่ได้ดำเนินการเรียบเรียงเหตุการณ์และข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้และนำมาเขียนรายงานการวิจัยโดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 2 วิธีหลัก ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) 2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview)

ขอบเขตการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน ดังนี้ ผู้บริหาร จำนวน 9 คน อาจารย์จำนวน 10 คน 3 บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 5 คน นักวิชาการ 3 คน

การอภิปรายกลุ่มย่อยครั้งที่ 1 เพื่อนำร่างยุทธศาสตร์มาปรับปรุงเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ผู้ให้ข้อมูล

จำนวน 34 คน ประกอบไปด้วย 1) ผู้บริหาร จำนวน 9 คน 2) อาจารย์ จำนวน 10 คน 3) บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 5 คน 4) ผู้ปกครอง จำนวน 2 คน 5) ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน 6) ผู้แทนนักศึกษา จำนวน 2 คน 7) ผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 2 คน 8) ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก จำนวน 2 คน

การอภิปรายกลุ่มย่อยครั้งที่ 2 เพื่อทำการประเมินยุทธศาสตร์ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 8 คน ประกอบไปด้วยด้วย 1) ผู้บริหาร จำนวน 2 คน 2) อาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 2 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก จำนวน 4 คน

ผลการวิจัย

1. บริบทและสถานการณ์ของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์

แหล่งเรียนรู้ สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ บุคคล สถานที่ต่าง ๆ สื่อวัสดุ และอุปกรณ์ รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ปัญหาของแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา มีดังนี้ 1) แหล่งเรียนรู้มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ 2) งบประมาณในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอ 3) อาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 4) ไม่มีระบบข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา 5) การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ และไม่มีการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 6) ไม่มีการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 7) ไม่มีการนำผลการประเมินไปวางแผนปรับปรุงแก้ไข จัดสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 8) ไม่มีการซ่อมแซมบำรุงรักษาแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้

ความเป็นเลิศ คือระดับความสำเร็จหรือประสิทธิผลของการดำเนินงานที่มีคุณภาพมีความโดดเด่น เป็นที่พึงพอใจและยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง สามารถเป็นแบบอย่างของงานเดียวกันได้ รวมทั้งสามารถดำรงคุณภาพไว้ได้อย่างยั่งยืนโดยตัวชี้วัดและเกณฑ์บ่งชี้ความสำเร็จจะต้องผ่านเกณฑ์ในระดับคะแนน ดีขึ้นไปของทุกด้าน ประกอบไปด้วย 1) ด้านการวางแผน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการวางแผนที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ 2) ด้านการจัดการองค์กร การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ 3) ด้านการนำ/การสั่งการ หมายถึงการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการนำ การสั่งการที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ 4) ด้านการควบคุมแต่งตั้ง คณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ หมายถึงการดำเนินกิจกรรมในการควบคุมหรือแต่งตั้ง คณะกรรมการที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์

สถาบันรัชต์ภาคย์เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถทาง วิชาการและวิชาชีพ พัฒนาจิตสำนึกที่ดั่งามด้านคุณธรรม จริยธรรม และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขมีโครงสร้าง องค์กรและโครงสร้างการบริหารงานสถาบันรัชต์ภาคย์ ที่อธิการบดี เป็นผู้บริหารสูงสุด และ รองอธิการบดีฝ่ายต่าง ๆ อาทิ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการพิเศษ ทำหน้าที่ตามได้รับ มอบหมาย หรือตามตำแหน่งงาน ถัดมาจะเป็นผู้บริหารระดับคณะ ประกอบไปด้วย คณะ บริหารธุรกิจ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะ บัณฑิตวิทยาลัย และมีสำนักทำหน้าที่ในการบริหารระดับรองลงมาจากคณะฯ ต่าง ๆ ด้าน แหล่งเรียนรู้ สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ สถานที่ต่าง ๆ สื่อวัสดุ และอุปกรณ์ ห้องสมุด สื่อการสอนต่าง ๆ บุคคลก็คืออาจารย์ วิทยากร ในสถาบัน รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการ จัดการเรียนการสอนจากการทบทวนเอกสารพบว่าข้อมูลในหน้าเว็บไซต์ บางส่วน ช่องทางใน การเข้าถึงถ้าเทียบกับสถานการศึกษาประเภทเอกชนสังกัดอุดมศึกษาพบว่าการเข้าถึงแหล่ง เรียนรู้ยังเข้าถึงได้น้อยกว่า ด้านความทันสมัยของข้อมูล น้อยมาก

สถาบันรัชต์ภาคย์ยังมีแหล่งเรียนรู้ อาจกล่าวได้ว่าการเข้าถึงนั้นเป็นไปได้ยากขาด ความทันสมัย แหล่งเรียนรู้ไม่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาค้นคว้า ไม่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามา ใช้เท่าที่ควรเมื่อเทียบกับสถาบันการศึกษาในระดับเดียวกันขนาดเดียวกัน องค์กรไม่ส่งเสริม หรือสนับสนุนให้บุคลากรเข้าไปใช้ประโยชน์ในแหล่งเรียนรู้จึงทำให้แหล่งเรียนรู้ในสถาบันที่มี อยู่ มีการใช้ประโยชน์น้อย เมื่อวิเคราะห์แล้วจากข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าการ นำหนักในการวิเคราะห์ภัยคุกคามหรืออุปสรรคมาใช้ในการวิเคราะห์จะพบได้ว่าเรามีปัญหา หลักนั้นก็คือแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เมื่อเทียบกับสถาบันการศึกษาในขนาดระดับเดียวกันเรามี ความอ่อนด้อยกว่ามากอีกทั้งการวางแผนการใช้ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นไม่ เอื้ออำนวยต่อผู้เรียนเลย เพราะอยู่ชั้นบนสุดซึ่งอยู่ชั้นที่ 5 อาคารดังกล่าวนี้ไม่มีลิฟต์จึงทำให้ตัว บุคลากรและนักศึกษาให้ความสนใจในการไปค้นคว้าน้อยมาก การพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศได้ จะต้องนำปัญหาดังกล่าวนี้มาสู่การแก้ไขก่อนคือทำให้คนเข้าไปใช้บริการให้มาก ๆ ก่อนแล้ว ค่อยพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศ

สถาบันรัชต์ภาคย์ต้องทำหน้าที่เหมือนฮับเป็นตัวกลางในการรับส่ง รู้ไปสู่ชุมชนและ นักศึกษาและควรจะมียุทธศาสตร์ของสถาบัน 20 ปีเป็นต้น โดยดึงเอาความรู้ที่มีรากฐานมา จากจิตสำนึกมาเป็นองค์ประกอบในการล่าง มีระบบหรือกลไกพัฒนาองค์ความรู้ในระดับคน กลุ่มหรือเครือข่ายเอนาวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการสร้างความรู้ขึ้นจะต้องกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงต้องมีการประสานความร่วมมือสร้างเครือข่ายมีการส่งเสริมและติดตาม ประเมินผลจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จัดทำคู่มือหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ชุมชน นักปฏิบัติเพื่อเป็นหน่วยการจัดการทางสังคมที่เป็นอิสระในลักษณะเป็นสถาบันดั่งศักยภาพและ

พัฒนาจุดแข็งของเราหน้าที่ให้กลุ่มบุคคลคณะเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างในระดับสถาบันอุดมศึกษาเน้นการสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นการประสานความร่วมมือแต่ต้องมี Concept หรือเป้าประสงค์ที่ชัดเจนโดยเน้นการจัดการความรู้ในกระบวนการที่สามารถเสริมศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถาบันได้

2. เสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ พบว่า

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ กล่าวว่า หากมองการเติบโตของสถาบันรัชต์ภาคย์ที่ผ่านมาเรายังมีเป้าหมายไม่ชัดเจนแต่หากมีการจัดทำเป็นยุทธศาสตร์ล่วงหน้าอย่างน้อย 20 ปีโดยดึงเอาจุดแข็งที่มีความโดดเด่นในเรื่องของเป็นสถาบันการศึกษาสำหรับคนทำงานมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์น่าจะเกิดประโยชน์มากที่สุด และการแข่งขันในยุคนี้แข่งขันกันเรื่องนวัตกรรม การจัดการนวัตกรรม ที่จะทำให้สถาบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทางต้องเกิดความร่วมมือโดยการสร้างเครือข่าย (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2561)

กฤตภัทร บุญญรัตน์ ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ได้กล่าวว่า การพัฒนาสถาบันรัชต์ภาคย์สู่ความเป็นเลิศในแง่ของการจัดแหล่งเรียนรู้ขยายผลเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ปัญหาที่เก็บข้อมูลมาจากนักศึกษาที่ดีชุมชนต่าง ๆ นี่อาจารย์ในกลุ่มพวกเราเนี่ยก็ดีมากกำหนดเป็นองค์ความรู้แล้วผลักดันทราบเป็นนวัตกรรมที่สามารถที่จะให้ทุกคนเข้ามาร่วมกันใช้ประโยชน์ได้ซึ่งจะต้องมีกระบวนการการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม (กฤตภัทร บุญญรัตน์, 2561)

จากบทสัมภาษณ์พบว่า สถาบันรัชต์ภาคย์ต้องทำหน้าที่เหมือนฮับเป็นตัวกลางในการรับส่ง รู้ไปสู่ชุมชนและนักศึกษาและควรจะมียุทธศาสตร์ในระยะยาว โดยดึงเอาความรู้ที่มีรากฐานมาจากจิตสำนึกมาเป็นองค์ประกอบในการร่าง มีระบบหรือกลไกพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาการสร้างความรู้นั้นจะต้องกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงต้องมีการประสานความร่วมมือสร้างเครือข่ายมีการส่งเสริมและติดตามประเมินผลจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จัดทำคู่มือหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ เป็นอิสระในลักษณะดึงศักยภาพและพัฒนาจุดแข็ง เพื่อเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างในระดับสถาบันอุดมศึกษาเน้นการสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นการประสานความร่วมมือมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ จากการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า ประเภทบุคคล พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมีระดับการส่งผลอยู่ที่ระดับ มาก ผ่านเกณฑ์ประกอบไปด้วย ระดับปัจจัยด้านแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล ภาพรวมค่าเฉลี่ย = 3.611 ระดับปัจจัยด้าน แหล่งเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติเรียงภาพรวมค่าเฉลี่ย = 3.623 ระดับปัจจัยด้านแหล่งเรียนรู้ประเภทวัตถุและสถานที่ ภาพรวมค่าเฉลี่ย = 3.581 ระดับด้านแหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อ (สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ภาพรวมค่าเฉลี่ย

= 3.598 ด้านแหล่งเรียนรู้ประเภทเทคนิค ภาพรวมค่าเฉลี่ย = 3.610 ระดับด้านแหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม ภาพรวมค่าเฉลี่ย = 3.546

อภิปรายผล

บริบทและสถานการณ์ของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบัน รัชต์ภาคย์

แหล่งเรียนรู้ สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ บุคคล สถานที่ต่าง ๆ สื่อวัสดุ และอุปกรณ์ รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ปัญหาของแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษามีดังนี้ 1) แหล่งเรียนรู้มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ สอดคล้องกับประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี พบว่าปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ได้แก่ แหล่งเรียนรู้มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ 2) งบประมาณในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอ ในการจะประสบความสำเร็จได้หากไม่มีการวางแผน ซึ่งแผนยุทธศาสตร์จะช่วยเรื่องกิจกรรมทุกอย่างที่ธุรกิจขนาดเล็กควรจะต้องดำเนินการ และมองแคลงไปถึงสิ่งที่ทำแล้วทำให้องค์กรดีขึ้น แผนยุทธศาสตร์ยังช่วยให้ผู้นำองค์กรตัดสินใจว่าควรใช้เวลา เงินทุน หรืองบประมาณสักเท่าใด หรือสถานที่ใด และธุรกิจขนาดเล็กควรต้องทำอะไรในการจะวางแผนยุทธศาสตร์ ที่บางทีอาจทำให้เกิดความวุ่นวายสับสน แต่หากค่อยๆ แยกแยะทีละประเด็น ก็จะดำเนินการได้ง่าย 3) อาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 4) ไม่มีระบบข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา 5) การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ และไม่มีการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 6) ไม่มีการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์, 2555) สอดคล้องกับ ปาริฉัตร สาตราและศันสนีย์ จะสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตมีนบุรี พบว่าการบริหารจัดการด้านการดำเนินการการใช้แหล่งเรียนรู้ ควรมีการจัดทำโครงการการบริหารจัดการการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ควรจัดระบบข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน การตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ ควรกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 7) ไม่มีการนำผลการประเมินไปวางแผนปรับปรุงแก้ไข จัดสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 8) ไม่มีการซ่อมแซม บำรุงรักษาแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้ (ปาริฉัตร สาตรา และศันสนีย์ จะสุวรรณ, 2557) สอดคล้องกับประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี พบว่าปัญหาการจัดการแหล่ง

เรียนรู้ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ควรมีการซ่อมแซม บำรุงรักษาแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ (ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์, 2555)

ความเป็นเลิศ คือระดับความสำเร็จหรือประสิทธิผลของการดำเนินงานที่มีคุณภาพมีความโดดเด่น เป็นที่พึงพอใจและยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง สามารถเป็นแบบอย่างของงานเดียวกันได้ รวมทั้งสามารถดำรงคุณภาพไว้ได้อย่างยั่งยืนโดยตัวชี้วัดและเกณฑ์บ่งชี้ความสำเร็จจะต้องผ่านเกณฑ์ในระดับคะแนน ดีขึ้นไปของทุกด้าน พบว่าการวิเคราะห์การประเมินยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ การวิเคราะห์การประเมินยุทธศาสตร์

เมื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล พบว่า เมื่อนำข้อมูลพบว่าภาพรวมค่าเฉลี่ย ที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ มีระดับการส่งผลอยู่ที่ระดับ ปานกลาง ประกอบไปด้วย สภาพปัจจุบันและสถานการณ์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ตามการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถาม สภาพที่พึงประสงค์ของปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งเรียนรู้ประเภทวัตถุและสถานที่ประเภททรัพยากรธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เทคนิค และระดับการส่งผลด้านงบประมาณ จะต้องนำไปปรับปรุงและแก้ไขเร่งด่วน เพราะไม่ผ่านเกณฑ์ถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ ภาพรวมค่าเฉลี่ยที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมีระดับการส่งผลอยู่ที่ระดับ มาก ผ่านเกณฑ์ประกอบไปด้วย ระดับการส่งผลด้านงบประมาณ ระดับการส่งผลด้านบริเวณ/สถานที่ ระดับการส่งผลด้านบุคลากร ระดับการส่งผลด้านนิเทศ กำกับ ติดตาม ทิศทางและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ระดับการส่งผลด้านพันธกิจ ดับการส่งผลด้านค่านิยม

ปัจจัยขององค์กรที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ภาพรวมค่าเฉลี่ยที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมีระดับการส่งผลอยู่ที่ระดับ มาก ประกอบไปด้วย ระดับการส่งผลด้านบริเวณ/สถานที่ ระดับการส่งผลด้านบุคลากร ระดับการส่งผลด้านนิเทศ กำกับ ติดตาม

สถาบันรัชต์ภาคย์เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ พัฒนาจิตสำนึกที่ดำรงด้านคุณธรรม จริยธรรม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขมีโครงสร้างองค์กรและโครงสร้างการบริหารงานสถาบันรัชต์ภาคย์ ที่อธิการบดี เป็นผู้บริหารสูงสุด และรองอธิการบดีฝ่ายต่าง ๆ อาทิ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการพิเศษ ทำหน้าที่ตามได้รับมอบหมาย หรือตามตำแหน่งงาน ถัดมาจะเป็นผู้บริหารระดับคณะ พบว่ามีข้อมูลในหน้าเว็บไซต์ บางส่วน ช่องทางในการเข้าถึงถ้าเทียบกับสถานการศึกษาประเภทเอกชนสังกัด

อุดมศึกษาพบว่า การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ยังเข้าถึงได้น้อยกว่า ด้านความทันสมัยของข้อมูลน้อยมาก การเข้าถึงนั้นเป็นไปได้ยากขาดความทันสมัย แหล่งเรียนรู้ไม่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาค้นคว้า ไม่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เท่าที่ควรเมื่อเทียบกับสถาบันการศึกษาในระดับเดียวกันขนาดเดียวกัน องค์กรไม่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้บุคลากรเข้าไปใช้ประโยชน์ในแหล่งเรียนรู้จึงทำให้แหล่งเรียนรู้ในสถาบันที่มีอยู่ มีการใช้ประโยชน์น้อย เมื่อวิเคราะห์แล้วจากข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าการนำหนักในการวิเคราะห์ภัยคุกคามหรืออุปสรรคมาใช้ในการวิเคราะห์จะพบได้ว่าเรามีปัญหาหลักนั้นก็คือแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เมื่อเทียบกับกับสถาบันการศึกษาในขนาดระดับเดียวกันเรามีความอ่อนด้อยกว่ามากอีกทั้งการวางแผนการใช้ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นไม่เอื้ออำนวยต่อผู้เรียนเลย เพราะอยู่ชั้นบนสุดซึ่งอยู่ชั้นที่ 5 อาคารดังกล่าวนี้ไม่มีลิฟต์จึงทำให้ตัวบุคลากรและนักศึกษาให้ความสนใจในการไปค้นคว้าน้อยมาก การพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศได้จะต้องนำปัญหาดังกล่าวนี้มาสู่การแก้ไขก่อนคือทำให้คนเข้าไปใช้บริการให้มาก ๆ ก่อนแล้วค่อยพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศ

สถาบันรัชต์ภาคย์ต้องทำหน้าที่เหมือนฮับเป็นตัวกลางในการรับส่ง รู้ไปสู่ชุมชนและนักศึกษาและควรจะมียุทธศาสตร์ของสถาบัน 20 ปีเป็นต้น โดยดึงเอาความรู้ที่มีรากฐานมาจากจิตสำนึกมาเป็นองค์ประกอบในการวางแผนหรือกลไกพัฒนาองค์ความรู้ในระดับคนกลุ่มหรือเครือข่ายเอนาวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการสร้างความรู้ขึ้นจะต้องกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงต้องมีการประสานความร่วมมือสร้างเครือข่ายมีการส่งเสริมและติดตามประเมินผลสอดคล้องกับศักดิ์ชัย เพชรแกมทอง และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 พบว่า สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 พบว่า สถานศึกษามีการนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ภายในและภายนอก มีหลักเกณฑ์การดำเนินงานที่ชัดเจน โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง มีการนำแผนปฏิบัติการ ไปสู่การปฏิบัติมีการตรวจสอบประเมินผล มีการปรับปรุงและการพัฒนา มีการติดตาม แก้ไขการบริหารจัดการแหล่ง เรียนรู้ที่ชัดเจน จัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จัดทำคู่มือหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ชุมชนนักปฏิบัติเพื่อเป็นหน่วยการจัดการทางสังคมที่เป็นอิสระในลักษณะเป็นสถาบันดิงศักยภาพและพัฒนาจุดแข็งของเราหน้าที่ให้กลุ่มบุคคลคณะเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างในระดับสถาบันอุดมศึกษาเน้นการสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นการประสานความร่วมมือแต่ต้องมี Concept หรือเป้าประสงค์ที่ชัดเจนโดยเน้นการจัดการความรู้ (ศักดิ์ชัย เพชรแกมทอง และคณะ, 2558)

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์

คือการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถาบันฯ มียุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ฯ ประกอบด้วยกัน 3 ยุทธศาสตร์ ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถาบันรัชต์ภาคย์สู่ความเป็นเลิศ คือ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเภทบุคคล คือ การพัฒนา คนในสถาบันรัชต์ภาคย์ให้มีความสามารถเป็นนักจัดการความรู้ ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้บนฐานจิตสำนึก อาศัยความรู้ภายในบุคคลเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงภายนอก สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่กล่าวถึง การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ โดยพัฒนาเริ่มตั้งแต่ในครรภ์และต่อเนื่องไปตลอดช่วงชีวิต 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้สถาบันรัชต์ภาคย์บนฐานทรัพยากรฯ พื้นที่การเรียนรู้ทางวัตถุ โดยรวม เอาแหล่งเรียนรู้ โดยรวมเอาแหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรมเป็นฐานในการออกแบบในมิติทางจิตวิญญาณ และจัดกระบวนการเรียนรู้บนฐานคิดภายในสำนึกของการเรียนรู้ 3) ยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นการรวมเอาแหล่งเรียนรู้ประเภทเทคนิค และสื่อที่ประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เข้าด้วยกันแล้ววางระบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ เป็นการรวบรวมแหล่งเรียนรู้ทั้ง 6 ประเภทเข้าด้วยกัน คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เน้นการพัฒนาผู้รู้ภายในสถาบันฯ ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรในสถาบันฯ ให้สามารถเป็นนักจัดการและบริหารความรู้ บนหลักของปรัชญาของสถาบันฯ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ และพื้นที่จัดการเรียนรู้ โดยการใช้พื้นที่รูปธรรมของสถาบัน รวมทั้ง สถานที่ต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้บนฐานของจิตสำนึกและก่อให้เกิดซึ่งความรู้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 มองว่ากระบวนการสื่อสารและเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่สถาบันฯ มีอยู่จะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการจัดการเรียนรู้และเสริมศักยภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างแหล่งเรียนรู้กับความรู้ในสถาบันฯ และนอกสถาบันฯ ในการเป็นพลังขับเคลื่อนความเป็นองค์กรสู่สาธารณะของสถาบันฯ ที่สอดคล้องกับนโยบายของประเทศ และการจัดการเรียนรู้ตามนัยการจัดการศึกษา

ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดขึ้นจำเป็นต้องมีกลไกและกระบวนการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ จากการศึกษาวิจัย ได้ออกแบบและวางแผนกลไกไว้ 5 ระดับด้วยกัน คือ กลไกการบริหารความรู้และจัดการความรู้ในการเรียนรู้ระยะระดับการขยายผลองค์กร (ชุด) ความรู้ในการพัฒนารูปแบบของหน่วยจัดการแหล่งเรียนรู้และประสานงานการจัดการความรู้ คือ คณะทำงานประสานและบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถาบันฯ ทีมประสานงานจุดจัดการ (NODE) ที่เป็นวิทยาเขตนอกพื้นที่ และ เจ้าของความรู้

สรุป

1. บริบทและสถานการณ์ของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ พบว่า ปัญหาของแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ งบประมาณ ส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ไม่มีระบบข้อมูลสารสนเทศ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ และไม่มี การวางแผนขาดการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล ไม่มีการนำผลการประเมินไปวางแผน ปรับปรุงแก้ไข จัดสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ไม่มีการซ่อมแซม บำรุงรักษาแหล่งเรียนรู้ ประเภทต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สถาบันรัชต์ภาคย์มีโครงสร้างองค์กรและโครงสร้างการบริหารงานสถาบันรัชต์ภาคย์ ที่อธิการบดี เป็นผู้บริหารสูงสุด และรองอธิการบดีฝ่ายต่าง ๆ อาทิ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการพิเศษ ทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย หรือตาม ตำแหน่งงาน ด้านแหล่งเรียนรู้ การเข้าถึงถ้าเทียบกับสถาบันการศึกษาประเภทเอกชนสังกัด อุดมศึกษาพบว่า การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้อย่างเข้าถึงได้น้อยกว่า ด้านความทันสมัยของข้อมูล น้อย มาก

2. เสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์ การพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศได้จะต้องนำปัญหาดังกล่าวนี้นำสู่การแก้ไขก่อนคือทำให้คน เข้าไปใช้บริการให้มาก ๆ ก่อนแล้วค่อยพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศ และต้องทำหน้าที่เหมือนฮับ เป็นตัวกลางในการรับส่ง รู้ไปสู่ชุมชนและนักศึกษา การวิจัยเชิงสำรวจพบว่าประเภทบุคคล พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมีระดับการส่งผลอยู่ที่ระดับ มาก ผ่านเกณฑ์ ประกอบไปด้วย ระดับปัจจัยด้านแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล ภาพรวมค่าเฉลี่ย = 3.611 การนำ ยุทธศาสตร์โดยรวมเอาแหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรมเป็นฐานในการออกแบบในมิติทางจิต วิญญาณ และจัดกระบวนการเรียนรู้บนฐานคิดภายในสำนึกของการเรียนรู้ 3) ยุทธศาสตร์ พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นการรวบรวมแหล่งเรียนรู้ทั้ง 6 ประเภทเข้าด้วยกัน คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 เน้นการพัฒนาผู้รู้ภายในสถาบันฯ ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ และพื้นที่จัดการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้บนฐานของ จิตสำนึกและก่อให้เกิดซึ่งความรู้ยุทธศาสตร์ที่ 3 มองว่ากระบวนการสื่อสารและเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่สถาบันฯ มีอยู่จะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการจัดการเรียนรู้และเสริมศักยภาพการเชื่อม ร้อยเครือข่ายระหว่างแหล่งเรียนรู้กับความรู้ในสถาบันฯ และนอกสถาบันฯ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อสถาบันรัชต์ภาคย์

1.1 สถาบันรัชต์ภาคย์ ควรมีการทบทวนกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความรู้ในแต่ละสาขาและสอดคล้องกับปรัชญาของสถาบันฯ เพื่อนำมาสู่การจัดการความรู้ร่วมกันในระดับองค์กรภายใต้ยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ อย่างไรให้ชัดเจน

1.2 ด้วยปรัชญาของสถาบันฯ ที่เชื่อว่าความรู้ มีรากฐานมาจากจิตสำนึก นั้นหมายความว่าสถาบันรัชต์ภาคย์ ได้มีแก่นการบริหารจัดการบนฐานของปัญญา ควรมีการสังเคราะห์บทเรียนของสถาบันฯ และพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้อย่างยั่งยืนร่วมกับภาคีเครือข่ายของสถาบันฯ และ ผู้ที่มีความสนใจทั่วไป ภายใต้กรอบองค์กรแห่งการเรียนรู้

1.3 สถาบันควรมีลักษณะพิเศษในด้านการคัดเลือกบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ผู้บริหาร” ต้องเป็นผู้ที่มีศักยภาพวิชาการ (Academic Potentiality) เป็นฐานรองรับ “ความเป็นเลิศ ทางวิชาการ” เพื่อมุ่งมั่นสร้างคุณภาพที่เป็นเลิศได้โดย อิสระตามศักยภาพความพร้อม และบริบทสถาบัน

2. ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

ด้วยข้อค้นพบจากการกำหนดยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ ทั้งการพัฒนากลไกของหน่วยจัดการแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาผู้รู้ และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การวิจัยครั้งต่อไปควรมี

2.1 ศึกษาและพัฒนากระบวนการ การออกแบบกลไกการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา ภายใต้หลักการบริหารขององค์กรวิทยาศาสตร์ใหม่

2.2 กระบวนการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาในการพัฒนาทักษะการจัดการความรู้และการจัดการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษาที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

2.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการองค์ความรู้ และการสร้างพื้นที่ทางสังคมภายใต้สถานการณ์ใหม่ของสังคมใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีย์ วงศ์ยืน. (2547). หลักและวิธีการจัดการสถานศึกษา. ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์. (2555). การจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

- ปาริฉัตร สัตรา และคันสนีย์ จะสุวรรณ. (2557). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตมีนบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 6(1), 4-15.
- พยุ่ง ใบแย้ม, พนม พงษ์ไพบูลย์ และ กรณ์ยพล วิวรรณมงคล. (2558). การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา. วารสารสารสนเทศ, 14(1), 24-34.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (12 ตุลาคม 2561). ยุทธศาสตร์การจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์. (ณพัฐธิกา ปิติเลิศศิริกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ศักดิ์ชัย เพชรเกษมทอง และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา. วารสารสารสนเทศ, 14(1), 23 - 34.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำว้าง. (2545). แหล่งการเรียนรู้เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้และหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เมธีพิปส์.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2562). เรียกใช้เมื่อ 8 พฤษภาคม 2562 จาก แผนพัฒนาบุคลากรระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2556 – 2560): <http://www.addkotec3.com/wp-content/uploads/2012/06/tablet-multimedia.pdf>
- กฤตภัทร บุญรัตน์. (12 ตุลาคม 2561). ยุทธศาสตร์การจัดการแหล่งเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของสถาบันรัชต์ภาคย์. (ณพัฐธิกา ปิติเลิศศิริกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- Shmidt Sergey. (2014). เรียกใช้เมื่อ 26 January 2014 จาก Flat UI Free User Interface Kit: <http://designmodo.github.io/Flat-UI/>.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่นๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK (ขนาดอักษรคลิกเพื่อดูตัวอย่าง) ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่

จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุวุฒิการศึกษาสูงสุด พร้อมระบุตำแหน่งทางวิชาการพิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยเรียงมาทางด้านขวา และให้ตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการและชื่อหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300-320 คำตอบบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น(ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิด และระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

เท่านั้น

7) เอกสารอ้างอิง (References)ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถ

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion)
- 6) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งนี้ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.: สถานที่พิมพ์./: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อหนังสือ. //(ครั้งที่พิมพ์). //สถานที่พิมพ์. /: สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์. (.// การวรรค 2 ครั้ง)

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). //ชื่อเรื่อง. //(เลขหน้าที่ย่อ). //สถานที่พิมพ์. /: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ สุกจินโธ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ชื่อวารสาร. //ปีที่. //(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลข หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธิดา ภูมิ. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อสารานุกรม, /(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่ย่อ. อ้าง). สถานที่พิมพ์. /: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาจาพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ*, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
Sturgeon, T.(1995). Sciencefiction. In *The encyclopaedia America*, (Vol. 24, pp.390-392). Danbury, CT: GrolierPress.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เมือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา/ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์

ตัวอย่าง :

สมบุรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน. ใน *รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไหมสน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทาง *โหราศาสตร์*. (นางณัฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่เผยแพร่). // ชื่อเรื่อง. // เรียกใช้เมื่อ / จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). *พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร?* เรียกใช้

เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป*

ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 .

เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/>
คำสั่ง-ประกาศ/

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเถร. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2.

World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6 (5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับแจ้งผลการพิจารณา ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ : Introduction (18 pt)

...(16.pt).....

วัตถุประสงค์การวิจัย : Research Objectives (16 pt)

1...(16.pt).....

2...(16.pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย : Research Methodology (18 pt)

...(16.pt).....

ผลการวิจัย : Results (18pt)

...(16.pt).....

อภิปรายผล: Discussion (18pt)

...(16.pt).....

สรุป : Conclusion (18 pt)

...(16.pt).....

ข้อเสนอแนะ : Recommendation (18 pt)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ (16 pt)

1...(16.pt).....

2...(16.pt).....

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (ถ้ามี) (16 pt)

1...(16.pt).....

2...(16.pt).....

เอกสารอ้างอิง : References (18 pt)

...(16.pt).....

Eng.(16.pt).....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ : Introduction (18 pt)

.....(16.pt).....

.....

.....

เนื้อหา : Body (18pt)

.....(16.pt).....

.....

.....

สรุป : Conclusion (18 pt)

.....(16.pt).....

.....

เอกสารอ้างอิง : References (18 pt)

.....ไทย (16.pt).....

.....

.....Eng (16.pt).....

.....